

Archief voor kerkelijke en wereldsche geschiedenissen, inzonderheid van Utrecht 1843

<https://hdl.handle.net/1874/27543>

ARCHIEF

VOOR

KERKELIJKE EN WERELDSCH E GESCHIEDENISSEN,

INZONDERHEID VAN

UTRECHT.

pec

~~O. V. II. 7.~~
O. V. 604

ARCHIEF

VOOR

KERKELIJKE EN WERELDSCHE GESCHIEDENISSEN,

INZONDERHEID VAN

UTRECHT.

UITGEGEVEN

ONDER BEGUNSTIGING VAN Z. MAJEST. DEN KONING

DOOR

J. J. DODT VAN FLENSBURG.

MET EENE VOORREDE

VAN

HERM. JOH. ROYAARDS,

THEOL. DOCT. EN HOOGLEERAAR TE UTRECHT.

IIIe Deel.

UTRECHT,
N. VAN DER MONDE,
1843.

Het Kronijkje, waarmede dit derde deel van het Archief begint, is afgedrukt geworden naar een Transsumpt, genomen over het origineel door BONDAM. Ik ben daarna in de gelegenheid gekomen, om het oorspronkelijke zelf in te zien, en heb gevonden, dat zich de gezegde Geleerde in het overbrengen, mijns oordeels althans, ten beste van zijne taak heeft weten te kwijten, en dat hij ook daar, waar het schijnen mogt zulks minder het geval te zijn geweest, het origineel getrouwelijk heeft terug gegeven.

Van de daarna volgende *Articuli*, die ten aanzien der latiniteit aan de *epistolae obscurorum virorum* herinneren, vond ik in het Archief der Oud-Roomsche Catholijke Klerezie hier ter stede copie, die stellig gezegd mag worden met de gebeurtenis, die zij behelst, gelijktijdig te zijn vervaardigd. Dezelve was weleer het eigendom van GYSB. LAP VAN WAVEREN, gelijk dit door hem op dezelve eigenhandig is te kennen gegeven. Aangaande den tijd geldt hetzelfde van de stukken bladz. 39—48. De Instructie, of liever Commissie, voor A. YEMANSZ., bladz. 49, is genomen naar het origineel, geschreven op perkament. Het een en ander wordt mede in het gezegde Archief gevonden.

De Documenten, bladz. 50—68, zijn getrokken uit de Registers van den Hove Provinciaal van Utrecht, en deelen dus in de authenticiteit van deze boeken. Ik moet hierbij aanmerken, dat ik ten tijde, als deze stukken werden gedrukt, nog niet den toegang had tot het Archief van dat hooge collegie, en dat ik mij van afschriften moest bedienen, door anderen genomen. Maar thans, mij deze toegang door den Heer President M. A. G. SMITH op de minzaamste wijze vergund zijnde, heb ik niet nagelaten, die registers op dat stuk na te gaan, en meen ook hier te mogen verzekeren, dat men, in zoo verre, in den gegeven tekst wel mag berusten.

De bescheiden over de Zoutnering hier te lande, zijn medegedeeld uit de *Adversaria*, welke in de voorgaande deelen van dit Archief door mij genoegzaam zijn gekenmerkt, zoo dat ik meen mij te mogen ontslagen achten, er hier nog verder over uit te wijden.

Wat de deductie aangaande de Jurisdictie van Sint Jan en de daartoe behoorende bewijsstukken betreft, zoo als mede de daarna volgende verdere historische bescheiden dat capit-tel rakende, zoo geloof ik, van achteren beschouwd, dat ik misschien beter zou hebben

gedaan, met onder of bij elk stuk afzonderlijk op te geven, uit welke bron die hier aan den dag zijn gebracht. Doch, dit zoo niet geschied zijnde, houd ik het nu voor het doelmatigste, deze stukken hier, naar gelang der zaak afzonderlijk op te sommen, en er telkens de bron bij aan te wijzen, waaruit zij gevloeid zijn. Dus

1. De deductie zelve, is gegeven volgens copie, blijkbaar geschreven in het laatst der XVI. eeuw, en zeer waarschijnlijk, zoo als het geheel, vervaardigd ten gerieve van het capittel, en op last van den Proost MONTSIMA.

2. De bewijsstukken, behoorende tot deze deductie, loopende tot aan bladz. 152, waren uitstekend fraai geschreven, en degenen van dezelve, welke de *signatuur* van LAMSWERDE dragen, waren door hem eigenhandig *gevidimeerd*. Het lag in den aard der zaak, dat hier moest worden gegeven een of ander *editum*, hoezeer dit eigenlijk tegen mijn plan aanloopt; maar dit zijn van den eenen kant kleine, weinig plaats beslaande documenten, en van den anderen gelieve men in aanmerking te nemen, dat ik, om dit en zoodanige afwijkingen goed te maken, in elk deel van mijn Archief, en vooral in dit derde, veel meer heb gegeven, dan waartoe ik mij, naar inhoud van het programma, meen te hebben verplicht.

3. Het *Testament* van RUMELAER, notariële copie.

4. De *Extracten* uit de Protocollen van S. Jan waren uit het oorspronkelijk, (nog in het Archief van dat Capittel voorhanden,) zoo ik meen te mogen zeggen, geschreven door VAN DER STEEN, in het laatst der XVII. eeuw.

5. De *Bul* van LEO X, een afschrift op papier, uit de XV. eeuw.

6. Het daarna volgende *Registrum*, gehouden door LIEVERJAN, blad. 173—183, zoo als mede de *Computus* van denzelfden, bladz. 185—187, zijn gegeven naar het origineel.

7. De verdere documenten tot en met bladz. 193 waren gelijktijdige notariële copien, terwijl weer de stukken, pag. 194—202, uit de *originalia* zijn afgedrukt geworden.

Alle deze, het Capittel van S. Jan betreffende bescheiden, worden bewaard in het Archief der Oud-Roomsche Klerezie hier ter stede.

De *Excerpta*, uit de Stads-Kameraars-Rekening, over de XVI. en XVII. eeuw, voorzeker niet het minste gedeelte van dit boekdeel uitmakende, zijn getrokken uit de *originalia*, nog heden ten dage in het Stads-Archief voorhanden. Het is hier, dat ik niet mag nalaten, om gewag te maken van de hulp, mij door Jonkh. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WUICK op de heuschste wijze bewezen, zonder welke hulp deze arbeid wel niet tot stand ware gekomen. Men zou kunnen vragen, waarom ook niet de rekening over de XV. eeuw aldus is gegeven geworden. Daarvoor bestonden bijzondere redenen, waarover ik mij nader zal verklaren, wanneer ik de uitkomst, ook in deze reeds verkregen, in een volgend deel van dit werk mede ter beschikking stelle.

De *Depenses faites par* TILMAN VOSMER, bladz. 327 sq., de daarna volgende brieven aan Bisschop FILIPS, zoo als mede die der Utrechtsche Gecommitteerden ter Generaliteit in 1628 bladz. 371—400, zijn uit de oorspronkelijke brieven medegedeeld.

Ik kom eindelijk tot de *Statuta* des Capittels van S. Marie, bladz. 337—370. Deze, bevattende het *jus scriptum* en *consuetudinarium* van het Capittel, blijkbaar zamen gesteld ten dienste van deszelfs bestuur, zijn afgedrukt geworden naar een Fol. HS. op papier, geschreven in het begin der XVI. eeuw. Ik heb den afdruk doen staken, als ik uit den mond van iemand, van wien ik meende te mogen vooronderstellen, dat hij van de zaak kon onderrigt zijn, vernam, dat het Domein-Archief, eindelijk met dat der Provinciale Staten stond te worden vereenigd; waardoor ik dan oordeelde, dat er wel gelegenheid zou zijn, om van vele, hiertoe behoorende oorkonden, de *originalia* of althans betere afschriften te gebruiken, dan mij in het genoemde papieren handschrift ten dienste stonden. Dat is nu weer maanden geleden, en nog is er in deze geene verandering geschied noch te bespeuren, en wat de beoefenaars der geschiedenis zich hieromtrent mogen voorspellen, daarover ben ik niet in staat; iets naders in het midden te brengen. Maar, dat meen ik wel te mogen zeggen, dat, zoo het gebeurt, men in den Heer P. J. VERMEULEN, opzigtcr van het Staten-Archief, een' man zal hebben, die de belangen der wetenschap kent en voorstaat.

Het laatstvermelde Handschrift berust dan weer, zoo als zoo veel van het overige, nader gekenmerkt materiaal in dit deel geleyerd, in het Archief der Oud-Roomschen hier ter stede, onder het bijzonder beheer van den Wel Eerw. Heer Pastoor A. S. v. WERCKHOVEN. Ik heb mijne gewaarwordingen omtrent dien vriendelijken man, telkens in de voorreden van dit mijn boek aan den dag gelegd, en verzoek, dat men dezelve hier wil houden voor herhaald. Ja, ik voeg er met de volste overtuiging bij, dat ik aan den Heer Pastoor v. WERCKHOVEN niet alleen te danken heb het grootste gedeelte van het tot dus verre medegedeelde materiaal van geheel mijn boek, maar dat het in de eerste plaats en vooral Pastoor v. WERCKHOVEN is geweest, die de lust en liefde in deze dingen in mij heeft doen ontstaan, en die ze heeft aangekweekt en onderhouden.

J. J. DODT v. FL.

Geschreven in October 1842.

TIJDREKENKUNDIGE OPGAVE

VAN DEN

I N H O U D.

950—1650.	Deductie, betreffende de Jurisdic tie van S. Jan met de bewijsstukken daartoe behoorende, en andere dat Capittel rakende oorkonden en bescheiden.	91—202.
1202—1500.	De Statuten van het Kapittel van S. Marie.	337—370.
1417.	Kronijk van Hoernaer.	1— 15.
1468.	Uitspraak van Bisschop DAVID tusschen het Kapittel van Oude Munster etc. en FRE. WTENHAM.	50— 55.
1500—1700.	Extracten uit de Stads-Cameraars-Rekeningen.	205—327.
1510.	Gelresch Tractaet.	55— 57.
1519—1524.	Brieven aan Bisschop FILIPS VAN BOURGONDIE.	329—356.
1523.	Utrecht aan KAREL VAN GELDER.	57— 59.
—	Instructie voor de Utrechtsche Gedeputeerden naar Duyrsted en.	60— 64.
(1550.)	Articuli ex parte Caes. M ^{is} exhibiti, etc.	14— 38.
1551.	Doleancien van den Domdeken, etc.	47— 48.
1553.	Copie van Brieven, door LALAING gelicht.	61— 62.
1555.	Sententie van den Hove Prov. van Utrecht, betreffende de huizinge van G. VD. VOERT HENRIKSZ.	65— 65.
1540.	Instructie voor ANTHO. YEMANSZ., als Provisor van Kennemerland.	49.
1546.	Extract uit de rekening van de geestelijke subsidie, etc.	39— 42.
1553.	Accoord des Keysers met JOOST GERITSZ.	65— 66.
1554.	Over de verdieping der Eem.	6— 8.
(1560.)	Instructio pro deputatis ad Gubernatricem, in causa erectorum novionis episcopatum.	45— 47.
—	Stukken, betreffende den Zouthandel hier te lande.	69— 90.
1614—1652.	<i>Depenses faites par</i> TILMAN VOSMER, etc.	327—328.
1628.	Brieven der Utrechtsche Gecommitteerden ter Generaliteit aan hunne lastgev.	371—400.

DIT IS'T BOEC DER GHESCIENISSEN.

Den avont ende morghen zyn niet even vroet,
Den morghen moet sorghen, dat den avont verdoet.
Cost den avont zorghen, als den morghen doet
Daer zouder menich ryden, die nu gaet te voet.

Wye seyt, dat hy es goet,
Die besye die wercken, die hy doet.

Heymlicke nyt, eyghen profyt, jonghen raet
Doet, dat alle ryke vergaet.

Vreest Godt, houdt syn ghebodt
Dat is van alle boecken 't slodt. —

1417. **I**tem, anno M. III ende XVII, doe bleef die heer van Arckel doot in die stryt tot Gorckum in die Born steech.
1421. Item, anno M. III ende XXI, doet brak die souten weert in op Sinte Elisabethen nacht.
1456. Item, anno M. III LVI, doe lach hertoch Philips voor Deventer ende maeckte David zyn zoon bisschop van Utrecht.
1464. Item, anno M. III ende LXXIII, doen was Sinte Matheus wynt.
1467. Item, anno M. III ende LXVII, zoe sterf hertoch Philips, ende Kaerl zyn zoen wert heer van al zyn lant ende anno LXVI soe spoelgeerden ende bornenden die Ghelders Yselsteyn.
1468. Item, anno M. III ende LXVIII, doe trouwede hertoch Karel des conincks dochter van Enghelant.
1473. Item, anno M. III ende LXXIII, soe sterf hertoch Aert van Ghelre, ende lach zes jaer ghevanghen van Adulf zyn zoen. Op dat selve jaer lach hertoch Karel voor Nimweghen ende want ende wart ghehult heer van Ghelre.
1474. Item, anno M. III ende LXXIII, lach hertoch Karel voor Nymegen.
1477. Item, anno M. III ende LXXVII, soe bleef hertoch Karel doot voor Nansy vanden Zwitsen ende mit haer toestanderen.
1479. Item, anno M. III ende LXXIX, soe heeft Claes van Haeften, drossaert van Leerdam, dat lant van Arkel ontseet, ende hebben dat ghebornt ende beroeft ende desghelyx soe hebben die van Gorckum metten.... dat lant van Leerdam weder af ghebornt, daer vel quaet nae gheschiede.

1479. Item, anno M. III ende LXXIX, doe wart dat verdinch ghemaect tusschen dat lant van Arkel ende Leerdam, van den welcken verdinch dat lant van Arkel gaf VIII dusent rynsche gulden, om vry te wesen al die vee wt ende quamen daer over dat verdinch ende bornenden voer die Caspoert al die huys af, ende braken dat verdinch, beseghelt van die stat van Nyemweghen, Boemel, enz., ende geschiede op sunte Clemensdach.

1480. Item, anno M. III ende LXXX, doe quam die roemsche coninc Maximiliaen te Gorckum, om goet te doen teghen die van Leerdam, daerin geschieden veel quader wercken op sunte Aechten dach.

— Item, anno M. III ende LXXX, doe wan die roemsche coninc Asperen op Sunte Desideriusdach.

1481. Item, anno M. III ende LXXXI, doe wan heer Jan van Egmont met die van Gorckum die stat van Dortrecht, ende gheschiede den VI. dach inden April.

— Item, anno M. III ende LXXXI, doe soe wart Hoernaer ghebornt van die van Leerdam ende besloghen dat kerkhof, mer die ghebur, die hielden die kerck mit macht, ende geschiede op die oct. van alre Kynder dach.

1483. Item, anno M. III ende LXXXIII, doe lach die roemsche coninc met die Hollanders voor Utert ende want, enz.

1487. Item, anno M. III ende LXXXVII, doe nam jonker Frans in Rotterdam, daer veel quaets nae geschiede.

1489. Item, anno M. III ende LXXXIX, soe deden die vuerysers v st. ende eenen ouden Philips st. ende Kaerels st. deden III st., ende enen gouden gulden dede III r. gl., ende ander payment daerna; ende wart doe op dat selve jaer, in die weeck voor Corsavont, afgeset den gouden gulden voir XIX st. ende een vryser min dan II st. ende die Phlps ende Karelsst. min dan een st. ende bleef zoo gheset.

1492. Item, anno M. III ende XCII, doe kwam hertoch Karel van Gelre wt die vanghenisse wt Franckryck etc. anno XVe. ende XXXVIII, den III. dach july, is hy ghestorven tot Arlem.

1493. Item, anno M. III ende XCIII, doe lach die hoeffmeyster vanden lant van Ghelre voer dat Hooghe huys, ende doe wart Ghysbert Pieck gevanghen etc. ende tot Bommel gherecht.

1496. Item, anno M. III ende XCVI, doe soe nam Zueuwyn maerschalck slants van Ghelderen in Leerdam etc., ende geschiede den XII. dach in octobri.

— Item, anno M. III ende XCVI, doe was inghebroken tot Hagesteyn, dat water aen die Zuwendyck quam, enz. ende geschiede den XVI. dach in februario.

— Item, anno M. III ende XCVI, soe is in ons kerck gemaect gheweest die orghel, ende coste tot loen sonder stof off alrehand reescap XVIII r. gl., ende anno ses ende dertich is si weder afgebroken; ende wederomme anno XVe LHI soe is daer een ander nieuwe orgele gemaect geworden, ende speelden alder eerst inden wynter op Sinte Martensdach, ende worde meest by goede gebueren van Hoernaer betaelt, ende coste in als omtrent I^e. XLI r. gl.

1497. Item, anno M. III ende XCVII, doe soe brak die dyefdyck in, ende was op dat hoechste water opet ghemein acker bi IX voet diep etc., ende gheschiede op Sinte Pontiaens avont.

— Item, anno M. III ende XCVII, doe kwamen die Ghelres over die Linghen, ende bornenden Blocklant af, ende roefden veel beesden, ende geschiede den anderden dach in Augusto.

— Item, anno M. III ende XLVII, doe lach die hertoch van Sassen voer Leerdam met dat lant van Arckel ende want enz., ende geschiede in Octobri.

1503. Item, anno XVe. ende III, doe is hertoch Philips wt Spaenghien te Mechelen binnen gecomen met grooter macht op Sint Meertens avont inden wynter.

1505. Item, anno XVe. ende V, soe heeft die roemsche keyzer met syn soen Philips ghe-

wonnen Arlem, ende is doe den Peys ghemaect tusschen die Ghelders ende die Burgoens, dat die hr. van Ghelder over gaf Arlem, Boemel, Tiel, ende meer andere steden, enz.

1504. Item, anno xv^e. ende iv, doe was die hertoch van Ghelre voor dat Blochuys ter Mey etc., ende geschiede ii. voor St. Mertyn inden wynter.

1506. Item, anno xv^e. ende vi, soe is hertoch Philips weder ghetoghen in Spaenghen, ende is in datselve jaer in Spaenghen gestorven.

— Item, anno xv^e. ende vi, soe heeft heer Vrederik van Ysselsteyn met syn hulpers ghewonnen dat Blochuys tot Ravesway etc., ende gedestruceert, ende geschiede den derden dach in September.

1507. Item, anno xv^e. ende vii, soe heeft heer Jan van Egmont als stadtholder van Hollant ghelegen voor Poeyeroeien, ende daer schendelik off gheruimt, etc. ende geschiede den xii. dach in September.

1508. Item, anno xv^e. ende viii, soe heeft die ghreef van Anen Poeyeroeyen ghewonnen, ende destruceert etc., ende gheschiede den x. dach in Junio.

1511. Item, anno xv^e. ende xi, soe hebben die van Utert op Noerdeloes ghebornt Scouten huys ende ander luyden ghevanghen, ende namen veel peerden ende beesten, ende geschiede op onser liever vrouwen lichtmis avont 's nachts.

— Item, anno xv^e. ende xi, soe syn die van Utert weder ghecomen op Noerdeloes op des heilige Cruysdach inden Mey, ende hebben afgebornt die kerchoff, waermede afbornende dat choer vander kerken.

— Item, anno xv^e. ende xi, soe hebben die van Utert Yselsteyn beleghen metten hertoch van Ghelre ende syn hulpers, enz.

— Item, anno xv^e. en xi, soe heeft heer Florys van Yselsteyn ontset Yselsteyn, ende geschiede den eersten dach in Junio, enz., als van die van Utert ende Ghelresche.

— Item, anno xv^e. ende xi, op ons liefs Heren Hemelvaerts avont, soe hebben die Ghelders weder inne genomen Bommel, ende daerna Thiel ende Arlem, etc.

— Item, anno xv^e. ende xi, soe hebben die Ghelresche ingenomen die stadt van Worichem, ende geschiede op Sinte Brictius dach.

1512. Item, anno xv^e. ende xii, op den heylighen jaersdach, soe hebben die van Worichem ghebornt tot Arkel een deel huysen, waerom dat lant van Arkel in verdinch viel, ende gave tot verdinch dat heel lant met oncosten en al, bie nae xviii hondert Philps gulden, mer xi weecken lanck, ende elcken watermolen gaf xx Philps gulden me in die som gerekent.

— Item, anno xv^e. ende xii, den anderden dach inden Meerte, soe hebben die Ghelresche Worchem gheruymt.

— Item, anno xv^e. ende xii, soe hebben die Ghelresche Hoekelem bestormt ende ghebornt, ende lieten daer veel volks, ende niet bejaghet, ende geschieden op Sinte Valentyns dach, etc.

— Item, anno xv^e. ende xii, den vii. dach in Februario, soe hebben die van Worichem afgebernt die voerstad buten die Casen poort.

— Item, anno xv^e. ende xii, den viii. dach in Februario, soe hebben die van Worichem afgebornt Gouweriaen, Ottelant, leegh Blocklant, Ghybelant, etc.

— Item, anno xv^e. ende xii, op Sinte Pontiaensdach, soe hebben die van Worichem binnen over die Linghen aen die Parrick overghecomen, ende binnen doer ghereyst over dat ys op Hardichvelt, ende hebben dat afgebornt, ende wel hondert ende lxxx ghevanghen van die ryeste van Hardichvelt, ende Oukerk, ende Slyerecht, ende Papendrecht, Wyngaerden ende Ghesendam, ende veel ruteren mede, etc.

— Item, anno xv^e. ende xii, soe hebben die Ghelders op Bloclant ghebornt twe

of drie huysen, ende gaven voert tot brantscating LXXV Phlps gulden, ende namen heer Corsten me te pant, ende geschiede op Sunte Jan Evangelisten dach 's nachts in die Corsheylighen daghen, etc.

1513. Anno xv^e. ende XIII, den IX. dach inden Apr. op eenen Saterdag, soe hebben die Ghelders van Bommel of gecomen met platte schepen doer die Merwen, ende hebben Schelvelsloot opghescheept, ende van Vianen oeck tot Nijkerk ghecomen, ende hebben afgebornt Schelven ende die leech Ghysen ende Hoernaer, Bloclant ende den Botsloet met die Donck, ende Milant ende Leerbroec met VI watermolens, tusschen die Schelven ende den ouden dyck, ende noch V Milantsche molens ende die kerk op Hoernaer ghewonnen, ende veel luyden daer wt ghevanghen ende peert ende veel beesten gheroeft etc., ende geschiede des Saterdaghs na beloken paesschen.

— Item, anno xv^e. ende XIII, op Sunte Jacobsdach, soe hebben die Ghelders doer Nijkerk ghecomen ende hebben afgebornt Gouweriaen, Poeloch, Ottelant, Blocklant, ende Molenaersgrave, Ghyblant, Bleskengrave met haer kerk ende Albras, Streeflant, met meer dorpen daerby, ende bornende me wel XXVIII watermolens, ende roefden veel peerden ende beesten, etc.

— Item, anno xv^e. ende XIII, op Sunte Lauwerens avont, soe is dat bestant tot Gorchum af gelsen, etc.

— Item, anno xv^e. ende XIII, doe seyden alle menschen meest die hueren vanden lant op ende niet te bruken, ende anno xv^e. ende XIII ende xv, doe soe liefden dat lant weder, dat daer gheen lant weder te crighen en was, etc. In dat jaer xv^e. ende XIII starf Ariaen Jan Jacobsz. wyf.

1516. Anno xv^e. ende XVI, op Sunte Jan decollationis avont, soe hebben die Ghelres ingenomen die Nypoort, ende waren daer in tot onse lieve vrouwendach nativitas, ende rumenden 's nachts daerwt, ende lieten daer veel reysegheers ende knechten, etc.

1517. Item, anno xv^e. ende XVII, op die octave van ons lieve vrouw visitatie dach, soe hebben die Ghelders of anderen ruterer Asperen ghewonnen, ende hebben daer meest al die borgheren doot geslaghen, ende oeck veel wiven ende kynderen, Got betert, enz.

— Item, anno xv^e. ende XVII, daech na S. Lambert, soe zyn die ruterer weder uit Asperen gherumet, ende doe is daer vre ende bestant gemaect gheweest, ende afgeroepen saterdaechs nae Sunte Lambert anno XVII.

1519. Item, anno xv^e. ende XIX sterf die roemsche keyser Maximiliaen, ende Karel van Burghoenghen, coninck van Castilie etc., die wort keyser ghecoren vanden roemschen ryck.

— Item, anno xv^e. ende XIX, soe hebben die van Gorchem eenen wal gheleet by die Dalempoort, ende elx dorp vanden lant van Arkel mosten hem helpen dycken, ende op dat selve jaer, zoo viel een groet eind muren in die graft, ende doe lieten syt varen, moeghelick wast, etc.

1520. Item, anno xv^e. ende XX, soe lach die keyser Karel met zyn hulpers voer Aken omtrent alre heylighen.

— Item, anno xv^e. ende XX, daer voer omtrent anno XIII ende XIV begosten, ende daerna, soe was daer grote kettery onder dat christenvolk, als van meyster Martin Luter, die daer een oerspronck af was, daer veel quaets uit geschiede onder die geesteleycheyden ende waerelycken, ende van den welcken een eersame vrouw plach te wesen, woenende to Gorchum, genoemt Arionen Glimmers, opten Parrick begraven wordt anno XXII.

— Item, anno xv^e. ende XX, soe hebben die Milanders ende Leerbroec gheleet enen nuven duker inde Milantsche vliet by dat wyndaes, ende gheschiedde omtrent Sunte Martyn inden wynter, ende is II duim ondieper ende enen duim smalre, dan den ouden was, etc.

1520. Item, anno xv^e. ende xx, soe is Sunte Kunera dat huys gemetselt opten den Kruyswech, omtrent Sinte Jans mis inden somer, ende 's jaers daerna op die selve tyt, is dat met layen gedeckt, ende heeft gecost zoe in als by vyftich scilden, sonder binnen te repareren, mit tymeren ende plasteren alst behoort. Ende weder anno lxxi, (!) doent water van boven quam, ist metten water omgeslagen, ende gesciede den xiii. february.

1521. Item, anuo xv^e. xxi, soe isser een gheboot ghecomen wten Haech, dat men alle die waghens heeft moeten wyen ende een ander spoer te maken, int lant van Arkel, oeck mede in Delflant ende ter Gou ende Dortrecht, Schoenhoven, etc.

— Item, anno xv^e. ende xxi, omtrent bamiss, soe coft men een scepel rogghen om ix of x st., ende eer S. Meertens merct quam, coft men een scepel rogghen om xx stuyvers, ende een scepel weits om xxiiii st., ende omtrent Corsmis doe sloech weder wat aff, elcx scepel iii of iiiii st., mer nae Corsmis soe reest weder omtrent ii st. off iii st. dat scepel; ende was duer tyt van al dat men behoefde. Op die zelve wynter nae darthien-dach begostet te snuwen ende te vriezen; anno xxii, dat sneeuw bleve liggen, datmen opte Linghen ende Zeerick ende optie Ghiesen by ons molens ende anders veel ael ende vis scupten ende vinghen, tonnen ende vivers vol, *Deo gracias*, amen.

1522. Item, anno xv^e. ende xxii, den anderden dach in Augusto, soe is meyster Ariaen van Utrecht, te Romen in synen pauselyken stoel geset, daer hy toe ghecoren was by de gratie Goods, tot jubileering ende vroechden al Almانيين, etc.

— Item, anno xv^e. ende xxii, soe heeft die drossaert van Gorinchem, in bevel van myn gen. heere doen maken in't lant van Arkel groote draaybomen voer hoelen ende andere weggen, om te verhoeden scade ende perikel, die daerdoer geschien mocht, etc.

1523. Item, anno xv^e. ende xxiii, op 's heilichs Sacraments avont, snachts tot xi uren, doe was op dat jaer S. Bonifaeus dach, daechs nae 's heil. Sac. dach, doe viel om onsen toern vander kerken, die op't choer stont, ende dede grote scade aen de autaren ende heiligen, ende misghewade, ende andere ornamenten.

— Item, anno xv^e. ende xxiii, den xviii. dach in Junio, op eenen donderdach des after middaechs nae noen omtrent iii uren, zoe is die eerste steen gheleet aen ons choer ende cruyswerck vanden fundament, ende was omtrent onder dat gat, daer dat heyligh sacrament in zal staen.

— Item, anno xv^e. ende xxiii, soe zyn die Ghelders, die in Vrieslant laghen, over ghecomen te Vianen, te peert ende te voet, op Sunte Mauriti dach, ende quamen den dyck wt in Ammers graefflant, ende bornden dat aff, ende zyn weder om gereyst tot Nijkerk, soe zyn hem ghevolcht meest al die dorpen, om te verdinghen, soe dat lant van Arkel, te weten Arkel, Keken, Oesterwyck, Milant, Bloclant, Hoernaer ende Scheluwen, daer loeffden xxviii^e. goude guldens, behalven al d'onkost, ende namen mede in die geyselingh Jan Woutersz. van Arkel, ende Aert Dircksz. van Bloclant.

Item, noch soe zyn dieselve Ghelders weder overgecomen in dat selve jaer, daechs nae Sinte Lucia dach, ende kwamen tot Merkerk lighen ende quamen opden selven dach op enen maendach, 'savonts tot vi uren, tot Gorchem, ende bornden buten die Casenpoert al af op wat cleinder huis ende bergh, ende vinghen voer die poert veel luiden met haer goede, dat sy ghevloecht hadden, ende toghen weder tot Nijkerk, ende bleven daer lighen, om te brandscatten ende toghen 's anderen daechs in Gouweriaen, ende bornden dat af, ende daechs daerna bornden zy Langhersack af, waerom ons voerscr. dorpen wederom seynden broeder Jan van Nimeghen, observant tot Nijkerk, om weder te verdinghen, ende loeffden vanden dorpen weggen xiiii^e. gouwe guldens, xi weeken lanck, behalven alle ander oncost, ende namen mede in die ghysselinghe voer die penninghen Arien Hubertsz. van Bloclant, ende

Gielis opten Enghe, van Keken, ende die oncost was van elken hondert gouwe guldens xix gouwe guldens.

1524. Item, noch soe zyu die selve Ghelders weder tot Vianen overgescheept in dat jaer xv°. ende xxxiii, op ons liefs heren hemelvaerts avont, dat was dat jaer daechs nae inventione sanctae crucis, ende quamen in die leegher ter Amey, ende verdestrueerden al den hoep, ende vinghen die hoofdman jonker Willem Torck ende ander voel knechten, ende mede veel doot bleven aen beyden syden, ende reisden voert door Langhersaec ende bornden dat gans al af, ende voert inder Nupoert ende bornden die oeck al gans af met die kerken ende Ghelkenesse met dat yer voir Schoenhoven, ende quamen weder tot Amey, ende bornden dat wel half af, ende toghen voert tot Nukerk, ende wolden dat lant van Arckel afgebornt hebben, mer God gaf die gracy, dat heer Flørys van Yselsteyn ende andere heren tot Gorchem waren, ende seynden ten Bos ende anderwaert, daer die knechten laghen; ende dat vernamen die Gheldersche, ende reisdan metter haest wederom daer of, gheloeft moet weesen Jesum.

1525. Item, anno xv°. ende xxv, omtrent ons lieve vrouw assumptio, soe coft men een scepel weits om xiii st, den eenen maendach, en den anderen 'smaendachs coft men om xii st. even goet, ende bleef in die coep.

— Item, anno xv°. ende xxv, in februario, soe is er een slach gheboert voer Pavien tusschen den keyserl. Majestaet ende die coninck van Vranckryck, dat daer die coninck van Vranckryck ghevanghen wert, met vele van synen heeren, ende oec vele doet bleven aen beyden syden, ende daernae anno xv°. ende xxvii, soe hebben hem ons den seven- den dach van Mey keyserl. Majestaet gesterckt, ende zijn door ghetoghen nae dat roemsch ryck, ende hebben Romen soe benauwt, ghewonnen stormenderhant, ende hebben't ghespolgieert ende ghevanghen. Ende die paeus met zynen adherenten, die op Enghelenborch ghewecken waren, die hebben zy ghevanghen ende gheslaghen, ende voert haren wil bedreven, dat wel scrivens ende onthoudens weert is. *Haec mutatio dextrae excelsi*, dat voerwaer soe wel te gheloven is.

1526. Item, anno xv°. ende xxvi, op Sunte Apollonien avont, doe waeydent zoe zeer, dat veel huis ende berch ende molens om waeyden, ende groeten scaey deden aen dyken ende andersins, oeck mede veel willighen ende appelboem, die over die weghe laghen, dat mense ryden noch lyden en mocht.

1527. Item, anno xv°. ende xxvii, op Sinte Benedictus dach in den vasten, namen die van Utrecht in dat huis *ter Nuetz*.

— Item, anno xv°. ende xxvii, soe is weder die eerste misse ghedaen in ons nu cruisswerck opten beloken pinxteren dach den xvi. dach Junius.

1528. Item, anno xv°. ende xxviii, den vi. dach inden Meert op eenen vrydach, soe hebben die Ghelresche met hulp vandie van Utrecht inden Haegh gheweest, ende die ghespolgieert, ende beroeft met brantscating ende gevanghen ende groet van goet van anderen silverwerk ende gelt ende cleeder, ende namen mede Jacob Smit ende Huigh Ariensz ende Jan Arientz voor xx^m. gouwe guldens vandie brantscatinghe, die sy gheloeft hadden ende laghen tot Arlem lanch in geyselingh voor die penninghen.

— Item, anno xv°. ende xxviii, in profesto visitationis Mariae virginis, soe hebben die parthy vanden bisscop van Utrecht, die binnen Utrecht waren ontboden, die ruteren ende andere knechten, die optie vaert ende anderwaert laghen, ende hebben hem die poert inden weert gheopent, ende zyn malcanderen te baten ghecomen, ende hebben die Ghelres met die tegen den bisschop waren, wt ghejaecht ende ghevanghen ende doot gheslaghen, ende gheschieden groet molestatie binnen Utrecht, etc.

1528. Item, anno xv. ende xxviii, soe hebben heer Florys van Yselsteyn ende Joris Schenck ghewonnen Hattem ende Harderwyck, ende quamen daerna voer Tiel, ende worden tweedrachtich ende scheiden daer oeerlick af op Sunte Ypolitus dach.

— Item, anno xv. ende xxviii, den vi. dach in October, op eenen dinxdach, soe is den vree ende zoen afgheroepen tot Gorchem als van den keyserlyken Majestaet ende die heere van Ghelre met Utert ende Overyssel ende andere landen, *Deo gracias*.

— Item, anno xv. ende xxviii, doe was't een muysjaer, ende 's wynters daer nae anno xxix, soe was daer alreweghen groot ghebrek voeyers voer die beesten, dat men een vim hoey's coft eerst om x of xii st., nae om xvi ende xvii stuyvers, after nae om xx st., ende daerna en was daer gheen voeyer meer te crighen om ghelt, ende hadden die luyden gheen rys of anderen top die beesten ghegheven, daer hadden veel van hongher moeten sterven, ende dier ghelyck dack ende ander groen biezen, dat die luiden ghecrighen konnen; ende is wel onthoudens weert.

1529. Item, anno xv. ende xxix, soe is er van boven afgecomen een nu ziekte, onder den mensche geheyt die *Engelsche Zweet*, daer veel menschen roekeloos af sterven, die som in xii uren doot waren ende som langher leefden, ende oeck daer af vel opstonden, die hem waerm ende wel wachten, oeck daer't in een stat ofte dorp quam, dat er xxx ofte xl in een atmael ziek wart, of oec min, nae dat zy groet waren die plaetsen, ende quam tot Gorchem eerst omtrent sinte Lambert, ende voert tot Leerdam, ende alle deze landen doer; ende quam soe van Nimweghen af ende voert tot Bommel, ende nederwaert, datter op Sunte Dyonsavont in die heerlicheyt van Noerdeloos over die vyftich in haer sacramenthen laghen.

1530. Item, anno xv. ende xxx, soe was't alsoe vroegeren tyt, dat die pruimboem in't eerst vanden Meert begosten te bloeyen, ende ander boem daerna, dat met vi off vii weeken voor Mey die beesten te veyen sloech ende wel eerder.

— Item, anno xv. ende xxx, op Sunte Leonardus avont, op eenen saterdach, begosten te onweren met reghenen ende waeyen witten noertwesten, alsoe zeer, dat dat water begost te rysen, dat allesyns over die dyken liep, datter waren in Leckerlant ende Papendrecht vii gaet inden dyck, ende opten Wolferensche over liep, ende last had, datmen houden mocht; ende anderswaert in't lant van Altenae oeck inbrak ende vele luden ende beesten verdronken, ende voert tot anderen weeghen vele scade dede, dat welck wel scrivens ende onthoudens weert is, om elck hem daerop voersichtich te wesen, op anderen tyden, of dat boerden; daer God, ons Heer, ons voer behoeden wil.

Ende oeck mede soe was't inghebroken dat lant vanden Daegh ende in Stryen in Zelant ende in Vlaenderen tot alre weeghen, daer veel luiden ende beesten verdronken ende huis ende bergh over dycken vielen, ende groten jamer ende verdriet in alle plaetsen was. Ende men woude segghen, dat te Romem oeck dierghelike gheschiede.

Item, opten selver wynter voersc. soe was alsoe grote ghebreck voeyers voer den beesten in Brabant ende in Zeelant, ende daer omtrent, dat men dat hoey by den pondt vercoft. Men wolde segghen, dat pont een blanc of eenen halven stuver goud, daeromtrent, ende oec niet te crighen en was, mer hier te landt, en was't soe duer toe niet.

1532. Item, anno xv. ende xxxii, inde weeck voor Pinxteren, soe is ons heylich Sacramentshuys volmaect geworden, ende heeft in als gecost met loet, yserwerk ende ander reetscap hondert l. R. guldens.

— Item, anno xv. ende xxxii, op alre heylighen nacht, tusschen alre sielen nacht begosttet waeyen witten noertwest alsoe zeer, dat in Papendrecht een gat inden dyck quam ende alreweeghen groot scade dede.

1532. Item, anno xv°. ende xxxii, soe is er een ghebot ghecomen wten Hoef, dat men in gheen dorpen, kermis oft kerwynghe en moest houwen, anders dan op eenen dach, die by den hoof genoteert was, ende dan alle dorpen op dien dach kermis of kerkwyinghe te houwen, op peyn ende boeten daertoe gheordineert.

— Item, anno xv°. ende xxxii, soe isser een nu sieckte ghecomen onder den menschen, daer veel luden of storven, ende oeck veel luden aff opstonden, ende en konden niet lichtelyken weder becomen.

1533. Item, anno xv°. ende xxxiii, soe was't alzoec avontuerlike jaer om voeyer te winnen totten beesten, dat men al dat jaer doer hoeyden tot alreheilighen toe, ende twee of driemael, soe regghende dat lant onder, ende weeder quam't weeder op, ende sommighe menschen aen geen voeyer en costen geraken, ende vele hoeys ende gras, dat daer ghemaeyt lach in't velt, bleef, ende menighen bedrukten mensche maecte.

— Item, anno xv°. ende xxxiii, den tweeden dach Decembris, ende was den denden dach vanden advent ons Here, is Jan Wouter Katten met sinen bruyt inghelet ende ghetrouwt *contra consuetudinem ecclesiasticam, qua nuptiae prohibentur celebrari ab adventu usque ad epiph. octav. exclusive, item a septuagesima usque in octavam Paeschae inclusive; item a prima die rogationum, quae est secunda feria ante ascensionem Dni usque ad octavam pentecostes inclusive, ut no. in ca. Capellanus de fe.*

1534. Item, anno xv°. ende xxxiv, doe lach men voer Munster, ende dat duerde een jaer, dat zy daer voer quamen, eer dat zy dat ghewinnen consten, ende anno xv°. ende xxxv, op Sint Jan Baptisten dach te midsomer, soe wart ghewonnen.

1535. Item, anno xv°. ende xxxv, opten Pallemavont, soe is op Noerdeloes eenen rebaut of dief gherecht gheweest optie kerchoef, ende wardt op een radt gheset in dat hoflant aen die molenweech, om alle quade menschen tot exemple, ende was op die tyt groete noeit, want goede luden wter steden ende wt alle landen ende dorpen dorsten niet reysen of keren, zy wisten niet, of sy vermoert of beroeft souden worden, als op die tyt oeck gheboerden, ende die huysluyden moesten des nachts waken, soe stolen zy, ende dorsten 's nachts wt den huus niet gaen, zy meynden vermoert off beroeft te worden.

— Item, anno xv°. ende xxxv, soe is te Gorchem by die Lazarus, buten die Casen poert, over die Milantsche vliet, een nu steenen hoel gheleet over die graft, die tot die cleinkae dient, ende op dat zelve jaer is oeck bepaelt ende bescoten met planken van die kae af tot die bollenchs toe, ende die straet nu verstraet, daer te voeren qualiken plach te ligghen, met planken, brugghen ende quade straten; op die tyt anno xxxiv, soe is die Milantsche sluis op Wolferen ghedamt.

— Item, anno xv°. ende xxxv, soe is ons kermis verleet, sonnendaechs nae sunte Bartholomeus dach, die te voren langhe jaren plach te ligghen, sonnendaechs nae Sunte Jans dach te midsomer, ende gheschiet, om dat om die tyt veel vasteldaghen comen, ende oeck mede dat byden herft een bequamer tyt is voor cost ende anders, dat men behoeft.

1536. Item, anno xv°. ende xxxvi, den seventienden dach in April, 's maendaechs nae beloken paeschen, soe bornende tot Gorchem bi die leegh Arkel poert in die Arkelstraet, ende daer omtrent, veel huizen ende berghen mit die rosmolen, ende maecte menighe arme menschen, ende op die tyt soe langhe droech was, dat mens niet wel keren en mocht.

— Item, anno xv°. ende xxxvi, opten hellich cruys dach inden Macy, gheschiede te Delf in Hollant groten schaey, dat daer verbornden twee prochykerken, ende bynae heel die stede, ende maecte menich arm man, ende omtrent ix^m. (!) huisen.

1537. Item, anno xv°. ende xxxvii, soe zyn gheset gheweest die eykel boemen op dat kerkhoef, ende die leynden boemen voer den roester ende kerkhoef; op dat zelve jaer,

soe zyn die grote candelaren op dat hoech altaer ghecomen; op dat selve jaer, soe is opten lieven vrouwen altaer den back vergult ende vandie schilderey ghemaect gheweest, ende heeft ghecost xx R. guldens.

Op dat zelve jaer soe is dat yserwerck voor 's heilichs sacramentshuis ghestoffeert gheweest; op dat zelve jaer soe is dat uerwerck weder ghestelt ende ghemaect gheweest; op dat zelve jaer soe is die nu zuete vrou op onser lief vrouwen altaer ghesneden gheweest.

1537. Item, anno xv°. ende xxxvii, doe en vroert niet tot jaersdach toe, datter een voegel op dat ys mochte gaen, ende voert verm naeden tyt was, ende voert van jaers dach af anno xxxviii, soe en vroert oeck niet, dat die pruimboem in die zul begosten te bloeyen ende haren voertganck hadden.

1538. Item, anno xv°. ende xxxviii, soe hebben die Bloclanders gheset een nu molen, daer die cleyn molen plach te staen vanden bempt.

— Item, anno xv°. ende xxxviii, soe hebben die van Noerdeloes die papegaey gescten opter nu molen, inden grote weert, sonnendaechs voor ons vrou Visitationis Mariae.

— Item, anno xv°. ende xxxviii, profesto visitationis Mariae, sterft die hertoch van Ghelre, Karolus, die deze lande ende andere lande veel verdriets aen ghedaen heeft, ende oeck zyns zelf lande mede, van die mael, dat hy wt Vranckryk quam, in sine lande, dat was anno M. cccc. xcii., soe wast altyt orgel ende onvrede in dese lande, ter tyt toe dat hy sterf, sommels een jaer of twe, soe dat men veilich dorst reysen of keren, ende altyt op en ny, ende dat duerden alsoe langh, als hy leefden omtrent xlvi jaer, vele watermolens ende dorpen ghebornt worden by zynen tyden.

— Item, anno xv°. ende xxxviii, doe was hier ende alre weggen redelyken veel gheseyt, ende dat coern wies wel, ende alsoe mals, dattet in veel jaren niet soe ghewassen en was, ende in den zomer quam die roey in dat coern, soe wel in dat winter coern, als in die haver, ende in den herfst, doen men dien haver meyden solde, soe quam daer een quade wint met reghen, ende sloech dat coern neder, ende die haver bleef alsoe licht vandie roey ende onweder, dat zy niet docht ende luttel af quam, ende dat weyt en docht oeck niet, dat die ghemeyn lieden qualick quam; ende oeck den rossemeyt ende ander oncruyt soe zeer in't lant wies, datmen van sommighen lant niet off en had. Anno xv°. ende xxxix, doe en had men daer gheen ghebreck off.

1538. Item, anno xv°. die winter xxxviii tusschen xxxix, soe en mocht men dat ys noch die weech niet bruken, soe aventuerlike als't vroer, dat men die doeden moest dragen ter kerken, hoe veredt dat zy woenden, dat men Antho. Ger. Jacopsz. moest van daer hy woenden, draghen ter kerke, ende in Slinghelant moest men Hub. Jan Hermansz. draghen op Noerdeloes ter kerke, ende voert meer andere, etc.

— Item, anno xv°. ende xxxviii, soe woende een man ende wyf, een moeder-naer, met zyn huisghezin tot Dortrecht in Hollant, omtrent die Wilepoert, ende hadde veel jaren ghetapt, ende vermoerden veel luden, eer men't ghewaer worden, ende begroef ze in zyn zelfs huis, ende wort mit zynen huisghezin een smadelyke doot aengedaen, dat wel recht was.

1539. Item, anno xv°. ende xxxix, op Sinte Severynen dach, den derden dach nae die xi^m. megheden dach, sterff Heer Florys van Ysselsteyn, die Greef van Buren op dat slot te Buren. *Requiescat in pace.*

— Item, anno xv°. ende xxxix, soe is die nu rosmolen tot Ghorichem gheset gheweest by dat slot.

— Item, anno xv°. ende xxxix, daechs nae alder Kynderen dach, op enen manen-

dach, doe was soe onverbolghen weer van donder ende blixem, of midsomer had gheweest, van welken donder ende blixem inden Haegh in Hollant verbornde die kerk ende noch wel xxx husen, ende dede groten scade.

1540. Item, anno xv^o. ende XL, die *infra octava Epiphaniae Domini obiit commendat. de Schelwen Pauli*.

— Item, anno xv^o. ende XL, opten Scortelwoensdach in die heilige weeck, sterff myn heer van Bocchoven, Johan vander Aa, die omtrent xxx jaer drossaert was tot Gorchem ende des lants van Arkel. Een pater noster voerdie ziele; ende zyn huisvrouw sterf indie maent Augusto daerna in dat selve jaer.

— Item, anno xv^o. ende XL, doe was een sieckt onder dat ghemeyn volck van koersten ende ander quaci ghebreken daer onder ghemencht, dat daer veel menschen af storven, alre wegghen.

— Item, anno xv^o. ende XL, soe is tot Gorchem die Visbrugh vernieut ende breeder ghemaect, dan sy te voren was, want dat volck daer doer een niet en mochten comen, dat zy te smal was, dat wel ghemaect is.

— Item, anno xv^o. ende XL, soe is die grient af ghecooft teghen die slinckhoef in Slinghelant teghens ons molens, waer af eenen scepenbrief af is onder die waersman Willem Matthysz.

— Item, anno xv^o. ende XL, soe was ons Keyzer Karolus afghecomen in Hollant ende voert tot Utrecht ende weder om te trecken, soe is hy ghecomen tot Gorchem ende bleef daer enen nacht, ende reet, om die stat te besien, die ghebreken, poerten ende muren, ende reysde na den Bos.

— Item, anno xv^o. ende XL, des nachts nae Paesdach, soe is op Noerdeloes die kerk beroeft van dieven off onghelovighe kettters, dat zy namen een kistken met een kosteliken monstrantie ende privilegien van brieven, met kelken ende andere ornamenten, dat grote goet weerde was, dat te beclaghen is.

1541. Item, anno xv^o. ende XLI, in September, soe is op Hartichfelt die kerk beroeft van dieven off onghelovighe kettters, van kelken ende ander ornamenten, ende oeck brieven ende silverwerk, die boeken ende brieven ghescheint, dat groot scade was.

— Item, anno xv^o. ende XLI, soe is die Broeders kerk tot Gorchem op gheresen tien voet hoogher dan sy was te voeren, ende een nu choer daeraen begonnen te maken, dat veel costen.

— Item, anno xv^o. ende XLI, soe is ons Sacristy ghemetselt ende ghetimmert gheweest omtrent midsommer.

1542. Item, anno xv^o. ende XLII, soe hebben die van Gorchem een gat ghegraven doer den Gallich weert, om den stroem te leyden aen die stede, x roeyen wyt ende ix voet diep, dat veel costen, ende jaers daer nae hebben sy een blochuys gheleet voor die Dalenpoert.

— Item, anno xv^o. ende XLII, soe is een gallig gheset gheweest in Dalem, ende een wyf daere aen ghehanghen den VI. Juny.

— Item, anno xv^o. ende XLII, soe is daer gecomen een groten hoep volck wt Vranckryck in Brabant, ende laghen daer ende gaerden, namen al aen, die ghelt wolden winnen, ende men wyst niet, wat zy in zin hadden, after nae begosten zy te bornen ende vanghen ende te spannen, ende grote verdinghe te nemen zonder ontsighen, dat deerlick was ende onbehoerlick, ende die hertoch van Cleef metten Ghelders hielden die hand daeraen, waerom die Borghoes weder veel vollicks vergaerden, ende toghen totten hoep van Vranckryck, ende voert inden lande van Cleef ende Guilick, ende deden, als die van Vranckryck

ghedaen hadden, waerom een groet oerlogh af quam; ende gheschiede omtrent S. Jan inden zomer, doe zy in't lant quamen, etc.

Item, op dat selve jaer, omtrent Katerina, op enen manendach, soe hebben die van Bommel of die Ghelders geweest voer die kerk te Scoenrewaerd, ende hebben die bestormt, mer die buer hieldense metter macht.

Item, op die selve dach, dat was in dat jaer xv^e. ende XLII, op den manen dach wart verslaghen Eaphoern (!) met al zyn vollick.

In datselvede jaer was inghebroken de Dalemdyk.

1543. Item, in't jaer ons Heeren xv^e. ende drie ende veertich, doe begostet te vriesen ende te snuven, dat allen diepen vast laghen, doe zyn die Ghelders over die Linghe ghecomen, ende bornden vyf of zes huysen te Kekum omtrent Agnieten dach, ende 'sanderen daechs ende derden daechs waren sy in Middelcoep ende in Leerbroec ende in Nowelant ende bornden daer oeck des ghelick ende brantscatten daer groot goet wt die derpen, waer om dat lant van Arkel in verdinghe viel, ende verdinchden elx dorp bi hem selven.

Item, anno xv^e. ende XLIII, omtrent acht daech voer ons vrouwen Lichtmis, soe is ons dorp van Hornen in verdinghe gevallen, ende loefden van verdinghe elf weken durende hondert Jochem dalers ende vertich, behalve allen oncost, ende gheen water molens en gaven in desen som, ende Bloclant tweehondert, ende voert die ander dorpen van't lant van Arkel elx nae advenant, dat sy's machtich waren te gheven.

Item, int jaer ons Heren xv^e. ende XLIII, omtrent den twee ende drie ende twyn-tichsten dach in Augusto, soe is die Keyser van Romen, Karolus, ghecomen van Romen af van bovenen af met grote zwaer vollick met veel Spaengers ende ander Italiaenschen knechten, ende oec met veel ghescuts inden lande van Gulick; ende op dienselven tyt lach die prins van Orenghien, als stathower van Holland ende Brabant oeck, met groote vollick, daer by die lant van Gulick, ende zyn doe samender hant ghetoghen voor Duren ende hebben dat stormender hant ghewonnen, ende al dat in die ste was doet gesmeten, behalve wat wyf ende kynderen na, ende voert gethoghen naer Rennen die stat toe, ende die oec opgegheven op dat pas, ende voert ghereyst voer Venlo die stat, ende daer hoer legher voer gheslaghen, ende daer voer legghende twe off drie daghen, soe is die haertoch van Cleef in des Keyzers legher gecomen met al zyn Edelen, ende is doe die Peys ghemaect gheweest tusschen die Hertoch van Cleef ende Keyser, ende voert die Ghelders, dat zy ghelickeliker hant in Keyzers macht gheghaen zyn, ende syn keyzers gheworden. *Deo gracias.*

Item, int jaer ons Heren xv^e. ende XLIII, soe hebben die Ghelders Amersfoort inghenomen, omtrent den eersten dach July, ende hebben daer groot goet wt gheschat, ende dat doer party ende tweedracht, die binnen die stadt was onder die borghers.

Item, anno xv^e. ende XLIII, doe is er weder een oloop off een remoer ghecomen, als van die Gelders, dat si op comenden weech in dezen lant waren, omtrent den viii. dach July, soe zyn dees dorpen weder in verdinghe ghefallen, te weten: Arken, Kekum, Oesterwyk, Bloclant, Lerbroec, Noudelant ende Noerdeloes, mer Hornen ende Schelven op dat pas niet.

Item, ando xv^e. ende XLIII, doe is er een ghebot of scattinck ghecomen gheweest als van die Keyserl. Majestaet, of het hof, dat een yegelyck den thienden penninck moest gheven van zyn goet van lant, daer hy woenden. Inghelyk most men den x. penninck gheven anno xv^e. ende LIII ende LXIII.

1546. Item in't jaer ons Heren xv^e. XLVI, opten 12. dach January, daechs na sinte Agnieten dach, doe begost dat water voer den dyefdyk te comen ende was dyep opten ghemeynen acker XII voet, ende waert daer voor ghehouden noch in dit zelfde jaer, zynde opt Hoekelumsche velt twee nyeve...

1546. Anno xv^c. ende XLVI, soe was een sulken duren tyt, dat men alle die wynter door coft een scepel waeyts voor XXIII of XXIII st., ende een scepel rogh voor XVII of XVIII st.

(Sine anno) was sulken duren tyd, als dat men coft een scepel rocke voer XXVII off XXVIII st., ende een scepel waeyts voer XXXVI ofte XXXVII st. (Insgelyk soe coft men den roghe ende taruwe anno XLVI omtrent Korsmissie ende daerna, te weten den roghe XXXVIII of XXXV ende den taruwe II gl. Anno xv^c. ende LXXII, omtrent als voren.)

1548. Item, anno xv^c. ende XLVIII, nae dees voerscr. jaer, soe heeft er weder een goede tyt gheweest, dat men een scepel terwen weder coft, om neghentalve stuyver, een scepel rogghen VII st.

1549. Item, in't jaer ons Heren xv^c. ende XLIX, omtrent Sinte Mychiel, soe is te Gorchem binnen ghecomen den prins van Spaengien, ende is voert ghereyst in Dortrecht, ende is daer gehult ende voort in allen steden.

1550. Opte XXIX. dach Juny, in't jaer ons Heren xv^c. ende L, op Sinte Peter ende Pauls dach, doen soe hebben die van Noerdeloes die Papegay gheschoten, ende mostense eenen nacht overlaten staen, dat zy ze nyet af cryghen en costen.

Item, in't zelfde jaer van vyftich, omtrent Sinte Jacob, soe is volmaect gheweest het houtwerck vanden cap opten toern van Noerdeloes.

Item, anno xv^c. ende L, soe hebben die van Bloclant ghetimmert een nieu choer.

1551. Item, inden jaere xv^c. ende LI, opten XXIII. dach van Februariis, ende was op Sint Matthys avont, doe begost dat water van boven voor den dyefdyk te comen, ende was diep opten ghemeynen acker XIII of XIV voet, dwelek den ghemeynen huysman wt Godts gracie vromelyc met ghewelt hielden, ende was datselve jaer een nat jaer van reghen ende groote opwateren.

1552. Item, in't jaer ons Heren xv^c. ende twee ende vyftich, daechs voer Sinte Pontiaens avont, 's avonts omtrent tusschen acht ende neghen uren, begostet te donderen ende blixemen, grobte slaghen, of't in't heetste vanden somer hadde gheweest; ende mede soe waeydent wten noertwesten, ende 's anderen daechs, op Sinte Pontiaens avont, dat noeyt mensche sulken wynt beleeft heeft, waerdoer veel landen zyn ingebroken, God betert. Ten eersten het lant van Altenae, daer veel luyden ende beesten ende peerden verdroncken syn, dat nyet scrijvens of wetens en is, soe dat dat water te twee of drie steden ingebroken was, ende quam malcanderen te moet, dat die luyden dat nyet overcomen en mochten, ende oeck mede soe was't ingebroken in Crimpen, soe dat dat water doer die landen quam ende liep om Scoenhoven; ende buten Ter Gou wast mede ingebroken, ende die prochykerk van Ter Gou ghebornt vanden blixem; ende voert in Zeelant mede veel landen ende dorpen mede ingebroken, etc.

1553. In't jaer ons Heren xv^c. drie ende vyftich, soe heeft die E. Heere, Heer Cornelis van Berghen, here tot Zievenberghen, Noerdeloes enz. die molen laten zetten op die gemeynthe in de heerlicheyt van Noerdeloes, waer aff die gote gegraven worden den eersten dach in Martio, ende wert daer dagelix an ghevrocht tot datse volmaect ende ganckbaer was.

1555. In't jaer ons Heren duysent vyfhondert vyff ende vyftich, op Sinte Gregorius dach, den XII. Marty, soe worde 't gevel van d'ouwe kerk alhier op *Hoernaer* afgebroken, navolgende den XXIX. Marty worden 't fondament vanden thoern gegraven, ende daer nae den III. Apr. op eenen Woensdach, smiddaechs omtrent te XII uren, soe worden den eersten steen van den thoern gheleyt by Dionys Adriaensz. van Muylwyck, doen ter tyt oud wesende omtrent xv jaren; van welken toern meester af was enen genaempt mester Cornelis Frederickxz. vander Gouda, die doen ter zelfder tyt mede meester was vande kerke van Vianen; ende hier voertyts ghemaect hadde 't choer mitten cruyswerk alhier. Tzelfde is ghedaen by kerkm,

Jacob Jansz., Jan Geritsz., Huybert Aertsz. ende Willem Dircksz. henluyder adjonct. Desen toern was volmaect (God heb loff) van 't steenwerck op Sint Bartholomeus dach anno lvi; ende luyden die clocken daerinne alder eerst op alre heylighen dach daer aen.

1556. Anno xv. lvi, soe was droghen somer, dattet nooit en reghende, datmen zegghen mocht, dattet ghereghent had, van Palmen aff tot nae S. Jacob, alsoe dat die beesten zeer weinich gaven.

— Inden zelfden jaer van lvi, soe vrost zoe vroeck, dat men Crispini ende Crispiniani liep over de Giessen.

1557. Anno xv°. zoeven ende vyftich, beginnen Jaersdach ende oeck wel een maent daer voir, wast groten duren tyt in alderhande coorn, tzy taruwe, rog, garst, haver, boonen ende boeckweyt, te weten, dat men omtrent den voorn. Jaersdach voer ende nae most gheven voer aen scepel taruwe, Gorchumsche maet, xxxvii st., een scepel rog xxvii st., een scepel haver xv st., boonen xxx st., ende den boeckweyt 't scepel xxix, ende den taruwe ende rog liep altemet meer op, alsoe dat men voer een scepel rog moest geven xl st., een scepel taruwe iii Karolus guldens, een weyte broot van viii pont ix st.; maer worde van stonden aen een ghebot ghegeven, dat men't niet duerder most geven dan vi stuv. Tot Schoenhoven most men geven voer vi pont weyts broots xv stuyv. Dit gheschiede opten Pinxter avont. Daernaegondet te wyken ende die groote vloot quam over, omtrent Petri ende Pauli; ende omtrent viii daghen *post visitat. Mariae*, coft men te Gorchum een scepel taruwe voer xxx stuyvers, een scepel rog xx, ende nam te met meer ende meer af.

ULTRAJECTUM.

ECCLESIASTICA.

I.

Articuli ex parte C. M. exhibiti commissariis D. Traject. et Arch. abusus, exactiones, concussiones et injusticias officiariorum ecclesiasticorum ejusd. episcopatus Traj. in comitatibus Holl., Zeel., et Frisiae continentes, upa cum responsionibus R^{mi}. in Christo patris et illustriss. principis et Dni, Dni Henrici, Dei gratia. Electi Trajectensis, Comitum palatini Rheni et ducis Bavariae ad articulos ex parte C. M. super assertis abusibus, exactionibus, concussionibus et injusticiis officiariorum ecclesiasticorum in comitatibus Holl., Zeel., et Frisiae exhibitos coram commissariis per illustrissimam dominam Margaretam deputatis nomine suo et ecclesiae suae Trajecten. proponendis.

In primis, etsi de jure episcopus ex debito officii et ut bonum pastorem decet, debeat singulis annis per se vel suos suffraganeos visitare sibi in spiritualibus commendatos et subditos eisdem administrare sacramenta confirmat. et ordinis, in aliqua parte dictorum comitatum, nec non ecclesias, capellas et altaria consecrare, recipiendo duntaxat procurationem; etsi quid gratum absque pacto offeratur, nihilominus nonnulli praedecessores dicti domini Traject. in praemissis defectuosi fuerunt, ita, ut aliqui subditi C. M. magno suae vitae et bonorum periculo coacti sint etiam per medios hostes vel eorum insidias exire jurisdictionem dictorum comitatum pro tonsura & ordinibus Trajecti recipiendis. Quapropter necesse est ordinari et observari, quatenus de cetero episcopus aut suffraganeus singulis annis bis aut ter in praedictis comitatibus veniat, dictas confirmationes, consecrationes et ordinationes administraturus, prout juris est et observatur in dioec. Camerac. et Tornac., ut sic cesset dictum periculum et exactio, quam hucusque passi sunt subditi C. Maj., praesertim cum ob dilationem suffraganei praepositi Westfrisiae inhibuit illis de Medenblich, qui ecclesiam a Gelrensibus arsam reparaverant, et illis de Berchout, qui partem novam ad suam ecclesiam junxerant, ne in illis ecclesiis celebrarentur divina, donec per suffraganeum conse-

erarentur aut sibi magnam pecuniae summam solverent, qua per unam earundem soluta, dedit illis licentiam in illa etiam ante consecrationem divina celebrare.

Et primo ad primum articulum respondet, quod nunquam visum est, ordines generales extra civitatem Traject. nisi in summa necessitate ob periculum guerrarum celebrari. Quo ad visitationem dioec., quia patriam suam invenit desolatam, de praeteritis sibi non venit imputandum, et pro futuro curabit, quod suus suffraganeus singulis annis, quantumcunque poterit, circuibit et visitabit dioec., facturus ea, quae ad officium suum pertinent. Quo ad querelam Westfrisiae, dicit, quod anno praeterito suffraganeum suum ad partes Frisiae misit, qui suum exercere officium per commissarios C. M. prohibitus & ad multos dies detentus et tandem, re infecta, dimissus fuit, in praedictum et gravamen suum; et quo ad factum eccles. de Medenblick et Berchout, dicit ex relatione decani Westfrisiae, quod ecclesia de Medenblick nondum erat consecrata, et quod pro licentia celebrandi in portatilibus, nullam unquam pecuniae summam recepit; et quod super taxa procurationis pro consecratione ecclesiae de Berchout actum fuit ad discretionem et taxam magistratus opidi de Hoern.

Secundo, licet de jure sacramenta debeant gratis ministrari, et quod per concordata Rodolphi quondam episcopi Traject. cum, bo. me., Philippo tunc duce Bourgundiae, Holl., Zeel. et Frisiae comite, ac aliis eorum praedecessoribus declaratum sit, non debere augeri taxam consuetam; attamen pro sacro crismate infra triennium aucta est taxa ad duplum, ita, ut provisores, qui episcopo aut ejus vicario duplum praestant, similiter ultra taxam consuetam exigunt a rectoribus parochialium ecclesiarum suae jurisdictionis, et, nisi solvatur, retinent vasa argentea in pignus.

Ad secundum artic. respondet, quod non credit contenta articuli vera, et, si qua per aliquem ex provisoribus et decanis sint praestita gravamina, curabit, ut tollantur.

Similiter, ubi pristinis temporibus pro suscipienda simplici tonsura dati sunt quatuor stuferi, exinde auctum est ad septem stuferos, et pro literis accolitus, subdyaconatus et dyaconatus solvi consueverunt novem stuferi, pro decreto aut defectu tituli *LI. st.*, coguntur de praesenti subditi C. M. dictos ordines accepturi multo plus praestari, ita, ut compertum sit, plures pro simplici tonsura fuisse coactos solvere *XVIII* aut *XX st.*, pro singulis literis accolitus, subdyaconatus et dyaconatus *XXI st.*, pro legibus admissionis ad presbyteratum *IX*, *X* aut *XII flor.* ad voluntatem domini vicarii, et de facto quidam, qui ob paupertatem dictas summas solvere non potuerunt, ad sacerdotium admissi non sunt, quae omnia cedunt in gravamen subditorum C. M., contra omnem aequitatem et antiquam observantiam, quare providendum est, uts.

Item compertum est, quod plures sunt promoti ad presbyteratum sine titulo vel sub titulo ficto, qui est abusus contra juris dispositionem, et ex hoc multi sacerdotes coguntur mendicare, in opprobrium cleri.

Ad *III.* et *IV.* artic. respondet, quod nihil amplius percipitur, quam per suos praedecessores intellexit esse perceptum. Et, si forsan pro decreto admissionis ad titulum patrimoniale, vel aliorum bonorum non mortificatorum aliquid ultra recipiatur, quod hoc fit ad restringendum et secludendum titulos fictos, quos laici promovendis assignant, et post susceptos ordines literas lacerant, ita, quod ob culpam laicorum et non suam aut suorum officiorum, nonnulli sic promoti egestate laborant.

Insuper indifferenter ad dictos ordines sacerdotii admittuntur corpore viciati, indocti, illiterati, qui vix sciant legere, dummodo suos defectus magni redimant; nec habetur respectus ad scandala, quae proveniunt ex multitudine clericorum, cum tamen de jure determinatus debeat esse numerus clericorum.

Ad quintum articulum respondet, quod corpore viciati ad ordines non admittuntur, nisi legitima causa, nec etiam illiterati, nisi ad importunam nobilium et officiorum instantiam.

Admittuntur etiam ut plurimum indocti et illiterati ad praedicandum verbum Dei, ex quo populares male aedificantur et in dies errores et scandala oriuntur, quapropter necessarium erit, quatenus Dom. Traject. in hoc provideat, ut de cetero non nisi discretos et doctos admittat ad annuntiandum verbum Dei, cum in hoc summum vergat periculum. Provideat etiam, ut confessores, praesertim in claustris monialium sint viri senes, docti et experti, ut cesset omnis suspicio; quodque singuli confessores admittant ad munus semel in anno discretos senes sacerdotes seculares, quibus dictae moniales libere, si velint, confiteri possint ea, quae forte suis confessoribus regularibus dubitant propalare.

Ad sextum et septimum articulos respondet, quod ad contenta in illis omnino inclinatus est, et jam, quantum in se est, providit et cum tempore magis providebit, nisi per exemptos et curiam secularem impediatur.

Ne de cetero nova indicantur festa publice omnibus celebranda, ymo tollantur nonnulla festa simplicia, maxime in Julio et Augusto concurrentia, saltem, ut, audito officio, in dictis festis laicus impune possit ad officium suum mechanicum pro victu et vestitu uxoris et prolium recurrere, potius, quam totis postprandis tabernis insidere, unde proveniunt ebrietates, rixae, pugnae, homicidia et infinita alia mala.

Ad octavum respondet, quod ad contenta articuli inclinatus est et fecit desuper concipi certas ordinationes, quas in proxima synodo, mense Octobri, faciet publicari.

Licet ecclesia per modicam sanguinis effusionem, praesertim, quae secrete fiat, non polluat, et ubi per sanguinis effusionem fuisset polluta, deberet reconciliari per episcopum expensis delinquentium, et non ob id molestari communitas; attamen infra mensem decanus Westfrisiae in ecclesia de Berchout ob id, quod custos cum capellano soli, prandio facto, in ecclesia rixantes, eundem offendisset ad nasum, ita, ut nonnullae sanguinis guttae inde effluxissent dicantur, inhibuit divinorum ministrationem, nisi per communitatem ejusdem villagii, ejus rei insciam et insontem, sibi certa magna pecuniae summa soluta fuisset; quo facto, putabat reconciliationem pecuniae datione fieri, quae et absurda sunt et concussionem sapiunt. Quare illi decano inibeatur a vexatione dictae communitatis desistere, et provideatur, ne similia ab eo vel ab aliis de cetero contingant.

Ad nonum articulum respondet, quod, quo casu polluat ecclesia, relinquit dispositioni juris communis et statutorum provincialium et synodali, et quod tales delinquentes plerumque aufugiant, ita, quod ordinariis durum foret tales prosequi. Sed, quia parochiani hoc facilius possunt, fit cessus, donec ordinario deliberentur, non autem interdictum ponitur. Quo ad factum ecclesiae de Berchout, dicit ex informatione dicti decani, quod fuit notabilis et copiosa sanguinis effusio in ecclesia; et quod ipse ob id interdictum non posuit, sed vicecuratus et altaristae, scientes ecclesiam pollutam, in vim statutorum provincialium et synodali, cessarunt a divinis, motu proprio, nec ipse decanus causa relaxationis aut reconciliationis interdicti aliquid recepit, sed curia Hollandiae mandato saeculari in praedictum jurisdictionis ecclesiasticae mandavit capellanis et altaristis in ecclesia sic polluta celebrare et divina reassumere, licet ad illius cognitionem non spectaverit, an ecclesia fuerit violata nec ne.

Contra jus commune, bullam Leonis et concordata hucusque saepius est attemptatum, ut subditi C. M. in prima instantia traherentur extra dictos comitatus; provideatur igitur, ne de cetero subditi C. M. laici aut clerici in prima instantia trahantur Trajecti extra jurisdictionem C. M.

Ad decimum artic. respondet, quod jure communi ecclesiastici et laici in causis ad forum ecclesiasticum spectantibus, possunt etiam in prima instantia trahi ad curiam Trajecten., et quod nulla unquam fuerunt aut sunt concordata, in quibus episcopus et archid. Traj. et eorum officiales pro tempore in causis majorum excessuum . . . , aut quando agitur ad concessionem privilegii per episcopum prohibeantur subjecti comitatus Holl., Zeeland. et Frisiae, in quacunque instantia trahi ad Trajectum; et quod bulla Leonis Papae in nullo jurisdictioni ordinariae praedicat, referens se ad illius tenorem ac declarationem abbreviatorum, qui eam judicarunt.

Provideatur etiam, ne de cetero molestantur judices provinciales C. M. aut subalterni, ob id, quod jurisdictionem Caesaris tuentes, exequentur jus commune, concordata Rodolphi a tempore memoriam hominum excedente observata, vel aliquam ex bullis Leonis, quae pro intimatis habeantur.

Ad undecimum respondet, quod judices provinciales et subalterni jurisdictionem C. M. defendentes, non molestantur nec molestabuntur, modo ipsi jurisdictionem ecclesiasticam non perturbent; et ad concordata Rodolphi episcopi respondetur, quod personalia fuerunt et cum personis extincta.

Cum hoc tempore magis expediat populum ad divinum cultum exhortari, quam retrahere, tollatur abusus, per quem ob debitum personarum privatarum ponitur interdictum generale, vel, ut vocant, personale, sed fiat prosecutio contra eum, qui deliquit, ut sic delicta suos sequantur auctores et non insontes, cujus tamen contrarium actum est per interdictum in Delft temere positum ob id, quod per aliquas personas privatas executor justitiae in ecclesia de Delft fuit persecutus et inde violenter ejectus; et per interdictum temere in Rotterdammis positum ob id, quia duo fratres administrabant bona et personam sui agnati sacerdotis frenetici; et in Goes ob homicidium commissum per quendam in personam presbyteri, qui ultra adulterium cum illius uxore perpetratum, eundem occidere minatus fuerat; et in Veenhuisen, ob verba cujusdam privati injuriose custodi in ecclesia dicta; et in Berchout, ob id, quod in cimeterio ibidem sepulti fuerunt aliqui executi per justiciam; qui sunt abusus non tollerandi.

Ad duodecimum artic. respondetur, quod interdicta non ponuntur, nisi ex determinatione juris ac statutorum provincialium, quae mutare non est in potestate sua, et in casibus articulatis interdicta fuerunt posita juxta determinationem juris et statutorum praedictorum, et indebite et temere per Judices laicos impedita; quo ad casum de Berchout, dictus decanus Westfrisiae dicit scriptorem errasse.

Tollatur abusus, quo officarii D. Traj. et archid. conantur impedire temporalem jurisdictionem C. M., quo minus extrahantur et justitia fiat de homicidiis voluntariis, per insidias et aliis, confugientibus ad ecclesiam, qui extrahi possunt de jure vel ex dictis concordatis Rodolphi, a tempore memoriam hominum excedente observatis, cum hoc bono publico et rei publicae expediat et juri divino non repugnet, ymo consonet, nec debeat sub praetextu immunitatis ecclesiae limitate concessae justitia, quae summum bonum est, extra terminos indultae immunitatis impediri.

Ad decimum tertium respondet, quod ipse et archid. non intendunt impedire extractionem in casibus jure permissis, sed quidem cognito, an ad ecclesias confugientes debeant gaudere privilegio vel ne; idcirco non debeant extrahi, antequam per judicem seu judices ecclesiasticos declaratum sit, eos non debere privilegio gaudere.

Cum bona patrimonialia clericorum et sacerdotum, nec non ea bona, quae ipsi sua industria acquisierunt, etiam de jure canonico debeantur heredibus ab intestato, abstineant de cetero judices ecclesiastici, ea bona, clericis ab intestato decedentibus, apprehendere aut se intrimit-

tere de regimine aut administratione bonorum temporalium et personarum ecclesiasticarum, quae per aetatem vel morbum se regere non possunt; sed id permittant proximioribus agnatis; cuius contrarium gravissimo duorum fratrum ejusdam sacerdotis insensati agnatorum malo temere attemptarunt iudices ecclesiastici, et perfecissent, nisi curia Hollandiae id legitime impedivisset.

Ad decimum quartum respondet, quod bona patrimonialia sacerdotum ex successione et eorum industria, non intuitu ecclesiae, acquisita, debentur heredibus ab intestato, nisi aliter per eos dispositum fuerit, et constituto de illo, per iudicem ecclesiasticum heredes non impediuntur, sed, eis viventibus et insensatis vel prodigis existentibus, ut curatore indigeant, quia accessorium sequitur naturam principalis, curatoris datio ad iudicem ecclesiasticum pertinet, et propterea proximioribus agnatis in articulo specificatis recte inhibita, et illegitime per curiam Hollandiae impeditum, ne curator per episcopum deputatus insensati curam gessisset.

Cum corpora defunctorum, in commun. ecclesiae decedentium, non debeant post sepulturam a cymeterio extrahi, cessent de cetero ecclesiastici ejus contrarium sub poenis et censuris mandare, prout jamdudum mandavit decanus Westfrisiae illis de Opmeer, aut exhumare corpora fidelium defunctorum ob id, quod justitiae executio facta fuisset, aut magnam sibi summam pecuniarum solvere.

Ad decimum quintum respondet ex relatione dicti decani Westfrisiae, quod iste articulus per aemulos jurisdictionis ecclesiasticae est excogitatus, et quod simile, prout articulatur, nunquam in facto accidit.

C. M. et sui praedecessores ab antiquissimo tempore habuerunt et habent cognitionem possessorii, etiam in beneficiis sub sua jurisdictione existentibus; cessent igitur iudices ecclesiastici de cetero vexare ecclesiasticos ob id, quod in possessorii beneficiorum egerunt coram consilio Hollandiae; cuius contrarium factum est per archid. Traject. contra dominum Feyonem de Zeyll; cum id tendat in perturbationem jurisdictionis C. M., quam servari cupit illaesam.

Ad sextum decimum respondet, quod possessorium in beneficialibus non potest fundari, nisi praecedente canonica institutione; male ergo fecit curia Holl. concedens domino Feyoni manutentionem, non visa nec habita institutione canonica, ymo, ubi adversarius fuit per sententiam officialis archid. canonicè institutus possessione subsecuta, ex qua non fuit evictus, et propterea dominus archid. bene et juste contra eundem Feyonem processit; tollantur ergo similes abusus, ne curia Holl. manutentionem concedat, nisi primitus visa institutione canonica, prout juri et rationi consonum est.

Cum subditis sua privilegia et antiquae consuetudines, quae vim privilegiorum obtinent, sint servanda, ac ipsis liceat quibuscunque mediis ea tueri et defendere, cessent igitur iudices ecclesiastici, directe vel indirecte infringere privilegia et antiquas consuetudines subditorum C. M., neve, si subditi illa sibi observari desiderant, ob id in eos, ut contumaces, per fulminationem censurarum procedant, ut factum est contra illos de Waterlant, Purmerynde et Purmerlant.

Ad decimum septimum respondet, quod iuxta privilegia et laudabiles consuetudines observare et observari facere intendit, et quod illis de Purmerynde et Waterlant nulla privilegii infractio facta sit, sed iuxta antiquam consuetudinem processum, et quod propterea minus juste ex parte illorum querulatur.

Si iudices ecclesiastici praetendant, per officarios C. M. jurisdictionem ecclesiasticam impediendi aut libertatem infringi seu violari, ante omnia ipsi Caesari de tali officario conquerantur, vel superiori ejus, quem praetendunt deliquisse aut ecclesiasticam jurisdictionem laesisse, ut ejus Majestas, aut dictus superior, causa cognita, litem dirimat et puniat delinquentem, si crimen commisisse comperiat.

Ad decimum octavum respondet, quod licet unicuique iudici, jurisdictionem suam defendere, ac turbatores impetere, corrigere et debita mulcta punire.

Ne de cetero praelati aut iudices ecclesiastici quid jubeant aut inhi-beant laicis, sub poena pecuniaria sibi applicanda, sed sint contenti suis poenis ecclesiasticis, et, si quis justis eorum praeceptis non obedierit, brachium saeculare, si peti-tum fuerit, ipsis non deerit; cujus con-trarium multum indiscrete anno xv. xxi per offic. curiae et archid. Traject. factum fuit, cum curiae Hollandiae et certis personis privatis, C. M. subditis, communiter et divisim in-hibitio facta fuit, sub poena multum exorbitanti, scil. ducentorum millium florenorum aur., ne cognoscerent de certa actione reali per sacerdotem contra laicum intentata.

Ad decimum nonum respondet, quod licitum est de jure ecclesiasticis iudicibus, laicis et aliis quibuscunque sub poenis et censuris etiam pecuniariis inhi-bere, et quod ita a tempore memoriae hominum excedente practicum et observatum fuit, et quod nulli injuriam facit, qui suo jure utitur.

Quia jura canonica suas poenas canonicas criminibus statuerunt, quodque impositio poenae pecuniariae non ecclesiasticis sed temporalibus iudicibus admissa est; tollatur abusus, per quem ob delictum laicorum a iudicibus ecclesiasticis imponitur poena pecuniaria, tum ob evitandam suspicionem avaritiae, tum, ne plus in foro conscientiae liceat ditioribus, quam pauperibus.

Ad vicesimum artic. respondet, ut ad praecedentem, et quod de jure illa poena venit imponenda, quam iudex putat magis fuisse timendam.

Quia hucusque iudices ecclesiastici in suis citatoriis et monitorialibus literis, etiam ad partes remotiores et in gravioribus causis sub poenis censurarum maximarum solum statuere consueverunt terminum trium aut sex dierum, duos pro primo, duos pro secundo etc., Aliqu. unum pro primo, alterum pro secundo, contra juris dispositionem; provideatur, ut post-hac dilaciones tales non angustentur, sed in singulis terminis peremptoriis statuatur tempus competens et dentur ad minus decem vel plures dies, praesertim, si commissiones dirigantur in partibus remotioribus.

Ad vicesimum primum respondet, quod circa contenta in eodem articulo non cre-dit fuisse defectum, quia tales dilaciones moderantur juxta causae et personarum quali-tatem ac locorum distantiam.

Ut iudices ecclesiastici, notarii, advocati, procuratores, cursores et ceteri sint contenti sallariis ab antiquo institutis, juxta concordata Florentii, Frederici et Rodolphi episcoporum Traj.; et, ne ob id a subditis C. M. de cetero amplius exigatur, ordinetur, ut quantocius curiae Hollandiae per dictos iudices ecclesiast. transmittatur taxa cujusquam consistorii.

Ad xxii^m. respondet, quod quaelibet curia habet suam taxam, habita consideratione causarum et personarum, et quod curiae Holl. tanta non competit majoritas, ut possit a iudicibus eccles. taxam suarum curiarum exigere, et quod ipse ac praelati eccles. Trajecten. de taxa curiae Holl., quae, ut fertur, valde excessiva est, non immiscet, quare merito curia Hollandiae a similibus cessaret.

Tollatur abusus, per quem iudices eccles. attemptant capere vel incarcerare laicum, non petito placet vel assistentia iudicis laici, et ubi brachium saeculare invocandum est, etiam contra personam ecclesiasticam, id invocent ab officariis principis, non a privatis personis, quibus gladii potestas non est data, ne, si contra fiat, detur causa tumultus vel commotio-nis aut seditionis popularis, ut factum fuit in Brouwershaven, cum jussu iudicis ecclesiast. auxilio privatarum personarum conatum est, ut dns. Johannes Martini Pansyser caperetur, ex quo multa mala verisimiliter evenire potuissent.

Ad xxiii^m. respondet, quod nec ipse, nec praedecessores sui attemptarunt capere lai-cum, nisi in casibus a jure permissis, et quod ipse ac sui officii capere ecclesiasticas

personas et incarcerare exigentibus eorum demeritis, ubi et quando opus fuit, non invocato auxilio brachii saecularis, prout semper fuit practicum et observatum, referens se desuper ad dispositionem juris, tollatur ergo abusus curiae saecularis talia impediens.

Ne de cetero unico contextu decernantur executiones vel censurae cum mandato citationis, sed demum causa cognita vel parte contumace, postquam constiterit, citationem, continentem causae cognitionem, ad notitiam contumacis pervenisse; quod si contrarium actum erit, habeatur, prout de jure censi debet, pro infecto et nullo.

Ad xxiv^m. respondet, quod non credit censurarum declarationem cum prima citatione in unico mandato decretam, quare praesens articulus est supervacuus, cum simile nunquam acciderit.

Cum jurisdictio ecclesiastica nullo jure debeat esse venalis, ut vitetur crimen symoniae, provideatur, ne posthac loco provisoris et decani ordinanda persona officium illud teneat in arrendam vel sub annuo censu, ne judicet in causa propria, prout hucusque actum est contra juris dispositionem.

Ad xxv^m. respondet, quod provisoires servierunt et serviunt ad computum et singulis annis rationem de emolumentis reddunt.

Item, quod in qualibet jurisdictione ponatur unus providus et discretus vir canonista, timens Deum, et qui oderit avaritiam, qui utrique officio provisoris et decani deserviat et qui pro eodem officio non sollicitaverit aut quicquam solverit aut promiserit juxta concordata Frederici et Rodolphi praedictorum.

Ad xxvi. respondet, quod una cum Archid. omnem adhibebit diligentiam, quod in qualibet jurisdictione aptiores et doctiores deputentur ad officia, et quia ab antiquo aliqua competunt soli episcopo et aliqua ad . . . soli archid., et propterea necessarium fuit et est, quod duae personae, prout hactenus observatum est, deputentur.

Ut in citationibus, monitionibus et excommunicationibus de cetero inseratur nomen et qualitas personae querulantis et causa querelae et petenti Reo tradatur copia mandati et citationis cum relatione nuntii, expen. petentis; alias citatio, monitio et excommunicatio habeantur, pro ut de jure habentur, pro nullis.

Ad xxvii^m. respondet, quod iudices sciunt, quomodo in causis juxta determinationem juris procedent; et credit, quod non sit in ea parte defectus.

Ne persona locum provisoris et decani de cetero obtinens, notarii, advocati, procuratores et cursores, posthac plus a subditis C. M. exigant, quam tempore concordatorum dictorum trium episcoporum solitum est praestari, quodque ex quolibet consistorio vel provisorio infra tres menses transmittatur curiae Hollandiae taxa praestari solita, ne de cetero fiat exactio.

Ad xxviii^m. respondet, prout supra responsum est ad xxii^m. articulum.

Ne subditi C. M. de cetero molestentur ob ferias non servatas tempore messis, maxime in mensibus Julii et Augusti, vel ob reparationem aggerum, aquaeductuum vel ob alias causas necessarias acceleratione indigentes, juxta concordata Rodolphi et jura scripta.

Ad vicesimum nonum respondet, quod tempore necessitatis iudices non denegarunt, nec denegabunt licentiam, modo petita fuerit.

Ne passim ob debitum pecuniarum fulminent censuras, praesertim in causis parvis et pauperum, qui non nunquam jus dicenti non obtemperant, ex penuria potius, quam ex contemptu iudicium vel censuram.

Ad xxx^m. artic. respondet, quod nunquam fulminantur censurae, nisi pro contumacia compareant, ergo pauperes et doceant de penuria vel impedimento, et non fiet contra eos processus ad censuras.

Quia compertum est, provisoires et decanos antehac comminatos fuisse subditis C. M. ob

delicta ecclesiastica non notoria nec publice commissa, indicere velle poenitentiam, ut eo medio majorem ab eis extorquerent pecuniam; ordinetur, ne posthac de delictis notorie non commissis indicatur publica poenitentia, et, si qui publice in gravioribus peccaverint, poenitentiam publicam canonicam indicant, et non pecunialiter condempnent vel componant, maritatas autem cum viris suis commorantes, licet de adulterio sint diffamatae, non accusent vel accusari faciant, nisi delictum sit notorium, juxta concordata Frederici et Rodolphi.

Ad xxxi^m. respondet, se non credere, quod provisos et decani ob crimina secreta publicas imposuerunt poenitentias, et quod contra infamatas ad purgationem procedere possunt, nec credit aiter fuisse processum.

Ne persona in locum provisoris et decani ordinanda de cetero impediatur extractionem vel reparationem ecclesiarum vel altarium, sub eo praetextu, quod vetera rumpi vel dirui sine sua licentia non posse asserat, ut sic pecuniam extorqueat, prout actum est per decanum Westfrisiae.

Ad xxxii^m. artic. respondet, quod ecclesiae vel capellae non possunt dirui aut demoliri sine auctoritate ordinarii, qui habet cognoscere, an expediatur vel ne, et an facultates suppetant ad reaedificationem etc., Igitur talis licentia merito impetrari debet.

Item, ut ille, qui de cetero geret vices provisoris et decani, sit contentus suis visitationibus et juribus consuetis, nec plus capiat in anno bisextili quam in aliis annis praecedentibus, cum in hoc multum excedere sint consueti.

Ad xxxiii^m. respondet, quod provisos et decani visitant extraordinarie certa loca in annis bisextilibus, prout solitum est fieri ab antiquo, absque tamen notabili subditorum gravamine, in Kenemaria, Balivi capiunt duplum ac vocatur *dat Hoen Jaer*; ita etiam fit in Purnereynde.

Item generaliter servantur concordata et pacta inter praedecessores C. M., comitis Hollandiae ac episcopos Traject. hactenus inita.

Ad xxxiiii^m. respondet, quod ipse ac praelati ecclesiae suae intendunt servare pacta et concordata legitime edita, modo ea pacta ipsis servantur.

Et quia diversi articuli ex pluribus opidis et partibus jurisdictionis Caesaris, ad concilium Hollandiae transmissi sunt, continentes intollerabiles abusus, vexationes et exactiones suorum subditorum, quibus de facili remediari non posset, praesertim cum subditi Caesaris ob has et singulas causas accedere non possunt Episcopum aut ejus officialem; quodque dicti officiales in hiis nonnullam habent culpam, necessarium erit in hiis providendum, quatenus Dns Trajecten. et archid. communi concordia ordinent unum officialem in comitatu Hollandiae et dominio Frisiae, et alterum in comitatu Zeelandiae, qui in causis appellationis et querelarum cognoscant de causis ecclesiasticis, prout fit in Brabantia, Flandria et aliis dominiis C. M., et nisi in hoc provideatur, recurrendum erit ad Reverendissimum dominum Archiepiscopum Coloniensem, legatum natum, aut ad Romanum Pontificem, et sollicitandum, ut in hiis comitatibus ordinetur delegatus, qui per viam simplic. querelae, appellationis et nullitatis cognoscet de omnibus abusibus, gravaminibus, iniquitatibus, quos, quae vel quas subditi C. M. proponere seu deducere coram eo voluerint, ut sic semel sit pax, et unicuique, quod suum est, reddatur.

Ad ultimum, quo ad judices appellationum in tribus locis deputandos, respondet, quod ipse, qui princeps natus est et frater principis Electoris et promotor C. M. ad imperium, merito non debet censi minoris auctoritatis aut deterioris conditionis, quam fuerunt sui praedecessores; et quod non vult, quod jura ecclesiae et sponsae suae, ad quorum intertentionem et defensionem juramento astrictus est, suo tempore diminuantur. Concludendum igitur dicit idem Reverendissimus dns. Electus, nomine suo et dictae eccle-

siae suae Traject., quod praemissa per modum amicabile communicationis proponit, nec ea occasione cum ea occasione vel officiatis C. M. super jurisdictione praedicta amplius disceptare velit, cum talis inquisitio et exactio articulorum per eos propositorum nullo jure eis competat; et quod petit, ut sibi et ecclesiae suae ordinariam jurisdictionem ecclesiasticam integram et illaesam permittant, prout de jure tenentur; et, si qua praetendant vera esse gravamina, seu, ut ipsi baptizant, abusus, exactiones, concussiones et injusticias, ut illas coram Reverendissimo dno. archiepiscopo Colon., metropolitano, aut Summo Pontifice, tanquam superioribus, proponant, quibus de jure similium cognitio, correctio et reformatio competit; et quod per eos seu eorum alterum fuerit decretum, insequantur, nec motu aut vi propriis aliquid contra exercitium jurisdictionis ecclesiasticae moliantur seu attemptent, cum mens et intentio C. M. sit, non velle jurisdictionem et libertatem ecclesiasticas manu laicali infringi permittere, sed potius illas tueri ac defendere, prout ad Romanum spectat imperatorem et sui praedecessores fecerunt.

Alia gravamina particularia, exactiones seu abusus ecclesiasticorum, per rectores opidorum et Ballivatuum Holl., Zeel. et Frisiae exhibita, in quibus petitur remediari, una cum responsionibus deputatorum Reverendissimi dni. nostri Electi Traj. ad alia gravamina particularia super exactiones seu abusus ecclesiasticorum, per rectores opidorum et ballivatuum comitatum Holl., Zeel. et Frisiae exhibita.

Interdicitur per officarios d. Traj. & arch. pastoribus ac curam animarum habentibus, ne de casibus episcopalibus absolvant, et, ut de casibus episcopalibus absolvant, coguntur pastores pecunia redimere, et, si id negligunt, puniuntur, ut factum est cum pastore de Wyck; coguntur etiam jurare, si coram illis veniat casus restitutionis de bonis injuste acquisitis, quod illa faciant converti ad fabricam Sancti Martini Traject.

Item ad primum respondent deputati, quod in casibus episcopalibus nullus inferior absolvit, nisi episcopus, ergo necesse est, ut pastores habeant auctoritatem absolvendi pro commoditate subditorum, nec pastores jurant, prout articulatur, nec constat, quod pastor in Wyck sit correctus.

Per provis. & decanos inhibetur curatis, ne solemnisationem faciant matrimonii, nisi contrahentes jurent, se non contraxisse, ut sic certiorari possunt de clandestinis et petere pro jure absolvendi pecuniam ab iisdem.

Ad secundum dicunt, quod boni medici est inquirere de salute animarum et ideo tali modo bene proceditur.

In Haarlem is, qui ob adulterium publicum per vicecurat. destitutus erat a capellanatu seu vicariatu, ordinatus est decanus Kenemariae, licet ex parte burgimagistrorum ordinans fuisset desuper avisatus.

Item, ad tertium articulum cum sequen. referunt se deputati ad superiores articulos, et quia tangunt particulares personas et casus, loquentur cum provis. et decanis, et quantum poterunt, si preces veritati nitantur, et emendatione egeant, facient et fieri curabunt, prout de jure.

Provisor & decanus ibidem pugnis & gladio invaserunt quendam Theobaldum Gheraerdi, ex eo, quod idem de regimine dicti decani, mediante justitia, coactus, dedisset bestimonium,

Quendam, qui jocose dixerat inter compotandum: *ick brenghe u myn wyff toe*, coegerunt componere ad XLVIII flor., ac si commisisset delictum capitale.

Incitant suos fiscales, ut etiam insontes accusent, ut saltem ex sententia absolutoria lucrarentur sportulas xxx st.

Incitant stupratas, ut coram se petant reparationem virginitatis, paciscentes partem amendae.

Notarius, de quibuslibet compositionibus cum provisoro factis, ultra pecuniam permissam, cogit partes sibi solvere decimam partem ejus, quod per compositionem est promissum; similiter et in visitationibus, quas facit cum provisoro, ad suam voluntatem capit XVIII, XXIII aut XXXVI st., ubi quondam nichil solebat recipere; in hiis provideatur et similiter, ut notarius officii sit vir discretus et expertus in suo officio.

Si puerpera in Gorcum moriatur, canonici, qui habent jus curati, nolunt illam sepeliri, nisi alia mulier loco puerperae purificetur, offerendo cum vicinis, ne perdant oblationem.

Fossor sepulchorum ibidem, secundum diversitatem locorum, plus capit pro suis laboribus in ecclesia, quam in cymeterio, plus a dextra quam a sinistra.

Decanus in Amsterd. quendam *lastmannum*, de cujus fide matrimonioli agebatur coram eo et provisoro, parte non consentiente nec vocata, permisit contrahere cum alia, recipiendo novem flor., et hoc praeter consensum provisoris seu conjudicis.

Faciant in villagiis extingui candelas ante venerabile sacramentum, ut custos cadat in pecuniam ad commodum cursoris.

Decanus in Amsterd., similiter in Westfrisia, protulerunt diversas sententias venales cum expressa conditione per decanum in Westfrisia addita, nisi pars solveret quatuor lib. gross. Flandriae, daret sententiam pro parte adversa.

Ne cogant villanos seu rusticos plus solvere pro absolutionibus, dispensationibus et aliis actis, quam opidanos.

Sub tributo permittunt concubinatum, in quarto, ymo in tertio gradu, et ipsos conjugatos, si dent pecuniam, separant.

Pastores in Enchuysen amplius, ut solet, non audent concedere subditis diebus festis agere res suas necessarias et perituras, cum ipsi ob id a decano fuerunt correcti ad summam xv Philippeorum.

Decanus Westfrisiae ultra visitationem et procurationem debitam suffraganeo de consecrandis ecclesiis vel altaribus paciscitur suam quotam, alias interdicat sacramentalia.

Item impedit, ne rectores ecclesiarum aliquid vendant ex bonis ecclesiae pro conservanda vel reparanda ecclesia, nisi sibi quid detur, licet prius, quod ecclesia reparatur, ordinaverit.

Item decanus in visitationibus ecclesiarum ordinat et jubet, ut in singulis ecclesiis aliquid novi construatur, scil., ut faciant fieri novum altare, organa, cruces, domum pro venerabili sacramento et similia etiam ultra posse parochianorum, et ad id eos cogit per censuras, nisi pecuniis vel aliis donis id redimant.

Item punivit laicos ob simplicem fornicationem.

Item decanus Westfrisiae, etsi nichil certi habeat ex officio, tamen idem suum officium habet in arrendam pro magna summa, scil. ultra vii. flor. excedente, ita, ut ex hoc de facili possit conjecturari, quam exactionem faciant in subditos Caesaris.

Appellan. a sententiis vel gravaminibus decani vel provisoris non habent expeditionem in Trajecto, vel, si habent, et juste dicitur appellatum, tamen nunquam a memoria hominum tales provisoros et decani, praesertim in Westfrisia, fuerunt in expensas condemnati.

Item Decanus Westfrisiae dispensavit super bannis, et post contractum matrimonium sponsa inventa est monacha, quod, bannis factis, potuisset impediri.

Reus, etiam actore nichil probante, non absolvitur, nisi decano detur, praesertim in causis matrimonialibus, in quibus recipit pro sententia, II, III, V aut VI L. gross. monetae Flandriae.

Item Decanus Westfrisiae pro institutione vicariae recipit plus quam medios fructos, ymo pro una institutione quinquaginta floren.

Non admittit, ut partes jvantur vel habeant procuratorem in causa fiscali, nisi de sua licentia.

Pro institutione curati capit de qualibet L. gross. xv sol. monetae Flandriae.

Proclamationes, quae quondam gratis solebant fieri, jam taxatae sunt ad XLVII st.

Aliquando pro sententia ferenda recipit x aut XII L. gross. monetae Flandriae.

Item vexat subditos de contractibus iniis ad vitam, dicens eos esse usurarios, et pro compositione coegit quendam solvere XII flor.

Provisores et decani cum multis familiaribus et ad magnas expensas singulis annis visitant ecclesias contra morem antiquam.

Cogunt rectores ecclesiarum, ut debitores suos et laicos trahant coram se in iudicio ecclesiastico.

Provis. et decani recipiunt a laicis promissiones sub poenis camerae, et non declarant, quid illa verba important, ita, ut laici inscii saepe incidant in excommunicationem.

Adhuc traditae sunt curiae Holl. duae requestae, quibus conqueritur de officiariis dni Traj., hic affixae, quibus etiam petitur provideri.

Item decanus Amst. solus sine provisorio in taberna et extra locum solitum, protulit suam sententiam in causa testamentaria.

Dispensatur ibidem inter a. & b., quos talis nominabit, ut simul contrahant sine alia nominum expressione.

Dispensatur per supradictos, ut aliqui, conjuncti in quarto gradu, contrahant, dummodo solverentur XII L. gross.

Decanus ibidem concessit clandestine contrahi, salvo, quod sponsa illum ad concubitum admitteret, et post matrimonium contractum, illam, recusantem concumbere, ita vexavit, ut ipsa cum marito cogeretur recedere ab opido.

Indixit cuidam mulieri poenitentiam publicam ob parvum delictum, quam eidem praesentavit remittere, si voluisset admittere concubitum.

Cum de hiis notificatum esset Trajecti, ne talis ad officium continuaretur, responsum est, decanum multas exposuisse pecunias pro jurisdictione, et ergo non potuisse deponi, antequam easdem recepisset.

Sacerdotem excommunicatum praeter consensum . . . relaxant et permittunt celebrare.

Procuratores fiscales habent partem in nonnullis arrendationibus provisoratus et decanatus.

Cognoscunt de adulterio et aliis criminibus mixti fori, postquam iudices saeculares de eisdem cognoverunt et puniverunt, ita, ut subditi ob idem delictum bis puniantur.

Volunt, quod redimatur ab eis, quod rectores ecclesiarum diebus festis possunt petere elcemosinam a subditis pro reparatione ecclesiarum.

Innocentes secrete in camera decani et provisoris accusantur, quo facilius inducantur ad compositionem.

Pastores inveniunt novos modos quaestus, ut de bis aut ter eodem die offerando, et, ut quicumque fuerit, ad sacram communionem si moriatur, tenebuntur heredes solvere XII st., pro debito mortis, alias *doetschull*, aut aliud quid pro anniversariis.

Statuunt, ne virgines nisi crinibus pendentibus et longo amicorum ductu nubant, quo oblatio sit major, aut pompa redimatur pecunia.

Si defunctus petiit in loco majorum sepeliri, non admittunt, nisi id magni redimant et omnia officia in parochia habitationis faciant fieri.

Si pars citata petat procuratorem, ne ei derogetur, neve ob id quicquam a parte capiatur, alias, quicquid sequitur, sit nullum, cujus contrarium faciunt provisores, nec aliquem per procuratorem admittunt, nisi habita pecunia.

Citatis coram provitore & decano non denegetur terminus ad deliberandum vel respondendum, et sententia ante responsionem et litiscontestationem lata nullius sit effectus, prout de jure.

II.

Querelae Reverendissimi dni. Episcopi ac Reverendi dni. Archidiaconi Traject., contra officiatos C. M. in comitatu Hollandiae, Zeelandiae et Frisiae super turbatione jurisdictionis ecclesasticae, una cum responsion. deputatorum Caesaris ad articulos quosl. domini Traject. et Archidiac. super praetensa violatione immunitatis ecclesiae.

Infringit curia saecularis emunitatem ecclesiasticam.

In primis, cum nuper Franciscus de Hoehstraten, Scultetus Haerlemensis, quendam Jacobum de Vuecht, clericum, de cujus clericatu sufficienter constabat, per eum carceratum, requisitus per provisorem et decanum Kennemariae, tradere recusavit, processerunt contra eum ad censuras; tunc curia Hollandiae minutam absolution. eisdem iudicibus cum mandamento poenali mittendo compulit, ut absolverent eundem balivum, qui metu confiscationis bonorum, cum *om die cluvers te souven*, ipsu[m] absolverunt. Et sic idem clericus remansit captivus.

Ad primum respondetur, quod Jacobus de Vuecht, de quo in articulo, fuit captus in flagranti crimine, sine habitu et tonsura clericali, et confessus est, se non esse clericum, et, ut laicus, de furto et aliis criminibus composuit.

Etiam immiscuit se servis insequen. guerras; nec unquam constitit, illum fuisse clericum. Quare nec de jure nec secundum concordata episcopi Rodolphi dictus Jacobus debuit remitti, et non debuit iudex ecclesiasticus petere a sculteto remissionem; et curia Hollandiae juste praecepit ecclesiasticis, ne ultra procederent.

Item, quod, cum alius quidam homicida ad ecclesiam Hagensem confugisset, curia Hollandiae mandavit illum extrahi; et extractus fuit absque eo, quod per iudicem ecclesiasticum declaratum esset, an gaudere deberet emunitate ecclesiastica, an vel ne; et condemnavit eum ultimo supplicio.

Ad secundum, quod ille, de quo in articulo, ab ecclesia, jussu consilii Hollandiae, fuit extractus, quia commiserat homicidium ex proposito et per insidias, quare licite potuit extrahi, nec fuit opus declaratione ordinarii de jure nec secundum concordata; attento, quod non fuit infracta emunitas, qua extractus non debet gaudere.

Item, pariformiter, cum alius quidam Joannes Westphaling propter homicidium ad ecclesiam de Hoichenkerspel confugisset, fuit similiter de facto, absque declaratione iudicis eccle-

siastici, extractus, et, postquam per mandata Dni Rmi. et Archid. Trajecten. nonnulli de consilio Hollandiae cum fisco sub censuris et poenis requisiti essent, ut eum restituerent, hiis non attentis, ad ultimum supplicium processerunt.

Ad tertium de Johanne Westphaling, quia fuit casus similis, respondetur, uts.

Item, scultetus et consulatus Gaudensis in principio aestatis anni praesentis captivarunt quendam clericum, quem diris carceribus manciparunt; et, licet literis et monitione officialis sancti Salvatoris charitative moniti et requisiti fuerint, ut eum relaxarent, et judici suo ecclesiastico corrigendum traderent; nihilominus eum tamen minime relaxari curaverunt, sed, quod pejus, ipsi castellano Gauden. tradiderunt, qui eundem adhuc in carceribus detinet, in vilipendium et praepjudicium ecclesiasticae jurisdictionis.

Ad quartum, is, de quo in articulo, repertus est sine habitu et tonsura, consuetus delinquere, et sic potuit iudex saecularis eum capere et contra ipsum procedere, tam de jure quam secundum concordata; nihilominus ante hanc querelam fuit relaxatus.

Impedit curia saecularis exercitium jurisdictionis ecclesiasticae et ejus libertatem.

Item, quod, sepulto nuper in cimeterio parochialis ecclesiae de Vuylpoert quodam leproso, qui in communionem fidelium decessit, scultetus Dordracen. eundem exhumari et in loco prophano sepeliri fecit; et, cum ob talem excessum procurator fiscalis curiae Trajecten. contra eum processisset, curia Hollandiae mandavit officiali, ne procederet.

Super praetensa violatione jurisdictionis ecclesiae et ejus libertate.

Super primo respondetur, quod casus non est talis, ut in articulo ponitur, sed veritas est, quod, quia ferebatur dictus leprosus sibi mortem conscivisse, scultetus ex debito officii se desuper informavit et ad certiore veritatis inquisitionem ex inspectione corporis sumendum, fecit eum exhumari, et, reperta veritate, quod ille se interimerat, fecit eum extra cimeterium inhumari, de consilio utriusque Camerae Hagen., quia talia corpora solent ad aliorum terrorem in furcis suspendi; et, quia officiales Trajecten. male informati, ob id factum fecerunt citari scultetum extra patriam, contra bullam Leonis et concordata, merito super hoc potuit provideri per curiam Hollandiae.

Item, cum nuper domicellus Wilhelmus Turck, certos agrorum cultores in Goylant partium Hollandiae commorantes coram eorum iudice competente in jus vocasset, asserens terras per eos processisset, curia Hollandiae inhibuit eidem sub certis poenis, ne in eadem contra easdem partes procederet.

Super secundo, quia cultores, de quibus in articulo, dicebant se XL annis citra, de suis praediis non solvisse decimas petitas, et, quod per edictum et ordinationem Caesaris, iudicibus ecclesiasticis prohibita est de illis cognitio, ne subditi indebite vexarentur de decimis a tanto tempore non solutis; et fuerunt citati in locum, qui est limitrophus nec consuetus ad iudicium servandum, quare a curia Hollandiae juste fuit facta inhibitio, de qua in articulo.

Item, similiter, cum antedictus Wilhelmus Turck certos suos debitores in villagio de Broekelen, patriae Trajecten., arrestari fecisset, et contra eosdem in vim arresti processisset, curia Holl. inhibuit eidem, ne in eadem causa contra easdem partes procederet.

Ad tertium respondetur, quod laicus, subditus C. M., non potest ex consuetudine praescripta, maxime in prima instantia, trahere laicum subditum vel facere arrestari extra patriam, et, si contrarium fecerit, curia Holl. est in possessione inhibendi.

Item, quod magistratus Leydensis edicto publico inhibuit, quod nemo testamentum coram notario et testibus conderet, sed solum coram secretario opidi, alioquin esset invalidum.

Ad quartum respondetur, quod non comperietur tale statutum, ut in articulo, esse

in Leydis editum vel factum; et dato, quod ita esset, tum propter abusus repertos in instrumentis, confectis per notarios, plerumque inhabiles et incognitos, ad vitandum falsitatem et pro utilitate communi, potuissent Leydenses statuere, prout in articulo, et esset rationabile; etiam negotium istud non tangit jurisdictionem ecclesiasticam, cum per legem prohibeatur testamentum publicari coram episcopo, sed solum coram defensore civitatis; et, ut domini commissarii certiores de veritate facti, comperietur, ultra memoriam hominum in opido Leyden., ad evitandum abusus exheredation., statutum fuisse, quod neque coram notario et testibus, neque coram scabinis illius opidi posset condici testamentum, quo aliquis exheredaretur ab hereditate debita, nisi cum causae cognitione coram burgimagistris et omnibus scabinis tale testamentum esset approbatum.

Item, quod, licet provisos et decani de usu, more et legitime praescripta consuetudine sint in possessione seu quasi pacifica cognoscendi de bonis clericorum, beneficiorum, officiorum ecclesiasticorum, monasteriorum, hospitalium, mensae S. Spiritus contuberniorum, leprosorum et miserabilium personarum, nec non de esu et potu, de mercede laboris, salariis medicorum, chirurgicorum et pretio medicinalium, expensis juris funeralium et exequiarum, nec non de pactis et redditibus ultra annum cessis; nihilominus plures balivi et sculteti, in antedictis provisorum et decanum adeuntes, in certa poena mulctarunt et indies mulctant, et jurisdictionem ecclesiasticam impediunt, sicuti Arnoldus Boel, balivus Hagensis, correxit ancillam magistri Bartholomaei capui. Hagensis et alias duas pauperulas.

Ad quintum respondetur, quod de petitoriis beneficiorum et actionibus personalibus contra clericum seu personam ecclesiasticam intentan. seu de aliis actionibus mere spiritualibus contra quoscunque non impeditur jurisdictio ecclesiastica; sed, si sit quaestio super possessorio etiam beneficiorum aut de actione reali vel mixta, et, ubi clericus aut persona ecclesiastica in personalibus vult convenire laicum, cognitio hactenus spectavit et spectat Caesari et suis iudicibus tam de jure quam de consuetudine; et, si quid in contrarium actum est, quod ad curiam Holl. seu officiariorum Caesaris notitiam pervenit, curia semper inhibuit et similiter alii officarii inferiores, mulctantes subdictos dictae curiae, qui contra fecerunt.

Item, quod provisor et decanus Amstelod. soliti sunt sedere pro tribunali, in et sub parochia, ubi reus moratur, sub primo termino; et, si ex tunc causa decidi non poterit, solent partes ulterius comparere ad certum consistorium in Amsterodamis; praemissis non obstant., illi de Purmerynde et Purmerlant recusant comparere, praetendentes se exemptos et desuper querelam coram consilio interposuerunt; petitur ergo, quod consilium permittat eisdem exercitium jurisdictionis, prout consuetum est observari.

Ad sextum respondetur, quod illi de Purmerlant et Purmerynde a tempore memoriam hominum excedente, fuerunt in possessione, ne traherentur extra territorium suum, et, quia secus actum est, curia inhibuit, et poterit haec querela cessare, ponendo tribunal in illo territorio.

Item, licet in comitatu Hollandiae correctiones adulterii et incestus ab antiquo a centum annis citra spectaverunt ad iudices ecclesiasticos, nihilominus a paucis annis citra, balivi et alii officiiati, praesertim in Rynlant, hujusmodi excessus corrigere nituntur, et de facto correxerunt, impediendo provisor. in hujusmodi correctionibus.

Ad septimum respondetur, quod Caesar et ejus officarii possunt cognoscere de criminibus in articulo specificatis, per praeventionem. Sunt enim de jure delicta mixti fori, et ita hactenus observatum est, quae consuetudo est per concordata Rodolphi approbata.

Item, similiter correctiones perjurii, violationis festorum et emunitatum ecclesiasticarum, et qui negligunt eorum proles infra eorum septennium, quod in aqua vel igne pereunt,

spectant ad iudices ecclesiasticos. Et tamen in huiusmodi correctionibus per iudices laicos impediuntur, qui eas praecipue tentarunt et tantant.

Ad octavum articulum, qui continet quatuor membra, respondetur ad primum, quod crimen perjurii est mixti fori. Quo ad crimen violationis festorum et immunitatis ecclesiarum, servantur concordata; et quo ad quartum, de negligentia parentum circa proles infra septenium aqua vel igne pereuntes, si non est culpa parentum, non est addenda afflictio afflicto; si sit culpa, cognitio spectat ad curiam saecularem, non ad ecclesiasticam.

Item, quod bona decedentium clericorum et presbyterorum illegitimorum, qui alia non habent, quam ea, quae intuitu ecclesiae obtinuerunt, officii laici tollere nituntur tanquam saecularium illegitimorum, prout nuper actum est quo ad bona defuncti quondam pastoris in *Coerndyck*.

Ad nonum respondetur, quod comes Hollandiae est in possessione memoriam hominum excedente recipiendi bona illegitimorum indifferenter, nisi ab eo obtinuissent legitimationem, quam infiniti bastardi sacerdotes obtinuerunt.

Item, quod redditus perpetui ad beneficia sive officia ecclesiastica assignati et per dominum Reverendissimum mortificati, de mandato sive auctoritate C. M. redimuntur sine consensu dñi., in diminutionem cultus divini.

Ad decimum respondetur, quod iste articulus non concernit episcopum aut ejus jurisdictionem, sed subditos Caesaris, qui propter utilitatem reipublicae in eo providit; et quo ad bona sita in jurisdictione Caesaris, ei soli pertinet jus amortizandi et statuendi circa redemptionem reddituum in suo territorio consistentium, et non episcopo.

Item, quod provisor et decanus Delflandiae fecerunt arrestari bona domini Gerardi Joannis, interfecti, et quidam mgr. Cornelius Arnoldi et Busch Joannis violarunt arrestum, unde do. provisor et decanus, iudice contra dictos violatores procedendum inhibiti sunt per curiam Hollandiae.

Ad undecimum respondetur, quod officarius Caesaris praevenit provis. et dec. Delflandiae in arrestatione bonorum ad instantiam creditorum, et pro conservatione juris principis; quare male processum fuit per provisorum et decanum contra creditores, attentata violatione arresti, et iudice per curiam inhibito.

Item, quod quidam Adrianus Michaelis in Westcapellis et nonnulli alii officii saeculares in Zeeland. abstrahunt literas citator. et monitoriales et alias literas a provisoribus et decanis emissas, impediens. exercitium jurisdictionis ecclesiasticae.

Ad duodecimum respondetur, quod provisor et decanus Walachriae non possunt ad instantiam civium Middelburgens. laicorum vocare incolas opidorum de Veris, Westcapellis et Vlissing. laicos subditos dñi. de Veris, nisi Middelburgen. praetenderent habere privilegium a comite, quod privilegium est litigiosum et pendet desuper lis in magno consilio Caesaris, et eo praetextu dicti subditi domini de Veris, dicentes, se tueri possessionem suam antiquam, abstrahunt literas citator. et monitoriales, de quibus in articulo, ut informata est curia.

Item, quod in Vlissingen factum est publicum proclama auctoritate laicali, quo inhabitatoribus et subditis inhibetur, ne praesumant etiam vocati et citati ad tribunal provisoris et decani comparere, similiter in Coorgeen et Veris.

Ad XIII^m, respondetur, quod iste articulus dependet ex privilegio supra proxime mentionato.

Et, quamvis in concordatis Zeelandiae perpetuis inter C. M. ac fe. re. dominum Fredericum de Baden, olim episcopum ac modernum praepositum et archid. expresse caveatur,

quod provisores et decani insequen. antiquissimam consuetudinem debeant ac possint, etiam inter laicos cognoscere de esu ac potu ac mercede laboris, nihilominus decima nona Junii anno *xxiii.* balivus et scabini in Cortgen per publicum proclama sive statutum sub poena trium lib. nigrorum inhibuerunt, ne laicas laicum super esu et potu aut mercede laboris coram provitore et decano conveniret.

Super fine articuli decimi tertii et *xiii* articulo habeatur communicatio cum domino Comite de Bueren et officariis suis in Cortgeen et visitentur concordata Zeelandiae.

Item, quod in causa decimarum venerabilium dominorum majoris et Sancti Salvatoris ecclesiarum Trajecti contra Do. de Brederode, primo per officialem curiae episcopalis Traj. fuit sententia diffinitiva in favorem dictarum ecclesiarum et contra dictum do. de Brederode rite lata, a qua pro parte ejusd. dni. de Brederode fuit appellatum, et in vim appellationis fuit causa hujusmodi pro parte dicti domini de Brederode commissa domino Decano Sancti Jacobi Lovanien., qui in hujusmodi causa rite procedens, tulit pro dictis ecclesiis sententiam confirmatoriam, a qua pro parte dicti dni. de Brederode denuo fuit appellatum, causaque posterioris appellationis commissa venerabili viro Dno Joanni Cotman, decano Mescheden. Coloniae residenti; qui tertiam conformem pro dictis ecclesiis et contra dominum de Brederode tulit et promulgavit diffinitivam sententiam; adeo, quod per tres sententias, conformiter latas, jura appellare ulterius non permittunt; praemissis non obstantibus, procurator generalis curiae Hollandiae ad sinistram informationem dicti Domini de Brederode, impedivit dnos. decanos et capitula, quominus dictas tres sententias, conformiter latas, possent executioni demandari facere.

Ad *xv.* artic. respondetur, quod procurator generalis juste se opposuit executioni sententiarum, de quibus in articulo, quia Caesar, ut comes Hollandiae, est dominus directus decimarum litigiosarum, et dominus de Brederode vasallus decimarum, de quarum proprietate actum est coram iudicibus ecclesiasticis, qui non erant iudices competentes super proprietate feudi.

Item, licet de jure inquisitio, apprehensio et relaxatio hereticorum et de heresi suspectorum, spectet et pertinet ad iudicem ecclesiasticum, nihilominus tamen, cum filia custodis in Woerden, nomine Cornelia nuper esset per iudicem ecclesiasticum, puta dominum nostrum Reverendissimum, auxilio castellani in Woerden, ad hoc requisiti, ut suspecta de heresi, carceri mancipata, certi commissarii consilii Holl. contra dictam filiam de et super heresi inquirere et in vim dictae inquisitionis eandem a carcere relaxare, auctoritate eorum laicali non erubuerunt, et contra plures alios, ut notorium est.

Ad *xvi.* artic. respondetur, quod male est narratus casus, sed veritas se habet, quod Cornelia in articulo nominata, ut suspecta de heresi, jussu consilii Hollandiae, ad denunciationem officialium Trajecten. incarcerata in Woerden, ubi comparuerunt officiales Trajecten. et contra eam processerunt in praesentia unius consiliariorum Holl., sed noluerunt contra eam ad sententiam in patria procedere, sed extra patriam contra privilegium patriae, et, ex quo illa erat praegnans et proxime partui, fuit per consilium Hollandiae sub cautione idonea relaxata, de aliis causis in dicto articulo specificatis, ignoratur, quo tendant.

Item, cum nuper de mandato dicti dom. nostri Remi. quidam dominus Symon, presbyter, propter suspicionem hereseos per scultetum de Amsterdam apprehensus et carceri mancipatus esset, antedicta curia praefato sculteto, ne eundem dominum Symonem ad manus provisoris deliberaret, inhibuit, ipseque scultetus et postea requisitus tradere recusavit, et similiter quidam magistr. Gerardus Peelt ex opido Hoerne, auctoritate laicali ad eorum carceres deductus est, certis ex causis praexpressis auctoritate ecclesiastica antea captus fuisset.

Ad xvii^m, qui habet duo membra, respondetur ad primum, quod do. Symon, presbyter, ob suspicionem hereseos de mandato curiae Hollandiae fuit captus per scultetum Amstelodamensem, et significatum officariis domini Trajecten., quod procederent contra eum, tanquam suspectum de heresi Lutherana; qui detrectarunt contra eum procedere in patria, sed voluerunt eum trahere extra patriam, quod permissum non fuit per curiam, ex quo fuisset contra privilegium patriae, et tandem de consensu provisoris sub cautione relaxatus est. Qui dominus Symon, ut fidejussores suos liberaret, postea obtulit stare juri etiam coram officialibus Trajecti in patria; et quo ad dominum Gerardum Peelt, presbyterum, veritas se habet, quod curia noluit permittere, eum duci extra patriam contra privilegium patriae, sed intra patriam curia obtulit magistro nostro Jacobo de Hoechstraten et aliis officariis dni. Trajecten. omnem assistentiam.

Item, dicit, quod, licet de consuetudine inviolabiliter observatum fuit et est, quod provisor et decanus jurisd. domini de Voern soliti sunt cognoscere et cognoscunt in tantum etiam, quod nunquam fuit nec est locus praeventioni de criminibus adulterii, perjurii, sacrilegii, usurae, violat. festorum, et similium; nihilominus tamen curia Hollandiae, cum de iis juxta antiquam consuetudinem cognoscere incipiunt et cognoscunt, prout de jure debent, eosdem impedit ac sub certis poenis inhibet, ne desuper cognitionem capiant, et Balivi dicti loci praefat. dominos provisorum et decanum in dictis criminibus adeuntes, certa mulcta pecuniaria puniunt; et, quod pejus est, provis. et decanum per apprehensionem honorum suorum compulerunt desistere.

Super xviii articulo respondetur, satisfactum esse articulo per responsiones ad diversos articulos praecedentes, nec constabit de possessione in articulo allegata privative ad judicem saecularem et quo ad casum particularem, quia provisor voluit punire semel punitum per balivum de criminibus in articulis expressis, quae sunt mixti fori, et quia traxerat vel trahi fecerat balivum in prima instantia extra patriam, curia dedit provisionem debitam pro conservatione jurisdictionis saecularis.

Item, vacante vicaria S. Anthonii Leydensis, orta fuit lis inter dominum Nycholaum Theobaldi ex una, et quendam dominum Feyonem Petri de Zyll incolas opidi Leydens. partibus ex altera in discordia praesentatos coram officiali dicti domini Archidiacon. majoris, servatis servandis et visis actitatis et actis causae, tulit sententiam diffinitivam pro dicto Nycholao et illum instituit, qui possessionem hujusmodi vicariae acceptavit, unde dictus Feyo, dimisso judicio spirituali, forte diffidens de jure suo, adiit curiam saecularem, et obtinuit de facto quandam praetensam provisionem cum institutione a C. Maj., et se de facto intrusit, dictum Nycholaum in sua possessione turbans, unde fiscus dicti Archid. attendens jus domini sui per talia media multipliciter laedi, obtinuit sibi per officialem dicti archidiaconi decerni monitorium contra dictum dominum Feyonem, ut a tali processu coram judice vetito desisteret, quod non fecit, propter quae idem fuit excommunicatus, unde praefatus Feyo fecit citari et inhiberi, auctoritate laicali, tam dict. dom. Archid., quam suo fisco et ipsi Nycholao contra formam juris canonici.

Ad xix^m. artic. respondetur, quod actum fuit in curia Holl. possessorie super quodam beneficio per dominum Feyonem, de quo in articulo, et ob id non debuit conveniri vel vexari per Archid., tanquam coram judice vetito egisset, et ideo per Caesarem juste fuit data provisio, cum causae possessoriae et etiam in beneficialibus spectent ad curiam Caesaris.

Item, quidam dns. Johannes Colyn, presbyter, vacante ecclesia de Mare, partium Hollandiae *Zuytbevelant*, illam occupat de facto, auctoritate saeculari altae curiae sine institutione canonica, in praejudicium dicti domini Archidiaconi.

Ad xx^m. artic. respondetur, quod super possessorio ecclesiae, de qua in articulo, pendet quaestio in curia Hollandiae, cujus decisio expectari debet.

Item, facta permutatione coram vicario Reverendissimi dni. Traject. etc. ecclesiae de Lexmonde pro ecclesia de Laren partium Goylandiae, literis desuper, ut moris est, in forma obtentis, ac possessione ecclesiae de Laren subsecuta, quidam Domino Reinerus Gerardi presbyter, cum quadam nuda et frivola cedula praesentationis, absque institutione aut proclamationibus praeviis, in possessionem supradictae ecclesiae de facto se ingressit ac ad curiam Hagen. pro mantenentia dictae suae frivolae possessionis confugit, et se manuteneri petiit; et litteras sibi desuper tradi obtinuit, licet surrepticiae etc. et possessorem hic coram consulatu Hollandiae in litem traxit ac indebite molestat, in vilipendium et praedictum jurisdictionis praedictae, etc.

Ad xxi^m. artic. respondetur, uts. praecedent. articulo.

Item, collatio personatus de Neerden alternatis vicibus cum abbatisa de Elten spectat ad praepositum S. Joannis Traject. Jam comes Hollandiae dictum personatum contulit de facto cuidam Henrico Ban, qui illum obtinet sine possessione canonica, et anno millesimo quingentesimo decimo octavo fuerunt deputati ex parte C. M. scil. mgr. Vincentius Cornelii et Albertus Uytter Loco, commissarii, petierunt videre literas autenticas de iure dicti praepositi S. Joannis, quae illis Trajecti in domo Ernesti de Amerongen fuerunt, quibus visis, responderunt, se velle illud reportare dominae Illustrissimae, et facere, quod dictus dns. praepositus suo iure non fraudaretur, de qua re nichil hucusque actum est.

Ad xxii^m. artic. respondetur, quod comes Hollandiae est dns. de Goylant, ex translatione facta per abbatisam de Elten, a qua comes Hollandiae dominium tenet in censum perpetuum; nec abbatisa in translatione ejusdem domini collationem dicti personatus sibi reservavit et sic transivit cum universitate honorum, et est comes in possessione conferendi, et quantum ad literas magistris Alberto et Vincentio, de quibus in articulo, illae reperiuntur rasae et sine data, et sic suspectae.

Item, balivus dicti praepositi cepit quandam captivum ex temporali jurisdictione dicti praepositi, cujus amici accesserunt curiam Hollandiae, et curia arrestavit bona praepositi in Hollandia existentia.

Ad xxiii^m. artic. respondetur, quod injuste praepositus fecit capi illum, de quo in articulo, cum jus exigendi subsidium in illo loco pertineat ad comitem Hollandiae et non ad praepositum, quare iuste curia Holl. providit.

Cum de anno xv^o. xxi mgr. Cornelius Henrici Reus citatus fuisset coram officiali curiae Traj., super quodam beneficio in Zeelant, ad instantiam dni. Cornelii Lucke actoris, et comparuisset, atque procuratorem et advocatum pro defensione sua habuisset, datique fuissent pro parte actoris articuli et ad provocandum admissi; et quidam Cornelius Maeseyck, notarius deputatus fuisset commissarius pro examine testium, et in opido de Ziericzee existens pro implenda commissione sua, fuit per fratrem rei, apparitorem in dicto opido, captus, incarceratus et diu detentus, et tandem extra dioecesin Traject. et provinciam Colon., ad opidum Mechlien., Camerac. dioec., deductus, ubi in carcere detentus et contra eum ad instantiam procuratoris generalis C. M. servatus processus, et, quamvis per sententiam declaratus fuisset innocens, nihilominus expensis carceris solvere coactus fuit.

Ad xxiiii^m. artic. respondetur, quod, quia ille, de quo in articulo, attemptavit contra privilegium et jus patronatus comitis Zeelandiae, iuste fuit captus et ductus Mechliniam nec solet fiscus solvere expensas captivorum relaxatorum.

Cum postea dictus magr. Cornelius Reus supradict. Cornelium Lucke actorem, coram domino decano Mechlien., tanquam iudice apostolico, in causa praetensae appellationis citari

fecisset et ibi comparuisset procurator generalis, ipsum tanquam maleficum comprehendere et incarcerari, et per sex septimanas in carcere detineri fecit, et cogebatur literas apostolicas per eum impetratas dare ad manus consilii, antequam posset relaxari.

Ad xxv^m., patet responsio ex praecedenti responsione.

Item, curia Holl. impedivit provis. et decanum Reynlandiae, ne de validitate testamenti dni. Petri Buytenwege, confessoris conventus S. Agathae, dum vixit, cognoscerent in dioecesi.

Ad xxvi^m. artic. dabitur responsio, eum producta fuerit provisio per consilium Hollandiae.

Item, non obstante, quod ordinarius habet opinionem suam fundatam de jure communi, ut posset quemcunque suum subditum, in causis ad forum ecclesiasticum spectantibus, ad Trajectum evocare facere, nihilominus curia Holl. impedit, quominus R^{mus}. dns. noster suos subditos ad Trajectum in prima instantia vocari facere possit.

Ad xxviii^m. artic. respondetur, quia per privilegium comitatus Holl. subditi in prima instantia non debent trahi extra patriam, juste facta est inhibitio, si secus attentatum fuit.

Item, curiae saeculares decernunt mandata poenalia *op temporeel* contra R^{mus}. dominum nostrum et suos archid. ac alios praelatos, jurisdictionem habentes, ut coram suis deputatis laicis et curia laica compareant.

Ad xxviii^m. artic. respondetur, quod articulus est generalis, et nihilominus verum est, quum iudices eccles. aliquid attentant contra jurisdictionem temporalem Caesaris, solitum est decernere provisiones, per quas eorum temporalia arrestantur, donec et quousque impedimentum sit sublatum, et in casu oppositionis citantur, et sic haetenus pro conservatione jurisdictionis temporalis observatum est.

Cum tempore, bonae memoriae, dni. Philippi episcopi, decretum fuisset monitorium contra duos opidanos Roterodam. et ob non partitionem contra eosdem ad censuras processum fuit, sub nomine C. M. mandamentum sub bonis ex temporalibus extorquendis contra dom. Traj. decretum, ut absque expensis revocaret, quod scandalose fuit in opido de *Oudewater* publicatum; et citatus episcopus Traject. in eventum non partitionis, ad comparandum coram consilio Hollandiae.

Ad xxix^m. artic. responsum est supra proxime.

Item simile mandamentum fuit ad instantiam cujusdam domini Feyonis, presbyteri contra do. praepositum et archid. Traject. decretum et eodem tempore publicatum.

Ad xxx^m. artic. respondetur, uts.

Et aliud simile contra praepositum S. Joannis Traject.

Ad xxxi^m. artic. responsum est proxime.

Item, quod ad Zeel., petunt dns. R^{mus}. et Archid., ut concordata serventur, quae, quantum poterunt, observari faciant.

Ad ultimum, serventur hincinde concordata, tam in Holl. et Frisia occidentali quam in Zeelandia.

Concludendo petit dns. R^{mus}., ut placeat Illustrissimae dominae antedicta impedimenta et similia tolli facere, et permittere, ut ecclesiastica jurisdictio de cetero exerceatur, prout de jure et antiqua consuetudine solitum est exerceri.

Quare concluden., ex praemissis constat, nihil fuisse attentatum contra jurisdictionem et libertatem ecclesiasticam, sed e converso plura fuisse facta pro usurpanda jurisdictione temporali et violat. privilegiorum comitatus, in maximum gravamen subditorum Caesaris, a quibus, si officarii ecclesiastici abstineant, nulla deinceps erit justa causa querelae.

Sequuntur articuli additionales R^{mi}. d. Traject.
una cum responsione ex parte C. Maj. facta
ad articulos additionales.

Quidam diffamatus et convictus de heresi, incola patriae Trajectensis, ruptis carceribus, fugit ad opidum de *Amsterdam*, et ex prosecutione d. n. R^{mi}. ibidem per provisorem captus et nomine do. Rev^{mi}. incarceratus est in carceribus opidi, et scultetus requisitus, ut captivum restitueret, id tamen facere recusavit, et citatus ad audiendum sentent. manet adhuc captivus in *Amsterdamis*.

Ad primum artic. respondetur, quod quidam presbyter, de quo in articulo, subditus C. M., ob infamiam ab aemulis, ut asserit, proceden. fuit Trajecti incarceratus et processum contra eum, qui, reperiens carceres apertos, aufugit ad opidum Amst., ubi denuo per scultetum Amst. fuit captus, et praesentavit se coram inquisitore generali C. M., in hiis patriis a summo pontifice impetrato vel suis subdelegatis purgare de criminibus objectis, super quo tam verbis quam scriptis petitum est, ut subdelegatis darentur articuli ac informationes existentes contra eundem fugitivum, ut illi cum ordinario simul potuissent procedere in patria, quod hucusque est recusatum. Nec debuit per scultetum tradi fiscali, volenti eum ducere extra patriam, tum etiam, quia officarii Traject. similiter recusarent sculteto Amsterd. tradere quendam parricidam fugitivum, quem ipse ad territorium Traject. persecutus fuerat.

Item, quod ex parte C. M. prohibetur, ne causas appellat. in civitate Trajecten. auctoritate apostolica commissas partes prosequi possunt.

De secundo articulo latius specificetur et doceatur de inhibitione, ut sciatur, inter quos causae cognitio sit inhibita.

Item scultetus in *Enchuysen*, cum jam dudum quendam sacerdotem cum tribus beguttis apprehendisset, et per decanum Westfrisiae, ut eosdem in manus ordinarii traderet, requisitus, idem id facere recusavit; et cum decanus jurisdictionis contra eundem, prout debuit, processisset usque ad censuras inclusive, curia Hollandiae mandavit eidem decano, ut censuras tolleret, in praedictum ecclesiasticae jurisdictionis.

Ad tertium respondetur, quod scultetus in *Enchuysen*, anno elapso, obediens mandatis Caesaris, quendam religiosum de *'s Gravesande* et tres moniales sive beguttas in habitu laicali repertas et Bremam versus tendentes apprehendit, idque illico illorum superioribus exemptis intimavit, decanus autem Westfrisiae, capturam audiens, statim interrogavit scultetum, si non invenisset aliqua bona, et habito responso, quod non, petiit a sculteto, quid doni cuperet, ut eos fugitivos sibi daret, aut quid vellet sibi decano dare, ut illos captos retineret, et quia scultetus in neutram partem voluit declinare, praesertim, cum mendax reperiretur adversus dictos superiores, quibus scripserat, ut suos subditos e manibus suis auferrent, dictus decanus, ne sibi quid lucri decresceret, putavit scultetum per excommunicationem cogere ad traditionem victorum, de qua excommunicatione pendet lis in causa injuriarum, et insuper scultetus de ea conquestus est dominis de consilio Holl., qui mandarunt illi a tam iniqua vexatione desistere aut coram eis dicere causam, quare non, in quo curia juste egit ad conservationem mandatorum C. M., et ut debuit.

Cum nuper inhabitatores villae de *Bieselingen* ex certis apparentibus causis in jure fundatis petierunt capellam eorum a matrice ecclesia de *Capella* separari et in parochialem ecclesiam erigi, Dominus noster R^{mus}., capta informatione ac facta clara oculari inspectione, illos

de Capella ad d^m, contra informationem et inspectionem praedict., ex officio, prout de jure debuit, ad Trajectum vocari fecit, curia Holl. ad sinistram informationem, ut creditur, illorum de Capella, misit *chlovers int goet* inhabitatorum de Bieselingen, et compulit eos illo medio et vi inordinata illos de Bieselingen ab actione eorum et prosecutione illius desistere, in praejudicium ecclesiasticae jurisdictionis.

Ad quartum de Bieselinghen respondetur: ex articulo constat, illos de Bieselinghen egisse et prosecutos fuisse divisionem et separationem ab ecclesia de Capella, quod sub maximis poenis et per tres sententias conformes in *Rotha* eisdem fuit inhibatum, praesertim proms (!) non vocatis et dissentien. Quare, cum ageretur de inobedientia subditorum contra mandata C. M., licite potuit curia Holl. providere, prout in articulo, quod illi de Bieselinghen recognoscentes renunciarunt impetrationibus et actionibus in Trajecto et extra patriam coeptis, ita, quod causa jam cessat.

III.

Acta super petitiones C. M., quo ad abusus in jurisdictione ecclesiastica, quae de materiis communicando intervenerunt.

Praesent.: Archidiaconus, J. Anxtrens, Male, Jasper, Zuggerode, Rutgerus, Pels, Goch, Jo. de Bovinia, decanus Frisiae.

Super exemplis in fine primi articuli de decano Westfrisiae declarabitur tempus, sub quo decano factum est. — Super secundo fiat, ut in responsione. — Super tertio cogitetur et quarto. — Super quinto, curabitur, ne fiat de cetero. — Super sexto et septimo fiat secundum responsionem. — Ad octavum fiat, ut in responso. — Ad nonum cogitetur. — Ad decimum cogitetur. — Ad xj. xij cogitetur. — Ad xij faciunt contra possessionem nostram opponen. de facto in Dordraco, ubi cognoverunt de quodam de Does, an gaudeat. Item quod fuit clericus et ejectus et degradatus. — Ad xiiij, xv, xvj, xvij, xvij, xix, xx cogitetur. — Ad xxj, provideatur, ut in articulo. — Ad xxij transmittentur ordinationes taxarum hincinde. — Ad xxij cogitetur. — Ad xxiiij, nec est factum contrarium. — Ad xxv & xxvj cogitetur. — Ad xxvij providebitur. — Ad xxvij, fiat, ut supra. — Ad xxix cogitetur. — Ad xxx cogitetur. — Ad xxxj & xxxij cogitetur. — Ad xxxij cogitetur. — Ad xxxiiij fiat, ut in articulo, et referent D. Traj., an velit servari pacta Rodolphi. — Ad xxxv cogitetur.

xv. SEPTEMBRIS.

Super contentis dom. Trajecten. Praesen.: Archidiaconus, Jo. Anxtrens, Jasper, Officialis, Rutgerus, Pels, Goch.

Ad primum. Articulus iste indiget decisione pro tempore futuro, an clericus non beneficiatus, non incedens in habitu et tonsura clericali et servis se immiscens, debeat gaudere immunitate; Posito, quod ille de *Voecht*, de quo in articulis, fuerit clericus.

Ad ij et iij, cogitandum de futuro.

Ad quartum, opus est declaratione in futurum.

Ad primum super jurisdictione ecclesiastica etc., bonum esset, prius avisari alteram curiam, si alia vel earum iudices subalterni quid faciant contra alterius jurisdictionem, antequam procedatur rigore.

Ad secundum videatur Carolina et declaratio desuper facta, quae videtur Carolinam limitare, ut non habeat locum in novalibus.

Ad tertium, non potest Hollandus Hollandum arrestare in jurisdictione Traj., sed Traj. Hollandum arrestare potest in Trajecto et e contra.

Ad quartum inquiratur veritas statuti. — Ad quintum cogitetur. — Ad sextum cogitetur.

Ad septimum doceatur, quod iudices ecclesiastici soli habuerunt cognitionem de delictis in articulo specificatis, cum sint mixti fori.

Ad octavum cogitetur et videantur concordata. — Ad nonum cogitetur.

DIE XVI. SEPT., PRAESENTIBUS UT SUPRA.

Ad x cogitetur, viso edicto Caesaris. — Ad xj cogitetur.

Ad xij, si ecclesiastica jurisdictio credatur laedi, agant in patria contra laedentes, si partes conquerentur curiae, non fiet inhibitio iudicibus ecclesiasticis, nec procedatur per ecclesiasticum cum delictore, nisi utrumque sine magna dilatione scribatur.

Ad xij ad idem uts. proxime. — Ad xiiij. serventur concordata.

Ad xv summarie videatur negotium principale et tunc decidetur de principali aut de expensis, ut justum videbitur.

Ad xvj artic., in simili materia, cum iudices ecclesiastici volunt procedere, petant auxilium a iudice saeculari, fiet eis assistentia.

Ad xvij uts., et confessus est procurator fiscalis sibi per curiam Hollan. factam assistentiam, donec per Dominam Illustrissimam fuit facta inhibitio, et cum ob id accessisset ad dominum de Hoechstraten, ille promisit, se venturum in patria et daturum assistentiam, et jam fit.

Ad xvij, inquiratur, an ecclesiastici habuerunt jurisdictionem, ut soli cognoscerent de delictis in articulis specificatis, et non iudices temporales.

Ad xix, satis fuit supradictum in aliis articulis, quia curia habet notitiam in possessoris beneficiorum.

Ad xx & xxj fiet expeditio justitiae per curiam.

Ad xxij, videantur literae hincinde, ut dictum est in articulis Caesaris.

Ad xxiiij, de hoc est querela facta ex parte Caesaris, dum ecclesiastici referent officiali praepositi, et quia causa tangit praepositum, quod in futura dieta commissarii mittendi habeant procuratorium sufficiens de causa et aliis, quorum causa erit tractanda.

Ad xxiv, xxv, disputabitur latius cum super requesta a parte data, cujus commiss. Traj. habent copiam, agetur, et interim cessabitur.

Ad xxvj docebitur de causa querelae.

Ad xxvij, xxviiij, xxix, xxx, xxxj, si deinceps fuerit quaestio de jurisdictione, hincinde transcribitur, nec sic partes vel mandatis vel excommunicationibus vexentur.

Ad xxxij serventur hincinde concordata.

Ad primum addit., concordatum est, ut captus adducatur in Haga, ubi processus ejus visitabitur ab inquisitore ordinario, et iudicabitur, prout juris.

Ad secundum, quia dies serviet diei, xvij hujus mensis dni commissarii facient coram curia proponi jucunditatem (!) mandati. fiet brevis justitia.

Ad tertium cogitetur. — Ad quartum cogitetur.

Sequitur nunc avisamentum provisoris et decanorum super querelis additionalibus C. M.

1. Apparet omnibus, consuetudinem antiquam fore observandam, tamen provisor Amsterod., dixit laicos scandalizari, quod extorquetur annua pecunia; alii dicebant, quod pecunia datur pro literis et aliq. stipendio vitae; item dixerunt omnes, quod nullus pastor coactus fuit convertere bona injusta et restituenda fore in usum fabricae majoris ecclesiae.
2. Dixit decanus Haerlem., consuetudinem ibi esse, quod volentes solemnizare solent confiteri, et tunc scitur, an clandestine contraxerint vel ne, sic capellani habent membranas a provisoro et decano ad absolvendum, et absolvunt.
3. Fiscus processit contra decanum et defecit in probationibus; Decanus habet documenta in contrarium, et ipse fiscus renunciavit actioni.
4. Provisor et decanus negant simpliciter, contenti desuper stare juri.
5. Non est actum tempore modernorum; audiverunt, quod quidam vendidit uxorem suam pro quadam petia terrae, in delusionem sacramenti, et quod propterea fuit punitus; et apparuit omnibus, quod talis excessus fuit juste correctus et veniret corrigendus.
6. Negant omnes simpliciter, et dicunt, se nunquam simile vidisse.
7. Negant omnes simpliciter.
8. Notarius Haerlem. fuit frater provisoris et sic favebat sibi, quare decimam partem aliq. recepit, loco sallarii, et injunctum fuit provisoro et decano, ut secundum qualitatem excessuum personarum et laborum taxabunt ejus salarium; quando visitatur, notarius solitus est dare magistris fabricae monitorium generale contra debitores fabricae, et ratione illius solvuntur, aliq. quatuor aut sex stuf.; provisores facient diligentiam pro notariis expertis.
9. Queratur a D. Weze et Wale.
10. Concernit praefectos fabricae, qui sunt laici. Respondeant ipsi.
11. Decanus negat, factum, et vult se purgare per alium super quo . . . manus . . .
12. Dixit decanus, semel joco fuisse actum, ut diligens adhiberetur custodia, et nulla fuit poena inflicta.
13. Decanus Amsterod. negat simpliciter, et dicit, quod nunquam docebitur.

Ad petitiones.

14. Non cogunt rusticos plus solvere quam opidanos.
15. Negant omnes.
16. Dicit decanus, quod est falsum et excogitatum, quod decanus libenter concedit pastoribus auctoritatem laborandi diebus feriatis, prout in ultima visitatione curato ecclesiae sancti Pancratii in Enchuysia gratis dedit.
17. Decanus dicit, quod tempore suo non fuerunt factae consecrationes.
18. Potest de jure fieri, ut pro laboribus, quod superintendunt, ne quid fiat in praedictum ecclesiae, aliquid solvatur, ex quo absque licentia superioris non possunt.
19. Est officium visitat. curare, quod ecclesiae habeant ad cultum divinum necessaria, et, si sint defectus, ut mandent fieri reparationes, et ea occasione non receperunt pecuniam.
20. Ita debet de jure fieri.
21. Est generalis, specificentur duo, tres aut plures casus, si sciant, ymo contrarium patet in provisoro et decano Schielandiae, qui fuerunt condemnati in xxx flor. aut eo circa in causa inter . . .

22. Decanus non dispensavit, nisi capta informatione per testes, quod essent liberae personae et clandestine contraxerunt.

23. Dicit decanus, quod non est verum, et etiam, qui absolvitur, parum dat pro legibus iudicis, et quod in matrimonialibus non diffinit, sed mittit pro consultatione ad Tractatum: tunc recipit pecuniam, quam mittit jurisperitis.

25. Non inveniatur, quod unquam recepit usque ad medios fructus inclusive.

26. Est falsum, quia nullus procurator fuit prohibitus servire contra fiscum; et, si omnes denegarent, ipsi ex officio compellerent.

27. Ecclesiae sunt taxatae ad libr., et pro qualibet libra ab antiquo solvitur nobile anglicanum, quod valet tres florenos S. Andreae; et decanus pro libra recepit tres florenos aureos, quare minus juste culpatur.

28. Non creditur fuisse aut esse defectus, specificetur, in quibus ecclesiis sit taxa, quae articulatur.

29. Docceatur de facto, et fiet provisio.

30. Erratur in casu, quia presbyter ab indigenti recepit pro mutuo xiii flor. duos in anno, et habuit instrumentum, fuit tanquam usurarius damnatus, et pro redemptione pecuniae solvit duas libras.

31. Negant omnes, et dicunt, se non excedere consuetudinem antiquam.

32. Non cogunt.

33. Negant omnes, et dicunt, quod non posset specificari casus.

34.

35. Negat decanus, et provisor fatetur, tempore suo non fuisse actum, de quo scit.

36. Ignorant provisor et decanus casum, sed fatentur, quod semel magnae personae petierunt, per confessorem sic fieri.

37. Provisor et decanus negant factum.

38. Decanus negat simpliciter.

39.

40. Respondet officialis arch., quod veritati pepercunt, qui hoc suggererunt; sed verum est, quod Magister Petrus Colyn et Heymannus, qui destitutionem provisoris sollicitaverant, petierunt ab officiali destitutionem decani, et respondet, quod decanus haberet commissionem et cum illa recessit, et darent defectus, si quos contra eum haberent in scriptis, et non fuit factum.

41. Detur factum et respondebitur.

42. Negant omnes.

43. Non est locus praeventioni per totam Hollandiam et Frisiam in criminibus adulterii et certorum aliorum mixti fori, et sic iuste puniuntur per iudicem ecclesiasticum, ad quem spectat correctio, non obstante, quod per saecularem, qui non est iudex competens, fuerunt puniti.

44. Est apertissimum mendacium.

45. Ponatur factum, et respondebitur.

46. Non sciunt neque audiverunt, quod postores transgressi fuerunt consuetudinem antiquam; si sit defectus, specificetur.

47. Postores non statuunt neque jus habent statuendi, nec provisores aut decani similia statuerunt.

48. Nemo scit, super articulatis fuisse querelam.

49. Negant omnes, sed consuetudo est, quod pro constitutione procuratoris solvitur provisorio st. (!) et decano similiter, et pro illo datur sigillum, si petatur.

50. Dicunt, non fuisse defectum, et volunt observare.

Ad responsiones deputatorum.

- Ad j. Provisor et decanus dixerunt, doctum fuisse sufficienter de clericatu, et quod curia saecularis recepit ab eo pecuniam, ut fertur, trecentos flor., camera duas partes et scultetus tertiam.
- ij. Declaratio, an quis debeat gaudere privilegio emunitatis; spectat ad iudicem ecclesiasticum, ergo contra abstrahentes debet procedi.
- ijj. Ut supra, dicit curia saecularis, quod bene, et curia ecclesiastica, quod male.
- iiij. Satis recognoscunt, clericum, postquam de clericatu constiterit, debere remitti, per quod patet de insufficientia responsionum praedictarum, ex quo clericatus et privilegium emunitatis pari passu ambulant.
- v. Propria auctoritate non potuerunt ob privilegium loci; et in priori responsione curia recognovit, scultetum male egisse.
- vj. Super decimis Torck.
- vij. Quia Hollandus non potuit arrestare bona Hollandi extra patriam, et Torck fuit castellanus in Ysselsteyn, cessimus.
- vij. Publicatum fuit sabbato, ult. Sept., placatum, quod debeant in singulis locis notarii tres, quatuor aut plures pro qualitate locorum et examinari atque approbari per curiam Hollandiae, videatur, si curiae ecclesiasticae fiat praepjudicium.
- Ante annum fuit publicatum statutum in Brielis, quod non valeret testamentum, nisi esset factum coram secretario loci et scabinis.
- ix. Referatur ad responsionem scriptam.
- x. Cessat querela, quia manent provisor et decanus in possessione.
- xj. Responsum fuit, quod provisors et decani essent in possessione; et fuit eis dictum, quod manerent in possessione.
- xij. Satis responsum.
- xij.
- xiiij.
- xv. Dixerunt provisor et notarius, quod non fuit doctum de praeventione.
- xvj. Debent provisor et decanus procedere et continuare, possessione non obstante....
- xvij. Concernit D. de Ysselsteyn.
- xvij. Curia non impedit executionem trium sententiarum contra Dominum de Bred. quo ad litis expensas, sed quo ad feudum; fiet ocularis inspectio, an sit feudum.
- xix. Est de hereticis.
- xx. Etiam de duobus presbyteris, de heresi notatis, fuit in Haga officialis admissus ad cognoscendum cum inquisitoribus.
- xxj. Brielis.
- xxij. De causa Feyonis.
- xxij. Ecclesiae de Mare.
- xxiiij. Laren.
- xxv. De personatu in Neerden.
- xxvj. Est de praepositura S. Joannis.
- xxvij. Hic (!) damnant articulum, in quo dicunt, quod fiscus iudicis ecclesiastici non condemnatur in expensas.
- xxxvij.
- xxxix.
- xxx. Est de bulla Leonis.

- xxxj. Est de mandamentis per saeculares contra ecclesiasticos.
 xxxij. Dicunt, se posse facere, pro conservatione juris Caesaris.
 xxxiij. Contra praepositum et archid.
 xxxiiij. Contra praepositum S. Jo.
 xxxv. Sacerdos fugitivus fuit Amsterod. per provisorem et decanum captus & datus scul-
 teto in custodiam.
 xxxvj.

IV.

Extract uuyte reekening vande geestelycke subsidie van een half jaer vruchten, geheven in Hollant ende Zelant, inden jare xv^o xlvi, opte termynen van Kersmisse xlvi. St. Jan ende Kersmisse xlvii. ende St. Jan xlviii., rustende inde rekenamere inden Hage; ende dat vande contributie, gedaen byde Geestelicheyt van Utrecht van haere goeden, die zy in Hollant ende Zelant voorsz. leggende hebbende, als hier naer volcht, in ponden van xl groeten Vlaems 't pont.

EERST IN NOERTHOLLANT.

Die vanden Capittelle van den Dom tot Uuytrecht beloepen hare voern. perceelen van goeden onder Noorthollant gelegen, ter somme van ii^o. liiii L. xix s., compt voer de helft f. xxvii L. ix s. vi d.; maer alsoe naderhant byden commissarissen geordonneert ter tauxatie vanden subsidie bevonden es geweest, dat enighe van huere goeden inde voorsz. verclaringhe begrepen onder 't Sticht, ende nyet onder Hollant geleghen syn, bedraghende voor 't halve jaer lxi L. xii s., die desen Rentmeester geordonneert zyn, hunluyden te corten, alst blyct by acte, voerden voern. commissarissen gepasseert, met missive vanden rekenamer hier overgelevert. Ende blyft huerluyder portie nyet mer dan LXV L. xvii s. vi d.

Die vanden Capittelle van Oudemunster tot Uuytrecht beloepen huere gueden onder Noerthollant, volgende de voorsz. verclaringhe, de somme van vi^o. xii L. vi s., compt voer de helft iii^o. vi L. iii s., onder welke perceelen van goeden begrepen es die thesaurie van Oudemunster, uytbrengende lxxvii L. xv s., die dese Rentmeester by myn heren vanden rekeningen geordonneert zyn hunlieden te laten inhouden, soe dat huerlieder portie hier nyet meer en blyft dan ii^o. lxxii L. v s. vi d.

Die vanden Capittelle van Sinte Pieters beloepen huere goeden, onder Noerthollant geleghen, volgende voorsz. verclaringhe, ter somme van i^o. lxxxii L. viii s., compt voer de helft xci L. iii s.

Die vanden Capittelle van Sinte Marien tot Uuytrecht, beloepen huere goeden onder Noerthollant geleghen, volgende de voorsz. verclaringhe, ter somme van xxxv L. xi s., compt voer de helft xvii L. xv s. vi d.

Die Domproest tot Uuytrecht XLVII L. XIX s., compt voer de helft XXIII L. XIX s. VI d.
 Den deeken van Oudemunster LXXXIX L. V s., compt voer de helft XLVIII L. XII s. VI d.
 Den abt van Sinte Pauwels t'Uuytrecht XLVIII L. XI s., compt voer de helft XXVIII L. V s. VI d.
 De abdisse van Sinte Servacs tot Uuytrecht XLVI L. XIII s., compt voer de helft ter somme
 van XXIII L. VI s. VI d.
 Die abdisse van Outwyck tot Uuytrecht r. XXXIX L. III s., compt voer de helft LXIX L. XII s.
 De Wittevrouwen tot Uuytrecht LVI L. XVII s., compt voer de helft XXVIII L. VIII s. VI d.
 Sinte Agnieten Zusterhuys tot Uuytrecht XXI L. V s., compt voer de helft X L. XII s. VI d.
 'T Convent vanden daele tot Uuytrecht XI L., compt voer de helft V L. X s.
 De regulieren tot Uuytrecht r. L. VII s., compt voer de helft L L. XIII s. VI d.; maer al-
 soe hier onder begrepen syn drie merghen lants, getaxeert op II L. XIII s., gelegen te we-
 sen in Noerthollant ende bevonden zyn te leggen in Cameryck, 'twelek Stichts es, daeron-
 der zyluyden gecontribuert hebben, blyckende by certificatie met brieven van kennisse
 uuyt machte vanden welcken zy dese rentmr. gecort hebben, beloepende XXVII s., soe dat
 dese somme hier nyet meer en blyft dan XLIX L. VI st. VI d.
 De Regulieren tot Amersfoort v L. III s., compt voer de helft II L. XII s.
 'T Convent van Jherusalem tot Uuytrecht LXI L. X s., compt voer de helft XXX L. XV s.
 Sinte Cecilien convent tot Uuytrecht XXXII L. XVIII s., compt voer de helft XVI L. IX s.

BENEFICIEN T UUYTRECHT.

'T Beneficie inden Dom tot Uuytrecht op Sinte Pieters outaer, daer possessor off es heer
 Vrederick van Gendt XXV L. III s., compt voor twee decimen V L. IX d.
 'T Beneficie tot Oudemunster, genoempt *Hasekin* XXXVI L. VIII s., daeroff possessor es
 compt voor twee decimen VII L. V s. VI d.
 'T Beneficie t'Oudemunster op Sinte Christoffels outaer, daer possessor of es heer Pieter
 Peelt XXXIII L. XII s., compt voor twee decimen VI L. XIII s. III d.
 'T Beneficie tot Oudemunster opt heylighe cruys outaer, daer possessor off es heer Corn.
 Vranck XXII L. XIII st., compt voor twee decimen III L. X s.
 'T Beneficie tot Sint Marien in Sint Joris capelle, daer possessor of es Jan Tieman XLII L.
 X s., compt voor twee decimen VIII L. X s.
 'T Beneficie Sinte Marien op Sinte Philips ende Jacobs outaer, daerof possessor es mr. Jan
 van Amerongen XXXII L., compt voor twee decimen VI L. VIII s.
 'T Beneficie in Sint Jacobs gasthuys tot Uuytrecht, daer possessor of es heer Jan de
 Coninck XXII L. X s., compt voor twee decimen III L. X s.
 Twee Beneficien tot Sinte Cathrynen tot Uuytrecht daer voren, dat die heren aldaer
 heffen uyten Demeynen van Woerden XXXVII L. X s., compt voor twee decimen VII L. X s.
 Ia. S. VIII^c. XXVII L.

ZUYTHOLLANDT.

'T Capittel vanden Dom t'Uuytrecht getaxeert int zelfue quoyer opte helft, wesende t'gundt
 zy betalen tot III^c. V L. I s. VI d. van LX groeten t'pondt; maer alsoe zy in't selve quoyer
 aengebrocht hebben goeden, die bevonden zyn te liggen in't Sticht van Uuytrecht, daer't
 different aff bedraecht voer de helft XVI L. XVII s., ende noch by negligentie aengebrocht
 hebben zekere VIII partien van incomen, geleghen in Haestrecht ende daer omtrent, beloep-
 ende s'jaers voer de helft V L. IX s., daer aff zy affirmieren in hondert jaeren nyet ont-
 fangen te hebben, soe zyn hen byden rentmeester deselve II portien laeten inhouden, be-

loepende **xxii L. vi s.**, blyckende hyde missive deser camere met copie vande acte, daer in geroert ende brieven van kennisse hier tsamen overgelevert, ergo hier noch de somme van

Die vanden Capittelle van Oudemunster tot Uuytrecht zyn in't zelve quoyer voer de helft getaxeert wesende, soe veele zy inde subsidie betaelen ter somme van **ii^e. lxxxiii L. xv s. vi d.**

Die vanden Capittelle van Sint Jans t'Uuytrecht hebben betaelt heuren taux inden zelve quoyer begrepen voer de helft beloopende **iii^e. xxxviii L. i s.**

Die vanden Capittelle van Sinte Marien t'Uuytrecht hebben betaelt heuren taux inde zelve quoyer begrepen voer de helft beloopende **xv L. xv s.**

Den proest van Oudemunster es in't zelve quoyere getaxeert voer de helft wesende zyne quote die hy betaelt **i^e. lix L. ix s.**

Den abt van Sinte Pauwels t'Uuytrecht es in't zelve quoyere getaxeert voorde helft op **ii^e. vi L. ii s.**
lxxxiii L. xiii s., ende overmits zy aengebrought hebben in den zelve quohiere, goeden, behoerende in't quaertier van Noerthollant, die Jan Hanneman ontfanghen heeft, beloopende **xii L. ii s. vi d.**, als blyck by copie vande quitantie deszelfs Hannemans, hier overgelevert, zoo en heeft dese rentmeester nyet meer ontfanghen dan **lxxi L. x s. vi d.**

Den abt van Oestbroeck, buyten Uuytrecht, is voer de helft getaxeert tot **viii L. xv s.**

De Carthusers, buyten Uuytrecht, zyn in't zelve quoyere getaxeert voer de helft opte somme van **vii^e. ii L. v s.**

De regulieren binnen Uuytrecht, zyn in't zelve quoyer getaxeert voer de helft op **xi L. ii s. vi d.** van **xl** groeten tpondt, ende heeft de prior desen rentmeester noch aengebrought zekere renten, by hem gecoft zedert de leste geheven contributie, als opt voersz. quoyer geteykent staet, beloopende al te samen de somme van **xlvi L. vi s. vi d.**

De regulieren tot Amersfoert, zyn in't voersz. quoyer voer de helft getaxeert op **xiii L. ii s.**

'TConvent van Bethlehem buyten Uuytrecht, is in't voern. quoyer getaxeert voer de helft **xxxvi L.**

Sinte Cicilien convent binnen Uuytrecht, es getaxeert voer de helft tot **xxvi L. i s.**

De beneficie inden Dom, op Sinte Andries ende Pancras autae, possesoir heer Adriaen Ryck, in't zelve quoyer voer twee decimen geset op **vi L. xvii s. iiii d.**

II^a. s. XIXe. XIII L. XIX s. X d.

KENNERMANT ENDE VRIESLANT.

Vandie vanden Capittelle van Sint Jans tot Uuytrecht, over hoere portie in dese subsidie vande voersz. hoere goeden **lix L. xiii s. vi d.**

Vande regulieren binnen Uuytrecht over hare portie in desen van haere voern. goeden **iii L. xii s.**

Van't convent van Bethlehem buyten Uuytrecht over haere portie in desen van haere voern. goeden **xii L. x s.**

Van't beneficie, leggende tot Haerlem op't autae vanden Heylighen Geest inde groete kerke aldaer, over die portie van dien vande voern. goeden in dese subsidie **vii L. xii s.**; daer af altyts inde twee voergaende subsidien in rekening onder't capittel vande beneficianten goeden vanden voern. quartieren verantwoert es geweest, blyckende by inspectie van dien, hoe wel nochtans die possesseur vandien es woenachtich t'Uuytrecht, soe oeck gedaen wordt hiervoorn fol. xvii; daeromme alhier nyet van't beneficie op Vreelant over die portie van dien in dese subsidie vande voern. goeden. **v L. xiii s.**

III^a. s. LXXXI L. VII s. VI d.

III.

BEWESTERSCHELT.

Vandie vanden capittle van Ondemunster binnen Uuytrecht, over de helft van huerlyuden goeden genoemt *Cheijnssen* ofte *Pencien*, die zy liggende hebben in't voersz. quaertier van Bewesterschelt, ende brengen jaerlix, uuytgenomen op een vi^e. deel van zes jaeren IIIe. I L. XII s. fac. de helft I^e. L. XVI s.

Vandie vanden capittle van Sinte Pieters binnen Uuytrecht, de somme van elf ponden vier scellingen, munte voersz., over de helft, die 't voersz. capittle jaerlicx competeert vandie van Sinte Pieters binnen Middelburch, dus hier de voersz. XI L. III s.

Vandie vanden capittle van S. Jans binnen Uuytrecht, de somme van neghen ende dertich ponden eenen scellinck zes penningen, over de helft van sekere thiende pensie, die zy jaerlicx trecken uyt de voersz. lande van Zeelant, beloopende jaerlicx aen omtrent LX cleyne parteykens boven zes ponden voer't gaderen ter somme van LXXVIII L. III s., compt daerof de helft als voren XXXIX L. I s. VI d., maer alsoe die van S. Jans voersz. haere penningen jaerlicx ontfanghen binnen der stede van Ziericzee, moet de rentmeester van Beoisterschelt daerof verantwoerden, daeromme hier *nyet*.

Vant beneficie ter Capelle in Zeelant, possesseur heer Jan Amerongen, ende alsus getranslateert Sinte Lysbetten gasthuys tot Utrecht, de somme van VI L. VI s. IX d. over de twee decimen vanden vruchten van sekere gemeten lants, leggende in't voersz. quartier van Bewesterschelt, ancommende den selven beneficie, van welcken vruchten jaerlicx comen XXXI L. XIII s., compt voer de twee decimen de voerscreven VI L. VI s. IX d.

III^a. s. I^e. XVIII L. V sc. IX d.

BEOISTERSCHELT.

De proest van Sinte Marien over zekere thiende pensien in Schouwen, beloopende 's jaers I^e. L. van XL groeten, daer uuyt hy betaelt die vanden capittle, aldaer blyckende op't articule vande selve capittle in Zuythollant LI L. XII sc., blyft zuyvers XLVIII L. VIII s., compt daeraff d'een helft voer subsidie hyer in ontfange XXIII L. III s.

Den abt van Sinte Pouwels t'Uuytrecht aen thiende pensien in Zeelant, 's jaers boven't loen vanden rentmr. LXXXVII L., fac. de helft voer subsidie XLIII L. X s., daerof desen rentmr. nyet ontfangen heeft, doer dien dat deselve thiende pensien onder Beoisterschelt nyet ontfanghen worden, dus hier *nyet*.

De regulieren binnen Uuytrecht, over tgunndt dat zy jaerlicx heffen uuyten jaerschote van Poertvliet, bedragende XXII L., fac. de helft voer subsidie, hier in ontfange XI L.

V^a. s. XXXV L. III s.

TOTALIS somme van alle, dat de geestelicheydt van Utrecht van huer goeden, gelegen in Hollant ende Zeelant, inde subsidie vanden jaere XLVI gecontribueert hebben

IIe. IXe. LXXXV L. XVIII s. IX d.
van XL groeten.

V.

Instructio pro deputatis quinque ecclesiarum Trajectensium ad illustriss. ducissam Parmensem, Placensem etc., Reg. et gubernatricem istarum ditionum, etc., ad exhibenda gravamina adversus bullam Pii IV., qua erigit in Archiepiscopatum, episcopatum Ultrajectens., in multis Germaniae concordata laedens et infringens.

Imprimis, quod praelati et capitula praedictarum quinque ecclesiarum Traj. post humilissimam suarum ecclesiarum, personarum, bonorum, jurium et privilegiorum commendationem, deputarunt R. et venerabiles viros dominos Joannem de Vecht, decanum majoris, et Ludovicum Schore, canonicum S. Salvatoris ecclesiarum respective Traject., ad allegandum et exhibendum certa gravamina, quae suis ecclesiis et ipsarum cuilibet videntur posse inferri ex concessione assertae cujusdam bullae apostolicae per P. papam modernum R. Dno. D. Archiepiscopo Trajecten., (uti vago relatu intellectum est) anno supra sesquimillesimo sexagesimo nuperrime elapso concessae.

Intellexerunt enim praelati et capitula praedicta in assertis illis bullis contineri multa, quae tam directe, quam indirecte, plane tendunt in praedictum et enervationem suarum exemptionum, privilegiorum, statutorum, jurium et antiquarum consuetudinum, hactenus inviolabiliter observatorum.

Quae quidem omnia jura et privilegia antedicta Caes., fel. record. primo ac deinde ipsamet reg. Maj., solemniter adhibito juramento, suis ecclesiis salva et illibata perpetuo fore sacro sancte promiserunt.

Ac postremo, cum jam rumor esset constans de divisione et erectione novorum archiepiscopatum et episcopatum, ac jam pro archiepiscopo ecclesiae Trajecten. nominatus esset per Maj. regiam, R. in christo pater ac Dominus, D. Fredericus a Tautenborch;

Ac praedictae ecclesiae suis et suarum ecclesiarum privilegiis multis de causis metuerent et ad electionem archiepiscopi procedere, non sine causa detrectarent, donec et quousque ipsis ad plenum de indemnitate per Maj. regiam esset cautum et satisfactum;

Ita, ut tandem coacti sint, mittere suos legatos ad illustriss. Ducissam Parmensem etc., gubernatricem, etc.

Tantum apud Excellentiam illustrissimae Ducissae effecerunt, ut ipsius Celsitudo generosissima praelatis et ecclesiis praedictis certo addiderit et promiserit, horum novorum Archiepiscopatum et praesertim istius Trajectensis erectionem sine aliqua laesione, praedictum aut offensione ecclesiarum Trajecten. bonorum, jurisdictionum, privilegiorum et jurium quorumcunque etc. futuram;

Prout latius ex ipsis originalibus literis aut earundem autentica copia videre licet.

Confirmavit et illud idem, Regia Majestas anno xv. sexagesimo primo, ultima Januarii, ac certo addidit praedictis praelatis et ecclesiis, ex erectione novi istius Archiepiscopatus Trajectensis nihil laesionis et praedicti in jurisdictionibus, bonis, privilegiis, et juribus quibuscunque accessurum; quemadmodum et id liquido constat ex antedicta Regiae Majestatis confirmatione, ipsius propria manu subscripta.

Protestati quoque sunt praelati et capitula, antequam ad electionem sui novi archiepiscopi

procederetur, quod per hanc electionem futuram nullo modo intenderent praecipuare suis et suarum ecclesiarum jurisdictionibus, privilegiis aut juribus.

Quae protestatio postquam suae R. P. ante electionem suam per notarium in praesentia testium esset intimata, respondit, se non solum contentis hujus protestationis satisfacturum, verum etiam plus praestitutum, quam sui praedecessores olim fecerunt.

Ac, insequendo tenorem hujusmodi protestationis et responsionis desuper subsecutae, electione facta, praefatus Rev. archiepiscopus, antequam in possessionem induceretur, medio juramento pro more solemniter praestito, promisit, se jura ecclesiae suae conservaturum illibata, libertatem exemptionis hactenus habitam et observatam per civitatem et dioecesim Trajectensem nunquam infracturum, nulla importuna petitione ecclesias suas gravaturum et unumquemque in suis privilegiis et libertatibus conservaturum;

Quemadmodum haec omnia ex actis et munimentis clare dinoscuntur constare.

Ut autem Celsitudini Ducissae Parm. clare constare possit, per praetensam concessionem assertae hujus bullae praelatos et ecclesias Trajecten. admodum laedi et gravari;

Videtur R. Domino D. archiepiscopo Trajecten. (uti vago relatu audiverunt, bullam enim aut ipsius copiam non viderunt,) per concessionem harum literarum, in singulis ecclesiis Traject., in quibusvis etiam mensibus ordinariis collata et, quod plus est, archiepiscopatu (uti asseritur) incorporata, prima praebenda vacatura, sive per cessionem, resignationem vel permutationem alicujus vacare possit, idque cum clausulis (uti ajunt) multum exorbitantibus;

Quod etiam R. dns. archiepiscopus possessionem hujusmodi praebendarum posset libere propria auctoritate acceptare et retinere;

Quod vocem quoque, jura capitularia et locum super decanum et canonicos singularum ecclesiarum habere et exercere tanquam capitularis posset;

Quod quoque a die primae receptionis omnes fructus, jura et emolumenta ad instar capitularium integre absque ulla prorsus diminutione primo anno reciperet.

Praeterea promittuntur tribus theologis, tribus juristis et tribus nobilibus singulis singulae primae vacaturae praebendae, in ecclesia Trajectensi, adjecta simili ut supra clausula, etiamsi per cessionem aut alias per viam permutationis vel jus devolutum vacent.

Et quod praedictas primas praebendas, tam ordinarie quam apostolice vacaturas, non obstantibus concordatis Germaniae, nemini in posterum alii conferri poterit, quam praedictis theologis, juristis et nobilibus;

Et quod hujusmodi novem praebendarum collatio ad neminem spectabit, quam ad archiepiscopum duntaxat, ut asseritur.

Multa quoque alia feruntur in dicta praetensa concessione inserta, sed quia literae nec ipsarum copia per dictos praelatos aut ecclesias visa est, non possunt speciatim singula referri; quodsi asserta ista bulla R. dno. archiepiscopo Traject. concessa, effectum sortiretur, sequeretur, omnes (quoque sunt canonici) plane alligatos fore suae praebendae, ita, ut libere suas praebendas nec resignare, nec permutare possent, quod est contra omnem juris rationem et aequitatem.

Quandocumque enim quis praebendam suam, licet ex causa nuda permutationis, resignaret, mox eandem tanquam vacantem posset R. D. archiepiscopus Trajecten., in vim hujusmodi bullarum (uti asseritur) propria auctoritate apprehendere, ac in possessionem se introduci facere, idque contra expressum jus scriptum, in ca. I^o. de rerum permut. VI°. et Cle. uni eod. tit.

Esset quoque praedicta hujus assertae bullae concessio directe contra concordata Germanicae nationis;

Archiepiscopo enim Trajecten. datur libera facultas, in quovis mense etiam ordinario apprehendendi possessionem primae vacaturae praebendae;

Concordata autem Germanicae nationis expresse hoc habent, ut ordinariis collatoribus relinquatur de singulis praebendis sui menses ordinarii.

Et quod Summus Pontifex per quamcunque aliam reservationem expectativam, aut quamvis aliam dispositionem, sub quacunque verborum forma quomodolibet factam vel faciendam non impedit, quo minus de illis per ordinarios in sex mensibus suis ordinariis libere possit provideri et disponi.

Quae quidem concordata, cum vim pacti habeant, per Summum Pontificem derogari non possunt, nisi de partium consensu, cum explorati juris sit, pactis et iis, quae sunt juris gentium, omnes principes stare debere, nec super illis cadere aliquam derogationem aut dispensationem.

Praedicta quoque concordata sunt per fel. rec. Carolum V. Caesarem confirmata et approbata ad instantiam Rmi. pro tempore Episcopi et quinque ecclesiarum Trajectensium;

Ac expresse vetitum est omnibus suarum provinciarum, regionumque praefectis, praesidibus et iudicibus, ne super ullis bullis pontificiis, quae aliquo modo directe vel indirecte vergere possent in praedictum et adversus tenorem et substantiam praedictorum concordatorum, placetum concedant aut admittant.

Imo, quod plus est, quod si per errorem, inadvertentiam, aut alias importunitatem supplican. aliquo modo concessum sit super huiusmodi bullis placetum, quod illud pro se suisque successoribus revocet, casset et annullet, ac pro revocatis, cassatis et annullatis habere vult et intendit;

Quodque super huiusmodi bullis contra concordata Germaniae aliquo modo concessis, ac placeto etiam desuper subsecuto, non vult iustitiam contra eadem concordata administrari;

Imo expresse praecipit, ut, non obstantibus huiusmodi bullis et placetis, ordinarii collatores libere uti et frui possint suis collationibus ordinariis, ac ut possessores beneficiorum sibi in vim concordatorum Germaniae collatorum in possessione manutenerentur.

Esset quoque multum alienum a consuetudine, hactenus inviolabiliter apud ecclesias Trajecten. observata, R. archiepiscopum Trajecten. in ecclesiis Trajecten., quibus praest, habere in singulis ecclesiis singulas praebendas, quum singulae fere ecclesiae habeant praebendas episcopales, quae sub nomine episcopi deserviuntur.

Sed multo magis praepredicaretur ecclesiis, si, quod, ut ajunt, bulla habet, R. D. archiepiscopus primo anno a die adeptae possessionis, posset esse capitularis et gaudere omnibus redditibus, fructibus et emolumentis, non aliter atque si residens esset capitularis.

Nam, si statim primo anno receptionis ad possessionem quis admitteretur ad universa jura et emolumenta capitularia, multum praepredicium accederet, tam canonicis defunctis, qui annis suae gratiae privarentur, quam fabricae ecclesiarum, quae ex aliquot similiter annis carentiae, ut vocant, sustentantur.

Plurimum autem novitatis induceret, quod idem D. R. quotidie posset capitula frequentare, et super decanis et ecclesiarum singularum canonicis locum vocem et jura capitularia haberet et exerceret.

Quandoquidem si R. D. archiepiscopo permitteretur perpetuo liber accessus ad singulorum ecclesiarum capitula vocemque et locum haberet super Decanos et ipsa capitula, nulla prorsus remaneret jurisdictio, immo vilesceret penitus omnis auctoritas Decanorum et ecclesiae; ita, quod ex huiusmodi nunquam visa novitate, plus dissensionis et incommodi quam fructus essemus spectaturi.

Simili vitio laborat, quod fertur in ecclesia Trajecten. per R. D. archiepiscopum confendas esse novem praebendas novem personis, ut supra relatam est, in bullis denominatis, idque, nulla habita ratione vacationis, sive in ordinario sive in apostolico mense, per resignationem sive permutationem.

Nam eo modo ecclesia quoque Trajecten., quantum ad novem illas praebendas attinet, una cum decima archiepiscopatu incorporanda, jus conferendi in mensibus suis ordinariis deperderet. Quod esset quoque directe contra nationis Germanicae concordata, consuetudines et privilegia ecclesiarum hactenus inviolabiliter observata et jam frequenter per Majestatem confirmata et approbata.

Esset quoque durum, ita suae praebendae alligatum esse aliquem, ut, quovis modo illam resignare vellet, sive via resignationis sive permutationis, statim esset affecta in usum alicujus ex illis novem, donec et quousque singulis de praebenda provisum esset.

Esset quoque contra expressas constitutiones juris, quibus expresse cavetur, beneficia per viam permutationis resignata, censi non vacare, ideoque nec sub gratiis expectativis cadere juribus supra allegatis.

Quare, cum contenta hujus bullae praetensae tendant, non solum indirecte sed etiam directe, in praedictum et laesionem enormem privilegiorum et jurium ecclesiarum Trajecten., nec non sint contra concordata Germanicae nationis, sed quoque contra tam frequentes promissiones Majestatis solemnibus juramentis ecclesiis factas, contra quoque juramentum ipsius R. D. archiepiscopi diu post datam, ut ajunt, concessionem bullae praestitum; saeperentque omnia in bulla contenta pro majore sui parte novitatem, ex qua nihil fructus, sed plus incommodi sperari posset;

Supplicant humiliter praelati et ecclesiae praedictae, ut vestra Celsitudo pro sua solita erga ecclesias Traject. clementia, ad R. D. Archiepiscopum Trajecten literas dare dignetur, quibus ipsum inducat, ne quicquam contra fidem datam, juramentum praestitum, contra concordata Germanicae nationis, per Maj. Caes. confirmata et approbata, contra omnem denique et juris et rationis aequitatem, in vim hujusmodi praetensae saepe dictae bullae attemptet, sed, si forsitan, quod absit, placetum super hujusmodi praetensa bulla sit impetratum, et obtentum, illud cassare, annullare, aut ad minus, in quantum contravenire aliquo posset Caes. primo, ac Reg. Maj. postea subsecuto juramento, nec non vestrae Celsit. promissioni, et regiae Majest. desuper subsecutae confirmationi, ipsiusque R. D. nostri Archiepiscopi expresso juramento, dignetur vestra Cels., ita dictum placetum moderari et limitare, ut in praelatorum et ecclesiarum praefatarum praedictum, laesionem et offensionem, nullo modo dici posset esse obtentum.

De mandato R^orum, et Venerab. Dominorum praelatorum et capitulorum quinque ecclesiarum Trajectensium.

LAMSWERDE, Sbst.

Instructio pro deputato, nomine V. ecclesiarum Trajecten. apud Magnificum D. praesidem Viglium, praepositum S. Bavonis Gandavensis.

In primis, quod suae Magnificentiae commendabit praelatos et capitula quinque ecclesiarum Trajecten.

Item, quod S. M. refert ea, quae ratione Bullae Pianae hic cum Rev. Domino nostro archiepiscopo Trajecten., vita ipsius Rev^{mae}. P. durante, tractata, conventa et conclusa sunt, idque pro redemptione fructuum quinque praebendarum Trajecten. pro sua R. P. ejusque successoribus affectatum.

Item, quod praefati praelati et capitula affectuose suam R. Magnam, requirant, quatenus

dignetur suum officium ac beneficium pro ecclesiis Trajecten. apud Sereniss. D. ac invictiss. Regem nostrum catholicum interponere, atque in ea parte negotium ecclesiarum Trajecten. promovere, ut concordia cum R. Domino nostro archiepiscopo Trajecten., modo quo supra, inita, possit etiam extendi ad suae P. R. successores et sic in posterum censi perpetua.

Sic videl., ut suae P. R. successoribus ex nunc in perpetuum per ecclesias Trajecten. provideatur de annua praestatione mille octingentorum florenorum, salvo, quod toties quoties archiepiscopatum vacare contingat, tempore realis possessionis solvent consueti vinalia ad usum fabricae applicanda, nec non, quod carebunt uno anno gratiae; quodque Sereniss. Rex catholic. in hoc ipsum consentire dignetur, ac curare, ut postea auctoritate pontificia confirmetur.

Pro indictione autem praemissorum utetur sequentibus rationibus atque argumentis:

Inprimis considerandum esse, quod suae P. R. successores semper habebunt, ratione praefatae concordiae, certam solutionem, idque in certis terris, absque eo, quo tenebuntur expectare computationes aliquas camerariorum, quae aliquando suspenduntur ad duos vel ad tres annos, prout vel sterilitas vel fertilitas fuerit annorum; ita, quod suae P. R. successores habebunt plenam solutionem, antequam alii canonici tertiam partem praebendarum suarum a camerariis percipiant.

Item, quod praefatam annuam praestationem semper habebunt liberam, absque aliquibus oneribus atque absque aliqua fructuum deductione ratione supran. alicujus damni et commodi.

Item, quod sive sit aggerum irruptio aut belli publice indictio, unde ecclesiarum bona et terrae pacifice coli non possunt, semper ipsis de integra praestatione cautum erit.

Item, quod, etsi ut plurimum bona ecclesiarum tanquam pro majori parte existentia in decimis sint incerta, obque eam causam ipsarum praebendarum fructus saepius diminuuntur, interim tamen archiepiscopus Trajecten. ratione praemissorum nihil discedere possit.

VI.

Doleancien, byden Domdeken ende andere der Keys. Majt. overgegevenen van wegen die Goedthuysen tot Utrecht metten appointementen, doer bevel van Syne Majt. daer op gegeven. (1531).

Dat die Stadthouder den xvii. Aprilis ende daerna den xxiv. Mey laestleden, den Provoest met Hellewaerdiens ende Cluyvers in't huys vanden Domdeeken gesonden heeft, die zeyden last te hebben daer te blyven, tot dat antwoirde byden Domdeeken ende kercken gegeven soude wesen op't registreren vanden eedt vanden Bisschop, etc.

Alsoe die Keyser by't sryven vanden heer van Bourgnival, by relatie vanden cersten raedt ende anders geadverteert is, dat die domdeeken tot diversche stonden gesommeert synde, omme Syne Majt. beliest te volcomen, des onwillich geweest is, heeft men jehghens hem van dese executie moeten useren, nyet te min en es die meninghe vande K. M. nyet, dat gelycke executien geuseert zullen worden teghens die Geestelicheyt in allen anderen zaecken, ende meent oeck wel, dat syl. in toekomende tyden daertoe geen occasie en sullen willen geven.

Aangaende, dat die suppleanten, hem beclagen, dat inder communicatie vanden questien tusschen den Domproest ende 't capittel, den Domdeken ende andere rudelick toege-

sproken souden wesen, dat zy hem met menterye behelpen met meer andere diergelyke spytige woerden etc., ende dat een maintenne tot versoecke vanden Domproest gegeven soude wesen op een simpel deurwaerder, nae dat partheyen op dese byden Keyser bescreven waren, etc.

Die Keyser verstaet, dat die woerden, by den suppleanten verhaelt, daer zy hem af beclaghen, sulcx nyet gesproken en zyn, noch tot dien fyne, als by hemlyden verhaelt wort, ende soe die maintenne simpel is, ende in gevalle van oppositie dach, die men op deurweerders gewoentelick is te expedieren, en hebben gheen redenen hem daeraff te beclaghen, want indien zy byden Commissaris vanden Keyser van haer geschillen nyet geaccordeert en worden, zullen in rechten tot hare defensie al moghen allegeren, dat hem goet duncken sal.

Roerende, dat geen respect byden Stadthouder ende Raet genomen en wordt op Gods eere, ende dat doer haer bevel, die provoest die vaenkens vanden cruyce vanden aflaten aff gedaen heeft.

Nae dat die Keyserl. Majesteit geadvertteert is geweest van seekere swaricheyden inde bullen vanden aflaten gestelt, is bevolen van Syne Maj. wegghen die aflaten neder te leggen, sulcx als in't heymelikste gedaen is geweest.

Daer geclaecht wordt, dat prelaten ende andere vande geestelycheyt dickwyls byden provoest ende deurwaerder ontboden worden, sonder excusatie, ende dat die Bisschoppe in persoen inden capittelle quamen, als zy metten selven te doen hadden, ende dat die Keys. Maj. als Hartoghe van Brabant ende Grave van Hollant inde steden van Bisschop gecomen is, *quare*, etc.

Hierinne sal byden Stadthouder ende raet discretie gebesicht worden, ende is wel een ander ding vanden Keyserl. Maj., in wyen alle temporaliteyt gedevolveert is, ende van een Bisschop in voerleden tyden, die sonder 't capittel luttel machts hadde.

Daer voerts in alle die andere artikulen clachte gedaen wordt byden supplianten, over die instructie vander justitie byde Keyserl. Majest. gemaect voer syn Stadthouder ende Raden van Utrecht, ende, dat dieselve inhoudt, dat men gheen bullen apostolique, sonder placet te wercken leggen sal, ende dat Stadthouder ende Rade daeraff blycke, dat die vanden rade boven placet hebben willen, dat men van heml. neme attache;

Dat men gheen procuratien toelaten en sal, dan voor Stadthouder ende raden gepasseert;

Dat gheen prelaten ofte geestelycke personen en sullen wesen inden raedt, noch als advocaet oft procureurs moghen dienen;

Dat in't **xxiii.** articule vande instructie, den Raedt geautoriseert wordt onder andere kennisse te nemen van injurien, geestelyke ofte andere gepriviligeerde personen gedaen in materien possessor van beneficien, van privilegien, ondersaten ende vreemde gegeven, van alle verjaerde criminele saecken, van materie van purge, van actien reel ende personeel, etc.

De instructie is byde Keis. Majes. wel rypelyk doen maecken, welcke Syne Maj. wil, dat achtervolcht wort, ende en meynt byden selven den supplianten nyet te cort gedaen te hebben, in't gundt dat heml. toebehoert, ende indien contrarie gebuert, sullen dat reverentelick by request, als't behoert, te kennen moghen gheven, omme gemodereert te worden.

Dup^{ta}. Overgelevert by bevel van mynheren van den secreten Rade, den **vii.** dach Augusti anno **xv^o. xxxi.** by my onderteeckent, **HERDINCK**

Gecollt. tegens seeckere papiere cedulle, gescreven, onderscreven ende ondert. als voren, is bevonden opten **viii.** Marty **xv^o. lxxii** daermede t'accorderen by my uts. onderscr., over alle Co. Maj. landen van herwaertsover geadmittleert. **JOU. F. DECKERS, Nts.**

VII.

INSTRUCTIE VOOR ANTHO. YEMANSZ., ALS PROVISOR VAN
KENNEMERLANT. 1540.

Georgius de Egmond, Dei et apostolicae sedis gratia episcopus Trajectensis, universis et singulis, tam de clero quam de populo utriusque sexus, per terminos et limites provisoriae nostrae jurisdic. Kennemariae constitutis, salutem in dno sempiternam, Noveritis, quod de discreti viri magistri Anthonii Yemanni experta providen. quam plurimum confiden. ipsum per dictae provisoriae terminos et limites facimus et constituimus nostrum provisorum, dantes et concedentes eidem plenam, generalem et liberam potestatem ac mandatum speciale, inter clericos et laicos, universitates et collegia, de criminalibus, civilibus et mixtis, pecuniariis et aliis quibuscunque causis, in quibus archidiaconus Trajectensis de jure aut consuetudine suum una nobiscum habeat interesse cognoscendi, diffiniendi et exequendi, ecclesias, parochias et personas ac loca ibidem visitandi, praedicandi, synodos exercendi super quibuscunque criminibus, culpis et delictis ac negligentis quarumcunque personarum seu universitatum ibidem ex officio vel ad partis instantiam inquirendi, corrigendi et diffiniendi, in personas, universitates, ecclesias, parochias et loca, excommunicationis, suspensionis et interdicti sententias et alias poenas canonicas fulminandi et infligendi, et per ipsum inflictas et fulminatas absolvendi, suspendendi, relaxandi et tollendi, nec non matrimonium clandestine contrahentes et eisdem interessentes corrigendi, et ab hujusmodi excommunicationis sententia, quam propter hoc inciderant, absolvendi, et generaliter omnia et singula faciendi et exercendi, quae in praemissis et circa ea necessaria fuerint vel quaelibet oportuna, etiam si mandatum exigant magis speciale, et quae ad dictum spectant officium, de jure vel consuetudine, beneficialibus cum omnibus et singulis suis incidentibus, emergentibus, annexis et connexis, et matrimonialibus causis, nec non correctionibus et absolutionibus occisorum et mutilatorum clericorum, ecclesiasticarum personarum ac violatorum emunitatum ecclesiarum, cimeteriorum aliorumque locorum sacrorum, et contrahentium matrimonium in gradu prohibito, duntaxat exceptis alium vel alios idoneum vel idoneos loco sui substituendi et deputandi ac eosdem revocandi, ac alium vel alios loco illius vel illorum substituendi et ordinandi, totiens quotiens ipsi visum fuerit expedire. Quare vobis omnibus et singulis supra-scriptis in virtute sanctae obedientiae, ac sub suspensionis et excommunicationis poenis districte praecipientes, mandamus, quod eidem provisoro nostro obediatur in omnibus et singulis et intendatur reverenter. Alioquin sententias, quas ipse rite tulerit in rebelles, faciemus, auctore Domino, inviolabiliter observari, praesentibus post dominicam Cantate proxime futuram minime valituris. Datum sub sigillo nostro ad causas, anno dni millesimo quingentesimo quadragésimo, feria tertia post dominicam Cantate.

Jo. BEYER, Sbst.

ULTRAJECTUM.

SAECLARIA.

I.

UYTSPRAECK DOOR BISSCHOP DAVID, TUSSCHEN DE CAPITTELEN VAN
OUDEMUNSTER EN S. MARIE, EN FREDERICK UTEN HAM.

(XIVe. LXVIII. Dec. 20).

Wy David van Bourgongien, by der genaden Gods Bisscop, ende Giesebrecht van Bredenrode, domproost t'Utrecht ende proost van Maastricht, maken condit allen luden, also tusschen den erbaren, deeken en capittelen onser kercken tot Oudemunster ende Sinte Marien t'Utrecht over ene, ende Frederick Uten Hamme, hare Vredricx sone saliger gedachten, ende Fredrick Uten Hamme synen soon, over d'andere side, langen tyt schelingen ende tweedrachten geweest syn, heercomende van afterstallige pachten, landen, geweld en, costen, scaden, hynder ende moeyenissen, des hem die dekenen ende capittelen voorsz., ende des gelycx van vanghenisse, banninghe, maledictien, scade ende afterwesen, des hem Vrederic ende Vrederic voorsz. beclagende waeren, van welcken twisten, questien, geschele ende gebreeken voorsz., mit al dat daer ane cleven ende uytspuyten mach, voort van allen opseggen ende schelen, die zy onder malcanderen hebben mogen, hoe ende in wat manieren die gelegen zyn, beyde de parthyen ende elck bysonder, geheel ende al aen ons gebleven zyn, ende de voorsz. Vrederic Uten Hamme, Vrederic sone na dode syns vaders voorsz., onlanx geleden, hem oock alleene ende alsoe principael geset heeft, in stede van synen vader, ende geloof hebben beyde deze parthyen stede ende vaste ende onverbrekelyck te sullen houden, alsulcke uytsprike ende seggen, als wy daer of rechterlyck ende gevoechelyck, woe ons believen ende beste duncken sal, uytsprecken ende wysen sullen, op die peene van duzent goude Engelsche nobels, nae uytwysinge des compromis ende eens anderen briefs, gelyck die beyde van woorde tot woorde hierna een volgende bescreven staen: Wy deeken en capittelen der kercken van Oudemunster ende Sint Marien op die eene syde, Vredric Uten Hamme, heeren Vredricx sone, ende Vredric Uten Hamme Vredricx sone voorsz., knapen, op die andere zyde, doen condit allen luyden, alsoe eenighen tyt herwaerts seekere schelen ende twist, tusschen ons luden geweest hebben, ende noch syn, roerende van sekere afterstadighe pachten, geweld en, costen, moeyenissen, hynder ende scaden, die wy deeken en capittelen voorsz. op Vrederic voorsz. hebben, ende ons beclagende syn, 't sy van 't gene onsen capittel aengaet, ofte die thesaurien ofte ander offi-

cien, in onser kercken, ende dergelycx van vangenissen, banningen, maledictien, schaden ende afterwesen, die wy Vrederic ende Vrederic voorsz. aen den voorsz. deken ende capitelen ons beclagende syn, soo is't, dat wy parthyen voorsz., ende elck byzonder van allen twisten, questien, geschelen ende gebreeken voorsz., met allen datter aen cleven ende uyt-spruyten mach, ende voort van allen opseggen ende scheelen, die wy op malcanderen hebben moegen, hoe ende in wat manieren die gelegen zyn, ons geheel ende al gesubmitteert hebben ende gebleven syn, ons submitteren ende blyven, aen den eerwaerdigen in Gode Vader onsen genadigen lieven heere, heeren David van Bourgongien, bisschop, ende heeren Giesebrechs van Bredenrode, domproost t'Utrecht, om van desen voorgaenden, gebreeken ende geschelen haer uytspreecke te doene, rechtelick ende gevoechelick, hoe hem dat gelieve ende naeste duncken sal, tusschen dit ende die eerste ses weken na der wedercompste ons genadigen heeren van Utrecht voorsz. hier in synre Genagen lant, behoudelicken sulcken gelden ende schulden, dat sy bevinden sullen, dat die oude Vrederic voorsz. van afterstadigen pacht, den voorsz. dekenen ende capittelen sculdich is, onvermindert te blijven, maer tot wat tyden Vredric voorsz. sulcke gelden en afterstadigen pacht betaelt, ende wat cautie ende seekerheyt hy den voorsz. heeren dan daer voor doen sal, dat sal staen tot verclaringe myns genadigen heeren van Utrecht, ende myns heeren des domproost voorsz., behoudelic oock, dat Vredric ende Vredric voorsz. hoer hant terstont trecken, ende voort meer houden sullen van allen sulcken goeden ende erven, als ons dekenen ende capittelen voorsz. ofte enich van ons behoren, ende sy ende hore erfgenamen en sullen hemluden der goeden ende erven door hem selven ofte yemant anders tot geenem tyden meer onderwinden in eeniger wys, buyten willen ende consent der dekenen ende capittelen voorsz., maer die genen, die zy die verhuiren ende laten gebruycken, sullen daermede rustelick ende vredelic laten bewerden, sonder hem daer enich letsel oft moeyenisse in te doen ofte te laten geschieden in eeniger manieren, ende daer voor sulck cautie ende seekerheyt doen, alsoe myn genadige heere van Utrecht, ende myn heere den domproost voorsz. redelyck duncken ende uytsprecken sullen; ende alsoe ick Vrederic heren Vrederics sone voorgenoempt, my beclagende ben, dat die voorsz. dekenen ende capittelen van Oudemunster ende van Sinte Marien voorgenoempt ofte enich van hem luden, seeker coorn ende vruchten van mynen lande, dat ic van hem in pachte hadde, boven reden ende recht, tegen mynen wil hebben doen wech voeren, so wes daer van bevonden sal worden, sy my daer ane beschadigt hebben, dat sy myn dair af, soo veel het dragen mach, corten sullen, van't gene ick hem sculdich ben, so veel myn genadigen heere van Utrecht, ende myn heere den domproost voorsz. redelyck duncken sal, ende voort elck den anderen beteringe doen, van't gene die voorsz. mynen genadigen heere, ende mynen heere den domproost in der waerheyt bevinden, wy malcanderen bescadicht ende veronrecht hebben, tot goetduncken ende seggen van denselven, ende wy dekenen ende capittelen voorgenoempt op die eene, ende Vrederic ende Vrederic voorsz. voor ons, onse erven ende nacomelingen op die andere zyde, hebben geloofd ende geloven in desen brieven alle alsulcke uytspreeck ende seggen, alsoe by mynen genadigen heere van Utrecht, ende myn heere den domproost voorsz. binnen der tyt voorsz. ofte anders by onser beyder parthyen consent ende speciaal believen verlanget, uytgesproken sal worden, in allen punten stede, vaste ende onverbreckelyck te houden, op die pene ende verbeurenisse van dusent goude Engelsche nobelen, soo dicke ende menichwerve te verbeuren, als enich vanden partyen voorsz. tegens die uytspreecke deden, 't een derde deel tot behoef myns genadigen heeren voorsz., ende dat anderde deel tot behoef myns heeren des domproost, ende dat derde derdendeel, tot behoef der parthyen, die de uytspreecke hielden, ende die uytspreecke nochtans altoos in hoer volcomen macht ende waerde te blijven,

ende wy parthyen voorsz. begeeren ende bidden, dienstelicken aen die voorsz. onsen genadigen heere van Utrecht ende den domproost, dit tegenwoordige ons verblyf aen te willen nemen, ende hoer uytspreecke daer op te doen, naer inhoud ende manieren boven geschreven, ende of het saecke ware, dat sy haer uytspreeck binnen den voorsz. tyt hier op niet en deden, dan so sullen parthyen voorsz. alsulck recht, als nu ter tyt voor onsen genadigen heere van Utrecht voorsz. tusschen ons beyden hangende is, weder mogen aennemen, in allen schyn als't nu voor syn genade hanget, ende voort vervolgen een yegelijk tot synen besten, in kennisse der waerhey, hebben wy deeckenende ende capittelen voorsz. onser kercken, ende wy Vrederic ende Vrederic voornoemt, voor ons, onse erven, ende nacomelingen onse segellen hier aen gehangen, ende om meerre soo hebben wy Vredrick ende Vrederick voorgenomt gebeden, die eersamen Dirck van Zulen ende Alpher vander Mye, knapen, dit mede over ons aldus te bezegelen, ende wy Dirck van Zulen ende Alpher vander Meye, knapen, hebben om beden wille Vrederics ende Vrederics voorgenomt, onse segellen hier mede aen gehangen, ende deser brieven syn drie, alleens sprekende van woorde te woorde, daer den eenen 't capittel van Oudemunster, den anderen 't capittel van Sinte Marien, ende den derden Vrederic ende Vrederic voorsz. of heeft. Gedaen in't jaer ons Heeren M. CCCC. LXVIII, op onsen Lieven Vrouwen avont visitationis. David van Bourgongien, by der genaden Gods, Bisschop t'Utrecht, maken condit allen luden, alsoo tusschen den eerbarende deeckenende ende capittelen onser kercken t'Oudemunster ende Sinte Marien t'Utrecht over ene, ende Vrederic Uten Hamme, heere Vrederic sone saliger gedachten over die andere side, scheligh ende tweedracht lange tyt geweest is, daer sy onlangs geleden, gecompromitteert ende des alinge ende al aen ons, ende den edelen onsen lieven neve ende getrouwen raet, heren Giesebrecht van Brederode, domproost onser kercken ten Dom t'Utrecht etc., op sekere penen gebleven syn geweest, uyt te spreken, nae uytwysinge des compromis; ende soo dan die voorsz. Vrederic Uten Hamme aflivich geworden is, eer die uytspreecke geschiet waer, is op dach datum des briefs, voor ons ende voor onse mannen gecomen Vrederic Uten Hamme, synen soon, ende heeft hem mit synen vryen moettwille over gegeven, geset ende gestelt van allen gescelen ende twisten, wesende tusschen den heere ende synen voorsz. vader, ende van alle 't gene voorsz. compromis aen dragen mach, in die stede van synen vader alleen ende als principael, ende voor al, ende daer op heeft hy aen onsen handen getast, geloof, gesekert ende gewilcoert by den penen in den compromis begrepen, voor hem ende synen erfgenamen, datselve compromis ende sulcke uytspreecke, alse wy ende onsen lieven neve voorsz. daarvan doen ende uytspreecken sullen, na te gaen, te voldoen, ende te onderhouden, in allen schyn, ghelyck syn vader sculdich hadde geweest te doen, indien hy in levende lyve hadde gebleven, behoudelicken, dat dit selve compromis uytgesteld sal syn ende wesen, tusschen dit ende Sint Martyns dach naestcomende. Hier waren over ende aen Aernt van Yselsteyne, Johan vander Meye, Jan Uten Hamme, onse mannen ende meer goeder luden. In oirconde des briefs besegelt mit onsen seghel. Gegheven in onse stadt van Wyck, in't jaer ons Heeren M. CCCC. LXVIII, opten eersten dach September, soo hebben wy dit verblyf ende compromis voorsz. aengenomen, ende dat noch by consent van beyde parthyen, verlengt van St. Martens daghe voorsz. thent St. Thomas daghe apostels daer naestvolgende, ende ons daertoe ledich gemaect, ende die scriften, rechten, bewys ende beethoven aen byden siden ontfangen, doorsien ende geëxamineert, ende naerstelyck byden geleerden wysen doctoren, ende anderen onsen rade doen ende laten doorsien, ende laten examineren, ende bearbeyt dese scelinge voornoemt neder te leggen, ende die parthyen minlycken ende vrientlycken te vereenigen, ende als wy des wys geworden syn, hebben wy op St. Thomas avont voorsz. voor ons doen verdagen ende comen die gedeputeerden onser

kercken t'Oudemunster ende Sinte Marien t'Utrecht over eene, ende den voorsz. Vrederic over andere side, hem te kennen gevende, dat wy reede waeren, omme sententie ende uyt-spraecke hier of te doen ende te pronuntieren, maer wantet na den sonnen onderganck was, omme dan alle twyffel of te doen, hebben die gedeputeerden ende Vrederic voor-noemt belieft ende overgegeven, dat wy dat niettegenstaende voortvaren ende onsen uyt-spraecck pronuncieren wouden, in allen schyn, of dat voor den sonnen onderganck gesciet ware, ende daerop hebben sy noch aen ons handen getast ende geloeft, by den voorsz. penen, te aftervolgen ende te onderhouden, gelyck die compromissen voornoemt dat innehouden, ende wy David, Bisschop, ende Ghysbrecht, domproost voorsz., hebben alle dese gebreken voorsz. uytgesprocken, gewesen, gepronuntieert ende geconsenteert, uytsprecken, wysen, pronuntieren ende sententieren mit desen onsen brieven voer een minnelyck gevoech byder penen van duyzent nobelen voorsz., dat die voorsz. Vrederic Uten Hamme den voorsz. dekenen ende capittelen eerst tot Oudemunster uytreyken ende betalen sal, twee hondert vier en veertich Vrancrysche schilden ende negen stuyvers, ende Sinte Marien twee hondert acht ende tachtentich oude Vrancrysche schilden en xiii stuyvers voorsz., sullende die heeren van Sinte Marien den voorsz. Vrederic afsorten XL Vrancrysche schilden van alsulcke scaden ende overweeninghe, also sy Vrederic in syn cooren gedaen mogen hebben, aldus so sal Vrederic den heeren voorsz. van Sinte Marien betalen cc. XLVIII Vrancrysche schilden en xiii stuyvers, ende Vrederic voorsz. sal dese somme voorsz. uytreycken ende betalen binnen ses jaren, te weten: Sinte Peter ad Cathedram naestcomende in't jaer van LXX dat eerste termyn, St. Peter ad Cathedram in't jaer LXXI, dat tweede termyn, ende soo voert achtervolgende, duerende die ses jaeren voorsz., alle jaer hondert ende vyf en twintich out schilden drie stuyvers, acht wit (!), daer af sal elcke kercke ontfangen nae syn beloop, ende Vrederic sal daer of den voorsz. heeren wisheyt ende seekerheyt doen, soo hier nae in dese onse uyt-spraecck geschreven staet, voort so seggen wy, wysen ende uytsprecken ende pronuntieren byder voorsz. penen, dat Vrederic Uten Hamme, terstont syne handen trecken ende doen sal, van allen erven, landen ende goeden, beyde den kercken voorsz. ofte enich van hem toebehorende, die Vrederic voornoemt syn vader ende voorvaderen vander kercken voorsz. gebruyct hebben, ende van den erfpacht by Vloeten gelegen, den welcken Zuerbier te gebruycken plach, ende toebehorende is den heeren van Sinte Marien voorsz., ende Vrederic noch syne erfgenamen en sullen hem dese erve, landen, goeden ende erfpacht voorsz., voortaan niet meer onderwynden, buyten wille ende witaftigen consent mit segel ende brieven vanden voorsz. heeren, tot horen wille, rustelick ende vredelic, ongelet ende onghindert, sonder oick daer omme horen pachteren, boulieden ende dienaers, ofte eenich van hem, eenige moeyenisse, hynder ofte letsel daer inne te doen, ofte doen doen, ofte te laten geschien, heymelick ofte openbaer, in eeniger wys, ende soe dan die van Oudemunster hem beclagende syn, vander eenre hoeven van achtiën mergen after 't huys te Vloeten gelegen, dewelcke gemeen syn tot XX mergen ende anderhalf hont, ende die van Sinte Marien hem beclaegen van omtrent VIII, gelegen in hoer drie hoeven, soo sullen beyde die kercken die voorsz. landen noch doen meten, daer wy onse gedeputeerden by schicken willen, ende sullen dan die heeren hierof hoer bewys dan bybrengen, tusschen dit ende den Paesdach nu naestcomende, dat wy dan verclaren sullen, nae dat bevonden sal worden; Item noch seggen wy, uytsprecken, ende pronuntieren byder voorsz. penen, soo Thiman de Baure, scout tot Vloeten; Adriaen Dircks Kepincsoene, Gerrit Buerman, ende Johan Gerritzzone geslaghen, gequetst ende gewont syn geweest, sal Vrederic de voorsz. gequesten te hulpe ende voor haer smerte geven, tusschen dit ende Laetari Jerusalem naestcomende XXV postulaets guldens, daer af Adriaen Dircs Kippincsoene, want hy meest gequest is geweest,

die x sal hebben, ende die andere elck vyf, ende hier mede sullen sy te vrede wesen, ten ware dat sy mit recht spreken wouden; voort van allen anderen gebreeken voorsz., geweld, costen, scaden, moeyenissen, gevangenissen, banninghe, maledictien ende afterwesen, dewelcke die partyen voorsz. aen beyden syden ghadt, geleden ende malcanderen gedaen hebben. ende wes daer aen clevende is, tot desen daghe toe, daer of wysen wy, pronuntieren ende uytspreeken byder voorsz. penen, dat die altesamen gecompenseert, ende 't een tegens 't ander staen ende bliven sullen, sonder d'een d'ander eenige rechtinge, verstoringe, beteringe ende wedergevinge daer af te doen ofte te laten geschien, meer dan voorsz. staet, behoudelic oick, dat die voorsz. Vrederic eenen bedevaert sal doen met enen ponde wassche t' 's Gravensande, ende daeraf den heeren voornoemt certificatie brengen, dat hy die gedaen sal hebben, tusschen dit ende St. Jan Baptisten daghe te midsomer naestcomende, mede behoudelyck ons David, Bisscop voorsz., onse bruecken; item noch wysen wy, uytspreeken, pronuntieren ende sententieren by der voorsz. pene, dat met dese onse uytspreecke, minnelyck gevoech ende uytdragende sententie by den partyen voorsz. ende elck byzonder, sullen al minlick ende vrientlick gesceyden, vereenicht, gevredet ende alle rechtvorderingen aen beyden syden doot ende te niet, ende van geener waerden wesen; ende waer't, dat sy noch hieromme onder hem schelich ende kyvich worden, dat houden wy noch tot onse verclaringe op die pene voorsz.; mede wysen wy, uytspreeken ende sententieren by de voorsz. pene, dat beyde die partyen voorsz. ende elck bysonder loven ende seckeren sullen in onsen handen, dat sy desen onsen uytdragende uytspreeken, sententie ende minnelyke vereeninge, ende alle die punten voorsz. ende elck bysonder nagaan, voltrecken, volcomen ende volbrengen sullen, van punte te punte, by voorsz. pene van dusent nobelen, die te verbeuren ten behoef, als in't compromis gedeclareert is, tot allen tyden, alsoe tegens dese onse uytspreecke ende minlyck gevoech ofte in elck point bysonder eenich gebreck, heymlick oft openbaer, by den parthyen voorsz. oft enich van hem geschiede, ende dair voor sal die voorsz. Vrederic Uten Hamme alle syne goeden, die hy nu heeft oft hebben sal, heerlyck ende eygen, roerende ende onroerende, verwilcoeren in onsen Davids voorsz. handen, voor hem ende synen erfgenamen, ende daer wy dese onse uytspreecke ende minnelyck gevoech oft in elck point bysonder enich gebreck, heymelick ofte openbaer, vallende, uytgesprocken, gewesen, gepronuntieert ende gesententieert hebben, syn over ende ane geweest onse lieve ende getrouwe vicarius ende rade, mr. Dirck Uten Weer; heer Evert Soudenbalch; mr. Willem Paedze, in den Dom; mr. Gerrit van Killensteyn, onser kereken St. Johans canonicken; mr. Willem, pastoor van Noertwyck; Gerrit van Zuylen van Blickenborch, onsen dingweerder; Cornelis Foeck, ende meer goeder luden. Gegheven in onser stadt van Utrecht, op onsen hove, in't jaer ons Heeren MDCCC.LXVIII, opten XX. dach in December, ende des anderen daechs opten XXI. dach derselver maent, is voor ons David, Biscop, gecomen ende voor onsen mannen hiernaes bescreven die voorsz. Vrederic Uten Hamme, ende heeft verwillecoert by der voorsz. pene, voor hem ende voor synen erfgenamen, ende tot enen onderpande geset in onsen handen alle syne goeden, roerende en onroerende, heerlyck, eygene, gewonnen ende ongewonnen, ende omme daer ane altyt te verhalen ende mede te voldoen, opdat in dese onse uytspreecke voorsz. ende elck punt byzonder, by hem ofte synen erfgenamen ende nacomelingen enich gebreck geschiede, gelyck daer voor al gedeclareert ende beschreven staet, sonder argelist. Hier waeren over ende ane, onse lieve ende getrouwe raden, Johan van Amerongen, onse schout t'Utrecht; Gerrit Mulert, maerschalck ons Overstichts; Gerrit van Zulen van Blickenborch, onsen dingweerder; Johan Uten Hamme, onsen mannen, ende meer goeder luden; ende want deze uytspreecke ende minnelyck gevoech by ons ende die saecken voorsz. al voor ons als voorsz. gesciet zyn, in kennisse

der waerheyt, soo hebben wy, David Bisschop, ende Giesbrecht domproost voorsz., elck onse segelen hier ane doen hangen; ende deser brieven, zyn drie alleens ludende, daer af onse kercke t'Oudemunster den eenen, onse kercke van Sinte Marien den anderen, ende Vrederic voornoemt den derden of hebben. Gegheven op onsen hove t'Utrecht voornoemt, in't jaer ende opten dach voorsz.

II.

GELRESCHÉ TRACTAET MET ONSEN GNEDIGEN HEERE ENDE DEN
VAN OVERYSSEL. Dec. 21. 1510.

Wy Frederic, van Goits gnaden Bisscop t'Utrecht, geboren Markgreve van Baden, maken kont allen luden, alsoo een tytlanck herwerts twist ende schelinge, krige ende oirloge, tusschen den hoiggeboren fursten, heren Kairle, hertouch van Gelre ende van Gulich ende greven van Zutphen, unsen oehem ende onsen beider landen, steden, luden ende ondersaeten geweest, dair uet roiff, brant, doitslach ende verderfnisse der landen gecomen is, bekennen wy Frederick bisscop voirs., dat wy ter eren ende love des Almachtigen Goits, tot glorie syner gebenedider moeder, ende weerdicheit alre heiligen ende verblijdinge des hemelschen hersch.

Oick ter vlitiger beden ende begeerten unser drie staten unses Nederstichts van Utrecht, alle alsulcken onwille, twist, krige ende oirloge, als tot desen dage toe, tusschen onsen oehemen van Gelre ende ons ende onser beider landen, steden, luden ende ondersaten veplichtich wesende, geweest is, ganss, alinge ende geheel van ons gestalt hebben, ende stellen, vermits desen onsen openen brieff, aan twee onpartyelyken geestlike ofte weerlyke fursten, die onse oehm van Gelre ende wy, te weten elx eenen fursten daertoe kiezen ende noemen sullen, binnen der tyt van twee maanden nae datum van desen brieff naist volgende; Alsoe dat alsdan die genoemten van onss beiden geestlyke of wereltlyke fursten, van onsen drien staten voirs., doir hare deputaten versocht, bynnen eenen maent dair nae frintlick vervolcht ende gebeden sullen werden, omme 't voirs. verblyff aen te willen nemen, die twist ende scelinge voirs. te verhoren ende daervan gebuerlyke wisprake te doen, 't welck alsoe gedaen ende aengenomen synde, sullen bynnen twee maanden, naist dair navolgende, onse oehem van Gelre ende wy unse actie, redene ende aensprake schryftelyck getripliziert, een yegelyck in synes gekoren fursten handen oversenden, opdat die gecoren furst, synen mede gecoren fursten, die ene, ende der wederpartyen, die ander copyen oversenden sullen mogen; ende in deser selver manieren sullen onse oehem van Gelre ende wy, bynnen twee maanden excipieren; oik soe nae twee maanden dairna replicieren, ende nae twee maanden dairna duplicieren, ende in desen sess maanden sullen alle segelen ende brieven, ofte dairvan copyen autentyck, daarmede onse oehem voirs. ende wy, ons behelpen sullen willen, ingelacht ende overgegeven werden; ende oft oik van onsen oehem voirs. ofte ons eenige levende konden toe producieren ende te beleiden weren, sullen dairtoe die gecoren fursten eenige van hem deputieren bynnen een behoirlyke tyt, die onsen oehem voirs. ende ons, verwittigt sal werden; ende dit aldus geschiet ende gedaen wesende, ende indien dairop alle 't gene als voirs. is, die gecoren fursten sich te beraden ende sich vorder te bekonden hadden, soe sullen sy dairtoe twee maanden ende nyet langer tyts ne-

men mogen, ende dan tendens den twee maenden, bynnen sess maenden dairnaest volgende, eene wtsprake doen, waer't oik dat beide gecoren fursten, dese wtsprake nyet eens werden konden, soe sullen sie den hochwerdichsten, hoeggeboern fursten, unsen lieven hern ende oehemen, hern Philips, ceertsbysscop tot Cölne, koirfursten etc., die onse oehem van Gelre ende wy, dairtoe, met unser beider wille kiezen ende nemen, tot eenen overman hebben, ende wes sy alsoe mit malkander gesamender hant ofte dat meesten deel van hem, wtsprekende werden, sullen wy by unser furstlyker eren, trawen ende geloven, soe voele ons ofte enigen van onsen steden ende ondersaeten aentreffen ende beroeren sall of mach, holden, naegaen, vollentrecken ende volbrengen. Ende ten yersten unses oehems van Gelre ende unse brieve hierop besegelt ende overgelevert syn, sullen alle viantscappen, achterdencken ende rancoir van herten affgestalt, ende voortmeer ten ewigen dagen rust, vrede, vrindschap, ewige zwoene ende guede nabuerscap tusschen unsen oehem van Gelre ende onss, ende onser beiden landen, steden ende luden, ganselyk syn, wesen ende blyven, ende mit deser zwoenen sullen alle gevangen krychsluden quyt wesen, behalven die gevangene, die geloift ende nyet gehalden hadden, die welke staen sullen tot erkantenisse des hoichgeboren fursten unses lieven vetteren, hern Weryens, hertogen toe Saxen, lantgreven in Doringen, marckgreven toe Mysen etc. Ende wat van synen liefde op alsulcke gelofiten ende wederreden gehoert, erkent werdt, salmen halden ende alsulcke erkentnisse voldoen. Oick alle gelofiten ende onbetaelde gelden, 't zy in verscryvinge, zegelē brieve, borchtochten ofte anders die diegene bynnen unse stad Oldensail laegen, van tyden der inneminge t'hent zy die weder opgaven, vervorderen ofte manen mochten, en sullen sy niet vorderen ofte manen, dan die oik laeten staen, ende cessieren tot erkantenisse des voirs. unses vetteren hertogen toe Saxen etc. Oick wes Thomaes van Heynsbergen boeven, hyer en boven betaelt mach hebben, sal oick staen tot erkantenisse unses vetteren, hertoigen toe Saxen voirs. Dessgelycken sal Hermann van Keppell nu terstont verborcht worden op synen vryen voeten te comen, ende oick staen tot erkantenisse des voirs. unses vetteren, hertogen toe Saxen, etc. Ende dese voirs. erkantenisse sullen geschien bynnen sess maenden. Ende oft sake ware die voirs. unse vetter van Sachsen bynnen den voirs. sess maenden nyet in desen Nederlanden en quaeme, soe sullen unse oehem van Gelre ende wy, bynnen drien maenden dairnae, mit allen bescheide aen den voirs. unsen vetteren, hertogen toe Saxen etc., schicken, omme die erkantenisse te vorderen, ende alle overgrepen sal men vorderen ende vervolgen muegen, nae olden gewoenten, ende sullen oik in middeler tyt alle tractaten tusschen unser beider landen gemaickt, onverbrekelyk in hoerre werden blyven, ter tyt by onsen oehem voirs. ende ons ende onser heider landen anders verdragen sall werden; oick en sullen wy beide fursten die eene des anderen straten, landen ende stromen nyet violeren noch beschedigen laeten in eeniger manieren; ende oick en sullen wy beide fursten, die ene des anderen vianden, moert berners ende andere ondaeders in unsen landen, steden, noch sloeten nyet verholden, op ten anderen toe schedigen, dan die bynnen sess daegen dairnae, dat ons sulx verwittigt wurde, daer bueten verwysen, oft sullen wy die selve, die ene in des anderen lande doen moegen beclagen ende vervolgen, ten naisten gerichte, soe sulx gelegen sal syn, daer over recht laeten wederfaeren, sonder wederstant van ons ofte den onsen in enigerwys; waer't oick sake, dat enige vanden gecoren fursten middeler tyt der wtsprake affvich worde, dat God verhoede, soe sall die furst, die den affgestorven furst gekoren had, enen anderen fursten kiezen, bynnen drien maenden; die welke mitten andern furst, noch in leven wese, die saken voert verhoren, wtspreken ende termyneren sullen, als voirs. staet; ende die gekoren fursten sullen oik die tyt der sess maenden, die bynnen die wtsprake geschien sal, doir redelyke ende billike oirsaken, drie maenden lanck eens moegen verlengen ende

vorder nyet buten consent unser beider fursten. Oick sullen alle dieners, ondersaeten ende verwanten, hulperen ende hulpers hulperen, die onses oehems van Gelren ofte unse parthie gehalten hebben, in desen tractaet van vreden begrepen wesen, ende insunderheit die Edele ende waelgeborn unse lieve neve, here Florys van Egmont, hern toe Ysselstyn, tsant Mertensdyck, etc., mitten edelen unsen neven Jacob van Bronchorst, hern toe Batenborch, etc., ende andere syne verwanten van wegen der Ro. Keis. Maj. vander tyt aen unse oehem voirs. unse stat Oldensaill innegenomen heeft. Ende hyerop gelooven wy Frederick, Bisscop t'Utrecht voirs. alle dese voirs. puncten, ende een ygelick bysunder uprechtich, furstelich ende eerlick toe achtervolgen ende toe holden, by alsoe dat ons van onsen oehem van Gelre voirs. dessgelycken brieff van woerde tot woerde alleens holdende, gegeven, ende die voirs. puncten van syne liefde ende van synre liefden wegen ons ende den onsen oik voltogen ende oprichtich gehalden werden, die ene omme die andere; ende terstont daerna, dat sulcke brieve van onsen oehem van Gelre ende onss overgelevert ende ontfangen syn, zullen wy desen vreden ende pays wt doen roepen ende verkondigen laten in allen onsen steden, landen ende gebieden. Alsoe dat die ondersaten ende dienres unser beider fursten landen ende steden onder malkanderen wandelen, kieren ende verkieren, op 't hoir t'komen, t'blyven ende te besitten, haere nerynge ende comenschap veilich ende ongeloth handelen, dryven ende suecken sullen, gelyck sy te doene van olts plegen; ende dat wy ende die ondersaten van onss beide fursten hoer guedere, renthen, pachten, thynsen ende anders nu voirtaen wederomme rustelick ende vredelick gebruiken moegen, ende aefangen in alsulcken state, als men die vynden sall, als voir dese veheden geschiet is, ende alle sculde ende versegeling, lofnisse voert schaden voir deser veheden geschiet, salmen moegen vervolgen als behoeren sall; allet voirs. sonder argelist. Ende des tot oirkonde hebben wy Frederick, Bisscop t'Utrecht voirs., desen brieff mit unsen segell doen besegelen. Gegeven in onsse stat van Deventer, in't jaer ons Heren dusent v. ende x, opten xxi. dach in Decembri.

 III.

UTRECHT AEN HERTOCH CAREL v. GELRE.

Jan. 21. 1523.

Hoochgeboren, vermogende vorst, genadige heere, uwer furstel. genade brieff met ingelachte supplicatie van Gysbert van Broichusen, Jan van Selbach, Frederic Mom, en Jorriaen van Hoevelick, uwer furstel. gen. dienaren, beroerende Lambert Snoey, haren neve ende swager, ter eenre, ende Gerart Sas, onsen borger, ter andere syden, ons nu lest gesant vanden date den 17. Jan. lestleden, daer inne verhaelt worden uwe furstel. gen. voorschriften, oock met ingelachte supplicatien, denselven parthyen voorsz. beroerende, daer wy ten vollen, vermits absentie onses secretaris ende andere commotien, Godt betert, niet op geantwoordt en hebben, hebben wy met wyderen inhalt vandien oetmoedelyk ontfangen, gelesen ende verstaen. Daer uwe furstel. genade op believen sullen te weten, dat wy uwer furstel. gen. voor ende naeschriften met ingelachten supplicatien voorgenoemt, Gerrit Sas onsen voorsz. borger, ende mede raetsvrent, als een rechte enighe oom, ende oock den anderen magen ende vrunden van Emma, Gysbert Pauwen, onses zal. borgers dochter, voer hebben doen houden, ende hemlieden daerop verhoort. Dewelck ons nu, als oock te vorens,

clachelick daerop ter antwoerde ende te kennen gegeven, ende daer verতোont hebben, dat eenen genoemt Steven van Suylen vander Haer, Emma haer nichte voorsz. des vrydaechs voor St. Martensdach inden winter, anno 1521 den viii. November lestleden, wesende daer te voren op St. Dominicus dach den v. August. oock lestleden, eerst elf jaer out, ende seer onosel, met een schuyt wt onse stat ende op syn huys Ter Haer heeft laten brengen in syn gewelt ende bewaren, buiten wil ende consent van haren eenighen oom ende rechten erfgenaem voorsz., hoewel Steven van Suylen vander Haer, noch maech, noch swager, noch mombber geset ofte gecoren, als recht is, daer of was, noch en is, dat men, als't is, ter waarheynt also bevinden sal; ende dat, hoewel Geryt Sas voorsz. als enighe oom ende erfgenaem ten eersten selvers met syne schriften, daer na door clachte van hem metten anderen magen ende vrunden, met schriften van onse stat, ende ten lesten door clachten voornoemt, ende onse byschriften, met schriften onses gen. heere van Utrecht den voorn. Stev. van Suylen genoech versocht ende vervolgt heeft gehadt, omme dat onmundich ende onnosel kint weder leveren binnen onser stadt, in handen, daerse van rechtswegen behoorden, heeft hy nochtans sulcx al veracht ende niet gedaen, maer is in middel van tyden haestelik van omtrent Doornick alhier by den sommigen onthoden geworden Lambert Snoey voorsz., aen den welcken Steven voorsz., hoewel des onmachtich, dat voorsz. onmundich, ende omme trouwe te geven, des onbequaem kint, ten houwelyck gegeven, ende soe uyt syner bewarighe laten gaen heeft, hemselven oock voortvluchtich alhier uyt den lande maeckende; ende, hoewel Lambert Snoey voorsz., dit al wel wetende ende, van't kint voorsz. te restituieren, genoech versocht wesende, heeft nochtans dat onmundich kint van hier uyt den lande verbracht in't lant van Cleef, binnen Calcar, by synre moeder, ende al tot wederwillen van den oem, rechten erfgenaem, ende maghen ende vrienden voorsz., seggende voorts, dat men alle als sulcke supplicatien, alsoe uw furstel. genade nu van wegen Lambert Snoey voorsz. overgegeven syn, ende Lambert Snoey voorsz. selve 't-jaer verleden de Keys. Maj. van Romanen, als synre gen. dienre ende man van wapenen vander ordonnantie onder den hr. van Ravensteyn ende daerna oock den hertoghe van Cleve, als synen geboren lantfurst van gelycke supplicatien oock overgegeven heeft, niet bevinden sal waerachtich te wesen, als men uyt den redenen voorsz. wel claerlick en voelen ende mercken mochte; ons daeromme aenroepende ende aensoeckende, want sulcx tegens rechten ende gewoenten van onse stat geschiet waer, wy hem tot haren rechten ende gewoenten van onse stat voorstaen ende voordeelen wouden nae behoren. Ende want dan, gen. hr., wy immers onsen voorsz. borgeren behooren tot horen rechten ende redenen voor te staen, te voorderen ende te promoveren, ende gemerckt ons door clachte ende voorgeven onser borgeren voornoemt, genoech verতোont ende kennelyk gemacckt is geworden, waerachtich te wesen, die antwoerde by Geryt Sas, oem ende erfgenaem, oock die maegen ende vrienden des onmundigen kints voorsz., ons, gelyck voorsz. staet, gegeven, bevinden oock naer onsen rechten ende gewoenten waer te wesen, indien een joncfrou haer selven mannet (!), tegens wille ende goetduncken haers mombaren ofte haeren magen, die verbeurt alle dat goet, dat sy bynnen Utrecht heeft, ende dat men haer sculdich is, op die tyt, ende dat goet ende erfrenisse, die haer aencomen mach binnen Utrecht, ende dat goet ende erfrenisse sal comen op haer rechte erfgenamen, gelyck of sy gestorven waer op deselve tyt; ende dat hyer inne onse stadt de erfgenamen behoort te stercken. Soo, genedige heere, hebben wy 't-jaer verleden, den 3. Maert, der Keyserl. Maj. op syne gen. schriften, door requeste van Lambert Snoey, synen dienaer, als voorsz. geschiet, ter antwoerde geschreven, 't geen voorsz. staet, ende omme alsulcx inden besten te mogen verhoeden, ende andere luyden geen oorsaecke te geven, onmundige, onnosele kinderen, als dit toch was, om haer goets wil te nemen, te ver-

voeren, ende buyten haeren rechten mombaren ofte magen, uyt te hylicken, ende te geven, contrarie die rechten ende gewoonten vanden lande; aenriepen daeromme, van wegen onse burgeren, syne Keyserl. Maj., also een furst van justitie, biddende dat syne genade daerinne gebuerlicken wilde doen versien, etc. Daer die Keyserl. Maj. ons wederomme ter antwoorde hebben doen op schryven den xv. dach in Meert anno XXI lestleden, dat syne Keyserl. Maj. onser wel te vreden ware, dat meer is, begeerden ende ons bevalen, dat wy den poorters ende ingesetenen van onser stadt recht ende justitie doen ende administreren souden, daerinne observerende ende achtervolgende die rechten, gewoonten ende usantien van derselver onser stadt, begeerende alleen op ons, dat wy den voorgenoemden Lambert in't lanck hooren souden, etc. Item, van gelycken hebben wy den Hertoge van Cleve op synre genade schriften, door supplicatie van Lambert Snoey, syn geboren ondersaet voorsz., aen ons oock geschiet, ter antwoorde geschreven, ende soo veel meer, dat wy achtervolgende schriften ende bevelen van de Keyserl. Maj. in meeninge waren, die saecken in corten toecomende tyden te vertoonen in onsen raede out ende nieuwe, ende, om niemant aen geen syden te vercorten, uyt denselven raede, goede verstandige, onpartydige mannen daertoe te schicken, parthyen aen beyden syden in't lange te verhooren, ende haer vermeten in't geschrifte t'ontfangen, omme daerna by denselven Raede out ende nywe te decideren, ende te doen, als't na recht ende redenen behooren sal, begeerende, dat syn furstl. gen. 't selve oock den voorsz. Lambert Snoey voorsz. te laten weten wilde, tot seker meeninge, dat Lambert voorsz. selver, indien hy onschuldich was, van alle feyten ofte criminele saken, alhier mochte comen, ofte anders syne gemachtigde schicken, om syn wederpartye te verhooren, ende voort alle saecken, redenen ende bescheyt by hem mede behelpen soude willen, soo wel montlyck als schriftelyck te openen, ende in te brengen, als recht is. 'T welck, genadige heere, wy uwe furstl. gen. oock voor goetlyck antwoorde geven, ende verwittigen mits desen; ende want Lambert Snoey voornoemt, noch nye binnen onse stadt geweest, noch syn volmachtigen, om te doen, gelyck voorsz. staet, geschickt en heeft gehad, bidden ende begeeren daeromme ootmoedelyck, dienstelyck ende vruntlyck, dat uwe furstl. gen. den voornoemden Lambert Snoey ende syne neven ende swagers, uwer furstl. gen. dienaers, 't geene voorsz. staet, oock omme te doene, gelyck voorsz. is, weten willen laten. Wy willen ons altyt als goede onpartydige rechters daer so inne bewysen, dat uwe furstl. gen. geen actie noch redenen na recht sullen mogen hebben, den voornoemden Lambert ende synen neven ofte swagers voorsz., oft oock anders ymant te gunnen, onsen borgeren oft ondersaten aen lyve oft aen goede te laten molesteren, ende, hoewel wy gantschelyck verhoppen, dat uwe furstl. gen. deser onser antwoorde te vreden sullen syn, bidden nochtans, om enen genedigen weder geschreven antwoorde, ons ende onsen borgeren inden besten daer naer mogen weten te richten van uwer furstl. gen., die Godt tot langen tyt salich, vroolick ende gesont behoeden ende bewaren moet. Geschreven opten XXI. dach in Januar. anno 1523.

IV.

INSTRUCTIE VOOR DE GEDEPUTEERDEN DER DRIE STATEN, DIE BY
 ONSEN GENADIGEN HEERE VAN UTRECHT OP DUYSTEDEN
 GESCHICKT SYN. *Oct. 23. 1523.*

Inden yersten sullen die gedeputeerden van wegen den drie staten sich ootmoedelyck ende dienstelyck recommanderen, ende gebieden tot syne furstl. genade.

Ende syne furstl. genade ootmoedelyck openen ende te kennen geven 't rapport ende afgescheyt, 't geen onse gedeputeerde vanden by den raden van Gelre, op ter dachvaert tot Nimmeghen, opten onbillicken voornemen des fursten van Gelre, wedervaren is.

Ten anderen, soe die welgeboren grave van Hochstraten aen de stat Utrecht doen scrieven hebben, als dat onses genadige heeren huyslyyden vanden dorpen, in dewelcke deels Keyserl. Majesteyts luyden gelogeert syn, omme hoir gelt t'eten noch drincken geven en willen ende sommige vanden huyslyyden hem absenteren, mit begeerten van daerom hem-luyden voer haeren penninck t'eten ende te drincken toe te laten voeren wouden; ende eenige Keyserl. Maj. luyden, paspoort van hoeren hoofluyden hebbende, omme victalie oft anders hoeren nootdruft binnen uwer genaden stat Utrecht uyt te mogen halen, comen laten wouden. Gelyck wy verstaen, syne Edeleyden oock der uwe furstel. genade doen scriyven hebben, ende soo veel meer, dat uwer genaden stat Utrecht, Keyserl. Maj. luyden, voorder stad comende, omme aldaer te copen, wes sy behoeven, weygeringe geven ende die poorten doen sluyten hebben. Op welcke des graven scriften, die staten onses genadigen heere van Utrecht, seer ootmoedelyck adverteren ende te kennen geven; ende yerst, waeromme syne genade arme ondersaten merckelicke reden hebben, sich te absenteren, is dese: want Keyserl. Maj. luyden niet alleen niet te vreden syn, mittet geene die arme ondersaten hebben, maer dwingen sy noch, ende al sonder yet te betalen, te moeten halen ende coopen, 't geen hem-luyden believet, ende dat noch 'tarchst is, slaen sy syner genaden armen ondersaten stoelen, bancken, kisten, teystren (!), wagenen ende ploegen an twee, ende die voert verbarrende, al contrarie oude tractaten ende goede nabuerscap, oock in synre genaden arme huyslyyden grooten merckelycken schaden ende afterdeel.

Ende opte begeerte des graven voorsz., om Keyserl. Maj. luyden voer hoeren penninck eten ende drincken toe te laten voeren, etc., hebben synre genade staten sulcx noch niemant verboden. Dan, dieghene daer mit provande ende anders geweest syn, mochtmen soo tracteert hebben, dat sy wel weder comen waren.

Ende op't leste punt, omme by Keyserl. Maj. luyden van hoeren hoofluyden paspoorten hebbende, victalie oft andere nootdruft, binnen synre genaden stat Utrecht te mogen comen halen, etc. Dunct synre genaden staten insonderheyte dat niet nutliken gedaen, gemeret hier uyt andere fursten quaden aenheve ende consequentie vernemen mochten.

Als aengaende die scriften des graven van Hochstraten aen onsen genadigen heere gesant, dat synre genaden stat Utrecht Keyserl. Majest. luyden om haer gelt weygeringe gedaen soude hebben, victalie buyten de poerte te copen, selmen mit waerheyte niet bevinden.

Dit alles wel aengemerckt, bidden ende begeeren syn furstl. gen. staten seer ootmoedelyck, dat syne genade alleen ofte wy t'samentlyck mit syne genade, als syne gen. dat best gelieven sal, tot verschoninge synre gen. arme ondersaten, die doch mit sonderlinge groote uytsettinge ende last van watersnoot beswaert syn, aen den grave van Hochstraten seer ernstlick

doen scriven willen, mit vermaninghe tot onderhoudinghe der goede oude tractaten, so men vermogens dien dus in synre genaden Sticht niet te logeren, maer stracx daer deur te trecken behoort, omme synre genade arme ondersaten van deser belastinge ontslagen mogen werden. Want in Keyserl. Majs. landen bequamen steden ende plaetsen, om victalie te coopen, syn.

Vorders aengaende die bewaernisse synre genaden stadt Renen, begeeren die staten synre genaden goede meyninge, of die selfde stadt Renen genoeg mit vesten ende knechten bewaert, dan of men daer meer knechten inne schicken, ende waermen die penninghen mit die deputatien ende costen, op de dachvaerden tot Renen ende Wageningen geschiet, hiertoe best vinden sal. Oick mit begeerte, dat synre furstl. genade, omme goede toesicht ende bewaernisse tot synre genaden stadt Renen te dragen, enen goeden bequamen Stichtser hooftman daer inne doen ordineren ende scicken willen, gelyck synre genaden staten sich des ende alles goeddes gantschlicken vertrouwen tot synre genaden, die God behoeden wil in langh welvaren.

Oick mede dat syn furstl. gen. synre genaden stadt Renen te doen sommeren wille, als dat sy die ondersaten aen dese syde der Lecken geseten, alle nacht dair inne doen bieden. Ende indien sulcx niet en geschiede, soldemen dese knechten weder van daer doen vertrecken, *ad terrorem*, omme so veel te bet toesicht te dragen.

V.

COPIE VANDEN BRIEVEN, DIE GELICHT SYN BYDEN GRAVE LALAING,
GOUVERNEUR. Oct. 5. 1533.

Ick Vincent Cornelisz., (gecommitteert ter finacie vanden Keyserre ende bewaerder vanden charteren in Hollandt), bekenne mits deesen, dat myn heere die domdeeken metten anderen prelaten ende capittelen vanden vyff Goodshuysen t'Utrecht, my tot behoeff vande Keyserl. Maj., ende by ordonnantie van myn heere die grave van Hoehstraten, stadthouder van Hollandt, Seelandt, Vrieslandt, ende de landen van Utrecht voorsz. geleverd hebben dese naevolgende brieven, de temporaliteyten vande landen van Utrecht be-roerende, omme die te stellen byden anderen brieven van Keyserl. Maj. aengaende, waer of my, als bewaerder vanden voorsz. charteren, die bewaernisse bevoolen is. Ten eersten: brieven van sententie van Keyser Frederick, tegens den grave van Gelre, van geen tolleren tot Aernhem, Oosterbeecke, Loebede ofte andere eenige plaetsen opten Ryn te nemen, van date ii non. Januarii x^{ra}. indictione, mit eenen ronden witten segel. Ten anderen: brieven van Coninck Frederick, die tweede tot den eertsbiscop van Colen, om te verbieden den grave van Gelre, geen tolleren opten Ryn inde voorsz. plaetsen te statuieren, van date tot Vranckevoert in 's Goninx Hoff, ii cal. May, mit eenen witten segele opten rugge gedrukt, daer van noch deese kleen stucken vanden seegel aen den rugge vanden brieve hangende syn. Ten derten: brieven van inhibitie van denselven Coninck Frederick die Twede, tegens den grave van Gelre, aengaende dieselve voorsz. tolleren, ende der minuten van date tot Franckevoert ii kal. May, sonder segel. Ten vierden: brieven van confirmatie Keyser Kaerls die Vierde, vander gifte der stadt Groeningen, von date m. ccc. lix, mit enen ronden witten segel. Ten vyfden: brieven Biscops Jans van Arckel, vander erectie vander collegien op't

huys Ter Horst, van date *m. ccc. XLVII*, mit segelen biscops Jans van Arckel, 't capittels ten Dom, here Sweder Wter Loe ende heere Johans van Nieuenaer. Ten sesten: brieven vande stadt Amersfoort, vander temporael jurisdictie vanden Randenbroeck, van date *m. ccc. LVII*, mit eenen groenen segel. Ten sevenden: brieven van arbitraele sententien, opten tholl tot Rienen, tusschen heeren Floris van Wevelinchoven, biscop t'Utrecht aen d'ene syde, ende heeren Willem, heere tot Abcou ende Duersteden, op d'ander syden, van date *m. ccc. LXXXII*, mit seven seegelen. Ten achtsten: brieven van arrendatie van tholl ende gruyte tot Amersfoort, van date *m. ccc. xc. ix*, mit eenen groenen segel. Ten negenden: brieven van recognitie, Zweeders van Montfoort, van d'eerste verlydinge van 't dyckgraefschap des Leckendycks, van Schoonhoven totten Nyendam, van date *m. cccc. v*, mit eenen groenen segel. Ten thienden: brieven heere Jacobs van Gaesbeeck, vander vercoopinge ende eener gift der stad Wyck ende der huyseren Duyrsteden ende Abcoude, van date *m. cccc. XLIX*, mit segelen heeren Jacobs van Gaesbeeck van Abcou, etc., noch mit segelen heeren Johans van Lannoy ende der stadt Wyck. Ten elfden: brieven des heeren van Abcoude vanden tholl tot Rienen, van date *m. III. XXXI*, mit eenen transfix ende *ix* segelen, ende bevint men die gecancelleert. Ten twaelfde: brieven pronuntiatie heeren Aernts van Hoern, biscop tot Ludick, op seekere twisten ende differentien, tusschen heere Florens, biscop t'Utrecht, ende heeren Hendrick, burchgrave van Montfoort, van date *m. III. LXXXVII*, mit *xiii* segelen. Ten derthienden: brieven van recognitie heeren Sweders, burchgrave tot Montfoort, opte voorsz. pronuntiatie, van date *m. III. v*, mit eenen groenen segel. Ten veerthienden: brieven van recognitie heeren Johan, borchgrave tot Montfoort, opte selve pronuntiatie, van date *m. III. XIII*, mit eenen groenen segel. Ten vyftienden: brieven van recognitie heeren Sweders, borchgrave tot Montfoort, daer inne hy bekent hem geen hooge heerlickheit binnen Montfoort toe te behooren, van date *m. III. XLV*, mit vier segelen. In kennisse van deesen, soo hebbe ick Vincent myn hantteycken hieronder geschreven opten *v. dach* in October *xv. drie en dertich*. *Was ondertekent:* VINCENT CORNELISZ.

Wy Anthonis van Lalaing, grave van Hoochstraten, heere van Montigny, Culenborch, etc., stadthouder-generael van Hollandt, Seelandt, Vrieslandt, der stadt, steden ende landen van Utrecht, bekennen mits desen, dat wy by last ende van wegen Keyserl. Maj. aen den prelaten ende capittelen der vyff Gooftshuysen t'Utrecht versocht hebben, dat sy alsulcke brieven, als sy in heure archieve hebben mochten, de temporaliteyt der landen van Utrecht aengaende, overleveren souden willen tot behoeff vande Keyserl. Maj. Achtervolgende 't welck sy die brieven, boven verclaert, by onsen weten ende ordonnantien, geleverd hebben in handen van Vincent Cornelisz., meester vande rekeningen, tresorier vanden Keyser ende vanden charteren in Hollandt, omme die te bewaren ende te bestellen byden anderen brieven, die de Keyserl. Maj. in syne landen van Hollandt, Seelandt, Vrieslandt, Utrecht ende Overysel aengaende, hebben, daer aff hy den last heeft, omme t'ontfangen. In kennisse van desen, soo hebben wy onse hantteycken hier onder gestelt, ende tot een meerder kennisse, onsen segel daer aen doen hangen, opten dach ende jare als boven. Ende was met grootachtige letteren geteekent aldus, ende met een root wthangende segel besegelt.

A. LALAING.

VI.

SENTENTIE BY DEN HOVE v. UTRECHT, ROER. SERERE HUISINGE VAN
GOERT v. VOERT HENRICXSZ. *Maart* 19. 1535.

Inder saecke, hangende voer den hove, ende tusschen die weduwe ende erff. van wylen Gerrit Knyff, als aengenomen hebbende d'arrementen van processe, begonnen byden selven Gerrit Knyff, impt.; ter eenre, ende schout, borgemrs., scepenen ende raedt der stadt Utrecht, die ged. ter andere zyden, d'impet., seggende, hoedat een seeckeren tyt geleden die regierders der stadt etc. opgeslaegen hebben, omme te vercopen seeckere huysinge etc., gelegen etc. inder oudelle by die Brigitten, daer Goert van Voert Henricxsz. nu ter tyt inne woent, ende daer Jan Regelinck boven ende die H. van Montfort etc. beneden naest gelant zyn, etc. welcke huysinge wylen Gerrit Knyff, als meest daer voiren biedende, by de ged. vercoft is geweest, voer de somme van 1575 gull. en 16 st., anno 1526, naer S. Jacob etc., waerop by de ged. geantwoort is, dat inden jaere 1525 laestleden, omtrent St. Marcus dach, een oploep ende oproer binnen Utrecht gecomen is, en gedurende by de derdalve jaer, binnen welcke tyt in Utrecht veel ondeugdelicheyt ende ongeregeltheyt geschiet, ende onder andere is't gebeurt, dat op den dach Petri ad Vincula 1525 een deel vander lichter gemeente een anderen raedt vander stadt hebben wilden, als sy, die gilden vergaderende, eenen nieuwen raedt coeren, stellende Geryt Knyff tot een scepen-borgermr., welcke gedaen zynde, wilden zy rekening hebben van alle der stadt goederen, vanden jaere van elfven aff, en ordonneerden daertoe eenighe geschichten van haren consorten, dewelcke, avontuerlycke rekeninge maeckende, wilden vande oude borgermr. en andere regenten ende cameraeren opgeleyt hebben, allet geene dat zy ter eeren en welvaert vander stadt wtgeven ende betaelt hadden, by believeen vanden raedt; onder anderen hebben zy Goert van Voerdt Henricxsz., die buyten der stadt was, ende vermits die oplopen niet binnen comen en dorste, genoteert en gecauseert, waer omme d'imp. metten geschichten des raedts, doer vrees daertoe gebracht heeft, dat men deszelven Goerts huys opslaen ende al verstruieren soude, ende is selfs gegaen in't voern. huys, seggende tot die lichte gesellen: dit is voor u, ende wert 't selve huys doen ter tyt gans gedestruert, gespolieert, deuren, venstren en glazen aen stucken geslaghen, ende bleeff dat soe menigen tyt open ende desolaet staen, soe dat die verckens daer wt ende in liepen; waernaer wilde de voersz. Gerrit Knyff mitten geschichten, dat die raedt vander stadt 't selve huys wthangen ende vercopen soudent, 't welck soe gebeurde, ende heeft d'imp. 't selve huys gecoft, nemende daervan possessie, ende heeft dat wel twee jaeren rustelyck bezeten, maer die ged. en hebben hem dat niet geloeft te vryen ende te waeren, als erffcoep recht is, noch en weten vander betalinge niet, ende d'imp. en sullen nimmermeer kunnen bewysen, dat die penningen inder stadt oirbaer gekeert zyn, soe daervan noyt rekeninge noch reliqua gedaen is, hoewel synen brieff sulcx en meer diergelycken schynt te vermelden, den welcken tot voerdele van d'imp. niet te geloven en is, want Gerrit Knyff deselve heeft doen maecken tot zynen voerdele, soe hy borgermr. was, latende deselve wel drie ofte vier mael hermaecken, hebbende der stadt segel in zyne bewaernisse ende tot zynen beste, soe die anderen zyn vennoten wt vreesse hoers lyfs, daer niet tegen seggen en dorsten; 't en doet oeck niet, dat alle der gilden segelen daer aen hangen, want men niet bevinden en sal, dat die segelen by 't believeen vande gemeen gildebroeders daer aen gehangen zyn, als dat naer usantie der stadt Utrecht soe behoerden te geschien, maer

sal blycken, dat een sloten van een kiste, daer een gildesegel inne lach, affgeslagen ende 't segel daer wt genomen wert, om den voersz. brieff daer mede te besegelen; ende genomen; dat die stadt of gilden hun waeringe geloeft hadden, als zy niet en deden, soe en competeerde den impt. noch ter tyt ghene actie *de evictione* tegens den ged., gemerckt hy rustelycke possessie gehadt heeft vanden huylze voernoemt, ende daer met recht niet wt gewonnen en is; oeck en doet niet, dat d'impt. seggen, dat Goert van Voerdt 't voersz. huylz occupiert, gemerckt hy d'impt. daer met sententie niet wt gewonnen en heeft, soe die vercooper den copier niet voerder schuldich en is te vryen, dan alleen van't geenre, dat hun met recht ende sententie aff gewonnen is, ende niet jegens occupatie, ten waere, dat die vercooper hem sulcx by expres belooft hadde, van violencien ende anderen occupatien te vryen, 'twelcke niet geschiet en is; concluderende mits desen die ged., dat etc., ende waer op by de impt. gerepliciert is, dat nimmermeer blycken en sall, dat de impt. ofte die geschickten doer vrese den raedt daertoe gebrocht hebben, dat sy Goert van Voerdt's huylz opslaen ofte destrueren soudent, maer sall blycken, dat 't selve tegens des voersz. Gerrit Knyffs weeten, ende buyten zyn consent geschiet is, oeck is 't selve huylz, wt crachte van executie, omdat die stadt voldaan soude werden vande pen., daerop hy genoteert was, vercoft, als men andere gepande goeden vercoeft, ende als men 't selve vercoopen soude, werde gemaect een ontwerp, op wat conditien ende voerwaarden men dat vercoopen wilde, als men altyt pleecht ende gewoenlicken is van doene, ende soe hun sommighe lieten duncken, en waeren die conditien ende voerwaarden, daerinne begrepen, niet sterck genoegh, waeromme daer niemant gadinghe inne hadde om te copen, ende en mocht die helft vande waerde niet gelden, soe dat die stadt den slach aen hem hielt; waernaes is by den raede ende geschickten voersz. enen ander ontwerp gemaect, gelyck d'impt. brieven nu zyn, en is vercondicht, dat men sulcke brieven geven soude, ende is 't selve huylz weder opgeslagen ende vercocht den meest daervoer biedende, en is Gerrit Knyff voert inden meesten en laesten bode gebleven, ende heeft 't huylz gecoft ende betaelt, ende mede is kennelycken, dat die pen. van voersz. coep inder stat oerbaer gekeert zyn, want Gerrit voersz. by de voersz. geschickten inde papkamer te comen ontboden was, ende bevolen die pen. te betalen ofte opter poerten te gaen, ter tyt toe zy voldaan hadde, ende 't soude oeck nieuwelick luyden, dat deselve Gerrit, die maer een persoent en is, alle die gilden gedwongen soude hebben om te segelen, ende 't sal blycken dattet segel vander stadt by den oversten der kerckmr. van Buyrkerck ende den secretaris vander stadt, daert inde Buyrkerck leyt, ende met goede deliberatie aende brieff gehangen is, ende genomen, sonder toe te laeten, eene gilde sloth opgeslagen waere geweest, om desen brieff te besegelen, dat en mocht d'impt. niet prejudicieren, want hy dat niet opgeslagen en heeft, dan mach geschiet zyn by de gilden ofte den oudermans, vermits dat den sloetel mogelyck vermist ofte 't slot verroest was, soe dat men 't selve anders niet en heeft moghen openen, ende al is't, dat een vercooper niet gehouden en is, indien die copier geexpuleert wert, mitter daet, en mach 't selve den gedaechden niet suffrageren, want sy in haer brieven expresselicken belooft hebben, dat zy alle aenspraecke, crodt, hinder, letsel en moeynisse, die Goert van Voerdt ofte de synen den impt. voer eenighe gerichten ofte anderswaer dede, dat zy dat den impt. offhouden sullen tot hoeren coste, persisterende etc.; waerop by den ged. gedupliciert is, dat sy ontkennen, dat die pen., die Gerrit Knyff voer des voersz. huylz gegeven heeft, in der stadt oirbaer gekeert zyn, ofte, dat die goeden by den impt. gementioneert, daer mede gelost zyn, soe die geschickten op dier tyt veel meer gelts gebeurt hadden van diversche personen ende der stadt incommen, dan zy van Gerrit Knyff ontfangen hadden etc., maer 't is wel te presumeren, dat Gerrit voersz. 't gelt, dat hy voer dat voersz. huylz gegeven hadde, met sommighe vande gemeenten te syne huylze

verbrast, verdroncken ofte elders voer gekeert hebben, gemerckt hy die lichte gesellen dickwyls t'synen huylze, en sonderlinge by avont te gast hadde, daer zy den wyn overvloedelicken droncken, 't welck groet gelt coste, 't welck hy op synen buydel niet gedaen en heeft, etc. Ende 't voorsz. hoff, gesien etc., ende condemneert mits desen de ged. die voorgen. weduwe en erfli. te restitueren, 't voorsz. huys ende erven wylen Gerrit Knyff vercoft etc. ofte weder te restitueren 1180 guld. current, ende aldus gedaen t'Utrecht 1535, Martij 19.

VII.

APPROBATIE ENDE COMMISSIE VAN WEGENS DEN KEYSER, OP'T ACCOORT
MET JOOST GERRITSZ. AENGEGAEN. *Apr. 30. 1553.*

Caerle, byder graciën Goeds, roomsche Keysere etc., allen dengenē etc., Wy hebben ontfangen die oetmoedige supplicatie van onsen well beminden, die schout, burgemeesters, schepenen ende rayden onser stadt Utrecht, inhoudende, hoe dat enen Dirck van Suylen, voor sekeren tyt, bedient heeft 't secretarisamt vande justitie derselver stadt van Utrecht. Ende also hy by ouderdom ende sieckte onbequaem geworden is, omme 't voorsz. officie langer te bedienen, so hebben sy suppleanten, by consente nochtans vanden voorsz. van Suylen, 't selve officie, op onsen goet behagen, ende by advyse van onsen lieven ende getrouwen neve, ridder van onsen ordene, admirael generael ende stadthouder van Hollant ende Utrecht, die here van Beveren, gegunt ende gegeven enen Joost Geritsz., als nut ende bequaem zynde, om 't selve officie te bedienen, alles na vermogen van sekere privilegien of ordonnancien, by ons inden jare xv. xxix lestleden, onser voorn. stede van Utrecht verleent, by dewelcke expresselyck geseyt is, dat sy voorsz. stadtsampten, diensten ende officien, als die verschynen, tot stadts profyten souden mogen vercopen, personen daertoe nut wesende, volgende dwelcke sy ter cause van 't selve officie metten voorn. Joost Geritsz. overcomen ende geaccordeert syn, naer uytwysen van seekere schrifte, daer off gemaect, daer van 't inhouden van woerde te woerde hier nae volcht:

Myn heren die schout, burgemeesteren, scepenen ende raedt der stadt Utrecht, syn, overmits sekere merkelyke redenen, hen daertoe moverende, tot profyten vande voorsz. stadt, veraccordeert met Joost Geritsz., gesworen clercq ofte substituut van Dirck van Suylen, schepen-secretaris, also dat hy na dodelyke afganck van Dirck van Suylen, schepen-secretaris voorsz., indien hy deselve beleeft, ende hem de coadjuterie ende wachte vandien by myn genad. here van Beveren, als stadthouder-generael etc. van wegen Keyserl. Maj. gegost ende gegeven wort, dese stat daer voor jaerlix uytreyken ende responderen sal, de somme van hondert Carolus gulden van xx st. 't stuck, durende soo lange hy 't voorsz. schepen-secretarisamt bedient, ende boven desen sal hy noch jaerlix betalen, 't gene dese stadt jaerlix betalen moet Gysb. vande Voert met Corn., Ysbrant ende Gysbert, syne drie voorkinderen, te weten sjaers de somme van 100 gelyke Carolus gulden, ende dat voor de oversettinge ende quytsheldinghe van 't clercqamt vande oudermannen gerechte, dat Gysb. vande Voert tot synen lyve gecoft hadde, allen breder vermogens die segele ende brieven, die Gysb. voorsz. met syn kinderen daer off gegeven syn, 't welck deur ordonnancie Keyserl. Maj. inder nieuwer ordonnancie van dese stadt ende schepengerechte geannexert is der schepen-secretarisamt, met conditien, indien Joost Geritsz. voorsz. langer leefde, of 't schepen-secretarisamt voorsz. bediende, dan Gysb. of eenige van syn drie kinderen voorsz. leefden, soe zal hy

gevryt ende ontlast syn, te betalen alsulke somme ende lyfrenten, als die aflissinge uyt saecke als voren versegelt is geweest. Actum den **xxiii. Dec.**, a°. **xv.** een ende vyftich. Aldus onderteeckent: **JA. VAN VOORT.**

Ende, want 't selve privilegie voorts inhoudt, dat die persoon, die versien soude worden, ons oock bequaem ende agreable sou moeten syn, hebben wy, 't geen des voorsz. is, onsen voorn. neve, den heere van Beveren, te kennen gegeven, versouckende, dat hy 't voorsz. accoort zoude willen approberen ende ratificeren; maer, also onsen voorn. neve, den heere van Beveren, by limitatie, soo verre als 't in hem is, ende also niet absolutelyk, zyn aggregatie geinterposeert en heeft, soo hebben zy suppleanten, t'haerlyuder meeste verseekertheyt, ons oetmoedelyck versocht ende gebeden, dat ons gelieven wilde, 't voorsz. accoort ende overcompste met de voorsz. Joost Gerritsz. gemaect, te approberen ende te ratificeren; ende hemlyuden daer op verlenen onse behoorlicke opene brieven, daertoe dienende; doen te weten, dat wy, de saecken voorsz. overgemerckt, ende hebbende 't voorsz. accoort ende overcompste voor bequaem, hebben 't selve by deliberatie van onser seer lieve ende beminde sustere, die Coninginne douaigiere van Hungarien ende van Bohemen, ende voor ons Regente ende Gouvernante in onsen lande van herwaerts over, geratificeert, geaggreëert ende geapprobeert, ratificeren, aggreëeren ende approberen by desen, ende by denselven, soo verre des noods sy, hebben wy den voorn. Joost Gerritsz. gestelt, geordineert ende gecommitteert, stellen, ordineren ende committeren in 't voorsz. officie van secretaris onser voorsz. stede van Utrecht; omme 't selve te houden, exerceren ende bedienen inde plaetse vanden voorn. Dirck van Suylen, tot sulcken wedden, rechten, vryheiden, profyten ende vervallen, daertoe staende ende behorende, ontbieden daeromme ende bevelen onsen lieven ende getrouwen, die hoofpresidenten ende luyden van onsen secreten ende groten raide, stadtholder, president ende luyden van onsen rade t'Utrecht, schout aldaer, ende allen anderen onsen rechteren ende officieren, dien dit aengaen sal, dat sy den voorn. v. Utrecht, suppleanten, van dese onse tegenwoordighe ratificatie, aggregatie ende approbatie, inder voegen ende manieren boven geinsereert, doen laten ende gedogen rustelyk ende vredelyk genieten ende gebruycken, sonder hem te doene noch te laten geschien enich hinder, letsel oft moeynisse ter contrarien, want ons also gelieft. Des t'oirconde, soe hebben wy onsen segel hier aen doen hangen. Gegeven in onse stadt van Brussele, den lesten dach van April, in 't jaer ons Heren dusent, vyfhondert **liii.**, van onse Keyserricke 't **xxxiiii.** ende van onsen ryken van Castilien ende d'andere 't **xxxviii.** Op 't pleycke stont: hyden Keyser. Ondt. **D'OVERLOOPE.** Ende was besegelt met een groot root uythangent segele, in dubbelen staerte.

VIII.

BETREFFENDE DE VERDIEPING DER EEM.

1554. *Meert 24.*

Onsen lieven ende getrouwen, die stadthouder, praesident ende luyden van onsen rade t'Utrecht, saluyt ende dilectie.

Also overlange t'onser kennisse gecomen is, dat die riviere vander Eem, haer beginsel ende oorspronck nemende van ende uyt die beeken boven onser stadt van Amersfoort, suwrende inder Zuydersee, seer ondiep ende vervuyt is tusschen die stadt van Amersfoort ende die Mullum, tot groot achterdeel, hinder ende schade vande navigatie ende aenbrengen van

de schepen tot onser voorsz. stadt, ende in toecomende tyden apparent is, meer te vervuylen, ende eindelyk geheel te niete te gaen, als ons, by informatie, daerop genomen, wel gebleeken is, daer uyt veel ende diverse inconvenienten ende schade opten landen boven Amersfoort ende omtrent derselver stadt gelegen, dagelycx rysende syn, so eys't, dat wy, hierinne willende voorzien, hebben geordineert ende ordineren by desen, dat die voorsz. riviere vander Eeme verdiept zal worden tot den ouden bodem ende wyden tusschen die voorsz. stadt ende plaetse van Mallum, ende dat 't selve gedaen sal werden met afdammingen, graven metter schluppe ende uytwerpeningen vander eerde, ende want wy verstaen, de voorsz. vervullinghe meest te procederen van't sant ende eerde, comende uyt die beecken boven Amersfoort, vallende inde buyten- ende binnengraften derselver stadt, ende zoo voorts inde Eeme; wy hebben oock geordineert ende ordineren by desen, dat d' selve beecken, buyten ende binnengraften verdiept sullen worden, na geleghenheid vanden plaetsen, willende ende begerende, dat 't sant uyt de voorsz. beecken, graften ende riviere geworpen, ende gebracht sal worden seven of ses voeten vanden oppercanten vanden water, ende dat de bruyckers vande landen, naest de voorsz. canten gelegen, ende soe verder als heur lant streckende is, gehouden sullen syn, deselve canten met groene goede sooden wel ende dicht te besteecken ende beleggen, ende 't selve also te onderhouden, op pene, dat by heurlieden gebreecke de officier vander plaetse 't selve sal doen maecten, tot dubbelden costen vanden genen, die des in gebreecke sullen bevonden worden. Voorts ordineren wy, sekere schuttinghe gestelt te werden, besonder omtrent der stadt Amersfoort, inde riviere, hooch omtrent een halve voet boven den gront, om 't sant te schutten ende te stuyten, ende dat 't selve sandt drie ofte viermael 'sjaers uytgeworpen ende gesuyvert sal worden, verbiedende oock een yegelyck, eerde, vuyl ofte vuylicheyt inde voorsz. wateren te werpen of te storten, op peene, van t'elcker reyse te verbeuren twaelf stuyvers, d' een helft tot proufyt vanden aenbrengher, ende d' andere helft tot proufyt vanden officier vander plaetsen; ende om die voorsz. verdiepinge te becostigen, ende het werck ende de gravinge te doene, ordineren wy, dat daer inne contribuieren sullen dieghene, ende sulcx hier nae volcht; te weten: Gillebert van Schoonbeecke, voor hem ende syn compagnie, seven hondert gulden, ende noch d' selve Gillebert drie hondert gulden voor d'ingesetenen van Gelrelant, leggende boven op die beecken, als: die van Lunteren, Scherpenseel ende Hoevelaken, Bennecum, Barnevelt, Voorthuysen, ende die stadt van Amersfoort tien hondert guldens, welcke penningen sullen geemployeert worden inde wercken, die aldaer van noode sullen wesen gemaect te worden, ende voorts tot betalinghe van arbeyders ende grevers, nae ordonnantie ende discretie vande personen, in't regiment vande voorsz. verdiepinge hier inne by ons gecommitteert, ende indien datter totten werken meer penningen van noode waren, sullen die opbrengen, elck na rate vanden voorsz. penningen, dattet werck niet imperfect en blyve. Voorts sal die vryheit van Amersfoort tot die verdiepinge contribuieren ende uyt schicken dertien grevers, tot lasten derselver vryheit, ende die van Leusden met Lochorst seven grevers, die van Hamersfelt ses grevers, die van Snorrenhoeff ende Santbringh twee grevers, Stoutenborgh seven grevers, Donckelaer twee grevers, Maren enen grever, Meersbergen twee grevers, Asschat vier grevers, Reynswoude ses grevers, Woudenberch ende Henschoten tien grevers, Duyst ende Haer twaelf grevers, Hoochlant ende Overseldert tien grevers, Emelaer, Seldert ende Slaech acht grevers, Yssel enen grever, Birckt, Zoest ende Nederseldert met die Venen tien grevers, Eemenses binnen dyks vier grevers, Eembrugge ses grevers, Eemenses buytendyks vyftien grevers, Bunschoten sestien grevers, Baern, die Vurse met die Venen vyf grevers, Ginckel met die Venen, leggende onder Eemlant, drie grevers, alle welcke grevers, gehouden sullen wesen totte voorsz. verdiepinge neerstelyck te wercken ende ar-

beyden, 't sy by smaldeelinghe ofte andersins na discretie, bevel ende ordonnantie van denghenen, die 't regiment daer af hebben sullen, ende achtervolgende die costumen, in gelijke saken binnen dieselve landen geobserveert ende geuseert, committerende totter directie ende regiment vande voorsz. verdiepinge, onsen lieven getrouwen Vincent vander Houve, schout der voorsz. stadt van Amersfoort, ende noch twee, byden President ende raedt van Utrecht daer toe te ordineren, so verre ghy des van node bevint te wesen, dewelcke drie personen ramen ende ordineren sullen, hoe ende in wat manieren inde voorsz. verdiepinghe ende wercken gebesoygneert sal werden, ende hoe die voorsz. penningen geemployeert sullen werden tot meeste vorderinghe van diere, ende opten tyden ende termynen van derselve penninghen op te brenghen of te lichten, ende totten ontfanck ende uytgeven derselver penninghen, hebben wy gecommiteert ende committeren by desen onsen voornoemden schout van Amersfoort, die gehouden wort, goet ende rechtveerdighe reekeningh, bewys ende reliqua te doene van denselven synen ontfangst ende administratie, in praesentie van sulcke commissarissen, als by u daertoe geordineert sullen werden, ende andere die saecken roerende, die daerby oft over sullen willen wesen, ende soo verre alsoe voert het vinden vanden penninghen, byde voorsz. stadt Amersfoort te contribuieren, sullen die mogen vinden by sulke maniere ende middelen, als den regierders derselver stadt best ende oerbaerlickst duncken sal, ende soo verre hem yemant teghens de voorsz. verdiepinghe ende contributie opposeren wil, sal tot dien fine supplicatie aen u moghen overgeven, wel verstaende, dat d'selve verdiepinghe ende contributie altyts voortganck hebben sal, nietteghenstaende enighe oppositie ofte appellatie, totter tyt, dat daer inne anders geappointeert sy, ende sonder praedjudicie derselver oppositie ende appellatie; des te doene met 't gheen desen aencleeft, geven wy u ende den voorn. schout van Amersfoort, mitsgaders die ghene, die by u gecommiteert sullen werden, volcomen macht, auctoriteyt ende sonderling bevel by desen, ontbieden ende bevelen enen yegelyck, dat sy u ende hem, doende 't gene des voorsz. is ernstelick verstaen ende obedieren, want ons also gelieft. Ghegeven in onser stadt van Antwerpen, onder onsen contre-seghel hierop gedrukt, in placcate, den xxiv. dach van Meerte, in't jaer vier ende vyftich, ende stont onderschreven: By den Keyser, ende onderteykent **D'OVERLOPE**. Onderstont noch geschreven: Gecollationeert jegens syn principael placcaet, ende is bevonden t'accorderen, ende is 't selve gepubliceert by voorgaende clockluydinghe ende assistentie vanden schout ende enighe vanden gerechte binnen der stede van Amersfoort, opten 6. Juny 1555, ende nadien 't selve by my gepubliceert is geweest, hebbe ick my gevonden by ende den personen van Corn. Volckertsen en Ja. van Westrenen, burgermeesters inder tyt, ende oock aen enighe vanden gerechte van Amersfoort, ende deselve volgens 't voorsz. placcaet, ende deur 't bevel ende commissie van mynheer Leo Gyskens, raedt; Vincent vander Houve; ende Roeloff van Wykersloot, maerschalck van Eemlant, als gecommiteerde, bevelende, dat sy souden opbrengen in handen vanden voorsz. Vincent vander Houve, tusschen nu ende sonnendaghe toecomende, vyfhondert Carolus gulden voor d'een helft, ende noch vyfhondert guldens binnen veerthien daghen daerna, ofte by gebreecke vandien, dat syluyden ende elck van hem souden comen in geyselinghe, binnnen Utrecht, ten huuse van mr. Jan van Montfoort, op't oude kerkhof, op pene van inobedientie, te verbeuren jehens de Majesteyt vanden Keyser, elcx van hem hondert gouden realen. Oireondt myn handschrift hier ondergesteld ende by my onderteykent: **GEROENSEN**. Onderstont: geextraheert uyt het register vande placcaten, ordonnantiën etc., gepubliceert binnen Amersfoort, beginnende den 18. Dec. xv. XLIV, ende is naer collatie bevonden t'accorderen, by my secretaris, onderteykent: **JAN HAMEL**.

STUKKEN,

RAKENDE DEN

ALUIN-, SALPETER- EN ZOUTHANDEL

HIER TE LANDE,

IN EN OMTRENT DE EERSTE HELFT DER XVI. EEUW.

(Cf. het *Archief* II. bladz. 265.)

II. BETREFFENDE DEN ZOUTHANDEL EN DE ZOUTNERING. (*).

I.

Salinarum proprietatem olim, jure Romano, tam privatorum quam Principum fuisse constat, sed ita, ut, cum ad privatos salinae pertinerent, tamen vectigal semper ad fiscum ferebatur, usque adeo, ut, si quis vel vendere vel emere sine persona mancipium, i. e., publicanorum et salinarum conductorum, auderet, sales ipsos cum pretio amitteret, quo jure hodie fere ubique terrarum etiam adhuc utimur. Salinarum enim proprietas vel ad privatos vel ad principes pertinet, sic, ut certum vectigal principibus ipsis semper a vectoribus et mercatoribus pendatur. Non tamen vectigal omnibus locis uniforme est, sed gravius uno loco quam aliis. Quinimo nec apud Gallos (ubi reges inde maximum et quasi tyrannicum quaestum exercent) privati excluduntur, quominus suis salinis utantur, sed tantummodo permittitur illis uti ad certam mensuram, ex qua etiam in singulos modios vectigal praestant, redeunte ferme toto lucro ad reges ipsos Francorum, sic, ut parum absit, quin hujusmodi negociationis forma, monopolium regum ibi dici possit. Quod quidem onus adeo ipsis Gallis (quantumvis longa regum suorum tyrannide oppressi, omnem libertatem amisisse videntur) intolerabile visum est, ut saepius ea de causa in suos reges arma sumpserint, variasque et gravissimas seditiones moverint, videlicet temporibus Philippi Valesii, qui primus hoc munus introduxit anno 1345, et paulo post ejus exercitus funditus ab Anglis deletus est, eaque de causa fere regno pulsus est. Recruduit etiam hoc malum temporibus Ludovici II., Francisci I., et his annis superioribus, regnante Henrico, ut haec omnia ex Annalibus et Chronicis Francorum constant. Iidem tumultus acciderunt aliquando in Italia, tam adversus Pontifices quam alios Italiae regulos, ut ex Historiis clarissimum est. Quare vix quisquam est sani judicii, qui his malis et periculosis temporibus (ubi vix populus bonis artibus in officio continetur, utpote tot et tam gravibus exactio-nibus quasi exhaustus) non videat, hanc novam salinarii quaestus inventionem esse periculi

(*) Men kan hierbij vergelijken: *JURGIUS, de jure Salinarum, etc.* Gött. 1743. Quart.

plenam, et maxime hominum animos turbaturam, quandoquidem verum et certissimum est, hoc commentum nihil aliud esse quam salis monopolium, quo omnes ab eo mercimonio excludante, ejusque tractatio certis tantum viris relinquatur, si ad omnes porrigitur, eo citius et gravius animos hominum exasperabit, considerantes etiam, de sua libertate jam actum esse; nam hactenus sibi omnes in his regionibus placebant, quod nondum suam circa salis usum libertatem (quemadmodum Galli ipsi fecerunt) amiserunt; atque vix est, quod quis illos possit docere, hanc inventionem novam ex usu et commodo publico esse, quandoque suspectam habebunt mercatorum amicitiam, suspectum istum totum quaestum aerarii regii, qui jam proponitur, et maxime timebunt pericula et incommoda omnia, quae monopolium secum solet afferre; jam experti his annis superioribus, suo magno malo, charitatem et penuriam alluminum, et fere artes omnes lanificas perdiderunt, propter reservationes et monopola, quibusd. mercatoribus concessa, quamvis initio dixerit Princeps, se nihil inde plus quaerere, quam publicam populi sui utilitatem, et ut viliori pretio venirent in his regionibus, quod secus accidisse vidimus; atque, ne idem de sale contingat, providendum est.

Verum, quia in tanta publicae pecuniae necessitate, quaerenda sunt multa remedia, et tam gravi malo, nisi aliquo extraordinario modo, mederi non potest, non tenete rejiciendum est, quod hi mercatores ea de re in publicum commodum dicunt se afferre, quamvis prima fronte haec parum probabilia videantur; unde necessarium est, ut totam hanc novam, quam habent, inventionem ingenue et aperte proferant, ut intelligatur, quid sibi permitti velint, quibus modis putent se posse prodesse, quomodo tollere hanc, quam dicunt nos pati, salis charitatem, quomodo viliori pretio putent se posse vendere et tantum quaestum facere, quid amplius sint facturi, quam faciunt nostri alii mercatores, quid remedii inveniatur adversus pericula, quae hujusmodi monopola adferre solent. Haec omnia in scriptis redigantur, fiatque, sub beneplacito et reformatione statuam, aliqua contractus ineundi formula, quae, si probabilia aliquo modo appareant, videaturque magna ad populum commoditas venire, aut saltem, sine illius magno damno, magnum redire quaestum ad aerarium regium, in sublevamen pauperum; atque ita super iisdem rebus consulendi sunt provinciarum consiliarii, quid illis in re tam gravi videatur; quod si haec illis probentur; tum etiam convocandi sunt status, et docendi omnes, quanta inde utilitas ad omnes redeat, atque eam esse expeditissimam inveniendae pecuniae publicae viam, posseque hoc modo ceteras exactiones in posterum aut quiescere aut saltem minui, ut intelligant omnes, in ea re nihil magis quaeri, quam publicum commodum et praesentibus malis remedium. Quodsi haec probari possint publicis statibus, tum decernantur et fiant contractus ad annos aliquos, de communi omnium consensu, veroque, si haec omittantur, et populus intelligat, hanc rem novam quosdam moliri, non cognita sua utilitate, non parum magnarum turbarum periculum est, et, ne vulnus aliquantisper obductum ad primum hunc acerbiorum contentum recrudescat, ac inde tales tumultus oriantur, ut, nisi magna ruina et status mutatione, vix tolli possint, quae regi ipsi ac his, qui publicae administrationi praesunt, maxime cavendum est.

II.

La difficulté du contract du sel gist en ce, quest chose nouvelle, non usitée pardecha, et que semblera une servitude, de prendre tout le sel des mains d'ung marchand ou d'une compagnie, contre l'ancienne liberte et franchise, que le roy a permis et jure a ses subjects et pays a sa joyeuse entrée.

Aussy, que beaucoup de gens craindront, que comme se faict de lallung et a ceste heure se feroyt de sel, que cy après se fairoyt le mesme dautres especes de marchandise, sy comme du bled d'Ostlande, de draps de soye, draps de layne estrangiers et semblables.

Par dessus ce, le peuple estimera, que, sy ce contract se faict, la subjection, qui est en France, se pouroyt aussy icy praticquer, que chacun seroyt tenu d'acheter desd. marchands certaine quantite de sel, fut, que lon en eust beaucoup besoin, ou non, ou que lon y mectroyt cy apres quelque impost dessus.

Davantage, il sera difficile, voire quasi impossible, de faire intendre aud. peuple, que led. contract soyt profitable à la republique, car puisque les marchands contractans offrent 15 ans durans bailler IIII. mille florins à sa Majeste, que montera à VI millions d'or pour lesd. annees, ils entendront de retirer ce, quils debourseront et encoires prendre ung grand gayng, pour tenir pannes et hazard, sur lad. marchandise et par consequent sur le commun, qui sera de ce charge, pardessus aultres charges grandes, quil a a supporter. Car il est certain, que lesd. marchands ne voudront riens perdre, et ont fait le compte d'y gaigner, comme font tous aultres marchands.

Finablement les docteurs en droict parlans de ceste matière, signament de la regale du sel, disent, que le sel peult appartenir et se peult vendre par toutes personnes privees et particulieres, *l. magis puto, D. de rebus eo., Inno., Hostiens et Jo. And. in cap. super quibusd. de Verbor. Signif.* et ce, que les princes font en aulcunes pays, est une usurpation, quils introduisent, *Andreas de Isern., et post eum Alvarot., quae sint regalia,* nest que la coustume soyt au contraire, *l. si quis Cod. de vect. et commiss. l. I. pr. D. quod cujusque universitatis nomine.*

Neaulmoins, veu la grande necessite, que sa Majeste a, de recouvrir argent, le grand prouffyt, quil en tireroyt, et que lesd. marchands offrent de donner le sel ung tiers meilleur marche, que communement il vault, par quoy led. contract redonderoyt au bien et prouffyt de la republique; semble, sous correction, que lon pourroyt entendre, en ayant prealablement les advys des consaulx en Brabant a Malines, Hollande, Flandres, d'Arthois, en advertissant aulcuns principaulx personnaiges du pays, mesmes les. estats desd. pays, et bien faisant led. contract de telle sorte, que le commun en eust ung tiers meilleur marche *re ipsa* et non point par parolles, comme semble, que lesd. marchands vueillent faire, d'aillant, que, en ayant lesd. advys et obtinant le consentement desd. estats, toutes les raisons, au contraire alleguees, cesseront, car *volenti et consentienti non fit injuria neque dolus.*

Joynct, que sa Majeste en beaucoup de lieux de sesd. pays, ne recognoyt le superieur, et, par tant, a droict de regale, mais sans lesd. advys et advertissements des estats, seroyt chose dangereuse d'y entrer.

III.

MEMOIRE DU PRIX DU SEL, PREMIEREMENT DE CELLUY D'ESPAGNE ET DEPUIS CELLUY DE PORTUGAL. (1558.)

Faict premierement scavoir, que en Espagne on vent le sel par chayses et les 28 chayses font vng cent du gros sel. Le prys d'ung chaysse est divers à cause de la diversite des

annees, comme en une annee, quand le sel est bien adresse, une chaysse du sel ne couste que 3 reaulx de 7 gros la piece, en une aultre année coustera VI. VII. VIII. IX et X reaulx, et aulcune fois ung ducat, dont le prennant au moyen du plus hault et plus bas, et par ainssy au pris de 6 reaulx la chaysse, reviendront à ce pris les 28 chayses environ v L. de gros, et selon que lon le prendra plus bas, a tant moins, comme a III et IIII L., que lon entend estre le commun achat.

Le sel de Mariepoort et S. Lucas, qui sont tous deux d'Espagne, sont assez d'une pris et valeur, et lon paye pour la voycture d'Espagne jusques en Zelande pour chacun cent VIII ou IX lib. de gros, en temps de paix, et X liv. de gros, en temps de guerre; de sorte, que communement en temps de paix le cent dud. sel vient a couster en Zelande, tant pour l'achapt, que la voycture, environ XI ou XII L. de gros, et en temps de guerre environ XIII ou XIII desd. livres.

Les despens pour affiner et blanchier ung cent dud. gros sel, viennent en communes années a VII ou VIII liv. de gros, parceque par le bouillissement vng cent de gros sel revient communement a cent et XL mesures en blancq sel et pour le moins a cent et XXXV ou XXXVI mesures.

Ces VII ou VIII liv., faisant la calculation au pris convenu avecq les rebouilleurs, par lequel ils nont du blancq sel d'icelluy d'Espagne que IIII liv., et d'icelluy de Portugal que v liv., semble, que debvroient estre reduycts a VI et VII livres, et selon ce, estre diminue le pris d'ung cent de sel blancq a l'advenant, a scavoir, d'une ou deux livres, selon la diversité du sel; mais a l'encontre de ce gist en consideration, que, selon led. convenu ou contract, les marchans ou apalateurs perdent le surcrois et sont obligés l'achapter des rebouilleurs au pris de 24 livres, que semble aggraver la despence dud. raffinement ou bouillissement du sel.

Tellement, que ung cent du gros sel vient a couster, tant en achapt que voycture, comme aussy bouillissement, le prennant a plus hault, selon les communes années, a 30 livres de gros en temps de paix et a 22 livres de gros en temps de guerre, dont comme, selon que dict est, ung cent de gros sel d'Espagne, vient pour le bouillissement, rapporter ou excrescer jusques a cent et XL, ou pour le moins, cent et XXXV, ou cent et XXXVI mesures, et par ainssy largement d'ung tiers, convient, faisant la calculation du pris et coustaige du sel blancq des XII et XIII L., a quoy revient le coustaige, comme dict est, du gros sel, respectivement en temps de paix et de la guerre, et ce, tant en achapt que voicture, en hoster et deduyre la tierce part, et par ainssy des XII, IIII lib. et de XIII, IIII½ lib., lesquelles deduictes et rabattues desd. sommes de 20 et 22 lib., que couste l'achapt, voicture et bouillissement dud. sel, y vient a rester XVI et XVIII lib. ou XVI et XVII½ lib., qui est, a quoy revient, selon icelle calculation le sel blancq, estant le pris, que selon la commune estimation, le sel blancq vault es communes années.

De maniere, que, comme il appert, l'enthiere d'espence d'achapte, voicture et bouillissement, monte, selon ceste estimation, a environ XVI lib. de gros de chacun cent du blancq sel, sans que l'affineur ou *panneman* soit salaire de son travail, vsaige de salines et utensiles, et aussy des deniers, par luy debourses pour les tourbes et aultrement; a raison de quoy ne doit ledict *panneman*, selon l'estimation de plusieurs, moins profiter que III lib. de gros de chacun cent de blancq sel, en consideration, que pour le terme de six mois, que dure la saison ou *teelt*, comme disent, de bouiller une *panne*, ne peult ouvrir (!) plus que XX. dud. blancq sel; et quant a celuy de Lisbonne etc., vues, que sont de Portugal, il y a peu de difference, tant en achapt que voicture, mais le surcrois ou excrescure, cause du bouillissement, nest pas si grande, comme est du sel de Mariepoort et de S. Lucas, a XII, XIII, XIII ou XV mesures dud. sel blancq . . .

Et selon ceste calculation, qui est a l'endroyt des raffineurs, lon peult calculer le faict des marchans ou apaltateurs selon la, mectant le pris de l'achapte et voycture dud. gros sel a XII et XIII liv. a la mesure, selon distinct. que dessus, du temps de paix et de guerre, et les despens du boullissement a IIII ou V liv., selon la distinction faicte au contract entre le sel d'Espagne et Portugal, suivant lequel le boullissement du sel d'Espagne est mis a IIII, et celuy de Portugal a V liv., dont viendroyt le sel d'Espagne couster auxd. marchans, tant en achapt que voicture, comme aussy boullissement, a XVI liv. en temps de paix, et XVIII liv. en temps de guerre, et celuy de Portugal une livre d'avantage.

Et ne viennent icy en consideration les III ou IIII et III½ liv., dont en la calculation que dessus, concernant le faict des raffineurs ou *pannemans*, a cause que suyvnt le contract faict entre les marchans et raffineurs, le surcrois ou excrescence vient au proufyt des raffineurs, selon que les marchans sont tenus l'achapter deulx, au pris de 24 liv. le cent, et par ainsy ne se ayt a compter la despence du mesme surcrois ou excrescence auxd. marchans, comme ayant estre portée par le raffineur, qui en a le proufyt, comme aussy le mesme surcrois se recompense du peu, quil a ou pourroyt prendre, pour le raffinement ou boullissement a cause des despens extraordinaires, comme usaige d'utensiles, deboursement des deniers et aultres choses, taxes comme dessus a III liv. pour le cent.

IV.

ADVYS DE MESS. SCEPPERUS ET LONGIUS, SUR L'IMPOST
DU SEL.

Sur le point, concernant le sel, de mectre es pays de pardeça sur icelluy impost, Scepperus et Longius ont trouvé, que ce seroyt une petite chose pours les pays de pardeca de consentir, que lon mist certain impost sur led. sel, a scavoir, vng pattart de Flandres sur chacune mesure du sel gros, a estre paye par les saliniers et cuyseurs dud. sel gros en l'achaptant.

Et apres que led. sel gros sera affine, vng aultre pattart, a estre icelluy payé par ceulx, qui achapteront desd. saliniers; en quoy convient considerer, que lesd. saliniers font d'un cent dud. sel gros en le cuisant CXXV. CXXXX . . . liv., et il n'y a menasge de pardeça, qui scauroyt eschiller plus hault de 4 au 5 mesures par an, qui est chose sy petite, que personne ne se peult sentir et, que icelluy impost, leve indifféremment sur tout sel, arrivant de pardeca, tant celluy, que les saliniers, demeurans de pardeca, achapteront, pour le cuyre et distribuer pardeca, que aultre, que lon menera vers Engleterre, Norweghe, Danemarque, Sweede et Oostlande, montera par estimation a plus de IIe. mille florins par an.

Fault aussy a noter, que en lieu, que le Roy de France leve par impost en son royaume sur chacun cent de sel CXXV escus d'or, led. impost ne monteroyt pardeca que environ XXXV ou XL florins au plus hault tauxe, estimant le cent du sel a IIIe. IIII mesures.

Sur lequel impost il y a marchant Resseaut residant en Anvers, qui offre c mille florins argent comptant, a raison de x pour cent par an, iceulx a rachapt du bon plaisir de sa Majesté et non aultrement; et il y a encoires aultres marchans, presentants de bailler a finance sur led. impost semblables cent mille florins, a raison de dix pour cent, moyennant bonnes obligations de recepveurs de l'Empereur et lettres de sureté pour son assurance.

Et comme depuis, par ordonnance de la royne, le dict Sr. Deecke sest en Zelande enqueste,

sil ne seroyt practicable, qu'on mist ung impost sur le sel, venant de dehors, fut sel gros ou blancq, le mectant en avant par forme de devises, il a trouve les opinions en ce fort diverses.

Les ungs soustenoyent, qu'on debvroit mectre deux patars sur la grande mesure, dont le cents font vng cent de brouaige, et non plus sur la petite mesure, dont le *iiii^e*. et quatre, font ung semblabe cent de brouaige, desquels deux pattars le marchant en payeroyt lung, est le saulnier ou cuyseur de sel l'autre, que monteroyt *x* Carolus sur le cent de lad. grande mesure. Les autres soubstenoient, que jamais ne les marchans, ne les cuyseurs, y vouldroyent entendre, et sy on les vouldroyt efforcher, lesd. marchans se deporteroyent de venire en Zelande, ains tireroyent vers Amsterdam, ou ils ne payent riens, ou yroyent tout droict en Dannemarcke et Oostlande, sans toucher le pays de l'Empereur, par ou sa Majeste perderoyt beaucoup en son touliu accoustume, qui porte 12 patars, que l'estrangier paye sur le cent du sel, et les cuyseurs de sel et saulniers ne trouveroyent a cuyre, et leur conviendroyt mesmes laller chercher a gros despens, au lieu que presentement on le leur amesne a leurs maisons, oultre ce, que, ainsy faisant, lon banneroyt les Bretons, faisans le bon marche dudict sel. Et trouvera led. Scepperus la pluspart de ceulx, avecq lesquels il a communique, estre de cette opinion, mesme aucuns adjoustoyent, que lon ne seroyt fonde de pardeca, de mectre impost, veu que les Angloys, Oosterlings et autres sont privileges et exemptes de tel impost, en vertu de traictes particulieres, quon a avecq eulx. Y joinct, que ce seroyt, presques le quatriesme de la valeur dud. sel, en tant, que led. grand cent de sel de brouaige ne vault souvent, que 7, 8 ou 9 liv. de gros, et mectant sur le *x* Carolus d'impost, il ne faudroit guerres dudict quatriesme de ce, que selon ce, quil a peu entendre, ce moyen seroyt difficilement a conduire.

—
V.

POUR DE LA PART DU MARQUIS DE LA VERE, BIEN ENTENDRE ET ENFONCER
L'AFFAIRE DU SEL, SERA BESOING SCAVOIR DU Sr. DE BONAVENTE
L'INTERPRETATION DES POINTS CY APRES DECLAIRES.

1. Auquel pris entend mectre le gros sel, tant de Portugal, Espagne etc. chiascun distinctement.

Responce du Sr. de Bonavente. Il payera le gros sel, estant pour le present es pays de pardeça, celuy de France a *xii* liv. gr., de Portugal *xiii* liv. gr., d'Espagne *xiiii* liv. par cent, ou aultant plus ou moins, que semblera audict. S. Marquis.

2. Comment il entend accorder avecq les mes. des hulcques d'Hollande, Oosterlings, qui amesnent journellement le sel gros desd. lieux.
3. Semblablement avecq les Bretons, qui amesnent en temp de paix grande quantité du sel de Brouage es Pays Bas, le vendant 7 à 8 liv. gr. le cent.
4. Et les Oosterlings et Hollandois donnent le sel d'Espagne pour 9 et 10 liv. gr.

Il dict, que tout le sel, que doresnavant se amenera par les maronniers, subjects a sa

Majesté, lequel sera tenu tout prendre, se payera, celui de France, vi L. gr., de Portugal vii L. gr., d'Espagne viii L. gr. en temps de paix et trefves, et en temps de guerre ung tiers plus, l'ung et l'autre, aux aultres comme Oosterlands, Bretons, non subjects à sad. Majesté, le sel de France v L., de Portugal vi, de Espagne vii L. gr., en temps de paix, et en temps de guerre ung tiers plus, n'entendant estre tenu, de prendre desd. estrangiers, non subjects a la dict Majeste, plus que luy en sera besoing, remectant le tout à l'arbitraige dudict Marquis.

5. Comment il entend convenir et accorder avecq les affineurs du Pays Bas de sad. Majeste.

Il dict, que le sel gros se baillera aux affineurs, en payant tous despens aux laboueurs, tourbes et aultres quelconques necessaires et accoustumes et 6 florins pour chacun cent ou conviendra led. Bonavente avecq les proprietaires des salines, pour le faire affiner ou acheter leurs . . . ou aultrement, comme pour ung mieulx, pourront convenir, le remectant au surplus a l'arbitraige dud. Sr. Marquis.

6. S'il n'entend recevoir et livrer le dict sel, tant gros que blancq, selon la mesure, accoustumée en Zelande.

Il entend achepter et vendre, tant gros que blancq sel par cent, accoustumé du pays de Zelande.

7. Comme il entend plus vendre le blancq aux estrangiers, que aux subjects de sa Majeste.

Il remect a mondict S. le Marquis du plus, quil pourra vendre aux estrangiers que aux subjects de sa Majeste.

8. Item, comme les petites navires transportent ledict sel gros et blancq d'une ville et pays en aultre, lesquelles ont certain pris et gaiges pour le present, pour chacun cent, sil entend, quelles serviront au pris accoustumé, ou s'il entend faire nouveau pris avecq eulx.

Respond, quil payera aux marronniers a l'accoustume, vers ou et duquel lieu ils viennent.

9. Sil entend, livrer ledict sel, tant aux subjects de sa Majeste, que estrangiers les 15 années durantes, soyt guerre ou payx pour ung certain pris, quil sera convenu avecq eulx.

Le pris ne se changera les xv ans durans, ne en lung ne en laultre, ains le pris mis une fois, demeurera tant en temps de guerre que de paix, ne fut que luy Bonavente fist aucun aultre marche avecq aucuns aultres estrangiers.

10. Et comme le blancq sel a este vendu les 10 années precedentes l'une parmy l'autre a 16 et 18 liv. gr. per cent, et quil met en avant les 15 annees, de donner vng tiers moins et meilleur marcher, semble que le debvroit donner pour 10 ou 12 l. gr. le cent.

Dict, quil se vendra en telle sorte, quil en a offert a sadicte Majeste et a son Alteze a ce referant.

11. Sil entend de tenir le staple dud. sel gros et blancq en plusieurs places et en quelles

Il remect l'effect de celui a bon plaisir dud. S. marquis et quon met les estaples, ou plus sera necessaire et commode, tant pour le pays que marchans.

12. Sil entend de recevoir et livrer led. sel gros et blancq, par pois ou mesure, et avecq quel pois ou mesure, d'aultant que les pois et mesures des Pays Bas de sadicte Majeste sont divers.

Dict estre assez respondu par la responce precedente faite sur le 6^e. et 10^e. article.

13. Aussy sil entend, que les subjects a sad. Majeste, ayans achapte le blancq sel de luy, ne le pourront revendre en menu aux particuliers subjects et en faire leur prouffyt.

Dict aussy que depuis les subjects de sad. Majeste l'auront achapte des appaltateurs, quils le pourront revendre, ou leur plaira en Pays Bas de sa Majeste, a tel pris, quils voudront, ou pourront a l'accoustume, saulff, quils ne le vendent a l'estrangiers pour le mener hors dudict Pays Bas.

14. Semblablement aux estrangiers.

Par la responce du president article dict estre assez respondu.

VI.

COPIE VAN SEKER OCTROY, ENDE PRIVILEGIE VOOR CASPAR SELER
ENDE FRANCHOYS BERTY, OM GROFF ENDE WIT ZOUDT
TE MAECKEN. Oct. 12. 1562.

Philips, etc. Allen dengenen, die dese teghenwoordighe syen sullen, salut. Wy hebben ontfangen die ootmoedighe supplicatie van Gaspar Seler ende Franchoys Berty, inhoudende, hoe dat sy gevonden ende geïnventeert hebben zekere kunste ende maniere, om groff ende (!) wit zoudt te maecken, van zeewater, zonder daertoe ander zoudt te menghen, ofte enighe vyer te gebruycken; 't welck sy in groote abundancie ende quantiteyt souden maecken, dat onse ondersaten ende ingesetenen van onse landen van herwaertsover, daer van volcomelyck voor hun behouff ende gebruyck, in allen tyden, gerieft ende gedient zouden worden, sulcx dat hem van gheene noode en zoude wesen, in tyde van oorloge, tot heuren groten costen, buyten onsen voorsz. landen van herwaertsover zoudt te moeten halen. Oock soude 't zoudt, dat de voornoemde inventeurs binnen denzelven landen maecken, tot myndere pryse vercocht worden, dan 't selve tegenwoordelycke herwaertsover geldende is. Daer by gevoucht, dat, stellende de voorsz. inventie ten effecte, boven 't profyt, dat wy daer deure zouden moghen genieten, zoude de neering ende comanschappe in onse voorn. landen grotelyck daerby vermeerdert ende verbeterd worden. Ende soude oock daerenboven veel schamel luyden, die men met groten getale hierinne zoude employeren, den cost daervan winnen, ende daerop moghen leven; welcke inventie, indyen ons geliefde, hem zulcx toe te laten, de voorn. inventeurs geerne souden te wercke stellen ende effectueren. Maer alsoo zy, om totte opregte kennisse vande voorsz. konste te geraken, over lange jaeren daertoe groten cost ende moeite gedaen hebben, ende dat om die selve conste in practyque te stellen, zy als noch grote costen te draghen sullen hebben, om die gereetscap, werckplactse, winckel, instrumenten, ende andere notelyckheden, daertoe dienende, te doen maecken ende timmeren, hebben zy ons daeromme zeer ootmoedelicken gebeden, dat 't zelfde

aengesien, ons gelieven wille, hem te gunnen ende octroyeren, dat zy die voorsz. inventie alleene zouden moghen in practyque stellen ende gebruycken, in ende over alle onse voorsz. landen van herwaertsover, soe hetzelve goet duncken soude, ende dat voor een tyd ende termyn van 20 jaeren, ende ten dien eynde verbyeden ende interdicieren eenen yegelyck, de voorsz. inventie te moghen contrefeyten off naevolghen, de voorsz. 20 jaeren lang geduyrende, ende hem daerop doen expedieren, onse opene brieven van octroye ende privilegie in sulcke saecken dienende, Doen te weten, dat wy, 't zelve aengesien ende hyerop gehadt 't advys van onsen lieven ende getrouwen, die hoofden, tresorier-generael ende gecommiteerden van onse demeynen ende financien, genegen wesende ter bede ende begeerte vande voorn. inventeurs, ende begerende hem daerinne te gratifieren, opdat zy van hunne voorsz. inventie enich proufyt zouden mogen hebben ende genyeten, ende sonderlinghe tot vorderinghe vande gemeyne welvaart, ende omme onse goede ondersaten te verlichten vande groote reysen, arbeyt ende costen, die zy moeten doen, ende dangier van heure lyfve, om 't voorsz. zoudt in verre ende vreemde landen te gaen halen, hebben dezelve inventeurs, by deliberatie van onse zeer lieve ende zeer beminde zustere, die Hartoginne van Parma ende Plaisance, voor ons regente ende gouvernante in onse voorsz. landen van herwaertsover gegunt, geoctroyeert ende geaccordeert, gunnen, octroyeren ende accorderen wt onse sonderlinghe graciën by desen, dat zy, heure hoirs ende erfgenamen, gedurende den voorsz. tyt ende termyn van 20 jaeren naestcomende ende achtereenvolgende, beginnende op huiden datum van desen, voorsz. konste ende inventie alleene in practyque ende te werke sullen stellen moghen, in ende over al onse voorsz. landen van herwaertsover, daer ende alsoo hem 't selve goet duncken ende gelieven sal, verbiedende, ende interdicierende wel ernstelic by desen allen onsen ondersaten, ende anderen binnen denselven onsen landen, van herwaertsover verkerende ende frequenterende, de voorsz. inventie, den voorsz. tyt gedurende te conterfeyten ofte na te volgen, op verbeurte van alle die instrumenten, ende 't zoudt, dat zy daernac gemaect zullen hebben, tot behoeff vande voorsz. inventeurs, hoer voorsz. hoirs ende erfgenamen, ende voorts op arbitrale peyne ende correctie, welke peyne geappliqueert sal worden, een derde deel t'onsen proufyte, d'ander derden deel tot proufyte vanden aenbrenger, ende 't derde derdendeel tot proufyte vanden officier, die d'executie daervan doen sal, behoudelyck dat dese konste nu eerstmael gevonden ende in onse landen hyer te voren nyet gepractiseert ende te werke geleyt en es geweest, ende oock, dat deselve dese onse voorsz. landen in 't generael nyet hinderlic ofte nadeelich sal wesen, noch insgelyck in 't particulier yemants grounds ofte erve daerby beschadicht worde, maer zullen de voorsz. inventeurs gehouden syn, te veraccorderen ende [overcomen mette] proprietarissen vande gronden ende erven, die zy daertoc zullen willen employeren ende gebruycken. Ontbiedende daeromme, ende bevelen onsen lieven ende getrouwen, die hoofst presidenten ende luyden van onsen secreten groten raden, cancellier ende luyden van onsen rade in Brabant; gouverneur, president ende luyden van onsen rade te Luxemburch; stadholder, cantzler ende luyden van onsen rade in Gelrelant; gouv., pres. ende luyden van onsen rade in Holl., Vriessl. ende Utrecht; stath., cansler ende raden in Overysse; gouv., pres. ende luyden van onsen rade van Namen, gouverneur van Ryssel, Douway ende Orchies, rentmrs. van Zeel. bewest- ende beesterscheldt, baillu van Doernyken, prevost van Valenchiennes, schoutet van Mechelen ende alle andere onsen rechteren, officieren ende ondersaten, dyen dit aengaen sal, dat sy de voorn. inventeurs, mitsg. hore voorsz. hoirs & erfgenamen van desen onsen jegenwoordighen octroy ende consent voor den tyt ende op de conditiën & indervoeghen ende manieren boven verhaelt, doen, laten ende gedoghen, rustelyck, vredelyck & volcomelyc genyeten ende gebruycken, sonder hem te doen noch laten geschien enich hinder, letsel ofte moeynisse ter contrarie. want ons alsoe gelieft. Des t'oir-

conde, etc. Gegeven, etc. President du prive conseil, nous vous ordonnons faire seller lettres patentes, selon la minute cy dessus.

Faict Bruxelles, sous nostre nom le XII. jour de Octobre, l'an 1562, ainssy soussigne MARGUERITE. Plus bas: Collationné a la minute originale par moy, D'OVERLOPE.

VII.

DECLARATIE VANDE VISSCHERYEN IN HOLLAND, ZEELAND
ENDE VLAENDEREN, MITSGADERS VANDEN SOUTE, DAT MEN
JAERLICX TOTTEN ZELVEN VISSCHERYEN IS BEHOUVENDE.

Inden eersten, soe es te weten: dat in Holland, Zeeland ende Vlaenderen zyn twee visscheryen, die men nyet doen en mach sonder wit sout ende grof sout, daer aff d'eenen genoempt is: *den theelt vanden haring*, dat es te seggen, den tyt ende saysoen, dat men den harinck vangende es, beginnende denselven tyt van Sint Jansmisse midsoemer, ende gedurende tot Sinte Katheryne daghe den XXV. November, binnen welken tyt die schepen, genoempt *buysen* ende *boots*, moghen doen drye reyssen, datze wtter zee met visschen ende harinck geladen comen moghen.

Voorts soe es te wetene, dat die schepen, genoempt *buissen* ende *boots*, in Holland, Zeeland, Vlaenderen ende alomme over alle dese Nederlanden zyn in grooten getalle, die wel omtrent x^r. tsamen wtbrengghen souden moghen, daeraff die aldergrootste buysen moghen voeren XLVI last harinck, die alleene zoe groot in Holland zyn, ende die grooste buysen in Zeeland ende in Vlaenderen moghen voeren XXVIII last harinck enighe myn; ende die cleyne buysen met die schepen, die genoempt syn *boots*, die moghen voeren x last harinck.

Welcke buysen, groot ende cleyne, met de boots alsamen, men mach wel reduceren tot vii^r. schepen ofte buysen, daeraff elck schip ofte buyse voeren sal moeghen ende brenghen uytter zee, telke reyssen xx last harinck, die cleyne buysen met die boots jegens die grootte gecompenseert.

Ende es te weten, hoe dat die lasten vanden harinck overal in Holland, Zeeland ende Vlaenderen zyn even groot in getal van harinck, al is't, dat in Vlaenderen es gerekent op XII tonnen, ende in Hollant ende oock op enighe plaetsen in Zeeland op XIII tonnen, ende in enighe plaetsen in Zeeland op XV tonnen, procederende deze differencie deur dyen, dat die in Vlaenderen den harinck geleyt ende gepact wordt anders ende nauwer dan in Holland, ofte Zeeland, daerom die XII tonnen maken XV tonnen, ende in Holland zyn die tonnen meerder dan in Zeeland, daeromme, dat mede die XIII tonnen wtbrengen XV tonnen, maeckende een last.

Noch soe es te weten, dat op dese reductie van vii^r. schepen ofte buysen, soe zyn in Vlaenderen wel hondert buysen, ende die reste es in Holland ende Zeeland, daeraff Holland wtbrenght die twee deelen van, dezelve reste, ende Zeeland een derdendeel.

Item, genomen den voet op't getal van vii^r. schepen ofte buysen, die jaerlicx om harinck te vanghen varende zyn, in alle deze Nederlande, soe behouft elck buyse voor den geheelen teelt ende saisoene, dat men den harinck es vanghende, ten minsten twee hondert wit soudts, ende moet zelfde soudt gesoden soudt wesen ende nyet gebraden soudt, behoepende over de voorsz. vii^r. buysen zulcx tsamen tot hondert ende XL duysent wit soudts.

De andere visscherye, die in Zeeland, Holland ende Vlaenderen gebuert, omme cabiliau, lenghen, coelen ende diergelyke visch te vanghen, die doet men met cleyne schepen, genoempt *boots*, daeroff 't getal over alle dese Nederlanden tesamen mach wesen omtrent 100 schepen ofte boots, ende wordt dese visscherie gedaen inden winter naer Kersmisse.

Tot deze visscherye moet men hebben groff Maripoort soudt, ende egeen wit soudt, ende behoeft elck schip oft boot, doende een reyse inde wynter, ende noch een reyse inden somer, nae Paesschen, 60 tonnen groff soudts, daeraff die hondert ende 60 tonnen wtbrengen ende maecken een hondert groff soudts, naer de mate van Ziericzee ofte Middelborgh.

Noch soe esser ene visscherye, die inden somer begonnen wordt, naer Paeschen, by de boots ende cleyne schepen, ende wordt alleen gedaen in Zeeland, te weten: Ter Veere, Vlissinghen, Zoutelande ende Domburg, wtbrengende tesamen omtrent vyftich schepen oft boots, daeraf dat elck schip ofte boot behouft 50 tonnen groff soudts, ende dat die 50 schepen, inde somer varende, behouwen op elck schip ofte boot vyftich tonnen soudts; ende de hondert schepen, varende soe inde wynter als inden somere, nyet meer en behouwen dan tscstich tonnen, progedeert wt dyen, dat die boots varende inden somer, alsdan naer den saisoen, den visch, die vet is, meer soudts behouft tot zynder conservatie, dan inden wynter. Belooft op dese voet die menichte ende getal vanden groven soute, tot dese twee visscheryen, ende eerst over die visscherye die gedaen wordt inden winter, ende oock inden somere, tot twee reysen met hondert boots, tot elcke boot 60 tonnen, facit 6 duysent groff soudts. Ende over die visscherye, die gedaen wordt inden somer met 50 schepen, elck schip tot vyftich tonnen groff sout, fac. tweeduysent ende vyfhondert groff soudts Maripoorts; compt samen, dat die visscherye inden wintre ende inden somere behouwende zy, tot acht duysent vyfhondert groff soudts Maripoorts.

Ende alsoe de hondert xvi tonnen, die de visschers geleverd worden tot dese visscherye, voor een hondert soudts, als maer xxix tonnen voor elck quartier in alle plaetse nyet juyste wt en brenghen een hondert groff soudts, soe dat geleverd wordt Tharmuyden byder maete van Middelburg, bedragende die zelve mate van Middelbourg, voor elck quartier voor xxxiii gelycke tonnen groff soudts, soe zoude men van het geheel getal van viii^m. v^o. wel moghen afreucken seeckere quantiteyt, dewelcke om die diversiteyt vande plaetse overal ende cleyne interest van desen, hyer nyet gedaen en wordt.

Ende omme voorts inde generaliteyt vanden soute te comen, van't soudt, dat wit gemaect wordt in't zyeden ende braeden, vanden groven soute, comende wt Spaengien ende Vranckryck; soe es te weten, dat in alle dese Nederlanden syn omtrent vier hondert pannen oft keeten, zeer luttel min ofte meer, daeraff jaerlix wel een derde part vande zelve panne stille staen, ende geen wit sout en affineren off maecken, ende soude een panne, die wel toegereet es, jaerlix moghen wtleveren ende affineren ende maecken wit soudt vanden grove soute xxi, xxii ende xxiii hondert soudts, maer want dat over die 4 pannen nyet gedaen en kan worden, overmits diverse beletselen, soe van gebreecke van soute, versterfte vande panneluyden ende werckluyden, soo wordt hier die voet genomen, dat elck panne in't getalle van vyer hondert genomen, jaerlicx affinerende ende wit maeckende es, elcke panne tot xv hondert soudts, belopende op dese voet het getal van seshondert duysent wit soudts.

Van dese seshondert duysent, soe behouwen die buyssen ende schepen, varende totter visscherye vanden harinck, hondert vertich duysent souts. Rest dan vande geraffineerde ende witte soute voor die provisie vanden lande van herwaertsover, ende dat men daer wt voerende es in andere plaetse, vier hondert sestich duysent souts.

Item, om die neringhe vande visscherye te vorderen, dat die mochte meerder wassen in

die plaetse, daer men die doende es, by goede ordre ende regele opte soute gestelt, soe zoude wel goet wesen, dat die pannelyuden, die van groff sout wit sout maecken, nyet en souden vermoghen enighe ordinancie te maecken onder malekanderen, vande tyt, dat men de neringe vanden soute in't affineren ende zyeden oft braden vandyen nyet beginnen en zoude, dan tot zekere ende prefixe daghen by hemlyuden gestatueert, daer deur, dat d...gel. gebuert, dat by monopolie vande selve pannelyuden 't sout ten tyde, dat men den harinck theylt, beginnende es, ende oock inden slachtyt vanden beesten, 't soudt zeer excessivelyk rysende es, ende dat dye visschers ende andere goede luyden moeten betalen **XXVIII, XXX, XXXI** ende somtyts **XXXIV, XXXVI** ende **XL L.** groten; datmen daertoe soude moghen statuieren ende versyen, dat een ygelyck zoude moghen zyeden ende braden, als't hem believen ende goet duncken zoude, afdoende alle andere verbonden, die zy met malcanderen ter contrarie gemaect ende gesloten moghen hebben, zulcx, dat by dese die visscherye een hondert wit souts zoude moghen inne copen voor **XX L.** groten, ende zulken prys hebbende, en zoude zy egheensins geinteresseert syn, al waret oock, dat men in andere plaetsen 't voorsz. wit sout tot veel mindere pryse copende ware.

Ende indyen de Majesteit, ofte yemandt van zynentweghen zoude willen doen leveren tot zulcke prise, als voorsz. es, ofte moghelyck redelyker prys, den visschers dat soudt, dat zy tot de visscherye behouwende zyn, zoo zoude oock syne Maj. dat moghen doen, midts daer wt genietende die betalinge wt die reyse vande visschers, naer die costumen ende rechten, die zy daeraf hebben, die diversch zyn, maer meest overal, dat, soo wanneer die visschers veel gevischt hebben, dat den harinck vang ofte grove visch soe goet is, als alle die onkosten, die men in't toereden van dezelve reyse gedaen heeft, dat alsdan die penningen, die men vande soute schuldich es, mede gereet betaelt moet worden; ende als die vanck van diezelve reyse soe goet nyet en es, dat daeraff die wtreders vande buysse nyet en connen betaelt worden, een yegelyck vandat men hem schuldich is, soe werdt den voorsz. harinck oft visch vercocht, ende die penning, daeraff comende, gesmaldeelt tusschen die wtreders, pondt ende pondts gelyk, sonder enighe preferencie daer in te genieten, dan vande huyre vande bootsgesellen, die backers, wagnaers ende 's heren demeynen, die hier geprefereert worden alle andere; te weten dengenen, die gelevert hebben soudt, gaern, coern, tonnen, halve tonnen, houpen, boter, kaes, keerssen, teere, peck, mitsgaders tymerlieden ende de andere onkosten van buyssen heesschende zynde, soo dat overal gecostumeert ende voor recht gehouden ende geobserveert wordt.

Ende wat schult dat verjaert wordt, die en mach men nyet eyschen, 'ten sy by de laetste theylt enighe verhouwinge daeraff es; want die nywe schult altyt geprefereert wordt, den ouden, wesende verjaert, deur redenen, indyen dat zulcx nyet ware, nyemant en zoude metten visschers toereeden, indyen die oude ende verjaerde schult worde geprefereert.

VIII.

Comme Gaspar Seler et Francoys Berty, ayant remonstre a madame la duchesse de Parme et Plaisance etc., qu'ils desyroient mettre en oeuvre et execution certain art, par eulx trouvé et inventé a faire de la marine du (!) gros, blancq sel, sans admixtion d'autre sel, lequél sel au moyen de lad. invention ils pourroyent faire en sy grande quantite et abondance, que non seulement, les subjects et manans desd. pays de pardeça en seroyent servys et accomodes abandonnement pour quelconque leur usage, tant de table, que chalure

de chair, poisson, harencq et tnyrs, et en tout temps; de manière, que, en celuy de guerre, ne seroyt besoing, de tirer le sel a grandes frais de Brouaige ou d'ailleurs hors lesd. pays de pardeça, mais aussy, pour en fournir a tous estrangiers, sy comme Oosterlings et d'autres, accoustumes, d'aller querir aud. Brouaige et en aultre pays, lesquels, s'entrouvans servys pardeça, ne se mectroyent en cousts, hazard, danger et perte de temps, d'aller querir ailleurs, mesmes, attendu, que le sel, que se feroyt par lesd. inventeurs pardeça, se vendroyt a moindre pris, qu'il ny vault presentement; y joint, que par l'exécution de lad. invention, outre le grand prouffyt, que lad. Majeste en pourroyt tirer, la negociation s'augmentoyt grandement en ccsd. pays, et beaucoup de pauvres gens, qui seroyent employes en ceste operation en grand nombre, s'en nouriroyent et entretiendroyent. Et pour ce, que iceulx inventeurs ont mis grands frais, despens et travaux par longues annees, pour parvenir a la vraye notice dud. art, et que avant l'effectuer leur conviendroyt encoires supporter grands cousts, tant des bastimens, instrumens et aultres choses, a ce necessaires, ils ont tres humblement supplie et requis a son Alteze, qu'il plust a icelle, au nom de sad. Majeste, leur octroyer, de pouvoir eulx seuls mectre en effect leurd. invention en lesd. pays de pardeça, et qu'il fust interdit et deffendu a tous aultres, de contrefaire ou imiter icelle invention, endedans le temps et terme de 30 ans, et, que durant iceluy terme, il soyt permis auxd. inventeurs ou a leurs hoirs et heritiers, de pouvoir jouyr et user dud. octroy et privilege plainement et paisiblement, sans que en ce leur soyt fait aucun empeschement ou disturb...., directement ou indirectement, par ou ils pourroient estre frustres de l'effectuelle jouyssance d'icelluy, et moyennant ce lesd. inventeurs seroyent contents, pour recognoissance dud. octroy et privilege, donner part a sad. Majeste du vingtiesme du sel, qu'ils feroient, pourveu, qu'ils ne payeront led. vingtiesme en la premiere année, qu'ils mectent en train lad. invention, enfin qu'ils se puissent tant mieulx rembourser les despens, qu'ils debvroient porter pour l'erection des bastimens des comparatoires, officines, ouvroirs et d'aultres choses a ce requises, mesmes, attendu, que pour lad. premiere annee n'estant encoires en *bruyct* et train led. sel, la traicte et eschillement d'icelluy ne sera sy grand, quil pourra estre apres que la chose sera mieulx recogneue; et pouroyt sad. Majeste, outre lad. recognoissance, mectre quelque gratieulx impost sur led. sel, mais, le mectant grand et excessif, la traicte et eschillement d'icelluy pourroyt estre diverty, et par consequent lesd. inventeurs frustres de leur prouffyt, requirans pourtant leur estre promis, quil ne se mectra impost sur led. sel, que par leur communication & participation; et, que au surplus leur fut aussy promis, que, si apres l'expiration dud. temps sad. Majeste endendyt bailler en ferme la facture du sel ou autrement en contracter, iceulx inventeurs ou leurs hoirs et heritiers seroyent en ce preferes a tous aultres, pour recompense et remuneration du benefice, qu'ils avoient fait a lesd. pays.

Sad. Alteze, ayant ouy le rapport de la remonstrance et requeste susd., et sur ce fait tenir diverses communications avecq les inventeurs susd., apres avoir fait mectre lad. affaire en deliberation de conseil es finances de sad. Majeste, desirant avancher le prouffyt d'icelle et le bien desd. pays de pardeça et aussy gratifier lesd. inventeurs, a ce, quilz puissent jouir du fruyct de lad. invention, a sur icelluy affaire resolu et accorde en la sorte et maniere que s'ensuyt:

Et premiers leur a, au nom et de la part de sa Majeste royalle, consenty et octroye le privilege par eulx demande, pour le temps et terme de 19 ans prochainement venans, a commencer aujourd'huy, date de cestes, avecq clause d'inhibition et interdiction a tous aultres, de pouvoir contrefaire, imiter ou ensuyvre led. art en facon. que ce soyt, en faisant du sel de l'eau de la marine sans adjonction d'aultre sel; de la quelle adjonction l'on a use

pardeça jusques a present, et de pouvoir apporter, vendre, distribuer ou exposer a vente es pays de pardeça aulcun sel, fait par led. art, imitation ou contrefaicture; sur telles peines et sy grandes, que de droict ou par l'autorite de sad. Majeste sy pourroyt apposer; et leur en fairs despescher lettres patentes d'octroy et privilege, en tel cas pertinentes.

Pourveu, que, en recognoissance dud. privilege, lesd. inventeurs seront tenus payer au prouffyt de sad. Majeste la quatrieme part de la mesure du sel, que suivant led. privilege sera par eulx fait, au lieu de vingtiesme, quils en ont presente et ce doibs, quils mectront en train leurd. invention, laquelle ils debvront mectre en train dedans lan dores la date de cestes. Et quant a l'impost sur led. sel, lequel sa Majeste pourra mectre sus, outre lad. recognoissance, dont lesd. inventeurs ont fait mention par leur requeste, soyt d'ung pat-tart sur le tonneau ou plus, icelluy ne se mectra sus jusques a ce, que ladicte invention sera en train, et lors en sera fait et ordonne avecq communication desd. inventeurs, comme se trouvera convenir au plus grande prouffyt de sad. Majeste, au bien de ses pays de pardeça et a l'avancement de lad. negociation, laquelle lon ne chargera davantage, quelle ne puisse bonnement porter.

Et en cas, que, apres l'expiration desd. 19 ans, sad. Majeste desire prendre a soy lad. negociation, et que par avant lon nayt fait aultre accord avecq lesd. inventeurs de la part de sad. Majeste, icelle les aura ou leurd. hoires et heretiers pour recommandes et preferes a tous aultres, sy avant qu'elle veuille mectre lad. negociation a ferme ou collectation.

Le tout neaulmoins a condiction, que lad. invention soyt nouvelle et auparavant non pratique es pays de sad. Majeste, aussy, quelle ne soyt prejudicable en general auxd. pays, ny en particulier au fond de heritage d'aucun, mesmes, quils debvroient accorder desd. heritaiges, qu'ils voudront a ce employer, avecq les proprietaires, et au mesme pris, quils en seront accordees avecq lesd. proprietaires, sad. Majeste sera contente reprendre lesd. heritaiges, a l'expiration dud. terme de 19 ans, ensemble les edifices pour ce construites, et prise de gens, sy entendans, si avant que icelle veuille retenir a soy ladicte negociation.

Et au surplus, pour ce que, mectant en oeuvre de pardeça lad. invention, le secret desd. inventeurs en icelluy endroyt pourroyt apparemment estre decouvert et mis en pratique ailleurs es pays voisins, lesd. inventeurs, pour en ce empescher tous aultres et obvyer a leur dommaige, se pourront accorder avecq les princes voisins, ou y pourroyt estre apparence de faire semblable negociation du sel de la marine, comme dessus, en prejudice de lesd. pays, comme en Engleterre, Escosse, Danemarque, Suede, Embde et les villes marines d'Oisterlande, ou aultres lieux maritimes, ou leur semblera convenir et plaira mectre en pratique la susd. invention.

A condition que, pour demonstrer, que leur intention est, de faire leur train principal dud. sel esd. pays de pardeça, ils payeront au prouffyt de sad. Majeste le centiesme de tout le sel, que eulx mesmes feront esdicts pays, villes et aultres lieux maritimes. Et sy d'aucun prince maritime, communaulte ou ville maritime la, ou lesd. inventeurs mesmes ne voudissent exercer ladicte invention, mais pour lenseigner ou apprendre, ils recensent (!) quelque gratuite ou recognoissance, en ce cas ils seront tenus payer au prouffyt de sad. Majeste ledict centiesme de ce, qu'ils recevront pour icelle gratuyte ou recompense, dont ils feront creuz, et lon sen refera a leur affirmation et exhibition du compte ou calculaire tenu esd. lieux, ou certification en cas de la gratuite susd. Et pardessus ce, que lesd. inventeurs soyent aussy tenus de s'obliger bien et deurement, quils renvoyeront pardeça nul sel, fait esd. aultres pays, et aussy, qu'ils ne contracteront ny feront contracter, pour faire delivrances dud. sel es pays dessus nommes et autres pays, au prejudice de la negociation de pardeça.

Toutes lesquelles conditions et restrictions ont de la part desd. inventeurs esté acceptées

en la forme et maniere, que dict est, sous promesse sur ce faicte, tant du coste de sad. Majeste, que desd. inventeurs, que le contract susd. se observera et entretiendra inviolablement en tous les poincts et articles susd., sans aucune fraude ou malingnite.

Faict a Bruxelles, le 18. jour de Febr., l'an 1563.

IX.

REMONSTRANCE, QUE SA MAJESTE FAICT AUX ESTATS GENERAULX DE SES PAYS PARDEÇA, QUANT A L'AFFAIRE DU SEL.

Que sa Majeste, ayant faict visiter plusieurs moyens et concepts advises et mis en avant par aucuns esprits inventifs, pour subvenir aux necessités publiques, ou ses pays se retrouvent presentement, et pour fournir aux despens de la guerre et aultres frais et charges, sans lesquelles l'estat de la republique ne se peut bonnement entretenir, mesmes pour promptement recouvrir l'argent, qu'est l'entier fondement de la guerre, à la moindre fouldre et laesion du pays et des communs subjects d'icelluy; et apres que le tout a été mis en deliberation de conseil, a finalement este d'advis, d'entendre a certain moyen et invention, touchant le sel, comme estant le plus facile, convenable et de moindre grieff et charge de la commune, signamment attendu, que ceulx, qui misent en avant lesd. moyens, donnoyent à recognoitre, que par ce le sel se mettroit a moindre pris, quil estoit par avant. Ce neaultmoins, sad. Majeste ny riens voullu resoudre, sans preallablement en communiquer aux estats.

Et pour iceulx tant mieulx informer du tout, sad. Majeste leur a bien voulu donner a cognoistre la source de cestuy affaire, ascavoir, comment aucuns natyffs de pays d'Italie, se monstrans affectiones au service de sa Majeste, considerans la necessité, penure et disette, en laquelle se retrouvoit, pour furnir aux frais et despens de la presente guerre, se-stoyent, selon l'esperience, qu'ils avoient de la conduicte de plusieurs pays, royaumes et provinces d'aucuns moyens, par lesquels sa Majesté, sans aucune charge ou fouldre de ses pays, peuple et communaulte de pardeça, se pourroyt expliquer d'icelle necessite et penure, et abondamment fournir a ce, que seroyt de besoing, pour soutenir la presente guerre, a la seurete, preservation et deffence comme de sesd. pays.

Et desquels, comme donnoyent a cognoistre, il y avoit entre aultres celluy, qui cognoissoit l'affaire du sel, alendroyt duquel sestans esmerveilles de la maniere usee es pays de pardeça, quant au mesme sel sestans aussy donné garde du desordre, exces et abus de ceulx, qui jusques ores avoyent en la negotiation du mesme sel, ils avoient trouvé party, par lequel, vueillant sa Majeste prendre et reserver a soy la vente et distribution de tout le sel, qui annuellement se consume et revende es pays de pardeça, et la donner à ferme ou ammodiation a aucuns marchans, que denommeroyent, et ce pour l'espace de 15 ans, ils furnyroyent et payeroyent annuellement au prouffyte de sa Majeste ou de sa royale chambre, la somme de **III.** mille florins, revenans pour ledict terme de 15 ans à la somme de trois millions des-cus, et ils reviendroyent et eschilleroient ledict sel, ung tiers meilleur marche, que il n'avoit valu par avant es communes annees, si comme que en lieu de quatre livres ou de **III**½ livres, que lon en auroyt donne en Anvers, Bruxelles et ailleurs pour vng patart, ils en donneroyent six livres, et tiendroyent le pays fourny.

Donc, ayant sa Majeste depute aucuns commis, pour enfoncer leurdict offre et intention plus avant, ont persiste en leur premiere declaration, quant au susd. meilleur marche, lequel touttefois disoient entendre, quant aux subjects et non pas estrangiers, lesquelles entendoient, que l'achapteroient et payeroient aultant, comme avoit valu a temps de ladicte remonstrance, offre et presentation, que fut environ Noel dernier 1557, par ou attendu la distinction ou diversification du pris entre les subjects et estrangiers, ils entendoient, que ne seroit loysible a d'aucun subject de pardeça, de revendre le sel blancq, signament aux estrangiers, mais seulement auxd. marchans ou fermiers, ou leurs agens et facteurs, et que a cet effect, ils tiendroyent leurs estaples non seulement es lieux accoustumes, comme de Hollande et Selande et ailleurs, ou que lon cuyt et raffine le sel, mais aussy en toutes aultres villes de Brabant, Flandres, Haynault et Arthois, ou que lon est accoustume de revendre et escheller le mesme sel.

Et qu'ils prendroyent à eulx toutes les salines, et entreprendroyent eulx mesmes le fait de bouillir et affiner le sel, metcans en oeuvre les ouvriers, hommes et femmes, accoustumes esdicts salines, avecq plusieurs aultres particularites declairees alors pardevant lesdicts commis, comme entre aultres d'aller querir out faire venir eulx mesmes le gros sel de tels lieux et pays, que bon leur sembleroyt, ou, le laissant amesner a d'aultres, leur payer telle sallaire, comme seroyt dict et arbitre par sa Majeste ou ses commis, et aultres choses semblables, concernant ledict affaire du sel.

Que sa Majeste ayant entendu ceste ouverture, voyant la concerner la negociacion du sel, les salines et boulleries, la navigation, les pecheries et aultres affaires et negoces, traictes es pays d'Hollande et Selande, ait este d'avis, remectre et envoyer le tout au feu Marquis de la Vere, comme de son vivant gouverneur et lieutenant des mesmes pays, afin d'enfoncer plusavant les mis en avant desd. remonstrances, et s'informer pareillement sur l'interest et prejudice de ceulx, qui vraysemblablement en pourroyent estre interessees, tant desd. pays et villes d'iceulx en general, comme d'ung chacun en particulier; et que icelluy Marquis, apres avoir entendu le tout, s'etant informe sur led. interest et prejudice, ait trouve ce mis en avant selon le pied, que avoient prins et donne a cognoistre iceulx Remonstrans, n'estre aulcunement practicable, important, comme sembloyt, trop d'interest et prejudice, tant en general que particulier, au regard desd. pays d'Hollande et Selande et aultres, ou lon fait le train dudict sel, si comme que lon faisoit la revente du sel blancq au pois ou livre, selon lequel se sembloyt fonder le meilleur marche, et que la mesme revente seroyt des marchans ou fermiers, tant seullement, et que a cest effect ils tiendroyent leurs estaples en toutes les villes closes des pays de pardeça, et qu'ils entreprendroyent le fait de rebouilleurs au affineurs, les deboutans ainsy de leur train et gaignage accoustumee, et que eulx seuls feroient la revente, privans aussy de leur train tant les revendeurs, qui sont accoustumés de revendre sel, comme les navires, qui le vont querir en Hollande et Selande et ailleurs, ou que l'on le cuyt ou raffine, pour lamesner apres es lieux, ou lon le revend ou echelle. Item, qu'ils feroient eulx mesmes amesner le gros sel, chose ... trop prejudiciable a la navigation et train de marchandise.

Et que, ce leur estant remonstre, ont este contents de continuer la negociation sur ung aultre pied, par lequel en effect lon delaisserait a ung chacun son train et stil accoustume, comme aux navires et voicturiers, tant grandes que petites, aller querir et l'amesner tant du gros que blancq sel.

Item, aux revendeurs la revente du sel blancq, pour le revendre en gros ou par le menu ou detaille, et ce, tant aux estrangiers que subjects l'avoir achette unefois desd. marchans ou fermiers aux lieux des estaples accoustumes, comme de Brabant, Flandres, Hollande et Selande, ou lon cuyt le sel et affine.

Donc ny restant aultre, si non ce, que concernoyt lesd. rebouilleurs ou affineurs, pour accorder avecq eulx du pris du mesme rebouiller ou affiner, et ce que en dependoyt, et entant, que, allant le party avant, ils debvroient rebouiller ou raffiner le mesme sel au prouffyt desd. marchans ou fermiers, les recompenser du dommage et interest, quils pourroyent pretendre, d'abandonner leur train accoustumee de la negociation du sel, tant en achapt que vente, a finablement, apres plusieurs assemblees et communications, tenues avecq iceulx affineurs de la part et par moyens d'aucuns commis de sa Majeste, este faict et dresse avecq eulx vng traicte ou capitulation tant sur led. pris, comme aussy sur la recompense du dommage et interest, que pourroyent pretendre a la cause que dessus, et ce soubs le bon plaisir et aggréation de sad. Majeste.

Par ou, que, estant l'intention de sa Majeste, de ne prejudicier a aultruy, quelque necessite que le pressa, ne en general, ne en particulier, ou estant prejudicie le recompenser, restans ses commis donne garde de l'empeschement, prejudice ou interest, que par led. mis en avant ou innovation des choses, pourroyt estre infere a la pescherye, chose de tres grand moment et importance pour lesd. pays de Hollande et Selande, y ait este prins tel respect et est advise tel moyen, que vraisemblablement passant outre au contract, que entendoient iceulx remonstrans, led. train de pescherye n'en seroyt aucunement recule ou empesche, mais aussy grandement avance et soulage.

Tellement, que, le tout considere, n'y restant aultre chose, que d'achever avecq lesd. marchans ou fermiers, ou ceulx, qui auroyent mis en avant lad. party, quant au pris, que leur seroyt prefige de la revente dud. sel, lequel demandoyent estre mis aultant plus hault, a cause, que, comme disoyent, par les changemens et innovations, faictes de leur premier offre, la negociation estoyt grandement empiree, et venoyt a deceder beaucoup a leur concu gaignage, declinans aussy en effect du premier offre, qu'ils avoyent faict de meilleur marche; la majeste a differe, de prendre aucune resolution en ceste matiere, non seulement, quant a ce, que concernoyt iceulx marchans, mais aussy en ce que aultrement pourroyt disposer dudict sel, jusques a ce que auroyt adverty lesd. estats de ladicte negociation, pour scavoir et entendre d'eulx, s'il y auroyt aultre moyen, de subvenir a la presente necessite a moindre foulle, charge et interest de la republique et communaulte, leur ayant par ce bien voulu donner a recognoistre, n'avoir en ceste matiere aultre object ne chose, a laquelle elle preferoit si non la conservation, bien, repos et tranquillite desd. pays, afin de les pouvoir soustenir en ceste extreme necessite avecq la moindre foulle et charge d'eulx et de tous bons subjects, que faire se peut.

Sy avant, que non obstant, que sa Majeste ayt este presse grandement, de la part desd. marchans, pour leur accorder lad. ferme ou admodiation, et quelle eust aussy bien grandement besoing d'argent, pour furnir aux apprests et appareils de la presente guerre; tellement, que lad. offre et furnissement des deniers ne luy fut venu, que tres a point.

Sy est ce touttefois, que, ayant sa majeste faict enfoncer le secret de ceste negociation, et faict calculer la mise et despence, a quoy revenoyt le sel blancq, ayant trouve le pris, que l'avoient demande, estre mis a la revente excessiff, que apparemment causeroyt rencherissement du sel, a la charge et foulle de la commune, ayant besoing d'icelluy sel, et ne s'en pouvant aucunement passer, luy estant en tant suspect led. offre et mis en avant d'iceulx marchans, affectans, comme sembloyt, trop grand gaignage, n'en ay voulu passer outre avecq eulx d'aucune chose, ne de contract ne d'aultre, que premierement n'est communique et propose le tout aux estats, pour assentir et entendre deulx, sy par aultre bout ou moyen se pourroyt encheminer l'aide et secours ou renfort des finances, que sa Majeste en ceste necessite voudroyt tirer de ceste espece du sel, comme l'on scayt de

toute ancienne plus subjecte et appropriée aux ordonnances et despositions des princes ou republicques, que nulle autre sorte ou espece, dont y a aucun commerce; si comme sa Majeste reserva a soy la revente et distribution dudict sel et la bailla en ferme ou admodiation par voye de licitation et a plus offrant, ou que la fist administrer par aucuns agens, facteurs ou procureurs, a ce, que le prouffyt, que en pourroyent tirer fermiers ou conducteurs, le donnant a ferme ou admodiation, demeura a sa Majesté, pour par ce bout avoir tant moins d'occasion d'autre nouvelle ou ulterieure charge, ou que fust sur lad. espece de sel introduict et mis sus pour droict et impost, la somme de 50 florins pour chacun cent, et ce au support desd. charges, ou autant plus ou moins, que lon trouvera icelles charges requerir, par moyen du quel semble, que ne seroyt de besoing d'innover aucune chose, ne donner cause d'aucun divertissement au alteration a personne, demeurant vng chacun en sa premiere liberte, stil et train accoustumé.

En quoy sa Majeste a ceste confidence auxd. estats, quils feront tout leur effort non seulement, de la bien adviser, de ce, que leur semblera le plus convenable et de plus facile conduyete et direction en ceste matiere, mais ausy d'y prester toute ayde, faveur et assistance, a bien imprimer ceulx, avecq lesquels le leur faudra communiquer, afin de le pouvoir guyder et conduyre a bon effect, soyt par l'une voye ou l'autre, celle, que lon trouvera mieulx convenir, dont le l'une ne l'autre leur debvroyt sembler estrange, veu les grandes et extremes necessites, ou les pays presentement se retrouvent, pour soustenement desquelles en rejectans moyens, faudroyt prendre le refuge a d'autres de beaucoup plus grand grieff et charge, desquels, comme dict est, elle les desire soulager, en tant, que aucunement faire se peult, d'autant plus, que sa Majeste nentend mettre en pratique aucun moyen, soyt celuy de la reserve ou de l'impost, a aucun prejudice, charge ou detrimment de la republicque, en meçant en avant chose, qui fut prejudiciable a la navigation, train ou cours de la marchandise ou autres affaires ou negoces, par lesquels se maintiennent les pays, villes, peuples et communaultes d'icelles, ains de laisser le tout en sa premiere et pristine liberte, sans donner occasion d'aucun divertissement ou alteration desd. affaires et negoces, en tant, que aucunement faire se peult.

Et comme quant a la reserve, en cas, que la resolution se y a donna, sa Majeste nentend prendre a soy la negociation ou distribution dudict sel, fust, pour la donner en ferme, ou la faire administrer par aucuns procureurs, agens ou commis, en usurpant aucune chose sur les navieures (!), ceulx qui sont accoustumes aller querir le gros ou blancq sel, ne ausy les revendeurs, qui sont accoustumes revendre le sel, soyt en gros ou par le menu, ains, que ung chacun demeure en son vieulx stil et train accoustume, es mesmes termes, qui sont declarez cy devant a l'endroit de la negociation entrevenue avecq lesd. marchans ou leurs agens, ayans demande lad. ferme et y faict loffre cy dessus declare.

Et comme insistans au mesme pied a l'endroit des rebouilleurs ou affineurs du sel, entend ausy, au mesme cas, ensuyvre le traicte ou capitulation de la part et sous le bon plaisir d'elle dressee avecq eulx, au moins en tant, que concerne le pris, rebouillissement ou affinement d'icelluy sel, les salaires, competement de leur paine, travaux, frais et despens, que leur y convient faire, et pareillement ausy leur faire recompense condigne et raisonnable du domaige et interest, que pourraient pretendre a cause, que ne leur seroyt possible de vendre le sel a leur prouffyt, et par ainsy debvroyent abandonner leur train accoustumee, scavoir a la negociation dud. sel, es mesmes termes, que ait este declare cy devant, a l'endroit de ce, que ayt este negocié avecq lesd. marchans. Par ou semble, que, prenant icelle voye, nulle n'avroit raison de se plaindre, n'estant en aucune chose prejudiciable ou interesse, ou y pouvant pretendre aucun prejudice ou interest, en estant bien et deurement et de sou

gre propre satisfait et recompense, ny entrevenant aussy changement ou innovation de chose aulcune, si non que en vertu dudict traite ou capitulation, sa Majeste sur ce au droict desd. rebouilleurs ou affineurs, tellement, que, comme vers iceulx jusques ores a este la revente et negociation dud. sel, elle seroyt mainten. vers sa Majeste, comme en ayant acquis le droict par la cession et remuneration des mesmes rebouilleurs ou affineurs, et comme jusques ores ils ont rebouilly et affine le sel a leur prouffyt propre par la distribution et revente, qu'ils en ont eu, ils le feroient mainten. au prouffyt de sa Majeste, comme sestans de leur gre et consentement obliges en son service, et ayans aussy mis en son pouvoir, tant les salines, cest a scavoir, quant a l'usage, comme de sel que lon y feroit, pour en disposer, comme de chose propre et appartenant a luy, signament veillant accepter led. traicte, il y a de leur part arreste et accorde, a raison duquel lon ne le pourroyt inculper ne aussy redarguer d'aulcune usurpation, que selon le droict lon pourroyt dire injuste et indeue, ainsy, que selon la regle commune, a icelluy, qui scait et consente, lon ne fayt tort ne injustice. Et si est ce, que, cessant led. traicte, sa Majeste se pourroyt ayder d'aultres moyens importans le mesme effect, signamment en ceste espee de sel, et ce es mesmes termes, que le droict le permet et luy pourroyent suffrager les exemples de tant d'aultre villes et republicques, et d'aultant plus, estant et procedant le gros sel, qui s'affine de pardeça, pour la pluspart des pays et royaumes d'Espagne, subjects a sa Majeste, et pour aultant de la que deca plus subject a ses constitutions et ordonnances.

Mais comme nest l'intention de sa Majeste d'encheminer ceste affaire pour aulcune aigreur, ne aussy user en lung ou lautre moyen d'aulcune extremité de puissance, nest de besoing d'insister a faire plus ample deduction ne remonstrance, combien avant quelle se puisse estendre, mais de regarder tant seulement combien ceste republicque des pays de pardeça aye affaire d'estre secourue, pour ne laisser perdre et ruyner enthierement, affin de se renger au moyen, que semblera le plus convenable a icelluy effect, et adapter et proportioner remede a l'exigence du mal, en quelle se retrouve.

Et ores que au regard de ce bien cheroyt en consideration, combien un prince souverain, presse de telle necessite, comme s'offre presentement, pourroyt pretendre en semblable espee comme de sel, touttefois nest besoing icy en tenir plus loing propos, pour aultant, que sa Majeste nest resolue et determinee de attribuer ou approprier en ceste part aulcune chose, ains de mettre et conferer le tout au bien, utilite et benefice de la republicque, tant pour la necessaire deffence, tuition et preservation d'icelluy comme aussy le sousten. des necessités publiques, que leur ont este declaires par la derniere proposition.

A rayson de quoy, ne leur debvroit ce moyen de reserve estre suspect d'aulcune indene practique ou machination, comme lon entendroyt de faire haulcer excessivement le pris du sel, a aulcune change, foulle ou destriment de peuple et communaulte, pour en tirer aultant plus de prouffyt, a cause, que par le contenu de la dicte proposition, signamment en l'article concernant le sel, leur debvroit estre exime tant scrupule, et venir a cesser ceste impression, par ce que sa Majeste leur promet en cas, qu'ils veillent la levee et recepte du mesme sel, oultre ce, que estant ce moyen destine, comme dict est, au bien et conservation de la republicque et communaulte, y ny gist telle ou semblable imagination de le vouloir detorquer ou convertir a la fin contraire, et sy ne debvroit elle avoir lien, que sa Majeste, de laquelle ils ont par tant de foys cogneu le bon zele, quelle a toujours eu, a les sublever et soulaiger en tout ce, que luy ait este possible, de tant moins, que les vouldroyt maintenant en tant d'aultres charges laisser charger, ou fouller oultre ce, que la necessite porte, se pouvans en tant assurer, que passant oultre avecq ce moyen, sa Majeste entend de tellement regler et moderer le pris de la revente dud. sel, et y mettre sy bon ordre et

police, qu'ils ne se appercevront d'aucun haulcement ou rencherissement dud. sel, du moins tel, dont avecq raison ils se pourroyent resëntir ou plaindre, mesmes au regard du pris, qu'ils ont achepte par cy devant en l'achettant. Encoires lesd. raffineurs, lesquels sestans seulx entremesles de ceste negociation, ont trouve moyen de tenir la provision du sel sy restraincte, que la revente est toujours demeure a hault pris, non obstant l'abondance, que le temps a parfois donne dudict sel, tellement, que quant ores a l'occasion de ceste reserve, ou de ce, que par moyen d'icelle viendroyt proufflyter sa Majeste, led. sel se vint auleunement haulcer ou rencherir au pris, ils n'en debvroyent prendre aucun resentiment ou alteration, non plus qu'ils ont fait du pris, ayans eu cours au temps passe, estant la revente ou distribution du sel es mains desd. affineurs, mais s'en contenter d'autant mieulx, considerans ce, en quoy s'employeroyt le prouffyt, que en reviendroyt a sa Majeste.

Et comme de semblable tombant la resolution sur aultre moyen, que est de . . . impost a mectre, comme dict est, sur led. sel; sa Majeste n'entendroyt auleunement user du mesme impost, en le mectant sy raisonnable et modere et . . . proportion cy devant, en donnant aussy sy bon ordre a la distribution et revente, que lon ne auroyt a craindre aucun desordre, ne aussy aucun notable haulcement ou rencherissement du pris du sel, au moins au regard de la derniere vente ou achapte, par lequel vng chacun du peuple ou communaulte se pourveoit de ce, dont a de besoing ou pour son usaige, ains que le tout demeureroyt au vieulx cours et pris ordinaire, au plus pres que faire se pourroyt, tellement, que y entrevenant aucun changement, le mesme seroyt de sy peu, que nul n'en debvroyt prendre fondement d'aucune opposition ou contradiction, ne aussy en estre mal imprime, considerant ce, a quoy lon entend employer, ne redondant par ce a aucune charge ou foule du peuple ou subjects, ains au bien, repos, seurete et tranquillite d'iceulx et de tout le pays. Par ou estant ceste necessite publique telle, que ung chacun doibve mectre la main pour la secourir, sa Majeste a ceste confiance en eulx, qu'ils ny seront moins prompts ne volontaires, que icelle, ains que selon l'obligation et respect, qu'ils doivent avoyr a leur propre salut, et celle de leur patrye, y ayant sa Majeste mis tout ce que luy a este possible lun ce, qu'ils ont entendu de ses aultres pays, royaulmes et provinces charge son demaine jusques au bout, ils ne defauldront auleunement de leur coste signament estans en ceste extreme necessite les choses reduictes en tel termes, que lon puisse esperer avecq layde de Dieu pouvoir une foys donner fin a tant de maulx, calamites et dangers, desquels se tronve longnement affligee ceste masse des pays, sesvertuans en tant par tous moyens possibles et excogitables, pour ne defaillir a la societe, que sa Majeste desire avoir avecq eulx en ceste occurence du temps present, a ce que par main commune et d'une vray mutuelle et reciproque intelligence soyt porte non seulement l'insupportable faix de ceste presente guerre, mais aussy a tant d'aultres extremes necessites, que leur sont este declaires, adhibe le remede a sy bon fin, comme au soudenement de ceste republicque, la tuition et defence de ces pays et preservation generale desd. estats et de tous aultres bons subjects lon trouvera convenir.

A quoy, sa Majeste, pour conclure, ne requiert auxd. estats d'aultre, comme elle fait bien affectueusement, si non, que a leur prochain rethour avecq la responce sur les aultres points de la proposition, ils vueillent rapporter semblablement leurs advys du moyen et expedient, que leur semblera le plus convenable, pour encheminer et conduire cest affaire, conforme a lad. proposition, affin, que sa Majeste, avant que la necessite viengne surprendre davan-taige, quelle puisse prendre quelque bonne resolution et toutes longeurs et difficultes forcloses . . . (si ainsy sera trouve convenir) de jouir l'effect, quelle desire a si bonne et louable fin, que dessus il a este au long declairee.

X.

CONCEPT PRINS POUR ACCORDER AVECQ LES AFFINEURS DE SEL
DE CES PAYS BAS, ET SE POURRONT (!) FAIRE EN LES MANIERES,
QUE SENSUYVENT.

Premiers, que les marchans livront auxd. affineurs le gros sel la moictye d'Espagne et de Portugal et l'autre de Bruaige, si bon leur semble, et ce pour le pris de 16 L. gros le cent lung parmy l'autre.

Lequel sel ils pourront bouillir et affiner, en rendant le sel blancq aux marchans ou aux commis de sa Majeste pour 20 liv. gros pour le cent, et sera auxd. affineurs et a leur prouffyt la supremesure, quils bouilliront ou rostiront davantage que cent de cent.

Par ainsy prouffiteront lesd. affineurs sur chacun cent de sel 4 livres de gros et lad. supremesure, sur quoy lesd. affineurs seront tenus d'avoir leurs salines payelles et tous aultres utensiles, quon a besoing pour cuyre ou bouillir led. sel, ensemble serviteurs et servantes a tout ce quil en depend, a leurs despens, et sans les despens desd. marchans ou deputes de sa Majeste. Aussy seront lesd. affineurs tenus querir led. gros sel a Armuyde ou aultre part en Selande, ou il sera a leur despens, aussy le faire mettre dedans lesd. salines sans despence quelconque desd. marchans ou de sa Majeste, pourveu, que par sad. Majeste soyt mis ordre sur les marronniers et aultres ouvriers, que lesd. affineurs soyent toujours servys a ung pris raisonnable, comme sa Majeste ordonnera. Et quant led. sel sera affine blancq et mis en sa place, quon nomme vulgairement le, que lesd. marchans ou commis seront tenus recevoir led. sel en dedans trois sepmaines ou plustost, y ayant vng cent et demy du dict sel sur led., et payeront lesd. affineurs les despens de mesurer, rompre, mettre dedans le sacq, et de la en avant seront tous les despens, qui suiveront, aux despens desd. marchans.

Item, sil advenoyt par secheresse de temps ou aultrement, que les tourbes ne pourroient flotter ne venir, parcequon les amesne par petites eaulx croissantes et decroissantes selon le temps secq. ou trop de pluye, que chacun porteroyt son interest et dommage, tant les marchans que lesd. affineurs, et quadvient aulcunefoys de telle sorte, que ce, quils achapent ce temps pour VII L. gros, quil faudroient bien bailler la moictye d'avantage et plus, que vient a considerer.

Aussy, que, si ladvenoyt, que par fortune de feu ou inondation et haulx flux d'eau perissoyent avecq le sel, y estant dedans enthierement ou en partye, que chacun portera son interest, les marchans de leur sel, et lesd. affineurs de leurs salines, tourbes et aultres utensiles; et aussy que se trouve aulcune foys, que le sel, tant de Portugal, d'Espagne que de Bruaige venant d'ung pays et lung cent beaucoup meilleur que l'autre, que lesd. marchans seroyent tenus de repartir egalement led. gros sel de chacune desd. contrees, que sera possible de faire auxd. affineurs.

Et a considerer, que le sel de Portugal nest si bien convenable a faire rostir que le sel d'Espagne, et faudroyt, que lesd. marchans fussent toujours furnis de gros sel pour entretenir lesd. salines en ouvrage, qu'ils pourront bouillir et cuyre depuis Pasques jusques a S. Martyn; il semble, sous correction, quant au poinct de distribuer le sel, que les affineurs entre eulx mesmes, auroyent de leurs gens, comme ils ont presentement, quon nomme doyens, qu'avroyent la charge de la dicte distribution.

OFFRES FAICTES, DE PAR LES MARCHANS APPALTATEURS DU SEL
A SA MAJESTE.

Ils ont offert et offrent de nouveau furnir les pays de sa Majeste de sel l'espace de xv annees ensuyvant.

Et comme en temps de lad. offre on vendoyt la mesure, contenant livres iv et demye de sel, vng pattart, ils offrent en donner vi L. pour le mesme pris.

Ils offroyent aussy payer pour le droict de sa Majeste les xv annees durantés ive. mille florins par an, le terme desd. xv annees; a condition, touttefois, que sa Majeste, consenteroyt auxd. marchans, appellateurs, que personne ne pourroyt vendre ny acheter sel; si non eulx ou leurs commis ce terme de xv ans durans.

Et sont contens lesd. marchans appellateurs, que les mesmes affineurs du sel, quont affine jusques au present, affineront les xv annees durantés, en leur baillant le gros sel pour affiner, payans aussy tous despens de travailleurs, tourbes et aultres quelconques necessaires pour led. raffinement et outre six florins pour chacun cent au prouffyt des affineurs.

DE

UTRECHTSCHÉ CAPITTELS.

SINT JAN.

BEWYS VAN ALLE GERECHTICHEDEN, PRAEËMINENTIEN, JURISDICTIONEN ETC. INDE PROSDYE S. JANS, MET DE BEWIJSSTUKKEN.

Nadien dat de Con. Majest. heeft belieft, by sententie interlocutoire in zynen secreten raede, den XXIII. in Decembri XV. LXII ghegeven, (volgende hetghene dat die Coninghinne van Hongrien, hoogher memorien, in't jaer XV. XLVI ghedelibereert hadde) t'ordineeren dat voir u lieden, erweerdighe ende mogende heeren, ende in u lieden handen zouden gedient wezen, zoo wel die stucken die in de zaeke, hangende inden secreten raede, tusschen die proost van Sint Jans kerke t'Utrecht (nopende eenen Melchior Willemsz., die de procureur generael gevangen houdt) suppleant ter eender zyde, ende de voorsz. procureur generael aldaer ter andere, zyn overghegeven, als andere die de voorsz. partyen daerenboven noch zullen willen dienen ende overgeven, opdat al 'tghene, dat die parthyen *hinc inde* zullen willen overleggen, ter justificatie van hunnen gepretendeerde rechten, jurisdictien, hoocheyden ende preëminentien zoude moghen by uwer eerweerdicheyden gesien ende gevisiteert werden, ende endelick gedefinieert wezen die differenten, die hier voortyts dickwils tusschen die voorsz. partyen verresen zyn, om dieselve sententie ende ordinantie te voldoeene, zoo doet heer Bucho van Montzima, jegenwoordich proost van Sint Jans kercke t'Utrecht, oidtmoedich vertooch van die hoocheyden, preëminentien, prerogativen, auctoriteyten, jurisdictien ende rechten derselver proostien, die welcke gebruyckt, gheuseert ende onderhouden zyn geweest byden proosten van derselver proostien ende hueren officieren inder tyt geweest zynde, geleden c. II. III. jaeren ende veel meer tyts, soo 't hiernaer breder verclaert zal worden, supplicerende als in d'eynde van desen.

1. In den eersten, zoe doet te noterene, dat die voorsz. proostie in haer comprehendeert deze heerlicheden ende plaetsen, als: Midrecht, Wilenis, Achtienhoven, Cudelstert, Tamen ende Zevenhoven, ende sucx werden dieselve heerlicheden ende plaetzen genaempt *die proostie van Sint Jans tot Uytrecht*, soo hier naer insgelycx breeder sal vertoocht werden.

2. Om dan *ab exordio* te bewysene, hoe die voorsz. proostie ten voorsz. hoocheden, preëminentien, prerogativen, jurisdictien, rechten ende possessien geraect is, soe bevindt men, dat wylen Otto, als Coninck van Roomen, gegunt ende gegeven heeft Balderico, doen biscop van Utrecht, die hoocheyt van te mogen munte slaen, verbiedende eenen jegelyck van eeniger auctoriteyt, 't selve te mogen beletten, noch eenigen tol oft anderen last daervan te

nemene, maer wes daervan geheven oft gelicht soude mogen werden, 't selve heeft hy Coninck Otto gansselyck ende geheelyck den voorsz. bisscop met volder macht overgelaten, breeder blykende by synen brieven, gesegelt ende met synen handteyken geconfirmeert in date des jaers ons Heeren IX°.XXXVI, by copie alhier getoocht, beginnende in *nomine Dni Jesu Christi, etc.*

3. Daer naer dezelve Coninck Otto, willende den voorsz. bisscop Balderico noch meer begunstighen, heeft al 't gene dat by synen voirsaten der kercke van Utrecht verleent hadde geweest, ofte oock van yemanden anders, als onder anderen het thienste deel van allen den regalien, soe wel van der munten als den tollē, die men inden bisdommen van Utrecht lichtende was, mitsgaders vanden tributen, genaempt *cogschult*, ende oick dat men tot Duyrstadt, nu genaempt *Wyck*, ende generalyck in allen plaetsen, totter zee toe, ende oock in den eylanden daeromtrent, dat men den Keyzer oft den Coninghen van Roomen plach te geven, volgen soude den bisscop van Utrecht inder tyt wezende, verbiedende 't selve eenichsins te stoorne, maer 't selve inder eeuwichheit sulcx te gedooogen, als breder blycken mach by deszelfs Coninck Otto brieven, besegelt ende met synen ringhe geteekent, in date des jaers onzes Heeren IX°. ende XLIX, daervan hier oic copie geëxhibeert wordt.

4. Deselve Coninck Otto, Keyser van Roomen geworden zynde, heeft aldus voorsz. is, vernieuwt, verleent ende geconfirmeert, merkelyck die hoocheyt, auctoriteyt ende regale van munte te slaene, breeder blykende by synen brieven, in date des jaers ons Heeren IX°.LXXV, hier oock by copie overgeleyt.

5. Ende in't selve jaer van IX°.LXXV, zoe heeft deze voorsz. Keyzer Otto den voorsz. bisscop Balderico ende der kercken van Utrecht verleent, al 't gene dat hy hadde van hoocheden inder stede van *Amuda*, mitsgaders den tol aldaer liggende, voirts die visscherien in *Almere*, ende alle het recht ten beyden zyden vande rivier, genaempt *de Vecht*, soe van landt, bosschen, wateringē, waterloopen, staande wateren, vyvers ende andersins, dat den voorsz. Keyzer Otto, als regal toebehoort hadde, als breder blycken mach by copie vande brieven daervan zynde, in date anno LXXV voirseit, *idus VIII Juny*, mitsgaders by een copie van een andere brieve van derselver date.

6. Alsoe die voorsz. rechten, præminentien, faculteyten, hoocheden en jurisdiction der voorsz. kercken ende bisdom van Utrecht gegont ende verleent als voren, heeft die Keyser, Henricus die Tweede, regierende omtrent den jaere ons Heeren duysent ende vyftich, ten tyde vanden bisscop Willem van Utrecht geconfirmeert, ende oic, voir alsoe veel als't noot is, gegont ende verleent.

7. Naer dezen, te wetene inden jaere ons Heeren duyzent ende LXXXV, wezende doen tot Utrecht bisscop Coenraet, doende deselve bisscop een zekere permutatie met Ancelmo, proost van St. Jans voorsz., in dier tyt, naerdien dezelve proost den voorsz. bisscop Coenraet opgedragen ende getransporteert hadde sekeren thol in d'uytsluyzen, mitsgaders zekere andere goeden ende boschagen, gelegen in Wambeke.

8. Soo heeft dieselve bisscop Conraet, daer voren ende in recompensie, sekere kerke, gelegen in *Fernake*, met haeren toebehooren, mitsgaders zeker mourlant in *Everkestoope*, alsoe 't selve gelegen was, met oic een seker quartier, genaempt *die XL hoeven*, nu geheeten *Wilnis* ende het landt van Mydrecht gelegen in zekere bepalinghe met sulcke conditien, ende besproken, dat zoo wanneer die voorsz. landen, doen ter tyt mourlanden zynde ende onbewoont, geraecten bewoont te werdene, die thienden allen rechten ende justicien van dien, soe wel geestelick als weerlick, soude alleenlick toebehooren de voorsz. proostie van St. Jans ende nyet anders, als breder blycken mach by d'inhouden van derselver ghyften Conradi, beseghelt by den voorsz. bisscop Conraet, in tegenwoordicheyt van veelderhande personagien,

soe geestlick als weerlick, inden voirsz. jaere duyzent LXXXV geinscreert in sekere confirmatie van Guydo oic bisscop van Utrecht, hiernaer te mentionerene.

9. Daer by dat blyct, alle hoocheden, præminentien, prerogativen, jurisdictien ende andere rechten, soo wel gheestelicke als weerlicke by den voirsz. bisscop vercregen, als voren gededucceert staet, getransfereert, overgedragen ende gegeven te zyne by den voorsz. bisscop van Utrecht, inder proostien oft den proost van Sint Jans, die daervan oic geuseert, gepossesseert ende gebruyct hebben, oyt sedert dier tyt by hem selven, ende hueren officieren, sonder eenich belet ofte conditie, *qui usus est optimus interpres dictorum titulorum.*

10. Ende soe wanneer yemant hem vervoirdert heeft, den proosten van Sint Jans eenich hinder, turbel ofte molestatie daer inne te doene, zoe zyn zylieden hem daer jegens voirzien by justitie ende andere behoirlycke middelen, soe insgelycx hiernaer breder verclaert, ende met goeßen bewyse betoocht zal worden.

11. Men bevindt noch, dat sekeren tyt, naer dat voorsz. staet gesciet is, Keyzer Fredericus, d'eerste van dien naeme, insgelycx geconfirmeert heeft gehad, alle die voorsz. ghiften by synen voirsaten gedaen, ende merckelick by den voorsz. Keyzer Otto die Tweede, deselve by hem Frederico, oic geconcedeert ende verleent, breder blyckende by sine brieven, in dato vanden jaere ons Heeren XI°. LXXI, daerby oic te meer gevesticht is, die voirsz. gifte van Conradus, bisscop, den voirsz. Anselme, proost van Sint Jans, gedaen.

12. Van gelycke Keyzer Sigismundus wel geïnformeert zynde, van allen den voorsz. hoocheden, auctoriteyten, præminentien, prerogativen, jurisdictien ende andere rechten, der voirsz. kercke van Utrecht met de possessie van dien, heeft bisscop Frederic van Blankenhem, doen ter tyt presideerende tot Utrecht, voirsz. daerinne geïnvesteert, ende verleent deselve approberende, lauderende ende ratificerende, dat meer is, ende het welken sonderlinge te noteeren staet, deselve rechten, noemende onder anderen *regalia*, als breder vermelden syne opene brieven, gegont ende gegeven tot Nymegen, bisdom van Cuelen, in den jaere ons Heeren XIII°. XVI, XVII. dach Novembris,

13. Nyet te min 't es gebeurt, dat de grave Wilhelm van Hollandt, ende Coninck van Roomen, twistich geworden zynde jegens den proost ende capitle van Sint Jans t'Utrecht voirsz., aengaende der possessien ende rechten vanden landen, jurisdictien ende thienden in Ovendrecht, Cudelstert ende Westvene, mitsgaders in andere plaetsen, daeromtrent gelegen zynde, in effect die proostie van St. Jans voirsz., die voirsz. partijen huerlieder geschillen deur tusschenspreken van eenige personnagen, gestelt ende gecompromitteert hebben, in't zeggen ende verclaeren van heer Willem, doen ter tyt abt van St. Truyen, naer inhoud der brieven van requisitien ende submissie, zoe wel vande voirsz. Coninck Wilhelm als den proost van St. Jans voirsz., als oock vanden cardinaal Hughe, mediateur tuschen denselven partijen.

14. Ende uyerlycke, soe heeft die voirsz. abt Wilhelm van Sint Truyen die voorsz. saecke, naer ripe ondertastinghe ende inquisitie terminerende, verklaert, gevonden te hebben die possessie ende 't recht vande voorsz. jurisdictien ende thienden der voorsz. plaetzen, ende van andere daer omtrent gelegen, den voirsz. proest ende capittule van Sint Jans te competeeren in vollen rechte, ende dat zylieden, ende huere voirsaten van soe seer langen ende oude tyden, daer van geweest zyn in paisible possessie, dat gheen memorie ter contrarien en was, hoewel nochtans eenige baillouwen van Hollandt, begeerende te extendeeren die limiten van hueren heeren, gepoocht gehadt hadden eenige plaetzen inde voorsz. proostie te invaderen ende occuperen, nochtans ondeuchdelyck ende onrechtveerdelyck tot huerder ende huerder heeren groote onsalicheyt ende pericle, daeromme die voorsz. posses-

sie ende recht vande voorsz. jurisdictien over allen den voorsz. plaetzen vander proostien, den voorsz. proost adjudiceerende, breeder blyckende byder sententie arbitrale, des voorsz. heeren abts van Sint Truyen, in date duyzent ii. lxxxiii, den v. February, al gebeurt by wille, weten ende consente des bisscops van Utrecht, doen inder tyt wezende.

15. Van gelycke alsoe inden jaere xiiii. iiii questie gevallen was, tusschen den eerweerdigen vader in Christo, heere Guydo van Hennegouwe, bisscop van Utrecht, ter eendre, ende den proost van Sint Jans voorsz. ter andere zyden, op ende aengaende die hooghe jurisdictie, waeromme ter instantien vanden voorsz. bisscop, vergadert ende gecelebreert wierde het capitle van Utrecht, inden plaetzen daertoe gedeputeert, ende die saecke geven-tileert wezende, wiert verclaert, nyemanden inden landen van Utrecht hooghe jurisdictie, dan de proostie van St. Jans t'Utrecht, aldaer te hebben.

16. Maer dieselve bisscop Guydo, met dyen nyet te vreden wezende, dede vergaderen alle vassalen van zynen hove, metten ridderscap ende edelen, met oic den capitle, t welck men heet die *Maelstadt*, versoeckende van hemlieden verclaringhe ende sententie vande voorsz. hooghe jurisdictie, sulcx dat uysterlyck by haerlieder alle consent wierdt geconcludeert, ende van wegghen van hemlieden allen daer jegenwoordich zynde verclaert ende met sententie gepronuntieert, deur den mondt van heere Ghysbrecht, heer van Goy, dat nyemandt behalven de proost vander kereke van St. Jans t'Utrecht, hadde hooghe jurisdictie, inden lande aldaer, breeder blyckende by de voorsz. verclaringhe ende sententie, in date als vooren.

17. Hetwelck die voorsz. heere bisscop Guydo zedert naerder verstaen hebbende, willende, voir soe vele als in synder macht was, den proost van Sint Jans t'Utrecht recompenser, *motus conscientia*, (als wel te presumeeren staet) heeft die voorsz. brieven van bisscop Conraet zyn voirsate, by hem gezien ende bevonden gans, gave, ongecancelleert ende gheensins geviciert, besegelt met deszelfs bisscops Conraets segele, soe hem heer Guydo claerlyc gebleken was, geapprobeert, geratificeert ende geconfermeert, doende tot dien fine dieselve brieven van bisscop Conraet insereren van woorde te woorde, inde voorsz. syne confirmatie als voorsz. is, breeder blyckende by denselven brieven van confirmatien, in date des jaers onses Heeren xiiii. xi, den tweeden dach naer Paesschen.

18. Dat zedert, te weten inden jaere van xiiii. lxxxii oft daeromtrent, wederomme questie geresen is geweest, tusschen heer Floris van Wevelinchoven, als bisscop van Utrecht ter eendre, ende heer Peeteren vanden Velde, doen ter tyt proost van St. Jans voorsz., aengaende die hooghe jurisdictie der voorsz. plaetzen, maekende die proostie van St. Jans voorsz., soe syn beide partyen gecommen in proces, ende hebben heml. gesubmitteert in't seggen vanden prelaten ende capitlen vande anderen vier godshuysen, te weten: vanden Dom, van Sinte Salvatoris, van Sinte Peeters ende Sinte Marie.

19. Welcke prelaten ende capitlen gedeputeert hebben vier eerlycke ende geleerde mannen, huerlieden medecanonicken, om die waerheyt vander saeken te ondertasten ende ondersoeken, met te doene informatie, soe by getuygen, munimenten als andersins, om, deselve gedaen weesende, te bringen onder den voorsz. heeren prelaten ende capitlen, zoe die voorsz. vier gedeputeerde oic gedaen hebben, nemende zeer ampele ende breede informatie, als wel ampelic mencionneert het instrument dair van zynde, beginnende *ad perpetuam rei memoriam*.

20. Ende die voorsz. gedeputeerde, doende die voorsz. informatie, hebben bevonden den proost ende capitle van Sint Jans te competerene die voorsz. hoocheyt, preëminentie, jurisdictie, rechten, ende des daer aen cleeft metten possessie van dien, als onder anderen by specificatie, van te moghen punieren oft te remitteren alderhande delicten, ende sonder-

linghe van dieghene, die gebeuren binnen de voorsz. plaetzen, limiten ende districten, genaempt *die proostie van St. Jan*, die vooren breder gementioneert staen.

21. Als van dootslagen, quetsuren, simple oft by mincken, item van crachten ende geweldens, soe wel die by daege als by nachte gebeuren mogen, item van diefte, van valsche mate, van brandstichten ende van alderhande andere delicten, exercerende generalyck van allen saeken, hooghe jurisdictie conserneerende, elck proost successivelyk in synder tyt, by hem selven ofte heuren officieren, breeder blyckende byder informatien daerop gehouden, met XIII getuygen op XXXIII ar^{len}. dies aengaende van wegen des voorsz. heeren Peeteren vanden Velde, als proost van St. Jans, in handen vande voorsz. gedeputeerden geëxhibeert.

22. Ende sonderlinge byder depositien, gedaen op 't dierste XXVI. XXVII. ende XXIX. der voorsz. ar^{len}. die welcke, al is't, dat zy *prima facie*, schynen alleenlycken te comprehenderen, Wilnis ende Achtienhoven voorsz., nochtans soe is vande voorsz. hooghe jurisdictien by de voorsz. proosten geuseert geweest, soe wel in't voorsz. Blocklandt, Cadelstert, Thamen, Mydrecht ende andere plaetsen, die voorsz. proostie van St. Jans makende, zoewel in Wilnis, als in Mydrecht voorsz., specialyck blyckende byden voorsz. XXVII. ende XXIX. ar^{len}. ende oic dat Wilnis in voirtiden genaempt is geweest *die XL houwen*, dair voren mencie af gemaect werdt, oic mede dat het landt ende venen, gelegen inde voorsz. plaetzen, bysondere in Mydrecht ende Wilnis, schuldich zyn en betaelen den proost van Sint Jans *chyns*, als wesende heurliedere chynsgoeden, soe inhoudt het XXXI. ar^{le}. al in teeken van hoocheden, blyckende byder depositien, gedaen op den XXVIII. ar^{le}. des quoyers, wesende een seer oud geschrifte, houdende date vanden jaere XIII. LXXXI.

23. Ende noch by andere depositie, gedaen op andere naervolgende ar^{len}. totten getaele van XIII, daerop behoort zyn XII getuygen, blyct insgelyx, dat die voorsz. proost van Sint Jans heeft alle hoocheyt, jurisdictie ende rechten, metter possessie van dien, merckelicken in Achtienhoven, ende dat in allen saeken, excessen, crymen, hoedanich die hebben mogen wezen, soe hier boven eensdeels vermaent staen.

24. Ende nyet alleene aengaende die hoocheyt ende preëminencie op't landt, maer oick vande wateren ende rivieren, daer omtrent loopende, als onder andere, dat die gemeynthe vande steden van Utrecht, by tyde van wylen heere Aernt Louff, in zynen leven proost van St. Jans voorsz. nyet en hebben mogen leyden die rivieren, genaempt *de Vecht*, doen wazende by Dael inder weerlicke jurisdictie des proosts ende capite van St. Jans, alders wert, als buyten de burch van Weerde, aldaer deselve riviere noch hueren loop heeft inde jurisdictie des voorsz. proost, dan by synen expressen consenten.

25. Ende tot dien fine, soe cocht die voorsz. gemeynthe van Utrecht vande voorsz. proost ende caple het lant, hemlieden daertoe bequiem ende notelyck, daer deur de voorsz. riviere vande vecht noch heuren loop heeft, behoudelycken altyts die hoocheyt ende jurisdictie des voorsz. proosts, zoo wel op't lant als in't watere, soe breeder blycken mach by de depositien, gedaen op III^{de} voorsz. ar^{le}. daer by ende des voorsz. is, genouch blyct vande hoogen jurisdictien des voorsz. proost.

26. Als't oic doet van meer andere, gelyc van die doode lichamen te scouwene ende daermede voirts te doene naer ordonnantie ende beliefte vande proost oft synen schout ende officier, blyckende by der depositien op 't VIII. ende IX. ar^{le}. behoort.

27. Ende soe wanneer die selve schoudt yet gedaen heeft, oft wilt doen, daarvan men hem soude willen beclaghen, zoe wert van hem geappelleert alleenlyck aen den proost, als aen den oversten, ende geenssins aen den bisscop, noch acte van hem hebbende, breder blyckende by der depositien, gedaen opten XII^{de} ar^{le}.

28. Ende vande delicten, gebeurt buyten de jurisdictien vander voorsz. proostien binnen

den lande van Utrecht, ende waervan metten bisscop oft zynen maerscale by den delinquanten gecompeseert waeren, soe zyn die proosten in der tyt geweest in paisibelycke ende vredelycke possessie, dat gheen memorie van menschen ter contrarien en gedinct te stellen, yemanden last hebbende, oft zynen officiaal, om die soenpenningen te versekeren, als breder blycken mach by der depositien, gedaen op het XIIIe ar^{le}, al te zamen begrepen inde voorsz. oude quoyere van dispositie ende hier gelaten breder verhaelt te worden, uyt cortheden.

29. Het welcke by den voorsz. gedeputeerden zoe ampele bevonden zynde, ende den voorsz. prelaten ende capitlen aengebracht synde, die welcke bevindende het schoen claer recht vanden voorsz. proosten metten possessien van dien, hebben in presentie van partyen, te wetene, den voorn. bisscop Florens van Wevelichoven ter eendre, ende den voorsz. proost Peetere vanden Velde ter andere, by monde vande decken vanden Dom t'Utrecht verclaert by sententie diffinitive, dat zylieden den proost ende capitle van Sint Jans t'Utrecht voorsz. bevonden te wezen, in volcomen possessie vander hoogher jurisdictien voorsz., 't zelve verclaerende met duytschelicke (!) woorden, te weten in een volcomen besit des hooghen gerechts.

30. Ende daer en boven, om die voorsz. possessie noch meer te justificeeren, soe wierde verclaert, dat die voorsz. proost Petrus vanden Velde met synen capitle souden affirmeren met VII stoulen in gewoonlicker maniere, dat zy deselve possessie hadden met goeder saeken, ende soe verde sy 't zelve refuseerden te doene, soe soude die voorsz. bisscop Florens deselve possessie, die hy seide te hebben, affirmeren mit VII stoulen.

31. Naer welcke pronuntiatien die voorsz. proost, op staende voet heeft doen haelen VII stoulen nyter sacristie vanden Domp t'Utrecht voorsz., en hy dien (!) aengedaen hebbende, heeft gezworen, dat hy ende zyne voirsaten, proosten ende capitlen van St. Jans voorsz., altyt geweest hadden soo sy noch waeren, in vredelicke possessie vander voorsz. hooghe jurisdictie, behalven vanden turbel doen gedaen, zoe diezelve proost oic wel weten mochte, gesien hebbende al het voorsz. besceet, hier voren breder verhaelt, ende sulcx, soe hebben ter selver tyt oic gedaen sesse canunicken van Sint Jans voorsz., affirmeerende dat zylieden, vastelicken geloofden den voorsz. proost die waerheyt gezworene te hebben, al naer der waerheyt ende oude costume in sulckdanige saeken geobserveert.

32. 'T welck gedaen zynde, heeft die voorn. proost versocht aen den voorn. heer bisscop, daer jegenwoordich zynde, dat hy zyn maerschalc inthimeren zoude, in toecomende tyden hem nyet meer te onderwindene vande voorsz. hooghe jurisdictie, noch des daer aen clevende is, welcke bisscop, hoewel hy vande voorsz. pronunciatien in den beginsele nyet wel te vreden en was, nochtans verclaerde, dat hy zynen maerschalc 't zelve zoude inthimereeren ende daerinne wel voorzien, al breder blyckende by der acten ende der voorsz. instrumenten van sententie, gedaen ende gebeurt in de voorsz. generale capitle der voorsz. kercke van Utrecht, den XXI. Marty a^o. XIIIe. LXXXII, alhier by copie geexhibeert.

33. Ende hoewel by der voorsz. sententie, onder anderen den voorsz. heer bisscop gereserveert zoude zyn, syn recht, indien hy eenich pretendeeren wilde, in't petitorio, om den voorsz. proost te vervolgene voir alsulcke competenten rechteren, als hem goetduncken zoude, soo en heeft denselven bisscop Florens van Wevelichoven noch zyn naervolghers, emmers totter tyt van bisscop David, hoewel daer tusschen hyde geweest zyn vyff ofte sesse bisscopen, gheen vervolgh van 't selve petitoir gedaen in alsulcke vuegen, dat hetzelve pretens recht van petitorie in allen gevalle jegens den bisscop, al hadde hy daertoe eenige apparenctie gehadt, dat neen, geprescribeert soude syn metter tyt van omtrent LXXX jaeren meer dan suffis. om geestelicheyt jegens geestelicheyt te mogen prescriberen, als kennelicken is naer rechte.

34. Ende dat meer is, die voorsz. heer bisscop David volcomelyck geïnformeert wezende van al, des voorsz. is, ende merkelyck vanden voirn. ghiften des voorsz. bisscops Conraet, heeft inden jaere XIIIe. LXI, den eersten dach van Julio, in tegenwoordicheyt van zynen vicaris generael, dieselve brieven van bisscop Conraet gezien hebbende, ende dat dezelve in geender wys gecanceleert, geraseert noch geenssins gecorrumpeert oft suspect, maer gansselyck, geheel ende gave, metten seghel des voorsz. bisscop Conraet, soe hier boven noch geseyt is;

35. Heeft deselve brieven geaprobeert, geratificeert ende geconfirmeert, van synder auctoriteyt, ende die voorsz. commutacie ofte mangelinghe, die de voorsz. Conradus gedaen hadde vande voorsz. parceelen metten parceelen wederomme by den voorsz. proost van St. Jans gelaten, van weerden gehouden, daerinne begrepen zyn die voorsz. partien ende stucken van landen, makende die voorn. prostie, in voirtyden oic andere naemen gehadt hebbende, dan die zedert gecregen hebben, ende mogelick noch souden moghen gecrigen.

36. D'welck oic nyet te verwonderen en staet, gemeret dat in voirtyden die stucken van den landen metter voorsz. mangelinghe den voorsz. proost van St. Jans by den bisscop gelaten, mit allen hoocheyt, soe voorsz. is, waeren wouste, wilde landen, onbewoont, eensdeels mares, anders mourlant, ende som mogelick bosch ende diergelycke, nyet gecultiveert noch in achtighe zynde, zoe die selve zedert by lanckheyt van tyden allenckens geworden syn, blyckende by d'inhout vanden voorsz. brieven van ghiften ende confirmatien van dien, ende bysondere by der voorsz. mangelinghe van bisscop Conraet, ende der voorsz. confirmatie van bisscop David.

37. Deselve confirmatie, inhoudende by expres, dat overmits tusschen den voorsz. partien van landen, noch eenige parceelen waeren, onbewoont zynde, dat zoo wanneer deselve bewoont soude worden, soe souden die thienden ende beden ende andere hoocheden, genaempt *placita*, ende alle justicie ende hoochheit, soe wel gheestelick als weerlick, die in de voorsz. plaetzen vande proostien vallen souden, toebehooren den proost ende kercke van St. Jans voorsz., alleen ende nyemandt anders.

38. Hetzelve sulcx (als oic begrepen staet inde voorsz. mangelinghe, met bisscop Conraet gedaen), by den voorsz. bisscop David expresselyck van nyeuwes, verclaerende ende decreterende, dat die voorsz. proosten van Sint Jans, dair van souden mogen ende behoren vryelyck te gebruycken, sonder wederseggen van yemanden, al naer inhoud van zyne voorsz. confirmatie ende gifte vande voorsz. eersten July anno XIIIe. LXI.

39. Nyetemin alsoe dieselve heer bisscop David, vyff ofte zesse jaeren daernaer, als ontrent den jaere XIIIe. LXXI nyet indachtich zynde synder voorsz. approbatie, confirmatie ende concessie, maer quaelick ende sinisterlick geïnformeert zynde, hem vervorderde heeren Jan Nyss, doen proost van Sint Jans voorsz., te turberen oft laeten geturbeert oft gemolestert te worden in zyne voorsz. hoocheden, auctoriteyten, preëminentien, jurisdictien ende possessien van dien, soe is't denzelven heere Jan Nyss, proost, van noode geweest hem daer jegens met recht te voorzien, ende heeft tot dien fine syne supplicatie gepretenteert onsen heyligen vader den Paus, verwervende provisie in behoorlicke vorme aen heeren Peeteren de Farrera, auditeur vander saeken van synen paleyse.

40. Voir welcken heeren Peeteren, soe verde geprocedeert is geweest tusschen den voorsz. heere Jan Nyss, proost van St. Jans t'Utrecht, claegere ende aenleghere ter eendre, ende den voorn. heere bisscop David, verweerdere ter andere zyde, aengaende der voorsz. hoghe ende laaghe jurisdictie *meroque et mixto imperio*, die deselve proost heeft in zyn voorsz. plaetsen ofte deurpen van Mydrecht, Wilnis, Achtienhoven, Thamen, Cudelstert ende Sevenhoven, ende die urbatien ofte spoliatien daerinne gebeurt, met allen dysser aencleven mochte, dat de voirn. heere Petren, auditeur, by synder sententie diffinitive verclaert heeft;

41. Dat de voorsz. spoliatiën ende turbatiën der jurisdictiën ende hoocheden by den voorsz. bisscop jegens den voorsz. proost gedaen, geseyt te wezene ondeuchdel., onbehoorlick ende onrechtveerdich, als metter daet gedaen, ende dacromme denselven bisscop verstekende vande voorsz. hoghe ende laaghe jurisdictie *merique ac mixti imperii* voorsz., ende exercitiën van dien, ende hem daervan amoveerende, ende den voirn. proost inder reëele corporele en actuele possessie, mitsgaders d'exercitie ende gebruycke vande voorsz. hoghe ende laaghe jurisdictie *ac meri et mixti imperii*, herstellende ende reintegrerende;

42. Condemnerende voirts den voorsz. heer bisscop David alle die vruchten ende profyten ende emolumenten, gecommen wesende vande jurisdictiën der voorsz. plaetzen ende deurpen by hem oft zynen officialen gedurende den tyt vande voorsz. turbatiën oft spoliatiën den voorsz. proost te restituerene, mitsgaders inden costen vanden processe, zoe die voorsz. sententie vande voorn. heeren Peetere de Farrera breder is vermeldende.

43. Van welcker sententien die voorsz. bisscop David hem gedragen is als appell. tot twee reysen respectivelick, ende heeft voir d'eerste reyse die saeke van appellatie doen committeren heeren Johan Anthoniss, bisscop van Alexandrie, ende voir die tweede reyse heer Johan, bisscop van Nucerin., oic auditeur vande voirn. saeken des voorsz. palais, maer is deselve bisscop David, in beyde den voorsz. appellatie vervallen, ende is die voorsz. eerste sententie tot twee mael geconfirmieert, met condempnatie van restitutie van vruchten, profyten ende emolumenten, ende oic van costen, daerop oic verleent zyn geweest executoriale brieven, met comminatie van te procedeeren by excommunicatie, aggraviatie, reagraviatie ende invocatie *brachii secularis*, ingevalle van resistentie oft geen furnissement, ten voorsz. drie conforme sententien, breder van allen dien blyckende byden processe daerop gefulmineert, ende alhier by copie vertoocht vanden date XIII. LXXXII beginnende *gloriosissimo et invictissimo principi, etc.*

44. Maer heeft die voorsz. bisscop David tot allen dien gefurneert, reintegrerende ende restituerende den voorsz. proost, heer Jan Nyss, in allen zynen voorsz. hoocheden, jurisdictiën, auctoriteyten, præminetien, prerogativen ende andere rechten, vooren breder gededucert, die welcke daervan syn, ende synder voirsaten possessie gecontinueert ende onderhouden heeft, soe oick altyt gedaen hebben syn nairsaten, tot dat die Keyzerl. Mat., hoogher gedachten, gecommen is aen die temporaliteyt der jurisdictiën van 't Sticht van Utrecht, dat men wylen heere Alberto Piggio, proost der voorsz. proostie, begonnen heeft molestatie daerinne te doene, ende daerna heeren Kaerle Perrenot, voirsait inde selver proostie vanden jegenwoordigen heeren proost.

45. Den welcken heere Kaerle Perrenot, ten fyne van noch nadere die waerheyt vander saeken ende rechten van zynder kercken, die welcke hy met verbont van eede schuldich is voor te staene, preserveren ende onderhouden, naerder te wetene ende onbekendelyck gheen onredene te sustineren, heeft by synen baillui ende officier verstaen, hebbende die voorsz. rechten ende possessiën gedaen, stellen by specificatie in geschrifte ten getale van XII artielen, die welcke hiernaer geinsereert worden.

46. In den eersten, dat die proosten van Sint Jans in dier tyt, alleer die K. M. geworden is erfheere des lants van Utrecht, rustelic, vredelic, ende vry onbetroont van yemant langher dan eenighen menschen memorie is ter contrarien, gebruyct hebben, in die heerlyckheyt der proostie voorsz., alle jurisdictie, hoghe, laaghe ende middele.

47. Dat die bisscoppen van Utrecht 't gebruyck oft exercitie der voorsz. jurisdictie noyet onderwonden, noch den proosten voorsz. oft hueren officieren, daeromme gheen belet gedaen en hebben, oft indien zulx gebeurt geweest is, 't zelve by wegen oft remedie van justicie afgedaen is, alsoe dat die voorsz. proosten in deuchdelyck bezit der voorsz. jurisdictie altoos gebleven zyn.

48. Dat het gewysde in allen saeken criminelen by den hooghen gerechte van die proostie altoos 't leste ende daervan gheen provocatie oft appellatie toegelaten, maer 't selve altoos ter executie oft tot des proosts ghenade gestelt is geweest, ende van alsulcke gratie ofte genade te geven, oft ter justitie te doen stellen, die proost in possessie is.

49. Dat vande sententien, gewezen in saeken civil by die lege banck vande proostie, appellatie toegelaten is geweest, totten proost, t'Utrecht residerende, ofte synen stadhoudere ende leenmannen, ende dat nyet jegenstaende eenighe leenmannen denselven lege bancken consultatie ofte advis gegeven hadden, blyckende by acte *in judicio contradictorio*, gegeven inden rade t'Utrecht den xxviii. Juny lvii.

50. Dat de proosten inder tyt ende heuren predecesseuren, *ab immemoriali tempore*, eer de K. M^t. geworden is erfheer 's lands van Utrecht, in rustelycke ende vredelycke bezit geweest zyn, by sich selven oft syn officieren accisen ende imposten te lichtene, ende oick beden, subventien ofte precarien te eysschen ende te ontfangen, sonder regard van yemant ende 't zelve wel wetens ende aensiens des landtsheeren van Utrecht inder tyt.

51. Dat die proost als voren in rustelycke possessie geweest is, *restitutio in integrum* gracienselick te geven oft te verleenen, van allen versuymen, negligentien, verloop van tyt, versteek, tyt van te interponeren appellacie gebeurende in allen saeken, hangende voir een yegelick vanden leeghen gerechte synder proostie.

52. Oick mede, dat die proost als boven in rustelicke ende vredel. possessie geweest is, remissie te gevene van alle crimen, in syne voirsz. jurisdictie ende heerlycheit geschiet.

53. Dat die proosten zyn in rustelicke possessie van geleyde te geven in heurer proostien heerlicheyt.

54. Dat die proosten voirn. altyts geweest zyn in possessie, keuren, breuken ende mulcten te nemen van alle excessen, inder proostien gebeurt.

55. Dat die proosten mede syn in possessie, hantvesten ende ordonnantien te maken ende te gheven zynen ondersaten inder proostie, waer naer zy hen moeten weten te rechten.

56. Dat die proost inder tyt ende zyne predecesseuren in possessie zyn vande visscheren, thienden ende 't veer, dat men in rechte soe mach noemen *ripatica*.

57. Dat de ondersaten van Achtienhoven in gewoonte zyn geroepen te wordene, in cleyn saeken, voir den officiaal des proosts van Sint Jan, ende nyet voir den officiaal des bisdomps van Utrecht, ende oft gebeurde, dat dieselve ondersaten, geroupen worden voir de officiaal van Utrecht, dat zy gewoonlick zyn daervan te declineren *forum*.

58. Op alle welcke rechten ende possessien die voirsz. bailluc inder qualiteyt voirsz., volgende d'ordinantie vande Coninghinne by besloten brieven, in date den xxv. Juny a^o. xlvi, by den procureur generael overgeleyt, informatie heeft gedaen houden, tamelick ende behoirlick, voir notaris public persone, ende zyn bevonden warachtich te wezen, breeder blyckende by der voirsz. genomen informatie, ondertekent: *JACOBUS de nova porta notis* alhier vertoocht, daerinne bevonden worden achte deposanten conformelyck getuygen, ende blyct 't zelve noch by meer andere munimenten, hier vertoocht.

59. Noch wordt bevonden, dat den proost voirsz. oft zynen baillou, remis gegeven heeft in't jaer xv^o. i, Heyndrick Jacobs, vanden nederslach by hen geperpetreert inde persone van Jan Geritz, soe hy oick in't jaer xv^o. xxi gedaen heeft Pieter Ariaensz., ende in't jaer xv^o. xxxiiii Jan Suve, Claes Willemsz. ende Huych Willemsz., ende in't jaer xv^o. xxxix Ghysbrecht Seymoensz., ende in't jaer veertich Dierick Joosten, ende in't jaer xlv Hans Sebastiaensz., al van diversche nederslagen, respectivelyck by heml. inde proostien voirsz. heerlicheyt geperpetreert.

60. Item, dat in't jaer xv^o. xix gevangen zynde in Achtienhoven, by Barnart Verhare,

baillou vande proost, drye misdadigen, ende deselve deur hem quaede feyten ende dyverie verwezen zynde by den scout ende scepenen ter doot, deur d'intercessie ende bedinghe van sommige luyden van eere, heeft denselven baillou de voorsz. misdaders ende verwesens het lyff gegeven inden naem des proosts voorsz., behoudelick dat deselve gegesselt ende gebannen hebben geweest ytter proostie voorsz.

61. Is oock al kennelick ende notoir, dat die proost van St. Jans inder voorsz. plaetzen van zynder proostien heeft recht ende is in possessie van die gemeynen weggen, die men heet die *Herstraten*, die welcke hy doet scouwen by zynen scout ende officier, als overheere in denselven plaetze.

62. Heeft oock in zyn voorsz. lant seker rivier. genacmpt *de Meyert*, daer deure men vaert tot Leyden, Ter Gouwe ende Amsterdamme in Hollant, in welcke riviere, mitsgaders op den ouver van dien ter beyde zyde, die voorsz. proost heeft jurisdictie, ende is in possessie van dier, daerinne is een ponte, die gebruyct wert tot gerieve vande voleke, om heml. over ende wederover te vouren voir sekere penningen, die de proost van St. Jans in pachte uytgheeft.

63. Is oock kennelic ende notoir, dat die voorsz. proost heeft recht ende is in possessie van te hebbene, behoudene ende profiterene die goede vande gecondempnerden, als geconfisqueerde goeden.

64. Syn oock d'ondersaten van denselven proost sculdich ende gehouden tot diversehe servituyten, die men in rechte heet, *angariarum et plaustrorum praestationes*, ende in een teken van dien moeten graeven die grachten, omtrent den huyze van Mydrecht, ende hem dienen met peerden ende plouch, als zy des versocht worden.

65. Noch heeft die voorsz. heer proost recht ende is in possessie van te maeken, creeren ende institueeren wet van schout ende scepenen met andere wethouderen, in drye dorpen zynder proostien, om aldair justicie te administrerene, soe wel in't crim. als in't civil, naer die maniere vanden lande.

66. Voirts heeft die voorsz. heere proost recht ende is in possessie van diversehe visscherien, ende die profyten daarvan te trekken, ende onder andere soe heeft hy een zeer groote visscherie, wezende lanck drye quartiers myls, ende een halve myle breed, daerinne deselve proost oic exerceert allerhande jurisdictie.

67. Ende in teeken van dien, zoe is't noch binnen zekere jaeren herwaerts gebuert, dat eenige borgheren van Amsterdamme gecommen zyn in deselve visscherie, ende aldaer bevonden, dat zy vongen ende naemen eenighe zwaenen ende visschen, waeromme zylieden gemulcteert wierden, ende waeren hun afgenomen huerlieden scepen ende schuyten, mitsgaders huerlieden waterhonden ende voetbogen, oft andere instrumenten, al by den scout ende officier vande voorsz. proost, maer deur bede van eenige heeren van Amsterdamme, soe wierden zy heuselyck getracteert, ende werde heml. 't voorsz. goet gerestitueert, mits beoefte nochtans, dat zy nyet meer van gelycken doen en zouden.

68. Heeft noch die voorsz. proost, in diverse plaetsen van synder jurisdictie recht ende is in possessie van te hebbene het beste hoofd oft pant, welck men heet *bona curmedalia*, dat men vindt in't huys vanden ghenen, die sulcken goeden, ghenoeft *curmedalia*, bezittende is.

69. Men zoude oock bevinden, ende die gemeene faeme ende name is *sulcx*, ende t'anderen tyden gebuert soude syn, dat ingevalle men vonde inde voorsz. jurisdictie vande proostien eenigen scat, oft dat yemandt aldaer woonende, geraecte affivich te wordene, sonder erfgenamen achter te laeten, dat indien gevalle die voorsz. heer proost van St. Jans aenveerden soude het goed ende successie van denselven overleden.

70. Noch en is nyet te verwonderen, dat die voorsz. heer proost alsulcken rechten, ende veel meer anderen competeren, die men qualicken alle te zamen hier soude kunnen geëxpresseren, alsoe die nyet ter memorien en occureren, oic synder dingen, die tot allen stonden nyet en gebeuren, maer tot somstonden ende daerom in rechte geheeten worden *actus discontinui*, want zoe hier voiren breder gededuceert staet, met depositie ende tytlen daerop dienende, geverifficeert wordt, soe competeren den voorsz. proost noch veel meer grooter ende andere rechten van hoocheden, preëminentien ende jurisdictien, als van thollen te lichten, munte te slaen, ende andere diergelycke, vooren gespecificceert.

71. Waerom naer alle rechten moet gepresumeert worden, dat den voorsz. heer proost competeren andere dinghen van mindere jurisdictie, oick hiervoren eensdeels verclaert metten anderen, die men nyet al en kan bedincken, noch geëxpresseren, zoe voorsz. is.

72. Ende om noch naerdere in't particulier te tooghden die voorsz. rechten der voirn. proosten, ende merckelyck die possessie ende gebruyck van dien, soo word onder andere bevonden, dat overmits t'anderen tyden die maerscalc ende officier vande bisscop van Uytrecht deden molestatiën den proost van St. Jans, in't doen leyden ende vueren huerlieden gevangen, deur 't landt ende gerechte vanden bisscop.

73. Soe heeft in't jaer XIII. XX, Jan, bisscop van Uytrecht, mit zynen brieven bekent, meester Peeter vanden Velde, doen proost van St. Jans, oft synen bode, die hy daertoe setten soude, te mogen zyn gevangen (die uyt zyne proostie waeren) doen voeren duer des voorsz. bisscops landt ende gerechte, dat meer is; dezelve daerinne gevangen te houden, ende andere lieden, die in eenige syne gerechte misdeden, vanden eenen synen gerechte totten anderen te voeren duer zyn Sticht, doende zyn officieren dëffensie daerinne, der voorsz. proostie eenich belet te doene, bekennende alsoe die voorsz. bisscop die jurisdictie vande proostie gesepareert te wezen vanden zynder.

74. Die voorsz. possessie werdt bethoont by seker instrument, in date anno XIII. LXXIX, derden Octobris, aldaer die ondersaten van Mydrecht, Wilnis, Achtienhoven, Cudelstert ende Sevenhoven, kennen heer Jan Nyss, proost van St. Jans, voir hueren heere ende oversten, merckelyck inde temporaliteyt, hebbende hem beloofd tot seker termyn te betaelen syn gewoonl. precarie ende rechten, den voorsz. prooste competerende, ende aencommende uyt saeke van des zyn ondersaeten sculdich waeren ende altyts geweest hebben, zoe zy oick noch zyn, inden jaere die men heet *bissextilis etc.*

75. Van gelycken soe wordt bevonden, dat wylen heere Steven van Rumeler, docteur in beyden den rechten, proost vande voorsz. kercken, met zyn ondersaten vander voorsz. plecken ende duerpen, ordonnantie gemacert heeft aengaende den goeden, toebehoorende den buytenlanders, dat die nyet gevryt en souden syn, maer contribuieren gelyc die binnenlanders, breder blyckende by den acten, beginnende: »Wy Steven van Rumeler,» in date VII Febr. a°. 1501.

76. Item, alsoe bisscop Frederic van Baden, successeur van bisscop David, hem verwoirderde te molesteren heer Jan Ingewinckel, proost van St. Jans, hem willende doen betaelen mergengelt, soe heeft Paus Julius, *motu proprio*, daer inne versien ten voordede van denselven Ingenwinckel, in zekere peine ende excommunicatiën, blyckende by zynen bullen, in date anno XV. XII, v *idus Julii*.

77. Item, deselve Ingenwinckel heeft, ter cause van syne blyde incompst geheyst ende geobtineert zyn precarie, die zyn ondersaten hem geacordeert hebben. beloopende tot CL ouden schilden, soe blyct by instrument, gedateert den XXIX July XV. XXIII.

78. Item, deselve ondersaten hebben hem beloofd te betaelen syne precarie vanden jaere *bissextil.*, als blyct by den instrument, gedateert XXVII. Juny, anno XV. XXIX.

79. Ende insgelycx heere Alberto Pygio synen success. ende noch daernaer den voironoemden heeren Kaerle Perrenot, merckelyck blyckende by die reckeninge nyten capitle van ontfange.

80. In confortatie van des voorsz. is, ende merckelyck van die hooghe jurisdictie der voirn. proostie van St. Jans metter possessie van dien, ende by consequentie te bethoogene, dat die nyet gemeyns en heeft met yemandt anders, soe wordt bevonden by declaratie ende attestatie, in't jaer xv°. XXXIII, XXVIII Aprilis, dat die ghene, die hemlieden beclaegen willen vanden vonnisse, gegeven ende gepronuncieert by den wetten der voorsz. proostie, heml. daerof draegen ende constitueeren als appellanten, oft heml. anderssins daerof beclaegen voir den proost van St. Jans oft zyne leenmannen, houdende huere jurisdictie op Sint Jans kerkhoff t'Utrecht, onder die linden, ende voir gheen andere rechteren, breeder blyckende by der certificatiën, beginnende: »Corls Adriaensz." in date als voiren.

81. Noch soe blyct vande voorsz. rechten, hoocheden ende præminentie by andere certificatie ende attestatie, beginnende: »allen den ghenen die desen brief," in date vanden XIX. Decembris, anno xv°. XXXVI.

82. Ende in teeken van dien, merckelycke om te bewysen die separatie ende diversiteyt der jurisdictien des bisscops ende der voorsz. proostien, ende dat zylieden daarvan useren respectivel. ende besundere die voorsz. proost, sonder ter cause van derzelver jurisdictie gestaen te hebbene onder den bisscop, soe wert bevonden, dat in allen seghelingen vande prelaten, vande vyff godshuysen van Utrecht, die bisscop metten proost van Sint Jans drueken ende geven over huerlieder seghelen in rooden was, dewelck beteeckent hoocheyt inder temporaliteyt, aldaer die vier godshuysen alleenlick seghelen met gruenen wasse, als gheen hoocheyt in temporaliteit hebben, soe zy oic metter waarheid doen.

83. Noeh meer soe sel blycken, dat geresen zyn sekere questie tusschen wylen heere Albrecht Pigius, proost van St. Jans, tegen den schout, burgemeesters ende regeerders der stad van Utrecht, die uit crachte van seker octroy verbieden wilden den ingesetenen vande heerlycheden, toebehoorende de voorsz. proostie, ende woonende binnen duyzent roeden naer derselver stadt, bier oft wyn te mogen tappen, daer de voorsz. proost hem met zyne ondersaten tegen opposeerde.

84. Dat hierop gecommitteert zynde commissarissen, om partijen te hooren, ende hebbende rapport aen de Ma'. vande Coninghinne gedaen, dieselve Ma'. dat gehoort hebbende, heeft geordonneert d'ingesetenen vande voorsz. heerlicheyt der proostien, notoirelyck toebehoorende binnen derselver heerlicheiden, soudén mogen tappen ende slyten bier ende wyn, gelyck zy deden voir 't vercrighen van 't selve octroy, behoudelyck dat die borghers van Utrecht op zekere penen verboden soudén worden, in deselve proostie binnen duyzent roeden nae derzelver steden nyet te drincken oft converseren, alsoe 't selve blyck by zekere acte, in date vanden derden angusty anno 1539, ondertekend by de Coninghinne ende den audiencier Verreyken, by dewelcken in effect genoech blyct ende bekent wordt, dat deselve proostie ganselyck distinct ende gesepareert is vande jurisdictie ende heerlycheden des landts ende stede van Utrecht.

85. Ende is gheen aenschou te nemen tot achterdeele vande voorsz. proost, oft men jegens hem zoude willen allegieren die sententie, gegeven inde groten rade, inden jaere xv°. XXXVIII, want dieselve sententie is grootelycx ten voordeele vanden proost, alsoe by die verclaert is, denzelven proosten zynen nacomelingen, proosten van Sint Jans t'Utrecht voorsz., te competeren ende toe te behoren die jurisdictie, hooghe, middele ende leeghe, mitsgaders die vruchten en proufftyten van dien inde voorsz. dorpen ende heerlycheden, met huere toebehooren, sulcke, als heeren, hebbende hooghe justicie, competeert en toebehoort, condemp-

nerende den voorsz. procureur generael, denselven proost ende zynen nacomelingen daer van te laeten ende gedooogen peyselick genyeten ende gebruycken.

86. Ende dat die voorsz. sententie voirts soude onder andere inhouden, dat aengaende die overheyt ende regalien gepretendeert ende geheyst by den proost Pigius, hy verclaert soude syn nyet ontfanckelyck inde vorme ende manieren, zoe hy geconcludeert ende zynen heysch gedaen ende genomen hadde, en is daerop gheen regard te nemen;

87. Want 't zelve gesciet soude syn, overmits die groote generaliteyt sonder naervolgende specificatie by hem Pigius gedaen, alsoe hy concludeerde, dat inde proostien hem toebehoorden ende competeerden, alle overheyt, hoogheyt, jurisdictie ende regalen, sonder enige reservatie, ende daerom is hy verclaert geweest nyet ontfanckelyck, zoe voren geseyt is.

Ende want het different, daer nae gheresen tusschen den voorsz. heere Kaerle Perrenot, des jegenwoordighens proosts voirsat ende den procureur generael van Utrecht, ter cause van Melchior Willems, alsoch gevangen in u lieden eerweerdighe heeren handen, gefurniert is, zoo schynt van geen nooden te wezen, hier dien aengaende breder verhael te maken, maer alsoo aengaende die voorsz. hoocheyden, jurisdictien, preëminentien, autoriteyten, prerogativen ende andere rechten, mitsgaders vander possessie van dien, claerlick, promptelick ende volcomelick blyct met 't gene dat voorsz. is, om dat hiernamael alle differenten souden cesserèn, soe bidt die voorsz. jegenwoordighe heere proost in alder reverentie ende oitmoet, dat u lieden, eerweerdighe heeren, believe van wegghen des Con. Ma's, ende in den naeme deszelfs hem ende synen successoren, in die voorsz. possessie te bewaeren, styven ende onderhouden, sonder hemlieden eenige molestatie daer inne te laeten geschiedene, oft eenich voordor process, daeromme hemlieden aengedaen te wordene, maer hetzelve zyne Ma's, dieneren ende officieren te verbieden, etc.

L.

In nomine dni nostri Jhesu Christi, summe divinitatis nutu disponente, Otto Rex. Cunc-torum fidelium noverit universitas, qualiter nos interventu dilecte conjugis nostre Edgide nec non et fidelis nostri Kiselberti, ducis Lothariorum, licentiam concedimus, monetam fiendi in civitate Trajecten., in qua modo venerabilis vir, Baldericus, episcopali officio fungi dinoscitur, et, ut nullus comes neque alia judiciaria potestas licentiam habeat, teloneum vel aliud quodlibet deditum (!) sive quesitum ex ipsa moneta exigendi nostre serenitatis regia auctoritate omnino interdiciamus, sed quicquid inde exigendum erat (!) ad integrum episcopo predictae urbis et ecclesie eidem potestative in posterum habendi et in eleemosynam nostri simul et dive memorie patris nostri Heinrichi, serenissimi regis, damus et, concedimus; et ut hec concessio veracius a fidelibus nostris credatur, et firmiorem sui tenoris stabilitatem in futuras populorum successiones obtineat, preceptum hoc inde conscribi jussimus, et annuli nostri impressione illud sigillari precepimus, manuque nostra propria illud confirmavimus. Signum domini Ottonis, serenissimi Regis, Adaldagus notarius ad vicem Rodberti Archi-capellani recognovi, anno regni ejus v., anno incarn. D. cccc. xxxvi. indict. x. Actum Brugheim curte regio in nomine Dei feliciter. Amen.

Extract. ex antiquo registro, intitulo: Liber continens donationes imperiales, factas in prima fundatione ecclesiae majoris Trajecten., reposito et servato in parvis archivis ecclesiae praefatae, registratum folio decimo nono facie prima, per me

LAMSWERDE, notarium ecclesiae praedictae.

II.

In nomine sancte et individue trinitatis, Otto, divina propitiante clementia, Rex, ecclesiasticis profectibus, cunctos opere pretium est, religiosorumque fideles precibus obtemperare virorum, pro hinc venerabilis sancte Trajectensis ecclesie Balderici presulis rogatui annuentes, omnia a predecessoribus nostris Regibus eidem collata ecclesie, seu etiam a ceteris quibuslibet fidelibus, videlicet decimam partem omnium regalium prediorum et monetarum et theloneorum, que intra sui episcopatus terminos exiguntur, insuper et tributorum que *huslata* et *cogsculd* dicuntur, res etiam in villa, que quondam Dorstadt, nunc autem *Wik* nominata, et in ceteris omnibus locis a predicta villa usque ad mare, et in insulis ceterisque mari contiguis provinciis ab imperatoribus vel regibus tradita prescripte Trajectensi ecclesie, hoc immunitatis nostre precepto firmavimus, precipientes, ut nullus habeat potestatem aliquid horum auferendi, sed perpetua firmitate inconvulsa permaneant; et, ut hec nostre concessionis auctoritas firmiorem in Dei nomine obtineat vigorem, manu nostra firmavimus, et annullo nostro signari precepimus. Signum dni Ottonis invictissimi Regis, Brun, cancellarius ad vicem Rodberti archi-capellani recognovit. Data cal. apr. anno dominice incarnation. D. cccc. XLVIII. indiet v., regnante pio Rege Ottone anno XII. Actum Quidilingeburgh in domino feliciter. Amen.

Extract. ex antiquo registro intitulato: Liber continens donationes imperiales, factas in prima fundatione ecclesie majoris Trajecten. reposito et servato in parvis archivis ecclesie praefatae registratum folio undecimo, facie prima, per me

LAMSWEERDE, ntm. eccles. praedictae.

III.

In nomine sancte et individue trinitatis, Otto, divina favente clementia, imperator Augustus, noverit omnium fidelium nostrorum tam presentium quam et per futura tempora succedentium industria, qualiter nos ob remedium beate memorie genitoris nostri simul et anime nostre, et interventu dilectissime conjugis nostre Theophanu atque venerabilis Geronis, archiepiscopi, rogatu, licentiam ab antecessoribus nostris regibus vel imperatoribus jam antea datam, renovavimus atque concessimus, monetam faciendi in civitate Trajecten., in qua modo venerabilis vir, Baldericus, presulis officio fungi dinoscitur, et, ut nullus comes neque alia quolibet judiciaria potestas licentiam habeat theloneum vel aliud quodlibet debitum sive questum ex ipsa moneta exigendi, nostre serenitatis regia auctoritate omnino interdiximus; sed quicquid inde exigendum erit, ad integrum episcopo predictae urbis et ecclesie eidem potestative in posterum habendi, tradidimus atque concessimus, et ut eadem concessio perpetuum obtineat vigorem, jussu nostro conscriptam atque signatam manu nostra cartam hanc subtus notavimus. Signum domini Ottonis imperatoris Augusti, Folcmarus, cancellarius, ad vicem Villigisi archi-capellani recognovi. Data VIII idus Juny anno domini D. cccc. LXXV. ind. III, anno regni domini Ottonis XIII, imperii autem VIII. Actum Erpesfort.

Extract. ex antiquo registro, intitulato: Liber continens donationes imperiales, factas in prima fundatione ecclesie majoris Trajecten., servato in parvis archivis ejus ecclesie, registratum folio vigesimo, facie secunda, per me

LAMSWEERDE, ntm. eccles. praedictae.

IV.

In nomine sancte et individue trinitatis, Otto, divina preveniente clementia, imperator Aug. Noverit omnium fidelium nostrorum presentium, nec non et futurorum sollertia, quod nos interventionibus dilectissime conjugis nostre Theophanu, atque Keronis, archiepiscopi, nec non pro remedio anime nostre atque pro regni nostri statu, quasdam res juris nostri ad ecclesiam sancti Martini, que est constructa in loco *Threc* vocato, ubi episcopus Baldericus preesse dinoscitur, in proprium concessimus, id est, quicquid in villa *Amuda* habere videbatur, theloneum quoque ad eandem villam juste pertinens, quod Waldgero jam olim in beneficium concessum habuimus, ad prelibatam ecclesiam perpetualiter donavimus, omnem vero piscationem, quam in *Almere* ad nostram regalitatem habuimus pertinentem, jure perenni illuc relaxavimus; insuper etiam terram, quam Atto, comes in Lona, habuit, firmiter illuc delegamus. Quin etiam quicquid in utraque parte fluminis habere dinoscimur, quod dicitur *Fech*, cum omni integritate transfundimus, terris, silvis, aquis aquarumque decursibus, piscationibus et stagna et lacus, que ex eodem flumine derivantur. De cetero terram, quam Hatto in loco *Eki* habere videbatur, ad nostrum regale jus judiciario more pro sui ipsius commissu fiscata erat, ad sepedictam ecclesiam tradidimus, que etiam sita est super ripam fluminis Reni, prelibato quippe episcopo licentiam, in prescripto loco *Trec* nominato, monctam faciendi concedimus, et ut nullus comes neque alia quelibet persona judiciaria potestatem habeat, theloneum vel aliud quodlibet debitum sive quesitum ex ipsa moneta exigendi nostre auctoritatis regia serenitate omnino interdiciamus, quicquid autem inde exigendum erit, ad integrum episcopo predictę urbis et ecclesie eidem potestative in posterum habendi concessimus. Et ut hec nostre concessionis auctoritas firmiter veriusque a fidelibus nostris in Dei nomine credatur, manu propria nostra subtus eam firmavimus, annuloque nostro sigillari jussimus, signum domini Ottonis imp. Aug. Folmarius, cancellarius, ad vicem Willegisi, archi-cappellani, recognovi. Data VIII id. Juny, anno domini D. cccc. lxxv., ind. III, anno vero regni Ottonis XIII, imperii VII. Actum Erpesfort.

Extract. ex antiquo registro, intitulo: Liber continens donationes imperiales, factas in prima fundatione ecclesie majoris Trajecten., reposito in parvis archivis ejusdem ecclesie, registratum folio vigesimo primo, facie prima et secunda, per me

LAMSWEERDE, ntm. eccles. praedictae.

V.

In nomine sancte et individue trinitatis, Henricus, divina favente clementia, Rex. Si erga loca divinis cultibus consecrata bonam voluntatem habuerimus, id ad eternam beatitudinem nobis profuturum liquido credimus. Quocirca omnium fidelium nostrorum presentium scilicet ac futurorum noverit industria, qualiter Wilhelmus, Trajecten. ecclesie venerabilis episcopus, que est consecrata in honorem sancti Martini, obtulit obtutibus nostris quasdam auctoritates constitutionum regum antiquorum, in quibus continebatur, quod ipsi ad prefatam ecclesiam quasdam res juris sui in proprium concessissent, id est, quicquid in villa *Amutha* habere videbantur, theloneum etiam juste pertinens ad eandem villam, quod Waldgero jam olim in beneficium concessum fuerat, omnem vero piscationem in *Almere*, quam ad suam regalitatem habuerunt pertinentem; insuper etiam terram, quam Otto, comes in Lona, habuit; quin etiam, quicquid in utraque parte fluminis, quod dicitur *Fech*, habere dinoscebantur, cum omni

III.

14

integritate, terris, silvis, aquis, aquarumque decursibus, piscationibus, stagna etiam et lacus, qui ex eodem flumine *Fech* derivantur; de cetero terram, quam Atto in loco *Eki* habere videbatur, et ad regale jus judiciario more pro sui ipsius commisso fiscata erat. Ob firmitatem tamen rei, ut ista verius credantur, firmiter recolantur, postulavit nos predictus episcopus, ut antecessorum regum morem exequentes, hujusmodi nostre auctoritatis preceptum, ob amorem Dei et reverentiam sancti Martini, circa ipsam ecclesiam fieri censeremus. Cujus petitionibus et nos, pro divine retributionis desiderio et patris nostri Henrici et avi nostri Conradi imperatorum remedio, nec non ob interventum nostre dilecte matris Agnetis, imperatricis Auguste, libentissime acquiescentes, precipimus firmiterque jubemus, ut ab hac die ac deinceps, sicut antecessores nostri reges seu imperatores ecclesie Dei concesserunt, ita et per nostre regalitatis auctoritatem in omnibus prenominatis rebus prefate ecclesie sit concessum ac jure perpetuo delegatum; et, ut hec auctoritas firmior sit, manu nostra illam firmavimus et sigillo nostro insigniri jussimus.

Extract. ex antiquo registro, intitulato: Liber continens donationes imperiales, factas in prima fundatione ecclesie majoris Trajecten., servato in parvis archivis ejusd. ecclesie, registratum foliis XXXIII. facie 2^a. et XXXV facie prima, per me

LAMSWEERDE, ntm. eccles. praedictae.

VI.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Cognoscant fideles tam futuri quam presentes, quod Anselmus prepositus et reliqui fratres ecclesie beati Johannis Baptiste in Trajecto constituti, mihi Cunrado ejusdem loci episcopo, theloneum in Smithusen, duos quoque mansos cum quinque mancipiis, silvam etiam, quam *forest* vulgo nuncupant, in loco Wanbeke nominato, cum omnibus appenditiis dederunt. Pro istis autem dedi eis ecclesiam in *Fronakre* cum tribus appenditiis capellis, liberam a circatu, a censu, a denariis, quos *oblationes* vocant, et terram palustrem in *Everkestorpe* tante latitudinis superius, quante erat terra eorum inferius, in longitudine pertingentem usque ad *Trenscoten* et *Furs*, prout secundum positionem locorum saltus hos habuerit oppositos; aliam quoque, quam vulgari nomine vocant *quadraginta hovas*, terram palustrem in *Midrecht* dedi eis, hujus discrete longitudinis, ut ex uno latere ipsi et habitatores de *Abecenwalde* palustrem illam terram ex equo dividant et ad se invicem nullo intervallo collimitent, ex altero vero latere predictae terre palustris idem sit terminus, qui fuerit terminus episcopatus et comitatus, et item sicut a superiori latere nullo intervallo usque ad terminum comitatus, ipsi fratres terram illam possideant. Has vero terras tali pacto dedi eis, ut, si quando inhabitentur, decime et placita et omnis ecclesiastica ac laycalis justitia ad eos solummodo pertineat. Hujus quoque rei testes subscripsimus, Lanzonem majorem domus sancti Martini prepositum Trajecti, Adelhardum prepositum sancti Salvatoris ibidem, Rudolfum prepositum sancti Petri in Trajecto, Liebertum prepositum in Audensele, Ecgebertum decanum, Lambertum, Engelbertum prepositum, Wezelnum decanum, Theodericum comitem Hollandie, et, ut inconvulsus contractus iste permaneat, sub anathemate firmavimus et sigilli nostri impressione signavimus, et cartam hanc testem futuram sub predictis presentibus testibus dedimus, anno dominice incarnationis millesimo octuagesimo quinto, indictione octava, anno presulatus mei octavo, regnante Henrico, imperatore quarto.

Collationata praescripta copia cum certo libro, continente varia jura ecclesie sancti Johannis Trajecten., ex quo extracta est, concordabat cum eodem.

VII.

In nomine sancte et individue trinitatis, Fredericus, Dei gratia Romanorum imperator Augustus. Si ecclesias Dei amplificamus et earum iura regali auctoritate tuemus et firmamus antecessorum nostrorum piorum regum vel imperatorum exempla sequentes, hoc nobis et ad regni nostri prosperitatem et precipue ad anime nostre salutem profuturum non ambigimus. Ea propter tam futurorum quam presentium noverit industria, quod nobis apud Novimagium consistentibus et de pace atque de statu regni tractantibus, fidelis noster Godefridus Trajecten. ecclesie venerabilis episcopus, ante presentiam nostram venit, et instrumenta privilegiorum bone memorie Ottonis secundi nobis presentavit, in quibus continebatur, quod ipse pro remedio anime sue ac suorum parentum quasdam res juris sui ad prefatam ecclesiam sancti Martini in proprium tradiderit, videlicet, quicquid ipse in villa *Muda* habuerat, theloneum quoque ad eandem villam juste pertinens eidem ecclesie perpetualiter donaverit, et insuper addidit omnem piscationem, que in *Almere* ad suam regalitatem pertinebat, et terram, quam Otto, comes in Lona, habuit, et preterea, quicquid in utraque parte fluminis quod *Vecht* habebat, cum omni integritate sibi delegaverit, scilicet cum terris, silvis, aquis, aquarumque decursibus, piscationibus, stagnis et lacubus ex eodem flumine derivantibus, terram quoque, quam Otto in loco *Eki* vocato possiderat, sed pro commissis ipsius id regale jus judiciario ordine fiscata erat, sepememorata ecclesie libere donaverit, et episcopo monetam in Trajecto faciendi potestatem concesserit, et quod omnino regali auctoritate interdixerit, ne aliquis comes seu alia quelibet persona judiciaria potestatem haberet theloneum vel aliud quodlibet debitum sive quesitum ex ipsa moneta exigendi, sed ipse episcopus ex integro hec omnia potestative possideret; idem itaque presul Godefridus regalitatem nostram suppliciter efflagitavit, ut hujus regie donationis munificentiam Majestatis nostre auctoritate confirmare et privilegii nostri attestatione renovare et stabilire vellemus. Cujus petitioni, interventu dilecti ac fidelis nostri Arnoldi, Treverensis metropolitani, aliorumque fidelium nostrorum, et precipue spe superne remunerationis, annuentes, presentis pagine sigilli nostri impressione insignite testamento id confirmavimus, et perpetua stabilitate observandum, sicut prescriptum est, ab Ottone donatum decernimus. Acta sunt hec coram idoneis domino Philippo Colon. metropolitano et domino Cristiano Mogunt., et domino Arnaldo Treveren., Luodulpho Leodien. ep., Boscelmo camerario, Ottone Egherto de Amestel et aliis quampluribus. Signum domini Frederici, Romanorum imperatoris invictissimi, ego Henricus cancellarius Mogunt. archiepiscopi et archicancellarii recognovi. Anno dominice incarnation. M^o. c. LXXI., indictione III^a, regnante domino Frederico, Romanorum imperatore invictissimo, anno regni eius XX°, imperii vero XVIII. Datum Aquisgrani, III idus Octobris feliciter amen.

Extractum ex antiquo registro intitulato: Liber continens donationes imperiales, factas in prima fundatione ecclesie majoris Trajecten., reposito in parvis archivis ejusd. ecclesie, registratum foliis LXVI°. facie 2^a. et LXVII°. facie prima, per me

LAMSWERDE, ntm. eccles. praedictae.

VIII.

In nomine sancte et individue trinitatis feliciter, amen. Sigismundus, Dei gratia Romanorum rex semper Augustus, ac Hungarie, Dalmatie, Croacie, Servie, Gallicie, Lodo-

merie, Comanie, Bulgarieque Rex, ac Marchio Brandenburg., nec non regni Bohemie et Lucemburgen. heres, ad perpetuam rei memoriam. Et si imperialis preheminentie generosa sublimitas erga fideles et devotos sacri Romani imperii, et precipue inclitos principes, qui ad ipsius decus et gloriam adornantur, jugiter nos moneat esse sollicitos, ad honorem tamen omnipotentis Dei, cujus providentia nos quamquam immeritos sue bonitatis dignatione in apicem dignitatis Cesaree collocavit, erga principes ecclesiasticos et ipsorum ecclesias ac loca divino cultui mancipata, cordis nostri et mentis intentio ferventius inflammatur, ut illis submoveamus incommoda, profectus procuremus, et commoda pacis ac quietis compendia ministremus, justisque et rationabilibus eorundem principum et ecclesiasticarum personarum petitionibus annuamus et votis. Sane venerabilis et illustris Fredericus de Blanckenhem, episcopus Trajecten., princeps et consiliarius noster et sacri imperii devotus fidelis, dilectus, ad nostram accedens presentiam, personaliter nostre Maiestatis, cum devota modestia supplicavit, ut ipsum et ecclesiam suam Trajecten. de omnibus et singulis regalibus, feudis, bonis mobilibus et immobilibus ac omnibus juribus temporalibus. quocunque nomine censeantur, a nobis et sacro Romano imperio dependentibus, ad ipsumque et ecclesiam suam predictam spectantibus, investire, illaque sibi de novo infeudare et concedere; quodque omnia et singula privilegia, indulta, literas, libertates, gratias, observantias, bona, proprietates et possessiones, emunitates, jura, statuta, consuetudines, jurisdictiones et concessionem sibi et ecclesie sue predictae tam a divis imperatoribus sive regibus Romanis nostris predecessoribus et precipuo, beate recordation., Karolo quarto, Romanorum imperatore, domino et genitore nostro carissimo, data sive datas, concessa sive concessas innovare, approbare, ratificare et ex certa nostra scientia de solite imperialis celsitudinis clementia, confirmare gratiose dignaremur. Nos igitur ad gloriam et reverentiam Dei omnipotentis et sublimis, qui nos monarcham sue sacrosancte monarchie militantis, sola sua misericordia dignatus est perficere, ecclesias Christi et ecclesiasticas personas singulari fovere desideramus patrocinio pietatis. Quapropter prefati Frederici episcopi et principis nostri virtuosam industriam, constantiam fidei et sincere affectionis puritatem, quibus ipsum virtutum meritis, verbis, operibus et exemplo clarere limpidius experimur, quoniam etiam precedente fame celebris preconio de ipso fuerit vox testata, nec non pure ipsius sinceritatis affectum, quoad imperatorie majestatis honorem, locis et temporibus oportunis, omni benevolentie studio promptum se reddidit hactenus sollertem, placidum et acceptum, et ut ipsum in antea pro nostris et sacri imperii beneplacitis fortius animemus, suis justis et rationabilibus supplicationibus annuentes ipsum episcopum et ejus ecclesiam Trajecten. de omnibus et singulis regalibus, feudis, bonis mobilibus et immobilibus, ac omnibus juribus temporalibus, quocunque nomine censeantur, a nobis et sacro Romano imperio dependentibus, ad ipsumque episcopum, principem nostrum et ejus ecclesiam Trajecten. ab antiquo de jure justisque titulis spectantibus investimus per presentes, illaque sibi de novo infeudamus et concedimus gratiose, nec non universa et singula privilegia, indulta, literas, libertates, gratias, concessionem, emunitates, jura, statuta, consuetudines, jurisdictiones et observantias, bona, proprietates et possessiones, de verbo ad verbum in omnibus eorum sententiis, punctis, clausulis, ac si ipsorum privilegiorum, jurium, jurisdictionum et literarum, indultarum, libertatum, gratiarum, emunitatum, statutorum, consuetudinum et observantiarum, donorum, proprietatum et possessionum tenores presentibus essent inserti et totaliter expressati, sibi et ecclesie sue predictae, ut premittitur, concessas et concessa, sive dictus Fredericus episcopus sui que predecessores eis hactenus violentia prepedienti usi fuerint sive non, animo deliberato, non per errorem aut improvide, sed sano principum, comitum et procerum nostrorum accedente consilio, ex certa nostra scientia ac de nostre imperialis potestatis plenitudine, concedimus, innovamus, approbamus, laudamus, ratificamus et presentis scripti patrocinio, sicut rite processerunt, et proinde confirmamus et communitimus, nostris et sacri

imperii ac aliorum juribus in aliis semper salvis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre investiture, infeudacionis, concessionis, innovationis, approbationis, laudationis, ratificationis, confirmationis et communionis paginam infringere, aut ei quovis ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, nostram et sacri imperii indignationem ac penam centum librarum puri auri, quarum medietatem imperialis nostri erarii sive fisci, residuam vero partem injuriam passorum usibus decernimus applicari, se noverit irremissibiliter incursum, presentium sub nostre majestatis sigilli appensione testimonio literarum. Datum Novomagii. Colonien. dioc., anno dni millesimo quadringentesimo sextodecimo, die decima septima mensis Novembris, regnorum nostrorum anno, Hungarie etc. tricesimo, Romanorum electionis septimo, coronationis vero tertio. Super plicam erat scriptum: ad mandatum domini regis, Johannes de Strigonio, prepositus et vicecancellarius.

Collationata praesens copia cum originalibus literis, sigillatis sigillo magno subimpenso sericeis cordulis rubei et blavei colorum, concordat, per me,

LAMSWEERDE, ntm. eccles. praedictae.

IX.

In nomine domini, amen. Universis presentibus et futuris, Wilhelmus, Dei gratia, abbas sancti Trudonis, ordinis sancti Benedicti Leodien. dyoc. salutem in domino cognoscere veritatem. Ea, que judicio vel concordia terminantur, firma debent et illibata persistere, et, ne in recidive contentionis scrupulum relabantur, scripturarum convenit presidio communiri. Hinc est, quod universitati vestre tenore presentium innotescimus, quod, cum inter serenissimum principem, dominum Wilhelmum, Dei gratia, clare memorie, quondam regem Rom. illustrem ex una parte, et viros venerabiles prepositum et capitulum ecclesie sancti Johannis in Trajecto ex altera, super possessione et proprietate terrarum, jurisdictionum et decimarum apud *Ovendrecht*, *Cudelstert* et *Westfene*, nec non et super aliis locis vicinis orta dudum fuisset materia questionis, tandem in presentia venerabilis patris, domini Hugonis tituli sancte Sabine, presbyteri cardinalis, tunc in partibus Alemannie apostolice sedis legati, accedente utriusque partis consensu, in nos extitit compromissum, prout in literis ipsius domini Regis, nec non prepositi et capituli ecclesie sancti Johannis predictae, ac Reverendi patris dni Hugonis, cardinalis predicti, plenius continetur, quarum tenorem de verbo ad verbum presentibus duximus inferendum. Forma itaque literarum domini regis est talis: Wilhelmus etc. Datum Colonie III. kl. Novembr., indict. XI. anno domini M. II. quinquagesimo secundo. Forma vero literarum prepositi et capituli sancti Johannis talis est: Viro religioso etc. Actum Colonie etc. uts. Forma etiam literarum domini Hugonis etc. talis est: Frater Hugo etc. Actum et datum Colonie etc. uts. Nos vero super premissis, recepto in nos onere et auctoritate arbitrari seu statuendi secundum formam superius expressam, ad loca predicta personaliter accedentes, scilicet *Ovendrecht*, *Cudelstert* et *Westfene* et ad loca vicina, de premissis diligenter inquisivimus, instrumenta examinavimus, testesque juratos recepimus, et eorum dicta in scriptis redegimus, vivente adhuc quondam predicto domino Rege, bone memorie, et specialiter hoc volente, nec non et venerabili patre predicto, domino Hugone, presbytero cardinali, apostolice sedis legato adhuc infra legationis sue terminos existente; et sic diligenter inquisita veritate et examinato de plano et summatim negotio, invenimus, possessionem jurisdictionum ac decimarum dictorum locorum et aliorum vicinorum, ad prepositum et capitulum ecclesie sancti Johannis predictae, pleno jure, pertinere, nec non et ipsos et antecessores eorum a longis retroactis temporibus, de quibus non extat

memoria, in predictorum possessione pacifica extitisse, licet quaque ballivi Hollandie, dominorum suorum terminos extendere cupientes, aliqua de premissis invaserint et occupaverint minus juste, in salutis sue et dominorum suorum grave periculum et jacturam. Inferiorum enim culpa non solum ipsis sed et superioribus suis non iniuste retorquetur in penam, quorum se auctoritate non recte tuentur. Considerantes autem, quod predictus dominus Rex, clare memorie, karissimus quondam dominus noster, predictam causam in examen nostre conscientie ponens, ipsam ex speciali fiducia fidei nostre commisit, fidelitatis debito non cogente, Desideramus ex corde ipsius animam relevari a pena, et heredes ejus expiari a culpa, pro certo sperantes, ipsos ex hoc in melius prosperari, si predictam corrigentes injuriam, beatissimos Johannem Baptistam et Johannem Evangelistam, patronos predictae ecclesie gloriosos, acquirere sibi studeant apud districtum judicem Jhesum Christum, non adversarios contra se graviter conquerentes, sed pios potius advocatos pro salute sua efficaciter exorantes. Nos igitur tam predicti domini regis, pie recordationis, Karissimi quondam domini nostri, quam heredum suorum, teste Deo, zelantes salutem, habito jurisperitorum et multorum proborum consilio, pietate suadente, caritate urgente, justitia exigente, et virtute obedire nos ad hoc finaliter compellente, preposito et capitulo supradictis, possessionem jurisdictionum et decimarum de *Ovendrecht*, *Cudelstert* et *Westvene*, nec non et locorum vicinorum cum juribus et pertinentiis suis, per sententiam diffinitivam in hiis scriptis adjudicamus supradicto domino v. Regi, pie memorie, suisque heredibus et successoribus super eisdem per eandem nostram sententiam, perpetuum silentium imponentes, ordinantes etiam, quod ejusd. dni Regis heredes et successores, prepositum et capitulum superdictos de predictis decimis usque ad medietatem *Venne inculte*, ex nunc in antea in pace gaudere promittant, nec ipsos super eisd. perturbent aliquatenus vel molestant, sed potius predictam nostram sententiam et ordinationem observent bona fide et faciant inviolabiliter observari. Ordinamus etiam, humiliter supplicantes, ut prepositus et capitulum supradicti illatas sibi injurias predicto dno Regi devote remittant et in libris ecclesie sue diem sive obitus conscribentes, anniversarium ejus in missis, vigiliis et in aliis suffragiis Karitatis in ecclesia sua celebrantes observent et faciant annuatim a suis successoribus in perpetuum observari, ut si quid ex humane corruptionis fragilitate remansit, in eo purgatorii acerbitate purgandum per hec et alia fidelium pia suffragia dignetur remittere et penitus extinguere, magna valde . . . salvatoris. In quorum omnium testimonium si noticiam plenioram, presens scriptum fieri fecimus, et sigilli nostri munimine roborari. Datum anno dni M. CC. sexagesimo quarto, mensi Febr., feria quinta post festum beati Mathie apostoli, continuata a die precedenti.

X.

Anno domini M. CCC. III, orta questione inter Reverendum in Christo patrem et dominum, dominum Guidonem, episcopum Trajecten. ex una ac prepositum et fratres ecclesie sancti Johannis Trajecten. partibus ex altera, super alta jurisdictione etc. et ad instantiam episcopi memorati celebrato et indicto capitulo in domo capitulari majoris ecclesie Trajecten., ac vocatis vocandis, conclusum est et judicatum per capitul., neminem habere in terra Trajecten. altam jurisdictionem preter prepositum et fratres ecclesie sancti Johannis Trajecten., deinde memoratus R^{dus}, in Christo pater et dominus Guido episcopus fecit convocari omnes et singulos pares curie sue ac militares et nobiles feudales et vasallos, et desuper capitulum vulgariter dictum *Maelstadt* servari et celebrari peten. per memoratos militares pares curie ac feudales super alta jurisdictione hujusmodi concludi et sententiar; tandem de omnium eorum consensu conclusum fuit, et nomine presentium omnium per os strenui militis domini

Ghysberti, domini de Ghoye, sententialiter pronunciatum est, videlicet, quod nemo preterquam prepositus ecclesie sancti Johannis Trajecten., haberet altam jurisdictionem in terra Trajecten., nisi talis posset docere per privilegia aut literas patentis.

Collationata prescripta copia cum registro seu libro statutorum ecclesie sancti Joannis Trajecten., ex quo extracta est, concordabat cum eodem.

XI.

Guido, Dei gratia, episcopus Trajectensis, universis et singulis christifidelibus, ad quos presentes nostre litere pervenerint, notum facimus, quod nos sub anno dni millesimo trecentesimo undecimo feria secunda post festum pasche, in curia domus nostre Trajecten. vidimus literas Conradi, episcopi Trajecten., predecessoris nostri, non abollitas, sigillo ipsius Conradi episcopi sigillatas, prout sequitur:

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Cognoscant fideles, tam futuri quam presentes, quod Anselmus, etc.

Quam donationem a dicto Conrado, episcopo Trajecten., factam, nos Guido, episcopus Trajecten. predictus, approbamus et ratificamus, ac auctoritate nostra ordinaria, in hiis scriptis confirmamus. In cujus rei testimonium et munimen, Nos Guido, episc. Trajecten. predictus, sigillum nostrum presentibus duximus apponendum. Datum et actum, anno dni millesimo trecentesimo undecimo, feria secunda post diem Pasche.

Collationata praescripta copia cum libro statutorum ecclesie sancti Johannis Trajecten., ex quo extracta est, concordabat cum eodem.

XII.

Ad perpetuam rei memoriam habendam, sciendum est, quod anno M. CCC. LXXXII, indictione quinta, mensis Martii die vicesima prima, hora quasi tertia, reverendo in Christo patre ac dno, dno Florentio de Wevelichoven, episcopo Trajecten., nec non venerabilibus viris dnis Lubberto Bolle decano, Michaeli Moliart, Everardo Foeck, Johanne Albo, Wilhelmo Buser, Johanne de Tuyl, Johanne de Boesichem et Arnolde de Campen majoris, Everardo Foeck decano, Johanne Vtenleen, Bartholdo de Ruwenhoven, Gerardo Byerwisch, Gerardo de Bronchorst, Erenberto Vtenleen et Ghysberto Hoeyer sancti Salvatoris, Rodolpho de Doetinchem, Johanne de Compostella, Huberto Wyse, Johanne de Arnhem et Ghyselberto Pape sancti Petri, Frederico de Maern, Jacobo de Aelrehorst, Fredrico Veltman, Johanne de Zande, Wilhelmo de Wyck, Geverdo de Westrenen, Wenmaro ten Goey, Nicolao Scatter et Wilhelmo Zuermont sancti Johannis, magistro Petro vanden Velde preposito sancti Johannis, Jasone, Gunpardo Henpone, Arnolde Voss et Henrico de Monyouwen sancte Marie ecclesiarum Trajecten. canonicis generali capitulo ad infrascripta specialiter indicto in loco capitulari ecclesie Trajecten., ad hoc capitulariter congregatis, dictus dominus decanus Trajecten. tunc palam et publice in loco capitulari dictis dominis presentibus retulit hec verba vel similia in effectu, videlicet, quod alias nonnullis discordiis, controversiis et dissensionibus super alta jurisdictione in *Wilnis* et in *Achtienhoven* inter dictos dominum Trajecten. tunc presentem asserentem altam jurisdictionem in *Wilnis* et in *Achtienhoven*, ad se et ecclesiam suam Trajecten. pertinuisse et pertinere, et ipsum ac suos antecessores episcopos Trajecten. in plena possessione hujusmodi jurisdictionis fuisse et esse parte ex una, et prepositum et capitulum ecclesie sancti Johannis Trajecten. asserentes de contrario et dicentes, quod jurisdictio alta in

locis antedictis a tanto tempore, quod de contrario ejus memoria hominum non existit, pertinuit et pertinere consuevit, et adhuc pertinet ad ecclesiam S. Johannis ac ad prepositum et capitulum dicte ecclesie S. Johannis nomine ejusd. ecclesie, et quod eisdem temporibus et per eadem tempora ecclesia, prepositus et capitulum ecclesie sancti Johannis predict. continue fuerunt et esse consueverunt et sunt in plena et pacifica ac quieta possessione jurisd. hujusmodi, salva turbatione presenti ex altera parte habita et orta, iidem domini episcopus et prepositus et capitulum ecclesie sancti Johannis partes predictae, volentes tandem super hiis absque magnis dispendiis partium amicabilem dictis controversiis et dissentionibus finem imponi, super hujusmodi controversiis et dissentionibus sedandis, prelati et capituli videl. majoris, sancti Salvatoris, sancti Petri et sancte Marie dictarum ecclesiarum Trajecten. et eorum super hiis inquisitioni, discussioni et determinationi submiserunt, vigore cujusmodi submissionis prelati et capitula dictarum quatuor ecclesiarum Trajecten. quatuor viros honestos et peritos suos concanonicos infra descriptos dictarum ecclesiarum, deputarunt ad recipiendum super premissis a partibus hincinde informationes, quas eodem partes tam cum instrumentis et literis quam testibus, quelibet pars pro jure suo, infra certa tempora tunc temporis partibus ad hec deputata, facere vellent, et quod tales informationes hujusmodi deputati, si quas reciperent ad noticiam dictarum ecclesiarum deducerent et in generali capitulo referrent; qui vero deputati juxta ordinationem premissam informationes ab ambabus partibus tam literis et instrumentis quam testibus hincinde productis et exhibitis receperunt, et hujusmodi informationes dictis deputatis factas, iidem deputati anno domini millesimo tricentesimo octuagesimo secundo, indictione quinta, mensis Martii die vicesima prima, hora quasi tertia, supradict. in dicto capitulo generali ad hoc indicto, dominis episcopo ac preposito et capitulo ecclesie sancti Johannis partibus predictis extra dictum locum capitularem de mandato seu jussu aut rogatu dicti domini decani majoris ecclesie existentibus seu forsan extra idem capitulum ad modicum tempus se tenentibus aliis dominis prelati et capituli ac canonicis aliarum ecclesiarum in dicto loco capitulari remanentibus recitarunt, quibus vero informationibus sic (ut premittitur) per dictos deputatos recitatis, dicte partes fuerunt iterum ad locum capitularem revocate et ad eundem locum redierunt. Quo facto ad instantiam ambarum partium antedictarum super premissis dissentionibus et discordiis ad invicem habitis pronunciarum, declarari et finem imponi tunc petentium, dictus dominus Lubbertus Bolle, decanus majoris ecclesie nomine suo et aliorum prelatorum et capitulorum ecclesiarum Trajecten. predictarum, quorum discussioni pronunciationi et declarationi super premissis controversiis et discordiis sedandis et pro eis terminandum, dicte partes se (ut premittitur) submiserunt, tunc temporis in dicto capitulo generali pronunciauit palam et publice in hunc modum: Attentis et consideratis ac pensatis omnibus et singulis instrumentis et literis ac depositionibus seu attestationibus testium et formationibus super premissis per dictos deputatos in loco capitulari predicto, dictis prelati canonicis et capitulis dictarum quatuor ecclesiarum Trajecten. exhibitis et productis ac lectis et recitatis, prelati et capitula predicti invenerunt prepositum et capitulum ecclesie sancti Johannis Trajecten. nomine ejusdem ecclesie fuisse et esse in plena possessione alte jurisdictionis in *Wilnis* et *Achtienhoven* locis antedictis, vulgariter teutonice dicen., *in eenen volcomen besit des hogen gerechts te Wilnis ende Achtienhoven*, et ex super habundanti ad justificandum magis hujusmodi possessionem, idem decanus eodem tempore pronunciauit, quod dictus prepositus dicte ecclesie sancti Johannis, Petrus de Velde, et capitulum ejusdem ecclesie dictam possessionem tenerent seu tenere deberent, cum septem stolis sub juramentis in hoc fieri solitis et consuetis, quod si facere recusarent, ex tunc episcopus antedictus possessionem, quam ipse asseruit se habuisse et habere, cum septem stolis teneret et firmaret, salvo semper domino episcopo in premissis jure suo, si quod haberet, in petitorio

in quo idem dominus episcopus posset, si vellet, coram iudice competente prepositum et capitulum ecclesie sancti Johannis Trajecten. in posterum convenire. Qua pronunciatione sic facta, prepositus sancti Johannis statim, eodem capitulo generali durante, per Macharium, nuncium capituli ecclesie Trajecten., septem stolas ex sacristia ejusdem ecclesie Trajecten. afferri fecit, et prepositus stola indutus, manu sua dextra ad pectus suum apposita, tunc ibidem in capitulo generali juravit, quod ipse et sui predecessores prepositi et capitulum dicte ecclesie sancti Johannis semper fuerunt et esse consueverunt et adhuc sunt in possessione pacifica et quieta jurisdictionis alte in *Wilnis* et in *Achtienhoven*, sic eum deus juvet et omnes sancti ejus, salva turbatione, de qua nunc tactum est. Deinde statim sex canonici dicte ecclesie sancti Johannis, dextra manu cujuslibet super pectus suum posita, juraverunt et juramenta sua in talibus debita et consueta prestiterunt, quod crediderunt prepositum verum jurasse. Quo facto, ipse prepositus dominum episcopum tunc presentem requisivit, ut ipse maerscalco suo intimaret, quod ipse ex parte sua de cetero se non intromitteret de alta jurisdictione in *Wilnis* et *Achtienhoven* locis antedictis seu de illis, que concernerent altam jurisdictionem in locis predictis. Qui vero dominus episcopus, licet de hujusmodi pronunciatione non fuit bene contentus, respondit finaliter, quod istud maerscalco suo intimaret et de hoc bene provideret. Quatuor deputati per quatuor ecclesias predictas, de quibus supra fit mentio, fuerunt isti, magister Johannes de Tule majoris, magister Bartoldus de Ruwenhoven sancti salvatoris, magister Johannes de Arnhem sancti Petri, et dominus Gerardus Vrencke sancte Marie canonici ecclesiarum Trajecten. Sex compurgatores, qui post juramentum a dicto domino preposito prestitum, sua juramenta fecerunt, de quibus supra fit mentio, fuerunt isti, Fredericus de Maern, Johannes de Zande, Fredericus Veltman, Gerardus de Westrhenen, Wilhelmus Musch, et Wilhelmus Zuermont, canonici ecclesie sancti Johannis Trajecten. antedictae. Acta fuerunt hec in loco capitulari ecclesie Trajecten., anno, indictione, mense et hora, quibus supra, pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini nostri, domini Urbani pape sexti anno suo quinto.

Collationata praesens copia cum suo originali, transumpto manu et subscriptione discreti viri magistri Wilhelmi Buser, alias Byndop, clerici Traject. publici imperiali auctoritate notarii etc. (uti apparebat) subsignato, inventa est concordare cum eodem.

XIII.

Isti sunt articuli, dati per prepositum et capitulum sancti Johannis, contra dominum nostrum episcopum Trajecten., concernentes altam jurisdictionem de *Wilnis* et *Achtienhoven*, super qua ex utraque parte compromiserunt in generalem ecclesiam Trajecten., sicut inferius describitur. Et isti sunt ad hoc deputati per ecclesiam, scilicet: Johannes de Tule sancti Martini, Bertoldus de Ruwenhove sancti Salvatoris, Johannes de Aernhem sancti Petri et Gerardus de Vrencke beate Marie Trajecten. ecclesiarum canonici, An^o. domini millesimo tricentesimo octuagesimo primo in Octobri.

j. In primis prepositus et capitulum sancti Johannis prefati dicunt, quod alta secularis jurisdictione de *Wilnis* a tempore, quo villa de *Wilnis* fuit in rerum natura et quo ibi homines inhabitabant, semper spectavit et adhuc spectat ad ecclesiam sancti Johannis prefat., et prepositus pro tempore ac sui officiales illa usi sunt illamque exercuerunt nomine ecclesie prefate in omnibus casibus, excessibus et delictis, altam secularem jurisdictionem concernentibus, qui ibidem contigerunt et perpetrati sunt.

ij. Item, tempore prepositi Arnoldi Loef, dum ipse erat prepositus, Gerardus Yde interfecit in *Wilnis* Ysbrandum filium Henrici Hazen, de quo prepositus justiciam fecit in *Mydrecht*.

ijj. Item, Wilhelmus de Laen occidit in *Wilnis* Gerardum de Ryser, de quo prepositus Arnoldus Loef fecit justiciam in *Mydrecht*.

iiij. Item, idem prepositus Arnoldus Loef fecit justiciam in *Mydrecht* et intromisit se de omnibus causis seu delictis in *Wilnis*, altam jurisdictionem concernentibus, suo tempore contingentibus, sine contradictione cujuscumque et istud fuit ultra quadraginta annos.

PREPOSITUS HENRICUS DE RENO.

v. Item, tempore prepositi Henrici de Reno et eo tempore, quo ipse fuit prepositus, Johannes filius Mensen vulneravit letaliter Egbertum Egberti in crure cum balista in *Wilnis*, de quo fecit justiciam dominus Henricus prepositus prefatus.

vj. Item, Henricus Theod^{ici}. mutilavit Henricum Hazen in *Wilnis*, de quo justiciam fecit prepositus Henricus prefatus.

vij. Item, Gerardus Dyde vulneravit Johannem Mattensse letaliter in *Wilnis*, de quo prepositus Henricus prefatus justiciam fecit in *Mydrecht*.

vijj. Item, Block de Vinckeven cum suis filiis occidit in *Wilnis* Croec filium Gerardi Ghysbrandi, et Moen Leydensis, scultetus prepositi, captivavit eos et duxit illos in castra prepositi in *Mydrecht*, de quo prepositus prefatus justiciam fecit.

ix. Item, Johannes de Wilde et Petrus Onpays habuerunt contenciones pro quadam muliere in *Wilnis*, et eodem tempore Johannes interfecit Petrum in *Wilnis* et Johannes fuit captus ex parte prepositi Henrici et ductus in *Mydrecht* in castra prepositi et ex parte prepositi Henrici fuit facta justicia cum gladio et fuit decollatus.

x. Item idem prepositus Henricus fecit justiciam et intromisit se de omnibus causis seu casibus in *Wilnis*, altam jurisdictionem concernentibus, suo tempore sine contradictione cujuscumque.

PREPOSITUS PETRUS VANDEN VELDE.

xj. In primis Korte Peter conquestus est preposito, quod Gerardus Yden noctis tempore violenter aperisset domum suam in *Wilnis* et fuerunt ambo missi in cippis prepositi in *Mydrecht* et prepositus desuper justiciam fecit.

xij. Item, Gerardus Egberti in *Wilnis* dixit Korte Petro, quod ipse noctis tempore cepisset equum suum, et fuerunt ambo capti ex parte prepositi, et prepositus de illo fecit justiciam.

xijj. Item, Wilhelmus Egberti in *Wilnis* conquestus est, quod Gerardus Cristiani fecisset sibi malam mensuram, de illo idem prepositus justiciam fecit.

xiiij. Item, Johannes de Spengen, Wilhelmus Johannis, Theodoricus Johannis de Spengen, Johannes Moye, Mathias Hillenz., Johannes Mathie, Walterus Moye et Wilhelmus de Lisse, interfecerunt in *Wilnis* Henricum den Gronen, et vulneraverunt Hermannum Arnoldi usque ad mortem, et ambo, tam occisus quam vulneratus, fuerunt portati in *Mydrecht* et prepositus desuper justiciam fecit.

xv. Item, Wilhelmus Croeck dictus Cortoes interfecit in *Wilnis* Smedekyn Arnoldi, de quo idem prepositus justiciam fecit.

xvj. Item, fuit commissa violencia in *Wilnis* in domo Gerardi Ysers per decem homines, de quo idem prepositus justiciam fecit et ibi eciam interfuit Nicolaus Egberti.

- xvij. Item, isti fecerunt violenciam ante domos in *Wilnis* Theodorus Tyne, Walterus Erkenraden junior, Reynerus Wilhelmi, Rotardus Wilhelmi et Rotardus Henrici, de quo idem prepositus justiciam fecit.
- xviii. Item, filii Meynardi Egberti interfecerunt in *Wilnis*, Moey Leyden., scultetum prepositi in *Wilnis*, et fuit mortuus portatus in *Mydrecht* ex parte prepositi, de quo prepositus fecit justiciam.
- xix. Item, uxor Coman Jacobi incendit domum Nicolai vander Laen in *Wilnis*, de quo idem prepositus justiciam fecit.
- xx. Item, Theodorus vander Aer, Hollandrinus, cum sociis suis attemptarunt bis in *Wilnis* nocte tempore violenter intrare domum Nicolai Jacobi, de quo idem prepositus justiciam fecit.
- xxj. Item, Nicolaus Jacobi committendo latrocinium occidit in *Wilnis* Wilhelmum Croken et cepit pecunias, quas secum habebat et fuit desuper ex parte prepositi in *Mydrecht* facta justicia et dampnatus ad rotam, et fuit ibi stracionatus seu tractus per terram et positus in rota.
- xxij. Item, fuit in *Wilnis* captus quidam fur cum bonis furatis, qui fuit de Hamborch, et fuit ex parte prepositi in *Mydrecht* suspensus patibulo.
- xxiii. Item, Johannes de Ryke mutilavit in *Wilnis* Reynaldum vander Steghe, custodem in *Wilnis*, in pollice, de quo tam prepositus justiciam fecit.
- xxiiii. Item, filia Jacobi Magher Heyne projecit filio Wilhelmi Roetardi duos dentes ex capite, de quo prepositus justiciam fecit.
- xxv. Item, Wilhelmus Ondgod percussit uxorem Jacobi Magher Heyne, in *Wilnis* vulnus letale in capite et fuit ex parte prepositi captus set ductus in *Mydrecht* in castra prepositi et sedit ibi multo tempore in cippis, et de illo prepositus justiciam fecit.
- xxvj. Item idem prepositus magister Petrus de Velde, suo tempore et eo tempore, quo fuit prepositus, exercuit omnem jurisdictionem et intromisit se de omnibus casibus altam jurisdictionem concernentibus in *Wilnis* perpetratis, sine contradictione cujuscunque.
- xxvij. Item prepositus pro tempore omnes excessus altam jurisdictionem concernentes perpetratos in *Wilnis*, *Blocklandt*, *Cudelstert* ad latus aggeris *Thamen*, *Uuthoirn* et *Mydrecht*, que loca et ville vocantur ville et loca perpositure sancti Johannis, correxerit seu de illis justiciam fecit in *Mydrecht* tanquam in principali loco seu membro locorum predictorum.
- xxviii. Item, quod *Wilnis* ante tempora nuncupari solet et adhuc etiam vocatur *quadragesima hoven*.
- xxix. Item, prepositus sancti Johannis pro parte sua ecclesie sancti Johannis exercuit altam jurisdictionem in *Wilnis* ita pacifice, sicut exercuit altam jurisdictionem in *Mydrecht* in vim, modo ut prescriptum est.
- xxx. Item, quod *Mydrecht* et *Wilnis* est terra contigua et indivisa et palustris dicta *vene*.
- xxxi. Item, quod terra et vene in *Mydrecht* et *Wilnis* preposito et ecclesie sancti Johannis censum tribuunt et sunt eorum bona censualia.
- xxxij. Item, quod *Mydrecht* et *Wilnis* sunt divise de Outhusen cum quadam fovea trudendo in septentrione versus antiq. reparium (!) et versus borealem plagam cum terris domini de *Abcoude*.
- xxxiii. Item, quod dominus de *Abcoude* habet inferiorem jurisdictionem in *Outhusen* et episcopus Trajecten. altam jurisdictionem.
- xxxiiii. Item, quod ecclesia de *Wilnis* est situata in *Outhusen* et non in villa de *Wilnis*.

IN *ACHTIENHOVEN*.

- j. Item, dicit prepositus et capitulum sancti Johannis predict., quod alta secularis jurisdictionis de *Achtienvoven* semper a tanto tempore, de cujus contraria hominum memoria

non existit, fuit et spectavit ad prepositum et ecclesiam sancti Johannis prefat., et prepositus sancti Johannis, qui pro tempore fuit et adhuc est, nomine ecclesie tamquam prepositus (!), fuerunt semper in plena possessione ejusdem jurisdictionis absque contradictione seu impedimento cujuscunque, et ipse prepositus et sui officiales ejus nomine illam exercuerunt et se de illa intromiserunt de omnibus causis, excessibus et maleficiis altam secularem jurisdictionem concernentibus, que ibidem contigerunt et perpetrata sunt, sicut inferius describitur.

ij. In primis tempore prepositi Arnoldi Loeff, dum ipse fuit prepositus, fuit suspensus Jordanus Lamberti Scelwerts in *Achtienhoven*, ex parte prepositi propter furtum per eum commissum.

ij. Item, fuit abscisa auricula filie Petri Ghelincs in *Achtienhoven* ex parte prepositi propter furtum.

iiij. Item, communitas civitatis Trajecten. de consensu prepositi Arnoldi Loeff prefati et capituli sancti Johannis duxit aquam dictam *Vecht*, que tunc erat prope *Dael* in seculari jurisdictione prepositi et capituli sancti Johannis predicti extra burgum dictum *Weerde*, ubi est de presenti in eadem jurisdictione prepositi ecclesie predicti, et emerunt a preposito et capitulo terras ad hoc oportunas, ubi dicta aqua *Vecht* nunc habet cursum suum, salva semper jurisdictione prepositi per terram et aquam, prout constat ex literis per civitatem et communitatem preposito et capitulo desuper datis, et istud preterit quadraginta tribus annis.

v. Item, tempore prepositi Henrici de Reno et eo tempore, quo ipse fuit prepositus, Gerardus de Bilwyck furatus est unam vaccam in aggere *Brodyck*, quam vaccam ipse duxit in *Achtienhoven*, et ibi ex parte prepositi Henrici de Reno prefati fuit suspensus patibulo.

vj. Item, Arnoldus Loeff et Henricus de Reno prepositi fecerunt justiciam et intromiserunt se quilibet in tempore suo de omnibus causis et maleficiis sive excessibus, altam jurisdictionem concernentibus, que eorum temporibus in *Achtienhoven* perpetrate fuerunt, sine contradictione cujuscunque.

ITEM TEMPORE MODERNI PREPOSITI PETRI VANDEN VELDE.

vij. Item, in primis quidam saltavit in aquam seu flumen *Vecht* et submersit se in jurisdictione prepositi prefati, qui fuit ex parte prepositi apprehensus et tractus sive strationatus super certis fransschis cancellatis et denum sepultus in campis.

viiij. Item, quedam mulier cecidit in slusam prope *Vecht* innocenter et submersa est in jurisdictione prepositi et ecclesie sancti Johannis in *Achtienhoven*, quem prepositus apprehendit et fecit ipsam aptari et voluit ipsam sepeliri in ecclesia sancti Jacobi, in qua jam parata fuit sepultura, quam prepositus parentibus restituit per eos rogatus.

ix. Item, quidam dictus Wilhelmus Zclander fuit occisus in *Achtienhoven*, quem prepositus fecit duci in *Mydrecht*, ubi prepositus fecit ipsum sepeliri, ubi adhuc jacet, de quo fuit facta emenda preposito.

x. Item, Nycolaus Gheyline percussit unico ictu in *Achtienhoven* Gerardum de Paeschen in genu et fecit sibi magnum vulnus, de quo diu male habuit, de quo idem prepositus justiciam fecit.

xj. Item, Wilhelmus de Ysendyck percussit in *Achtienhoven* Petrum den Dorscher in pollice et mutilavit ipsum, de quo prepositus justiciam fecit.

xij. Item, quod appellatur a sculteto prepositi ad prepositum, tamquam ad superiorem dominum, et a preposito appellatur ad imperatorem et ad nullum alium.

xij. Item, consuevit prepositus prefatus de homicidiis extra jurisdictionem suam perpetratis seu factis in patria Trajecten., super quibus compositum fuit cum domino episcopo aut ejus marescalco, reo homicide dare mandatarium sive alium officialem suum in *Achtienhoven* ad pignorandum denarios consanguinitatis.

xij. Item, prepositus pro tempore de omnibus causis, excessibus et delictis, altam jurisdictionem concernentibus, suo tempore perpetratis sive commissis in *Achtienhoven* se intromisit et de illis justiciam fecit usque in hodiernum diem, sine contradictione cujuscunque.

XIV.

David de Bourgondia, Dei et apostolice sedis gratia, episcopus Trajecten., universis et singulis presentes nostras literas visuris et audituris, notificamus per presentes, quod nos sub anno dni xiv. sexagesimo primo, primo die mensis Julii, in domo habitationis V^ls. et circumspecti dni Johannis Militis, canonici nostri ecclesie Trajecten. ac vicarii nostri generalis, literas quondam dni Conradi, episcopi Trajecten. nostri predecessoris, non abrasas, non abollitas, non cancellatas, non viciatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed prorsus omni vicio ac suspitione carentes, sigillo ejusdem dni Conradi sigillatas, vidimus hujusmodi sub tenore: » In nomine etc. Cognoscant, etc. Anno dominice incarnationis millesimo octuagesimo quinto etc. » Hujusmodi vero honorum et terrarum commutationem, quam quondam dns Conradus fecisse dicitur, et de quibus in literis suis prescriptis mentionatur, et ecclesie in *Fronakre* cum tribus capellis appendiciis, ac terre palustris in *Everekestorpe*, que hodie *Achtienhoven* vocatur, et terre palustris tunc vocate *quadraginta hoeven*, que nunc *Witnis* nuncupatur, et terre palustris in *Mydrecht*, donationem et assignationem per dictum dn. Conradum, pro theloneo in Smythusen, quod pro nunc est situatum in *Embrica*, cum ceteris bonis in literis dicti dni Conradi nominatis, sub pacto et conditione, ut, si quodocunque dicte terre inhabitentur, quod ex tunc decime, placita et omnis ecclesiastica et laicalis justicia ad prepositum et ecclesiam nostram sancti Johannis predictam solummodo pertineant, ipsi preposito dicti nostri ecclesie factam, approbavimus, ratificavimus, confirmavimus atque auctoritate nostra ordinaria presentibus approbamus, ratificamus et in Dei nomine confirmamus, decernentes eadem nostra auctoritate, quando terre palustris antedicte dudum inhabitate fuerunt et modo inhabitantur, quod decime, placita et omnis ecclesiastica et laicalis justicia in locis et terris antedictis, solummodo ad prepositum et ecclesiam nostram sancti Johannis supradictam spectaverunt et pertinuerunt et hodie spectant et pertinent, ipsosque hujusmodi juribus libere uti posse et debere, absque contradictione cujuscunque; nostrarum testimonio literarum sigilli nostri appensione munitarum. Datum anno dni xiv. sexagesimo primo, primo die mensis Julii.

Collationata praescripta copia cum certo libro, continente varia jura ecclesie S. Joh. Traj., ex quo extracta est, inventa est concordare cum eodem.

XV.

Sententia prima.

Christi nomine invocato, pro tribunali sedentes et solum Deum pro oculis habentes, per hanc nostram diffinitivam sententiam, quam de dominorum coauditorum nostrorum consilio et assensu ferimus, in hiis scriptis pronunciamus, decernimus et declaramus, in causa et causis, que coram nobis inter venerabilem virum, dominum Johannem Nys, prepositum et ar-

chidiaconum ecclesie sancti Johannis Trajecten., ex una, et reverendum patrem, dominum David, episcopum Trajecten., de et super jurisdictione alta et bassa meroque et mixto imperio, quam et quod dictus dominus prepositus et archidiaconus in locis sive villis de *Mydrecht, Wilnis, Achtienhoven, Thamen, Cudelstert* et *Sevenhoven*, Trajecten. dioc., habet seu eorum spolio rebusque aliis in actis cause hujusmodi latius expressis partibus ex altera, in prima instantia pendet indecisa, spoliationem et intrusionem jurisdictionis et imperii predictorum per dictum episcopum contra Johannem prepositum et archidiaconum prefatum factas, fuisse et esse temerarias, illicitas, indebitas, injustas et iniquas ac de facto presumptas, eundemque dominum episcopum ab intrusione et detrusione jurisdictionis alte et basse meroque et mixti imperii predictorum, ac exercitio et usu jurium predictorum, tollendum expellendum et amovendum fore, ac tollimus, expellimus et amovemus, nec non dominum Johannem, prepositum et archidiaconum antedictum, in et ad realem, corporalem et actualem possessionem ac exercitium et usum jurisdictionis alte et basse ac meri et mixti imperii predictorum reponendum, restituendum et reintegrandum fore, ac reponimus, restituimus et reintegramus, ipsumque dominum David episcopum in fructibus, emolumentis et proventibus ex jurisdictione villarum et locorum predictorum illiusque exercitio et usu per eundem dominum episcopum seu eius officiales a tempore spoli perdicti perceptis, ac in expensis in hujusmodi causa pro parte dicti domini Johannis Nyss, prepositi et archidiaconi, propterea coram nobis legitime factis, condemnandum fore et condemnamus, quarum expensarum taxationem nobis in posterum reservamus. Sic subscripta: ita pronunciai ego Petrus de Ferrera, auditor.

Sententia secunda.

Christi nomine invocato, pro tribunali sedentes et solum deum pre oculis habentes, per hanc nostram diffinitivam sententiam, quam de dominorum coauditorum nostrorum consilio et assensu scriimus, in his scriptis pronunciamus, decernimus et declaramus, in causa, que primo coram reverendo patre, domino Petro de Ferrera, coauditore nostro, inter venerabilem virum, dominum Johannem Nyss, prepositum et archidiaconum ecclesie sancti Johannis Trajecten. ex una, et reverendum patrem dominum David, episcopum Trajecten., de et super jurisdictione alta et bassa meroque et mixto imperio, quam et quod dictus prepositus et archidiaconus in villis seu locis de *Mydrecht, Wilnis, Achtienhoven, Thamen, Cudelstert* et *Sevenhoven*, Trajecten. dioc., habet, seu ipsorum spolio rebusque aliis in actis cause hujusmodi latius deductis partibus ex altera, in prima versa fuit et nunc coram nobis in secunda vertitur instantia, per prefatum reverendum patrem, dominum Petrum de Ferrera, coauditorem nostrum, bene fuisse et esse processum, sententiatum et diffinitum, et ab ipso domino Petro de Ferrera auditore ejusque processu et diffinitiva sententia hujusmodi pro parte ipsius reverendi patris, domini David, episcopi Trajecten., male fuisse et esse provocatum et appellatum, processumque et diffinitivam sententiam prefati domini Petri auditoris confirmandam fore et confirmamus, nec non ipsum reverendum patrem, dominum David, episcopum Trajecten., in fructibus, emolumentis et proventibus ac jurisdictione villarum et locorum predictorum, illiusque exercitio et usu per eundem dominum episcopum seu suos officiales a tempore late dicte diffinitive sententie ipsius domini Petri auditoris ac citra perceptis seu extortis, ac in expensis in hujusmodi causa pro parte dicti domini Johannis, prepositi et archidiaconi, propterea coram nobis factis legitime condemnandum fore et condemnamus, quarum expensarum taxationem nobis in posterum reservamus. Sic subscripta: ita pronunciai ego Johannes Anthonius, episcopus Alexandrinus.

Sententia tertia.

Christi nomine invocato, pro tribunali sedentes et solum Deum pre oculis habentes, per hanc nostram diffinitivam sententiam, quam de dominorum coauditorum nostrorum consilio et assensu ferimus, in hiis scriptis pronunciamus, decernimus et declaramus, in causa, que primo coram reverendo patre, domino Petro de Ferrera, sacri palatii apostolici causarum auditore, inter venerabilem virum, dominum Johannem Nyss, prepositum et archidiaconum ecclesie sancti Johannis Trajecten. ex una, et reverendum patrem, dominum David episcopum Trajecten. de et super jurisdictione alta et bassa meroque et mixto imperio, quam et quod dictus prepositus et archidiaconus in locis sive villis de *Mydrecht, Witnis, Achtienvoven, Thamen, Cudelstert et Sevenhoven*, Trajecten. dioc., habet, seu ipsorum spolio, rebus, que aliis in actis cause hujusmodi latius expressis, partibus ex altera, in prima, et deinde coram reverendo patre, domino Johanne Anthonio episcopo Alexandrin. unius ex auditoribus dicti palatii locumtenente in secunda versa fuit, et nunc coram nobis in tertia vertitur instantiis, per reverendum patrem, dominum Johannem Anthonium, episcopum Alexandrin. locumtenentem et judicem prefatum bene fuisse et esse processum, sententiam et definitum, et ab ipso domino Johanne Anthonio episcopo Alexandrin. locumtenente ejusque processu et diffinitiva sententia pro parte ipsius domini David episcopi Trajecten., male fuisse et esse provocatum et appellatum, processumque et diffinitivam sententiam prefati domini Johannis Anthonii episcopi Alexandrin. locumtenentis confirmandam fore et confirmamus, nec non ipsum dominum David, episcopum Trajecten. in fructibus, redditibus, proventibus et emolumentis ac rebus et bonis per ipsum dominum David, episcopum Trajecten., aut suos officiales seu stipendiatores a tempore late sententie ipsius domini Johannis Anthonii episcopi Alexandrin. locumtenentis, et citra habitis, ablatis et perceptis, nec non in expensis in hujusmodi causa pro parte dicti domini Johannes Nyss, prepositi et archidiaconi, propterea coram nobis legitime factis, condemnandum fore et condemnamus, quarum expensarum taxationem nobis in posterum reservamus. Sic subscripta: ita pronunciavi ego Johannes, episcopus Nucerin.

Collationatae diligenter prescriptae tres copiae contra certum registrum seu librum, continentem diversa jura prepositurae ecclesiae sancti Johannis Trajecten. ex quo extractae sunt, concordabant cum eodem.

XVI.

PROCESSUS FULMINATORIUS.

Gloriosissimo et invictissimo principi et domino, domino Frederico, divina favente clementia Romanorum imperatori semper Augusto, ac Austrie, Carinthie et Carniole duci comitique etc., imperii sacri, ducatum ac comitatum ceterorumque divinarum vestrorum felicitatis prosperitatis augmentis, nec non reverendissimis in Christo patribus et dominis, dominis Dei et apostolice sedis gratia Colonien., Treveren. et Moguntinen. archiepiscopis, ac Leodien., Tornacen., Cameracen., Monasterien., Osnabrugen. et Minden. episcopis eorumque et cujuslibet ipsorum in spiritualibus et temporalibus vicariis et officialibus generalibus, nec non curie causarum camere apostolice generali auditori ejusque vice auditori seu locumtenenti, universis quoque et singulis dominis abbatibus, prioribus, prepositis, decanis, archidiaconis, scholasticis, cantoribus, custodibus, thesaurariis, succentoribus, sacristis, tam cathedralium quam collegiatarum canonicis, parochialium-

que ecclesiarum rectoribus seu locatenentibus, eorundem plebanis, viceplebanis, capellanis, curatis et non curatis, vicariis perpetuis, altaristis ac etiam monasteriorum quorumcunque generalibus provincialibus, ministris, vicariis, prioribus, guardianis, monachis, custodibus et signanter sancti Johannis Iherosolomitan. et beate Marie Theutonicorum magistris commendatoribus et preceptoribus eorumque, nec non predicatorum, minorum, heremitarum sancti Augustini et beate Marie carmelitarum ac aliorum ordinum quorumcunque domorum et conventuum fratribus, regularibus et conventualibus, exemptis et non exemptis, ceterisque presbyteris, clericis, notariis et tabellionibus publicis quibuscunque, et fructuum, reddituum et proventuum camere apostolice debitorum collectoribus et subcollectoribus pro parte existent. quibuscunque per sacrum Romanum imperium dictorumque dominorum archiepiscoporum et episcoporum provincias, civitates et dioc. ac alias ubilibet constitutis et eorum cuilibet in solidum, ac illustrissimis illustribusque principibus dominis, dominis Maximiliano, etiam divina favente clementia, Austrie, Bourgondie, Brabantie et Lutzenburgie duci, ac Flandrie, Hollandie, Zelandie, Arthesii etc. comiti, sacri imperii Marchioni, Frisie, Salinarum et Mechlinie domino, ac Wilhelmo Juliacen. et Monten., Adolpho Cliven. nec non Gelrien. ducibus, ducatum comituum, ceterorumque dominorumque virorum felicitis prosperitatis augmentis, ceterisque dominis ducibus marchionibus, lautgraviis, comitibus, vicecomitibus, baronibus, militibus, militaribus, nobilibus armigeris gentium armorum conductoribus, rectoribus, gubernatoribus, prioribus, marescallis, senescallis, capitaneis, castellanis, proconsulibus, magistris civium seu burgimagistris, scabinis, comitatibus, universitatibus, civibus, opidanis, incolis civitatum, opidorum, castrorum, villarum, villageorum urbium, suburbium et aliorum locorum quorumcunque advocatis, iudicibus, presidibus, iusticiariis, servientibus, clientibus, civibus, preconibus et officialibus ceterisque dominis et personis quibuscunque, jurisdictionem temporalem et ordinariam per se vel alium seu alios, mediate vel immediate, per sacrum imperium dictorumque principum dominia ipsorumque archiepiscoporum et episcoporum provincias, civitates et dioceses ac alias ubicunque pro tempore exercentibus et constitutis, et eorum cuilibet, et presertim Reverendo in Christo patri et domino, domino David de Bourgondia, episcopo Trajecten., ex adverso principali, infra ex adverso principaliter nominato in jurisdiction. et imperiis locorum sive villarum de *Mydrecht*, *Wilnis*, *Achtienhoven*, *Thamen*, *Cudelstert* et *Sevenhoven*, Trajecten. dioc., spoliatori et incenso (!) omnibusque aliis et singulis in eadem jurisdictione forsan intrudendis, nec non universis et singulis colonis, censuariis, pensionariis, arrendatoribus, reddituariis agricultoribus, reddituariis vindemiatoribus, receptoribus, debitoribus et detentoribus ac subditis in dictis locis sive villis morantibus, ad quos datio sive solutio fructuum, reddituum sive proventuum, ratione jurisdictionis dictorum locorum communiter vel divisim spectat et pertinet, omnibus aliis et singulis, quorum interest vel intererit, quosque infrascriptum tangit negocium seu tangere poterit quomodolibet in futurum, quibuscunque nominibus censeantur aut quacunque prefulgaeant dignitate, universis quoque et singulis christifidelibus et presertim Alemanice nationis, JOHANNES Dei et apostolice sedis gratia episcopus Nucerin. unus ex reverendis principibus, dominis sacri palatii apostolici causarum auditoribus locumtenens, executor unicus ad infrascripta, auctoritate apostolica specialiter deputatus, salutem in domino et nostris hujusmodi ymo verius apostolicis firmiter obedire mandatis. Noveritis, quod nuper sanctissimus in Christo pater et dominus noster dominus Sixtus, divina providentia papa quartus, quandum commissionis sive supplicationis cedula reverendo patri, domino Petro de Ferrera, utriusque juris doctore, decano Auriem., capellano suo et ipsius sacri palatii apostolice causarum coauditori, per certum suum cursorem presentari fecit, hujusmodi sub tenore: Beatissime pater, licet jurisdictio alta et bassa merumque et mixtum, tam in spiritualibus quam temporalibus,

in villa seu parochia in *Achtienhoven* archidiacon. sancti Johannis Trajecten. a tempore et per tempus, quo dicta villa prius inhabitari ceperat, ad ipsos prepositum et archidiaconum sancti Johannis, jure directi domini spectaverit et pertinuerit, prout spectat et pertinet de presenti, nichilominus tamen reverendus pater, dominus David, episcopus Trajecten., nescitur, cujus seu quorum suasu aut consilio ductus seu informatus, ipsos prepositum et archidiaconum dicte ecclesie super hujusmodi jurisdictione et dominio multipliciter molestavit, perturbavit seu molestari et perturbari per quendam suum marescallum fecit et permisit, a quibus molestationibus, perturbationibus et impedimentis fuit pro parte ipsorum prepositi et archidiaconi et capituli ad sedem apostolicam appellatum, prout in appellatione desuper interjecta continetur. Dignetur igitur Sanctitas vestra, causam et causas appellationis et appellationum hujusmodi una cum toto negotio principali, alicui ex reverendis patribus, dominis vestri sacri palatii apostolici, causarum auditoribus, committere audiendas, cognoscendas et fine debito terminandas, cum omnibus et singulis earum incidentibus, dependentibus, annexis et connexis, cum potestate, Reverendum patrem, dominum episcopum, omnesque alios et singulos, quorum interest et in executione citationis nominandos, in Romana curia et extra, quotiens opus fuerit, citandi et inhibendi, non obstante, quod cause seu causa hujusmodi non sint forsitan ad sedem apostolicam legitime devolute, neque in ea de sui natura aut juris necessitate tractande seu finiende non existant, ceterisque contrariis non obstantibus quibuscunque hujusmodi. Namque commissio in ejus fine sic signata fuit, de mandato domini nostri Pape: » Audiatur magister Petrus, citet, ut petitur, et justitiam faciat"; in extremitate vero ejusdem commissionis sive supplicationis cedule talis continebatur signatura: » Placet domino nostro Pape, Pe. Tirasium; hujusmodi siquidem commissionis vigore citationi legitime una cum inhibitione inserta, pro parte venerabilis viri, domini Johannis Nyss, prepositi et archidiaconi, ac capituli ecclesie sancti Johannis Trajecten., contra et adversus prefatum dominum David, episcopum Trajecten., ex adverso principalem, eciam per edictum publicum, in vim specialis desuper facte et presentate commissionis, constituto, quod ad eundem omnesque alios et singulos sua interesse putantes, tutus non patebat accessus, per eundem dominum Petrum de Ferrera, coauditorem nostrum, in forma solita et consueta, decreta et concessa, ac in causa et causis hujusmodi inter easdem partes, seu verius earum procuratores, aliquali continuato processu, subsequenter memoratus dominus noster Papa quandam aliam commissionis sive supplicationis cedulam eidem domino Petro de Ferrera, auditori, per unum ex suis cursoribus presentari fecit, sub hac verborum forma: » Dignetur Sanctitas vestra Reverendo patri, domino Petro de Ferrera, vestri sacri palatii causarum auditori, coram quo nonnullae cause inter devotum oratorem vestrum, Johannem Nyss, prepositum et archidiaconum ecclesie sancti Johannis Trajecten., actorem ex una, et dominum David, episcopum modernum Trajecten., reum, de et super jurisdictione alta et bassa meroque et mixto imperio, quam et quod idem prepositus et archidiaconus orator, in locis seu villis de *Mydrecht*, *Wilnis*, *Achtienhoven*, *Thamen*, *Cudelstert* et *Sevenhoven*, Trajecten. dioc., dicte prepositure et archidiaconatus prefat. habet, rebusque aliis in actis cause hujusmodi latius exprimendis et ipsorum occasione, partibus ex altera, domino Petro, auditori, ne continent... causarum hujusmodi committere audiendas, cognoscendas, decidendas et fine debito terminandas, cum omnibus et singulis earum incidentibus, dependentibus, emergentibus et connexis, et cum potestate, dictum dominum David, episcopum ac omnes alios et singulos sua communiter vel divisim interesse putantes, in executione citation. hujusmodi vigore decernende nominandos, si opportunum fuerit, in Romana curia et extra, quotiens dicto oratori placuerit, citandi ac sibi et quibusvis iudicibus et personis inhibendi, etc.; non obstante, quod causa seu cause hujusmodi non fuerint forsitan ad sedem apostolicam legitime devolute, neque in ea de sui

natura aut juris necessitate tractande seu finiende non existant, juribus, legibus, stilo palatii ceterisque non obstantibus quibuscunque. Hujus autem commissionis hec extitit signatura, de mandato domini nostri Pape: »Audiat idem auditor, citet, ut petitur, et justiciam faciat.» Pretextu namque commissionis hujusmodi idem dominus Petrus, auditor, in causa et causis hujusmodi in Romana curia et coram eo debite introductis, rite procedens, servatis servandis, in cognitis per ipsum hujusmodi cause meritis, suam diffinitivam in scriptis tulit et promulgavit sententiam, in hunc, qui sequitur, modum: »Christi nomine invocato pro tribunali etc.» (*Hic insertae tres praeecedentes sententiae.*) »Ita pronunciavi, ego Jo. episc. Nucerin.» Cumque ab hujusmodi nostra diffinitiva sententia, que tertia conformis in hac causa lata et promulgata fore dinoscitur, nemini licebat de jure appellare, prefatus dominus noster Papa quandam aliam commissionis sive supplicationis cedula, nobis per unum ex dictis suis cursoribus presentari fecit, quam nos similiter cum ea, qua decuit, reverentia recepimus, tenoris subsequentis: Beatissime pater, alias lite seu causa coram Reverendo patre, dno Petro de Ferrera, sacri palatii apostol. caus. auditore, inter devotum oratorem vestrum, Jo. Nyss, prepositum et archid. ecclesie s. Jo. Trajecten. actorem ex una, et Rev. patrem, dn. David, de Bourgondia, episc. Traj., de et super jurisdict. alta et bassa meroque et mixto imperio villarum s. locorum de *Mydrecht, Wilnis, Achtienhoven, Thamen, Cudelstert et Sevenhoven*, Traj. dioc. etc., ex altera, in prima instantia penden., idem dns Petrus, auditor, unam in favorem ipsius oratoris cum fruct. et expens. condempnatione, et contra dn. David, episc., sententiam promulgavit diffinitivam, a qua pro parte dicti do. David episc. ad Sanctitatem vestram appellato, causa appellationis hujusmodi R^{do}. patri do. Johanni Anthonio etc. extitit commissa, qui sententiam pref. dni Petri de Ferrera, audit., cum simili fructu et expensarum condempnatione per suam sententiam confirmavit diffinitivam, a qua pro parte dicti dni David, episc., iterum appellato, causa hujusmodi secunde appellationis R^{do}. P. do. Johanni de Ceretanis, episc. Nucerin., et jam unius ex dicti pallatii apostol. caus. auditoribus locumtenenti, commissa extitit, qui sententiam dni Jo. Antonii, episc. Alex. cum simili fruct. et expens. condempnatione per suam diffinit. sentent. confirmavit; et sic orator tres conformes diffinitivas sententias de et super jurisdict. seu ejus spolio cum fruct. emolumentorum et expensarum condempnatione obtinuit. Et quia, beatiss. Pater, parum prodesset, sententias ferre et promulgare, nisi debite executioni demandarentur; dignetur igitur eadem Sanctitas vestra prefato domino, Johanni episcopo Nucerin. aut in ejus locum forsitan surrogato seu surrogando auditori seu locumtenenti, committere et mandare, ut omnes et singulas tam coram Petro auditore in prima et domino Johanne Anthonio, episcopo Alexandrinen. locumtenente, in secunda, quam coram eo in tertia instantia, pro parte dicti oratoris, factas, et in quibus dictus do. David, episc., condempnatus extitit, taxet et moderet, sententiasque predictas sub excommunicat. late sententie (!) aliisque sententiis, censuris et penis ecclesiasticis et aliis juris remediis, contra dictum dn. David ep., omnesque alios et singulos in dicta jurisdictione forsitan intrudendos, exequatur ac per se vel alium seu alios in Romana curia vel extra, eam executioni debite demandet et demandari faciat, cum potestate, dn. David episc., omnesque alios et singulos, vigore literarum hujusmodi decernendarum monendos, sententias, censuras et penas predictas incurrisse et invadisse declarandi, illosque aggravandi et reaggravandi, ecclesiasticumque interdictum ponendi et auxilium brachii secularis invocandi, executoriales quoque literas suo sub sigillo, etiam per edictum publicum, constituto summarie etc. de non tuto accessu, ceteraque omnia alia et singula faciendi, exercendi et mandandi, que ad plenariam hujusmodi executionem quomodolibet sint oportuna, constitutionibus et ordinationibus apostolicis et cancellarie regulis, illis presertim, quibus caveri dicitur, quod literae hujusmodi alias quam sub plumbo expediri nequeant, stilo dicti palatii

et aliis forsitan in contrarium facientibus, non obstantibus quibuscunque. In fine vero commissionis antedictae scripta erant de alterius manus litera superiori litere ipsius cedule penitus et omnino dissimili et diversa, hec verba, videlicet: De mandato domini nostri Pape, taxet et exequatur idem episcopus, etiam per edictum, constituto de non tuto accessu, ut petitur, declaret, aggravet, etc., etiam cum invocatione, si et prout de jure et justitia faciat. Post cujus quidem ultime commissionis sive supplicationis cedule presentationem et receptionem nobis et per nos, ut premittitur, factas, nos ad supradicti domini Johannis Nyss, principalis, in preinsertis commissis et sententiis principaliter nominati instantiam, providum virum, magistrum Nicolaum de Parma, in Romana curia causarum a provido viro magistro Nicasio Militis, etiam in Romana curia causarum, et supradicti domini Davidis, episcopi Trajecten., procuratore constituto, procuratorem substitutum, prout de ipsorum tam constitutione quam substitutione procuratorum procuracionum mandatis, in et ex actis cause hujusmodi legitimis constabat, prout constat documentis, ad dicendum et excipiendum, quicquid verbo vel in scriptis, contra preinsertam ultimam nobis factam et presentatam commissionem, dicere sive excipere volebat, nec non ad videndum et audiendum preinsertas diffinitivas sententias et expensarum condemnationem, infrascriptam exequi et executioni debite demandari, literasque sive processus executivos desuper necessarios et oportunos in forma solita et consueta decerni et concedi, vel dicendum et causam, si quam habeat rationabilem, quare premissa fieri non debeant, allegandi, per certum peremptorium terminum competens, videlicet, ad diem et horam infrascriptas. Quibus advenientibus, comparuit in iudicio legitime coram nobis dominus Jo. Nyss principalis predictus, principaliter pro se ipso, citra tamen quorumcunque procuratorum suorum, per eum quomodolibet hactenus constitutorum, revocationem, et dicti magistri Nicolai de Parma ex adverso procuratoris non comparentis, contumaciam accusavit, ipsumque contumacem reputari et in ejus contumaciam omnibus et singulis expensarum, tam coram Petro de Ferrera, auditore in prima, Jo. Anthonio episcopo Alexandrin. in secunda, quam coram nobis in hujusmodi causa in tertia instantia, pro parte dicti domini Jo. Nyss principalis successive factis, et in quibus prefatus dominus David, episcopus, ex adverso principalis, sententialiter condemnatus extitit ad nonaginta novem floren. auri de camera, boni et justis ponderis, per nos, provida moderatione previa, taxatis, nonnullisque testibus fide dignis ad informandum animum nostrum, de et super in dicta ultima preinserta nobis facta et presentata commissione contentis, et presertim non tuto accessu ad prefatum dominum David episcopus, ex adverso principalem, et alios, in jurisdictione locorum sive villarum de *Mydrecht, Wilnis, Achthienhoven, Thamen, Cudelstert et Sevenhoven*, predictorum, forsitan jam intrusos et in posterum intrudendos pro presentibus nostris literis in propriis eorum personis ac domibus seu locis consuetis exequendum et publicandum, coram nobis exhibitis atque productis, ipsisque per nos in forma juris receptis, juratis et diligenter examinatis et interrogatis, sententias diffinitivas et expensarum taxationem supradictas, exequi et executioni debite demandari, literasque sive processus executivos desuper oportunos, juxta et secundum dicte ultime preinserte commissionis vim, formam et tenorem decerni et concedi, per nos debita cum instantia postulavit. Nos tunc Johannes episcopus, locumtenens et executor prefatus, attendens postulationem hujusmodi fore justam et consonam rationi, quodque parum prodesset sententias ferre et expensas taxare, nisi debite executioni demandarentur, volensque dictam ultimam nobis factam et presentatam commissionem reverenter exequi, ipsamque ad effectum debitum deducere; et quia ex dictis et depositionibus testium predictorum comperimus, ad prelibatum dominum David, episcopus Trajecten., ex adverso principalem, aliosque intrusos et intrudendos predictos, pro presentibus nostris literis, in eorum propriis personis ac domiciliis seu locis consuetis, ut prefertur, exequendum et publicandum, prefato domino Johanni Nyss, principali, vel alicui alteri ejus no-

mine, tutum non patere accessum; idcirco, auctoritate apostolica nobis commissa, et, qua fungimur in hac parte, per hoc presens publicum edictum, in Romana curia predicta in audientia publica literarum contradictarum dni nostri Pape, legendum ac basilice principis apostolorum de urbe et audientie causarum apostolice, nec non extra eandem curiam et in partibus in cathedrali Trajecten. ac parochiali beate Marie Amersforden., Trajecten., dioc. ecclesiarum valvis affigendum, exequendum et publicandum sententias diffinitivas et expensarum taxationem prenarratarum exequendum et executioni debite demandandum fore decrevimus et decernimus per presentes has nostras literas sive processus executoriales, desuper nostro sub sigillo conceden., sub modificatione infrascripta. Que omnia et singula premissa ac preinsertas commissiones et diffinitivas sententias et hunc nostrum processum, nec non quecunque in eis contenta, vobis omnibus et singulis supradictis, quibus presens noster processus dirigitur, intimamus, insinuamus et notificamus, ac ad vestram et cujuslibet vestrum noticiam deducimus et deduci volumus per presentes, vosque nihilominus et vestrum quemlibet, auctoritate predicta, tenore presentium requirimus et monemus, primo, secundo, tercio et peremptorie, ac vobis et vestrum cuilibet, in virtute sancte obedientie et sub infrascriptis sententiarum penis, districte precipiendo mandantes, quatenus infra sex dierum spacium post hujusmodi notarum literarum sive processuum executorialium in audientia publica literarum contradictarum dni nostri Pape predict. lectionem, affixionem et executionem in locis et valvis predictis factas, immeditate sequent., quorum sex dierum duos pro primo, duos pro secundo, et reliquos duos dies vobis universis et singulis supradictis et vestrum cuilibet, pro tercio et peremptorio termino ac monitione canonica assignamus, eundem dn. Jo. Nyss, principalem, vel procuratorem suum, ejus nomine et pro eo, in et ad realem, corporalem et actualem possessionem ac exercitium et usum jurisdict. alte et basse ac meri et mixti imperii locorum sive villarum de *Mydrecht*, *Wilnis*, *Achtienhoven*, *Thamen*, *Cudelstert* et *Sevenhoven*, Trajecten. dioc. juriumque et pertinen. omnium eorundem ratione jurisdictionis et imperii hujusmodi, in qua ante tempus et tempore spoliationis per dictum dn. David, episc. ex adverso principalem, facte, erat, reponatis, restituatis et reintegretis ac defendatis repositum, restitutum et reintegratum, ac reponi, restitui et reintegrari faciatis. Amotis exinde dicto dno David in eadem jurisdictione intruso seu aliis in eadem forsitan intrudendis, quos nos, in quantum possumus, amovemus, et per presentes denunciavimus amotos, dictoque domino Jo. Nyss, etc., de fructibus etc., respondeatis etc., et vos arrendatores, reddituarii, coloni, laboratores, decimatores, subditi et alii predicti, omnes et singulos fructus, emolumenta, redditus et proventus, per vos aut alterum vestrum, ratione jurisdictionis hujusmodi aut alias qualitercunque solvendo, dicto dn. Johanni Nyss, principali, tanquam vero et indubitato possessori ejusd. jurisdictionis, vel procuratori suo legitimo predicto pro eo et nulli alteri persolvatis, respondeatis et de eisdem satisfactis, et ab aliis, quantum in vobis fuerit, responderi et teneri faciatis, et quilibet vestrum, qui super hoc requisitus fuerit, persolvat, respondeat, teneat et satisfaciat; et vos, dne David, episcopo, ex adverso principalis, in dicta jurisdictione intruse, et alii forsitan in eadem intrudendi predicti, infra sex dierum spacium sive terminum, possessionem dicte jurisdictionis, cum omnibus fructibus, emolumentis ipsiusque exercitium eidem dno Johanni, principali, vel procuratori suo legitimo pro eo vacuam, liberam et expeditam dimittatis et relaxetis ac quilibet vestrum dimittat et relaxet realiter et cum effectu, sine contradictione et rebellione quibuscunque. Monemus insuper, modo et forma premissis, ac sub eisdem infrascriptis sententiarum penis, per vos, dn. David, episc. Traj., ex adverso, principalem predictum, quatenus infra triginta dies post lecturam, affixionem, publicationem et executionem notarum literarum antedict., quorum triginta dierum decem pro primo, decem pro secundo

et reliquos decem dies tibi pro tercio et peremptorio termino ac monitione canonica assignamus, eidem dno Jo. Nyss, principali, vel procuratori suo legitimo pro eo, ad hoc sufficiens mandatum habenti, de fructibus, emolumentis et proventibus ex jurisdictione villarum et locorum predictorum, illiusque exercitio et usu per vos seu vestros officiales, a tempore spoli predicti, perceptis, ac nonaginta novem flor. auri de camera predicti, ratione expensarum litis et cause hujusmodi, ut premititur, taxatis, nec non quatuor aliis flor. auri de camera similibus, ratione expensarum, pro presentis nostri processus executorialis expeditione factarum, ad quos hujusmodi expensarum, provida moderatione previa, taxavimus et taxamus per presentes, integre satisfaciatis, debitamque et condignam satisfactionem et solutionem impendatis, aut interim cum dno Jo. Nyss, principali, vel procuratore suo etc., super premissis amabiliter componatis et concordetis; inhibentes nihilominus vobis omnibus et singulis supradictis, per simile edictum et generaliter quibuscunque aliis, cujuscunque etiam dignitatis, status, gradus, ordinis vel conditionis existant, et specialiter officialibus dicte dni David, ex adverso principalis, quibuscunque, ne prefato dno Johanni, principali vel procuratori suo, quo minus possessionem jurisdictionis dictorum locorum cum omnibus et singulis juribus et pertinentiis supradictis pacifice assequatur, sibi que de illius fructibus, emolumentis et proventibus universis, plenarie et integre respondeatur, ac de predictis digna satisfactio et solutio impendatur, omniaque alia et singula supra et infra scripta suum debitum consequantur effectum, impedimentum aliquod prestetis, aut impediens ipsum Johannem principalem vel procurat. suum, super premissis in aliquo detis auxilium, consilium vel favorem, publice vel occulte, directe vel indirecte, quovis quesito colore vel ingenio, alioquin, si premissa omnia et singula non adimpleveritis, mandatisque, monition. et requisition. nostris hujusmodi, ymo verius apostolicis, non parueritis cum effectu, Nos in vos omnes et singulos supradictos, qui culpabiles fueritis in premissis, et generaliter in contradictores quoslibet et rebelles ac impediens dict. dn. Johannem Nyss, princ., vel procurat. suum super premissis in aliquo ac ipsis impediens, dantes auxilium, consilium vel favorem, cujuscunque dignitatis etc. existant, ut prefertur, singulariter in singulos, dicta canonica monitione premissa, etc., execution. in capitula vero, conventus et collegia quecunque in his forsitan delinquentia suspensa a divinis, et in ipsorum delinquentium et rebellium hujusmodi ecclesias, monasteria et capellas interdicti sententias ferimus in his scriptis et eiam promulgamus; vobis vero R^{dis} et R^{dissimis} patribus dnis archiepisc. et episc. prefatis ac etiam dno David, episc. Traj. etc., quibus ob reverentiam vestram pontificalium dignitatum deferimus, in hac parte, si contra premissa vel aliquod premissorum, per vos vel submissas personas feceritis, predicta sex dierum canonica monitione premissa, ingressum ecclesie interdicimus in his scriptis. Si vero hujusmodi interdictum per alios sex dies dictos duodecim dies immediate sequentes, sustinueritis, vos in his scriptis, ead. monit. canonica precedente, suspendimus a divinis. Verum si hujusmodi interdicti ac suspensionis sententias per alios sex dies prefat. duodecim dies immediate sequentes, animis, quod absit, induratis, sustinueritis, vos in his scriptis, simili canonica monit. precedente, ex nunc prout ex tunc et e contra, excommunicationis sententia innodamus. Ceterum, cum ad executionem premissorum nequeamus, quoad presens, pluribus aliis ordinis in Romana curia legitime prepediti negociis, personaliter interesse, universis et singulis dnis abbatibus etc., super ulteriori executione dicte ultime nobis facte et presentate commissionis et contentorum in eadem facienda, auctoritate predicta, tenore presentium, committimus plenarie vices nostras, donec eas ad nos duxerimus revocandas, quos et eorum quemlibet, eisdem auctoritate et tenore, requirimus et monemus, primo, secundo, tertio et peremptorie, ipsis et eorum cuilibet, in virtute s. obedientie et sub excommunicationis pena, quam in eos et eorum quemlibet, etc., ferimus in his scriptis, nisi fecerint, que manda-

mus, districte precipiendo mandantes, quatenus infra tres dies post requisitionem ipsis seu alteri ipsorum, pro parte dicti do. Johannis Nyss, principalis, vigore presentium desuper factam, immediate sequentes, quos tres dies ipsis etc., assignamus; ita tamen, quod in his exequendis unus eorum alterum non expectet, nec aliter pro alio se exigat, ad vos omnes etc., quibus presens noster processus dirigitur, personasque alias et loca alia, de quibus ac ubi, dum, quando et quotiens expediens fuerit, personaliter accedant et hujusmodi nostros processus ac quecunque in eis contenta, vobis communiter vel divisim legant, intiment, insinuent, notificent et publicari procurent, nec non priefat. do. Jo. Nyss, in et ad realem etc. possessionem et exercitium et usum jurisdictionis alte et basse etc., locorum etc. predictorum restituant etc., amovendo exinde dicto do. David etc., et aliis in eadem forsitan intrudendis, quos nos, ut premittitur, amovemus et denunciavimus amotos, dictoque do. Johanni, principali, de fructibus et emolumentis ex jurisdictione villarum etc., predict. illiusque exercitio etc., provenientes etc., responderi ac de predictis etc. perceptis expensis etc. satisfactionem et solutionem impendi faciant, infra terminos superius annotatos, et si forsitan, quod absit, do. David etc., ac intrudendi prediti etc., monitionis etc., mandatis nostris etc., infra terminos etc., obedire etc., recusaverint, penas, sententias et censuras etc., damnabiliter incurrendo, ex tunc subdelegatis nostris, sub dicta excommunicationis pena, committimus et mandamus, quatenus diebus dominicis et aliis festivis in suis ecclesiis, monasteriis et capellis, infra missarum et aliarum horarum divinarum solemnina, populi multitudine inibi ad divina hujusmodi audienda seu alias legitime congregata, ac alias, ubi, quando, et quotiens, pro parte dicti do. Jo. Nyss etc., requisiti fuerint, etc., priefat. do. David, episcopum etc., interdictum et suspensum, ac eundem nec non intrudendos etc., excommunicatos publice denuncient, debitis dilationibus precedentibus, et ab aliis, quantum in eis fuerit, denunciari et ab omnibus christifidelibus arctius evitari faciant, tam diu, donec et quousque aliud a nobis vel superiori nostro desuper receperint in mandatis. Si vero dn. David etc., ac intrudendi etc., dictam excommunicationis sententiam, per decem dies etc. sequentes, pertinaciter sustinuerint, nos ex tunc, quia crescente contumacia etc., merito crescere debeat et pena, ne facilitas pene audaciam tribuat delinquentibus, processus nostros hujusmodi aggravamus, dictis subdelegatis nostris sub excommunicationis pena mandantes, quatenus diebus dominicis et festivis etc., infra missarum etc., solemnina, dictam excommunicationis denunciationem reiterando et invocando, eosdem dn. David etc., excommunicatos et denunciatos nominatim, campanis pulsatis, candelis accensis et demum extinctis, et in terram projectis, cruce erecta et religione induta, aquam benedictam aspergendo ad fugandos demones, qui eos detinent sic ligatos et laqueis suis catenatos, orando: quod dn. noster, Jhesus Christus eos ad catholicam fidem et sancte matris ecclesie gremium reducere dignetur, et, ne eos in talibus perversitate et duritia dies eorum finire permittat, cum decantatione responsorii: Revelabunt celi iniquitatem Jude etc., et Psalmi: Deus laudem meam ne tacueris etc., cum antiphona: Media vita in morte sumus totaliter; et his finitis, ad januas ecclesiarum suarum una cum clericis et parochianis accedendo; et ad terrorem, ut ipse dn. David etc., eo citius ad obedientiam redeant, tres lapides versus domos habitationum suarum projiciendo, in signum maledictionis eterne, quam Deus dedit Thore, Dathan et Abisron, quos terra sustinere non potuit, sed justo Dei judicio illos vivos absorbit, ut in infernum descenderent viventes, etiam post missam et in vesperis et aliis quibuscunque horis canonicis, sermonibus et predicationibus publicis solemniter publicent et denuncient, ac ab aliis, etc., publicari et denunciari ac ab omnibus Christifidelibus arctius evitari faciant, donec et quousque a nobis aliud etc., habuerint in mandatis. Verum si priefati denunciati et aggravati per alios decem dies etc., denuntiation. et aggravation. ad ipsorum noticiam deductis, animis, quod ab-

sit, induratis, sustinuerint, Nos ex tunc, quia perversorum audacia presumptiva id exigit, ut unica pena non contenti, fortioribus arceantur penis, ne fides illorum ledatur, qui superioribus suis obedientiam semper impenderunt, processus nostros hujusmodi reagravamus, supradictis subdelegatis nostris, sub dicta excommunicationis pena, mandantes, quatenus, dicta auctoritate apostolica, omnes et singulos christifideles utriusque sexus homines, et presertim familiares et servitores ipsorum denunciatorum et aggravatorum hujusmodi, modo et forma premissis, moneant et requirant, primo etc., ac ipsis et eorum cuilibet, sub excom. pena, et in virtute s. obedientie, districte injungant, prout nos etiam injungimus eisdem, quatenus infra sex dierum spacium etc.; quos sex dies ipsis etc., pro omni dilatione etc., assignant, prout nos eisdem assignamus, a participatione, communicatione et familiaritate et servitio ipsorum denunciatorum et aggravatorum penitus et omnino desistant et quilibet eorum desistat, nec cum eisdem denunciatis etc., loquendo, stando, sedendo, ambulando, salutando, hospitando, comedendo, bibendo, molendo, coquendo, sitim, potum, aquam vel ignem ministrando, aut aliquo humanitatis solatio, praeterquam in casibus et personis a jure premissis, communicare presumant vel presumat. Et si in contrarium fecerint, nos in eos etc., excommunicationis sententiam ferimus in his scriptis, et etiam promulgamus, dictis subdelegatis nostris etc., districte precipiendo mandantes, quatenus, diebus dominicis et festivis, quotiens expedierit, in suis monasteriis etc., infra missarum etc. solemnities, prefatos christifideles etc., qui cum dictis denunciatis etc., rebelliter participaverint, excommunicatos tam diu publice denunciant, et ab aliis, etc., arctius vitari faciant, donec etc. aliud a nobis etc. habuerint in mandatis. Preterea, si prefati denunciati etc., reagravationem nostram hujusmodi per alios decem dies etc. sustinuerint, Pharaonis duriciam imitando ad modum aspidum surdarum aures suas obdurantium, ne voces audiant incantantium, nos etc. lapsis terminis antedictis, omnes et singulas civitates, terras, opida, castra, villas, alia quaecunque loca, in et sub quibus, seu ad que dictos denunciatos etc., morari, declinare seu devenire contigerit, quam diu ibidem fuerint etc. ecclesiastico supponimus interdicto, mandantes omnibus etc., subdelegatis nostris etc., quatenus etc., quam diu iidem denunciati etc., in locis predictis fuerint etc., cessent et ab aliis cessari faciant apertis januis a divinis, quam quidem cessationem etiam per tres dies continuos post ipsorum denunciatorum etc., abinde recessum, observent et continent et ab aliis etc., observari et continuari faciant et permittant; ita et taliter, quod hujusmodi, stante interdicto, nulla ecclesiastica sacramenta, in et sub eisd. locis ministrent, nisi penitentia et baptismus omnibus indifferenter, eucharistia infirmis tamen et matrimonium sine ecclesiastica solemnitate contrahatur inibique et sub eisd. locis decedentibus ecclesiastica denegetur sepultura; demum vero, si prefati denunciati etc., hujusmodi interdictum per alios decem dies etc., quod Deus avertat, sustinuerint, Nos ex tunc, quia mucrone non perficiente ecclesiastico, temporalis ei gladius non immerito suffragetur, auxilium brachii secularis duximus invocandum, ut, quos Dei timor a malo non revocat, temporalis saltem coharceat severitas ecclesiastice discipline. Hinc est, quod Vos gloriosiss. et invictiss. Principem, vibratorem et justicie zelatorem, ac illustriss. et illustr. principes etc., in Dno exhortamur, vosque nihilominus etc. requirimus et monemus, primo, secundo, tertio et peremptorie etc., nisi feceritis, que mandamus, districte precipiendo mandantes, quatenus infra sex dierum spacium etc., vos omnes et singuli domini temporales etc., quorum etc., super hoc auxilium brachii secularis invocamus, quotiens et quando pro parte supradicti dni Jo. Nyss, fueritis requisiti etc., in juris subsidium contra prefatos denunciatos etc., dicta auctoritate apostol. per captionem, invasionem, incarcerationem et detentionem personarum, corporum, rerum et honorum ipsorum insurgatis, invadatis, incarceretis et in custodia teneatis etc.; super quibus omnibus et

singulis vobis et vestrum cuilibet licentiam plenariamque potestatem concedimus per presentes, dictosque denunciatos etc., ita et taliter constringatis et compellatis potent. etiam manu forti, absque tamen gravi lesione corporum eorundem, usque ad integram satisfactionem et solutionem ac partitionem omnium et singulorum premissorum, dicto dno Jo. princip. inpenden., ac donec et quousque dominus David, episc. etc., ac intrudendi etc., prefati, possess. dicte jurisdictionis villarum s. locorum predictorum etc., eidem Joh. Nyss etc., vacuum, liberam et expeditam dimiserint etc., nec non de etc. fructibus etc. levatis, nec non singulis florenorum summis, ratione expensarum etc., taxatis, satisfaciant realiter et cum effectu; nec non ab occupatione, detentione etc. predictis, penitus et omnino destituerint et ad sancte matris ecclesie gremium redierint beneficiumque absolutionis a sententiis etc. meruerint obtinere.

Quodsi forte Vos, gloriosiss. et investiss. Princeps et Dns, domine imperator, antedictae executor justicie, presentis nostri processus ac mandatorum nostrorum, ymo verius, apostol. hujusmodi transgressor, contradictor et neglector fueritis, quod tamen vestre Magestatis praefulgide, jam dudum per totum orbem demulgate, obedientia suspicari non sinit, procul dubio etiam justis iudicis iudicium offenderetis, et premium alias vobis pro executione justicie a Deo paratum nihilominus amitteretis, licet vos hujusmodi nostris sententiis sic ligari voluerimus, vobis ob reverentiam vestre Imperialis majestatis non immerito deferentes, intuitu tamen justicie et ob sancte sedis apostol. dictique dni nostri Pape reverentiam vestram imperialem Majestatem ad prefat. executionem efficaciter adimplendam, prout ad eandem spectat etc., in Dno exhortamur; et generaliter dicti subdelegati nostri omnia etc., in hac parte commissa, plenarie exequantur juxta dicte ult. commissionis vim etc.

Mandamus tamen copiam fieri de premissis, eam petentibus et habere debent. peten., quibus sumptibus et expensis, absolutionem vero omnium et singulorum, qui prefat. nostram excommunicationis sententiam incurrerint etc., nobis vel superiori nostro tantummodo reservamus, loca vero audientie publice literarum contradictarum et valvarum s. portarum predict., tamquam publica et idonea pro presentibus nostris literis exequendis, ad instar edictorum publicorum, que olim in albo praetorio scribebantur, duximus eligenda per hujusmodi nostram diffinit. sententiam et expensarum taxationem literasque s. processus executoriales, suo quasi sonoro preconio et patulo iudicio publicabunt, in quibus has nostras literas, modo premissis, decrevimus etc. affigendo publicandas, ne dicti dn. David etc., de premissis ignorantiam aliquam etc., valeant etc., allegare etc.

In quorum omnium etc., fidem etc., presentes nostras literas etc., exinde fieri et per notarium publicum nostrumque etc., scribam infrascriptum subscribi et publicari mandavimus nostrisque sigilli jussimus et fecimus appensione cummuniri.

Datum et actum Rome in ecclesia S. Eustachii, pro loco audientie causarum apostol. specialiter deputato nobis inibi, mane, hora audien. causarum consueta ad jura reddenda et causas audiendas, in loco nostro solito et consueto pro tribunali sedent., sub anno a nativitate dni, millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo, indict. xv, die vero lune tertia mensis Junii, Pontif. pref. sanctiss. dni nostri SIXTI, Pape quarti, anno undecimo, presentibus ibidem discretis viris magistris Jo. Tonteti et Ulryco Mayx, notariis publicis scribisque nostris, clericis Morinen. Augusten. dioc., testibus ad premissa vocatis specialiter atque rogatis.

Et Ego Conr. Wicht, cleric. Paderburn dioc., publ. apost. et imp. auct. nts etc., hoc presens publicum instrumentum etc. confeci, subscripsi, publicavi et in hanc publicam formam redegi signoque etc.

XVII.

Op hyuden compareerden voordien hove van Utrecht Adriaen van Mierlo, als procureur v. Will. Cruyff, impetr. in appel, die had doen verdachvaerden ende presenteren op ende jegens die wed. Bruno Foeck, ged., om eysch te doen, ende concludeerde pertinentelic in cas d'appel, employerende in plaets van eysch acte *prioris instantiae* ende verificatien; ende Govert v. Amerongen, als procureur vd. proost van S. Jan voor hemselven ende voorde ged. sustineerde, dat de zake, by appel immediate, niet en behoorde voor desen hove te comen, maer eerst voor die leenmannen vanden voorsz. proost, verzoekende de zake aldaer gerenvoyeert te worden. Waerop de voorsz. Mierlo seide, dat hy contenteerde tot niet ontfanckelic, zoe die sententie in questie byden leenmannen vanden voorsz. proost, gewesen is. Ende de voorn. Amerongen seide, dat die proost te vreden is, by ander leenmannen 't proces v. appel te doen visiteren ende termineren. Ende de procureur generael vd. voorn. hove, horende tracteren van dezer zake, seide, die leenmannen heur officie gedaen te hebben, mits consulerende in de zake, sustinerende daerom, dat die zake alhier te hove bliven soude. Ende die voorn. Amerongen, inden naem, als boven, seide, dat hy persisterde by zyn versochte renvoy, bekennde de bailliu vd. voorn. proost ende enige leenmannen over die zake in questie geconsuleert te hebben. Finalic heeft 't voorn. hoff, uy-tende huer advys, de zake gerenvoyeert ende renvoyeert by desen voor de voorn. proost ende zyn leenmannen, die inde zake niet geconsuleert te hebben, ende compenseert de costen van desen in inciden. om redenen. Actum t' Utrecht, den xxviii. Juny, 1557. Ondert.
SCRIVERS.

XVIII.

Dit is alsulck Lantrecht, als gemaect ende overdragen is byden proost van St. Jans Utrecht, ende zynre proostyten ondersaten tot Mydrecht, Wilnis, Achtienhoven etc. Anno M. CCC. XCVI.

Inden eersten, off een man dootgeslagen worde inder proostye off daer buyten, ende die hantdadige geruyt ware, die onschuldige magen inder proostie zouden den heere ofte zynen boode eenen vrede doen hebben, off zy des begeerden ende verborgen wonden byden heere te geven ende te nemen, als zy geboden waren. Ende waer 't, dat die hantdadige woonde inder proostie, ende metter verscher daet nyet begrepen en ware, ende verborgen woude aen des heeren handt, ende hem swaer genoeg maeckte, den dooden te zoenen byden heere, den zoude die heere een geleyde geven van zynre heerlicheyt, ende van synen vyanden eenen vrede doen hebben, maer een vierdel jaers zoude die hantdadige blyven wter proostye, ten ware, dat dye tyt gecort ware byden heere ende den ghenen, dye 't verlyes hadden, ende dye heere en soude hem geen zoen seggen, ten ware byden ghenen, dye 't verlyes hadden.

Item, off dye heere off zyn boode eenen hantdadigen vingen van eenen doode, buten des dooden magen, die zoude staen tot des heeren genade.

Item, off dye vyanden eenen hantdadigen van eenen doode vingen, buyten den heere ofte zynen boode, ende den heere leverden, ende daer rechts aen begeerden, des zouden zy gewaert zyn vanden heere, ende dat recht soude staen aenden magen, ten waer, off dye heere, mitter vyanden wille, dyen doodslach zoenen mochte.

Item, off die vyanden van eenen hantdadigen dyen belyepen inder proostye, ende recht daer aen begeerden, ende hy gevangen worde by toedoen des heeren offte synen boode ende der vyanden, dat recht zoude staen aen hem beyden; ende des gelycx van leemten ende koerwonden.

Item, dye kuere van eenre leemte staet den heere op xx L. goets gelts, ende dye't verlyes heeft, salmen 't beteren byden heere ende zynen magen, dye 't verlyes heeft.

Item, dye kuere van eenre kuerwonde is den heere x L. goets gelts, ten ware, off by vredeloos geclaecht worde, ende dye heere zynre machtich warde, dat waer 's heeren genade; ende desgelycx van leemten.

Item, off huys stotinghe geschyede inder proostye by daghe, waer x L. goets ghelts, ende by nacht xx L. goets gelts.

Item, off yemant die huysbreeck dede, een huys opstyet ofte braecke, off daer yemant inne quietste of vreesde, dat waer 's heeren genade, ende dat zalmen verwinnen mitter volre balien.

Item, off een vechtelick ofte kyff worde inder proostye, yemant, dye zynen booge spande ende loede, een mess of een zweert tooch, een pyecke sencte, off desgelycx, ofte mit een steen ofte kanne worpe, off des gelycks, dat waer iii L. goets gelts.

Item, die myt een booge schote, waer iii L. goets gelts, een vuysten slach waer een boet.

Item, off yemant gansen, hoenre, endten, room oft enige ware name wt yemants huys, ofte hofstede, datmen vereyschen conde, die dat naem verbuerde aenden heere een L. goets gelts, ende die den schade hadde, soude men beteren dubbelt byden heere ofte schout, ten waer, off hy alsoe veel stael, daer hy zyn lyff oft oor mede verbuerde.

Item, off een loop viel inder proostye, ende die heer ofte zynen schout yemant aenteech, dat hy enige kueren verbuert hadde, nae inhoud deser cedulen, dyes messaecken woude, wanneer dye heer dat ondervynden konde by twee goede knapen, by hoeren eede voor zynen schout ende twee goede knapen, zoe mocht dye schout daeromme panden zonder eenich wederseggen.

Item, off yemant beruft worde myt enighe kueren, die in dese cedulae zyn, daer die heere off zynen boode hem een getuych off vermate, die mocht dye heere zetten tot hoeren eede, ende en wouden zy hem nyet ontschuldigen myt hoeren eede, zoe mocht die heere daer aen verpanden, als voorsz. is.

Item, oft noot ofte behoeff waer, eenige vrede te maecken inder proostye, van eenige vechtelick oft onruste, zoe mocht die heer off zyn boode, off een buyrman, oft der heeren boode nyet by en waer, een vrede eyschen den partyen voor buerlyden, ende waer 't, dat yemandt weygerde, dye des nyet en gave, dat waer eerst iii L. goets gelts, anderwerff vyff pondt goets gelts, ende derdewerff x L. goets gelts, ende van elcx zalmen betugen.

Item, off des heeren boode off yemants, dye een vrede maecken woude, ende dye geyscht hadde, als voorsz. is, ende nyet gegeven en worde, dyen mocht men een vrede leggen vlucht voor zyn voet, ende dye waer in alre maeten, off hy gegeven ware myt hande ende myt monde.

Item, off een vechtelick geweest hadde, ende die vrede wtginck, ende die heere, zyn boode, oft yemants, die de vrede maecken zoude, den man nyet gevynen en const, die vrede te bestemmen, als voorsz. is, 't waer, dat hy hem selven verlore oft nyet by handen en ware, dyen mochtmen een vrede leggen op zyn dorpel, ende dat waer des heeren vrede in alre maten, off hy gegeven waere myt hande ende myt monde.

Item, off yemant een vrede eyschede, ende des heeren vrede, dye vi weecken staet, nederleggen woude, myt cenen corten willigen vrede, dat mach hy doen, meer die willige vrede en zoude nyt corter staen dan drye weecken.

Item, off yemant woonachtich waer inde proostye, in die tegenwoordicheyt des proosts oft anders misdede aen zynre heerlicheyt, yet gebruect ofte gewelt gedaen hadde, ende die proost hem bruecken aenteech, dye zoude hy voor hem ontbyeden ende beschuldigen, ende waer 't, dat hy myt hem nyt en overdroech, die zoude dan weder thuys gaen op zyn zelffs geleyde.

Item, off yemant vanden bueren eenige gast inde proostyen becommerde, ende dye gebuere den gast then eersten rechte daghe nyet aen en sprake, dye gast mocht hem selven ten eersten rechte dage quyt dingen, off hy woude.

Item, yemandt die den anderen loegende voordien heer off voor 't gerechte, dat waer een boete.

Item, alle recht ende gewoonte inder proostie, die in dezer cedula nyet begrepen en zyn, zellen blyven, als zy te vooren waren, ten waer, off zy verleecht off vermaectt worden hyden heere ende den gebueren.

Gecollationeert deze voorsz. copie tegens zeeckere registre, inhoudende verscheyden *jura* ende munimenten der proostyen van Sint Jans Utrecht aengaende, is die selve copie mitsgaders die date daer voor gestelt, daer mede t'accorderen gevonden.

Alzoe grote twist ende sceel verresen is geweest tusschen onsen baeliu ende gemeen bueren ende ingesetenen van onzen proostyen, te weten: Myert, Wilnis ende Blocklandt, heercomende vanden boeten ende kueren vanden zelve, in zeecker misbruecken geëyscht ende, zoe is 't dat wy, heeren Aelbrecht proost Sint Jans ende heer der voorsz. plaatsen, tot eendrachticheyt ende welvaren derzelve onsen ondersaten, mitten zelve eerst communicatie gehouden, haer geschelen gehoordt ende op als rype deliberatie gehouden, hebben geordineert, als hyer nae volcht, ende ordineren mits desen:

Inden eersten, zoe wye den anderen mit een vuyt slaet, dye sal verbueren thien stivers.

Item, zoe wye een zweert off messen treckt, een boghe spande ofte loede, ofte een spyen sint, ofte een kan werpt, die zal desgelycks oock thien stivers verbueren.

Item, van een koerwonde, gehouden off gesteken, dyeper ofte breder, die verbuerden thien Carolus st., nae oude gewoonten.

Item, soe wye den anderen enighe lemten gheeft ofte smyt, die zal verbueren tot 's heeren behouff, eenen ouden schilt, behoudelicken, dat hy oock die ghene, dye hy lemte, zyn leemte verstoren ende beteren zel hyden heer, nae gelegentheit der zaken, ende waer 't saecke, dat yemant by daghe huysstotinghe deden, dye verbuerden, tot 's heeren behouff, twee ouden schilden, ende waer 't zaecke, dat yemant 't selve by nachte dede, die verbuerde, tot 's heeren behouff, vyer ouden schilden.

Ende waer 't saecke, dat yemant enighe huysbrekinge, eenich duer opstyet ofte brake, off daer yemant in vreesde ofte quetste, dat sel staen tot 's heeren genaede, ende dat salmen dan voort mit volre rechten (verwinnen).

Item, off yemant enighe ghansen, hoenre, entden off yet anders naem ofte haelden van yemants hofstede, dye verbuerde tot 's heeren behouff, eenen ouden schilde; ende dye ghene, die 't selve doet, zellen den ghene, dye hy 't dede, zyn schade dubbelt verstoren ende onrechtten byden heer ofte zynen bailiu off dyenre, behoudelicken, ten waer, dat hy zoe veel stael ofte naeme, dat hyder zyn lyff, oor of anderz. mede verbuerde, dat salmen corrigeren naer behooren, behoudelicken, dat hyer inne nyet brueckich en zellen zyn jonghe ge-

zellen op behoerelicke dagen, te weten: alsser brulof is, meydach, pinxterdach ofte nacht, ende sint Jans dach ofte nacht; ende waer 't, dat yemandt dede op anderen tyden, dye zel gecorrigeert worden, als voorsz. is.

Item, offer een loop vyel inder proostyen, ende dye heer ofte zynen boode yemant antecch, dat hy enighe kueren verbuert hadde, nae inhoud van deser ordonnantie, dye 't missaecten woude, ende waer 't, dat die heer ofte zynen boode anders ondervinden conde mit twee goede knapen, dye dat tugen wouden, als recht is, zoe zalmen dat wtpanden sonder eenich wederseggen.

Ende offer yemandt beruft worden mit enige kueren, dye in dezer ordinantie begrepen zyn, daer dye heer ofte zynen boode getuycht off vermaet, zellen zy 't selve doen mit twee goede getuygen, ende is 't, dat zy 't selve nyet bewysen en conden, zoe zellen dye heer ofte boode daer nyet af hebben.

Item, oft noot ofte beboeff waer eenige vrede the maecken oft te leggen van enich vechtelick ofte onruste, dat mach die heer, zynen boode ofte schout doen, ende waer 't, dat daer dan yemandt over dede, dat zel staen tot 's heeren genade.

Item, als des heeren boode ofte schout enige vrede leggen woude, ende eyste, als voorsz., ende gheen vrede geven en woude, ende dye zoudemen een vrede leggen vlucht voor zyn voeten, ende die waer in alre manieren, off die gegeven waer myt hande ende myt monde.

Item, off een vechtelick geweest hadde ende die vrede wtginge, ende die heer off zynen boode die vrede maken zoude, ende men die man nyet gevynden en conde, die vrede te bestemmen als voorsz., zoe zalmen dye vrede leggen op zynen dorpel, ende dat waer in alre maten, ofse gegeven waer mit handt ende mondt, want 't is een 's heeren vrede.

Ende oft men vrede eyschte off 's heeren vrede, dye staet zes weecken, ende waer 't zaecke, dat parthien 't selve neder leggen wouden mit een corten willigen vrede, dat mach geschieden, mer die zelve vrede moet ten minsten staen veerthien dagen.

Item, off yemandt, in tegenwoordicheyt des proosts ofte zynen boode misdeden, aen zynre heerlicheyt, gebrueckt ofte gewelt gedaen hadde ofte bruecken aentecch, dye zoude hy voor hem onthyden ende beschuldigen hem, ende waer 't, dat zy mitten andere nyet overdragen en conden, zoe zoude, dye gebruect hadde, thys gaen zonder gevangen te werden, ende zoude hem te recht stellen voor dye hooch banck van Myert.

Item, off yemant doot geslagen worde inde gerechte ende heerlichen voorsz. off daer buten, ende dye hantdadige geruyt waer, die onschuldige magen soude die heer ofte zynen boode een vrede doen hebben, indyen zy 't begeren, ende zy heur verborgen wouden anden heer te geven ende the nemen, als zy gebooren (!) zyn.

Ende waert 't saecke, dat die hantdadige opter verscher daet nyet gegrepen ofte gevangen en worde, ende hem verlydende ende verborchde, aen des heeren handen, des doden magen te zoenen, zoe zoude die heer van zyn heerlicheytswegen den hantdadige geleyde moghen gheven, ende een vrede leggen tegen zyne vyanden, behoudelicken, dat die misdadige een vierdel jaers wt dye proostye eerst geweest zel hebben, ten zy by des heeren ende des vrunden wil ende consent, ende dye heer en sel gheen zeggen hebben in enighe zoenen, dan by wil ende consent van des dooden vrunden.

Item, off die heer off zynen boode een handtdadiche vingen, dye yemants dootgeslagen hadde, buten des dooden magen, dat zal staen tot 's heeren genade.

Item, off die vyanden vanden dooden een handtdadighe vingen buyten den heer ofte zynen boode, ende in handen vanden heer leverden, ende daer recht aen begeerden, dat zouden zy gewaert zyn vanden heere, ende dat recht zoude staen an die magen, nae recht ende behooren, ten waer die heer mitten viande, die doot sloech, zoenen conde ende mochte.

Item, off die vyanden eenen hantdadigen beliepen inde proostyen, ende hy gevangen worde by toedoen van des heeren ofte zynen boode ende der vyande, dat recht zoude staen aen beyde zyden; ende desgelycx oock van lemten.

Item, offer yemant vechtelick begost, die buyten der proostyen woonachtich waer, die zoude gehouden wesen sulcke kueren te gheven, als proosten luyden doen, ter plaetsen, daer die zelve woonachtich zyn.

Item, soe wye eerst aenvecht, die zal die kuer ende wederkuer te samen betalen.

Item, voort zullen schout ende schepenen die buytenluyden zulck recht doen ende laten weerfare, alze die proosten luyden tot hoere plaetsen geschyeden zoude.

Item, voort en sel nyemant mogen appelleren beneden der sommen van acht Carolus gulden, maer indyen iemant dunckt, dat die scepenen qualicken wysen, 't selve zellen partyen den heer ofte zynen boode te kennen geven, omme alsdan daer inne the doen, als behooren ende recht wesen zal, behoudelicken, soe wye appelleert ende inden onrechten valt, dye zel verbueren drye Carolus gulden, tot 's heeren behouff.

Ende wy gebieden daeromme allen onsen officieren, ondersaten ende inwoonders van Myert, Wilnis, Blocklandt ende Thamen, dat zy dese voorsz. puncten ende ordinantie ten ewigen dagen alzo onderhouden, ende doen onderhouden, alle dinck zonder arch ende list. Des t'oorconde, zoe hebbe ick myn zegel aen desen bryeff gedaen. Gegeven in 't jaer ons Heeren duysent vyffhondert negen ende dertich, opden tweeden dach in April.

*Copie vanden Lantrecht inder Proostie van Sint Jans Utrecht,
geëxtraheert wt zeeckere Register, inhoudende verschei-
dene Jura der zelver proostie.*

Overcomen, geordineert ende ghemaect byden eerbaren ende vromen Beernt vander Haer, baeliu in dye proostye van Sint Johans t'Utrecht, ende andere, alzo datmen van nu voort aen schepen recht houden sal tot Mydrecht, in dye proostye voorsz., ende dat recht altyt te beghinnen by climmender zonnen, ende dat dan voort te eynden zonder enich vertreck inder formen ende manieren nabeschreven:

Inden eersten, zoe zel die baeliu inder tyt van die proostye voorscreven, vyff schepen, die aldaer by goet duncken vanden baeliu off des schouten, vanden baeliuis wegen ende hyde oude schepen gecoren sellen werden van jaer te jaere, to eeden te schouwen (!) nae ouden heercomen, oirdele ende vonnisse te wysen, tusschen tweermannen dingtael, nae alle forme, maniere ende gewoonte, alsmen doet in die schepen banck vanden Achtienhoven, oock in dye proostye voorsz., ende soe wye aldus daer toe geroepen ende schepen gecooren wordt. dye en zel dat nyet mogen weygeren noch hem daer nyet op mogen weeren, by een brueck van vyff ende twyntich gouden ouden Vranckrycksche schilden, tot 's proosts voorscreven behouff.

Item, in dye open dagen des jaers, zoe en selmen nyemant byeden, dan by 't kerck geboth, ende zoe wye dan daer nyet en compt, die verbeurt eenen halven hollansche stuver; ende zoe wye dan aldaer voor 't gerecht aengesproken wordt, ende hem nyet en verschynt, indyen hy geëyscht wordt, hy is daer tegenwoordich off nyet, zoe zel hy verbueren eenen ban, te weten, een Hollantsche stuver, ende den eysscher zell gheven den sryver van teyckenen een Holl. oortken, mer die schuldenaer zel in 't eynde dat teyckengelt voorsz. betalen.

Item, soe wanneer iemandt voor't gerecht geboden wert buyten dye open dagen, ende nyet te recht en coempt, zel verbuieren eenen stuver, ende van teyckenē ende bot gelt, elcks een oortgen van een stuver, all Hollants, ende dat zellen hem die schout ende gerecht wt mogen doen haelen, sonder yemants becrone off wederseggen, ende daer van zel die schout hebben soe veel als twee schepen, ende het ander sellen dye schepen hebben, die daer dan the recht coemen.

Item, zoe wye ten anderen boede nyet en coempt, dye zelmen panden; ende pantmen aen't ruerende goet, soe zelmen mer een bot aenbrengen, ende dan eygenen; ende is 't, datmen pant aen leggende erff off staende timmer, zoe zelmen twee booden aenbrengen ende dan eygenen. Ende dese rechte dagen sellen wesen, te weten van't onruerende goet, van XIII daghe te XIII daghe, ende van't ruerende goet, van acht dagen tot acht daghen.

Item, soe wanneer yemandt geëygent wordt aen't ruerende goet, soe mach die schout van wegen die baeliu binnen dye eerste XIII dagen daer nae, dye gelden ofte schult, daer hy voor geëygent waer, opleggen ende betalen op zyn gewinne, the weten, den derden penning meer, ende indyen die schout die schult binnen dye XIII dagen voorscreven nyet op en leyt, zoe zel alsdan dye ghene, die daer aen geëygent is, hem dat zelve goet byden gerechte laten leveren mit den darden penning meer, alsoe dye heer gedaen zoude hebben, mit dye gerechtelycke onkosten, ende dat zelve goet dan byden gerechte vercopen, ende den schuldenaer van te betalen in manieren voorsz.

Item, van eygenschappen, geworven op leggende erff off staende timmer, zel die schout op moeghen leggen om den derden penning meer, binnen die eerste zes weecken, ende indyen dye ghene, die dat selve erff off staende timmer off geëygent is, binnen noch VI weecken, dat's te weten, binnen XII weecken nae dye date vanden eygenschap, die schult voldoet met den derden penninck meer, ende mit die gerechtelycke onkosten, zoe zelmen hem die eygenschap wederomme over gheven, als't behoort ende recht is, ende indyen hy dat nyet en doet binnen die twaelf weecken voorschreven, zoe blyft dat zelve goet ende eygenschap daer't behoort, als't voorsz. is.

Item, alle rechtvorderinghe, dyemen aenleyt ende beghint op open dagen, zelmen voort vorderen ende eynden moghen over dwers nacht, te weten des anderen daechs een bot aen te brengen, ende des derden daechs the eygenen, zoe veer als den voorganger opten zelven derden dach nyet wt en doet.

Item, alle rechtvorderinghe van arbeys loon, van teringhe, lyff schout, ende luyden van buten, zelmen oock mogen vorderen over dwers nacht, zy zyn aengeleyt op open daghen ofte ander daghen, in manieren voorscreven.

Item, alle plechten, willckuere ofte loften, dye voor't gerecht geschyen, zelmen teyckenē inder schepenen boeck, ende daer van zellen die schout ende schepenen hebben van elck eenen stuver, ende den sryver eenen halven stuver, ende wat alsoe nyet geteyckent en wört, en zel't gerecht gheen recht over doen dorven.

Item, alle oirdelen, die daer voor't gerecht gedongen werden, ende dye schepenen opten staenden voet nyet en wysen, mer hoor stede daer op nemen, zellen die schepenen all in't schrift begheren van beyde die parthyen, welcke dingtalen partyen inbrengen zellen ten naesten recht, ende zoe wes [parthye meer in zyn dingtale set, dan hy gedongen heeft, zel't gerecht kennisse off dragen, ende kent het gerecht dan, datter meer in die dingtael gescreven is, dan gedongen, dye verbuert een boet van thyen Hollantsche stuyvers, tot des heeren behouff, soe dicke als't geschyede, ende die dingtael weder vermaecken, ende ten naesten recht overleveren off vellich the wesen, ten waer, off daer weder yet wt gekent worde in manieren voorsz., ende zoe wes oordel 't gerecht aldaer nyet wys en is, noch wys en

konnen worden, zellen zy hem op beraden, mit 's proosten voorscreven leenmannen, wone binnē Utrecht, op des gheens cost, die inden onrechten valt, ten waer, off den heer aenghinck, zellen zy 't breder bevragen, ende en willen parthyen die gelden tot den oncosten nyet wtleggen, zoe zel 't dye schout van des heeren wegen wtleggen opten derden peninck meer.

Item, wanneer die baeliu hooch recht houdt, dat zel hy doen met vyff schepenen van Mydrecht voorsz., ende mit die twee outste schepenen van Wilnis, mit dingtaelen, in manyeren voorsz.

Item, zel die schout tot allen tyden recht mogen houden, als 't gewoonlick is, ende recht daghe zyn mit dat meerderdeel vanden schepenen, ende die schout mach tot alre tyt opstaen ende weder gaen zitten, als 't hem belyeft.

Item, soe wye lant coopt, in 't zelve gerecht voorsz. gelegen, ende die naecoop heeft vanden heer, zel 't ontfangen gerechtelyck voor dye schout ende ten minsten voor twee schepenen, ende laten 't teykenen in 't schepenen boeck, ende zoe wye daer van gerechtelycke zegele ende bryeve begeert, zelmen dye gunnen op zynen cost, ende van elke ghift, alsoe geschiedende, zel dye schout hebben eenen stuver, elke schepen eenen halven stuver, ende den scrijver een halve stuver, ende van elke eygen, dyemen ontfangt, desgelycx.

Item, soe wanneer eenen boedel gescheyden wordt ende zy van malcanderen vertyen, zoe menich persoon als daer vertyt, zellen dye schout, schepenen ende dye klerck off hebben elcks als voorscreven staet, ende zegele ende brieve mogen nemen, als voorsz. staet.

Item, oock zellen alle parthyen, dye aen den recht te doen hebben, zy ofte hoeren voorspraeck, mit recht mogen spreken ende antwoorden, zonder hem aenden recht off vanden recht te dorven bedingen, zonder enige bannen, boeten, bruecken ofte yet te verbueren, behoudelycken, dat zy duehdelycken ende mit recht spreken zellen.

Item, voort en sellen voor dit gerecht voorsz. gheen eygen overgaen, ten zy saeck, dat den ontfangher looft ende laet teykenen in 't schepenen boeck, dat zy mede zellen helpen betalen des proosten voorsz. beede nae advenant des lants, zy ontfangen, nae ouder gewoonten.

Item, alle die ghene, dye gepant hebben aen eygen off staende timmer mit die zeuene, dat noch nyet wt gerecht en is, ende daer 't recht om neder gedongen is, dat zel off ende te nyet wesen, ende zy zellen 't op 't nyeuw weder met dye schepenen beginnen moghen.

Item, zeeborchgelt ende enige andere ongelden, die opten lande mogen comen te gelden, zelmen wt mogen halen, als des excys.

Item, alle dese voorscreven punten, ende een ygelick punt bysonder, gebyet die baeliu van wegen myn heer die proost voorsz., te onderhouden ende t'achtervolgen, ende daer nyet tegen te doen mit woorden noch met wercken, by 't verbueren van een brueck van vyff ende twyntich goeden ouden Franckrycksche schilden, tot des proosten voorscreven behooff, ende noch te staen tot 's heeren correctie, zonder yemant des the verdragen.

Item, voort off daer enige punten vergeten off the verbeteren waren, dat zelmen tot alre tyt mogen doen byden baeliu, schout ende gerecht voorsz.

Item, off yemant hoger off voor meer pande, dan men hem schuldich waer, ende men dat over bewysen ende overkennen konde, off dat hy dat mit zynen eede, dye hy doen moet, eermen hem eygent, nyet houden en dorste, die verbuert een boete tot 's heeren voorsz. behooff, ende die pandinghe voorsz. en waer dan van geenre weerden, ende mach dan weder op nyeu beginnen.

Item, wat comenschap van ruerende goet geschyet by twee goede gelooflycke, waerachtige tugen, daer inne zel des aenleggers bewys gaen voor den voorgangers eedt.

Item, van wederwerck, van sloten, van lantscharinghe, van schouwinghe, zel wesen nae ouder gewoonten.

Gecollat. dese voorsz. copie tegens den register, inde titule der zelfde copie gementioneert, is daer mede t'accorderen gevonden.

XIX.

Allen den ghenen etc., doe wy verstaen Zweed. v. Rumelaer, bail. v. Meyert, ende Folp. Meynertss, als segsluyden vd. nederslach v. Jan Gerritsz., ende Oentgen Claessz. ende Will. Jacobsz. als zegsl. v. Henr. Jacobsz. wegen hantdadighe v. Jan Gerritsz. voorsz., dat voor ons gekomen zyn Will. Toenez. ende Dirck Claesz. als vierendeelen van Jan Gerritsz. vader wegen, ende Dirck Joostensz. ende Ysbrant Gerritsz., als vierendeelen van Jan Gerritsz. moeder wegen, mitten gemeynen magen, ende hebben dezen nederslach, gebleven aen deze vier zegsl. voorsz., ende Henr. Jacobsz. als hantdadighe, dat mede gedaen by eenre penen van vyftich gouden Vranckrycsche schilden, dat zeggen te houden, welcke zeggen wy zeggere eendrachtelicken ut gesproken hebben; soo syn die vier vierend. voorsz. gecomen voor ons zegsl., ende hebben daer bekent, dat Henr. Jacobsz. dye zoene achtervolcht ende den lesten penninck mitten yersten wel betaelt heeft, ende geloofden voor ons, voor hem ende voor horen magen Henr. Jacobsz. ende zyne magen the staen ende te waeren nae allen zoenen recht, ende hebben Henr. Jacobsz., daer quyt off geschouden. Hyer hebben over geweest Will. Ghysbertsz., schout tot Meyert, ende Jan Dircksz. ende Meynert Willemsz., als buerlude tot Meyert; soe hebben wy vierendeelen ende Henr. Jacobsz. als hantdadighe, als buerlude tot Meyert; soe hebben wy vierendeelen ende Henr. Jacobsz. als hantdadighe, Will. Ghysbertsz., schout, Jan Dircksz. ende Meynert Willemsz. als buerlude, ende wy segslude voorsz. gebeden Zwed. v. Rumelaer, bail. v. Meyert, deze bryeff voor ons te willen bezegelen, dat ick Zwed. v. Rumelaer etc. gedaen heb. Gegeven xv^e. I, opten xi. dach in Meerte. Ick Zweder van Rumelaer bekenne oock betaelt te weesen van des heren wegen.

Ick Beernt vd. Haar, bail., v. wegen hr. Jo. Ingenwinckel, proost S. Jans t'Utrecht etc., doen kondt etc., alzo P. Ariaenz., God betert, eenen nederslach gedaen heeft in dye proostye voorsz. aen Claes Jansz., zal. ged., daer mede hy verbeurt hadde ende gevallen was tot 's proosten voorsz. behoef, in een bruecke, als gewoontelick en recht is in die proostye voorsz., soe belye ick bailiu van wegen des proosts voorsz., dat my Peter Adriaenz., off zoe hy mit recht genoemt, Van die Broecke, tot behoef des proost voorsz., wel te vreden gestelt heeft, zoe dat ick des zynre, soe veer als 't die proostye aengaet, een goet genoegen hebbe, bekenne hem daer aff remissie ende quyttscheldinge, behoudelicken anders die zuene van denzelven nederslach gemaect ende gededinckt, in volcomenre machte te blyven etc., in kennisse der waerhey, zoo hebbe ick etc., mynen zegel aen dezen bryeff gedaen. Gegev. xv^e. XXI, opten 18. dach in Meert.

Ick Dyrck van Wulven, bael. v. Mydrecht etc., van wegen des hr. Jo. Ingenwinckel, proost S. Jans t'Utrecht, ende heeren van Mydrecht etc., doe kondt, alsoe Jan Snuc, gewont ende gesteecken heeft Pet. Janssoon, in myn h. heerlycheyt, daer hy aen gestorven is, ende soe by my blyct, dat Jan Snuc, den vrynden vande doden versoent heeft, soe is 't, dat ick D. v. Wulven, bail., vergeven ende remytteert hebbe etc., ut sonderlinge gratie,

myts dezen, den dootslach etc., mytsg. alle peyne, coerporelle, cryminelle ende civyle, daerinne hy ter cause voorsz. tegens my als bail. myns h. ende zynre justicie verbeurt mach hebben, ende heb hem als daer off wederom gestelt ende gerestitueert etc. tot zynder goeder fame ende name, ende tot alle der heerlyheden ende landen myns E. h. ende tot synen onverbuerden goeden, indyen hy eenige heeft, gelyck ende alsoe hy was voor den voorsz. dootslach, imponerende hyerop een ewich swygen, allen schouten ende anderen officieren myns E. h. voorsz., dye dit aengaen sel, satisfactie ende beterynge yerst ende al voer gedaen der perthye geintresseerde, indyen dye noch nyet gedaen en syn etc. In kennisse der waerheyt etc. xv°. xxxiv, 20 Oct.

XX.

Ick Adam Ram, bail. myns E. h. Kaerle Perrenot, proost der kercken S. Jans t'Utrecht, ende vryheer tot Mydrecht etc., doen kondt allen etc., dat ick ontfangen hebbe dye ootmoedige supplicatie van Hans Sebastiaenssoon, wonende op Scholpen, inden gerechte van Achtienhoven, in myns E. h. voorsz. jurisdictie ende heerlicheyt, inhoudende, hoe dat zekere jaeren geleden, eenen Joost Wynantsz., omme zekere delicten, hem opgeleyt, by myn h. Jo. v. Culemborch, ritter, schout der stadt Utrecht, geapprehendeert ende incarereert is geweest, zoe is des suppliants huisvr., ghen. Anna, als doen wonende binnen Utrecht, van weghen des schouten voorn., omme informatie vd. saecke te hebben, gerechtel. geboden geworden, the compareren aldaer voordien gerechte, ende der waerheyt getychenisse te geven van eenighe fortsten, tot hoeren huysse, by denselven Joost Wynantsoen gedaen, 'twelcke te doen, des suppl. huysvr., overmits rigueur van justicie, nyet en heeft cunnen weygeren, nyettemyn ende heeft Joost nyet belast, mer merckelicken geëxcuseert, als myn h. schout ende gerechte der stadt Utrecht kennelicken is, ende blycken mach by de depositie, by haer gedaen, waeromme Joost Wynantsz. op die tyt ontslagen is geweest, ende hoewel dieselve Joost, in 't gundt voorsz. is, nyet te kort geschyet en was, waeromme hy geoorsaeckt mocht wezen, den armen suppliant, noch zynder huysfrouwen yet te misdoen, des nyettegenstaende, 't heeft belyeft denzelve Joost voor hem te nemen ende tot diverschen tyden ende luyden nuchterens monts dick ende menichmael te zeggen, hoe hy certys gevangen was geweest, doer oersaecke van Anna des suppliants huysfrouw, ende dat hy daeromme den suppl. duersteecken zoude, ofte die suppl. zoude hem duersteecken; op welke woorden eenige luyden, daer present wezende, zeyden tot Joost, dat hy zoude schuwen des suppl. gezelschap ende huys, daer Joost voornoemt mit strengen woorden weder op zeyde: ick en zel's nyet doen, mer het valt cort of lanck, ick sal hem duersteecken off hy zel't my doen, soe is 't gebuert des maenendaechs nae Pinxteren lestleden, dat die voorn. Joost gecomen is ten huysse vanden suppl., suekende alle commoditeyt, om zyn quaet voornemen ten effect te brengen. Ten laesten, zyende Joost den suppl., die met anderen den cloot geschoten hadde, thuys comen, en staende buyten den huysse, heeft synen degen van scheyde getoegen, slaende ende houdende naer den suppl., soe heeft die suppl., overdenckende 't quaet opset vande voorn. Joost, denselven ontweecken ende geloopt in zyn huys ende voorts in syn slaapcamer, staende binnen den huysse voorsz., alwaer Joost den suppl. nagelopen is mitten bloten degen in zyn handt hebbende, slaende tot meermalen ende zonder ophouden nae den suppl., ende zyn aldaer eenighe vrouwen mede inde camer gelopen, dye de camerduer aen smeten, om vechtens ende 't quaet, daer wt comen mochte, te schuwen. Dye voorn. Joost Wynantsz. nyet willende cessereren noch vrede gheven, mer persevererende in syn boosheyt ende quaet opset, is voer die camerduere, daerinne die suppl. ontweecken was, blyven staen, houdende

den bloten deghen in syn handt. Dye suppl., zyende, dat hy nyet ontloopen ende wycken in zyn zelfs huys ende slaepcamer nyet voldoen noch volstaen, ende dat hy oock wt zyn camere nyet comen en mochte, zonder duersteecken ofte dootgeslagen te worden, als die voornoemden Joost voor hem genomen ende opgezet hadde, heeft wt verhithey van bloede ende mogende alsuicke fortse ende overdaet in syn huys ende slaepcamer nyet langer verdragen, gecregen een geweer, gelick als Keyz. Ma^{ts}. trouwanten, genaempt een *goedsge*, ende daer mede tusschen den camerdoer uytgesteeken, ende daer mede den voorn. Joost (die mitten bloten deghen voor die camer stondt, om den suppliant te duersteecken) geraeckt in zyn borst, zoe is Joost voorn., mitten bloten deghen in zyn handt hebbende, wtten huysse gelooopen ende nedergevallen, ende van derselver quetsuer descr werelt overleden, wyens zyele Godt Almachtich genadich zy; welcken nederslach den suppl. hartelyck leet is, ende heeft daeromme seer ootmoedel. doen versuecken ende diversche daghen doen houden, omme te versoenen mitten vrunden ende maghen vanden nedergeslagen, ende wel ende souffisante-lick doen presenteren, nae de gelegenhey vande saecke ende faculteyt van synen goederen, mer en can mitten selven nyet accordeeren, overmits hoeren excessiven eysch, nyet willende aenmercken, het quaet voornemen ende opset vanden nederslagen, ende dat die suppl. 't feyt verwerens lyffs heeft moeten doen. Ende hoewel 't selve feyt alsoe gescheyet voor geen doodtslach en behoort geacht te worden, heeft nochtans die suppl., vresende rigueur van justicie, hem getransporteert, wt uwer myn heeren landen, in anderen vreemden heerlicheyden ende bedryven, daer hy moet gaan doolen in grooter armoede ende miserien, ende en soude daer inne nyet weder derven comen, converseeren noch frequenteeren, tot grooter prejudicie van zynen creditueren ende schuldenaers, dye in sulcken gevalle van hueren schulden gansselicken gefrustreert souden blyven, then ware hem suppl. hyer inne versyen ende verleent en worde van U myn heeren gratie ende remissie voor riguer van justicie etc., my Adam Ram, bail., daeromme zeer ootmoedel. om Gots wille biddende; Soe is 't, dat ick Ad. Ram, bail., die saecke voorsz. aengemerckt, ende hyer op gehadt advys van leenmannen myns E. h., den suppl. Hans Sebastiaenssoon, genegen wezende t' zynre beede ende willende hem in dit stuck gratie ende ghenade prefereren voor rigeur ende strenckhey van justitie, hebbe ick Adam Ram, bail. voorsz. in dyen gevalle vergheven etc., wt sonderlinge gracie, mits desen 't feyt ende dootslach boven geruert, mitsgaders alle peyne ende bruecken, corporelle ende criminelle, dye hy ter cause van dyen, mit dieser aencleeft, jegens my als bail. ende dye justicie mesdaen, gebruyckt ende verbuert mach hebben, etc. Des t'oirconde, soe hebbe ick Ad. Ram, bail. voorscreven, myn zegel aen dezen brief gedaen. Gegev. xv. XLV, 1 Spt.

XXI.

Kaerle, etc. Den eersten onsen deurwaerder, of sergeant van wapenen, hierop versocht, saluyt. Van wegen de proest van S. Jans, binnen onser stede van Utrecht, ende synder bailliu vander selver prostie mitsgaders, Hans Sebastiaensz., jegenwoordichlyck gevangen binnen onser stede van Utrecht, elck in syn respect, is ons verthoont etc. geweest, hoe dat de voorsz. proest heeft ende hem toebehoort in zynre heerlichen der voorsz. proostyen, als Eversdorp, nu genaempt *Achtienhoven*, *Miert*, *Wilnis* ende *Bloclant*, met hueren toebehooren, alle hoecheyt ende jurisdictie, hoedanich die wesen mach, ende merckelyk, van te geven remissye ende pardoen van alrehande delicten, daervan die voorsz. proest ende zyn voorsaten zyn ende hebben geweest in etc. possessie van soe langen tyde, dat gheen memorie ter contrarien ende gedinck, genoegh zynde, om prescriptie vercregen te hebben, jegens een yegelycke. Ende dien achtervolgende is gebeurt, dat alzoe de voorsz. Hans Sebastiaensz.,

wonende op Schulpen, in de prostye v. S. Jans, zekere tyt geleden, een nederslach gedaen hadde, soe heeft hem de voorsz. baillu, v. wegen etc. zynen meester, remissie ende pardoen gegeven etc. Ende hoewel nyemant geoorlooft en is, den voorsz. proest etc. inde selve syne rechten etc. eenich turbel of molestatie te doene, 't heeft nochtans belieft de substituten v. onsen proc. generael t'Utrecht, ende v. onsen schout aldaer, de voorsz. H. Sebastiaensz., opten 2. dach v. April lestled., met hueren dienres, op Schulpen voorsz. te doen vangen, ende binnen onser voorsz. stadt v. Utrecht, op Vredenborch, buyten de jurisd. vd. voorscr. proestye te doen brengen, ende aldaer te doen leggen, in meynonge zynde, tegens hem criminelick te procederen, al uyt dien, dat de voorsz. proc. gen. ende schout verstaen die voorsz. proost etc. sulke auctoriteyt, als van remysie ende pardoen te mogen geven, nyet te hebben, onder 't decxel, dat onder anderen, by de sententie gepronuncieert, in ons. groten rade, op zekere geschil, hebbende aldaer gehangen tussch. ons. proc. gen. ende wyl. Mr. Albertus Pigge, doen proost v. S. Jan, gezegt zoude syn, dat, aengaende die overheyte ende regalen, gepretendeert etc. by de voorsz. wyl. proost, hy verklaert werde nyet ontfanckelyck, inder vorme ende manieren, soe hy geconcludeert etc. hadde, willende sustineren, remissie ende pardoen te geven, gecompheendeert te zyne tusschen die regalien, ten welcken nochtans (genomen het sulcx ware) ende bysunder ter specien van remissie ofte pardoen te geven, men naer rechten wel vermach te prescriberen, zoe ongetwyfelt byden proest v. S. Jans, inder tyt zynde, gedaen is geweest, gemerct heurl. immemorale possessie, ende wel te presumeren staet, sulcx by onsen etc. president ende luyden v. onsen grooten rade bevonden geweest te zyne, verclarende den voorsz. wyl. proest, diesaengaende nyet ontfanckelyck *inder vormen ende maniere* etc., want anders souden hem *absolutelyck* verclaert hebben, nyet ontfanckelyck noch gefundeert. Waeromme, gemerct 't selve zoude grootelyck redonderen tot achterdeel vd. thoonders, soe hebben sy ons oitmoedelyck gebeden, dat wy hem hier inne souden willen versien, met onse behoerlyke provisie ende remedie v. justicie; Soe is 't, dat wy de zaken voorsz. overgemerct, u ontbieden ende bevelen, daer toe committerende by dezen, dat, zoe verre u blyct, van 't gene des voorsz. is, zoe veele dat 's genouch zy, ghy in sulcken gevalle, ten versoucke vd. voorsz. suppl., doet scerp bevel, van onsent wegen, den voorsz. substituten van onsen voorn. proc. gen. ende van onsen schout v. Utrecht etc. op sekere groote peynen jegens ons te verbueren, dat sy terstont ende sonder vertreck den voorsz. Hans Sebastiaensz., gevangen, stellen ter plaetsen ende in sulcken staet, als hy was ter stonden, als zyluyden hem geapprehendeert hebben etc., ende nyet vordere tegens hem en procederen, heml. ende elcken v. hem daer toe bedwingende by allen wegen ende manieren v. bedwange, redelycke ende tamelycke, ende in gevallen v. oppositie etc.

Gegeven inde stadt van Bins, den v. der maent van Junio, in 't jaer ons Heren, xv^e. sss ende veertich, van ons. keyzeryke 't xxvii., ende v. ons rycke van Castil. en andere 't xxxi.

Aldus onderscreven: Byden Keyser, in zyne rade, ende onderteyk.. VLIERDEN.

Dit jegenwordich mandement es geëxecuteert geweest by Henr. Ingersmitten, eersten deurwaerder vd. camer 's hoofs v. Utrecht, acnden persoon van Mr. Marcelis van Alendorp, substitut vd. proc. generael, ende aen Dirc van Wulven, substitut vd. schout v. Utrecht, soe blyckt by zynen relatie, geteekent, den xiii. Jul., anno xv^e. xlvi.

XXII.

In nomine Dni Amen. Cunctis pateat evidenter etc., quod anno Dni xv^e. decimo nono,

ind. vii, etc. prima mensis Dec. etc., ego nts public. infrascriptus pro parte etc., prepositi, decani et capituli eccl. S. Joannis Traj. requisitus et versus locum *Achtienhoven* jurisdict. eorund. Dominorum ad infrascripta notandum et conscribendum missus et destinatus etc., comparuit etc. validus vir, Bernardus Verhaer, armiger, dicti prepositi balivus, ibidem supra pontem tres malefactores super furto per eos commisso accusatos, juxta certos articulos, per eund. Balivum malefactoribus publici lectos et per ipsos malefactores et eorum quemlibet, coram Ricoldo Lubberti, pref. dominorum Sculteto, nec non Wilhelmo Gerardi, Jo. Joannis, Ghysb. Frederici, Henr. Gerardi, Gerardo Byl, Jo. Ghysberti et Corn. Adriani, scabinis in *Achtienhoven* confessatos, in utriusque sexu hominum multitudine, ibidem ad hoc congregata, in medium produxit; qui quidem scabini, maturis deliberationibus super articulis lectis et confessatis prehabitis, tandem per eorund. sententiam prefatos malefactores et fures adjudicarunt morti. Qua sententia lata, illico prefati scult. et scabini, flexis genibus, dictum bailivum humiliter et propter Deum rogarunt, quatenus, pro hac primaria vice, misericordiam cum dictis malefactoribus propter eorundem malefactorum juvenilem aetatem facere velit et dignetur. Qui quidem balivus, petitionibus antedictorum sculteti et scabinorum condescendens, dictis tribus malefactoribus, morti adjudicatis, vitam donavit et facinus per ipsos commissum remisit, pia tamen correctione, videl.: flagellatione per spiculatorum civitatis Traj. ibidem publice facta, juramento finaliter per dictos malefactores et eorum quemlibet prestito de non vindicando per se vel alium ullo unquam tempore in aliquem mortalium, neque revertendo ad illum locum, neque ad unum milliare prope, sub pena mortis, recepto uno albo pane per scultetum unicuique illorum provrecto, illinc abierunt, et sine mora ante solis occasum, juxta mandatum etc. recesserunt, plurimas gratiarum actiones dictis Bailivo, sculteto et scabinis de misericordia ipsis concessa referentes. Super quibus etc., ego Notarius etc. Acta sunt hec in *Achtienhoven*, super ponte ibidem, sub anno etc. presentibus Wilh. de Kessel et Petro de Muers, civibus Traj. testibus etc. Sic. subscriptum: Et ergo Ar^{du}s Zelam (!) de sancto Trud. clericus etc.

XXIII.

In nomine Dni Amen. Anno a Nativ. ejusd. xiv^{to}. septuagesimo nono, ind. xii, die vero dom. tertia mens. Oct. etc., in mei Notarii etc. presentia, personaliter constitutus vir, magist. Jo. Nyss, prepos. etc. S. Jo. Traj., villarum et locorum de *Mydrecht*, *Wilnis*, *Achtienhoven*, *Thamen*, *Cudelstert* et *Sevenhoven*, in spirit. et temporalibus dominus, convocatis omnibus suis vasallis et subditis dict. villarum, exposuit, quod cum dicti subditi locorum et villarum predict. alias pretendebant, quod ex antiqua consuetudine nullam precariam ipsi dno preposito etc., eorum in spirit. et temp. domino pro tempore existenti, dare aut concedere tenerentur, nisi personaliter ad exigendum illam in *Mydrecht* comparuit. Et preterea, cum prefat. dn. prepositus quendam, Gerardum Mulert de Hasselt, de et super certis injuriis et violentiis ac dampnis sibi et suis subditis illatis, traxisset in causam; et pro defensione dicte cause aut alias forsitan circa preposituram vel jurisdictionem hujusmodi contingen. tutione, ac certis aliis de causis animum suum moventibus, ad Romanam curiam se personaliter conferre haberet, preterea si ipsum forte in annis, scil. bisextilibus, quibus juxta antiquam et hactenus observatam consuetudinem, dn. preposito dicte ecclesie pro tempore existenti precariam ipsam solvere consueverint, ut tenentur ad petendum ipsam precariam amplius in loco predicto comparere non contigerit, quod ex tunc prout ex nunc, ipsi dno preposito dict. precariam in terminis consuetis, si supervixerit, solvere essent obligati; qua quidem barones, incolae de *Mydrecht*, subditi et vasalli dicti dni prepositi ibi-

dem congregati, totam communitatem representantes, dicto dno preposito precariam consuetam, in annis bisextilibus futuris, quibus se pro defensione dicte cause aut bonorum prepositure s. jurisdictionis tuitione vel aliis certis de causis antedictis absentare contigerit, in terminis consuetis, videl., in sancti Martini et sancti Petri ad cathedram festiuitatibus cuiuslibet anni bisextilis, sine contradict. aut exceptione aliqua solvere, unanimiter promiserunt, consuetudine predicta non obstante; deinde, eod. die, idem dn. prepositus se ad villam de *Wilnis* personaliter conferens, ibidem similiter, convocatis baronibus etc. petitioni dni prepositi simili modo annuerunt, ac precariam etc. solvere promiserunt etc. super quibus omnibus etc. Dn. Jo. Nyss etc. fieri petiit instrumentum etc. Acta fuerunt hec successive in dictis villis de *Mydrecht* et *Wilnis*, in *Mydrecht* in loco, dicto vulgariter: *den dincxstal*, et in *Wilnis* in platea publica etc. sub anno etc. uts, presentibus ibid. etc. magistro Florentio Bevelant et Nic. Petri Noenkyns, clericis ac Theod. de Suylen, balivo dni prepositi etc. Sic erat subscriptum: Et ego, Goeswinus Veecken de Clivis etc. uts etc.

XXIV.

Wy Steven v. Rumelaer, doctoir in beyden rechten, proest der kercke St. Jans t'Utrecht etc., bekennen, dat onse ondersaten onser dorpen Mydrecht etc., ons clachtelick te kennen hebben doen gheuen, hoe dat zy mit die beede ende anderen ongelden, zy ons ende proesten inder tyt, te geuen plegen, groffelick beswaert werden, overmits dat die buytenlieden, borgeren t'Utrecht, tot Amsterdam ende anderswaer wonende, vanden erven, sy liggende hebben in onse proestye te Mydrecht ende te Wilnis voorsz., nyet willich en syn te betalen, gelyck onse andere ondersaten voorsz., van hueren erven, aldaer geleghen, gewoonlick zyn te doene, nyet tegenstaende dat d'selve onse ondersaten ons mede te kennen gegeven hebben, dat zy van hueren voerolderen gehoort ende wel verstaen hebben, dat die beede, dye zy horen heeren, proosten inder tyt, voor heur ende heuren erven gegondt ende belieft hebben, in zeeckeren jaren, te weten, dat scrickeljaer, te betalen, behoort the kerven op allen erven, daer inder proostye gelegen, ende op alle andere goede, reden ende onreden, den voorscreuen ondersaten toebehorende. Ende want dan die buytenlieden nyet willich en zyn, mede te betalen, werden onse ondersaten besweert, die beede alleen the betalen, begerende, dat wy daer op versyen wilden in den besten. Ende want dan dese clachte onser ondersaten den reden gelyck zyn, soe hebben wy onse ondersaten voorsz., voir heur ende heuren erven overdragen die puncten, hier nabescreuen. Item, inden eersten, oft yemant vanden ondersaten voorsz., enyge erve, inder voorsz. proostye gelegen, bruken oft pachten wolden van eenyge buytenlyeden. waer off op wat plaetse, oft in wat steeden oft landen, die selve buytenlyeden woonachtich oft geseten waren, soe zal die pachter geheel ende volcomelick betalen den penninck, daer dat lant op gezet zal worden, ende men sal dat landt kerven gelyck buerlandt, ende waer 't, dat yemant vanden buytenlyeden voorsz., die zyn landt daer voir aff gehuyrt is, zelff bruycken wolde, dan en salmen geen behulp oft vordernisse doen in geenre manieren, ten waer dat hy betaelden gelyck ander ondersaten. Voorts soe zal nae desen daghe gheen landt, inder proostye gelegen, dat buyten vererft, vercoft oft verandert worden, in oft aen wat handen dattet quame, oft aen borgeren, oft aen yemant oft mit yemant anders, oft in wat manieren dat comen moch'e etc. vry wesen, 't en sal gehalden wesen mede te gelden; ende soe en sellen wy oft onze nacomelingen, geen goeden mit onssen bryefven vryen, die nabuyren en zullen die in onse sommen moghen zetten, ende ons nae beloop der sommen betalen, sonder erch ende list. Ende deser bryefven syn twee alleens sprekende. Ende op dat dit steede ende vast blyve,

zoe hebben wy onsen zegel aen desen brieff doen hangen, ende wy gemeyne buyren ende ondersaten van Mydrecht, Wilnis, Thamen ende Blocklandt, hebben gebeden Zweeder v. Rumelaer, onsen bailliu, ende Willem Ghysbertsz., schout van Mydrecht, Willem Jansz., schout van Wilnis ende Jan Willemsz., schout van Blocklandt, desen brieff mit den proost voorsz., over ons te willen besegelen, dat wy bailliu etc. Gegeven duysent vyffhondert ende één, den sevenden dach in Febr. Onder stont gescreven: Gecopieert, gecollationeert ende bevonden concorderende mit syn originael, wthangende mit een root zegel, ende drie groen zegelen besegelt. By my ondert. JACOBSZ.

XXV.

Julius, episcopus, servus servorum etc. Sane accepimus, quod, licet jurisdictio alta et bassa merumque et mixtum imperium etc. in villis *Mydrecht* etc. spectaverit etc., ad prepositum pro tempore existentem ecclesie S. Johannis Traj., ac quondam Jo. Nyss, tunc prepositus etc., contra, bone memorie, David, episcopum Traj., super jurisdictione et imperio predictis etc. litigando tres conformes diffinit. sententias pro se etc. reportaverit etc.; idemque Johannes et alii prepositi dicte ecclesie etc. in possessione etc. jurisdictionis etc.; nihilominus etc., intelleximus, quod Vis frater noster, modernus episc. Traj., seu ejus officialis nec non regentes patrie Traj. ac nonnulli alii, a quorum oculis Dei timor abcessit etc., dilect. filium, mgstr. Jo. Ingenwinckel, ntm et scriptorem ac familiarem continuam commensalem nostrum, modernum preposit. dicte eccles., super jurisdictione etc. predict., incolis et habitatoribus dict. villarum exactiones et contributiones, presertim *mergengelt* nuncupatas, et alia omnia indebita et inconsueta imponendo, et ab eis illa exigendo et petendo, s. ad hoc consilium, auxilium vel favorem prestando, molestare non verentur, in gravem laesionem prepositure etc. Nos igitur etc., motu proprio, non ad ipsius Joannis Ingenwinckel etc., instantiam etc., episcopum, sub suspensionis a divinis et interdicti ingressus ecclesie etc., officiales etc., predictos etc., ac quoscunque alios etc., etiamsi pontificali, ducali etc. dignitate prefulgeant etc., sub excommunicationis majoris etc. sententiis etc., requirimus etc., quatenus etc. ab impositionibus, exactionibus etc. abstineant etc. et que indebite extorserunt, integre restituunt etc.; ac pref. Jo. Ingenwinckel, etc. jurisdictione, etc., frui ac gaudere sinant, alioquin, etc., episcopum etc., a divinis et interdicti ingressus, ceteros etc., qui culpabiles fuerint, alias sententias etc. invadisse etc., declaramus; illi vero, qui etc. hujusmodi sententiis innodati erunt, et illas, animo, quod absit, indurato, etc., sustinebunt etc. reaggravati etc. esse censeantur; et nihilominus etc. preposito S. apostt. Colon., nec non S. Mart. Embric., Traj. dioc. et S. Cuniberti etiam Colon. eccles. decanis etc. mandamus, quatenus, etc. pro parte Jo Ingenwinckel, etc., episcopum suspensum etc. publice nuncient etc., donec etc. relaxationem meruerint obtinere etc. Datum Romae, apud S. Petrum, anno incarn. Do. millesimo quingentesimo duodecimo, v. id. Junii, pontif. nostri anno IX.

Erat subscriptum: QUESTENBERG.

XXVI.

In nomine Dni Amen. Anno a nativ. ejusd. xv^o. xxiii, die vero Lune penult. mens. Junii, nona decima vel quasi ante meridiem etc. constitutus R^{du}s P. D. Jo. Ingenwinckel, s. sed. apost. prothonot., preposit. etc. s. Jo. Traj. etc. Dn. temporalis dominiorum, districtuum etc., *Mydrecht* etc., in loco ibidem dicto *opten Dingtael*, presentibus etc. Venerab. etc. viris Wilhelmo Heda, decano eccles. pred., ac Stephano de Zuilen de Nyevelt, commendatori pro-

vinciali balivie Traj. hospit. b. Mariae Hierosolym. ord. Theutonic. etc., per os validi viri Bernardi vd. Haer, balivi paternitatis sue, proponi fecit, quod ipse etc., Jo. Ingenwinckel, preposit. etc., hesternae die etc. edictum publicum etc. in ecclesiis de *Mydrecht* etc. proclamari etc. fecerit, ut incolae etc. hora octava diei presentis ante meridem, in isto loco presentialiter atque comparcant, exhibeant R. P. D. prepositum cum omni reverentia et honore debitis in propria sua persona, ut et tanquam ipsorum verum, unicum, indubitatum etc., dominum temporalem recipiant, ipsum tanquam talem recognoscant. Ac deinde juxta antiquam etc. consuetudinem, solitum fidelitatis et obedientiae juramentum atque homagium etc., ut decet, et ad quod astricti sunt, praestandum etc., demandavit. Quibus etc. intellectis, formaque juramenti etc. prelecta atque etc. intellecta, omnes etc., videl. Henr. Jacobi in *Mydrecht*, etc. tanquam principaliores pro se ipsis, et similiter omnes etc. subditi etc., tam senes quam juvenes, hilaribus et prunis affectibus, erectis digitis etc. homagium praestiterunt etc., unde praef. R. P. et D. prepositus etc. regratiando promisit, se erga eosdem, quemadmodum gratiosum decet dominum erga suos subditos, semper exhibiturum. Quibus etc. peractis, R. P. D. prepositus etc. postulavit etc. precariam sui jacandi introitus atque personalis exhibitionis in dominium suum proprium etc. de presenti. Petiit igitur etc. R. P. et D. etc. juxta debitum et consuetudinem de eod. precario ad summam ducentorum scutorum aureorum antiquorum monete Regis Franciae etc. responderi Unde praefati subditi etc. aliquantulum et paulisper se divertentes atque consilium etc., inter se habentes etc., discrepantibus altercationibus etc., tandem etc., pacem et concordiam c. praef. R. P. et D. etc., amplecti cupientes etc., de communi omnium seu saltem senioris et majoris partis etc. consensu concordarunt ac dare decreverunt atque promiserunt per eorum ad hoc deputatos, etc. qui etc. recognoverunt se obnoxios atque etc., eidem R. P. et D. preposito etc., fore obligatos in centum quinquaginta scutatis antiquis monete Reg. Francie etc. De et super quibus etc. Acta fuerunt haec successive in villa de *Myert* etc. presentibus etc. Wilhelmo Heda, decano etc., Stephano de Suylen etc., nec non Gu. Suggestode, S. Salvat., Jo. Drolshagen et Henr. Ben majoris, Theod. Lieverjan, Barthol. Knyff, Ja. de Lichtenberch, Jo. de Wael S. Jo. Traj. ecclesiarum canonicis etc. testibus etc.

Et ego JOH. DE PLATEA, clericus etc. nts.

XXVII.

Anno xv^o. XLIX, die XXIX. mensis Maji, comparuit coram me notario etc. Ven^{lis} Jo. de Amerrongen, can. ecclesie b. Mariae Traj., aet. sue LXIV aut eo circiter etc. dixitque, et, medio suo juramento rite prestito, deposuit, quod ante certis annis fuisset aliquando notarius capituli ecclesie predictae, et exercendo notariatus hujusmodi officium, sepius fuerit presens cum clavigeris eisdem ecclesie, in sigillandis literis vel statuum patrie vel quinque ecclesiarum Traj., in ibidemque admirando frequenter interrogaverit a predictis clavigeris et aliis senioribus dn. canonicis, qua de causa quatuor ecclesie, cathedralis videl., S. Salvatoris, S. Petri et b. Marie Traj., in sigillando hujusmodi vel alias literas *viridi*, sola vero ecclesia S. Johannis Traj. *rubea cera* pro sigillis uterentur. Ad que iidem clavigeri et predicti seniores etc. responderunt, solam ecclesiam S. Johannis id ex antiqua consuetudine habere, idque ea de causa, quod prepositus ejusdem ecclesie ab antiquo habeat altam jurisdictionem, cognitionem item et correctionem in casibus criminalibus, qualem jurisdictionem altam relique quatuor ecclesie predictae ab antiquo non haberent, etc.

Eod. die et anno Magister Jo. Boelen, uts. capituli b. Mariae etc. uts.

Die xxx Maji anno uts. Dns Godefr. Boelen presbyter animarum etc. uts.

In Dei nomine Amen. Florentius, Dei gratia episc. Traj., universis etc. In quorum omnium testimonium, sigillum nostrum duximus presentibus appendendum. Supplicantes nihilominus et exhortantes R. in Christo P. et D. nostrum Fredericum, archiepiscopum metropolitanum nostrum predictum, ac Ven^{les} viros, capitula majoris, S. Salvatoris, S. Petri, S. Joannis, S. Marie, ecclesiarum etc., ut in testimonium veritatis efficac rei geste per suorum sigillorum appensionem dignentur literas munire. Datum anno Dni XIII°. octuagesimo tertio, mensis Febr. die IV. Et nos Fredericus, Dei gratia archiepisc. Colon. etc.

Extract. ex certis literis patentibus repositis in parvis archivis ecclesie cathedralis Traject., sigillatis septem sigillis impendentibus, quorum primum erat parvum rotundum ex cera *rubea*, secundum vero, tertium, quartum et quintum ex cera *viridi*, et sextum existens magnum rotundum sigillum ex cera *rubea* erat sigillum capituli S. Johannis predictae, cujus circumferentie impressum erat: *secretum capituli ecclesie S. Johannis Traject.*, ultimum vero omnium erat ex cera *viridi* etc.

Per me, LAMSWEERDE, ntm. etc.

Wy Jacob v. Poelgeest, hyder gratie Godts, abt, prior ende convent des cloosters S. Pauwels t'Utrecht etc. Ende t'oirconde, hebben wy etc. ons convents zegele aen dezen brief doen hangen. Ende om die meerder vesticheyt, soe hebben wy etc. de E. heeren prelaten ende capitulen der kerke van Oudemunster, S. Peter, S. Jans ende S. Marie t'Utrecht, ende burgemeesteren, schepenen ende rade der stad v. Utrecht gebeden, desen brieff over ons etc. mede te besegelen etc. Gegeven etc. XIII°. drye ende vyftich, opten xv. dach v. Nov.

Geëxtraheert wt een open brief, rust. inde cleynen archiven vd. cathedr. kerke t'Utrecht, besegelt met zeven middelbare zegelen, waarvan de eerste in 't *root wasch*, de tweede, derde ende vierde in *groen wasch*, ende die vyfde wederom in *root wasch* gedruet waren, ende was 't selfde vyfde segel, 't secret vd. collegiale kerke S. Jans voorsz., als bleeck wter circumferentie van 't zelve zegel, houdende aldus: *Secretum capituli ecclesie Sti Johannis Traj.*, ende de scste was wederom in *groen wasch*, de sevenste ende lesten in *root wasch* gedruet.

By my, LAMSWEERDE, nts. etc.

XXVIII.

Op dye requesten, ghepresenteert inden secreten rade des Keyzers, onses alregenadichsten heere, by meester Aelbrecht Pighius, proost van S. Jans kercke t'Utrecht, canonick ende thesorier vande cathedrale kerke aldaer, by denwelcken hy hem beclaecht heeft van diversche griefven ende ongelycken, die hy zecht hem aengedaen te zyn geweest, te weten, byden *eerste* requeste, van zekere appointement, gewesen byden grave van Hoehstraten, stathouder van Hollant ende Utrecht, tot zynen achterdeele ende ten proeffyte van Jan van Swoll, opten XXVII. dach van Julio XV°. zes ende dertich, ende byder *tweeste* requeste, vandat de procureur generael van Utrecht hadde doen arresteren den penninck, die de ingesetenen vande heerlichen der voorsz. proestdye hem geconsenteert hadden tot zyn blyde incomste,

ende dat men wilde bedwingen by rigoureuse executien de ingesetenen vander voorsz. heerlicheden, te comen graven ende wercken, tot versterckinghe vander voorsz. stede van Utrecht, zeggende geappelleert te hebben vanden voorsz. arresten ende executien, ende versoeckende relieff van appell met die clausulen van inhibitiën ende verboden, ende *committimus* inden groten rade geordonneert tot Mechelen, aengesien, dat hy die vanden rade t'Utrecht hielt voir suspect in dese materie; ende byder *derde* requeste, vandat de voorsz. procureur generael van Utrecht hadde doen daghen den voorsz. proest, voir dye voorsz. vanden rade t'Utrecht, ende teghens hem genomen conclusie van grooten boeten, ter causen, dat hy gelogeert hadde zyn nichte, zonder dat by den capiteynen vande voorsz. stede te kennen te geven, navolgende 't statuyt, hyerop gemaekt, ende oick, dat hy mainteneerde, dat die voorsz. suppleant zoude weerstaen hebben den panders ofte executeurs vanden voorsz. rade van Utrecht, versoeckende, dat den voorsz. vanden rade ende procureur generael geordonneert zouden wesen, nyet meer jehens hem te procederen, maer, wilde men hem yet eyschen, dat men dat doen soude voer 't hoff ende die luyden vanden secreten rade of vanden grooten rade te Mechelen, voir dewelcken hy praesenteerde te rechte te staen. Op welcke requesten was geordonneert heeren Gerrit van Assendelft, ridder ende yersten raedt vanden rade in Hollant, dat hy hem transporterē zoude tot Utrecht, ende communiceren dye voorsz. requesten den stadhouder ende dye vanden voorsz. rade tot Utrecht, ende vynden enich goet expedient, om dese voorsz. geschillen te neder leggen, ende appointeren, want moghelyk, indien niet, dat hy hem informeren zoude, waerdt noodt, ende daerna 't selve communiceren dye vanden rade in Hollant voorsz., om daerop te hebben haerluyder advys, ende al tesamen wederomme senden den voorsz. vanden secreten rade; totten welcken de voorsz. heere van Assendelft heeft voldaan. 't Voorsz. hoff ende luyden vanden secreten rade, gesien hebbende dye voorsz. requesten, 't gebesoigneerde vanden voorsz. commissaris, ende all 't gunt dat voir hem geëxhibeert es geweest, mitsgaders 't advys vanden voorsz. vanden rade in Hollant, verclaren, dat de voorsz. Pighius niet en es gegraveert by 't voorsz. appointment vd. xxvii. dach van July lestleden, ende dat daeromme hy behoert des te vreden te wesen, niet min, wylt hy hebben provisie van justicie in materie van injurie, mits verclarende den persoon, teghens wyen hy begeert de voorsz. provisie, 't hoff zal daerop appointeren, als 't behoren zal, ende dat de processen, geintenteert byden procureur generael van Utrecht, teghens den voorsz. Pighius, zullen met alder neersticheyt, ende zoe haest als doenlyck zal zyn, geïnstrueert worden voorde voorsz. vd. rade v. Utrecht, ende dye geïnstrueert, ende in state van wysen (!) gestelt wesende, sullen gesonden wesen inden voorsz. secreten rade, omme aldaer getermineert te worden, als 't behoren sal. Ende aengaende dat hem de voorsz. Pighius beclaecht by zyn tweede requeste, vanden executien, die die van Utrecht doen doen inder heerlicheyden van synder proostyen, zellen hem geëxpedieert worden, opene brieven, om hem te sien ontfanghen als appellant met *committimus* inden voorsz. secreten rade, omde redenen, begrepen inde voorsz. requeste.

Aldus gedaen ende geordineert inden voorsz. secreten rade te Brussel, den vii. dach van April, xv. zeven ende dertich, nae Paeschen.

XXIX.

Kaerle, byder graciën Gods, roemschen Keyser, altyts vermeerder des ryex, Coninck van Germanien, van Castilien, van Leon, van Arragon, van Navarre, van Napels, van Sicilien, van Majorche, van Sardaine, vanden eylande van Indien ende vaster eerder vande zee oceane, eertshertoghe van Bourgoinge, van Lothr., van Brabant, van Limburch, van Luxemburch

etc., grave van Vlaenderen, van Artois, van Borgongien, palsgrave ende van Henegouwen van Namen etc., prince van Zwaven, marckgrave 's heylichs ryx, heere van Friesland, van Salm, van Mechelen, vander stadt, steden ende landen van Utrecht ende van Overysseel, domineur in Asie ende Afryke, den eersten, onsen deurwaerder of sergeant van wapenen, hyerop versocht, saluyt:

Wy hebben ontfaen dye ootmoedige supplicatie van onsen beminden meester Aelbert Pigge, proest van S. Janskercke, canoninc ende tresorier vanden Dom in onser stede van Utrecht, inhoudende, hoe dat den voorn. suppl., ter cause van zyner voorsz. proostdye, onder anderen toebehooren zekere dorpen, te weten: Achtienhoven, Mierde, Wilnis ende andere, gelegen inden lande vande voorsz. proostdye, inden welcken dorpen de voorn. suppl. ende zyn voorsaten, proosten der voorsz. kercke van S. Jan, zyn ende hebben geweest souvereine heeren, nyet alleenlick hebbende hooghe, middele ende laghe jurisdictie, maer oock diversche andere rechten ende preëminentien, ende onder andere regalien, als te moghen eyschen huyluyder blyde incomste ende oick tot elcken jare bysextil subventie, waeraff de voorsz. suppl. ende syn voorsaten zyn geweest in vredelicke possessie, als opperheeren vande voorsz. dorpen ende alle andere rechten ende preëminencien van dyen, met seclusie *vanden bisschoppen* van Utrecht ende allen anderen, ende daeroff gebruycken zoe langhen tyt, dat geen memorie en gedunckt ter contrarie, zulcx dat dye bisschoppen van Utrecht, die geweest zyn souvereine heeren vanden lande der voorsz. proostdye, voir dye translatie vande temporale jurisdictie, maer nyet gehadt en hebben enighe jurisdictie off hoecheyt inde voorsz. dorpen, of den inwoenderen van dyen, maer alleenlyk die suppleant ende zyn voorsaten, proosten der voorsz. kercke. Ende soe wanneer enighe bisschoppen hebben willen attempteren te usurperen, enighe jurisdictie of souvereiniteyt inden voorsz. dorpen of subventie, die voorsaten vanden suppl. hebben 't selve geresisteert, met rechte gecreghen hebbende diversche vonnissen, ende bysondere lestwerf teghen wylen heren David van Bourgoengien, bisschop van Utrecht, drye vonnissen conforme gegeven in rota in 't hof van Romen, in welcke vonnissen dye voorsz. proosten zyn wedergesteld ende gerestitueert in heure oude vryheyt ende possessien der voorsz. souvereiniteyt, jurisdictie ende vryheyt voeren verclaert. Nu es 't, dat dye inwoenderen vander voorsz. dorpen hebben binnen zekeren tyde herwaerts den suppl. als proost geconsenteert zekere *beede* ofte subventie, volgende dye oude possessie voorsz., ter cause vande welcke onse procureur generael tot Utrecht heeft teghens den suppl. proces geintenteert voir onsen lieven ende getrouwen, den stadthouder, eersten ende anderen luyden van onsen rade aldaer, ende by onsen pander of executeur, doen arresteren dye penningen, den suppl. geaccordeert byden voorsz. inwoenderen, by welcken arreste de suppl. hem bevindt grotelick beswaert in zyn jurisdictie ende hoecheyt, die hy heeft als proost vanden voorsz. dorpen, in denwelcken geen andere here en mach exocuter enich acte van jurisdictie, alsoe 't selve oick noyt gesien en es geweest; ende so wel mits desen den suppl. nyet en behoirt gedepossesseert te wesen, maer blyven in syne possessie vanden rechten ende hoecheyden, hem toebehorende inden voorsz. dorpen, zoe syn voorsaten gehadt hebben, ten minsten ter tyt toe, dat hy bye sententie in 't petitorie verwonnen zy, daer ende alsoe 't behoirt, desen nochtans nyet tegenstaende, sonder weten of consent vanden voorn. suppl. is bevolen geweest den inwoenderen vanden voorsz. dorpen, te comen graven inde grachten onser voorsz. stadt van Utrecht, ende want zy 't zelve niet en volbrachten, zoe zyn oock daertoe nyet verbonden en zyn, zoe heeft onze schout van Utrecht in heurluyder plaetse gestelt andere personen, tot coste vanden derden penning, ende daerop verwonnen brieven executorialen tegens den inwoenderen vanden voorsz. dorpen, doende bevel doen by een executeur, op zekere grote penen, den voorn. inwoenderen, dat zy compareren souden in gyselinghe, tot

sekere daghe, binnen onse voorsz. stadt van Utrecht, in een huys, ende aldaer blyven, tot dat zy betaelt zouden hebben die somme van vyftich Carolus gulden, 't welck attempaet is jegens supplts hoocheyt ende jurisdictie, gemerckt, dat nymant anders, dan hy, als proost, en toebehoert te bevelen; mits welcken de suppl., tot conservatie van zyn rechten ende hoocheyt ende oude possessie, heeft geappelleert, vanden voorsz. ongelycken, hem ende den voorsz. inwoenderen geinfereert, te meer, gemerckt, dat in tyden van oorloghe, zy, noch heure goeden en moghen beschermt ende gepreserveert zyn in eenigher manieren, van onser voorsz. stadt van Utrecht, dan alleenlyck by die van onser stadt van Amsterdam, mitten welcken dyeselve inwoenderen gehouden zyn te onderhouden die dycken vander zee, tot heuren grooten costen. Ende, al is 't, dat dye suppleant tot meer stonden, 't gundt des voorsz. es, verthoont heeft, den voorsz. van onsen rade tot Utrecht, versoekende gehoert te zyne in justitie jehens onsen procureur generael, aldaer ende allen anderen roerende die voorsz. executien ende tot dyen eynde hem geëxpeditieert te zyne, brieven van appel mit clausulen van inhibitien ende surceance, off brieven van maintenue, tot conservatie van zyne voorsz. possessie; Nochtans dieselve van onsen rade en hebben hem 't selve niet willen consenteren, dan simpel provisie ende mits nantiserende de somme van hondert vyftich Carol. gulden, dat meer es, onse voorsz. proc. gen. heeft dairnae so verre geprocedeert, dat die voorsz. inwoenderen, deur vreesse van vangenisse ende knechten geleyt te werden inden voorsz. dorpen, als te voren geschiet is, hebben opter xxiii. dach van Octobris, tot acht of neghen toe gegyselt geweest, al tot groten achterdeel vanden voorsz. suppleant ende synre proosdye ende inwoenderen van dyen, alsoe hy seyt, ons versoekende om provisie; Soe is 't, dat wy, die saecke voorsz. over gemerckt ende hyer op gehadt 't advys van onsen lieven ende getrouwen, den eersten ende anderen luyden van onsen rade in Hollant, ontbieden ende committeren by desen, dat gy, tot versoecke vanden voorsz. suppl., dachvaert onsen proc. generael ende anderen, is 't noot, te compareren tot eenen seeckeren tamelicken daghe, voir onsen lieven ende getrouwen, den hoofden ende luyden van onsen secreten rade, om denselven suppl. te sien ontfangen als appellant tegens de voorsz. arresten, geyselinghen, executien ende acten van jurisdictie, gedaen in syn proosdye ende heerlicheyden voorsz., ende anderen grieveven voren verclaert, ende breeder te verclaeren, is 't noot, t'antwoerden ende voirts te procederen, als behoiren sall, overscryven ten selven daghe den voirn. van onsen secreten rade, wes sy hyr inne gedaen sullen hebben, denwelcken wy bevelen ende committeren by desen, dat sy partyen gehoert, doen ende administreren goet, cort recht ende expedie van justicie; ende op sulcken versoeck, als dye suppl. sall willen, voir hemluyden doen, ten dage dienende ten eynde dat hem verleent worden die clausulen van inhibitien, gewoonlick in materie van appel voersien, daerop partyen gehoirt, als 't behoiren sall; want ons also gelieft, niet tegenstaende enighe brieven sureptivelyk vercreghen of te vercrygen ter contrariën.

Gegeven in onse stede van Brusselle, den xxi. dach van April, in 't jaer ons Heeren duy-sent vyffhondert ende seven en dertich, naer Paeschen, van onsen keyserryke xviii, ende van onsen rycke v. Castilie ende andere xxii.

XXX.

*Aen myn hooch edele, vermoghende heeren, Stadhou-
der, President ende Raden vanden Hove provinciael
t'Utrecht.*

Geeft te kennen heer Albert Pigge, proest S. Jans t'Utrecht, hoe hy suppl., te verschou-

wen allen twist ende disordre, dye tusschen hen, den officieren der K. Ma., als erfheer der landen van Utrecht, ende hem ofte zyne officieren in toecomenden tyden verrysen souden moghen, inde executie vande jurisdictie ende souvereiniteyt vande heerlicheyt, landen ende dorpen synder proestye toebehoerende, als onlanx gebuerdt es, doe myn heeren, die stadthouder den inwoonders der voorsz. heerlicheyt heeft willen constringeren, te comen graven aender stadts graft van Utrecht, ende 't gene dat daeraff gevolcht is, waerteghens de suppl., tot conservatie van syne ende synre proostyen gerechticheyt ende oude possessie geoposseert heeft, ende van alsulcken griefven, hem geinfereert, ende noch geinfereert mochten worden, heeft die Coninginne beliest diezelve zake te committeren heuren secreten rade, omme aldaer, de procureur van desen hove ende allen anderen, die 't van node sal zyn, tot enen betamelycken daghe verdachvaert zynde, die suppl. voorsz. zyne gerechticheyt ende possessie, die hy pretendeert gededuceert ende verclaert te werden, dyselve t'antwoorden ende te procederen, als 't behoren sal, omme dat een yegelyk verclare (!) syne gerechticheyt mitte selve te vreden zy, sonder den anderen in 't syne turbel ofte molestie te doene, blyckende hyden brieven, hier aen gehecht. Soe dan die voorsz. suppl. die voorsz. commissie ende bevele hier niet te werk mach leggen, sonder uw, myne heeren, consent ende attache, teghenaende d'ordonnancie van desen hove, soe versoeckt daeromme dieselve believen te consenteren, omme deselve brieve ende commissie naer haerder formen ende inhoudt te moghen te werck stellen ende executeren etc., ende dit doende etc.

't Hof van Utrecht, soe veel in hem is, consenseert dit mandement, hyden deurwaerder ofte pander eerst versocht, ter executien gestelt te worden, relaterende zyn wedervaren den hoofden ende luyden vanden secreten rade Ko. Majest. Alsoe gedaen t'Utrecht, den VIII. Juni anno XXXVII.

XXXI.

Eerwaardighe Vader in Gode, edele, vrome, hoochgeleerde, wyse ende voirsichtighe heren, Naer alle oetmoedighe ende onderdanighe eerbiedinghe, zal gelieven te weten UE. ende L., dat ick Gerrit van Dichteren, pander 's hoofds van Utrecht, uyt machte van sekere mandemente, daeraen dese myne relatie gehecht is, ende volgende 't consent ende attache desselven hoofds, tot versoecke myns E. heere mr. Albert Pigge, proost S. Jans t'Utrecht, *den XI. Junio anno XXXVII*, gegaen aen mr. Cornelis Henricksen, raet ende proc. generael 's hoofds voorn., ende aen Jan van Culenburch, schoudt, Goert Bol, Jan van Wyck, burgemeesters, ende den gerechte der stadt van Utrecht, collegialiter vergadert zynde; ende hebben deselve *den VI. Julio* nu naestcomende, off tot andere gecontinueerde rechtsdach, daeraen volgende, te compareren ofte gemachtiche te senden, voer UE. vrome, hoochgeleerde, wyse ende voirsichtighe heren, verdaechvaert, omme den voorn. proost suppl. te sien ontfangen als appellant teghens den voorsz. arresten, geyselinghe, executien ende acten van jurisdictie in syn proostdye ende heerlicheyt voorsz., inden mandemente, hyer aen gehecht, breeder verclaert, ende breeder te verklaren, es 't noot, t'antwoorden ende voirts te procederen, als 't behoren sall, daerop den proc. generael voor hem selven, Jan van Culenburch, schout der voorsz. stadt van Utrecht, voir hem selven ende mede voorde burgermeesters ende gerechte der stadt Utrecht voorn. my op voor antwoordt gaven, dat den voorn. rechtsdach of den gecontinueerde rechtsdach daeraen volgende, waergenomen zoude werden, behoudelyk haerluyder exceptien. All zus geschyet te zyne, certificere ick UE. ende L., onder myn gewoenlyke hanteyken, gestelt ten daghe ende jare als boven.

In nomine Dni Amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo quingentesimo tricesimo octavo, indictione undecima, mensis Augusti die penultima, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, dni Pauli, divina providentia Papae tercii anno quarto, Reverendiss. dns magister Albertus Pighius, praepositus ecclesiae sancti Joannis Traj., coram venerabilibus et egregiis viris, dominis decano et capitulo dictae ecclesiae, in domo ipsa capitulari de mane hora consueta capitulariter congregatis, inque notariorum nostrorum et testium infrascriptorum ad hoc vocatorum et rogatorum praesentia, personaliter constitutus, exposuit et publice ibidem narravit, quod effluxis novem vel decem diebus, eisdem dominis decano et capitulo exposuisset, quod cum varie quaestiones et controversiae inter ipsum exponentem ex una, et procuratorem generalem Cae. Ma. curiae provincialis Trajecten., ratione ditionis et jurium dictae suae praepositurae, ex altera partibus, exortae fuissent, ipse dominus exponens nullis parcens laboribus aut expensis, nullius dampni aut incommodorum ratione habita, anno integro absens a domo sua, omni diligentia possibili, jura praepositurae suae tuitus fuisset, ut publicum et notorium esse asseruit, dicto capitulo suo non solum nullum sibi afferente auxilium, sed magis impediendo, ne ea posset tueri debite, ex eo, quod anno superiori, ipse ea causa tunc proficiscens ad curiam Cae. Ma. istarum partium inferiorum, petensque a suo capitulo, ut, adjunctis uno, duobus vel tribus dominis capitularibus coram eisdem omnium jurium et munimentorum praeposituram suam concernentium, quae in archivis dictae ecclesiae reservabantur, visionem et lectionem permetterent, quo ex eis posset eligere, quae sibi negatum fore. Nihilominus tamen defensionem eorundem jurium, totis, ut potuit, viribus incumbens, cum quaestio ex commissione a dominis de magno concilio Mechliensi partim esset decisa et partim indecisa mansisset, ad evitandum gravamina et dispendia ulteriora, cum antedicto procuratore fiscali, nomine dictate Cae. Maj., concordiam quandam praepositurae suae utilem et necessariam pro se et suis successoribus, sub beneplacito tamen et consensu eorundem dominorum decani et capituli sui iniisset et conclusisset, eandemque concordiam eisdem dnis primum verbo exposuisset et deinde scripto exhibuisset, et, ut eandem suo consensu comprobare vellent, petiisset, ut factam in evidentem utilitatem dictae suae praepositurae, quemadmodum evidentibus rationibus eisdem dominis demonstrasset, nisi viam aliam scirent et haberent praepositurae suae ejusque ditioni utiliore, quam orasset, ut oravit, ut proponerent, aut, si nullam aliam scirent, eis necessariam utilitatem non impedire, sed praetactas literas concordiae approbare et sigillo capituli confirmare vellent. Super quibus cum semel et iteratis vicibus eosd. dominos requisivisset, sed nullum desuper responsum hactenus obtinisset, et, cum jam ipse dominus exponens necessario intendat proficisci penes Illustriss. dominam Reginam, Regentem et Gubernatricem et de contentu dictae concordiae tractare, propterea petiit et instanter praefatos dominos, decanum et capitulum interpellatus fuit, ut dictam concordiam tanquam rationabilem et praepositurae utilem approbare ac sigillo capituli confirmare vellent, quam quidem concordiam ad eum effectum ibidem per secretarium dicti capituli legi fecit, cujus tenor talis est:

Wy Albert Pigghe, proost Sint Jans t'Utrecht, allen den geenen, die desen onsen briefven sullen sien, saluyt, doen te weten, dat alsoe questie ende geschil gevallen is, tusschen den procureur generael vande Keys. Maj. inden lande van Utrecht, inden name van deselve Maj. als erfheer van denselven lande, ter eendere, ende ons ende onsen officiers ter andere syde, wt oirsaeke vande hoicheyt, jurisdictie ende gerechticheyt, die de voorsz. Maj. als erfheer vanden voorsz. landen van Utrecht, ende wy respectivelick pretendeeren, ons toebehooren

inde heerlycheyden van Mydrecht, Wilnis, Cudelstert, Thamen, Sevenhoven ende Achtienhoven, ons ende onsen proostdyen voorsz. toebehoorende, dat wy, om deselven questien ende geschillen neder te leggen, ende ander ende meerder voir den toecomenden tyt te verhueden, zyn mit zyn Maj. voorsz., inden naem als boven, geaccordeert ende overcomen, by forme van transactie ende minnellycke vereeninge, inder manieren naevolgende: Inden eersten, dat wy ende onsen nacomelingen, proosten van Sint Jans bynnen Utrecht, inder tyt wesende ende onsen officiers, inder heerlycheyden voorsz., ons ende onsen proostyen toebehoorende, zullen hebben, behouden ende exerceeren alle jurisdictie, hooge, middele ende lage, in allen zaecken, zoo wel crimineel als civiel, ende genieten ende ontfangen alle baten, vruchten ende proufyten, daertoe staende ende behoorende, wtgenomen in zaecken ende misbruycken hiernaevolgende, te weeten: in ketterye of misbruyck tegens 't heylige Kersten gelove, daer van zyne Maj. kennis sal mogen hebben by preventie, in misbruyck gequester Maj. of tegens denselven, van valsche munte, van commotie, van gebrocken vrede of sauvegarde, ende van gebroecken of gedaen te hebben tegens d'ordonnancien ende placcaten, die deselve Maj., als erfheer vanden lande van Utrecht, bynnen denselven lande generalick zullen doen verkundigen, wtroepen, publiceren ende onderhouden, ende oick behoudelick dat dieselve Maj. ende hare nacomelingen, erfheeren des landts van Utrecht, inde voorsz. onse heerlycheyden zullen hebben ende behouden die overheyt ende souverainite, ende dat die ondersaten vanden selven onse heerlycheden, ende allen anderen van ons, onsen nacomelingen, bailuwen ende mannen sullen mogen appelleren, ende hore appellatie vervolgen aende voorsz. Maj. ende hare nacomelingen, erfheeren vanden lande van Utrecht, ende hare rechtsheren bynnen denselven landen, ende dat dieselve Maj. ende hare nacomelingen, erfheeren vanden lande van Utrecht, die inwoonders ende ondersaten vande voorsz. onse heerlycheyt sullen bescudden ende beschermen, voor alle buten geweld ende violentie, gelyck hoeren anderen ondersaten des landts van Utrecht. Des sellen de inwoonders ende ondersaten der voorsz. onse heerlycheden mede gelden, contribueren ende betalen in alle lasten, impositien ende contributien, die hyde gemeene staten des landts van Utrecht geconsenteert syn of sullen worden, tot versoek ende profyt vander Maj. voorsz., als landtheer van Utrecht, gelyck andere ondersaten vanden lande, ende als aengaende van andere lasten vanden lande, om die welcke te vervallen, men eenige sommen omstellen sal, nyet comende tot prouffyt vanden heere van Utrecht, sullen d'ondersaten van onse heerlycheden voorsz. doen, gelycken sy gewoonlick zyn van doene. Item, dat wy ende onse nacomelingen, proosten van St. Jans, nadat die hyden capittel van St. Jans kercke voorsz. ontfangen zullen syn, tot possessie van die proostdye, bynnen die voorsz. onse heerlycheden, tot onse blyde incompst sullen mogen ontfangen ende nemen den eedt vande inwoonders van denselven onsen heerlycheyden van hem t'ontfangene ende t'houdene van hore heere, hebbende hoghe, lage ende middele justitie ende jurisdictie, ende van hem begeren ende versoecken, ten tyde van onser incompst ende alle scrickel jaeren ons te consenteren een gracelycke somme, nae olde gewoonte, ende die te mogen ontfangen, sonder wederseggen van ymandts, 't gene dies ons hyden inwoonders derselver onser heerlycheden, gewillichlycken geconsenteert sal worden. Item, aengaende alle andere rechten, jurisdictien ende gerechticheyden, die wy sullen mogen ende willen pretendeeren inde voorsz. onse heerlycheden, boven 't gene dat ons toegewesen is, ende boven gespecificceert staet, zullen wy by goede specificatie ende declaratie overgeven in 't geschrift voir zyne Maj. raet van Utrecht, welke geschrifte gecommuniceert sal worden den proc. gener. synre Maj. voorsz. van Utrecht, omme daerop te antwoorden bynnen een maent daer naevolgende; ende syn antwoordt gesien, sullen voirts daer inne doen ordineren ende procederen, gelycke nae recht ende redene behoiren sal, alle welcke puncten ende articulen inde maniere

voorsz. Albrecht Pigghe, proest voorsz., voor ons ende onsen nacomelingen wy proosten inder tyt voorsz., hebben geaccepteert ende geratificeert, accepteren ende ratificeren mits desen, belovende die te onderhouden ende achtervolgen. In oirconde van dien, zoo hebben wy onsen zegel hier onder aen doen hangen, ende hebben begeert aen onsen deeken ende capittel voorsz., dat sy dese brieven mede willen bezegelen, mit hoeren capittelzegel; ende want wy decken ende capittel voorsz., aengesien onser proostyen oirbaer totter voorsz. transactie ende minnelick overcomen, in alle haere puncten ende articulen voorsz., onse consent gegeven hebben, zoo hebben wy dese brieven mede doen besegelen mit onsen capittelzegel, tot meerder vesticheyt. Gegeven in 't jaer ons Heeren, duysent vyf hondert acht en dertich, opten etc.

Quauidem litera concordiae lecta, antedicti domini, decanus et capitulum, praehabita inter eos super praepetitis deliberatione, praefato duo praeposito exponente, responderunt et protestati fuerunt, prout in cedula, quam per eorum secretarium ibidem publice legi fererunt, cujus cedulae tenor sequitur talis:

Op 't versoeck ende begheren by Uwe W., den heren deken ende capittel, op huyden, den dertichsten dach in Augusto, anno etc. xxxviii voorgegeven, betreffende d'approbatie ende bezeghelinghe van zeker concordie, aengaende de jurisdictie ende hoicheyden, hoer kerke ende hoer kerke prostye toebehorende, myt Keyserl. Maj., als erfheer der landen van Utrecht by Uwe W., in forme van transactie ofte minlick accoordt, gemaect nae luyt ende breeder inhoudt Uwer W. brieven, daervan ons geexhibeert, antwoorden die heren deken ende capittel voorn., alzo Uwe W. die voorsz. concordie overdraghen ende opmaect heeft myt Keys. Maj., sonder enighe weten, advys ofte requisitie van hemlyden, ende die selve concordie in haer forme, soe veel die heren voorn. bemercken ende die perpenderen kunnen, zoude tenderen tot groote praepudicium der kerken, der proestyen, Uwer W. persone ende Uwe W. inder selver proostyen successoren, dat sy daeromme nyet en moeghen, eer ende eedts halven, dieselve approberen ende beseghelen, dan vermeynen Uwe W. des eedts, onsen heylighe vader den Pauws ende hoer capittel, in tyden van admissie totter selver prostye gedaen ende bezegelt, indachtich te zyn, ende in gevalle Uwe W. ter centrye hoirs eedt deden ende hoir kerke, hoir kerken proostye ende hoir schay ende letsel daerby geviel ende gebuerde, protesteren deken ende capittel, die in tyden ende stonden aen Uwer W. mit recht te willen recupereren ende verhalen.

Sic subscriptum: JA. DE NOVA PORTA, notarius capituli praedicti, sbsst.

Ad quam quidem responsonem praenominatus dns praepositus replicando dixit, ut domini decanus et capitulum sibi aperirint causas et rationes, quare antedicta concordia non cederet in evidentem utilitatem suae praepositurae, et, si quid scirent aut haberent medium, per quod commoditati dictae praepositurae magis consuli posset, quam esset comprehensum in praeserta concepta concordia, sibi publicari et significari petiit, ut suis impensis laboribus jura dictae praepositurae defendere posset et tueri. Antedicti vero dni decanus et capitulum in praetacta eorum responsonem perstiterunt, nolentes aliter vel plus desuper respondere. Unde idem dictus praepositus expresse protestatus fuit pro se et successoribus suis, quod per praemissa satisfecerit honori, quem tenetur suo capitulo deferre; et casu, quo propter praedictae responsonem et denegationem et non sigillationem antedictae conceptae et conclusae concordiae aliquid dampnum sibi aut successoribus suis in futurum illatum fuerit aut emerit, de dampno et interesse hujusmodi, quod ea occasione passuri sint, quod majoris aestimat omni ministracione, ad quam eadem praepositura dicto capitulo tenetur, et quam ea ratione nihil unquam eidem capitulo esset ministraturus, antedictis dnis decano et capitulo suis responsoni et protestationi praesertis firmiter inhaerentibus.

De et super quibus praemissis, tam praefatus dns praepositus, quam decanus et capitulum, supradicti, sibi a nobis notariis publicis infrascriptis fieri atque confici petierunt atque eorum quilibet petit instrumentum et instrumenta. Acta fuerunt haec Trajecti, loco et tempore praenarratis, praesentibus ibidem discretis viris Goswino de Riebeeck, cive Trajecten., et magistro Joachim Toll, familiari dicti domini praepositi, testibus ad praemissa vocatis et rogatis.

Et ego Jacobus Stoop de Roterodamo, clericus Trajectensis dioc., publicus apost. et imperiali auct. notarius ac venerab. curiae Trajecten. caus. scriba juratus, etc.

Et ego Johannes Boelen de Breda, clericus Leodiensis dioc., publicus sacris apost. et imperiali auct. notarius et insignis curiae Trajecten. causarum scriba juratus, etc.

XXXIII.

Alsoe die Coninginne, donaijere van Hongrien, van Bohemen etc., regente ende gouvernante van 's Keyzers erflanden, verstaen hebbende, questie ende geschil te wesene tusschen den proosten van S. Janskercke bynnen Utrecht ter eendre, ende den schout, burgermeesters ende regierders der stadt van Utrecht ter ander zyden, uyt oirsake van seker octroye, by die van Utrecht verworven, byden welcken zy verbieden willen den ingesetenen vande heerlicheden, toebehoirende der voirsz. proestie, ende wonende bynen duysent roeden naer dieselver stat, *bier ofte wyn te mogen tappen*, geordonneert hadde zekere commissarissen, omde voirsz. partyen haerl. geschil te horen, ende die te vereenighen ende te accorderen, indien het doenlyk ware, off anders, van als hare Maj. rapport te doene, om voorts daerinne geordonneert te worden, gelyk na redenen behoiren zal. Ende alsoe de voirsz. commissaryssen dye parthyen nyet en hebben connen vereenigen met hem gedragen aengaende 't voirsz. geschil, aen de Coninginne, haer Maj. gehoirt hebbende 't rapport vande selve commissarissen, willende verhueden alle questien ende processen, heeft geordonneert ende ordonneert mits desen, dat, nyet tegenstaende 't voirsz. octroy, d'ingesetenen vande voirsz. heerlicheyden der proostyen notorelyk toebehoirende, wonende binnen derselver heerlicheyt, sullen moghen *tappen ende sliten bier ende wyn*, gelyck zy deeden voir 't vercrygen vanden selven octroye, behoudelyck, dat die van Utrecht zullen mogen verbieden huere burgers, daer *nyet te drincken oft te converseren*, onder sulcke kuren, als hem, tot welvaren ende prouffyt vander stadt, oirberlicxst duncken sall, ende dat de Keyser, erfheer vanden lande ende stadt van Utrecht, daer inne anders sal moeten versien, gelyck nae redenen behoiren sal. Ende mits dezen sullen doot ende te nyeten zyn alle processen, uyt deze oirsake tusschen partijen hanghende ongedecideert.

Aldus gedaen tot Utrecht, den III. dach van Augusto, in 't jaer xv^e. xxxix.

Gecoll. teghens 't register vande acten vanden jare als boven, berustende onder my,

D'OVERLOEPE.

ALIA DOCUMENTA ECCLESIAM S. JOANNIS TRAJ. SPECTANTIA.

I.

TESTAMENTUM STEPHANI DE RUMELAER,
PRAEPOSITI S. JOANNIS TRAJECT., 1504.

In nomine dni amen. Anno millesimo quingentesimo quarto, indictione septima, die vero octava mensis Augusti, pontificatus Smi dni nostri dni Julii, divina providentia Papae II. anno ejus primo, in mei notarii publici testiumque infrascriptorum ad haec specialiter vocatorum et rogatorum, praesentia, personaliter constitutus ven. vir, dns Stephanus de Rumelaer, ecclesiae S. Joannis Traj. praepositus ac ecclesiae Traj. canonicus etc., sanus mente, licet corpore languens, perpendens mortis tempus incertiss., mortem vero cunctis viventibus certam, cupiens de rebus sibi a domino Deo collatis et conferendis testamentaria ordinatione disponere. Et ne videatur intestatus decessisse, idem testator revocando priora, si reperiantur per eum facta testamenta, suum testamentum sive ultimam voluntatem, ut infra, fecit et ordinavit in modum, qui sequitur, voluitque testamentum hujusmodi valere debere, jure testamenti vel codicillorum, aut cujuscunque ultimae et extremae voluntatis.

In primis, commendavit animam suam omnipotenti Deo ac illius immensae misericordiae, beatae Mariae Virginis et beato Johanni et Andreae apostolis totique curiae celestium civium. Insuper idem testator petiit sepeliri Tr. in eccl. S. Joannis Tr., prout hoc executores ejusd. judicaverint.

Item, legavit idem testator primo dno archiep. Coloniensi unum florenum aureum Ren. semel.

Item, legavit idem testator primo dno Traject etiam unum flor. Ren. aureum semel.

Item, legavit ad fabricam ecclesiae Colon. unum flor. similem.

Item, ad fabricam eccles. Traj. similem flor. unum.

Item, ad fabricam eccl. S. Andreae Colon. decem flor. renenses.

Item, ad fabricam ecclesiae S. Jo. Traj. decem flor. aur. Ren.

Item, legavit cuilibet ex familiaribus sibi mortis tempore servientibus, si per duos menses sibi serviverint, novam vestem lugubrem c. caligis, wambosio, et, sex flor. aur.

Item, dominae Catherinae de Bochout, electae in abbatissam de Foresto, quadraginta quatuor florenos similes.

Item, voluit idem testator, quod ante omnia satisfiat creditoribus suis, de quibus constare poterit.

Item, voluit, quod exigantur omnia debita sua, meliori modo, quo fieri poterit.

Item, voluit idem testator, quod omnia et singula bona mobilia et immobilia, in Trajecto et extra Trajectum et ubicunque existentia, vendantur et ex illis omnibus primo deducantur solvanturque debita et expensae.

Et voluit idem testator, quod Arnoldus de Rumelaer, filius quondam Zwederi de Rumelaer, primo et ante omnia levabit et accipiet ducentos flor. aureos, et, illis levatis et per eundem Arnoldum perceptis,

Idem Arnoldus erit aequalis cum fratribus suis in omnibus bonis inter eos dividendis, dummodo tamen praedicti succedendi partes illas propter Deum et amorem dni nostri Jhesu Christi accipere velint.

III.

Quartam vero partem cedent aliis viris Christi pauperibus, ita tamen, quod primo et ante omnia de omnibus bonis simul nuncupatis capiantur necessaria pro expensis funeralibus ac aliis necessariis, ut praedictum est. Residuum vero superexcrecens converteretur in usus praedictos.

Item, voluit idem testator, si aliquis ex legatariis praesenti testamento se quovis modo opposuerit, ex tunc erit ipso facto huiusmodi legato privatus, et poterunt disponere executores testamenti infrascripti de illa parte, ut voluerint.

Item, legavit executoribus infrascriptis, cuilibet valorem octo floren. aur. Renens.

Item, legavit idem testator filio Zwederi de Rumelaer naturali 25 florenos Ren. aureos semel.

Legavit quatuor mendicantibus, ut faciant exsequias testatoris, ut decet, cuilibet unum florenum aureum Renens. semel.

Item, legavit sororibus S. Mariae Magdalенаe, vulgariter: *die bekeerde susteren*, unum florenum Renensem aureum semel.

Item, legavit dno Henrico Post capellano suo ac familiari 10 florenos Renenses aureos.

Item, legavit dno Johanni Pauli, vicario in ecclesia sancti Joannis, 10 florenos aureos.

Item, legavit idem testator pro anima ejus et domicellae Christinae de Rumelaer, amitae suae, inter celebrandum sociis (!) in ecclesia S. Joannis Trajecten., ad emendos perpetuos redditus, 25 florenos aureos Renenses semel.

Item, legavit idem testator Theodoricae, quondam ancillae amitae suae, 10 flor. Renenses.

Item, legavit conventui sanctae Agnetis, propter amorem, neptis suae Aleydae nomine, 50 florenos aureos Renenses semel.

Item, in universitate Parrisiensi, tempore, quo idem testator studuit et ab inde recedens, mansit debitor dno et magistro Joanni Wallis, qui praesidebat collegio Lexoviensi, in quo erat tunc versatus, coronas aureas quindecim vel circiter, quas petiit exsolvi, meliori modo, quo fieri poterit. Sed verebatur, quod difficile esset disponere, quia fuerant fere 30 anni elapsi etc. Quare petiit idem testator disponi meliori modo, ut supra, quo fieri poterit.

Insuper vero idem testator ordinavit et deputavit suos viros certos legitimos et indubitatos sui testamenti s. ult. voluntatis praescriptae executores, videlicet, venerabiles et egregios viros, dominos et magistros Hermannum de Lochorst s. Salvatoris; Johannem s. Joannis Trajectensis ecclesiarum decanos; Theodoricum Lieverjan et Henricum Post, praefatae ecclesiae s. Joannis canonicum et vicarium, nec non Aleydem, uxorem quondam Zwederi de Rumelaer, et quemlibet eorum in solidum; ita tamen, quod dicti executores praesentes, et dicta Aleyda absente, ultimam voluntatem s. testamentum praefatum exequi possint et valeant, cum clausula, si quis executorum praedictorum onus praesens suscipere recusavit, ex tunc rogat eos idem testator propter Deum, ut saltem aliis assistant consilio, auxilio et favore et nihil omnino recipiant legatum, uts.

Item, rogavit eosd. executores suos, quod de memoria sua et psalterio secundum consuetudinem ecclesiarum disponant.

Postremo voluit testator antedictus omnia et singula suprascripta ordinari, fieri et executioni debitae demandari.

Item, idem testator, modo quo supra, elegit suum executorem in Colonia venerabilem dominum Nicolaum Heester, canonicum majoris ecclesiae Coloniensis, ad vendendum omnia bona sua, mobilia et immobilia, domum, vina, utensilia, existentia et ad eundem testatorem spectantia, ac debita de pecuniis, provenientibus ex praedictis bonis, solvat; et pecunias superexcrecens executoribus Trajecti respondeat, nec non testamentum praesens meliori modo, ut supra, exequatur. Legavit ergo eidem executori, ut debite praemissa adimplere dignetur, octo florenos Renenses aureos. Super quibus omnibus et singulis praemissis idem

testator sibi a me notario publico infrascripto unum vel plura publicum seu publica fieri petiit atque confici instrumentum et instrumenta.

Acta fuerunt haec Trajecti in domo ejusdem testatoris, situata infra emunitatem praedictae ecclesiae S. Joannis, anno, indictione, die, mense et pontificatu, quibus supra, praesentibus ibidem honorabilibus viris, dominis Joanne Pauli, Henrico Post sancti Joannis, et Petro Calslager sancti Petri Trajecten. ecclesiarum vicariis, et Joanne de Platea, clerico Osnabrugensis dioc. testibus ad praemissa vocatis atque rogatis.

Insuper vero anno et pontificatu, quibus supra, die decima octava mensis Septembris, idem testator ratificando et approbando praecursorata, voluit et ordinavit, ac legavit Arnolde de Rumelaer, filio fratris sui praedicti, ducentos florenos, quos praefatus dominus Hermannus de Lochorst una cum domino decano ecclesiae S. Joannis ac ceteris executoribus ad se recipere debeant, ac pro illis infra annum, vel quam cito poterunt, curare debeant redditus vitales vel perpetuos in usum ipsius Arnoldi.

Item, legavit domino Henrico de Compostelle, unum crucibile argenteum cum cooperacula argentea ponderis 12 unciarum vel circiter.

Item, voluit testator, quod omnia et singula sua bona per eum relinquenda, quae ipse per industriam suam aut alias acquisivit, demptis illis, quae sibi ex hereditate provenerunt, et demptis bonis feudalibus, postquam omnia debita et legata soluta fuerint, dividantur in quatuor partes aequales, quarum tres partes recipient haeredes dicti testatoris, si, et, in quantum illi haeredes, qui sunt filii et filiae fratris ejusdem testatoris, velint illa bona recipere propter amorem ac contemplationem dni nostri Jesu Christi crucifixi, et non alias neque alio modo.

Quarta vero pars dividatur ac distribuatur inter viros Christi pauperes, secundum quidem hoc videbitur executoribus praefatis expedire.

Item, legavit idem testator domicellae Aleydae, relictae quondam Zwederi de Rumelaer, 25 florenos aureos auri in auro semel tantum.

Item, legavit Aleydae, quae moratur cum Ghysberto Brants, quatuor flor. aureos.

Item, legavit domicellae Aleydae, relictae quondam fratris sui praefati, meliorem vestem nigram ex panno nigro, quam habuit testator, et cum hoc legavit eidem subducturam, vulgariter, *dat fluynen voeder*, quae subducta est vesti violeti coloris.

Item, legavit dictam vestem violeti coloris, sub qua nunc est dicta federa, domicellae Elisabeth de Rumelaer, filiae fratris ejusd. testatoris.

Item, legavit Alberto Scuyrsack medium florenum Renens. aureum.

Item, legavit Juttae, famulae quondam Alberti Vogels, florenos Ren. aureos quatuor.

Item, legavit Borch, famulae suae mantellum suum nigrum et flor. Ren. aureum.

Item, legavit Corneliae, famulae suae, florenum Renensem aureum unum.

Item, legavit cuilibet ex servitoribus suis, videlicet, Henrico, Wilhelmo, Andreae, floren. Ren. aureos sex, ut orent pro anima ejusdem testatoris.

Item, legavit in in ecclesia sancti in Aernhem, coronam auream unam.

Item, legavit domino Petro de Vollenho anulum parvum, vulgo *een hoep*, ex puro auro fabricatum.

Item, legavit domino Petro Calslager et similiter dno Petro Peelt, decani S. Salvatoris praefati capellano, cuilibet unum flor. Ren. aureum.

Item, legavit Joanni de Platea florenos aureos tres.

Item, legavit Alberto Wilhelmi, famulo suo, florenos Renenses aureos octo, sex pro veste lugubri, alios duos pro legato.

Item, legavit ecclesiis de *Mydrecht, Wilnis, Sevenhoven, Achtienhoven, Eck, Marick,*

Thamen, cuilibet flor. Renens. aureum, ita tamen, quod quaelibet vigiliis et missam celebrari procurat pro anima ipsius testatoris.

Item, legavit ecclesiae in *Elst* florenos Rhenenses aureos decem.

Item, legavit ecclesiae in *Monster* florenos Ren. aur. decem, ita tamen, quod celebrari faciat vigiliis, missam ac alias rogationes juxta ordinationem vice pastoris.

Item, legavit M. Henrico Craft, Coloniae, florenos Renenses aureos decem.

Item, legavit domino Henrico Langenberch, florenos aureos sex.

Item, dno Christiano Cynsburchen flor. aureos sex, et solventur isti 22 flor. ex pecuniis Coloniae apud dominum Nicolaum Heester, vel apud dominum Christianum existentibus.

Item, legavit dno Nicolao Heester *eenen gulden roemer met een deessel heel vergult*, ut oret et orari faciat pro anima ejusdem testatoris.

Item, legavit domino Wesselo de Merchem, vicario in Zwollis, sex florenos aureos.

Item, legavit dno Andreae, pastori in Yselmuden, similiter sex florenos aureos.

Item, legavit sorori ad sanctam Mariam Magdalenam, vulgariter, *de bekeerde susteren*, duos florenos aureos, ut oret pro anima ejusd. testatoris.

Item, legavit domino Woltero Gysberti, decano in Bommel, quatuor florenos aureos, ut oret pro anima ejusdem.

Extremo vero, die dominica decima nona, anno, etc. ut supra:

Item, testator confirmando, approbando et ratificando omnia et singula praecursorata, voluit et ordinavit per praesentes suis executoribus testamenti sui praescripti continuari et notificari et ad memoriam deduci,

Quod egregius Vir, dominus Ludolphus de Venno, utriusque juris doctor, dudum, de anno millesimo quingentesimo primo, in quadagesima, recepit ex fructibus praepositurae suae S. Joannis, videlicet ex decimis in Wageningen a Theodorico de Cruyff et Wilhelmo de Wys 150. florenos Ren. auri in auro in levi pondere, quos quidem 150. florenos levis ponderis sibi testatori per praefatum dominum decanum deberi narravit, et dixit: *ita Deus adjuvaret eum et omnes sancti ejus.*

Item, legavit Margaretae Frederici *te Meyert*, florenos Renenses monetae Trajectensis octo, ita tamen, quod ipsa debeat et teneatur sufficienter sub excommunicationis poena ex praedio, quod quondam Zwederus de Rumelaer emit ab ea, juxta consuetudinem patriae effuscare (!) seu renunciare ad domicellam Elisabeth, filiam fratris ejusdem testatoris in illo firmare, et in eventum, quo facere nolit, nihil habeat, attamen per censuras ecclesiasticas, in quibus jam ligata est, procedatur, et observet ea, quae promisit coram septem probis viris.

Item, legavit magistro Nicolao de Zweten, medico suo, 25 florenos aureos.

Item, legavit filiae fratris ejusd. testatoris, florenos Renenses aureos 25.

Item, legavit Domicellae de Oestrum, uxori Johannis, quatuor florenos aureos.

Item, Domicellae de Blochoven, priorissae in *Outwyck* decem florenos aureos.

Item, legavit magistro Goswino, presbytero ad sanctam Mariam Magdalenam, fluos florenos aureos.

Item, Johanni familiari suo, duos florenos aureos.

Item, in ecclesia Elstensi, pro una casula fienda, legavit florenos aureos 25.

Item, voluit et ordinavit ac mandatum generale et speciale dedit suis executoribus praescriptis, in eventum, quod legata essent nimis excessiva, possint et valeant diminuere et augere, prout eis et cuilibet eorum videbitur pro salute animae ejusdem testatoris expedire. De et super quibus omnibus et singulis praemissis, idem dominus testator sibi a me notario publico infrascripto unum vel plura etc.

Acta fuerunt haec, ut supra, praesentibus ibidem, dno Henrico Post, vicario ecclesiae

sancti Joannis, Andrea de Holt et Wilhelmo de Lewe, cleric. Traj. dioec., testibus ad praemissa vocatis specialiter atque rogatis.

Infra erat scriptum: Et ego Petrus Jacobus de Vollenho., etc.

Extractum ex libro, qui inscribitur vel intitulatur: *liber testamentorum*, ejus exemplar registratum reperitur fol. primo ejusd. et sequentibus usque ad fol. sextum exclusive, incept. per me, notarium Jo. de Wael, anno millesimo quingentesimo quarto, 22. mensis Septembr., et praecedente collatione facta cum testamento registrato, repertum est consonare, teste me notario infra-scripto, per curiam provincialem Trajecten. jurato et admissio, Ultraj. residente.

ANT. VAN DEUTECUM, nts. 1582.

H.

EXTRACTA EX PROTOCOLLIS CAPITULI ECCLESIAE S. JOANNIS

TRAJECT., SAEC. XVI

1503. In profesto S. Willebrordi, syn die vanden gerechte der stadt Utrecht genootsaekt geweest een, Jan Gysz., gevangen op S. Jans kerchoff, te relaxeren, ende wederom te brengen ter plaetse van 't zelve kerchoff, daer zy hem eerst hadden geapprehendeert.
1506. Mart. 8. Benedictio campanarum facta.
1508. Juny 2. Fundatio novi chori facta.
1519. Oct. 24. Assignatur schulteto pensio pro equo.
1529. May 20. Dns Jo. Ingenwinckel, praepositus et archidiaconus hujus ecclesiae protestatatur super desolatione domus de *Mydrecht*.
- May 31. Deputat Fra. de Nyenrode in Balivum suura.
1530. Fbr. 14. Consentuntur Caesarae Majestati 80,000 flor.
- July 11. R^{cdus} dns Tho. de Nykerken, decanus et canonicus, admissus est ad plenitudinem prebendae.
- Dec. 22. Minor camerarius presentabat mulierculas ad eleemosynas, diebus dominicis, erogandas.
1531. Mart. 23. Consentitur in contributione, per dn. de Hoochstraten facta.
- Juny 18. Sumitur a decano de Nykerken mutuo, ad reparationem novi chori, mille fl. Phil.
- Sept. 28. Declaratur et ampliatur statutum de promotione per rigorosum examen in artibus etc., quod canonici emancipati et in studio exeuntes, ac deinceps emancipandi, possint studere ac promoveri in facultate artium, medicinae vel juris, seu qualicumque alia.
- Oct. 6. die veneris, obiit mgr. Jo. Taets de Amerongen, canonicus senior omnium quinque ecclesiarum Trajecti. Fundavit egregium officium ecclesiasticum in altari S. Catharinae hujus ecclesiae.
1534. Fbr. 3. Wilhelmo de Alcmaria, procuratori generali, conceditur licentia habitandi infra immunitatem ecclesiae ad 7 annos.
1535. July 23. obiit dns ac magister Jo. Ingenwinckel, Romae, praepositus et archidiaconus hujus ecclesiae.
- Sept. 10. De denariis praediorum in Bensichem et Solmonde applicatis ad reparationem oppidi de *Bueren*.
- — 17. Deputantur receptores restantiarum praepositurae vacantis et oeconomus.
1536. Jan. 24. Datur possessio praepositurae dn. Alberto Piggio.

1536. Mart. 13. Conceditur dno decano de Nykerken sarcophagum quoddam.
1540. Dec. 27. ipso die b. Joannis Evangelistae, circa vesperam, facta sunt et contigerunt magna tonitrua, contra naturam temporis; et subsequuta est aestas calidissima et fertilissima, qualem nemo vidit in hisce partibus nec audivit a multis annis citra. Fruges fere erant maturae in medio aestatis, vina fuerunt valde pingua, quae ob virtutem singularem manebant delicata per triennium.
1541. Apr. 12. Wilhelmus de Schayck acceptatur in organistam, daturque illi salarium in quolibet mense duo flor.; (cui successit Dec. 18 magister Joannes de Velsen, cui 18 Jul. successit Thomas de Gouda.)
1542. Dec. 17. Die van Beusichem tot die brantscatinge vd. Geldersche gesubvenieert met 70 gl. — — 29. ante prandium, obiit R^{du}s dn. Albertus Pighius, praepositus.
1543. Juny 11. Carolus Perrenot admittitur ad possessionem praepositurae.
1546. In principio anni, datum est in civitate Trajecten. aureum vellus, cum magna celebritate, conventu multorum principum ac procerum, per invictiss. Principem et dn. Carolum V., Ro. Imp.
1556. Aug. 16. Inungitur dns decanus de Nykerken, et perlata est ejus cista in archivas capituli, in presentia et de consensu dni Lubberti Richoldi, executoris dni decani.
- — 19. die mercurii, fato functus est R^{du}s Pater ac nobilis dominus Tho. de Nykerken, ecclesiae S. Joannis decanus, sub horam quintam pomeridianam, qui praeclara nominis sui in ecclesia praedicta reliquit monumenta, condito testamento in usum ecclesiae et pauperum longe piissimo.
- Spt. 10. Ven^{lis} et eximius vir, dns de Bocholt, admissus est ad possessionem decanatus hujus ecclesiae. (In vita decani de Nykerken fuit Bocholt provisuus eo decanatu et prebenda tanquam coadjutor, tam per bullam Papae quam per nominationem et praesentationem Ces. Majestatis, sed quia obiit mense capit., turnario cessit prebendam, et Bocholt solum de decanatu provisuus fuit.)
- Spt. 13. Praedictus dns decanus petiit et obtinuit potestatem ad tres menses se absentandi ac interea res suas et negocia componendi.
- Oct. 22. hora sexta, vita functus est exim. J. U. doctor M. Steph. de Rumelaer, ecclesiae S. Jo. can. et R^{mi} dni episcopi Trajecten. officialis.
1557. Mart. 5. Consentitur magistro fabricae in *Mydrecht* venditio certorum agrorum ad structuram novae turris. — 1559. Dec. 15. Ita in *Thamen*.
1558. Spt. 13. Regia Majestas exigit centesim. et quinquagesim. denarium cujuslibet bonorum.
1559. Jan. 22. Dns Wilhelmus de Boecholt, decanus, praesentavit dominis, Danielem Verheyde, curiae provincialis Traj. advocatum, petens, quatenus dni ipsum ad decanatum suum una cum prebenda admittere dignarentur, percunctatusque est dominos, ut ipsum Verheyde pro grato acceptare vellent. Domini unanimiter responderunt, personam praedicti Verheyden ipsis esse longe gratissimam.
- Jan. 25. Insinuatur capitulo et decano inhibitio a curia provinciali Traject., ne quid super decanatu resignando tractent absque beneplacito regiae Majestatis.
- Febr. 1. Verheyden admittitur ad possessionem praebendae vacantis per resignationem dni decani de Boecholt.
- Oct. 21. Dns et magister Dan. Verheyden admittitur ad possessionem decanatus vacantis per resignationem dni Wilh. de Boecholt, et hoc cum beneplacito regiae Majestatis.
- Oct. 23. M. Jo. de Renesse assignatur annua pensio causa studii.
- Nov. 2 et 3. Pyll obtinuit remissionem a perfectione Parisios facienda, causa quaerendi literas testimoniales studii sui biennalis.

1561. Nov. 8. In causa electionis archiepiscopi.
 — Dec. 18. Dispensatur super loco studii magistri Joannis de Renesse, propter ejus adversam valetudinem.
1562. Jul. 31. Dns Bucho a Montsima admittitur ad possessionem praepositurae hujus ecclesiae, vacantis per resignationem dni Caroli Perrenot. — Aug. 4. Disponitur de vinalibus.
1563. May 14. Consentitur mgro Joanni de Renesse posse intermittere tantisper studium, quousque subdiaconatus ordinem in quatuor temporibus pentecostalibus acceperit.
1564. Mart. 24. Decanus Verheyden, elapsis annis expectantiae suae, videl. 5 annis et 2 mensibus, petiit admitti ad capitulum et jura capitularia, quod ipsi ob nondum soluta vinalia dni denegarunt. — May 19. admissus est.
 — Jul. 28. Subjicitur Assuerus de Rumelaer, vicarius, curatae capituli. — 1566. Fbr. 25. Item Wilh. de Lochorst.
1565. May 28. Obiit dns decanus Verheyden, et eodem die eligitur et praesentatur in decanum dns Adrianus de Snylen.
1566. Oct. 2. De nocturnis excubiis per canonicos et vicarios faciendis.
 — Nov. 12 et 19. De xv fl. xii st. annuis per Aleyd. Bevelandt in usum xii pauperum fundatis.
 — Dec. 1. 3. 5. 7. 1567. Fbr. 4. Duces novae religionis requirunt locum a capitulo, in quo exercent suas praedicationes.
1567. Apr. 18. Praesentiae matutinales propter tumultus non distributae.
 — Jul. 31. Joannes de Renes et Arnoldus Esch deputati commissarii ad inquirendum super haeresi.
 — Oct. 15. Promittitur vitrum hospitali St. Quirini.
 — — 31. De causis statuum.
 — Nov. 27. De negligentibus officia divina.
1568. Fbr. 13. Ministri dominorum agunt bacchanalia.
1569. Jan. 4. Den bailliu der proostye v. S. Jan geconsenteert een plaetse opde Caets, tot een gevangenisse.
 — — 18. Literae testimoniales studii Berck in universitate Lovan. leguntur.
1570. — 3. In causa centesimi denarii.
 — Apr. 26. May 15. De praesentatione Duci Albano facienda.
1571. Oct. 3. Auctoritas curare confratres suas amovere concubinas non videtur pertinere ad capitulum. — Oct. 29. Procurator fiscalis R^{mi} monuit omnes et singulos dominos et vicarios, ut amoveant concubinas et suspectas personas, si quas domi habeant, earumque commercium fugiant, alioquin ipse contra delinquentes procedet acerrime, secundum poenas in decretis concilii Tridentini expressas. Etiam 1572. Apr. 25.
1572. Aug. 16. Apostasia Zwederi de Rumelaer; Berck asserens, ad suam noticiam pervenisse dictum Rumelaer presbyterum abjecisse et transtulisse se ad *gueseos*, nostrae religionis hostes, ac per hoc commisisse crimen laesae Majestatis divinae et humanae, ac praeterea vicariatum vacare, et jus suum nolens negligere tanquam in suo turno vacantis.
1572. — 82. Vande contributien ende schattinghen, die de capitulen affgevordert werden.
1573. July 18. Dns Albanus civitat. Ultraj. ingressus.
1574. — 13. Die capittels gevangenuysen, staende boven het pant, en heeft den proost geen actie op, en mach geen gevangens daer setten, sonder speciaal consent vd. capittelle.
 — Nov. 12. Den Blaser habet pro apertura sepulchri scutum antiq., et pro collocatione pulvinarii simul 28 st. Declararunt dni ulterius, quod eidem competat quarta pars panni videl. 4 uln. panni nigri, quando usurpatur pannus; item pro apertura sepul-

chri in ambitu ecclesiae competit 14 st.; salvis infantium aut parvulorum sepulcris, quorum habenda est ratio.

1575. Jan. 26. 'tCapit. neemt van een seker Spangiaert op renten de somme v. 220 gl., om die Minderbroeders alle jaer daerwt te reycken xi gl., voir sekere missen te doen.

— Mart. 6. De mortuis et laesis in tumultu per Hispanos orto.

1577. Aug. 30. De tumultibus militum in fortalio Vredenborch et ejus demolitione.

1578. Fbr. 14. fuit per capitulum juramentum praestitum senatui civitatis in hac forma:
Wy praelaten, dekenen, canoniken, vicarissen ende gemeen suppoosten der kerke St. Jans, als inwoonders der stadt v. Utrecht, geloven ende sweren, dat wy v. de here schout, borgermrs etc. vd. stadt Utrecht, noch vande gemeen borgers ende ingesetenen van dien, geestelyk noch werelyk, edel noch onedel, nyet en sullen scheiden noch afwyken, maer met henlyuden eendrachtelyck ende gelykelyk, tot behoeff Co. Maj., onsen alregen. here ende den prince van Oranje, als stadthouder, dese stadt Utrecht sullen bewaeren jegens Don Jan v. Oostenryk, alle Spangaerden ende haer anhanck, ende tegens alle deser anhanck, ende tegen alle deser stadt ende des gemeene vaderlands vyanden, lyff, goet ende bloet by malkanderen opsetten, goede correspondentie ende eendracht houden, by den anderen blyven; soe helpt ons Godt ende alle syne heilighen.

Domini et vicarii sequentes praestiterunt juramentum: Decanus Suylen, Hamstede, Rumelaer, Wteneng, Renesse, Castro, Greve, Rengers, Esch, Bogaert et Crap, canoa. Item: Verborch, Vroynesteyn, Boon, Schyff, Dreuweck, Visser, Verschuyr, Lyster, Corn. Joannis, Vic.; Rodius secret., Schoolmr, Jacob succentor. Restant: Knoop et Streng, et Zevender vicar., Helias succentor, absentes.

— ult. Fbr. is geresolveert, dat men een staet sal concipieren, om eenigh silverwerk ende juweelen vande kerk te employeren, tot voldoeninghe vd. schulden der kerke; overmits te bevresen is, dat deselve die capittelen sullen worden afgehaelt. Cf. Febr. 27. Mart 24. Apr. 12 ende 30 Mey 1578. It. 1580. Febr. 29. Mey 6. Dec. 21.

— in fine anni et in principio anni 1579. Van de 7 provincien in een verbond te brengen. Item van vereeniginghe inde religie, 1578. 1579.

1580. Mart. 7. Die lunae, sub noctem, saeviente populo, ejectae sunt omnes imagines et altarium tabulae, in hac S. Joannis, uti in omnibus aliis ecclesiis Trajecten., sic, ut deinceps cessare debuerunt omnia ministeria et caeremoniae juxta institutionem Romanae ecclesiae hactenus observatae.

— Augusti 25. mortuus est Rmus et Illmus dns Fri. a Tautenborch, archiepisc. Traject., sepultus 30 Aug. a parte boreali majoris ecclesiae.

— Dec. 9. Concessum Jacobo Verheyden, ad se recipere altaris tabulam, ex parte patris sui, decani Verheyden, piae mem., factam, et reparari curare, ea tamen conditione, quod, si quando reparentur ecclesiae, petierintque domini eandem iterum collocare, teneatur restituere, salva sibi restitutione expensarum in reparatione factarum, quod et promisit juxta manum suam in meo manuali sive memoriali inde datam. Actum 9 Dec. 1580.

1581. die penult. Jan. et Fbr. 3. Placuit capitulo dividi ornamenta ecclesiae in xv portiones pro xv capitularibus. Die veneris 10 Fbr. 1581. capitulo per juramentum specialiter ad infrascripta indicto, concensum et resolutum fuit; posteaquam rectores civitatis voluerunt ordinaruntque capitulis, ornamenta ecclesiarum convertenda in coemptionem frumenti, sic tamen, ut, si capitula suam taxam praeparent, tunc liberum illis esse, ornamenta ejusmodi usurpare pro libera sua voluntate. Et cum capitulum nostrum jam bonam quantitatem

siliginis praeparaverit et communi eorum pecunia emerit, ideo nunc ornamenta ecclesiae nostrae inter xv capitulares dividenda, salvo, quod cuilibet ad ulteriorem siliginis emptio- nem debet numerare, aut camerarius pro eo respondere, 25 flor., antequam portionem sibi sorte obtingentem ad se recipere posset; commissique dni, decanus, Knoop et Berck ad divisionem hujusmodi concipiendam. Act. in capitulo, praesentibus decano Suylen, Hamstede, Rumelaer, Knoop, Wtenengh, Renesse, Rengers, Esch, Berck et Crap; absente Pyll et reliquis 4, sc. Castro, Greve, Strenght et Bogaert.

1581. Fbr. 24. Facta est divisio ornamentorum per sortes, more divisionis cauponum.
- — 10. Placuit sollicitare pro nostra ecclesia organum, quod nuper collocatum est in templo minoritarum, quod (ut apparet) volunt demoliri, si gratis obtinere queamus, salva etiam permissione per civitatem abbati et conventualibus in *Oostbroeck* (unde at- tulerunt) facta. Et deputati Berck et secret. ad sollicitandum. Cf. Fbr. 17. May 9.
- Mart. 8. Is den tempel vercoft by die vande stadt, die gestaen heeft aen 't St. Jans kerchoff, aen 't hoek vd. Minnebroederstraet. Cf. Jun. 19.
- Aug. 21. Videtur, quod scholastria S. Mariae spectat ad collationem Rmi archip. Traj.
- — 17. Spt. 11. 22. Van 't abandonneren 's Coninx van Spanje ende het aen- nemen van een nieuw hooch overhey.
1584. Fbr. 14. Vande leverantie der boeken aenden magistraet, met het stellen vande bi- bliothek in 't choor van S. Jans.
1586. Mart. 8. De raedt ordonneert Jan v. Medenblick, deurwaerder, om die dekenen vd. vyff capitulen de weet te doen, dat si alle de reliquien, altaren ende beelden, voorts sacramentshuysen ende diergelyke, noch in haer kerken ende portalen wesende, ruy- men, ende die plaetsen van dien witten nae behoren, binnen 3 daghen, op poene van 25 goud Realen, de eene helfte tot behoef vd. armen, ende d'ander helfte tot behoef vd. officier, die d'executie doen sal aende dekenen vd. capitulen, die in gebreke ge- bleven sullen syn. Onderstont: G. vd. Voort.
1590. Nov. 17. 20. Het present aenden Prince van Orangiën, gedaen anno 90 den 10. Nov., beloopt 500 gulden, was ons capittle te vreden te betalen *pro rata*, volgende die oude repartitie, als te weten, die vanden Dom cronen v. 40 st., Oudemunster 35 st., S. Marie 30 st., S. Peters 25 st., S. Jans 20 st., oft naer advenant als sy geven tot onderhout vd. predicanten. Het present was vyff silver vergulde bekers, belopende ongevarelyk 468 gl., behalven die costen daer op gevallen. Is 't capittel te vreden geweest, om dat het propyn synen voortganc moest hebben, 68 met die oncosten, ende d'ander 4 ca- pittelen, elk hondert gl.
1593. Jan. Febr. et Mart. Dispuyt van 't orgel, tusschen den rentmr. of administrator ende 't capittel.
1594. Febr. 6. post meridiem, subito obiit dns Bucho a Montsima, praepositus et archidia- conus ecclesiae S. Joannis, in domo sua claustrali ecclesiae. Requiescat in pace, amen. Ideo, quod prepositura jam vacat, et dicta vacante ad decanum et capitulum pertinet jurisdictio, ut ab antiquo.
- — 8. Tako a Montsima versoect vd. capittle continuatie van 't bailliuschap der prosdye v. S. Jans. De heren committeren den voorn. Tako by provisie tot wederseg- gens, ende geëxpédieert sullen worden brieven v. commissie, onder 't segel vd. capittle in forma, Actum, 8 Fbr., 1594.
- — 12. Omme te voldoen de costume vande kerke, vertoonen die vrienden vd. proost Montsima, den voorn. proost executoren genomineert te hebben. Gecommitteert Renesse als een mede executeur vd. testamente wyl. den proost Montsima, om te doen inventa-

- riseren alle alsulke brieven, pampieren, reekeningen ende anders in den voorsz. sterf-
huysse berustende, tot die voorsz. proesty behorende, omme die tot dieselve bewaert te
worden.
1595. Sept. 5. Overmits de deken Suylen eenighe jaren herwaerts zeer weinich in 't capit-
tele heeft gecompareert, ende doordyen veele zaken nyet wel gedirigeert en werden,
ende d'een voor d'andere nyet wil aennemen, ende den ondancck daervan verdienen,
om 't woordt te voeren in 't capittelle, soe hebben 't capittelle geresolveert te kiesse twee
vice-dekens, die *per vices* sullen bedienen die plaetsse vd. deken, waertoe den deken
behoirt toe te leggen een vierde paert van zynre decanye inkomen, boven hetgene, dat
het capittelle den vice-dekens heeft laten genieten, dobbele praesentien ende dobbele
voorvallende accidentien; ende zyn daertoe gecoren Rumelaer senior ende Renesse.
- — — hebben die heeren vd. capittelle een insinuatie gedaen aen den deken Suylen,
om op 't voorgenoemde te antwoorden binnen 14 dagen, peremptoorlyk, alwaer hy wel
wat deurgenomen ofte gescropt wordt van syne negligentie ende onbeleeftheyt.
- — — 19. Noch geinsinueert, om de vice-dekens met een eerlyck *honorarium* te ver-
sien jaerlycx, anders te procederen tot provisie.
- — — Jan. 24. Hebben die h. vd. capittelle geprocedeert tot elect. v. een' nieuwen proost,
(aleerst hebbende diverse capittelsdagen dacrop gehouden); overmits het *jus* was gedevol-
veert aen 't capittelle, doordien die h. staten binnen die 6 maenden nyemant aen 't ca-
pittel hadden gepresenteert (die het *jus* vanden paus rechtevoort gebruiken, ende den
paus te voren het recht hadde, 't capittelle te presenteren een persoon binnen die 6
maenden, ende nae die expiratie v. die 6 maenden, nyemant by den paus gepresenteert
synde, worde het recht byden capittelle genomen, als ordinarisse collateurs, als van outs
altys die coustume is), hebben *per majora vota* geëligeert Steven van Rumelaer, den
jongen, op alsulke conditien, als in 't protocolle breeder te sien is. Ende omme het
accoordt te voldoen, 't welck byde staten gemaect is met den prince van Oraengien,
om 3 personen te presenteren, waer den prince als stadhouder een eligeert, hebben die
vd. capittelle daerbeneffens genomineert Renesse ende Rengers. Dan die staten hebben
andere genomineert.
- — — 31. Is requeste gepresenteert aen die h. staten, om approbatie te hebben vande
voorsz. electie, alwaer 't capittel wyt ende breet vertoont haer goet recht, om eenen
nyeuwen proost te stellen.
- — — Oct. 24. Is byden deken Suylen, met believen vd. capittelle, als vice-deken gestelt Esch,
om die zaken, de decanie incumberende, waer te nemen.
1596. Mey 25. Hebben die heren staten 's lants v. Utrecht geprocedeert tot nominatie van
een' proost, niet tegenstaende diverse remonstrancien ende advysen v. acht rechtsgeleer-
den ende vermaerde practisynen, *unanimiter* sustinerende, dat die heren staten voor dit
mael van haer recht waren vervallen etc.; ende die staten by meerendeel van stemmen
genomineert wt den capittelle S. Jans Hamstede ende Moermont, ende daerenboven noch
een, die geen *membrum* deszelfs capittelle en is, noch oick eenich geestelyck goet possi-
deert, te weten Jo^r Jo. v. Renesse vd. Aa junior; soe is 't, dat het capittelle haer hier-
teghen oposeert ende die saken syner Excell. te remonstreren.
- — — Jun. 4. Staen die conditien, den proost voor te houden, alleer hy geadmitteert wordt
totte possessie der prostdye; staen in 't lanck by artuculen; dan zyn naderhant verandert.
- — — 11. Syn die voorgen. artuculen vd. proost byde gedep. vande staten ende vanden
capittelle geconcipieert ende gestelt ende *in margine* deselve geappostilleert.
- — — 15. Is 't capittelle te vreden, den proost die possessie te verleenen, mits aenne-

- mende, onder form van eedt, alle die conditien, hem voorgehouden ende by hem ingewilligt. Hier tegen Rumelaer jun. protesteert.
1596. Jun. 16. passeert Jo^r Jo. v. Renesse vd. Aa procuratie op m^r. Jo. v. Renesse, canon. S. Jans, van wegen Ter Aa, te versoeken vanden capittelle geadmitteert te worden. — Compareren den voorgem. toecomende proost, vergeselschap met zyn broeder ende meer andere adelyke personen, zoo geestelyke als wereltlyke, als oock vd. raedt der stadt van Utrecht, ende versoekt geadmitteert te worden.
- Nov. 20. versoekt de proost geadmitteert te worden totte stricte residentie. De h. vd. capittelle admitteren denselven tot die stricte residentie, *ad quindenam, more praelatorum, statutis, legibus et consuetudinibus ecclesiae semper salvis.*
- Dec. 10. versoekt de proost geabsolveert te worden vd. stricte residentie vd. 15 daghen, gedurende geresideert ende nooyt wter stat Utrecht gepernoctteert hebbende, *more praelatorum.* Wordt geabsolveert, *salvis legibus, etc.*
1598. Jul. 19. Die van Beusichem versoeken de clock te vergieten, reparatie des toorns etc. op des capittels kosten.
1599. Nov. 25. Obiit D. Adrianus de Suylen, decanus hujus ecclesiae, qui electus est 28 Mart. 1565.

— De electie tot eenen nyeuwen deeken is opgehouden 3 maenden, overmits een misverstand opgerezen was tusschen den proost ende het capittelle, den proost sustincerende stemme te hebben tot die electie van een deeken, ende dat meerendeel bewysende *ex statutis camerae, of compilatio VUYSTINGHII*, soe die ettelyke noemen, 't capittelle sustineert, by alle voorgaende oude tyden, statuten ende gewoonten, nyet gebruykelyk geweest, dat den proost gestemp heeft tot een nywen deken.

Die heren vanden capittelle hebben alle hare bewys ende stucken gefourneert ende in handen vande gecommiteerden vande heeren staten geleverd, omdat deselve zouden jugeren 'trecht tusschen het capittelle ende den proost.

Datselve lang aenlopende, ende die 3 maenden bykans omme, soe dat die staten lichtelyk het *jus devolutum* aennemen souden, ende 't capittelle gefrustreert soude zyn van heurl. electie, zoe vont het capittelle geraetsaem, een requeste te presenteren aende staten, dat, solange het different ongedecideert honge voor gedeputeerden, dat daer gheen versuym en soude moghen vallen. De apostille daer over was:

De staten verclaren, gheenen tyt lopen en sal, omme van de electie van eenen deken geexcluideert te worden, also langhe, als by de staten ofte derselver ordinaris gedeputeerden, nyet gedecideert en sal wesen het different; middelretyt het capittelle sal diligenteren de wtsprake, ende alsdan totte electie vande vacerende decanye te procederen, een persoon daertoe gequalificeert, die staten aengenaem, professie doende vande Christelyke gereformeerde religie, mitsgaders des vaderlandts ende der gemeente zaken beminnde, als conform d'ordonnantie ende goede intentie vande staten; ende by gebreke van dien, verstaen die staten, nopens die voorsz. decanye zelfs te voorzien.

SÆC. XVII. (— 1650).

1600. Febr. 25. 't Capittelle geraetsaem vindende nyet te myn te procederen tot electie, om alle swaricheden voor te komen, ende hebben in besloten brieven haer *votum* overgegeven, soe presenten als absenten, volgens sekere concept opten 23. Febr. 1600, ende geprocedeert tot publicatie vd. stemmen opten 25. Febr. 1600, alwaer Renesse heeft

gehadt vier stemmen, wesende de meeste, sonder des proost stemme, die nyet aengenomen worden. Berck ende Rengers versochten te procederen volgens die apostille vd. staten, maer de publicatie vande electie heeft de vice-deken. Rumelaer geboort hebbende, dat die meeste stemmen op den voorgien. Renesse gevallen syn, verclaert, dat hy soo voor hem selven, als van wegen 't gheheel capittle deselve Renesse kiest tot haren deken, seggende latine: *Ego tanquam vice-decanus, nomine meo et totius capituli eligimus te, in nomine patris et filii et spiritus sancti in decanum ecclesiae nostrae*, al ten aenhoren vande voorgien. capitularen oeyck mr. Nicolaes van Berck, sonder dat iemant daertegens gereclameert ofte gecontradiceert heeft.

Hierna heeft den voorn. Renesse alle die heren hoghelyck bedanckt, wenshende, dat den dienste mochte corresponderen met die goede meeninghe, die sy van hem hadden; dan, dat het aen syn goeden willen, na alle syn vermogen ende gelegenheynt syns ouderdoms, soo wel voor het capittle in 't generael, als elk here in 't particulier niet en soude ontbreken; ende soo het is een *officium oneris*, versoekt hy termyn van een maent, de electie naer rechten toegelaten, *vel infra*, om middelertyt syn selven te beproeven ende te besien, off hy die lasten, dezer officie incumberende, wel soude konnen supporteren, ende off syn persoon de heren staten zouden agreabel vallen, ende off hy elect oock bequamelyck de onkosten, die syns bedunkens, naer het schynt deselve begroot te worden, wel excederen souden (als die meeninghe ende eere vd. capittle nae behoren voltoghen soude worden) de somme van 700 gl., die ten daghe vd. possessie, gemenelyk gedeburseert worden, promptlyk konnen fourneren, waertegen den incomen sober, ende het verbyden, eer men genieten kan, lange vallen; welken termyn hem byden voorgien. heeren vergost is. Act., 25 Febr., 1600.

1600. Mart. 12. heeft Renesse geaccepteert de electie vd. decanye, ende is byden capittle requeste gepresenteert aen de heren staten, om aggregatie.
1602. Jun. 15. Gecommitteert Castro ende Nane, omme met Gysb. v. Suylen, secr. vd. raet v. staten, in communicatie te treden nopende die mortificatie van memorie, *pallium* ende andersins, daerinne zyn vader, hr Adr. v. Suylen, deken in zyn leven gehouden was, te doen.
1603. Oct. 26. Marten de Leuw heeft ontfangen vd. fabryckmr., door bevel vd. capittle, 35 gl. 15 s., gecomen van sekeren silveren kelk, die by zyn voorsaet is vercoft, mits dat hy deselve zal restitueren. Daervoor borge geworden Fred. Monier.
1604. Mart. 30. Collonel Loon is begraven in 't grafstede van zyn oom, mits mortificeerende een half out schilt. Item wort geconsenteert Anthonio de Loon, raet t'Utrecht, begraven te worden in deselve grafstede, mits gevende 28 gl. Cf. 1606. Mey 7.
1605. Febr. 8. Heer Christiaan Loon, vic. derselve kerke, wordt gegost een sepultuer ende sarksteen daerop, omtrent 't heylich cruys altaer voor 't choir, mits dat hy deselve simplyk met syn wapen ende naem sal moghen laten behouwen, ende geven eens tot een memorie 30 gl.
- Mey 21. 't Capittle verleent Rumelaer, dat hy zyn ouders zal mogen laten begraven inde grafstede van zyn sal. oom, den proost, mits conditie, wat tyden Rumelaer heden off morghen quame tot betere staet, dat hy alsdan voor de sepulture van syn ouders ende voor 't consent derselver, aen 't capittle sal doen alsulke vereeringhe, daerinne hy meent 't capittel een goet genoeg sal hebben.
- Dec. 2. Is te zien, dat Renesse heeft bekomen d'aggregatie vd. heer staten opten 9. Nov. 1605, vd. electie totte decanye, in plaetse van Suylen, die gestorven was 25 Nov. 1595. Ende Renesse was byden capittle gepubliceert tot deken 25 Febr. 1600. Ende

- 7 Jan. 1606 geadmitteert tottie possessie in 't bywesen vd. dekens v. S. Peter ende S. Marien, ende heer v. Rencse can. tot Oudemunster, ende Jo. van Mathenese, canon. in den Dom, mitsg. de heren van Oudemunster. Desgelyck oock te zien is, inde possessie vd. proost, alwaer enighe treffelyke personen, soo canon'ken als vreemden by geweest zyn.
1606. Jan. 5. 't Capittelle heeft collonell Cecil zyn dochterken, out 4 jaren, zal begraven worden in 't cruyswerk aende zuydzyde onder een kelder, daer Boschuyzen onder leyt, mits betalende eens 30 gl. It. opten 10. Mey 1606 noch een dochterken van 2 jaren, gevende als boven.
- Fbr. 14. Geordonneert de fabrykmr. te betalen aen Rumelaer 14 st. 12 s., ende dat wt sake van 't repareren ende renoveren van sekere schilderye, 't capittelle toekomende, synde *eenen cruysdrager*, van waterverve, ten huysen van myn heer Esch hangende. Dit hant nu tot Rumelaers huys, 't welck 't capittel hem vergost heeft tot revocatie.
- Fbr. 7. is er een requeste gepresenteert aen 't capittelle, opden naem vande gemeene dienaers ende maechden van myn here vanden capittelle, also sy suppleanten alle vyff ofte zess jaren een eerlyke vergaderinghe pleechden te houden van een maelyt, omtrent des vastelavonts, ende dat wt sekere nutschappen ende profyte als haer suppleanten toegelaten worden deur het nemen vd. possessie vd. praelatuerschappen, prebenden, vicarien ende officianten deser kerken, als oock vd. vercinghe der huysinghen, behorende onder de immunityt dezer kerke, te weten een proost 3 oude schilden, een deken 2 oude schilden, canon. in 't nemen vd. possessie een oude schilt, vicaryen ende officien een half oud schilt; ende soo het nu wel 26 jaren geleden is, dat dieselve byeenkomste deur het verloop van deze geveerlyke tyden lest gedaen, ende voorts achtergebleven is, souden nu wel deselve willen renoveren, daertoe versoekende v. E. licentie ende aggregatie, om sulks te geschieden.
- Appostille: De here deken ende capitt. licentieren den suppleanten hare versoeke, in desen gementioneert, ende wordt goedgevonden, dat Nicolaes v. Velpen geauthoriseert wordt, die personen, hierinne plichtich synde, te manen, ten eynde zyl. respectivelyk in syn handen haer achterwesen betalen, volgens die cedula, die hem daervan geleyvert sal worden; als welke gedaen ende vertogen synde, alsdan byden capittelle op sekeren bequamen dach daertoe geordonneert zal worden. Act., 7 Fbr. 1606.
- Maert 21. wordt belieft, dat die sarcksteen opde grafstede, daer onder zal. heer Jo. Crap leyt begraven, behouden sal worden met syn wapen, ende die inscriptie van synen naem ende overleyden.
- Spt. 18. Die weduwe van collonel Edmond heeft in S. Stevens capelle gecoft een grafstede voor haer zal. man, kinderen ende kindskinderen, ende verder nyet; ende dat voor de somme van 200 gl. eens, mits dat sy een sarcksteen sal copen vd. capittelle, wt die kerke, alles tot hare costen.
- Dec. 30. Wordt de vr. v. Moncheau verleent een sepulture in St. Antho. capelle, voor 100 gl. eens, mits dat hare erfgenamen sullen mortificeren een out schilt, soe syl. daerinne begraven willen wesen.
1610. Aug. 9. Het silverwerk, berustende onder Esch, is vercoft ter somme v. 500 gl. 8 s. wtgenomen het vergulde, geëmailleerde lieve-vrouwe beelt, 't welck Esch heeft gemynt voor den 12. Oct. 1610, voor 82 gl. Act. 9 Mey 1610. — Oct. 19. is het gelt gecomen vd. vercofte silverwerk, geëmployeert tot behoeff vd. fabryk de anno 1608, in 't maken vd. nicuwe woninghe vd. *Caets*.

1610. Oct. 12. is Esch vergost de sepulture ende sarksteen, daer den ouden Esch leyt be-graven, tot syn behoeve te gebruyken ende te doen behouden, ende dat ten reguart van sekere oncosten, die den ouden Esch gedaen heeft aen 't repareren van 't voorsz. silverwerk, mits dat oyck Esch eertsdaghes mortificeren ende vestigen zal, die twee out schilden jaarlyks, by syn oom zal. deser kerke gemaect ende beloofd, ingaende Vict. 1610 verleden.
1612. Maert 6. Jr. Philips Godyn is vergost een grafstede sonder kelder ofte steen, op so-danighe conditien als d'Oublyn, mits betalende *in promptis* 125 gl.
1613. Spt. 22. Die inden capittle compareren droncken, en sullen nyet genieten die pre-sentien, ende daerenboven wt den capittle geëxcludeert worden sekere tyt, naer arbitrage.
- Oct. 1. Dec. 10. 17. Des capittels van S. Jans croon, hangende inden Dom, die heeft gecost 845 gl. 9 st. 3 d.; als oyck des capittels van Oudemunster ende S. Peters.
1615. Maert 17. Die ghene, die enighe crakelen, woorden ofte ondachticheyt souden komen te gebruyken opte maelyt van *Lactare*, zullen verbeuren 25 gl.
- Dec. 15. Hebben 't capittel van S. Jans geconsenteert te contribuieren voor 't maken vande wysers aenden Domstoorn, eene somme van 404 gl., volgens die quotisatie vande v collegien, ende alsdan zouden die v collegien daerin dragen 4040 gl.
1618. Jul. 17. Versocht D. Ryneveldt, wt name van Huggens, te mogen geadmitteert worden *ad capitulum*, alsoo die twee jaren nae syne gedane emancipatie, zyn geëxpireert. 't Capittle geeft voor antwoordt, dat Huygens is gehouden door goede certificatie te doceren, te hebben geweest twee jaren lanck in dienste van syne princelyke Excell., volgens d'acte, hem tot dien cynde verleent, in plaetse hy hadde moeten wesen in eene fameuse universiteit. Den 18. Spt. 1618 is het capittle vertoont die certificatie, sub-signieert byde eygen hant vanden prince Maurice, dat Huygens is twee jaren lanck als domestieke dienaer geweest van syne Excell., waerover geadmitteert *ad capitulum et jura capitularia*, sonder 't selve te trecken in consequentie.
1619. Aug. 10. Is D. Antonius Hessels geëligeert tot deken vanden capittle, Coevoorden seggende latine: *Nos omnes, dn. Hessels eligimus, in decanum hujus ecclesiae, in nomine patris, filii et spiritus sancti, amen.*
- Aug. 17. is de heer Hessels geadmitteert tot die possessie vande decanye.
- — is te zien het accoort der 4 collegien met de heren staten ende die Boetse-laers als erfgen. vd. eertsbisschop Schenck v. Toutenborch. Item te zien Dec. 23. 1619.
1620. Mey 19. 't Capittel heeft Rumelaer een schilderye, hangende in 't capittelhuuse, we-sende een *cruysdrager* van waterverve, laten volgen, onder recepisse, mits hetselve te restitueren, tot vermaninghe.
1621. Fbr. 9. 16. Is geconsenteert by de v collegien die contributie van 32,000 gl. eens, tot subventie vanden aenstaenden oorloch. Enighe capitt. te voren is te zien, hoe dat die staten versocht vanden capittle, te contribuieren alle jaer 15,000 gl. Dese contributie is geconsenteert voor deze reyse, mits de heren staten acte sullen geven, 't selve in geene consequentie te sal getoghen worden.
- Aug. 18. Is te zien, dat het cleyn huysken, staende op het kerkhoff, daer den tempel gestaen heeft, is gedestineert ende geerigeert tot een godscamer vermogens het bescheyt ende accoort daarvan synde. Ziet 14 Dec., waar beloofd wordt byde weduwe vanden ouden Canter, dat het huysken sal bewoont worden byden armen, als die kinderen vanden jongen Canter tot hare mondighe jaren sullen gecomen syn.
1623. Jul. 14. Wordt Wouter van Gelder organist, toegeseyt byden capittle organist te wesen na dode van Willem van Duynkerken.

1624. Aug. 20. is angenomen voor orgalist Wouter van Gelder, ende dat door 't overlyden van mr. Willem van Duykerken, op 't tract. van 50 gl. jaerlyx, ingaende 17 Oct. 1624, volgens de instructie.
1625. Oct. 7. Is den capittle versocht, by attestatie vanden Rector Universitatis van Leyd., dat Jo. Heurnius opten 7. Oct. 1625, *stilo novo*, is ingeschreven als student aldaer.
1626. Mart 3. Is mr. Jan de Cock aenbesteedt de maelyt van *Dominica: Laetare* deselvighe te doen twee daghen lanck voor 20 personen, op syn eyghen costen, alles te bestellen, vis, botter, broot, bancket, servietten, tafelaken, tinnen etc., wtgenomen wyn, bier, ende brandt, ende dat voor de somme van 80 gl.
- May 5. is geordonneert die fabrykmr. Culenborg te betalen anden antyksnyder de som van 8 gulden, voor die twee gesneden leuwen op die . . . die zullen staen aen 't hecken, tot Velthuysen.
- Juny 9. is geresolveert byden capittle, sich conform te maken met den anderen capittelen, van wegen die schenckagie, die de capittelen zullen doen aenden prince van Oraengien, als stadhouder van Utrecht.
- July 7. gecommiteert den deeken ende Berck, om te spreken met Dr. Gall ende meester Baltus, van wegen die quetsuyre van Rynevelt.
- — 28. Is geordonneert den secretaris, te tellen wt die penningen onder hem, aen Dr. Gall ende Mr. Baltus van Putten, chirurgyn, de somme van 200 gl., in 't betalinghe van 't gene syl. hebben verdient aende quetsuyr, geïnfligeert den heere Rynevelt van eenen Jelis Couwenhoven. Item, den apotheker Straten, de medicamenten aen Rynevelt voorsz. geleverd, naer gissinghe 15 gl.
- Oct. 20. Op 't versoek vd. tresorier v. S. Marien, de Goyer, vergunt een glas op syn huys.
- Nov. 10. Is gecommiteert den deken Hessels, om beneffens de gedeputeerden vanden andere capittle te presenteren aenden prince Hendrik van Nassauw, prince van Oraengien, het present byde 5 capittelen gecoft, wesende den prins Maurits, synen broeder, sittende te peert, wegende omtrent aen silver 100 Spaensche matten; ende 't selve is wt een stuk gesmeet, sonder eenigh soudeersel.
1627. Mart 2. Den secretaris Bruninek van S. Pieter vergost twee glazen onder en boven te stellen met 't capittels wapenen, in syn huys, staende by St. Hieronymus school.
- Aug. 24. De predicant van 't Wael vergost twee glazen te stellen in zyn pastorye huysinghe aldaer ende dat tot 18 gl.
- Dec. 7. Vd. Steen van 't capitt. vergost een glas, boven ende beneden in zyn huys, staende op S. Jans kerkhoff.
1628. Apr. 25. Is Lodew. van Renesse, can. tot Oudemunster, vergost te moghen stellen een glas met de wapens vanden capittle in syn 's ouders huysinghe, staende inde Hamburgerstraet.
- Jul. 11. Geordonneert 36 gl. voor een glas, 't welk is gestelt in de kerke van Linschoten, met 't capittels wapenen.
- Oct. 17. Des orgelmakers tractement is verbeterd van 2 scut. tot 3 scut aur.
1629. May 1. Is geconsenteert Jan Gerritsz., steenhouwer, tusschen die twee pilaren van 't choir ende de sacristie deser kerke, te synen coste te moghen doen maken een huysken, by provisie tot revocatie.
1630. Nov. 26. Den deken Hessels vereert in syn huysinghe, elk een glas vd. respective capitularen.
1631. Jan. 24. Die kerke van Zeyst vereert met een glas met 't capittels wapene.
- July 1. Geordonneert den rentmeester Berck, te betalen aen Will., glasemaker voor 't

- maken van 16 glazen inde huysinghe vanden deken Hessels, met der respective capitularen wapenen vereert, de somme 124 gl., ende deselve te brengen inden wtgeef van Gelderland, de anno 1630.
1631. July 1. Is den capittelle gebleken, dat den deken Hessels heeft genomineert tot syn executoor over syn geestel. incomen den here Rynevelt, by acte gepasseert 6 Jan. 1631, dewelke deken is overleden den 8. (!) July 1631, savonts te thien ure.
- July 28. is geëligeert tot deken van desen capittelle Mr. Nic. Berck.
- → 29. heeft Mr. Nic. Berck die possessie genomen vanden decanye, mits byden capittelle eerst gezien zynde de approbatie vande heren staten, de dato 28 July 1631.
1632. Jan. 6. Jo. van Eyck wordt aengenomen, om te speelen op des capittels clocken, alle sondaghen ende vrydaghen een ure voor den noen, te 11 uure, ende alle sondach na den middach een uur. Item, van Mey aen tot Dom's kermis inclusive een uur alle daghen, 'savonts nae den eten, ende dat voor een tractement van 80 gl. jaarlycx, ingaende 17 Jan. 1632.
- Fbr. 23. 't Beyerwerk wordt vermaekt.
- Apr. 6. Jac. Geritsz., steenhouwer, werdt vergost te mogen timmeren een huys aende kerke, welk huys sal in huren gebruyken hy ende syn erfgenamen, den tyt van 60 jaren, ende dat voor 6 gl. jaerlyx, ende nae expiratie vd. 60 jaren, sal noch 20 jaren huer hebben, ende voor 7 gl. jaerlix vry gelt, ende sal het huys aen niemand mogen verhuren, dan den personen den capittelle aengenaem, ende nae expiratie vd. 80 jaren, sulden 't capittelle het huis naer haer moghen nemen, mits betalende twee derde part vd. weerde.
1632. Aug. 10. Is met den clockgieter Meurs overcomen te gieten 2 clocken, wesende suyver, sonder enighe bytonen, ende voor 't pont genieten 30 st. ende die oude clocken weder aen te nemen 't pont voor x st.
- Spt. 7. die van Amerongen vereert 25 gl. om te stellen een glas met des capittels wapenen in 't raethuys van Amerongen.
1633. Jan. 18. Voor 't wtsoucken vande clocken ende deselve t'accorderen, sal Aert v. Meurs hebben 50 gl.
- Fbr. 8. Aert v. Meurs toegeleyt, boven die 50 gl., noch 12 gl. voor 't accorderen vd. clocken.
- Apr. 22. De proost Renesse soekt te resigneren, ten behoeve vanden grave van Solms; 't capittel remonstreert aen de heren staten.
- Apr. 26. Deken Berck doet rapport van 't gepasseerde ter vergad. der heren staten.
- Hier eyndigt het protocol van den secr. Tho. Heurnius, overled. 1 Mey 1633, 't navolgende is genoteert by deszelfs clerq Elias Joachimi.*
1633. Mey 2. Jo. Aelb. Gr. v. Solms, geassisteert met Adr. Ploos, ridder, hr. v. Tienhoven etc., Fred. v. Suylen v. Nyevelt, v. Moersbergen, Aert Foiyt ende Dirc v. Velt-huysen, borgermeesters, versoekt admisssie tot de prosdye ende archidiaconye, mits afstandt v. Renesse vd. Aa, hr. v. Schonouwen etc. Geadmitteert mits praesent. ende provisie by syn Excell., ende na gedane eeden ende conditien, geteekend, tot de actuelle ende reele possessie toegelaten.
- Mey 24. Geordonneert 24 gl. voor een glas, met des capittels wapen, in de huysinghe van den heer van Brakel. — Do. vd. adv. vd. Burg. — Jul. 19. Do. Jor. Fri. Ruysch. — Aug. 30. Voor de glazen ten huysse van Dirck Mode, can. S. Marie 20 gl. — Jan Mo-nier, can. inden Dom, een dubbelt glas in syn huysinghe.
1634. Fbr. 28. is de pred. Bryerius geaccordeert te mogen stellen een glas met het capittels wapen in syn huysinghe,

1634. Mey 2. Versoekt de heer Monier, dat een ieder vanden heren vande capittelle hem soude vereeren met een glas, met hare respective wapenen, in syn huys, staende over die Runnebaen. Wordt geconsenteert. — Oct. 3. Geordonneert te betalen 157 gl. voor die glazen, vereert in de huysinghe vanden heer Monier.
- Nov. 21. Jo. van Eyck is aenbestaedt, op syn kosten ende perykel, die grote clock deser kerke te verhangen, opdat den toorn nyt meer ofte weinich zal beven, ende daertoe doen alle yserwerck, daertoe dienende, behalve de metsel. en tymering, ende dat voor 70 gl.
1635. Fbr. 27. is byden capittelle geresolveert, van nu voortaan nyemant gheen capittels glazen te vereeren, dan met communicatie metten anderen 4 collegien, ende in gevalle maer een capittelle vande vier anderen is, die 't selve weygart te consenteren, soe sulen die heren van desen capittelle oyck weygeren ende afslaen etc.
1636. Fbr. 19. De kerk van Montfoort een glas met des capittels wapenen. — Nov. 4. is die van Harmelen vanden capittelle vergost een glas in hare kerke, met des capittels wapen, daervoor te betalen 50 gl.
1637. Jan. 20. Geordonneert te betalen aenden glasschryver Both 60 gl., voor een glas, vercoert met des capittels wapen, in de kerke te Montfoort. — Mey 12. Gysb. vd. Woerdt versoekt een glas met het capittels wapen in zyn huysinghe, staende op S. Jans kerkhof. Geconsenteert. — Mey 19. Geordonneert te betalen een glas aen den glasmaker Jan Geritz. 50 gl., vereert in de kerke van Hermelen.
- Den predikant van Beverwyk toegeleyt 32 gl. voor zyn gepresenteert boek aenden capittelle, genaempt: *Anti-Machiavelli*.
- Sept. 8. is goetgevonden te planten lindeboomen, streckende vanden huysinghe vanden burgermeester Holck aff tot de brugge. staende tegens Ledenberchs huysinghe over, etc.
- Oct. 20. Die predicanten is toegeleyt 80 gl. voor de presentatie vanden nieuwen reduceerden bybel.
1639. Dec. 13. Op 't versoeck vanden domdeken Rede, om enich subsidie te mogen hebben, tot optimmeren van een kerke tot Renswoude, hebben de heren vanden capittelle denselven toegeleyt 600 gl. eens, in regard van zyn goede diensten, den capittelle bewesen.
- Spt. 6. 20 gl. voor een dobbel glas, vereert in de huysinghe vanden domheer Muijaert. — Een glas met des capittels wapen in de kerk te Baren. — Nov. 15. vergost die predicant Bergeus tot Wyck een glas met des capittels wapen, tot 12 gl. — 1640. Apr. 17. een dobbelt glas tot 20 gl. vereert aen 't dolhuis. — Jul. 10. den heer van Beusichem een glas in zyn huysinghe. Item den domheer Nellesteyn een glas tot 20 gl.
1640. Aug. 7. compareerde schout, predicant etc. van Beusichem etc., in vrientschap te willen accorderen ende de helfte te gelieven te betalen in de kosten van 't vergieten vd. clock aldaer, hebbende die voorsz. gecommiteerden van Beusichem geëyscht voor de helfte vande copen in 't vergieten vande clock 350 gl. Daerop niet eindelyk geresolveert.
- Oct. 23. Die subsidie versocht by die van Breda, omme op te rechten een gasthuis, is byden capittelle afgeslagen.
1641. Apr. 9. De regierders der stadt versoecken te mogen maken een deure ende inganck aen de overside van 't choor, omme op de bibliotheek door te konnen, 't welk den capittelle heeft geconsenteert etc.
1643. Dec. 14. Den drucker Van Doorn toegeleyt voor 't dediceren vd. boeken van Beda, Heda ende Hortensius, die by hem zyn herdrukt, de somme van 40 gl.
- 16. Vereert byden capittelle inde kerke vanden Bagynhoff een glas. Item in 't apostelgasthuys. Item in 't huys vanden predicant Breierius. — 1644. Jan. 19. Item in de

- huysinghe vanden burgermeester Nypoort. — Mart 1. Den rentmeester Ryckewaert 19 glasen, met de wapens vande heren in syn huysinghe tot Beusichem.
1643. Dec. 6. Geresolveert het camerken tot de schout Molman te doen becleden met goude leeren, wordt versocht den heer Welens, dat tot meeste oorbre vanden capittelle te copen.
1645. Jan. 24. Den secret. Haeften een glas in syn huysinghe. — Juny 16. Jonck. v. Buyren vereert een glas in hare huysinghe. — Juny 27. Heer Renoer vereert 19 glasen in syn huysinghe.
- Spt. 18. Geordonneert den secretaris Heurnius te betalen aen Adam Willaerts 90 gl., voor een schilderye, die hy gemaect heeft voor des capittels schorsteen.
- — 19. te betalen aende kerkmeesters van Oostveen 50 gl., voor een glas, vereert in hare kerke. — Nov. 28. Den heer Van Amerongen vereert een glas op syn huys tot Amerongen. — Dec. 5. Voor 19 glasen den heer Reuver geordonneert 178-10
- Dec. 5. Geordonneert te betalen aen Jelis van Thiel 100 gl., voort dat hy het capittelle heeft geschildert.
1646. Oct. 16. Den lantmeter Diepenheim heeft aengenomen te meten ende te maecken een caerte vanden blocke thynder den capittelle toebehorende, gelegen onder Buyren ende Culenborch.
1649. Meert 2. te betalen aenden heer Van Loenresloot 20 gl., voor een dobbelt glas in syn huysinghe van Loenresloot, met des capittels wapenen.
- May 17. Jo. van Eyck gecontinueert, zyn tractement van 80 gl. tot 100 gl. geaugmenteert, mits dat hy de wandelende luyden op 't kerkhof somwylen 's avonts met het geluyt van syn fluytgen vermake.
- — Insgelyk mr. Wouter van Gelder in zyn officie gecontinueert, mits spelende somwylen woensdaechs nae de predicatie, in plaetse van sondaechs.
- Juny 22. Den heer Joannes Wtenbogaert vereert een glas met des capittels wapen, in zyn huysinghe, aen de achterweteringe. — Oct. 5. Den domheer Godyn een glas met des capittels wapen in zyn huysinghe binnen deze stadt. — Het versoeck van Vrelant, om te hebben een glas in hare kerke, afgeslaghen. — Het versoeck aende v capittelen, omme te vereren in S. Catryne kerke eene copere crone, afgeslaghen. — Nov. 2. In de v capitt. geresolveert, aen niemant meer te betalen voor een dobbelt glas als 12 gl., ende voor een enkel 6 gl.
1650. Fbr. 15. Jr. Dirck Ruys inde vroetschap, een glas mette capittels wapens, in dese stadt. — Fra. Wtenbogaert 20 gl., voor een glas in syn huysinghe. — Spt. 13. Een glas in de kerke te Beusichem, mette capittels wapenen.

III.

BULLA INDULGENTIARUM LEONIS X.,

1519.

Leo, episcopus servus servorum Dei, universis Christifidelibus praesentes literas inspecturis, salutem et apostolicam benedictionem. Regis eterni, cujus manifestissima pietas tanta nobis divinae gratiae dona profudit, quod ad vitae supernae gloriae vocandis mortalibus, non solum prophetarum oracula ac praecedentium patrum exempla pariter et documenta praebuerunt, sed et ipsa veritas ejus, sanctus unigenitus filius, dominus noster, Jhesus Christus, de summis coelorum ad ima pro generis humani salute descendens, mortalitatis nostrae carne assumpta, visibilis et corporalis apparuit, eoque nascente, numerum, quos sua justificaverat

gratia, ampliari dignatus est, vices (licet inmeriti) gerentes in terris, ac pia ipsius officia et actiones imitantes, ad illa curis vigilamus assiduis, studiisque indefessis innitimur, per quae, nostrae provisionis ope, universi orbis ecclesiae, praesertim ad ejus, qui de sterili matris utero natus, a Deo missus fuit, cui nomen erat Johannes, et quo (juxta verbum Domini) inter natos mulierum nullus surrexit major, quique ipsum dominum digito mirifice monstravit, laudem dedicatae reparentur, et nova ejus in coepta aedificia perficiantur; Universis quoque curae nostrae creditis, talia favorabiliter concedimus, per quae in praesenti vita, piis intenti operibus, puris mentibus, Altissimo gratum reddere famulatum, et ad aeternae claritatis sine fine visionem fideliter valeant pervenire, ac ea, quae propterea sunt concessa, ut firma perpetuo et illibata persistant, libenter cum a nobis petitur, apostolico munimine roboramus. Cum itaque, sicut accepimus, ecclesia sancti Johannis Traj., cujus dilectus filius Johannes Ingenwinckel, literarum apostolicarum de majore praesidentia abbreviator et familiaris noster, praepositus existit, et quae ante quadringentos quinquaginta annos, per, bonae memoriae, Barnoldum (!), tunc episcopum Trajectensem, fundata extitit, prae nimia vetustate facta sit penitus ruinosae, et dilecti filii, decanus et capitulum ejusdem ecclesiae, nuper ad illius restorationem intendentes, novum chorum inceperint in illa aedificare; sed ipsius ecclesiae facultates, etiamsi omnes ad ejus fabricam converterentur, ad dictae ecclesiae debitam restorationem, et dicti chori perfectionem, vix et forsitan nequaquam suppetant; sintque propterea Christofidelium subsidia ad praemissa plurimum necessaria, et in inchoatione dicti novi chori, in concavitate summi altaris in antiquo choro inventa sit quaedam cistula plumbea, in qua quamplures et diversae Sanctorum reliquiae reconditae erant, et quam, bonae memoriae, Fredericus etiam tunc episcopus Traj., per venerabilem fratrem nostrum, Jacobum, episcopum Ebronensem, suum in pontificalibus vicarium, solemniter ac decenter aperiri fecit, ac dictas reliquias, more aliarum reliquiarum coli ac venerari, auctoritate ordinaria decrevit, nec non omnibus christofidelibus vere poenitentibus et confessis, qui ad usum fabricae dicti novi chori, seu ad ornamenta dictarum reliquiarum quoquomodo manus porrigerent adjutrices, quotiescunque et quandocunque hoc facerent, indulgentiam quadraginta dierum concessit; Nos decretum et indulgentiam Frederici episcopi hujusmodi, nec non quascunque alias indulgentias et gratias dictae ecclesiae, tam apostolica, quam dicta ordinaria auctoritatibus quomodolibet concessas, eadem apostolica auctoritate, tenore praesentium confirmantes et approbantes, ac cupientes, ut dicta ecclesia, ad quam, sicuti etiam accepimus, dictus Johannes, qui etiam notarius et scriptor, ac continuus commensalis noster existit, singularem gerat devotionis affectum, ad Dei laudem debite restaurari, et dictus chorus ad perfectionem deduci celeriter possit, ipsaque ecclesia et reliquiae congruis frequententur honoribus, et a christofidelibus in debita veneratione habeantur, et fideles ipsi eo libentius devotionis causa ad eandem confluent et ad restorationem ac perfectionem hujusmodi manus promptius porrigant adjutrices, quo ex hoc ibidem dono caelestis gratiae uberius se conspexerint refectos, de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus et singulis utriusque sexus Christofidelibus undecumque existentibus, vere poenitentibus et confessis, seu confitendi propositum habentibus, qui in nativitate et decollationis S. Johannis Baptistae, ac dedicationis dictae ecclesiae festivitatibus, a primis vespere usque ad secundas vespere festivitatum earundem inclusive, nec non quadragesimalibus, aliisque cujuslibet anni temporibus et diebus stationum Basilicarum et ecclesiarum almae urbis, ecclesiam S. Johannis praedictam devote visitaverint, et ad praemissa manus adjutrices porrexerint, ut omnes et similes indulgentias ac peccatorum remissiones, etiamsi plenariae existant, aliasque gratias spirituales, tam pro se ipsis vivis, quam per modum suffragii pro defunctis, pro quibus et quotiens id fecerint, consequantur, quas consequerentur et consequi possent, si

singulis stationum diebus et aliis temporibus, singulis etiam septem principales et b. Mariae de Populo intra et extra muros facerent, quae ad lucrandum indulgentias hujusmodi requiruntur, auctoritate apostolica praefata, earundem tenore praesentium indulgemus.

Et ut Christifideles ipsi divinae Majestati acceptiores et ad indulgentias et remissiones hujusmodi consequendas aptiores fiant, decano pro tempore existente dictae ecclesiae S. Joannis et capitulo praefatis, quoscumque presbiteros saeculares, vel quorumvis etiam mendicantium ordinum regulares in quorumcunque numero, de quo eis videbitur ad audiendum confessiones dictorum Christifidelium, ad eandem ecclesiam sancti Joannis pro hujusmodi indulgentiis consequendis confluentium et confiteri volentium, singulis festivitibus illarumque vigiliis, ac aliis diebus et temporibus praedictis deputandi, ipsisque presbiteris sic pro tempore deputatis eorundem Christifidelium confessiones audiendi, eosque et eorum quemlibet ab omnibus et singulis excommunicationibus, suspensionibus, aliisque sententiis, censuris ac poenis, de jure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis, nec non sacrilegiis, incestibus, adulteriis, poenitentiarum injunctarum, jejuniorum et divinorum officiorum omissionibus, aliisque eorum peccatis, criminibus, excessibus et delictis quantumcunque gravibus et enormibus, etiamsi talia forent, propter quae sedes apostolica merito esset consulenda, et eorum absolutio eidem sedi reservata foret (casibus in bulla, quae singulis annis in die cenae Domini solemniter legitur, contentis, duntaxat exceptis) plenarie absolvendi, ac eis pro commissis poenitentiam injungendis; Nec non vota quaecunque per eosdem Christifideles pro tempore emissa (ultramar. visitationum liminum apostolorum Petri et Pauli praedictorum, ac sancti Jacobi in Compostella, nec non castitatis et religionis votis duntaxat exceptis) in alia pietatis opera ad subventionem fabricae dictae ecclesiae S. Joannis convertendi, commutandi, ac juramenta quaecunque, sine juris alieni praedicio, eis relaxandi, ordinarii loci et cujusvis alterius licentia desuper minime requisita, plenam et liberam, auctoritate apostolica et tenore praesentium, facultatem concedimus; districtius inhibentes eidem ordinario, nec non quibusvis abbatibus et conventibus et cathedralibus aliarumque ecclesiarum capitulis et personis, nec non parochialium ecclesiarum rectoribus ceterisque personis, tam ecclesiasticis quam saecularibus, cujuscumque status, gradus, ordinis vel conditionis aut praeminentiae existentibus, et quacumque dignitate fulgentibus, in virtute sanctae obedientiae et sub excommunicationis latae sententiae in eorum singulos poena, a qua non nisi a nobis et successoribus nostris, Romanis pontificibus canonice intransibus (praeterquam in mortis articulo constituti) et satisfactione praevia absolvi possint; ne Johannem et decanum, capitulum, confessores et christifideles praefatos in praemissis aut circa ea quovis modo impedire, seu de illis se intromittere quoquo modo praesumant; et nihilominus universis venerabilibus fratribus nostris, archiepiscopis et episcopis, ac dilectis filiis abbatibus, prioribus, praepositis, decanis, archidiaconis et aliis personis in dignitate ecclesiastica constitutis, nec non cathedralium ecclesiarum canonicis, et eorundem archidiaconorum et episcoporum, officialibus per apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi aut aliquis eorum, dum et quoties fuerit pro parte Johannis, decani et capituli praedictorum desuper requisiti per se, aut alium seu alios, eisdem Johanni et decano et capitulo in praemissis efficacis defensionis praesidio assistentes non permittant ullos super praemissis quomodolibet molestari seu impediri; contradictores quoslibet et rebelles auctoritate nostra per censuras ecclesiasticas et alia juris oportuna remedia, appellatione postposita, compescendo, invocato ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachii saecularis et insuper legitimis per eos super his habendis servatis processibus, ut eos, quos censuras hujusmodi per eos pro tempore latis incurrisse constiterit, illas damnabiliter incidisse declarare, et contra eos censuras hujusmodi, quotiens opus fuerit, etiam iteratis vicibus, aggravare, eadem auctoritate apostolica nostra, procurent.

Ceterum, si per summariam informationem super his, per eos habendam eis constiterit, quod ad loca, in quibus contradictores et rebelles hujusmodi pro tempore morari contigerit, pro inhibitionibus, monitionibus vel citationibus eis faciendis, tutus non pateat accessus, vel eorum copia commode haberi nequeat, archiepiscopis, episcopis et aliis praedictis, quatenus citationes, inhibitiones et monitiones quaslibet, etiam per edicta publica locis affigenda publicis et partibus illis vicinis, de quibus sit verisimilis conjectura, quod ad ipsorum citandorum, inhibendorum seu monendorum notitiam pervenire valeant, exequantur et exequi faciant, auctoritate apostolica et tenore praesentium indulgemus ac volumus, et praefata auctoritate apostolica decernimus, quod citationes, inhibitiones et monitiones hujusmodi sic factae, perinde ipsos citatos, inhibitos et monitos existent, ac si eis personaliter insinuatae et intimatae extitissent praesentibus, quas sub quibusvis similium vel dissimilium indulgentiarum et facultatum suspensionibus, revocationibus, limitationibus et modificationibus per quas-cunque alias indulgentias, facultates et gratias, etiam in favorem fabricae Basilicae principis apostolorum de Urbe, seu expeditiones contra infideles, vel pro quibusvis aliis etiam magis piis usibus, etiam cum quibusvis, etiam derogatoriis derogatoriis clausulis irritantibusque et aliis decretis ac declarationibus, per nos et sedem praedictam hactenus concessas et in posterum concedendas, aut constitutiones apostolicas et cancellariae apostolicae regulas nunc et pro tempore editas, factis et faciendis nullatenus comprehendere; et illis non obstantibus dictis christifidelibus omnino suffragari debere decernimus perpetuis temporibus valituris; non obstantibus, fe. re., Bonifacii papae VIII. praedecessoris nostri, qua cavetur, ne aliquis extra suam civitatem et dyocesis, nisi in certis tunc exceptis casibus, et in illis ultra unam dietam a fine suae dyocesis ad iudicium evocentur; seu, ne iudices et conservatores a sede deputati praedicta, extra civitatem et dyocesis, in quibus deputati fuerint, contra quoscumque procedere, aut alii vel aliis vices suas committere praesumant, et de duabus dietis in concilio generali edita, quodque non nisi archiepiscopi, aut alii superiores in dignitate ecclesiastica constituti in conservatores deputari possint, et aliis apostolicis constitutionibus et ordinationibus ac dictae ecclesiae S. Johannis confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus contrariis quibuscunque, aut, si aliquibus communiter aut divisim a dicta sit sede indultum, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint per literas apostolicas, non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Datum Romae apud S. Petrum, anno incarnationis dominicae millesimo, quingentesimo decimo nono, tertio kalendas Martii, pontificatus nostri anno septimo. Sic subscriptum: JOHANNES LERVIA. Item in plica sic erat subscriptum: J. QUESTENBERCH. Item in dorso sic erat scriptum: pro ecclesia S. Johannis Traject., anno 1520 prima Maji.

IV.

REGISTRUM THEODORICI LIEVERJAN, IN FABRICA, SUPER ANNO
XV. VICESIMO SECUNDO.

RECEPTA IN OFFICIO STRUCTURAE PER ME THEOD. LIEVERJAN, SUP. AN. 1522,
REMIG. INCHOANT. USQ. REMIG. AN. REV., Z. V. CROMST. PRO LB.
COMPUTATIS.

Item recepi ex *vista indulgentiarum* in ecclesia nostra, inchoan. a festo Remigii ann. praesentis usque Remigii anno revol., de tribus extractionibus juxta cedula[m] notarii simul 91 L. 8½ sc.

monetae Trajecten. current., inde abstracto pro R^{do} dno Jo. Ingenwinckel, praeposito ecclesiae nostrae, sexto denario, qui se extendit ad 15 florenos 4 st. 9 alb. ejusd. monetae currentis et usualis; manet pro fabrica 76 flor. 3 st. 9 alb.

Et ista participatio pro eod. domino nostro praeposito durabit duntaxat ad decem annos, et annus etc. vicesimus fuit primus.

Item recepi, die undecima mensis Decembris, de vinalibus dni Gerardi Comans, admissi vigore praesent. imperialium ad possessionem canonicatus et praeb. vacan. per mortem dni Egidii de Leeuwen, qui decesserat ex humanis, die prima mensis Junii etc., per manus dni Henrici Beyer, canonici ecclesiae beatae Mariae Trajecten., procuratoris dicti dni Gerardi Comans, quadraginta scuta Franciae, scuto aestimato pro 43½ st. Holl., fac. 860 L.

Item loco *specierum* et vini *malvatici*, recepi 30 st. Holl., fac. 15 L.

Item recepi ab executoribus testamenti praedicti dni Egidii de Leeuwen, confratris nostri, loco *pallii* et pro memoria sua simul juxta concordata de consensu capituli nostri summam septuaginta flor. monetae Traj. current., quae pecunia applicata est de beneplacito ejusd. capituli, ut postea patebit in expositis, ad *virgam argenteam*, deferendam per scultetum ecclesiae nostrae, more aliarum trium ecclesiarum etc., fac. 560 L.

Praeterea recepi ex *argenteo confracto* recolecto ex sacristia, mediam marcham, taxatam per Abell, *aurifabrum*, ad octo flor., fac. 64 L.

Item recepi ab Ernesto de Ameronghen, *camerario aggeris Leccae*, sexaginta flor. monet. Holland., quos capit. nostrum alias accommodaverat, quemadmodum alia capitula fecerunt, ad reparationem *rupti aggeris* praedicti, et hoc de pecunia dni Arnoldi Knoep, confratris nostri pro suppletionem reddituum suorum redimibilem, quos habet ab ecclesia nostra, fac. 600 L.

Item, recepi *de legatis* ecclesiae nostrae per Annam filiam Gerardi, quondam famulam dni Nicolai Noenkyns, b. me., centum flor. monet. Traject. current., fac. 800 L.

Item, recepi per manus domicellae de Lieuwendael de legatis ad fabricam ecclesiae nostrae per personam, cujus nomen non expresserat, tres flor. cur. et 6 alb. usuales, fac. 24 L. 4 sc.

Item, recepi a dno Anthonio, procuratore sancti Anthonii pro memoria Reverendi dni Theodori de S. Chamundo, abbatis monasterii S. Anthonii, ordinis S. Augustini Viennen. dioec. post obitum ejusdem abbatis in ecclesia nostra singulis annis celebranda, summam triginta scutorum Franciae, quae scuta propter venditionem meliorationis domus dicti dni abbatis, stantis infra emunitatem ecclesiae nostrae etc., solvere anticipavit pro 43½ st. Holl., fac. 442 L. 10 sc.

Item, pro praedictis triginta scutis Fra. jam receptis, capitulum nostrum respondebit post mortem praedicti dni abbatis, pro memoria sua anniversaria, ad usum canonicorum atque sociorum in ecclesia nostra unum scutum Fra. aureum, sing. annis ministrandum.

Idem, adhuc recepi a praedicto procuratore S. Anthonii, juxta conductum sive concordiam, factam per dominos deputatos nostros, decanum nostrum M. Wilhelmum Heda, D. Marcum de Weess, praepositum Culeburgensem, Knyff, Lichtenberg, Waell, occasione venditionis praedictae meliorationis domus nostrae caustralis etc. quindecim flor. Renens. cur., flor. aestimato ad 29 monetae Holl., fac. 217 L. 10 sc.

.....
De diversis bonis.

.....
Item, magister Johannes de Goch, olim dns Amelgardus Petri, de domo sua claustrali, quam de gracia dominorum inhabitat, ad *calceos coratium*, ex testamento dni Gerardi de Killestejn, unum scutum Fra., fac. 11 L. 4 sc.

Item, M. Balthasar Vroye, olim dns Gerlacus de Amerongen, de *cameris super Caetzam* usque ad revocationem dominorum, sex flor. ren., fac. 48 L.

De areis, extractis ex minori camera.

Item, Henr. Gerardi Nobell, olim Theod. Zass, de una area prope *de Volrebrug* dicta *die Trouwe*, 2 L. 11 sc. 4 g.

Prædictae duae domus commutatae pro domo, dicta *'t kyndekyn* cum Ghysb. Thomae, secr. civitatis.

Item, Ghysb. vander Haer, olim *Nicolaus Ketelaer*, de domo sua *in die cleyen Jacopinen* *straet* 2 loot, argent., 't loot hoc anno pro 11 st. 1 d., fac. 11 L. 2 sc. 5 g.

Item, Elysab., relicta Adriani vd. A, olim relicta Petri Block et relicta Wilhelmi Reyneri, de domo sua dicta *Mulzenborch by die corenmarct* etc., 21 L.

De areis in civitate et pane sab^{no} (!), et primo de areis in *Novo Campo* juxta *plateam albarum dominarum* in *die Middelstraet*, a parte orientali.

Item, dns Rmus Trajecten. de stabulo suo, 3 L. 12 sc.

Item, Fraterculi S. Willebrordi, olim Johannes vander Borch, 39 L. 17 sc. 6 g.

Item, dno Jo. Purtyck, olim dns Gerlacus Brunonis, etc., 4 L. 16 sc.

Item, conv. dom. alb., olim Alphardus de Liesvelt, vic. eccl. b. Mar. etc. 11 L. 2 sc. 6 g.

Item, relicta Anto. Hoechstraten, olim M. Splinter Crabbe, etc., 4 L. 16 sc.

De areis ab occidentali parte prædictae plateae.

Item, dns Johannes Gruter, *vicarius ecclesiae majoris Trajecten.* de domo quondam *septem sororum* etc., 32 sc.

Item, dicta domus quondam septem sororum jam reparata et reaedificata propriis sumptibus et expensis dicti domini Johannis Gruyter; concessa est per literas capituli dicto domino Jo. ad vitam suam, et, post mortem suam, ad vitam Johannis et Mariae, prolium suarum naturalium, et Henrici, filii Rodulphi de Gruyter, et, post mortem istarum quatuor personarum, dicta domus devolvetur ad usus pauperum, secundum dispositionem capituli nostri.

De areis, situatis in *Novo Campo*, retro areas S. Petri, ab occident. parte prædictae plateae in *die Sceidelstraet*.

Item, Nycol. Engberti, olim Ja. *die beeltsnyder*, etc. 8 sc.

De areis, situatis in *die Ambochtstraet*, a parte occidentali.

Item, Hospit. S. Barbarae et Christina vander Heyde, olim cubicularius dni archidiaconi Traj., 20 s. civ., fac. 32 sc.

De areis inter *plateam officii* et *novum fossatum*.

De areis, situatis in *platea Minorum* prope *capellam S. Joannis*.

Item, Jacobus Loy, olim Egidius de Rover, de domo, dicta: *die Duve*, 10 sc.

De areis, situatis intra emunitatem nostram et portam albarum dominarum.

Item, dns Joannes de Renesse de Wulven, miles, olim Theod. de Zuylen, miles, de censu domus suae etc., 1 L.

De areis super *Oudtvicam*.

De areis super *Oudtvicam* a parte occidentali.

De areis, situatis extra *portam albarum* dominarum ab aquilone *viae lapideae*.

De areis in vico S. Johannis, retro dictas areas.

Item, Zanderus Henrici, pistor, et Gher. Ysaacx, molendinarius, olim Theodoricus de Vyänen et Corn. Wilhelmi, de molendino, *metten molenwerff*, et cum una portiuucula terrae in agro, in opposito s. Crucis, etc., 22 L. 5 sc.

De areis, situatis juxta dictam viam ad *Singulum austral.*, ante portam Alb. dom.

De areis, situatis inter terras dominorum S. Petri superius et inferius *in stricta via* descendendo a *via lapidea* ad *Singulum*.

Item, Henricus Mom, *apothecarius*, olim Johannes Boemhouwer hered., 11 L. 2 sc. 6 g.

Item, Jo. Wilhelmi, *in die Aep*, *apothecarius*, olim Wilhelmus pater ejus hered. 16 L. 13 sc. 9 g.

Item, Nic. Wemmer, *apothecarius*, olim Anto. Bleeflant etc. 13 L. 18 sc. 1 g.

Item, Henr. Wouw, *die clockegieter*, olim relicta *Wilhelmi de clockegieter* de duabus areis, dictis, *clockhuys*, hered. etc., 36 sc. 5 d.

De areis, situatis in dicta via a parte orientali.

Item, Phil. Gothofridi olim. Henr. Jacobi de areis dictis *Enghelenborch* etc., 77 L. 17 s. 6 d.

De areis, situatis *in lata via* S. Joannis a parte occidentali descendendo a *via lapidea* versus *Singulum*.

Item, *Hospitale Sanctorum Stephani et Sebastiani* de quinque areis etc. 44 L. 10 s.

De diversis bonis *in Veno* et alibi.

De bonis prope *Gillenbrugge*.

EXPOSITA DE PRAEMISSIS.

Item, ad vestimenta *novem choralium* ac M. Jo. Voss, *succentoris*, simul 51 ulnas panni viridis coloris, qualibet ulna computata ad 21 s. Holl., fac. 535 L. 10 sc.

Item, pro rasura panni praedicti de qualibet ulna sex alb. usuales, fac. 10 L. 4 sc.

Item, pro *foderatura* btaardi M. Jo. Voss, *succentoris* nostri, septem ulnae panni lanei albi, quaelibet ulna empta pro novem stuferis monetae Traj. curren., fac. 25 L. 4 sc.

Item, pro *foderatura* tabardorum *novem choralium* hoc anno ex gracia dominorum ex

panno albo simul 26 ulnas cum quartario, qualibet ulna computata pro novem st. monetae suprad., fac. 94 L. 10 sc.

Item, Brunoni, sartori, de factura *tabardorum* ac *caputiorum* cum *tiripendis* novem choralium ac de factura tabardi succentoris praedicti, de quolibet quinque stuf. monetae nostrae Traj., fac. 20 L.

Item, solvi D. Jo. Ghysberti, succentori dextri lateris, et Henrico Nobell, organistae, cui-libet eorum loco tabardi sex flor. R. curren., fac. 96 L.

Item, post electionem *camerariorum*, loco *refectionis*, ministravi canonicis praesentibus, videl. Amerongen, Lieverjan, Knyff, Ni. Medenblick, Lichtenberch, Doernick, Knoep, Gerlaco, Insulis, Kunretorff, Balthazar, Waell, Ja. Medenblick, Haerlem, Hellinck, Roeck et secret. capituli, cui-libet unam quartam vini Ren., quarta pro 4 st. monetae nostrae curren., fac. 17 L. 4 sc.

Item, *portatoribus* et *tenentibus saccos* una cum cerevisia, 14 L. 8 sc.

Item, chori sociis et officiantibus numero 18, videl.: Jo. Petri, Graeff, Bylaer, Maern, Frie. de Waell, Jo. Ghysberti, Portyck, Lantscroon, Breda, Jacobo Johannis, Zulen, Heycop, Custodi, Rectori, Voss succentori, organistae, Rycoldo et Kessell, scultetis nostris, pro quolibet praescriptorum mediam quartam vini Ren., quarta computata, ut supra, fac. 13 L. 8 sc.

Item, solvi Brunoni, sartori, pro novo *vexillo dedicationis*, *van root taken ende witte vesteyn*, juxta cedulam etc., 27 st. 9 d., fac. 11 L. 2 sc.

Item, solvi Henrico Loeffridi, calcifici, 9 paria calceorum choralium ecclesiae nostrae, de festo dedicationis, pro quolibet pari 3½ st., fac. 12 L. 12 sc.

Item, in profesto 1100 Virginum capitulum nostrum invitatum in domo Antonii Beeflant, solvit vinum ibi potatum in prandio 6 (?) et 15 quartas vini Renen., quarta 4 st., fac. 24 L.

Item, pro quibusdam ramis quercinis ad festum dedicationis ecclesiae nostrae, per Lamb. Henrici Loeffridi hac vice dispositis, etc., 20 sc.

Item, in eod. festo dedicationis R^{us} pater D. Jacobus Ridder, episc. Ebronensis, cantavit *summam missam* in ecclesia nostra, unde postea propinatae fuerunt P. suae ex parte capituli nostri sex quartae vini Ren. etc., 9 L. 12 sc.

Item, solvi *den geelgieter* de purificatione candelaborum et aliorum vasorum aeneorum in festo praedicto, etc. 4 L.

Item, ultima Octobris, solvi *novem choralibus* etc., 54 L.

Item, Joanni Ghysberti, succentori, etc. 20 L.

Item, Joanni Voss, succentori, etc., 15 L. 8 sc.

Item, Henr. Nobell, organistae, 30 st. fac. 12 L.

Item, altera mensis Novembris, in die animarum, solvi pro mingelino vini Malvatici, potato tempore sacrificii in summa missa, tres stuf. Holl., fac. 30 sc.

Item, solvi *custodi* ecclesiae nostrae pro compulsatione semel facta ex commissione capituli nostri pro domino Arnoldo Bokelaer, canonico majoris ecclesiae, 15 st., fac. 6 L.

Item, ministravi quatuor *senioribus choralibus* ecclesiae nostrae de psalterio M. Arnoldi Bockelaer, praedicti, quatuor phillippos, fec. 26 sc. 8 d.

Item, solvi Henrico Loeffridi, calceatori, 9 paria calceorum novem choralium nostrorum de festo *sancti Nicolai*, pro quolibet pari 4½ st., fac. 12 L. 12 sc.

Item, *episcopo choralium* pro legibus suis ex parte praebendarum *Kyesspenninck* et *Miletis* de qualibet praebenda 2 st., fac. 32 sc.

Item Wesselo, uni ex inferioribus famulis civitatis, de pensione sua pro *custodia cimeterii* per totum annum, 6 L.

Item, solvi Aleidi Clivis, praesente custode ecclesiae nostrae, de multis cingulis diversi

generis, magnis et parvis ad *albas* ornamentorum, tam dominorum quam etiam aliorum ministrorum et servantium in sacristia etc., 10 L. 16 sc.

Item, solvi *clamatoribus* vini, die Lunae post festum epiphaniae dni, juxta antiquam consuetudinem etc., 20 sc.

Item, dno Petro de Haerlem, qui in octava epiphaniae cantavit in aquila evangelium: *Qui fuit*, una quarta *vini musti Ren.*, 36 sc.

Item, die 12 mensis Februarii, assignavi Henr. Textori, nuncio, qui accepit literas a capitulo nostro deferendas Rdo nostro praeposito, dno Jo. Ingenwinckel in Colonia etc., 3 L.

Item, *den pyures op die Backerbrugge*, pro eorum carnisprivio, juxta consuetudinem etc., 20 sc.

Item, in festo sancti Matthiae apostoli, solvi cuidam nautae, qui adduxit ex *Leiderdorp* centum *arbores novellas quercinas*, plantandas in cimiterio nostro, 8 L.

Item, ex beneplacito capituli solvi postea cuidam fratri laico conventuali regularium in *Leiderdorp* pro praedictis centum arboribus quercinis, de qualibet unum stuf. monetae Holl., ad usum praescripti conventus et pro bibali dicti fratris laici effodientis, 6 st., fac. 53 L.

Item, solvi Wilhelmo de Kesell, sculteto nostro, misso pro praedictis arboribus in *Leiderdorp*, de dietis suis et de aliis requisitis, vulgariter *van staken mettie planken aen die bomen geset op ons kerkhof, om te moghen bliven staen*, juxta cedulam suam etc., 30 L.

Item, Henr. Loeffridi, qui effodit foveas, atque plantavit dictas arbores ad aliquot dies in cimiterio nostro una cum adjutoribus suis, etc., 11 L. 2 sc.

Item, die 14 mensis Martii, misi per Jo. de Platea ad manus M. Theodorici de Malsen, *nuncii* capituli nostri, ad usum M. Anto. Venroldt, qui mittebatur ex parte trium statuum *ad duem Gelbiae* in factis ruterorum ejusd. ducis, devastantium villagia hujus patriae nostrae inferioris etc., tres flor. Holl., fac. 30 L.

Item, expositi ad *meyngeldt* in venditione unius arboris in cimiterio nostro, prope murum noviter constructum per Anto. Beefflant in area sua etc., 2 L. 18 sc.

Item, solvi duobus laboratoribus, qui laboraverant circa dictam arborem, antequam exponeretur venditioni, ut evellerent eam radicibus et terra etc., 6 L.

Item, martis post judica, missus fuit Henr. Loeffridi, nuncius, cum literis capituli nostri deferendis dno *decano in Antverpia* existenti, quatenus comparere vellet hic apud nos, ad recipiendum dn. nostrum praepositum ex urbe Roma venientem etc., et dictus nuncius noster fuit absens pluribus diebus, unde solvi eidem pro ista reysa sua, duos flor. 12½ st. Holl., fac. 26 L. 5 sc.

Item, M. Anto. Venroldt, can. b. Mariae Traj. denuo missus fuit apud Ducem Gelbiae in facto ruterorum, ut supra, unde pro qualibet ecclesiarum juxta cedulam Willh. de Trajecto ntr., 39 st. Holl., fac. 19 L. 10 sc.

Item, pro 12 quartis vini Renen., potatis sub officio mandati in coena domini; item, *seniori canonico* presbytero in absentia decani, lavanti pedes; item, *canonico hebdomadario*, cappa serica induto *diacono legenti sermonem* evangelii hodierni, *subdiacono portanti crucem*; item, *provisori chori*, et duobus canonicis ecclesiae nostrae, qui ornati *dalmaticis* affuerunt hodie in *consecratione crismatis*, pro quolibet una quarta vini Ren., quarta computata hoc anno pro 3½ st., fac. 26 L. 12 sc.

Item, *nova virga argentea*, ex mandato capituli nostri *per Abell, aurifabrum*, fabricata, deferenda per scultetum nostrum, more aliarum trium ecclesiarum, ponderans in argento, tres marcas et unam unciam, marca computata pro sedecim floren. monetae nostrae Traj. curren., habet etiam in auro in locis suis, ubi dicta virga argentea deaurata est, duo nobilia Anglicana Regis Henrici, facientia undecim flor. et quinque stuy. monetae praedictae.

Item, pro factura istius virgae, ad manus *Abell*, aurifabri praescripti, M. Ja. de Lichtenberch, ad hoc opus deputato, viginti septem flor. et quinque staf. ejusd. monetae curren. fac. simul 708 L.

Item, solvi ad manus custodis, pro *figura columbae* ex ligno formata, ad festum S. Spiritus in ecclesia nostra, 10 st., fac. 4 L.

Item, solvi pro nonaginta sepibus, vulgariter *voor 90 tuynen* ad novellas arbores quercinas in cimiterio nostro plantandas, pro qualib. sepe, 1 st. et 9 alb., fac. 63 L.

Item, adhuc pro tribus sepibus, vulgariter *voor 3 tunen aen die doornboomtjes*, de qualib. sepe, ut supra, 2 L. 2 sc.

Item, solvi Egidio Henrici de octo dietis suis, quibus laborando acquavit et mundavit *cimiterium* etc. 11 L. 4 sc.

Item, solvi Eg. Henrici, qui mundavit ante festum paschae ecclesiam nostram superius et inferius, nec non totum *ambitum*, *domum capitul.*, *sacristiam* et *librariam*, 6 L.

Item, solvi *den scoorsteenveger*, *sonder ledderen*, qui purgavit *caminum* in domo, 16 sc.

Item, *in coena domini*, pro 40 magnis *panibus albis*, *mandatis dominorum* vocatis etc., 130 L.

Item, pro *parvis panibus albis*, s. *cuneis* ad usum choralium et scolarium etc., 13 L. 5 sc. 4 d.

Item, fratri Francisco, ord. praed., pro sermone facto ad populum in nocte parascheve de passione, et in die sanctae paschae de resurrectione domini, in ecclesia nostra, ex institutione dni Theoderici de Wassenauer, quondam praepositi nostri, unum scutum antiq. fra., 21 L. 15 sc.

Item, solvi cuidam fratri laico, misso per priorem Carmelitarum in Trajecto ad habendum more antiquo, 3 L.

Item, dominica *Jubilat.* capitulum nostrum dono misit per Wilh. Kessel, cuidam *successori*, in ecclesia majori celebranti primitias suas, unum flor. etc., 8 L.

Item, dominica *Cantate*, ipso die intentionis S. crucis, capitulum nostrum misit per Kessel, scultetum, ad primitias in ecclesia praedicatorum, unum flor. etc., 6 L. 10 sc.

Item, in S. penthecostes, ultima mensis Maji, capitulum nostrum propinavit in coena Rdo dno, Jo. Ingenwinckel, praeposito nostro, primo adventanti apud nos et apud ecclesiam suam, quatuor amphoras capitulares vini Ren., contin. duodecim quartas, qualibet quarta computata ad quatuor st. monetae nostrae Traj., fac. 19 L. 4 sc.

Item, quarta mensis Junii, in die Venerabilis sacramenti, capitulum nostrum habuit Rduum dominum nostrum praepositum in prandio invitatum, in domo domini nostri senioris de Amerongen, ubi aderant omnes capitulares nostri, D. Henricus Ben, can. majoris ecclesiae, et omnes, qui fuerunt de familia dni nostri praepositi. Aderat etiam validus et strenuus vir, Henricus de Massereel, vasallus censualis domini praepositi de *bonis in Balgoy*, una cum conjugue sua et filia, et sic de aliis. Erant paratae quatuor mensae quadratae, tres mensae in aula et una in camera pro invitatis ad quadraginta personas. Mensae quoque replebantur semper usque ad summum multis atque diversis ferculis preciosis, arte et industria magnifice Anto. de Bevelant subordinatis, de consilio dominorum magistrorum coquinae Lichtenberch et Kunretorff. Propinatum etiam fuit in fine convivii vinum, vulgariter dictum, *Ypocras mit Tregy ende Suykerkoeken* etc. Item, in coena venerunt invitati omnes vicarii atque officii ecclesiae nostrae; et, coena facta, reliquiae ministratae fuerunt pauperibus etc. Unde solvi, de scitu magistrorum coquinae, ex voluntate dominorum, pro singulis habitis in praedicto solenni convivio omnia juxta tenorem cujusdam cedulae, pro majori parte de manu uxoris Antho. Bevelant conscriptae, una cum centum et novem quart. vini Renen., in prandio et in coena potatis, nec non pro laboribus domicellae Aleydis, filiae praedicti Anto., et pro aliis

curialitatibus in coquina ac pro Wilhelmo *coco*, *ende voor die stadtrompers*, qui triumphando luserant ad singula *Viminia* (?) etc., simul octuaginta septem floren. et novem stuv. monetae nostrae Traj. usuales, fac. 699 L. 12 sc.

Item, sub praedicto convivio fuit per dominum nostrum seniore[m] de Amerongen, astantibus magistris coquinae praescriptis, nomine totius capituli exhibitus *quidam cyphus* argenteus, in locis suis deauratus, cum insigniis Ingenwinckel, habens in pondere argenti quatuor marcas, sex uncias et $12\frac{1}{2}$ Engels, qualibet marca, computata pro sedecim florenis monetae Traj. curren., et in auro tenuit tria nobilia Anglicana Regis Henrici cum uno equite comitis Holl. de pondere, facientia decem et novem flor. et decem stuv. monetae curren. supradictae. Item, pro factura praedicti cyphi ad manus Abell, aurifabri, viginti quatuor flor. et quindecim stuv. ejusd. monetae. Et praedictus cyphus donatus fuit per capitulum nostrum R^{do} dno nostro praeposito praescripto pro multiphariis benefactis atque servitiis ecclesiae nostrae impensis etc., quem cyphum plenum vino idem dns praepositus laetus ebibit et singuli invitati post eum. Et similiter factum fuit in coena per vicarios et officiatos. Facit pro toto cypho simul centum vigint. et unum flor. cum 10 st. praedictae monetae Traj. curren., facien. ulterius 972 L.

Item, solvi Wilhelmo, *vaginifici* pro custodia, sive coopertorio praedicti cyphi ex corio aptato, 23 st. Holl., fac. 11 L. 10 sc.

Item, *noch betaelt in die Wittevrouwenstraet* $3\frac{1}{2}$ L. *speks*, by meester Willem, *ons cock*, *aldaer doen halen ende indie maeltyt voorscr. verbesicht ende in die cedula nyet gescreven*, en was voor elke pont 1 st., fac. 28 sc.

Item, dominica octava trinitatis, septima Junii, capitulum propinavit *domicellae de Heukelum* in conventu S. Servatii prandenti, quatuor amphoras capitulares, continentes 12 quartas vini Renensis, quarta de 4 st., fac. 19 L. 4 sc.

Item, die dominica, 14 hujus mensis, de beneplacito dominorum, Wilh. de Kessell, scultetus noster, deputatus ad primitias unius *succentoris* in ecclesia S. Salvatoris, obtulit ex parte capituli nostri etc. 6 L. 10 sc.

Item, dedi *campanario* nostro pro compulsatione, semel duntaxat facta, ex beneplacito dominorum, in die sepulturae et exequiarum honestae domicellae, Nicolae, filiae Adriani de Gheer, uxoris Anto. de Bevelant etc., 6 L.

Item, solvi *den gheelgieter* pro mundatione candelaborum et vasorum aeneorum in ecclesia nostra circa diem fest. nativit. S. Joannis Baptistae, patroni nostri etc., 3 L.

Item, solvi Paulo Lato, vicino nostro, de reparatione pontis nostri prope domum Luchtsteyn circa aquas pro se et famulo etc., 4 L.

Item, mulieri, dictae *ketelmoeder*, quae extraxit urticas ex cimiterio *ende mede die straet ghewiet heeft*, etc. 20 sc.

Item, in vigilia nativitatis beati Johannis, patroni nostri, solvi ad manus custodis pro *ramis quercinis* etc., 3 L.

Item, altera nativitatis beati Joannis, in domo nostra capitulari praesentibus M. Jacobo de Lichtenberch et Wilh. de Kessell, solvi dno priori conventus in *Yselstyn*, ord. cisterc., pro uno vitro, in ambitu ecclesiae per capitulum nostrum alias donato, 10 flor., etc., fac. 100 L.

Item, capitulum nostrum propinavit dno officiali Coloniensi, coenanti infra emunitatem ecclesiae b. Mariae Trajecten. apud D. Albertum *ducem Passoviae*, praepositum Coloniensem et canon. Traj., sex quartas vini Ren., quarta de tribus stuv., fac. 9 L.

Item, octava Julii, solvi deputatis per consulatum Traj. pro mundatione fossati infra emunitatem ecclesiae nostrae, solitas leges etc., 12 L.

Item, cuidam laboratori, qui mundavit capellam sanctae crucis in ecclesia nostra, propter

positionem lapidis super sepulchrum senioris Nicolai de Bazyn, fratris Reverendi Patris domini episcopi Caesariensis etc., 16 sc.

Item, ead. die, ministravi quatuor choralibus senioribus de psalterio dni Abrahae de Leuwenberch, can. maj. ecclesiae Traj. etc., 26 sc. 8 d.

Item, in festo stationis nostrae, R^{di} Pater, dns Jac. Ridder, episc. Ebronensis, cantavit summam missam in ecclesia nostra, et, quia Paternitas sua fuit hodie in prandio cum praelatis ac superioribus trium statuum, in magno numero apud R. D. nostrum praepositum, sic postea alio die propinatum fuit P. suae ex parte capituli nostri vinum dari consuetum, de sex quartis, quarta de 4 stuv., fac. 9 L. 12 sc.

Item, septem dormientium, M. Johannes de Waell, confrater noster, exposuit in mensa R^{di} dni nostri praepositi, de consensu et beneplacito dominorum capitularium ibidem praesentium, ad usum cujusdem Juvenis, e familia dni decani nostri, dicti *Lantgen*, ad mensam cantantis atque ludentis, in ornamentum *almucii* sui, unam coronam regis Franciae, fac. 20 L.

Item, in festo b. Mariae Magdalenae, conclusum fuit in capitulo generali, quod deputati trium statuum proficiscerentur in *Rhenen*, ad dietam conceptam cum Gelrensibus, in facto invasionis patriae nostrae Transysulanae etc., unde exposui ex parte ecclesiae nostrae ad manus dni Anto. de Venrode, duos flor. Philip., flor. computato ad 25 stuv. Holl., fac. 25 L.

Item, altera Magdalenae, solvi, Balthasar, famulo dni nostri, senioris de Ameronghen, de vino potato per invitatos in domo dni sui, ultra vinum propinatum, propter processionem per consulatam Traj., et cum bibali dicti famuli, simul 13 stuv., fac. 5 L. 4 sc.

Item, dns Fre. die Coninck, deputatus cum aliis ex parte et de gremio trium statuum, ad secundam dietam in opido de *Renen* cum deputatis ducis Gelriae, ibi conceptam, adhuc in priori negotio invasionis patriae Transysulanae, recepit a qualibet quinque ecclesiarum, duos flor. Phil. aur., fl. computato ad 27 stuv. Holl., fac. pro ecclesia nostra, 27 L.

Item, dominica, die nona mensis Augusti, Wilh. de Kessell, scultetus noster, deputatus per dnos ad primitias unius *succentoris* in ecclesia Traj., filii Hermanni Vterwyc, obtulit in altari, nomine capituli nostri, duos flor., etc., fac. 12 L.

Item, die 12. mensis Augusti, donavi, nomine capituli, nuncio *Sagittariorum* extra portam *Albarum dominarum*, *deferenti caputium* etc. 4 st., fac. 2 L.

Item, in die S. Barthol., apostoli, quando praedicti sagittarii fuerant cum rege eorum in prandio etc. Mr. Balthasar Vroye, can. noster deputatus, nomine ecclesiae nostrae, donavit ibidem duos flor. etc. quolib. de 13 st. Holl., fac. 13 L.

Item, ad reformationem *solarii*, s., *testudinis*, in camera super *Caetzam*, quae consuevit esse ad usum notarii capituli nostri, pro requisitis et dietis simul 19 st. 6 wit, fac. 11 L. 16 sc.

Item, capitulum nostrum donavit cuidam *fistulatori* et *joculatori*, virgifero ecclesiae sanctae Victoris Xanctensis, qui dicebatur Joannis Galli, quoddam monile argenteum, ymagine b. Jo. Baptistae ac literis impressum, vulgariter, *een sulveren span op zyn borst*, juxta exemplar dominorum capituli S. Petri Trajecten., qui eidem fistulatori, simile monile argenteum per ob honorem R^{di} Patris Jo. Ingenwinckel, praepositi nostri, donaverant etc., fac. juxta cedulam Abell, aurifabri, 4½ loot argenti cum medio quartario ac pro auro et factura simul 7 gl. 6½ stuv. curren., fac. 58 L. 12 sc.

Item, solvi ad manus uxoris Wilhelmi de Jutfaes, vitrificis, de tribus vitris per capitulum nostrum donatis extra portam Albanarum dominarum, quorum duo vitra stant in cameris aedificatis in fundo nostro in *opposito S. crucis*, et tertium vitrum in domo noviter aedificata super aream nostram, olim vocatam *Engellenborch*, prope cingulum, quam aream in pactu habere consuevit Philippus Godefridi etc., quolibet trium vitrorum aestimato ad 15 stuv., cur., fac. 18 L.

Item, Wilhelmo filio Hermanni *inden Anker*, de redditibus suis vitalibus, ex parte quinque ecclesiarum Traj., pro jucundo ac laeto nuncio electionis dni Adriani de Trajecto, card. Derthus. in summum pontificem, juxta tenorem literarum, sigillis quinque ecclesiarum praedictarum sigillarum etc., solvi pro rata ecclesiae nostrae duos flor. monetae Holl., fac. 20 L.

Item, die veneris, quarta mensis Septembris, ex beneplacito dni nostri Senioris, instante confratre nostro *Doernick* etc., donavi cuidam *monacho Indiano*, ord. S. Benedicti, petenti eleemosynam, propter Deum etc., 28 L.

Item, solvi pro mundatione amphorarum capitularium futuro officio fabricae assignandarum etc., 20 sc.

Item, solvi conventui Albarum dominarum solitas leges annuas etc., 20 sc.

Item, duobus heemradis aggeris Leccae ex parte ecclesiarum Traj. ad annuam pensionem pro quota ecclesiae nostrae, duo scuta etc., fac. 43 L. 10 sc.

Item, solvi custodi ecclesiae nostrae de pulsu ad primam missam, singulis diebus post matutinas et de appensione vestium in 40°, et sic de aliis, quae ordinarie ex fabrica annue levare consuevit, juxta cedulam etc., 22 L. 13 sc. 3 d.

Eidem custodi de extraordinarie per eum expositis pro restibus et corrigiis campanarum ad pulsandum et baurizandum, pro lampadibus et sic de aliis, juxta cedulam etc., 16 L. 3 sc.

Item, solvi Henrico Loeffridi, calcanti *organa*, de pensione sua per totum annum tres florenos, fac. 24 L.

Item, pro *oblatis* per totum annum, juxta cedulam et dicam 6000, quolibet millenario 8 st., fac. 19 L. 4 sc.

Item, pro vino celebrantium per totum annum allato ex domo Anto. Bevelant, simul 91 quartas, juxta dicas diversi pretii etc., quarta taxata ad quatuor stuv., etc., fac. 145 L. 12 sc.

Item, *matronae choralium* ecclesiae nostrae de salario suo annuo ac de lotione *albarum mapparum* et sic de aliis, juxta cedulam suam decem flor. etc., fac. 74 L. 16 sc.

Item, Nicolao Egberti, pro mundatione domus Venerabilis Sacramenti, hoc anno 15 st., fac. 6 L.

Item, solvi Theodoro Nicolai, ligatori librorum, de nova ligatura registrarum ecclesiae nostrae per industriam M. Joannis die Waell, confratris nostri, quondam secretarii capituli, et pro ligatura libri provisionis choralium, juxta cedulam etc., 53 L. 11 sc.

Item, postquam feci computationem meam in fabrica de anno elapso vicesimo primo, venerunt domini mei invitati ad prandium in domo mea una cum notario et sculteto, et potatae fuerunt in vino musto viginti duae quartae etc., 35 L. 4 sc.

Item, pro scriptura hujus registri, 16 L.

EXPOSITA IN FACTIS INDULGENTIARUM, ANNO XXII. REMIGII INTRANTE.

Item, assignavi Henrico Loeffredi, nuncio nostro, qui affixit viginti cedulas impressas *indulgentiarum* nostrarum, una cum *insigniis Leonis X.* valvis ecclesiarum et portis civitatis, pro laboribus suis ac expensis *farinae pulmentariae* simul quinque st. Holl., fac. 2 L.

Item, custodi ecclesiae nostrae, juxta ordinationem capituli pro pulsatione *magnae campanae ac baurizatione* de mane post matutinas et de sero post completorium in stationibus urbis Romae, quae observantur in ecclesia nostra, cum erectione crucis etc. per totam quadragesimam, in festo paschali, pentecostes, in adventu dni, in singulis quatuor temporibus, quatuor flor. 10 st. curren., fac. 36 L.

Item, die Sabbati post dominicam: *Esto mihi*, assignavi ad manus Joannis de Platea, cum cedulis deferendis ad ecclesias parochiales et ad conventus mendicantium nostrae civitatis tres stuv. Holl., fac. 30 sc.

Item, tradidi ad manus dicti Henrici Loeffridi pro quinque portariis civitatis *Tollensteghe dubbelt*, pro quolibet unum stuv. Traj., fac. 2 L.

Item, ex commissione capituli propinatae fuerunt 28 quartae vini Ren. in tribus conventibus mendicantium, videl. 10 quartae in conventu fratrum minorum, 9 quartae in conventu fratrum praedicatorum et octo quartae in conventu fratrum Carmelitarum in Trajecto, pro eorum sermonibus per vices in ecclesia nostra, tam in adventu dni, quam etiam in quadragesima proclamatis, qualibet quarta computata pro 4½ stuv., fac. 50 L. 8 sc.

Item, R^{do} Patri Jacobo Ridder de Kalkar, episcopo Ebronensi, suffraganeo R^{mi} dni episcopi Traject., de quinque sermonibus in ecclesia nostra quinque feriis sextis in 40ma post dominicam: *Invocavit*, de mane, hora septima, pro P. sua ad populum declamatis, etc. tres flor. monetae Holl., fac. 30 L.

Sequentia ministrantur annuatim ex fabrica minori camerario capituli nostri.

Item, pro memoriis dni Amelgardi Petri de Haerlem, can. et Lamberti Theodorici ejus nepotis, vicarii, c. praesentis de undecim antiphonis etc., 63 L.

DEFALCATIONES.

Item, Lambertus Johannis defalc. de 6 jug., de quolib. de *nova slusa vanden Hynderdam*, etc. 4 L.

EXPOSITA DE PRAEMISSIS.

Item, *rectori scholarium* de provisione chori, de vicaria S. crucis, quinque stuf., fac. 2 L.

Item, assignavi ad manus D. Symonis pro foederatura novae diploidis suae etc., 10 L.

V.

Clemens, episcopus, servorum servus Dei, dilecto filio, Alberto Pighio, Campensi, rectori parochialis ecclesiae de *Overschie*, Trajecten. dioc., magistro in artibus, cubiculario secreto et familiari nostro, salutem et apostolicam benedictionem. Grata familiaritatis obsequia, quae nobis hactenus impendisti et adhuc solertibus studiis impendere non desistis, nec non literarum scientia, vitae ac morum honestas aliaque laudabilia probitatis et virtutum merita, quibus personam tuam etiam fide dignorum testimoniis juvari percepimus, nos inducunt, ut tibi redamur ad gratiam liberales, dudum siquidem omnia beneficia ecclesiastica, cum cura et sine cura, et tum in May et certis aliis tunc expressis mensibus, donec generalis expeditio gratiarum expectatarum per nos concedendarum fieret, aliaq., per resignationem extra Romanam curiam vacatura, collationi et dispositioni nostrae reservamus, decernentes ex tunc irritum et inane, si secus super hiis a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, contingeret attemptari. Cum itaque postmodum parochialis ecclesia de *Overschie* et perpetua cap^{nia} in parochiali ecclesia in *Noortwyc*, Traj. dioc., quas quondam Martinus Dorpius, ecclesiae de *Overschie* rector et in ecclesia de *Noortwyc* perpetuus capellanus, dum viveret, obtinebat, per obitum dicti Martini, qui de mense Maji ultimo praeteriti, extra Romanam curiam, diem clausit extremum, vacaverint et vacent ad praesens, nullusque de illis praeter nos hac vice disponere potuerit sive possit, reservatione et decreto obsistentibus suprascr.; Nos tibi, qui etiam continuus commensalis noster et in theologia baccalaureus formatus existis, et asseris, dilectum

fratrem, Johannem de Campis, qui se gerit pro clerico, ecclesiam de *Overschie* et capellaniam praedictas, nullo titulo nulloque juris adminiculo sibi desuper suffragante, per certum tempus, citra tamen annum, detinuisse et detinere indebite occupatas, praemissorum obsequiorum et meritorum tuorum intuitu, specialem gratiam facere volentes, teque a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis, a jure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existis, ad effectum praesentium duntaxat consequendum harum serie absolventes et absolutum fore censentes, nec non omnia et singula beneficia ecclesiastica, cum cura vel sine cura, quae obtines et expectas, ac in quibus et ad quae jus tibi quomodolibet competit, quaecumque, quotcumque et qualiacumque sint, eorumque fructuum, reddituum et proventuum veros annuos valores, ac hujusmodi dispositionum tenores praesentibus pro expressis habentes, ecclesiam de *Overschie*, ac, quae sine cura est, capellaniam praedictas, quarum fructus, redditus et proventus, viginti marcharum argenti puri, secundum communem estimationem, valorem annuum, ut etiam asseris, non excedunt, sive praemisso sive alio quovismodo, aut ex alterius cujuscunque persona, seu per liberam resignationem dicti Martini vel cujusvis alterius, de illis in dicta curia vel extra eam, etiam coram notario publico et testibus sponte factam, et dictam ecclesiam de *Overschie*, per constitutionem, felicitis recordationis, Johannis Papae XXII, praedecessoris nostri, quae incipit: *Execrabilis*, vel assecutionem alterius beneficii ecclesiastici, quavis auctoritate collati, vacent, etiamsi tanto tempore vacaverint, quod earum collatio, juxta Lateranens. statuta concilii, ad sedem apostolicam legitime devoluta, ipsaeque ecclesia de *Overschie* et capellania dispositioni apostolicae specialiter vel alias generaliter reservatae existant, et super eis inter aliquos lis, cujus statum praesentibus habere volumus pro expresso, pendeat indecisa, dummodo eorum dispositio ad nos hac vice pertineat, cum omnibus juribus et pertinentiis suis, apostolica tibi auctoritate, conferimus et de illis etiam providemus. Quocirca venerabili fratri episcopo Casertan. et dilectis filiis sanctae Gudulae Bruxellen. et sancti Petri Lovaniensis oppidorum Cameraren. et Leodien. dioc. ecclesiarum, decanis, per apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi, vel duo aut unus eorum, vocatis dicto Johanne et aliis, qui fuerint evocandi, per se vel alium seu alios, te vel procuratorem tuum tuo nomine, in corporalem possessionem ecclesiae de *Overschie* et capellaniae juris ususque et pertinentiarum praedictorum inducant, auctoritate nostra, et defendant inductum, amotis dicto Johanne et quibuslibet, de illius et ecclesiae de *Overschie* praedictorum fructibus, redditibus, proventibus, juribus et obventionibus universis integre responderi, contradictores, auctoritate nostra, appellatione postposita, compescendo, non obstantibus, piae memoriae, Bonifacii Papae VIII, etiam praedecessoris nostri, et aliis apostolicis constitutionibus contrariis quibuscunque; aut si aliqui super provisionibus sibi faciendis de hujusmodi vel aliis beneficiis ecclesiasticis in illis partibus, speciales vel generales dictae sedis vel legatorum ejus literas impetrarint, etiam si per eas ad inhibitionem, reservationem et decretum vel alias quomodolibet sit processum, quibus omnibus te in assecutione ecclesiae de *Overschie* et capellaniae praedictarum volumus anteferri, sed nullum per hoc eis, quoad assecutionem beneficiorum aliorum praejudicium generari, seu, si venerabili fratri nostro episcopo Trajectensi, vel quibusvis aliis communiter vel divisim ab eadem sit sede indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicujus minime teneantur, et ad id compelli, aut quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint; quodque de hujusmodi vel aliis beneficiis ecclesiasticis ad eorum collationem, provisionem, praesentationem seu quamvis aliam dispositionem, conjunctim vel separatim spectantibus nulli valeat provideri per literas apostolicas, non facientes plenam et expressam et de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem et qualibet alia dictae sedis indulgentia, generali vel speciali, cujuscunque tenoris existat, per quam praesentibus non expressam vel

totaliter non insertam, effectus hujusmodi gratiae impediri valeat quomodolibet vel differri, et de qua cujusque toto tenore habenda sit in nostris literis mentio specialis.

Nos enim, prout est, irritum decernimus et inane, si secus super hiis a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter attemptatum forsitan est hactenus vel in posterum contigerit attemptari; nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae absolutionis, collationis, provisionis, mandati, voluntatis et decreti infringere, vel ei, ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli, apostolorum, ejus se noverit incursum.

Datum, Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicae millesimo quingentesimo vigesimo quinto, quinto kl. Junii, pontificatus nostri anno secundo.

VI.

COMPUTUS, DE FRUCTIBUS ETC., PRAEPOSITURAE ECCLESIAE

S. JO. TRAJ., SUPER ANNO, 1527.

RECEPTA PER ME TH. LIEVERJAN, PROCURATOREM R^{di} PATRIS DNI JO. INGENWINCKEL,

PRAEPOSITI ECCLESIAE S. JO. TRAJ., DE FRUCTIBUS ETC. EJUSD. PRAEPOSITURAE

SUAE SUPER ANNO ETC. VICESIMO SEPTIMO.

Summa omnium receptorum 736 gl. 2 st. 1 d.

EXPOSITA DE PRAEMISSIS.

Item, pro cyrothecis ministratis in vigilia nativitatis Christi, chorisociis et officiantibus etc., una cum bibali, 2 gl.

Item, episcopo choralium eccl. nostrae in festo S. Nycholai, pro solitis legibus suis etc., 8 st.

Item, Petro de Harlem, qui in festo palmarum cantavit pro dno praeposito in summa missa passionem dni, duas quart. vini Ren., fac. 6 st.

Item, de expositis per me, quando d. Abel arrestatus fuit ac etiam citatus super obligatione per eundem facta pro magistro Kempone, commissario in Frisia, 1 gl. 12 st.

Item, quando satellites invaserunt domum D. Commendatoris Theutoniorum in Maersen, comparuit apud me, diversis vicibus, ballivus d. praepositi una cum uxore, filio et nauta, ad communicandum super conservatione domus in Mydrecht, in praesentia Wilhelmi Kessel, sculteti etc., 1 gl. 12½ st.

Item, solvi Jac. Hermanni, rectori scholarum in ecclesia nostra, de quibusdam scripturis, 6 st.

EXPOSITA ANNO XXVII, IN GWERRIS.

Item, lunae, 19. mens. Aug., presente Wilhelmo de Kessel, pro duobus sociis ex *subt. vanden Achtienhoven*, ituris altera die versus Mydrecht apud balivum pro custodia domus ibidem, duos flor. Phil., pro quibus emeret arma defensoria, fac. 2 gl. 10 st.

Item, die sabbati, ultima Aug., solvi per Wilhelmum de Kessel, ex concordia facta per eundem cum quodam Henrico de Doirn stipendiario, acceptato ad custodiam dictae domus in Mydrecht cum balivo nostro, propter incursiones Rutherorum, hinc inde et post paucos dies

ipse Henr. de Doirn exclusus fuit a domo per dictum balivum, cum quadam injuria (ut dicebat), unde expediebat et consultum videbatur amicis, propter causas cum eodem concordare, unde recepit quatuor flor. Phil., fac. 5 gl.

Item, eod. die, solvi Johanni famulo balivi et cuidam Adriano ex *Wilnis*, venienti ex castro de *Mydrecht*, pro quibusd. necessariis, 8 st.

Item, solvi pro pluribus vigiliis observatis in curia d. n. R^{mi} in civitate Trajecten. ex ordinatione quinque ecclesiarum, pro personis earundem tam absentibus quam praesentibus, juxta cedulam pendentem in choro, fac. pro d. n. praeposito, 22 st.

Item, Anthonio filio Wilhelmi Kessell, qui missus fuit cum literis patris sui ad balivum in *Mydrecht* pro custodia domus ibid., 6 st.

Item, Johanni famulo balivi, venienti ex *Mydrecht*, dedi pro portatura quorundam instrumentorum ferreorum in penu circa *puteum* et supra portam pro munimine domus sil. et pro expen., 37 st.

Item, 19. mensis Sept., Ghysbertus, nuntius civitatis Trajectensis, missus fuit versus terram Cliven. et ad Coloniam c. literis meis, una cum copiis literarum dni nostri Trajectensis, ad subditos praepositurae S. Johannis directarum cum minuta cujusd. supplicationis conceptae dirigendae per procuratores et amicos dni praepositi in terra Clivensi existentes ad eund. d. n. R^{mum} in praedicto negotio subditorum praepositurae, et rediit sext. Oct. praedict. nuntius ex Colonia, deferens secum literas a d. praeposito sanctorum apostolorum et dno Henrico Ben, unde ego assignavi eidem Ghysb. nuntio etc., 20 st.

Item, solvi diversis vicibus, dno Lamberto Jo., presbytero eccl. nostrae, misso tam in *Wyck*, apud d. R^m cum supplicationibus pro defensione subditorum, quam in *Mydrecht*, una cum magistro Hardino, vicecurato ibidem, qui in eod. negotio etiam venit cum literis per capitaneos et castellanos d. Reverendissimi ad scultetos et burones, ibidem missis, unde exposui pro singulis, tam expensis quam dietis simul, juxta manuale meum, 4 gl. 6 st.

Item, venit M. Hardinus, vicecuratus in *Mydrecht*, in vigilia Symonis et Judae in negotio quorundam subditorum, ibidem captivorum per illos de *Apcoude*, pro expensis factis in favorem captivorum, 12 st.

Item, altera Symonis et Judae, dns Adrianus Doncker, capellanus, dni decani, nomine missus fuit in *Wyck* c. informatione apud d. n. R^m in negotio dictorum captivorum, et quia petebatur contributio nomine d. R^{mi} a subditis praepositurae, unde solvi dicto d. Adriano, 1 gl. 8 s.

Item, M. Jo. Voss, curatus in *Wilnis*, venit, die sexta mensis Novembris, referens conditiones captivorum super Abcauda, et eod. die supervenerunt illi de *Achtienhoven*, subditi praepositurae, cum novis literis a dno R^{mo} missis super nova impositione, et postea in profesto Catherinae dictus m. Jo. Voss iterum venit ex *Wilnis*, nuntians quaedam sibi commissa a Ghysberto vd. Aa, castellano in *Mydrecht*, unde nuntio habui solvere expens., insimul 1 gl. 5 st.

Item, 9. Decemb., misi Everardum nuntium (quia praedictus nuntius Egidius non audebat intrare opidum *Wyck*) c. literis R^m D. praepositi datis Coloniae ad D. n. R^m, et iste Everardus absens fuit per tres dies expentans responsum, quod tamen literaliter non fuit datum, unde solvi eidem, 12 st.

Item, postquam Gelrenses dictam domum de *Mydrecht* offerebant dimittere, sub conditione, quod eadem domus taliter custodiretur, ne ab aemulis eorundem invaderetur, primo missus fuit Quirinus, nuntius civitatis, cum literis capituli ad R^{dum} dn. praepositum Xanten. de mense Januarii anno 28, et fuit absens per octo dies, quolibet die quinque stuv. Holl., fac. 2 gl.

Item, postea, die ultima mensis Januarii, missus fuit Wilhelm. Kessell, equester, cum literis credentialibus, capituli nostri nomine, apud dn. praepos. tam in Embrica, quam in Xanctis

pro conservatione dictae domus, et fuit absens quatuordecim diebus, unde etc. juxta cedulam, quae nondum adhuc est reperta.

Item, die ultima Februarii dns Lambertus Jo. missus fuit cum literis credentialibus ad do. decanum nostrum in Amsterodammis ad impetrandum *een stylzaet* pro dicta domo in *Mydrecht* etc., 1 gl. 10 st.

Item, in praedicto negotio *van die stylzaet*, tam pro domo, quam pro subditis praepositurae, missus fuit Ever., nuntius civitatis c. liberis capituli ad do. Georg., altarium in *Witnis*, quod ipse dictas literas praesentaret domino decano nostro in Holl. et fuit absens per duos dies, etc., 10 st.

Item, die 26. mens. Martii, anno quo supra 28, d. Jacobus de Medenblick concanonicus noster, deputatus una cum aliis ad custodiendam dictam domum de *Mydrecht*, postquam *Gelrensens* eandem dimiserunt, recepit in aere 25 gl.

Item, penultima mensis Marcii, duo nautae, qui eorum periculo navigio detulerunt quaedam victualia, videl., panes pistos unius modii et farinam duorum modiorum tritici, duo vasa cerevisiae, unde receperunt dicti nautae pro eorum salario juxta conventionem cum ipsa factam, 2 gl.

Pro istis tribus modii tritici et duobus vasis cerevisiae receperunt pistor et braxator siliginem de soll. Wilh. Kessell, quae siligo spectabat ad dominum praepositum.

Item, Nycholaus, nuntius civitatis, missus fuit cum literis capituli nostri, ad d. decanum nostrum in Leydis in negotio *van die stylzaet ende sauegarde*, impetran. a dno de Hoehstraten, unde recepit 25 st.

Summa expositorum in Gwerris 72 gl. 17 st.

VII.

In nomine domini Amen. Anno a nativitate ejusdem dni millesimo quingentesimo trigesimo quinto, indictione nona, die vero dominica, vigesima tertia mensis Januarii, hora primarum vel quasi, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Pauli, divina providentia, Papae tertii anno secundo, in Reverendi venerabiliumque ac circumsectorum virorum, dominorum, Thomae de Nykerken, decani, Bartholomaei Knyff, Jacobi de Lichtenberch, Wilhelmi de Doirnick, Stephani de Rumelaer, Arnoldi Knoep, Johannis ex Insulis, Jacobi de Medenblick, Gerardi Comans, Theodrici Geyen, Adriani Bevelant, Wilhelmi Burchgraeff, Conrardi ten Duynen et Cornelii Palinck, canonicorum capitularium ecclesiae sancti Johannis Traj., capitulum ejusdem ecclesiae facientium et repraesentantium, in eorum domo capitulari, capitulo ad hoc per me notarium infrascriptum specialiter indicto, capitulariter congregatorum meique notarii publici et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum praesentia, personaliter constitutus, venerabilis et circumspectus dns, magister Albertus Pighius, canonicus et thesaurarius majoris ecclesiae Traj., habens ac tenens suis in manibus quasdam literas apostolicas praefati sanctissimi domini nostri Pauli P. tertii, sanas, integras, non cancellatas nec rasas, neque in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vicio ac suspitione carentes, cum cordula canapis, more Romanae curiae dependente, bullatas, provisionem ac gratiam de et super canonicatu et praebenda ac praepositura ecclesiae sancti Joannis supradictae, per mortem Reverendi patris, domini Johannis Ingenwinckel, ultimi possessoris eorundem seu alias quovismodo vacan., per praefatum Sanctissimum Dominum nostrum sibi factam et gratiose concessam ac alia in eisdem

literis expressa, continentes, quas ibidem produxit et exhibuit, dictisque dominis decano et capitulo, quantum melius et efficacius potuit, exhibuit, insinuavit et publicavit, ac in vim earundem literarum se ad realem, actualem et corporalem possessionem dictorum canonicatus et praebendae ac praepositurae juriumque et pertinentiarum omnium eorundem admitti petiit ac instantanter requisivit et postulavit. Unde dni praedicti, habita prius inter ipsos super praemissis modica deliberatione, et supradicto domino Alberto Pighio, super certis articulis, praedecessoribus suis praepositis semper in admissione eorum proponi solitis, videl. de deputando sculteto praepositi ac officiali ex eorum capitulo, tribus juramentis per ipsum praestandis, ac ministratione, more solito sibi facienda de fructibus praebendae praepositurae incorporatae sufficienter praecavato, et ipso, non plus vel minus circa praemissos articulos velle facere, quam praedecessores sui fecerunt, respondente, eundem dominum Albertum per organum praefati domini decani Thomae de Nykerken, ad praedictos canonicatum et praebendam ac praeposituram sic (uti praemittitur) vacan., salvis juribus, statutis et consuetudinibus dictae eorum ecclesiae, nec non juramentis duobus in latina et tertio in vulgari linguis, per praedecessores suos praepositos praestari et sigillis eorum communiri solitis, et quarto adhuc juramento, per Sanctissimum Dominum nostrum saepedictum jam noviter ex Urbe transmissio per ipsum praestandis, admiserunt, in nomine patris et filii et spiritus sancti. Et in signum verae, realis, actualis et corporalis possessionis canonicatus et praebendae ac praepositurae praedictorum, praefatus dominus Thomas de Nykerken, decanus, dictum Reverendum patrem, dominum Albertum Pighium, praepositum, religione indu. ad chorum ejusdem ecclesiae ducens, eundem in sinistro latere dicti chori in supremo loco instituit et installavit, super quibus omnibus et singulis dns Albertus praepositus supradictus petiit sibi a me notario publico et infrascripto unum vel plura publicum vel publica fieri, confici atque tradi instrumentum et instrumenta.

Acta sunt haec Trajecti, in locis respective supradictis, sub anno, indictione, die, mense, hora et pontificatu praescriptis, praesentibus ibidem venerabilibus et discretis viris dominis Adriano de Renesse, majoris, et Arnolde Buyser, sancti Salvatoris ecclesiarum Traj., canonicis et scolasticis, testibus ad praemissa vocatis specialiter atque rogatis.

Et ego Jacobus de Novaporta, clericus Trajectensis dioecesis, sacra apostolica auctoritate notarius praefatorumque venerabilium dominorum decani et capituli scriba juratus, etc.

VIII.

Paulus, episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio, Carolo Perrenot, praeposito ecclesiae sancti Johannis Traj., salutem et apostolicam benedictionem.

Nobilitas generis nec non laudabilia tuae puerilis aetatis indicia, ex quibus, prout fide dignorum testimoniis accepimus, verisimiliter concipitur, quod succedentibus tibi annis te in virum debeat producere virtuosum, nos inducunt, ut tibi reddamur ad gratiam liberales. Cum itaque, sicut accepimus, praepositura ecclesiae sancti Johannis Trajecten., quam quondam Albertus Pighius, ipsius ecclesiae praepositus, dum viveret, obtinebat, per obitum ejusdem Alberti, qui extra Romanam curiam de mense Decembri proxime praeterito diem clausit extremum, vacaverit et vacet ad praesens, Nos tibi, qui, ut asseris, in duodecimo vel circa tuae aetatis anno constitutus et dilecti filii, nobilis viri, Nicolai Perrenot, dni in temporalibus loci de Granvelle, Bisunt. dioec., et charissimi in Christo filii nostri Caroli, Romanorum Imperatoris semper Augusti primi consilarii, natus existis, ac pro quo charissima in

Christo filia, Maria, regina relicta Hungariae illustris, pro eodem Carolo imperatore in partibus illis gubernatrix, nobis super hoc humiliter supplicavit, praemissorum indiciorum intuitu, specialem gratiam facere volentes, teque a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdictionis aliiisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis, a jure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existis, ad effectum praesentium duntaxat consequendum harum serie absolventes et absolutum fore censentes, nec non omnia et singula beneficia ecclesiastica, sine cura, quae obtines, ac cum cura et sine cura, quae exspectas, nec non, in quibus et ad quae jus tibi quomodolibet competit, quaecunque, quotcunque et qualiacunque sint, eorumque fructuum, redituum et proventuum veros annuos valores, praesentibus pro expressis habentes, praeposituram praedictam, quae in majori Traj. non tamen post pontifical. major (!) et in dicta S. Joannis ecclesiis principalis dignitas existit, ac cujus et archidiaconatus ac aliorum illi forsannorum fructus, redditus et proventus ducentorum ducatorum auri de camera, secundum communem existimationem, valorem annum, ut etiam asseris, non excedunt, sive, ut praemittitur, sive alias quovis modo, quem etiam ex illo quaevis generalis reservatio, etiam in corpore juris clausa, resultet, praesentibus haberi volumus pro expresso, aut ex alterius cujusdam persona seu per liberam resignationem dicti Alberti vel cujusvis alterius de illa in eadem curia vel extra eam, etiam coram notario publico et testibus sponte factam, aut constitutionem, felicitis recordationis, Johannis P. P. XXII. praedecessoris nostri, quae incipit: Execrabilis, vel assecutionem alterius beneficii ecclesiastici, quavis auctoritate collati, vacet, etiam si tanto tempore vacaverit, quod ejus collatio, juxta Lateranensis statuta concilii, ad sedem apostolicam legitime devoluta, ipsa praepositura dispositioni apostolicae specialiter, vel ex eo, quod dignitas principalis existit, ut praefertur, generaliter reservata existat, et ad illam consueverit quis per electionem assumi, eique animarum ac etiam jurisdictionalis et fori contentioni contentiosi (!) cura imminet, et super ea inter aliquos lis, cujus statum praesentibus haberi volumus pro expresso, pendeat indecisa, dummodo tempore datae praesentium non sit in ea alicui specialiter jus quaesitum cum archidiaconatu et annexis hujusmodi ac omnibus juribus et pertinentiis suis, apostolica tibi auctoritate conferimus et de illa etiam providemus. Quocirca venerabili fratri nostro, episcopo Varentin. et dilectis filiis, archidiacono ecclesiae Atrebatens. ac officiali Trajectens., per apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi vel duo aut unus eorum, per se vel alium seu alios, recepto prius a te, nostro et Roman. ecclesiae nomine, fidelitatis debitae solito juramento, juxta formam, quam sub bulla nostra mittimus introclusam, vel procuratorem tuum nomine tuo, in corporalem possessionem praepositurae, archidiaconatus et annexorum juriumque et pertinentiarum praedictorum inducant auctoritate nostra et defendant inductum, amoto exinde quolibet illicito detentore, facientes te vel, pro te, procuratorem praedictum, ad eandem praeposituram, ut est moris, admitti, tibi que de illius et eorundem archidiaconatus ac annexorum fructibus, redditibus, proventibus, juribus et obventionibus universis integre responderi, contradictores auctoritate nostra, appellatione postposita, compescendo; non obstant., piaae memoriae, Bonifacii P. P. VIII., etiam praedecessoris nostri, et aliiis apostolicis constitutionibus, ac majoris et sancti Joannis ecclesiarum praedictarum juramento, confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, statutis et consuetudinibus nec non quibusvis privilegiis et indultis apostolicis, majori et S. Joannis ecclesiis praedictis ac dilectis filiis illarum capitulis super electione seu alia dispositione de dicta praepositura per eos facienda, sub quibuscunque tenoribus et formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriis derogatoriis aliisque efficacioribus et insolitis clausulis, nec non irritantibus et aliis decretis, etiam motu proprio et ex certa scientia etiam per nos et sedem praedictam, in genere et in specie, etiam iteratis vicibus concessis, approbatis et innovatis, quibus omnibus, etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque totis tenoribus,

specialis, specifica, individua et expressa ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales, idem importantes, mentio seu quaevis alia expressio habenda aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, et forma in illis tradita observata, inserti forent praesentibus pro sufficienter expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice duntaxat specialiter et expresse derogamus, contrariis quibuscunque; aut si aliqui super provisionibus sibi faciendis, de dignitatibus ipsarum majoris et S. Joannis, ecclesiarum speciales vel aliis beneficiis ecclesiasticis in illis partibus generales dictae sedis vel legatorum ejus literas impetrarint, etiam si ad eas, per inhibitionem, reservationem et decretum vel alias quomodolibet sit processum; quibus omnibus te in assecutione dictae praepositurae volumus anteferri, sed nullum per hoc eis quoad assecutionem dignitatum vel beneficiorum aliorum praedictarum generari; aut si episcopo Traject. et capitulis praefatis vel quibusvis aliis communiter vel divisim ab eadem sit sede indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicujus minime teneantur, et ad id compelli, aut, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint; quodque de dignitatibus majoris et sancti Joannis ecclesiarum, hujusmodi vel aliis beneficiis ecclesiasticis ad eorum collationem, provisionem, praesentationem, electionem seu quamvis aliam dispositionem, conjunctim vel separatim spectantibus, nulli valeat provideri, per literas apostolicas, non facientes plenam et expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto hujusmodi mentionem, et qualibet alia dictae sedis indulgentia generali vel speciali, cujuscunque tenoris existat, per quam praesentibus non expressam vel totaliter non insertam effectus hujusmodi gratiae impediri valeat quomodolibet vel differri, et de qua cujusque toto tenore habenda sit in nostris literis mentio specialis, seu, si praesens non fueris ad praestandum de observandis statutis et consuetudinibus majoris et sancti Joannis ecclesiarum praedictarum solita juramenta, dummodo in absentia tua per procuratorem idoneum, et, cum ad ecclesias ipsas accesseris, corporaliter illa praestes. Nos enim tecum, ut praeposituram praedictam vigore praesentium recipere et retinere libere et licite valeas, defectu aetatis praemissae, quem ad hoc pateris in illius anno praedicto vel circa constitutus, ut praefertur, ac Lateranen. concilii et quibusvis aliis constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac statutis et consuetudinibus, ut praefertur, roboratis, nec non privilegiis et indultis supradictis caeterisque contrariis nequaquam obstantibus, dicta auctoritate apostolica, tenore praesentium, de specialis dono gratiae, dispensamus, proviso, quod praepositura praedicta, debitis propterea non fraudetur obsequiis, et animarum cura in ea, si qua illi immineat, nullatenus negligatur, et insuper ex nunc irritum decernimus et inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae absolutionis, collationis, provisionis, mandati, derogationis voluntatis, dispensationis et decreti infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli, apostolorum, ejus, se noverit incursurum. Datum Romae, apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicae millesimo quingentesimo quadragésimo secundo, sexto Februarii, pontificatus nostri anno nono.

IX.

In nomine dni, amen. Anno a nativ. ejusd. dni xv. sexagesimo secundo indict. v. die veneris, ultima mensis Julii, pontificatus sanctiss. in Christo patris ac dni nostri, dni Pii, divina providentia, Papae quarti anno tertio, in praesentia ven^{lium} et egregiorum virorum, dn. et magistrorum, Danielis Verheiden, decani, Barthol. Knyff, Adriani Bevelant, Heinr.

Ruysch, Adriani de Suylen, Jasp. ab Haemstede, Joannis de Breda, Stephani de Rumelaer, Willh. Pyll, Gerardi Knoop et Bern. Wtenengh, canonicorum capitularium ecclesiae S. Jo. Traj., capitulumque ejusd. ecclesiae facientium etc., in eorum domo capitulari etc. congregatorum ac coram me notario publico et testibus infrascriptis etc., personaliter constitutus, Revus et magnificus dñs ac mgr Johannes de Vecht, metropolit. ecclesiae Traj. decanus, tanquam procurator et, eo nomine, eximii atque egregii viri, dñi ac mgri Buchonis a Montsima, praepositi et archidiaconi ecclesiae S. Joannis Traj., prout de suae procuracionis mandato, per quoddam publicum instrumentum, manu et signo, uti apparuit, Joannis le Begge, clerici cameracen. dioc., etc., notarii signatum, satis constitit, non vi, dolo, metu, fraude aut aliqua alia sinistra machinatione etc. circumventus, sed sponte, libere ac animo bene (uti apparuit) deliberato, tactis per eum scripturis sacrosanctis, ac manu sua dextra, more sacerdotum, ad pectus suum posita, duo diversa ac immediate sequentia, in animam sui principalis, praestitit juramenta, unum videlicet fidelitatis ac de observandis statutis et consuetudinibus ecclesiae, in latina, et alterum in vulgari lingua, de fortalio et ejus castellano in *Mydrecht*, quorum juramentorum tenores hic sequuntur et sunt tales:

» Ego Joannes de Vecht juro in animam principalis mei, per haec sancta Dei evangelia, quae manu mea tango, quod idem principalis meus jura ecclesiae S. Joannis et libertatem ipsius pro posse suo conservabit, honestas consuetudines hactenus observatas observabit, capitulo suo praebendas, canonicorum et aliorum officiorum ac alia, quae ipsi capitulo ac canonicis et officialis praedictis tenetur, temporibus debitis sine diminutione sive protractione ministrabit, vocatus ad capitulum a decano seu capitulo, veniet, nisi praepeditus fuerit legitima praepeditio, bona ecclesiae nunc habita et in posterum habenda, non alienabit, alienata pro posse suo recuperabit, in incorporationem praepositurae suae nullum consensum dedit neque dabit, temporales jurisdictiones nemini in pactum concedet neque alienabit, sine consensu et consilio decani et capituli sui, nec ibidem judicem damnosum ecclesiae suae constituet, decanum et capitulum, ac bona capituli in jure suo pro posse suo conservabit, vasallos et ministeriales suos liberos non dimittet, bona praepositurae de novo non infeudabit, munitiones in bonis praepositurae aut capituli sine consensu capituli non aedificabit, bona ad capitulum spectantia sibi non usurpabit, et omnia praedicta firmiter et fideliter observabit, sic eum Deus adjuvet et omnes sancti ejus.»

» Ik Johan vande Vecht, als procuratoir vanden weerdighen heeren, heere Bucho v. Montsima, proost ende archi-diaken der kerke S. Johans tot Utrecht, maecke kenlick alle luyden, dat ick in 't capittelhuysse van S. Johans etc. geloofst hebbe, love ende seekere by eere, trouwe ende sekerheyt myns principaels voorn., ende hebbe myn hant op myn borst leggende lyefflick ten heiligen gesworen, aen handen des w. hr. dekens ende capittels v. S. Jans voorsz., also dat myn principale tot geenre tyt opten huysse tho Mydrecht den easteleyn aldaer versetten en zal, voor die tyt, dat die ander, die daerop comen sal, mit zyne besegelde brieve geloofst heeft, dat hy 't huys voorsz. nyet versetten noch versellen en sal, noch geenerhande commer noch schoude daerop maecken, noch tot geenre tyt vande voorsz. kerke ende capittle ontferren, vervreemden noch veranderen en zal, in geenrewys, ten zy by wille, toedoen ende consent myns principaels, ende des gemeens capittels der kerke voorsz., 't welck ik in alle manieren voorsz. van wegens myns principaels voorn. mede gelovet hebbe, volcomelick ende onverbreekelyck te houden. Ende des tot eene oirconde, heb ick desen brief by mynen principaels doen bezegelen.»

Quibus quidem juramentis sic, uti praemittitur, per praefatum dn. decanum etc. praestitis, idem dñs decanus domum capitularem una cum supranominatis dñis capitularibus exiens, chororum dictae ecclesiae S. Joannis adiit et intravit, atque ibidem in sinistra summi altaris

parte, qua evangelium canitur, tactis scripturis sacrosanctis, ac manu etc. ad pectus posita, sequens in animam principalis sui praestitit juramentum:

» Ego Jo. de Vecht, tanquam procurator et eo nomine dni Buchonis a Montsima, praepositi etc. juro, etc., quod dictus principalis meus concordiam olim inter venerabiles et egregios viros et dn. Jo. Nyss praepositum pro se et in dicta praepositura praepositos successores suos ex una, et decanum et capitulum supradict. eccl. S. Joannis Traj. ex altera partibus, conceptam, initam, amplexatam, apostol. auct. approbatam, in omnibus, per omnia ac omnia et singula in literis etc., desuper editis et fulminatis narrata, descripta et contenta, quam, quas, quos et quae hic pro expressis habet et haberi ac teneri vult, quamdiu praepositus hujus ecclesiae existit et permanet, integraliter et sine diminutione servabit etc. ac servanda sub sigillo suo proprio confirmabit et ratificabit, ac nullo unquam tempore contravenire jurat et promittit, sic eum Deus etc. De et super quibus etc. Actum Trajecti, anno etc. supradict., praesentibus ibidem honestis viris Everardo de Schayck, ludimagistro, et Helia Henrici fil., custode ecclesiae S. Joannis praedictae, testibus etc.

Et ego RODOLPHUS STRENG etc., notarius etc.

X.

Nos decanus et capitulum ecclesiae S. Joannis Trajecten., provida deliberatione praehabita, cupientes ecclesiae nostrae saluti prospicere, infrascripta perpetuis temporibus observanda duximus statuenda, decernenda et ordinanda, prout statuimus, decernimus et praesentium per tenorem ordinamus.

In primis prohibemus omnibus et singulis canonicis, vicariis, chori sociis omnibusque aliis nobis subjectis, ne divinatorum tempore, quo sacra peraguntur, in ecclesia nostra ambulent aut vagentur, idque sub poena privationis praesentiarum octo dierum, toties committenda, quoties moniti circa praemissa culpabiles reperti fuerint, salvo tamen, quod contra monitos et non obediens, rigorosius, tanquam contra rebelles, ultra poenam praescriptam, justitia mediante, absque strepitu et figura judicii procedi possit.

Considerantes insuper, conveniens esse, ut clerici nobis subjecti maxime, qui in sacris ordinibus constituti aut beneficiati existunt, nulla personarum habita ratione, virtutum ac morum splendore ceteris praefulgeant atque in habitu et vestitu gravitatem et morum honestatem, quae ipsos decet, prae se ferant, statuimus, decernimus et ordinamus, quod omnes et singuli canonici, vicarii et chori socii, habitum clericalem induant, atque illo induti cum debita atque congrua tonsura, calceis, caligis et thoracibus non scissis, neque gladiis accincti, die vel noctu, vagationis causa, incedent; ita, ut a vestibus et habita laicorum omnino differant; idem de barbis censes, nisi legitima excusatione coram nobis se excusent, quo casu non a pliore, quam forcipe adimi possit, gerere poterunt; idque sub poena, post monitionem factam, duodecim florenorum Caroli, ad usus fabricae ecclesiae nostrae, irremissibiliter applicandorum; qui, si modo, quo supra, moniti, nostris statutis, decretis et ordinationibus non obediant, poenam suspensionis fructuum beneficii sui ad integrum mensem ultra poenam praescriptam pro secunda monitione, noverint se incururos; declarantes ex nunc dictas poenas fore et esse duplicandas, toties, quoties post tertiam monitionem, statutis nostris non obediant, corrigendique preterea arbitrarie ad discretionem nostram, vel secundum sanctiones, canones et statuta ecclesiae tanquam mandatis nostris minime obediens atque rebelles.

Cum quoque, pro dohlor, non sine scandalo plurimorum aurius innotuit, quod nonnulli forsane ecclesiae nostri subditi, animarum suarum curam minime habentes, carnisque

lubricum non vitantes, fornicarias ac concubinas in aedibus suis detinere non verentur, aliaque committunt, quae divinae offendunt oculos majestatis, sintque aliis propter scandalum perditionis exemplum; statuimus, decernimus et ordinamus, ne quis, sive praelatus, sive canonicus, vicarius, chori socius, nobis subjectus, de cetero concubinam vel focariam in aedibus suis publice detineat, mandantes, ut easdem, quas nunc forsan habent, infra unius mensis spacium realiter et cum effectu a se amoveant, idque sub poena inobedientiae et viginti quinque florenorum pro prima, quinquaginta pro secunda, et suspensionis omnium fructuum beneficiorum suorum pro tertia monitione irremissibiliter dictis poenis ad fabricam in ornamentorum ecclesiae nostrae usus applicandorum, donec nostris mandatis pareant.

Verum, quoniam frustratorium est, jus dicere vel statuere, nisi executioni demandetur, sitque rediculum quid mandare, nisi paritio subsequatur; Hinc est, quod circa praemissa exequenda, monemus et requirimus ecclesiae nostrae syndicum, ut circa praemissa exequenda, suam adhibeat diligentiam, omnesque et singulos ad observantiam praemissorum, juxta canonicas sanctiones coerceat atque ad poenas, in dictis nostris statutis expressas, justitia mediante, secundum omnium illorum vim et formam procedat, idque infra unius mensis spacium post publicationem praesentium. Actum in domo capitulari ecclesiae nostrae, anno XV. LXV, die XIII mensis Maji.

Ro. STRENG, nts subst., 1565.

XI.

TESTAMENTUM BUCHONIS A MONTZIMA.

In Dei nomine amen.

Ego Bucho a Montzima, diaconus et theologiae doctor, praepositus ecclesiae S. Joannis Trajectensis, salubri meditatione humanae vitae conditionem finemque mecum perpendens, ac, quantum in me est, praecavere cupiens, ne, cum omnipotenti Deo videbitur, me ab hac luce evocare, de bonis mihi per ejus benignitatem in hoc saeculo concessis, discordia ac lis aliqua exoriatur, consulto me facturum sum arbitratus, si juxta facultatem, quam mihi leges et consuetudo permisere, atque alias omni meliore modo et forma, quibus de jure seu consuetudine aut secundum aequitatem juris facere possum, testamento de ipsis mature deliberateque disposuero. Ideoque quaecunque alia testamenta vel schedulas voluntatem meam ultimam continent, quae ante hoc tempus me fecisse aut scripsisse forsitan comperta fuerint, revocans, eam, quae hac charta continetur, supremam ultimamque voluntatem meam esse declaro:

In primis, in manus omnipotentis et misericordis Dei spiritum animamque meam humilissime commendo. Corpus vero, si Trajecti moriar, in ecclesia Mydrehtana, in loco, ubi fratres elegerint, nisi vivus ipse aliquem designavero, sepeliatur.

Funeris autem mei curam fratribus committo, eosdem rogans, ut omnibus sumptibus superfluis et non necessariis abstineant.

Revo dno praeposito, successori meo, fideliter reservari ac tradi volo omnes literas, documenta, computus et rationes bonorum immobilium.

Pastori, sacellano et ministris ecclesiae Mydrehtanae lego redditum octo florenorum et quinque stufferorum super molendino ejusdem loci.

Pauperibus s. mensae S. spiritus Mydrehtanae relinquo redditum sex floren. annuatim ex terris, quas colit Catharina, vidua Stoelmans, quem redimere haeredes poterunt centum florenorum.

Progrediendo ulterius ad reliquorum bonorum meorum dispositionem et inprimis fratribus

III.

meis Taconi et Folcardo, qui de jure vel consuetudine haeredes mei sunt, relinquo legoque omnia mea bona, quae tempore mortis meae mihi competere comperientur, tam mobilia, quam immobilia;

Ita tamen, ut suppellex omnis lineae, laneae, stannae, ferreae aereaque Taconi cedat, D. Folcardo vero papyracea et quidquid ad eam pertinet.

Argenteam inter se dividant, ita tamen, ut *cyphus* ille magnus deauratus, quem mihi dono dedit illustriss. et reverendiss. dñs archiepiscopus Fredericus a Toutenberch, una cum optimo annulo et duabus pateris deauratis cum suis pertinentiis, post mortem fratrum, relinquatur possessori possessionis Montzimanae; poterunt tamen sub fideicommisso haec nepoti, ordini ecclesiastico adscripto, relinquere, si velint.

Et, quia neptis mea Rintzia, Baucia, sororis meae, filia ex Paulo Breckero, Grietmanno in *westersyde des Pasens* haereditate, per consuetudinem patriae, excidit et successione privata est, illi ejus loco lego relinquoque mille ducentos florenos, quos fratres vel in pecunia numerata vel in redditu, dare poterunt, hac tamen conditione, ut, si illam sine liberis decedere contingat, dicta summa s. redditus ad fratres denuo redeat, et, si illi non superfuerint, ad possessorem Montzimanae possessionis devolvatur.

Sic subscriptum erat:

Ego Bucho a Montzima, manus meae subscriptione declaro, hoc scripto manus meae propriae contineri testamentum et ultimam voluntatem meam.

Actum Traject., aº. a nativitate dñi 1591 trigesima die mensis Martii.

Et subsignatum: B. MONTZIMA.

XII.

Den xxix. Martii 1595, heeft myn heere Folcaerdt van Montzima, deeken t'Oudemunster t'Utrecht, als erfgenaem ende mede-executoer van wylen heer Bucho van Montzima, proost der kerke S. Jans, t'Utrecht, overgelevert aen myn heren Rengers, Esch ende Rumelaer junior, als gecommiteerden vanden capittelle der kerken S. Jans, dese naervolgende munimenten, boecken ende andere brieven:

Inden eersten, een boeck in parkement gebonden, geintituleert: *Liber feudorum praepositurae S. Joannis Traj.*, beginnende: *In capite 1525. Tabula* etc.

Noch een ander boeck, in parkement gebonden, beginnende: *Tabula Schepenrecht tot Mydrecht, Wilnes, Uythoorn. Anno 1525.*

Noch een ander oudt boeck, in franchyn geschr., beginnende: *De pace facta inter Wilhelmum regem Romanorum illustrem et decanum et capitulum ecclesiae nostrae de decimis nostris sitis apud Overdrecht* etc.

Noch een oudt boeck, in franchyn geschr., beginnende als voren: *De pace facta*, etc.

Noch een boeck, in pampier geschr., beginnende: *Dat syn die articulen, die den proost ende dat capittel van S. Johans overgegeven hebben teghens onsen heere den bisschop van Utrecht.*

Noch een kleynder boecxken, in pampier geschr., beginnende: *Copia prothocolli magr. Joannis die Wael, notarii et scribae jurati coram officiali praeposito S. Joannis Traj.*

Noch een lang boecxken, in pampier geschr., beginnende: *Recepta per me Th. Lieverjan, de fructibus et emolumentis praepositurae ecclesiae S. Joannis, de anno 1518.*

Een cohier, beginnende: *Dit is alsulcke Leengoet, als men vande proost van S. Jan t'Utrecht te leen houdt, etc.*

Litterae concordiae inter episc. et praepositum super jurisdictione Frisiae de data 1327.

Sententia . . . sive literae comitis Holl. Florentii de decimis in *Cudelsteert.*

Bulla Sixti ivti oppressionis et hostilitatis factae per incolas et oppidanos Amstelodamenses de *Woerden, Oudewater et Leyden*, anno 1483, 3 id. Juny.

Litterae juris devoluti ecclesiae parochialis de Rotterdam., pro D. Jo. Ingenwinckel, de data 1516, 13 Marty.

Conservatoria pro D. Jo. Ingenwinckel, 1505. 12 kl. Spt.

Procuratorium domicellae Ulde de Curti de Balgoyen etc., de data 1383.

Een verleybrieff by juffr. Mabilia, wed. heren Alerts van Bueren, tot behoeve van haren soen Lambert van Bueren, in data 1344, feria 2. post festum Gertrudis.

Een ander brieff van verlydinghe van Balgoye, ten behoeve van Lambert heren Alerts, here van Bueren soene, in data 1344, ipso die Valentini.

Noch een ander verlybrieff vande selve heerlicheyt van Balgoyen, ten behoeve van Alert ende Otto van Bueren, in data, 1364. die 13. Martii.

Noch een ander verleybrieff vande selve heerlicheyt, ten behoeve van Wilhelm van Oy, in data 1440, feria 6. post festum S. Pauli.

Noch een ander vande selve heerlicheyt, ten behoeve van heer Lambert de Vriese, in data 1311, sabbati post misericordiae.

Noch een ander verlybrieff vande heerlicheyt, ten behoeve van Herbernus van Oy, in data 1406, ipso die exaltationis S. crucis.

Citatio Theodorici Uyer Weerd, praepositi Elsten. et vicarii generalis episcopi Traj., contra alienatorem honorum spectan. ad curtim de Balgoye, in data 1475, 4. Aprilis.

Sententie provisioneel vanden secreten rade, nopende die differenten vande hooghe heerlicheyt vd. proostye S. Jans t'Utrecht, teghen den proc. gen., in data 1564, den 20. Oct.

Forma juramenti Caroli Perenot, praepositi etc.

Forma juramenti D. Buchonis a Montzima, praepositi etc.

Oprechtinghe vande schutterye van Achtthienhoven.

Sententie vanden hove provinciael, teghen Ghysb. vander Aa, bailliu, data de viii. Mey 1532, sonder seghel.

Copia testamenti praepositi Ingenwinckel, in papyro.

Noch een mandement van Keyserl. Maj., in data xv. xxxvii, den xxi. Aprilis, met attache's hoofs van Utrecht, ende relatie vanden deurwaerder daer aen gehecht.

Forma juramenti pro D. Piggio, sub bulla plumbea expedita.

Instrumentum quoddam in causa precariarum pro D. Jo. Nys, praepositi, 1479.

Aliud in eadem.

Acte vanden hove van Utrecht, vandat die tot Wilnis gevangen waren, niet en souden gerestitueert worden in handen vanden bailliu; nochtans sonder praejudicie vande proost, in data iii. Spt., anno xxx.

Eenen besegelden brieff van Frederich wten Ham, aengaende deselve zaken, in data 1512, op S. Lucas dach.

Monitorium quoddam pro praeposito S. Joannis.

Bulla Leonis X., pro praepositura S. Joannis, de precariis annorum bisextilium etc. in dato 4. kl. Jan., 1513.

Item, bulla Julii II. pro dicta praepos. dat. 1512, 5 id. Jul.

Noch een acte vanden secreten raet tot Brussel, onderteykent L. DE ZOETE.

Item, const. Ingenwinckel ad absolvendos incolas dictae praepositurae ab excommunicat. etc. Subst. a JACOBO HUBERTI DE LOEMEL, nto.

Instrum. promiss. precar. pro anno bisextili a. videl. 1528, in data 1529.

Aliud instrum. conc. eand. materiam, subscr. per GOESVINUM VEERCKENS, ntm., in data 1474, III Oct., recept. dat. 1476, XXV May.

Procuratie met 2 seghelen besegelt vanden bueren in Achtienhoven, dat. 1538, x Nov.

Item, verscheidene andere scrifturen, beroerende de jurisdictie vd. proostdye, soe teghens den proc. gen., als oock teghens die drie staten van Utrecht, met noch ander chartebellen etc., synde twee bundelen hyden anderen gebonden, waer op de groote staet aldus: twee antwoorden vande stadt Utr., ende op d'andere: memorien aengaende de jurisdictie vande Vecht, met diverse stadtbriefven ende contracten.

Item, noch een sack, daerop gescreven staet: H. Bucho van Montsima, proost ende archidiaken etc., impt., in cas van complaincte nopende alle de excysen, vallende ter plaetsen contentieus tegen de regierders der stadt Utr. gedaechd. Gefurneert den 27. Fbr. 1577.

Noch een sack, daerop staet aldus: voor M^r. Albert Pighius, proost van S. Jans t'Utrecht, impt. teghens die drie staten van Utr.

Noch een ander sack, daerop gescreven staet: proost van S. Jans, daerinne verscheyden stucken tusschen Claes Aelbertsz. opde Vuers ende 't gerecht van Achtienhoven.

Alle welcke voorsz. regnrn., reekeninghe ende pampieren hyden voorsz. heren Rengers, Esch ende Rumelaer junior, yt handen van myn E. here Folcaerdt van Montsima, deeken t'Oudemunster voorsz., ontfanghen syn, ten tyde voorn. In kennisse van my,
Jo. RODIUS, nts.

XIII.

Wy onderscreven, Claes Cornelisz., alias Keesz., ende Gerrit Cornelisz., opgesetenen van Mydrecht, mitsg. Corn. Egbertsz. ende Jo. Aelbertsz., opgesetenen van Wilnis, bekennen by desen gesamender hant, dat de here Mr. Geraert vander Steen, can. S. Jans t'Utrecht, als executeur vanden testamente van zal. den heer Pompejus a Montzima, in zyn leven canonik ende thesaurier der kercke van Oudemunster, t'Utrecht ons gelyckelyck gerestitueert ende ter handen gestelt heeft, cerstelyck, zeeckere hooge silvere remonstrantie met zynen toebehoren; item, een silvere vergulde kelck met een patena; mitsgaders een root damaste casuvel met een geborduurt cruys, ende daer toe een silvere lepel met een corte steele, die volgens seeckere memorie, daerby leggende, die kercke van Mydrecht alleen soude competee-ren, alle welcke andere parcelen ons luyden ofte onse gemeenten in 't gemeen, zoo men voor als noch nyet beter en weet, zyn competerende, zonder dat d'een off d'ander door deze nochtans enichsins zall wesen geprejudiceert. Bedancken voorts denselven here Vander Steen van syne getrouwe bewaringh ende goede overleyeringe, ende belooven elck een voor

all ende als principaale voor ons ende onsen erfgenamen onder die renuntiatie der exceptien van excussie ende divisie 't effect ende de crachte vandien, wel verstaende ende ons soe veel noodich, beduyt synde, den gemelden here Vander Steen te bevryden van alle namaninge ende hem aftehouden allen ende eenen yegelyken, die hem in ofte buyten rechten, ter saecke voorsz., eenighe onlust, hinder ofte moeynisse zoude moghen acndoen; daertoe verbindende onse respective personen ende goederen, jeghenwoordighe ende toecomende, deselve submitterende den E. hove ende gerechte van Utrecht, mitsgaders allen anderen heren, hoven ende gerechten. Ten oirconde hebben wy deze onderteekent.

Actum t'Utrecht, deze XXV. October XVI^c. zeven ende dartich.

CLAES CORNELISZ.

GERRIT CORNELISZ.

CORNELIS EGBERTSZ.

Geth. by + JAN AELBERTSZ. voorn.

My present,

HENR. RUYSCH, nts. 1637.

Op een ander blad:

Wy onderscr. bekennen by dezen, elcx zoo veel ons zoude mogen aengaan, geconsenteert te hebben ende te consenteren by dezen, dat here Ger. vander Steen, excutor vanden testamente van zal. heer Pompejus van Montzima, in zyn leven thesaurier ende canonick vanden capittle t'Oudemunster t'Utrecht, aen die van Mydrecht off Wilnesse, off die van henl. daertoe gerechticht, te restitueren een remonstrantie met zyn toebehoren, ende beloven, dat wy denselven Vander Steen, ter saecke vandien, noch oock ter cause van enich verschot, dat by den heere proost Montzima, off yemants anders daer op gedaen soude moghen zyn, nyt en sullen molesteren, in recht noch daerbuyten. 'T oirconde is by ons onderteekent:

PHILIPS VAN OPRODE. B. VAN SCHROEISTEYN.

Op een derde blad:

Ick juffrou Barbara van Montzima, verclare, met overstaen ende gelieve van jonker Christiaen van Lathem, myns mans, dat ick ben gunnende ende gevende, gelyck ick gunne ende geve mits desen aende kercke van Wilnes, alsulcke deel ende recht, als my mach competeren inde penninghen, die myn oem, de heer proost van S. Jan, zaligher, mach gedaen hebben aen de kerkmeesters van 't voorsz. dorp Wilnes, opde remonstrantie van deselve kercke, sonder my in dese te bemoeien of aen te dragen het deel, dat het sterfhuys van wylen myn broeder den thesaurier inder selve mach competeren, als hebbende 't selve sterfhuys geheelyk geabbandonneert ende gerepudieert, latende daermede begaen de heren executeurs, of wel diegene, die 't selve sterfhuys willen aenvaerden. In teeken der waarheyt, hebbe ick dit met myn voorsz. man onderteekent dezen x. Oct. 1637, *stilo veteri*.

BARBARA VAN MONTZIMA. C. VAN LATHEN.

Op een vierde klein papiertje:

Ick onderscr. consentere, dat myn heer Vander Steen mach overleveren aendie van Mydrecht ende Wilnes een silvere monstrantie, kelck ende casuyfel et cetera, die tot noch toe ten huysse van men heer Popho van Montsima, canonik ende thesaurier, bewaert zyn geweest.

PHILIPS VAN OPRODE.

XIV.

Arnoldus van Esch, geboren op het huys tot Bergeyck, heeft gehadt drie broeders, als:

1. Jan van Esch, scholtus van Kempelandt, en commissarius vande vivres wegens zyn catholyke Majesteit, is ongetrouwt gestorven, anno 1587, den 13. Juny.

2. Petrus van Esch, pastoor tot Eersel, gestorven 7^{ber} 1688 (!).

3. Dirck van Esch, possesseur van 't huys Bergeyck, heeft nagelaten drie kinderen, als: Theodorus, Lucia en Ida van Esch.

1. Theodorus, gewezene canonic van S. Jan t'Utrecht, is naderhand getrouwt.

2. Lucia van Esch, getrouwd aen Gerard vd. Steen, luyten. drossaert van allen den landen van Grevenbroucq, Hamont etc., vader en moeder van Gerard vd. Steen, can. S. Jan t'Utrecht.

3. Ida van Esch, getrouwt Nicol. Streng, rentmr. van het capittel S. Jan en heemraat 's lants van Vyanden, vader en moeder van Theod. Streng, gewezene canonic S. Jans t'Utrecht, en naderhand can. en scholaster in onse Lieve Vrouwe, genaamt 't *Munster tot Aken*, aldaer gestorven 1 October 1669.

Arnoldus van Esch, can. en domheer S. Jans t'Utrecht, by resignatie vanden grave van Rennenborgh, heeft lange jaren de bestieringe ende administratie gehadt van alle de goederen van 't capittel, zoo van groote als cleynne cameran en fabryck, gelyk te zien is uyt de rekeningen, die noch in bewaringe syn. Is in de eerste troublen gecommiteert geweest met sekeren Schade, can. inden Dom, om onderzoek te doen wegens de vyff capittelen, wie besmet mocht wezen met ketterye. Eenigen tyt daerna, inde eerste troublen, is hem, benefens verscheide anderen, de stadt ontseit om de religie, maer corts daerna weder ingeroepen. Siende, de Gereformeerde nu geheel de overhand hadden, ende de capittels oock begosten te vervallen, en den publyquen Godsdienst was ontseyt, soo resolveerde met syn confraters alle d'ornamenten te deynen, en heeft de portiën van verscheiden canoniken (die al gereformeed waren) gecoft; ook zyn de portiën van eenige catholyken aen hem geschonken, en zyn aen hem in bewaringe gegeven verscheiden reliquien, daeronder den Albe van St. Bernulphus en twee napiens van S. Odulphus etc., dewelcke altemael na het overlyden van Arnoldus van Esch, op den 28. Fbr. 1610, zyn gekomen in handen van Theodorus van Esch, can. S. Jan, zyn neve, en gestelden eenighen erfgenaem.

Denzelven heeft alle die ornamenten en daer benefens den albe van S. Bernulphus, beslooten in twee kisten, gebragt op een landhuis van zyn zuster, genoemt *Kasbergen*, tot Lexmond, en heeft zyn prebende geresigneert op zyn neve Ger. vanden Steen, op den 6. Nov. 1611, in resolutie zich inden houwelyken staet te begeven. Door perykel vanden tyd, zyn deze kisten aldaer gebleven tot den 29. Oct. 1622, wanneer die heer Ger. vanden Steen, tot zyn verzoek zyn ter handen gesteld en overgegeven, die dezelve ornamenten heeft aen diverse kerken uytgedeylt, en corts voor zyn overlyden den albe van S. Bernulphus doen behandigen aen den Eerw. here, mynheer Codde, met bevel zyn pampieren (die ten deele vd. voorn. here Arnold van Esch, en die andere van tyd tot tyd curieuselick hadt vergadert, by gelegenheden, als hier zal volgen, ook veele by hem zelfs zyn geannoteerd en geschreven) naar zyn dood, by absentie van zyn Hoogw., ook te behandigen aen myn heer Codde.

Ger. vanden Steen, geboren anno 1590 in Jan., en can. en domh. S. Jan, door resignatie van Theodorus van Esch op den 6. Nov. 1611 is geadmitteert tot den capittelle, als capitulaer den 12. Nov. 1613. Is gestorven den 7. Oct. 1680, *ergo* 69 jaer can. geweest ende 67 capitulaer, en sedert 1651 vice-deken. Is groot camelaer, fabryck ende cleyn camelaer

geweest tsedert den jare 1637 tot 1668, dat is tusschen de dertich en vertich jaren. Item, gecommiteerde vande vyff capittelen ende heemraad vanden Leekendyk, in de dertich jaren patronaat van Goeylant; executoir vd. here N. a Montsima, deeken ende canonik inden Dom; item, van zyn Excellentie den grave van Solms, proost S. Jan en gouverneur van Maestricht; vanden deken Berck gecommiteerd inde staten; van here deken Borre van Amerongen, gecommiteerd inde staten generael; vanden boedel vanden here deken Renesse; item, van verscheide canoniken, als: Jo. Mammuchet, Jo. de Boodt, vander Weerdt, van Muyden, etc.

Den here Ger. vanden Steen is mede geëmployeert geweest tot middelaer, om d'ersgenamen vanden heer Ledenberg inder minne van malcanderen te helpen scheyden inde deylinge der goederen, by welke occasie aen hem zyn gegeven al de pampieren vanden heer Gillis van Ledenberch, secretaris vande staten, etc.

Ondert. MARIA VANDER STEEN.

XV.

Dese navolgende specien heb ick ontfangen den 29. Oct. 1622, besloten in twee verscheide kisten, komende van Casberg, tot Lexmond, van myn moeje Ida van Esch, alwaer die kisten wel acht of negen jaren hadden gestaen, ende die sleutel vande kiste heb ick ontfangen van myn oeme, Mr. Dirck Esch, enighe maenden van te voren.

Veertien goutlakene pellen op root fluweele, allegader met wapenen, wtgenomen datter van dry pellen de wapenen syn afgetornt, rontsomme met swarte fluweele slysten, wesende die halve breedte van het fluweele, dewelcke zyn lanck in goutlakenen gerekent:

Inden eersten, een pelle, lanck in 't goutlaken vyff ellen ende een halve.

Een tweede, lanck vyff ellen ende een vierendeel.

Een derde, vyff ellen ende een sestiendendeel.

Een vierde, vier ellen en drie talven.

Een vyfde is lanck vier ellen min een half vierendeel.

Een sesde, *ut supra*,

Een sevende, *ut supra*,

Een achste, vier ellen,

Een negenste, vier ellen,

Een thiende, oyck vier ellen,

Een elfde, van vier ellen min dry talven of 16 deel.

Een twaelfde, derdalf ellen ende een half vierendeel.

Een dertiende, een elle ende een half vierendeel.

Een veertiende, *ut supra*.

} waervan een is gebroken tot een antependium, an. 1637.

Dry vesper cappen, van een fatsoen, van blauw fluweel, met breede geborduerde randen voor ende beneden rontsomme smale geborduerde boorden met blaeuwe zyde franjen; item, met geborduerde blaesbalken op root fluweel. Op d'eene is geborduert S. Jan Bapt. do-

pinghe, d'ander S. Jan Bapt. onthoofdinge, op de derde die maelyd van Herodes, alwaer die dochter comt met S. Jans hoofd inde schotel.

Een blaeu fluweel carsuffel met goude geborduerde cruycen, achter ende voor; ende rontsomme smalle geborduerde boorden of lysten.

Item, twee stoelen, met goude geborduerde beelden, op blaeu fluweel.

Item, dry manipels, geborduert als boven.

Dry alben, met goude geborduerde lappen op blaew fluweel, achter ende voor, ende syn wel een half elle in 't vierkant groot, ende beneden rontsomme met blaew fluweelen geborduerde boorden, mits dry amicten, oick met geborduerde goude lappen op blaew fluweel.

Nota: die blauwe corsufel is door syn oudheyt gebroken, ende het geborduerde cruyts op een nieuw carsufel gestelt, van half root ende gheel damast, anno 1638. Item, van de geborduerde lappen, gestaen hebbende op de drie alben, is gemaect een antependium, anno 1637. Vande stoelen, seer versleten synde, is verbrant, ende 't silver, daer van gecomen, met meer andere dingen, syn imployeert tot die nieuwe vergulde kelk, gemaect anno 1637, ende gecost omtrent 130 gulden.

Een smalle geborduerde stole, met enighe wapenen daerop.

De albe v. S. Bernulphus, beneden rontsomme met een goude lakense boort, breet omtrent een half elle ende een half vierendeel, mits boven ende besyden enighe goudelakense boorden ofte lysten.

Daer toe een goutlakense stole, omtrent een half vierendeel breet ende met beelden gewrocht, als oock een manipel gelyck de stole.

Noch een gout- ende silverlakense stole, omtrent een sestiendendeel breet.

Tot die voorgaende albe twe syde platte gevrochte gordels, half wit ende root.

Vier groene fluwelen vespercappen, waeraff twe kleyner. 't Schynt voor die choralen geweest te syn, maer heel versleten.

Een oranje vesper cappe, oock seer oudt ende gescheurt.

Dry rode camelotte dalmatiken voor die choralen, maer gelapt ende heel versleten.

Item, noch dry anderen, heel versleten, van gebeelt stoff, oick voor die choralen.

Twe swarte fluwelen corsufels, heel versleten, met goudelakenen cruycen, oock seer gescheurt.

Item, noch twe swarte corsufels met rode cruycen, seer slecht.

Een corsufel van root taff, seer slecht.

Een root goutlakense corporaeldoos, mits enighe corporael doeken ende enighe kelkdoeckens ende sacxkens, maer de corporaeldoeken ende kelkdoeken meyne te wesen van myn oeme, heer Aert van Esch kerckgoet.

Twe ronde copere instrumenten, met glase nageconterfeyte diamanten ingeset, diemen boven op die stocken plach te setten, daer men die vanen aen honch inde processie.

Een koper overgulde stuck, om voer aen die vespercap op die borst te hanghen.

Witte oude damaste stucken, certyts geweest aen twe dalmatiken of dienrocken, mits root linnen onder die dalmatiken gevoedert.

Twe rode behangsels.

Vyf witte aermosyne lappen, aen alben geweest.

Twe swartē lappen.

Een sylvere kelk, toebehorende aende vicarye, die heer Adam gepossideert heeft.

Een ander silvere overgulde kelk, toebehorende aen sekere broederschap, waarvan die memorie, die boven op die kelk is gespelt, is half van de muysen opgegeten.

In margine: Dese silver vergulde kelk, met die kelk die een koperen voet heeft, is anno 1637 geëmployeert tot een nyewe vergulde kelk, doordien dezelve nyet bruykbaer en waren, om te celebreren, als gereeten ende gespleten.

Item, een silvere vergulde kelk met een koperen voet, wesende seer kleyn.

Item, noch een kopere overgulde kelk, wesende seer gelapt ende ongestelt, dewelke ick hebbe ontfanghen van myn moeye Ida van Esch, die se heeft laten gebruyken te haren huuse om dyenst te doene.

Item, een groene satyne corporaeldoose, boven hebbende een passament, doorluchtich van vals gout, met syn toebehoren daer binnen, ontfanghen van myn moeye voorsz.

Ses rode satyne croonen, met verscheyde zyde blommen verciert.

Een groet agnus Dei, in een houtte tafereele geset.

Vyff alben.

Dry amicten.

Een lanck wit altaercelet van cruysbeelt, aen beyde afhanghende kanten gebeelt en wtgereyffelt.

Item, noch een altaercelet, geheel met die naelt op het doec gewerkt, heel slecht ende oudt.

Noch enighe brede ende smale dwelen, zeer slecht, mitsgaders enighe autaer drochdoecxkens.

Twe cruysbeelden gordynen.

Een cruysbeelden antependium.

Een groen cleyn fluwele cussen, heel versleten ende cleyn.

Een cleyn autaer cussen, om het boec op te leggen, van damast, den grond met oranje syde overleyt, ende die blom wit gaern.

Item, noch een kussen van groff gebloemt stoff, gecomen van Ida, moeye.

Een kistje, hetwelck ik heb doen halen wt het Cecilie kloester, alwaer verscheydene reliquien in syn, eertyts wt den brant wtgeraepert ende vergadert, hebbende gestaen een goeden tyt in 't choor van S. Jan.

In Augusto 1629, heeft den here Joost de Voocht van Rynevelt my ter handt gestelt tot bewaringhe, dese navolgende ornamenten, S. Jans kerke t'Utrecht competerende, die hy hadde ontfangen van juffrou Mechteld van Hacfort, welke juffr. voorsz. deselve hadde gevonden onder den boedel van zal. heer Johan van Renesse, deken S. Jans t'Utrecht in syn leven, welke ornamenten den deken hadde begeert wederomme gebruikt te werden, in die kerke voorsz., als het geoorloft sal wesen, 't selve te mogen doen:

Een goutlaken carsufel met een schoon gebeelt cruys.

Item, 2 dergel. goutlakense dalmaticae of dyenrocken, een voor den diaken ende d'ander voor den subdiaken.

M. S. *Dese sijn teghenwoordich op onse kerk.*

XVI.

Dese navolghende specien heb ick ontfangen van
Anto. van Haeften, op den 21. Mart. 1623,
waervan recepisse hem gegeven.

Eerst een out swart fluwelen casufel, met een geborduerde cruys van gout ende syde, seer fray, hetwelck ick heb overgelevert aen confrater Rynevelt, op den 29. Meert 1623, dewelke het sal met root syde damast laten beleden; 't is een zeer costelyck geborduert cruys, nyt versleten, met opgaende tacken. Op het cruys achter is geborduert een cleyn cruys,

waeraen hancht onsen Salichmaker; aen d'eene syde onse Lieve Vrouwe, aen de andere Sint Jan Evangelista; onder die wtgestoken armen, zyde ende voeten vligen engelen geborduert, hebbende kelken in haer handen, daer zy het heylich bloet ons Heren in versamelen. Beneden het cruys, op de rugge, staet Sint Andries geborduert; besyden het cruys, op het swart fluweel, staen die wapen van den deken Nykerken; voor op die borst staet oyck een geborduert cruys, met opgaende takken; beneden het cruys staet S. Peter; op die rechter zyde der tacken des cruys staet het beelt van S. Jacob major; op die slinker zyde S. Margareta; beneden aen die voeten S. Catharina. Die casufel is met blaeu lyenwaet gevoedert.

Een blaeu fluwele lappe met gouden boort, onderom ende besyden geborduerde beelden; en op die blaesbalck is Palmsondach geborduert.

Item, een groen fluwele cappe, met gouden boord onderomme ende voorop, ende groen ende roy frangen onderaen.

Noch een oude oranje fluwele cap, met een syde boort daeraen, ende voorop, wesende zeer versleten, met groene sye frangen.

Noch een oude roye fluwele cappe, met een boort onder ende voorop, met groen sye frangen onderaen.

Twe blaewe fluwele dalmatiken of dienrocken, met goude boorden onder ende aen die hals, ende van boven tot beneden . . . dobbele geborduerde beelden, met grauwe franjen aen die besyden stucken.

Een goudelakense corporael does.

Een tameyte fluwele corporael does, met gout lint omgecoort.

Dry oude roye cammelotten lappen met een roy camelotte manipel.

Twee groene stoelen, seer slecht.

Een slechte oude swarte manipel.

DE
STADS-KAMERAARS-REKENINGEN,

DIENSTBAAR GEMAAKT AAN DE

GESCHIEDENIS,

VOORNAMELIJK DIE DER BESCHAVING IN HARE RUIMSTE
BETEKENIS.

I. UIT DE XVI. EEUW.

1502. —

Eerste steen. Item, geseynt den oversten etc., eenen Hoerns gulden, die zy onder den eersten steen leyden, doen men den nyen muer begonst te maken after de Wittevrouwen, 3 L. 15 s.

Luitslager. Item, gegeven etc. den luitslager hertoch Philips van Bourgoengen, eenen Badens gulden.

Schilder. Item, gegeven Willem Florisz., soe hy die scilden gemaect heeft ende dat tavereel, dat hanghen sell inden Haghe, daer die wapen van Utrecht in gemaelt was, ende dat voor die herberch v. Colen hengen sall, daer die raet hem voor belicft heeft 6 R. gl.

Gogchelaar. Item, gegeven etc., eenen guygelaer ende coste spuelen optie luyt ende quam vanden hertoghe van Gelre, nae der gewoenten, een Hoorns gulden.

Salpeter. Item, die stadt heeft laten bruecken by hoeren salpetermayker een huys, gelegen achter Lepelenborch, toebehorende Aernt Cluetinck, te somer verleden, etc. — It., gegeven Ja., die cueper, dat hy gemaict heeft aen tobben ende tonnen tot behoef ons nyen salpetermeyster, etc.

1503. —

Oor-afsnijden. Item, gegeven mr. Aelbert, surgyn, dat hy een wyff verbonden heeft, die haer oer afgesneden was, etc.

Veenbrand. Item, de clock te slaen, toen die veen barnde, etc.

Pijpers. Item, gegeven ons stads pypers, hoere tabbaerden, onder heur vier, 16 ellen paers, een vierendeel roots, een half el karmen optie mouwe te maken mitter stadt wapen.

Scherpregter. Twee ende een half el root lakens, twee ellen wits, vier ellen voeyerdoeks.

1504. —

Klockgieter. Item, gegeven mr. Willem, die clockgieter, ses gulden, die hem die raet toegesleten heeft voor syn oncost, die hy gehadt heeft van syn cloc-oven te verzetten.

1505. —

Uurwerk. Item, gegeven Herman, sloetmaker, dat hy dat uurwerk te Buerkerk vermaect heeft, 3 gulden.

Silverwerk. Item, gegeven om twe silve-

ren kannen, die de stadt mynh. den domproest scencte, 200 guld. — It., gegeven om eenen silveren overdeect croesen, dat die stadt mynh. van Vyly scencte, 115 guld. — It., om die credency-cop, die de stadt mynheer den bisscop van Trier scencte, 95 Phil. guld.
Organist. Meyster Peter, organyst.

1506. —

Uurwerk. Item, Olof Jansz., coster op S. Meertens toorn, heeft dat oerwerk te Buurkerk gestelt, daer hy voor hebben soude 't geheel jaer 50 pondt.

Schakel. Item, Dirc Scaey, goutsmit, heeft gemaect voor eenen, geheten Wolfaert, een scakel, wt bevel vanden oversten, woech twee oncen ende drie engelen, met sulver ende maken 5 gl. 2½ st.

Gebakken glazen. Item, Jan Weyman heeft die stadt van Utrecht vier gebakken glazen gemaect totten Domdecken, elc glas twee guld.

Trompers. It., gegeven tot vier bannieren, aen die trompers schalmeyen ende trompen, vier ellen root taffetaff, elc om een Ph. gl., noch elf ellen wit sloeyers, aen frengien ende quaesten mitten snoeren, syen lint, etc.

1507. —

Gedicht. Item, soe Wolfert, die sryver, een gedicht gemaect heeft, hanghende op 't raethuys, soe is hem gescenct wt bevel vd. oversten drie Phil. gulden.

Zeehont. Item, onse overste hebben Herm. Jacobsz. wtgesent mit eenen levenden zeehont, om dien myn vrouw van Savoyen te schencken, by onsen gescieten, die toen te Antwerpen waren, etc.

Glazen. Item, gescenct den glaesmakers knecht, die de glazen inden Haech maecte, 5 st. — It., Claes Weyman heeft der stadt gemaect twee glazen, ende staen inden Haghe, cost sess gulden. — It., die stadt van Utrecht heeft gescenct meyster Aryaen Florisz, deken te Loven, vier glazen in zyn capel in zyn ny husinge, costen acht R. guld. Ende

die dubbelde houten laey, daer men die glazen mede brocht tot Loven, cost tien stuv. — Item, Heynric noch geseynt inden Haghe mitten glazen, ende heeft eenighe by hem gehadt, die hem holpen 15 gl. 10 st. — It., noch geweest acht daghen tot Loven etc., mitten glazen, die de stadt scencte den deken aldaer.

Vroedvrouw. Opten lesten dach Augusti heeft die raet aengenomen Katryn Moyer, vroeyvrouw, ende heeft haer wekelyk toegevoegt 15 st.

1508. —

Scherpregher. Item, Willem, die greefmeester, heeft een te raey gebracht, die gerecht was, alsoe die scerpregher dat nyet selve doen en dorste, drie pont.

1511. —

Bannier. Item, gecoft van Gysb. Henricksz. seven ellen ende twee ende een half vierctel damasch, daer die nye banner of gemaect is, de el om drie gl. — It., gegeven een bode, die dat wit damas van Antwerpen brocht, 6 st. — It., gegev. Peter, die scutterboey, om die frangien, die totten bannier gegeven syn 2½ R. gl. — It., van die bannier te maken, ende dat linnen laken boven om die stok etc. 36½ st. — It., vanden spies te maken ende vandat yserwerck daeraen 9 st. 5 wit. — It., om twe ellen linnen laken, daer een sak off gemaect is, die men om die bannier doet voor stoff ende vulnisse, d'el 3 st.

Scuttervaentjes. Item, gegev. Gysb. Henricksz. ende die W... onder die Gaert voor 64 ellen sloeyerdoecs, daer die twee scuttervaentgen of gemaect syn, van elc el 3½ st. — It., Henr. v. Linderen vande scuttervaentgens te maken, 2 gl. 15 st. — It., vd. scaften tot de vaentgen 15 st. — It., Dirc Henricksz. v. Oudheusden, die scilder, vanden bannier ende twee scuttervaentgens te scilderen 4 Ph. gl.

Vernegelen. Item, noch ter banc gehadt een ghesel, die de bussen in 't heer vernegelen wilde.

1512. —

Munt. Item, Ghysb. Jacobz. heeft geseten tot Daniel vd. Heyde, ende heeft die penningen helpen stempelen, drie weken min 2 daghen 54 st. — It., soe heeft Ja. Splintersz., die scilder, doe dat gelt ofgezet worde, die braspenningen geconterfeit op beyden syden, die men voor Hasenberg wthing, om te weten, welke men voer braspenningen boeren soude ofte nyet, in twee tafelkens, te weten een dubbeld papier vol ende een enkel, daer-aen verdient 25 st. — It., Henr. v. Ravenswaey heeft gemaect Dan. vd. Heyde twalf stempelen, dat stuc vier st., om dat gelt mede te teykenen, ende hem een aenbeelt verhuert om acht stuv. — It., soe heeft Dan. vd. Heyde geseten 25 weken, om 't gelt te stempelen, doe't geset was, om te mogen kennen die braspenningen ende die 13½ wigtens, van elke weke, nae overdracht 20 st., maect 25 gl.

Tortuur. Item, mr. Albert de Rover, die stadt chirurgyn, heeft gegaen over Claes Mull, die gerecht is, want hy seer gewont was, drie daghen ende nacht, ende elke atmael twerff verbonden, 3 pont. — It., noch te cost geleyt drie mingelen wyns, versoden tot drank, noch 4 stuyvere aen laxatyff ende steeckpillen, 5 pont.

Stad-swaard. Item, Will. Henricksz. vd. stat wegen te peerde te Montfoort geweest, om der stadt sweert te halen etc., 3 L.

Netteboeven. Item, Henr. v. Arnhem ende Henr. Willemsz., 2 netteboeven, zyn gevangen.

1513. —

Eerste steen. Item, donred. na Cantate, den 28 Apr., heeft Egbert v. Grevenberch, als een scepenborgermr ende eerste kerkmr. daertoe versocht wesende, den yersten steen geleyt vd. zielbrueders-capelle te Buerkerk, ende daeronder geleyt eenen Hoorns gulden.

Munt. Item, Herm. v. Ravenswaey heeft gemaect 10 stempelen, daer Will. Bonert dat gelt mede geteykent heeft vd. stadt wegen, daeraen verdient dat stuk 5 stuv. — It., des

woensd. na S. Lucasdach heeft die raet sommige penningen ofgeset, daer die stadt aen verliezen most, want opten selven dach brochten die cysmeysters hoer weeckgelt, ende die stadt heeft verloren aen half blanggen, corte cruysgens, half swaentgens ende knapkoeken, tes. 12 gl. 6 st. 6 wit.

Kettery. Item, den 12. dach inden Apr., doe heeft ons borgermr. vd. vyff ende zyn vennoten, den doctoer vande predikers ende die pastoer van S. Geertruyt, gebeden te komen by dat wyff, datter gevangen was, om ondersoek te doen van ons kersten gelove, ende hadden aen kost twee R. guld. sestien stuv. — Item, noch soe is die kettermeyster by dat wyff geweest, ende de borgermr heeft zyn Liefden gescenct 2 tak wyns, fac. 16 st. — It., soe heeft Goeyert v. Voerde, borgermr. vd. viven ende zyn vennoten, met Lysbet Petersdochter doen spreken hyden doctoer te predikers, ende pastoer van S. Gertruyt, ende oick naderhant gewacht na den kettermeyster, gheheyten Olyslagher, die se onschuldich gewesen ende gekent hebben, alsoe dat den steenweerder Lisbet voersz., die tyt zy daer gelegen heeft, wt beveil vd. borgermeyster vd. viven, gegeven ende gedaen, soe zy een sieke crancke vrouwe was, hare behoeften van eten ende drinken, onder ende over, vure ende licht, ende alsdaer by hem houden liggen, daer hy armoede ende onlede off gehadt heeft, welke Lysbet voersz. naderhant, des donred. voor Mey anno xiii. vry afgesleten is, doe zy daer gelegen had 18 weken ende drie dagen, waervan den steenweerder belieft is 14 gl. 14 st.

Bussen. Item, des manend. na Jaersd. soe hebben die oversten ende een deel scutten, vd. rade geweest hyde busmeesters van Amsterdam, alsoe sy bussen geleverd hadden opter stadt cost, ende hem meer bussen aenbestaet synde, soe hebben de busmeesters verteert etc. sestien R. gl. acht stuv.

1514. —

Bertgen. Item, gegev. den dienres, die scoenden in die Buurkerk ende beuaerden dat

graft van Bertghen, suster, mit hore witte roeden, dingsd. nae S. Jan, ses pont.

Geschut. Item, doe men die yseren cameren vd. bussen den meyster weder leverde, omdat zy daertoe nyet en dienden, etc.

Toverye. Item, noch van oncosten, gegev. v. dat wyff van Groll, dat men meende dat een tovenaers was, ende van examineren, ses gl. It., die doctoer Wynant, die dat wyff belas, die getovert soude hebben, 10 stuv., ende doen men Neel hore ooren afsneet, van de kaec wt te setten, een pont. Ende van hoer op de kaec te setten 3 L., ende van die oren af te snyden, van elc oor, drie pont.

Vercrachten. Ende noch gegev. van oncosten, doe men twee appelbrekers vervelden, die een vrouw vercracht hadden, drie gl.

Oor-afsnynen. Item, verteert, doe men dat Hueshaens (!) meeghen ooren afsneet, etc.

Pestilenoeie. Item, gegeven mr. Aryaen, vandat hy die pestilency-lude laet, syn pensy van 21 weken, ter weke 15 st.

1515. —

Schakel. Item, gescenct myns Gen. heeren van Utrecht tromper een silveren schakel mitter stads wapen, twee gl. tien stuv.

Krankzinnig. Item, des donred. nae Remigii, enen man, dol of dwaes wesende, alhier van Amsterdam, is wederom aldaer geseynt, scuythuere 20 st.

Busgieter. Item, mr. Jan Pietersz., bussgieter, vier Ph. gl., om te reysen tot Mechelen aen den busmaker, ende bracht die voorwaerde, daer hy die bussen op aennemen woude, 31 pont 5 st.

Tapezerie. Item, gegev. den deken van S. Peters t'Utrecht, voir dienst, die hy die stadt van Utrecht gedaen, een cleet v. tapeserie werk, metter stat bannier ende die stadt wapen, ende coste dertien Ph. gl.

Toverye. Item, belieft byden scepenen etc., dat men Frerik Verwoerden's weduwe geven sel van Margariet v. Zwertssen, die van tovery beruftichs was, te houden 52 dagen lanck, dartien gl. cur. — It., ter bank gehadt een

vrouwe, die men seyde, dat een tovernaerster was, 10 st.

Aflaet. Item, omtrent ons lieuwe vrouwe assumptio, heeft die stadt v. Utrecht gescenct den legaet vd. roemsche aflaet twe aeme acht taken ryns wyns, de sys daerof belopende 6 fl. 18 st.

1516. —

Tapezerie. Item, alsoe de raet voortyts belieft heeft te scenken den deken v. S. Peters t'Utrecht, voor sekre trouwen dienst, die hy der stadt dicwyle gedaen, een tapezerie-cleet in zyn zaele, in die stede van sekere glase, dyen de stadt, indien zy daer staen hadden moghen, gescenct sou hebben, ende soe daer noch an reste 27 Ph. gl., is daerinne belieft.

Cruitmolen. Item, inde weke voir midvasten, is mr. Herm., busse scieter, vd. stat wegen gesciet tot Amsterdam, om een cruytmolen te besien etc., vyf pont.

Buscloten. Item, Will. v. Deyl met syn gesellen, die de ses buscloten vonden, ende daerna gewaert hadden, van elke cloot, een gl.

Krankzinnig. Item, Herm. van Huesden, borgermr. vd. viven, heeft, wt bevel vand. oversten, eenen besuycten man, die hier by der straten ghinc ende dicwyls besuyct wert, bestelt in een scuyt, ende lyet hem voeren te Leyen, 3 pont 7 s. 6 p.

Nootslang. Item, word die nootslange andermael gescoten twee reysen, gegeven van 2 cloten weder te sueken, 10 L.

Beeltsnyder. Item, Henr. Henricxsz., die beeltsnyder, heeft dat slootwerck ander bussen helpen maken etc., ses pont.

Hagelscot. Item, geweest by Stev. Scragen, om buscloten ende hagelscot van hem te copen, etc.

Lubeck. Item, omtrent Bamis merct, is sekeren gedeputeerden v. Lubec gescenct voir Tollesteghe poirt, want sy nyet langher bliuen en wouden etc., aen cost ende wyn, vier R. guld. twaelf st.

S. Hieronymus. Item, gescenct de fratres, die den pater te Sinte Hieronymus gecoren

hadden, op S. Meertensdach inden wynter, 24 kan. wyns, 18 L.

Spotnaam. 't Vyfde kynt.

1517. —

Stoffagie. Item, doe myn Gen. hr. v. Utr., Phil. v. Bourgoingien inquam, ist op 't raet-huis behangen mit laken, ende die stads wapen opgeschildert, 32 st.

Artillery. Item, Lamb. Jansz. vd. Bosch brocht brieven vd. artilymeester vd. Keyser aende stadt van Utrecht, 5 L. 12 sc. 6 p.

Bom. Item, soe hebben Herm. Dirckz. ende zyn vennoten, tromslagers geweest, om myn Gen. hr. v. Utrecht in te halen, vervelt ende vernyet een nye bom, ts. 9 pont.

Rector. Item, sonnendaech nae S. Maerten dach inden wynter, soe hebben ons overste met meer vd. rade geweest te gast tot des secret. huys, byden deurweerder des hoghe hoofds, ende den anderen daghen byden rector v. Alcaer, die hier binnen was gecomen ende synen dienst gepresentiert, des die overste eens deels vd. wyn gescenct hebben, te weten 20 kan, etc.

't Regael. Item, doe men Herm. Henricxsz. gerecht hadde, alsoe myn Gen. hr. 't regael noch nyet en hadde, soe hebben die scepen, staddienres ende anderen, die daerby waren, verteert in cleyn-Lichtenberch 70 L.

Tromper. Item, eensdeels vand. oversten geseten tot Elewaert met enen nywen tromper ende die gesellen vd. cuynst, ende voort gescenct den prekers aen salm ende snoek, ts. 15 L.

1518. —

Vroetvrouw. Item, die gescichten vd. rade hebben een vroetwyff, die haren dienst presenteerde, laten examineren by mr. Jan, een medicus, hem gegeven 15 st.

Mismaect. Item, omtrent paeschen is een mismaeet vroupersoon wter stadt doen leyden, daerof 3 L. 15 sc.

Speelluden. Mr. Mathys, de spelman, 3 Ph. gl., ende noch meer andere spuelluden 1 gl.

Tafereel. Item, Herm. Jansz., gemaect een tafereel, op Hasenberch, daer 't oordeel in staet, etc.

1519. —

Trompers wt Polen. Item, die oversten gescenct den jongen scutten op hoer stacy dach vier Berchs gulden, den seven trompers wt Polen gescenct enen Berchs gulden, ende vd. goedspenning vd. salpeter 5 st., ts. 3 gl. 15 st.

Rethorykers. Item, Mart. Henricxsz., die bonetmaker, met syn medewerkers, een re-toryckspuele gespult, doe die oude scutten gescoten hadden, ende ter eere myns Gen. heren ende der scutten, daeraff beliest 30 L.

Cantileen. Item, gescenct op S. Mertyns avont inden wynter, den scoolkynderen van S. Hieronymus, die hoer cantileen songhen opte plaets, 6 pont.

Bussen. Item, alsoe Symon Gelisz., bussgieter te Mechelen, van wegen Geryt Sterk, coopman van Antwerpen, vier bussen, salpeter ende swevel, van onser stads wegen t'Antwerpen gecoft, wesende bynnen onser stadt geleverd, soe heeft hy inden Hulk verteert, soe hy een seker tyt na vestenisse der renten wachten moest, 4 gl. 16 st. — It., der stat clerck gescreven ende doen scriven 't overcomen vanden raet, van Gerit Sterk, coopman van vier metalen bussen, salpeter ende swevel, losrenten den pening 19, by consent vande gemeyne gilden, etc. — It., noch gescreven ende gegeven in elke gilde segel ende brief, daerin die raet, die gemeyne gilden geloeft heeft, die voorsz. bussen noch geen andere bussen, cruyt, cloten, noch gheene, datter totter bussen behoort, nyet wech te geven, wt te lenen, noch weerloos te werden, buyten toedoen, belieftenisse, wil ofte consent vande gemeyne gilden, fac. mitter minuut 22 brieven, van elc een pont, beliest 22 L. — It., Ysbr. Ysbrantsz., overste ouderman, vander stat wegen gereyst tot Antwerpen, mit mr. Hans, bussescieter, om die bussen, salpeter ende swevel te besien, etc.

Glas. Item, Claes Weyman, gemaect een

glas totten Carthusers buyten Utrecht, dat die stadt gescent heeft, hondert voet, fac. 125 ponden.

Toverye. Item, die stadt gescreven aen den hertoch van Cleve, om zyn scerpregter, genoemt meyster Symon, om een vrouw, genoemt Luyt Blancks, van toverye alhier gevangen, te examineren, die welke gebarnt worde op sinte Andries avont; den mr. gegeven 12 goud. gulden van gewichte. — It., doe Luyt gevangen sat, ende men hoer barmen soude, soe heeft Corn. Goesensz., wt bevel vanden oversten, op S. Katryne poort die priesters, minrebroeders, cellebroeders, stat ende scoutdienres, vier daghen lanck, 's middaechs ende avonts t'eten ende drinken gegeven, soe die scout die cost optie tyt nyet en dede, ende hebben in alles verteert ses gl. tien stuv. — It., doe men die soen van Luyt Blancks socht, hebben die vive verteert, an cost ende bier vier gl. — It., doe die vive in 't Veen waren, om die potten vande toverye te halen, ende tuychnisse meer te horen, ende waren wt met hore dienres etc. — It., doer bevel vanden scerpregter is die tovernaester andere clederen gecoft, daervoer gegeven drie gl. vier tien stuv. — It., op S. Katrynen dach syn die viven geweest indie Westbroec met hore dienres, doe die tovernaester beleden had, dat sy 't heilich sacrament ontfangen, wt horen mond genomen ende daer op een steen geleyt hadde, om dat te sueken etc., vyf gl. negen st. — It., doer bevel vanden rade hebben die vive die soen vande tovernaester gesocht, gevangen op S. Katryne poert, ende voort geëxamineert, verteert vyf gl. sestien stuv.

Scakel. Item, die raet heeft gescent die lackey myns Gen. heren v. Utrecht een sulvere scakel, die gecost heeft 6 gulden.

Gebarnt. It., Lamb. Woutersz. ende Corn. Goesensz., stadsdienres, hebben op S. Katrynen poert gewaect by 't wyff die gebarnt worde, 4 daghen ende vier nachten, acht pont.

Ryndyk. Item, Henr. de Jonge den Ryndyk doen maken, soe de oversten alle daghe grote clachten hoerden, alse dat nyemant met wagen of peerden van 't Gheyn te Utrecht

comen en mocht, hetwelc gecost heeft etc., ses gl. vier stuv. ses wit.

Caerte ofte figure. Item, omme ons recht tegens den here v. Brederode, aengaende den stroom vander Lecke te bewysen, is gesciet geweest wten rade, out ende nywe, om een caerte ofte figure te doen maken, die welke tot twe reysen daerom vergadert zyn geweest, ende verdroncken hebben negen quart wyns.

Copien wt een out boec. Item, Henr. Verborch verleyt, om vier brieven te copieren wt een boec, leggende te Oudemunster, aengaende de saeck vanden heer van Brederode, 1 pont 5 scell.

Metalen hoorn. Item, Henr., cloggieter, heeft een metalen hoorn gegoten, op Tollensteegh poort met te blazen, twee gulden.

Raeybraecken. Item, soe heeft mr. Rovers den man verbonden, die geraeybraect worde, drie pont.

Krankzinnig. Item, die borgermr. vandie viven met syn vennoten, hebben geweest opten pinxteravont met hore dienres ende die sackedraghers van 't overeint, ende hebben een doller vrouw, wonende in Rosendael, vast geleyt, tien pont.

Adriaen VI. Inden yersten meyster Aryaen Florisz., cardinael, op 70 pont, op elc pont 1½ stuv.

1521. —

Onweer. Item, doe den brant, God bertert, door den blixem ende donder, in Seger Geretz berch quam, ende 't vandaer voort op 't Baghyhoff barnde, soo syn aenden brande geweest, om water te halen, die sackedraghers etc.

Krankzinnig. It., soe hebben Heinr. Scout, Herm. Scoll, Cryn Henricxsz. ende anderen, tot seven toe, wt bevel vande viven gehaelt Heyltgen Eelges dr., Ja. van Noerden suster, die nyet wel by haer sinnen en was, ende brochten se op Tollesteegh poort, beliest 6 L.

Trompers. Item, soe hebben Joost van Scroeyesteyn ende Goesen van Scawyck, wt bevel vanden oversten doen maken vier bridsen voir die trompers, met acht ende twin-

tich letteren op die monwen, wegende 15½ marck, drie ons 1½ engels, elc marck 12 gl. 8 st. Holl.; noch aen gout, tot vergulden, 40 engels, den engel 18 st., ende van maken 52 goude Phil. guld. 17 st. 6 wit etc.

Adrianus VI. Item, alsoe die negen leghe dienres, alle die tyt, doen men die triumphe van onsen heilighen vader, die paeus, doen soude, wt bevel vanden oversten, die beveel hadden vroeck ende laet, nacht ende dach gelopen, ende al gedaen, dat men hem hiete, etc., negen pont. Item, gegeven Dirc van Suylen etc., gescieten, om die triumphe optie brugge ende die vueren te besien, wye den prys hadde, opten bruggen, dertich pont. — It., soe hebben die borgermr vd. vive, met syn vennoten, om die triumphe te volgen, of daer eenich twyst off gescheel gevallen hadde, gehuert 54 ghesellen, die met hem omgingen ende 'snachts mede waecten, ts. aen cost, wyn ende bier 12 gl. 17 st. 6 wit. — It., doe men die Paus omdroech ende processie hielt van ons alreheilichsten vader, den Paus van Romem, soe hebben die overste met die vive gewaect, ende hebben met sommighe vanden rade geteert ende gedronken, ende hebben gehadt aen cost etc. 4 gl. 3 st. — It., gescenct inden triumphe ons heilichsten vaders, des Paus van Romem, meyster Aryaen van Utrecht, 29 kannen wyns.

Glazen. Item, des donred. na XIII dach, heeft die stadt gescenct een glase, tot meyster Christiaan, can. tot Oudemunster t'Utrecht, in syn husinghe, ende coste 8 R. gl.

Sermoenen. It., op S. Anto. av., is ons scepenborgermr geweest hyde pastoren v. S. Jacobs eten, ende scencte den wyn, omdat die pastoren 't gemeen volk, aengesien den laetsten duren tyt ende anders, in sermoenen ende anders troosten souden inden besten, beliep die wyn 3 gl.

Hamborch ende Lubeck. It., den 25. Aug. gescenct die heren van Lubeck ende Hamborch inden Olifant, ts. 12 stad. kan. wyns.

Conink v. Denemarken. Item, op S. Mergriet. dach, den bishop van Dronten vier stat. kan. wyns, ende des manendaechs daerna den cancellier vd. koninc v. Denemarken, 3 st. kan.

III.

Spotnaam. 't Kynt van Delft.

Kinderkoper. Item, noch ter banc gehadt een cremer, die de kinderen gecost hadde, 10 st.

1522. —

Tabbaert verset. Item, gegeven Jan van Haeften, priester, zyn tabbaert te lossen, die hy verset had, beliest 1 gl.

Adrianus VI. Item, gegeven des deken v. Eindoven dienaer, die hier de tyding brocht, dat de Paeus te Rome gecomen was, 3 Keizers gl. — It., doen bakken 3000 broden door beveel vd. oversten, om te deylen die ermen, tot loff God van Hemelryk ende eer ende welvaart mr. Aryaens, van Utrecht geboren, ende Paeus v. Romem gecoren, 75 gl. — It., doe men de 3000 broden den ermen deylde, ter eeren Gods ende ons heilichs vaders, des Paus van Romem, zyn die geschichten vanden rade ten huysen heren Melis v. Nyevelt hyde geschichten vd. godshuysen gaen eten, ende soe dan der kerken ende gescieten dienaern, die 't broot gedeylt hadden, daer nyet en bleven, scieten sy se elx toe 1 L. — It., beliest Venraes dienaer, alsoe hy die eerste tyding brocht, dat die Paeus mr. Aryaen te Rome gecroont was, 5 Keys. gl., elx 21 st. — It., onse stad trompers hebben gespuelt in die processie ende alle avont op Hasenberch, ter eeren ende triumphe, dat onse alreheilichste vader, die Paeus Adrianus sextus, te Rome gecroont was geworden, beliest 4 gl.

Rhetorykers. Item, die retorykers gesellen, die de stomme personage speelden, op S. Mauritius dach, ter eere van onse heilighe vader, de Paeus, beliest 15 L.

Scherprechter. Den scherprechter, mr. Frederik, een nye palsrok van root laken ende wit, waertoe 3½ ellen roots ende 3 ellen wits, ende 7 ellen geels tot voersel., ts. 13 gl. 18 st. It., tegen S. Meerten heeft die raet beliest den scerprechter, mr. Henrik, enen palsrok te laten maken van root ende wit, onderlinge gedeylt, gecost 't laken, sceren ende maken 14 guld. 6 st. 6 wit.

Stad-gek. Item, tegen S. Meerten heeft

die raet belieft, dat men Pierken, die stad-gek enen nyen palsrok ende hosen laten maken solde van root ende wit, onderlinghe gedeylt, gecost 't laken, sceren ende maken, ende S. Meerten op te berduren, ts. 12 gl.

Pays. Item, is geseynt een deurweerder inden Hulk, om goet cier te maken, also hy den oversten tyding van Pays brocht, als hy seyde, verteert 2 gl. $7\frac{1}{2}$ st., ende alsoe dieselve doerweerder, eer men 't hem gaf, an sulverwerk na hem genomen heeft, die weerde van 21 gl. 10 st., is Sander 't selve weder belieft, ts. 23 gl. $17\frac{1}{2}$ st.

Gebarn. Item, doe Geertruyt Cuypers gebartt worde, hebben die vive, als Goyert die Coninc met syn vennoten veel onlede gehad, tsamen blyvende, verteert 8 gl. — It., soe heeft mr. Frederik, scerpreger, ter bank gehadt Geertgen Cuypers driemaal, van elke reys 10 st.; verleyt aen touwen, die op die bank gebesicht syn, 10 st., noch van deselve Geertgen te bernen, ende van voorsprake voor 't gerecht, elx 12 st.

Voor den cruys gaen. Item, Jan Robbertsz. ende Henr. Scout, stadtienres, hebben mettet vlaswyff om 't kerkhoff voor den cruys gegaen, 1 L.

1523. —

S. Meerten. Item, Roeloff Heynricxz., schilder, heeft verlicht ende gestoffeert S. Meerten voor Hasenberch, hem aenbestaet, om 20 L. It., Gysb. Lap, gelevert tot S. Meerten voer Hasenberch mede te stofferen, aen 7 vierendeel geslegen gouts ende 1 vierendeel silvers etc., 3 gl. 3 st. 9 wit.

Stad-gek. Item, soe heeft Peter Vocking, snyer, gemayet die cledinge vd. stat-gek Pierken, ende de scerpreger met syn hosen, verdient 3 gl. 5 st. 3 wit. — It., gegev. Pieter Boll, van 't borduersel te maken v. Pierken die stad-gek, van twe jaren, alse xxii ende xxiii, tes. $3\frac{1}{2}$ gl.

Tortuur. Item, alsoe die vive andermael bevolen is te continueren Jan v. Tyen metter pynen, om te doen lyden, daeromme sy groet cost gedaen ende den oversten aengeropen,

om met hem raets te nemen, alse den overste denselven Jan met mr. Aryaen doen examineren ende mit pinen tot lyden gebrocht hebben, daeromme dat die vive tot danberheyt den oversten te gast gehadt hebben, an oncosten 75 L. — It., die vive hebben hem by consent gesterct met 14 mannen, mit bussen ende ander geweer, doe men Jan van Tyen, mr. Aryaen ende Cornelis den Brabander doet onder 't gerecht brocht, etc. It., Jan v. Tyen, van Campen, is gevangen geweest ende gerecht, 3 L.; soe heeft Thomas Jansz., den voorn. Jan t'eten ende te drinken gegeven, 20 weken ende 5 daghen; ende alsoe Jan seer gepinicht ende verleemt was, dat men hem het eten, als een kynt, in syn mont steken, ende havenen most, 6 weken lanck, soe is hem daeromme belieft, 's daags $2\frac{1}{2}$ st., ts. 93 L. 10 sc. — It., Jan v. Tyen 2 mael ter bank gehadt by Roeyenborchs tyden, ende noch 10 mael by Heynrick van Amerongen, ter banck, opte leeder ende opte rol gehadt, van elx 10 sc. — It., twemaal enen, genoemt Arent, ter banc gehadt ende twemaal bereydt ende eens mit gaerden versocht, 3 L. Denselven opte caeck geset ende der stat brant in syn wang gegeven. — It., hebben die viven doen examineren Jan van Tyen, op sekere sacilegie, hy de kerke berooft hadde, ende hebben denselven met pynen ondersocht, ende gecontinueert dagelyx, acht dagen lanck, ende, soo 't scheen, dat hy den vyant te baten had, hebben sy gewillicht here Franck v. Heusden, hem van sulx te beprueven, daeromme de vive grote cost gedaen ende geen arbeit gespaert en hebben etc. 8 daghen lanck, 56 L. 10 sc.

Cantileen. It., gegeven op S. Meertyns avont, S. Hieronymus clercken, die de cantileen songen opde plaats, doe de oversten wt den Dom quamen, 6 L.

1524. —

Rechten metter lynde. Item, doe Geryt v. Zutphen gerecht soude worden metter lynde, is hy op Vleyschuys gebrocht, daer des nachts

by bleven 4 stadsdienres, 2 cellebruers, ende des morgens 2 minrebruers, met meer anderen, die daerby waren, hebben verteert 6 L. 10 sc.

Tortuur. Item, mr. Aelbert, stad surgyn, heeft enen, genoemt Geryt Willemsz., wt Loosrecht gemeystert die gaten, die onder syn voet gepinicht waren, 6 L.

Trompers-vaentjens. Item, gegev. Goyert de schilder, vd. trompers vaentjens, S. Meerten aen elke zyde inne te zetten, van gout ende zye, ende vande scuttervaentgens van gout te maken, 13 gl. 15 st. — It., gecoft vd. stad wegen tot Gysb. Henricxz., sloeyerdoek tot 2 scuttervaentgens, ende taffalf tot 4 trompervaentgens, noch floers tot dwylen over die crusens, die myn Genad. heer gescent warden, ende oic aen frangien v. gout, ende an zye ende zye frangiens totte trompers vaentgens, 26 gl.

Stad-gek. Item, doe myn Gen. heer inquam, heeft Pierken, der stad-gek, ter eeren vande stad v. Utrecht, onsen Gen. heere in 't gemoet gereden mit een sotternye, beliest 1 gl. 15 st. — It., tottie bridse van Pierken is toegedaen, behalve dat gelt, dat biscop Philips daer toe gegeven had, aen sulver vergult, tftsoen, ts. 4 gl. 6 st. 3 wit.

Sulverwerk. Item, mr. Tyman Goesensz. heeft gemaect die twee custodye, daer 't sulverwerk in staet, dat myn Gen. heer geschonken worde, daer voor beliest 4 Ph. gl. 25 st. — It., gegev. Geryt ende Pieter, Hubert Pauwen soenen, vd. XII vergulden cruyssen, die de stad onsen Gen. heere, den Elect gescent heeft, 1160 gl.

1525. —

Stads-glas. Item, alsoe voortyts die stad gegev. heeft 't convent vd. Brigitten een goet glas in hoer kerk, daer S. Meerten met die vier oversten ende die stander inne staet, 't welc Claes Weyman wt bevel vd. oversten gemaect heeft, waeraen verdient 55 gl. cur.

Rechten metten vier. It., alsoe 's donred. voor S. Meertensd. inden wynter, een van Antwerpen metten vier gerecht worde, ende daer

seker vrese inne opstont, ende die scherprechter daerdoor gewont worde, tot eer vande stat ende die justitie voort te gaen, is Jacob, die greefmr., voort gegaen in meere dienst, dan syn dienst vermocht, 3 gl.

Stads-gek. Item, gegev. Corn. vd. Goude, van 't borduerwerk te maken voor Pierken, der stadsgek, 2 gl. 15 st.

Sulverwerk. Item, heeft G. Hubertsz., die goudsmit, een coninelyk cop ende prys vd. papegay, van sulver gemaect, wegende 24 oncen 11 engels, 52 gl. 3 st. 9 wit, 't fatsoen 3 Phil. gl. — Item, gescent mr. Herdinck, secret. vd. greeff v. Hoehstraten voor sekere diensten, hy voortyts ende oic nu gedaen heeft ende oic noch meer doen mach, een sulver overdeect cruyssen, 16 gl. 7 st.

Kettery. Item, soe heeft mr. Aelbert, stadt surgyn, wt bevel vd. viven eenen, genoemt Jacob van Antwerpen, die verbarnt worde, verbonden inde gevangenis, alsoe hy gaters in syn hooft gevallen hadde doer syn besuectheydt, daer hy over gegaen heeft 6 daghen, 5 L. — It., soe hebben die vive menichwerf op S. Katryne poort geweest byden kuper, mitten kettermrs ende andere geleerden, den enen dach byden anderen, ende mit hem gehadt ende mede genomen enen scriver, die alle die articulen ende punten scriven most, dieselve verdient 5 L., ende an cost mitten scriver, 17 L. — It., soe heeft Peter Geritsz. v. Merenborch, borgermr vd. vive, met syn vennoten in 't yerste gevangen gehadt enen, ghenamnt Jacob Rutten, ende was van Antwerpen, die overmits onnatuerlyke dingen hy bedreven, ten brant is gewesen, soe hebben sy dicwyls daerom op de poort moeten gaen, eer sy hem tot lyden konden brengen, ende mit veele vd. rade ende geleerden beraden, soe hy mit menichvuldige siekten besuyct was, daer sy onme grote neersticheyt gedaen hebben, tot twe reysen, mitten geleerden verteert 28 L.

Rhetorykers. Item, gegev. den ghemene ghesellen vander rhetoryken bynen Utrecht, vandat sy ter eeren vd. stadt 't verleden jaer gespeelt hebben 2 of 3 spuelen, 3 Hoerns gl.

1526. —

Silverwerk. Item, noch wt geweest etc., met een overdecten cop aen jonker Willem Torck, dewelcke de stadt hem scencte, etc.

Batement. Item, soe als die clerccquen v. S. Hieronymus een sulverlic batement op S. Marie Magdalenen dach opte plaets speelden, heeft hem die raet daertoe belieft 6 L.

Toverye. Item, soe heeft mr. Aelbert de Rover, stad chirurgyn, wt beveel vd. viven, 't vroumens, dat opte poort lach, alle hoer haer overal off gescoren, daeraen verdient 4 L. It., mr. Aelbrecht die Rover, heeft Nysgen wt die Leech Wey hore haer overal afgescoren, doe men se pinighen soude, 4 L. — It., mr. Aelbert etc., heeft, doe die boel vanden Bosch alhier gecomen was, die drie vrouwen, van toverye berufticht, anderwerf gescoren, van boven tot beneden, waeraen hy wel verdient heeft, van elk 4 L. — It., mr. Aelbert voorn. heeft Nysgen wt die Leech Wey gemeystert, soe als sy deerlyke vanden mr. vd. Bosche, mitten vier gepinicht was, vier grote gaters aen hoer beyde eersbillen ende diën, waer hy over te meysteren gegaen heeft drie weken, 10 L. — It., Jan Aertsz. met twee wagens geweest inde Leech Weyde, ende gehaelt Nysgen met haer dochter, die berufticht waren van toverye. — It., noch gegev., om brandewyn ende peper, daer die vrouwe, van toverye berufticht, mede gepinicht worde, 28 st. — It., alsoe ten huys Peters, weerd indén Sleutele, de borgermr vd. vive etc., geweest hebben, om aldaer zeker te wesen ende te bewaren Goert, den toverman ofte waersegger etc., 2 gl. 6 st. 3 wit; hier is oic mede in gerekent den brandewyn ende gaerden, die men optie poert besichde etc., ts. 11 L. 11 sc. 3 d. — It., op S. Sixtusd. is Nysgen wte Leech Wey gevanghen ende die steenwaerder heeft hoer 26 weken op S. Katrinenpoerte t'eten ende te drinken gegeven etc., 52 L. — It., mr. Heynric, heeft verdient aen Nysgens dochter, van examineren, 1 L. — It., soe heeft hy voor Nysgen die banc bereyt. op die leder twemaal geleyt,

ende eens op de leder gehangen, 2 L. — It., noch deselve inde wanne geseten, ende dapperlyc gegeselt, daeraen verdient nae onder gewoonten, 3 L. — It., des nademidd. derselven die banck bereyt ende eens opte leder, 6 L. 10 sc. — It., op onser Lieve Vr. avont assumptio, soe heeft die scerprechter noch driemaal ter banc ghehadt Nysgen inde Leech Wey, 2 L. — It., noch hoer inde wanne geseten, wel gegeselt, 3 L. — It., mr. Heynrik, die scerpr., heeft mitten oversten opte poort geweest ende die banc bereyt voor die dry tovernaersters, 1 L. 10 sc.

Speelluiden. Item, Claes v. Heyndersteyn, gegeven omtrent S. Jacob, die drie speelluyden van Wessel, die hier quamen spelen mit hoer trompetten ende scalmeyen, etc.

Waersegger. Item, Peter Petersz. heeft verwaert die waersegger anderhalve dach ende twee nachten buten sloets, 2 L.; ende die borgermr vd. viven ende syn vennoten hebben in die camer ontbeten aen herinc, broot ende bier, doen sy hem examineerden, 5 st.; ende die waersegger heeft verteert, an cost ende drank, metten dienres, die of ende aen quamen, 11 st.

Cruys draghen. Item, die 't cruys droech, doe Joost vd. Bosche gehangen worde, 1 L.

Wapens. Item, opten 5. dach Novembr. heeft Peter van Ingen geleverd 15 wapenen, alsoe 't sticht, der stadt ende myns Gen. heren wapen, doe syn Genaden die confirmatie toonde opten huys, om aldaer te hangen, 6 L.

Stoffagie van het stadhuis. Doe myn Gen. here syn eede dede, soe heeft Gysb. Henricz. het raethuys gestoffeert, ende met gouden ende damasten lakenen behangen etc., 10 L.

Rechten metter lynde. Item, saterd. nae S. Meertensd. inden winter, heeft die stadt justicie gedaen ende een gesel vd. Bosch doen rechten mitter lynde, ende doe heeft het gherecht, tot 41 personen toe, geteert etc. 82 L.

Succentoeren ende schoolmeesters vd. Dom. It., die stadt heeft gesenct, sonnendaechs voor Palmen, doe men processie hielt, die 4 suc-

centores mitten schoelmeester vanden Dom, elx 1 quaert wyns.

Scerpregher. Item, die scerpregher vanden Bosch heeft met die hy by hem had, ver-teer tot Meerten v. Scerpenseel:

Inden eersten, aen wyn 12 gl.

Aen Hoemborch 2 gl. 12 st.

Aen koeyt 13 st.

Aen maelyden, 6 gl. 6 st., behalve syn onthysten, des voor- ende nademiddaechs, mit degenen, die by hem waren, noch ongere- kent wesende.

Item, aen brandewyn 7 st.

Munt. Item, alsoe inden jare xxvi licht gelt ginc, alsoe die snaphanen voor 7 stuv. Holl., een zweertgen voor 15 witgens. ende alle ander gelt na advenant, welc gelt des donred. na de heil. paesdag, anno xxvii, of- geset worde, te weten die snaphanen op 6 stuv., ende die sweertgens op 12 witgens etc.

1527. —

Toverye. Item, des woensd. na S. Valent., soe heeft mr. Aelbert drie vrouwen, als: Nysgen wter Leech Wey, Beatrix in't Veen ende Lysb. de Roey, elc bysonder alle hoer haer van boven tot beneden afgesneden, voer elx 16 st. — It., soe heeft die selve mr., nadat die vrouwen gepinicht waren, grote gaten in hoer neersbillen tot de waeyen toe, daghelyx twe mael verbonden, ende grote oncosten daeraen gedaen, 2 guld. 6 stuv. — Item, soe syn Nysgen, Beatrix ende Lysbet etc., metten brande ter justicie gebracht, etc. — It., mr. Jan van Balen, scerpr. vd. Bosch, drie tovernaerstes ter justicie gebracht metten viere, van elk persoon te rechten 3 gl.

Loterye. Item, Laurens Pet. Petersz. ge- screven inde loterye 2850 namen, prosen ende advysen, van elc duserent 14 st.

Vierendeelen. Item, soe is Thys gevierendeelt; van elk vierendeel verdient 12 stuv. It., mr. Coenraet heeft nog eenen priester opter leder ghehadt, 4 st.

Tortuur. Item, alsoe Jan v. Woerden deer- lyk inde stadsgevangnisse gepinicht was, alsoe

dat mr. Aryaen Lambertz. daerover gegaen ende genesen heeft etc., 2 Phil. gl.

1528. —

Tortuur. Item, gegeven wt bevel v. doct. Affensteyn, als stadhalder, enen arbeider, die de banc v. S. Katrynenpoort overdroeck, doe men die gevangen op 't hoff examinereu soude, 4 st.

Wapens. Item, Jan Block van een bort te scilderen mit wapenen, dat men sette, daer men die paspoorten haelde, 17½ st. — It., gegeven Jan Hubertsz., gontsmit, van een wapen op een yser te zetten, daer met die paspoorten mede teykende, 6 st. — It., gegeven Peter van Ingen van 8 wapenen v. K. Maj. te scilderen, die in de triumphhe gebe- sichtig worden, 't stuk voor 6 st. Holl.

Triumphe. Item, gegeven om 8 scouwen tofs, die indie triumphhe, doe die K. Maj. ghehult worden, opte plaets, opte Noede ende anders waer, tot Z. Maj. eren, verbrant wor- den, elcke scou 28 st. — It., 28 pektonnen, 3 gl. 9 st.

Vreeborch. Omtrent S. Cecilien dach, soe hebben die drye gesworen vd. stadt ende die lantmeter mettes secretaris zoon geweest achter S. Jacobs op de erven, daerinne die K. Maj. een sterckte ordineren soude, ende heb- ben die erven gemeten etc., beliest 7 gl. 12 st. — It., op S. Katryn. avont, worde byden stad- houder etc., gesciet Lubert van Alendorf, Pe- ter Ruysch ende Valentinus, secret., tot Cu- lenborch, by myn hr. v. Hoochstraten ende meer anderen des K. Majs. gecommiteerden, om treffelyke saken, bernierende die erven, daer men die sterkte achter S. Jacobs maken soude ende meer anderen, ende hadden aen oncosten 20 Kar. gl. 18 st. 1 blanck.

Rhetorykers. It., gegeven de rethorisyen naer vermogen harer supplicatie, voor bate- menten ende speelen, die sy tot loff ende eere der K. Maj. ende die stadt van Utrecht gespeelt hebben, beliest 7 gl. 10 st.

Kruitmolen. It., byden schout, burgermrs etc., doen aenbrengen Dire de Goyer ende

Herman v. Doeyenborch, Corn. Jansz. Olyslager, van buscruyt te maken mit syne molen, 15 daghen, 's dacchs 16 st., na dat ons Gen. heer ende de K. Maj. de stadt weder ingenomen hadden, ts. 15 gl.

Zweertdancers. It., des dingsd., an. XXIX, doe die stadhouders, scout, burgermrs ende meer andere goede vrunden, waren ten eten ten huysse van Valentyn, secretaris, soe syn aldaer ten huysse gecomen die zweertdancers der stede van Amsterdam, spelen ter eren ende recreatie vd. weertschap, waervoer hem doen scenken is 12 st.

1529. —

Wapens. Item, soe hebben Ot v. Gemen etc., metselaers etc., aen S. Katrynen poort dat Pauws wapen wtgenomen ende weder 's Keyzers wapen inne geset, beliest 3 gl. — It., Aernt Pop met enen wagen v. S. Katrynevelt gevoert te Minnebroers een putsteen, op de Nuede, ende steygerhoudt aen die poorten van 's Keyzers wapenen te setten, 2 gl. 8 st. It., gegeven Jan v. Zwoll, tinnegieter, van 't loet tottes Keyzers wapens tot die putte inder Nuede, boven op 't raethuys ende op Wittevrouwen poort, 35 gl. 18 st. 1 d. — It., bey tusschenspreken v. Goeyert van Roeyenborch, als een overman, mr. Rembout van Mechelen ende mr. Claes Meertensz., loedsmr inden Dom, als dedingsluiden, syn vd. stads wegen bestaet aen mrs Claes v. Oestbroec, de Keiserl. wapenen voorder stads poorten, ende oic voor Hasenberch, te weten, dat hy hebben sel, van elke vande voorsz. wapenen, tot viven toe, 't stuk 28 Phil. gl. — It., noch mr. Claes gemaect 2 wapenen opte Vaert, 't stuc 3 Phil. gl.

Krankzinnig. Item, soe hebben Peter van Moers wt die stadt geleyt Reintgen v. Deventer, die dol was, 16 st. It., soe is mr. Aelb. de Rover, stad surgyn, gehaelt by enen, gheheten Reintgen v. Deventer, die dol was, ende beneden in 't gat op 't Vleyshuys lach, om quaet been, dat vervuult was, te genesen, 12 st.

Groote bus. Item, gegev. Geryt Woutersz. by S. Katr. poort, van een nywe as in die grote busse opter Nuede met een nywe disselboom te maken, 17 st.

Ketterye. Item, gegeven Pieter Michelsz., bode der Keiserl. Maj., van sekere mandementen, gebracht wten hooghe hove v. Mechelen, beruerende die Lutheranen, ende 't bestant tusschen die Keis. Maj. ende Con. van Vrancryk, 12 st.

Vreeborch. Item, gecoft daghes na alre Siel. d., wt bevel vd. stadh. ende borgermrs, thyen nywe bedden, 't stuc 6 gl., ende gepresenteert op Vredenborch, 60 L.

Geschenk. Item, soe hebben ons oversten doen copen 4 ossen, voir 162 goud. gl. van gewichte, ende hebben gestaen mesten vande slachtyt tot nae Lichtmis, ende syn gescent, drie den heere van Hoehtraten, ende een ons here van Bourgnival, stadh. etc.

Rhetorykers. Item, die stadt heeft gescent ende beliest te geven den retorykers voer hoeren dienst van een stomme personage ende batement gedaen tot triumphie vd. peys, beliest 10 Karol. gl.

Lotery. Item, alsoe Geryt Hubertsz 't sulverwerk vd. loterye geleverd heeft, hetwelc hy met drie of vier wtslaghen ontfangen, ende den luiden met veel wtslaghen weder aengewoghen heeft, beliest 15 gl. — It., welke sulverwere Gheryt, op synen anxt inder cassen bewaert, ende die kasse 's morgens op ende 's avonts toegesloten heeft, waerdoor hy twe cruysens gemist heeft, voor welke bewaernisse ende moeyenisse beliest is 10 gl.

Gezelen. Item, soe heeft mr. Heinrick, scerpr., een jongen vd. Bosch, door bevel vd. stadh. geseselt, alle die stad door, op alle bruggen, 16 st.

Tortuur. Item, mr. Henr. heeft te paert gehadt een, ghenoept Joost v. Cortryck, 2 st.

1530. —

Comedie. Item, noch gescent den rector der kynderen v. Marie op S. Petersd. ad cathedram, soe alse speelden aen die plaetse comedie, tot drincgeld 12 st.

Vredenborch. Item, des woensd. 20 d. in July, heeft die greefmr. die caec wt- ende ingeset, doe de man met een hand daerop geset worde, ende noch vande tonne te halen op Vredenborch, ende weder te brengen, ende daer denselven man mede wtginc, daer-aen verdient 4 st.

De minderbroeder Ger. v. Zutphen. Item, gegeven broeder Geryt v. Zutphen, te minrebroyers, soe hy menich jaren der stadt van Utrecht vroeck ende laet gedient heeft, als men hem van doen hadde byden misdadigen, als allen menschen wel kennelyc is, 8 gl.

Rhetorykers. Item, gegeven die camer vd. retorisynen bynen Utrecht, soe als hemlieden gepraesenteert was by enen bode der cameran van rethoryken vande stadt van Leyden, een kaert van derselve camere van Leyden nae vermogen der supplicatie, beliest 21 st. It., noch Evert gemaect dat scavot opte plaets, om te spelen die batementen, 8 st.

Uitvaert. Item, des donred. na S. Thomas dach apost., soe hebben die oversten aen Will. Boemert bestaet te leveren, dat was totter wtvuert van myn Gen. vrouwe van Savoye, zal. me., 20 gl. — It., soe heeft Splinter van Nyenrode, bastert, ende Peter van Yngen aengenomen te maken 86 wapenen van myn vrouwe van Savoyen, om in de wtvuert te besigen, 5 gl. 10 st. — It., noch hebben sekere wantsnyers geleverd, om inde wtvuert te besigen, 277 ellen swert laken etc., met heml. gecomponeert, d'elle 1 oirt, ts. 7 gl. 9 st. 1 oirt.

Wapens. Item, gegeven Heynr. Gysbertsz., metselaer, van off te breken aen Wittevrouwen poort, om des Keiserl. Maj. wapenen te stofferen. It., gegeven Jan Block, om des Keisers wapenen, te weten voor de 4 poorten ende voor Hasenberch te stofferen. Item, noch die putte opte Nuede te stofferen, mit twee keisers wapenen opte Vaert. It., noch gestoffeert drie ossen, die den heere v. Hoechstraten gesconken waren, ts. 95 Phil. guld., daer in 't verleden jaer of betaelt syn 60 Ph. gl.

Processie. Item, soe hebben die hoornblasers, tot 14 reysen toe, als men processie

omme der stadt hielt, geleverd die stads dienes die roeyen, om byden oversten inder processie te gaen, 't volk daarmede op te slaen, voor elke reyse 1 st.

Bruilofgeschenk. Item, noch geschenct op paeschavont, die president opte brulof van syner dochter, 2 aem wyns, ende was half frens wyn, die aem 13 gl., 26 gl.

Speelluiden. Item, vanden steygher te maken, opte plaetse, daer de speelluiden op speelden, 8 st.

1531. —

Rhetorykers. Item, gegeven den retorykers van 6 vaten byers exchysvry by twee supplic. beliest 3 Karol. gl. 18 st.

Coning v. Denemarken. It., Jan v. Zwoell, tinnegieter, betaect 5 st., voor tien pont loets, ende een halve stuver, ende daeroff gegoten haeck-bussen loey, doe die Co. van Denemarken omtrent Utrecht was etc., 5 st. It., die cameraer heeft betaect een bode 53 stuv., wt sake, dat hy gereist is tot Schoonhoven, omme een tonne buscruyts, welke sy ons seynden, soe als die Co. van Denemarken mit veel knechten inden lande van Utrecht quam, ende dit om syn teeringe etc., 23 st.

Subventie. Den pater van S. Hieronymus ende Jan Berentsz., boecpnyter, betaect te samen die somme van 20 Carol. gl., wt sake een Lat. boecxken, beruerende een goede ordinantie van onderhoudinge vande erme menschen, te translateren in Duytsche ende daer boeckkens off te prenten, waervan gegeven den pater voorsz. 2½ gl. ende J. Berentsz. 7½ gl.

Heidenen. Item, Willem, der stat rydende bode, betaect die somme van 16 stuv., wt sake dat hy gereden is tot Maersen, om die Heidens, die daer lagen, wt het lant v. Utrecht te doen gaen ende rumen, ende insgelyken des anderen daechs gereden in die Loesdrecht, die selve Heydens wt het lant te gebieden te trecken etc., 16 stuv.

Epitaphium voorde Smeetaorn. It., Goeyert van Roeyenborch betaect de som van 25 gl., wt sake dat hy, door bevel van mynh. die stadthouder ende die oversten, laten vergroo-

ten ende doen stofferen heeft, dat epitaphium vande Keiserl. Maj., staende voor der Smeetoorn by St. Berthelemeus gasthuys, blykende by beliefte nisse 's raets etc., 25 gl.

1532. —

Gecornt cruyt. Item, Ev. Henricksz. betaelt 57 L. 6 sc. 6 p., wt sake dat hy gelevert heeft totter stat behoef 2 tonnen buscruyt, te weten een ton haec-buscruyt, ende een ton cleyn gecornt cruyt, etc.

Veltgeschut. Item, Joost vd. Bosch 1 L. 8 sc., voor twee leere zakken, om buscruyt inne te doen tot halfslangen ender ander veltgeschut, etc.

1533. —

Stad-swaard. Item, de wed. van Bernt van Hoppenem, scerpreger, beliest 5 L., wt sake van coop van een justicie-sweert ofte regt-sweert, die de weduwe voorn. deser stadt vercoft heeft nae dode van hoer man, sa. ge., die doctgeslegen ende geworpen worde, etc.

1534. —

Schilderwerk. Item, Ja. Nobell, schilder, betaelt 3 L., wt seke hy anno xv°. xxxv, in Sept., gewrocht heeft aenden toorn, gelegen achter dat Bagyn-hoff, te weten aenden leuw, buyten inde voorsz. toorne staende, ende heeft die geschildert ende mit gout ende olyverwe beleyt ende oick die epitaphye ende scrifturen, daeronder staende, belooft van 't gout, oly ende verven, ende arbeyt etc., 3 L.

Scerpreger. Item, Oloff van Hindersteyn, 4 sc., wt sake hy in May van Leyden mede gebracht heeft der stad-sweert, dat die scerpreger aldaer gelaten had, ende soe hy 't selve sweert byder weg nyet en dorste dragen, heeft hy op eenen wagen ghereden, 4 sc. — It., die cledinghe vanden scerpreger, te weten 8 ellen ende 1 vierendeel ruwaens, ende nog 6 ellen ende 3 vierendele papegacy-gruen voeyerlaken, etc.

Rhetorykers. Item, Corn. Sandersz. ende

Reynier Pauwelsz., rethorykers, betaelt de som van 18 L., wt sake anno xv°. xxxv, des donredaechs altera Mathiae, den 25 Febr., beliest is byden rade, dat men die rethorykers geven sal voor hore verleyde ende verscoten penningen, die sy op Hasenberch aende trap ende aende camer te cost geleyt hebben, 12 gelyke ponden, te betalen aen handen, die de penningen verscoten hebben, ende hiertoe noch ses gelyke ponden voorsz. voor die gemeen rethorykers voer hoer batementen ende andere diensten, die sy tot hiertoe gedaen hebben gehad, te betalen Jacobi etc., 18 L.

1535. —

Muzyk-instrumenten. Item, beliest, dat men deser stads speelluyden tot horen instrumenten, diese nu vernyet ende cost om gedaen hebben, scenken sel eens, 3 pont groot, mit conditien, off dieselve speelluyden, off enich van hem van hier vertrekken soude willen, ende d'instrumenten mede nemen wouden, die soude syn aenpaert van 3 pont groot voorsz. deser stadt weder betalen; off sterfft iemant vande speelluyden, die erfnamen sellen dat oick doen, als voorsz. etc.

Maeltyt. Sandryn, waerdinne inden Hulk, betaelt 23 L. 11 sc., wt sake anno xxxv, op S. Meertensdach inden wynter, 's avonts in Hulk gelogeert zyn geweest sekere ambassaten, metten grave van Rennenberch, als deputaten der Keiserl. Majest., die gecomen waren vanden Oosterschen steden, ende soe syn ter selver tyt by hem comen teeren, mynheer die president ende andere raden vanden hove, enighe prelaten ende heren vande vyff godshuysen, enighe vande ridderschappe, schout, borgermrs, scepenen, in getale van xx personen toe, aen een groete tafel, ende dan noch xxxiii personen, aen drie verscheiden tafelen, vanden ambassaten, hoere familie, jonkeren, hoefluyden ende andere gasten, die daer mede geroepen waren; ende die stadt scencte hem dat gelach; ende behief in 't yerst aen cost ende teeringe voor den ambassaten ende andere heren daerby voer hore

maeltyt, elc 3 sc., ende die andere jonkeren ende familie hoer maeltyt, elc 2 sc., maect tsamen 6 L. 6 sc. Ende ter selver tyt hebben sy gehadt aen wyn 61 quaerten, die quaert 3 sc. Noch voer die heren doen halen inde apteek, als bancquet, cruyt, suker ende anders, tot het bancket dienende, tsamen belop. 3 L. 10 sc. Ende des morgens, doen die ambassaten reysen souden, hebben sy metten grave van Rennenberch ende hoir familie gehadt, aen cost ende wyn tsamen 4 L. 12 sc., belop. tsamen 23 L. 11 sc. — It., Goeyert v. Gelre betaelt 6 L. 6 sc. van 12 stadkan. wys, die hy geschoncken heeft 9 Nov. xxxv, den ambassaten ende den raet mitten heren, die gecomen waren wt Denemarken, daer die hr. van Rennenborch, die president van Utrecht ende meer andere heren oick by waren, ten huysse vanden Hulck, ende maecken 36 quarten, elc quaert 3 sc. 6 p. etc.

Blyde incomst vd. bisschop. It., 3 aem myn 4 tack wys, welke die stadt van Utrecht, anno xxxvi, geschoncken heeft mynheer den bisschop van Utrecht, nadat hy syn bisdom alhier ontfangen hadde, tot zynder eerwerdighe, edelen ende waelgeboren blyder acceptatie ende incompste etc., 42 L. 9 sc.

Stad-swaard. Item, Henr. van Rawesway, eerste cameraer, 4 L. 4 sc., wt sake hy door consent vanden oversten van stadswegen, een mesmaker, wonende tot Cuelen, doen maken heeft een recht- ofte justicie-sweert, daer voor gegeven is 3 goude gulden. It., een nywe casse, die nu op 't raethuys hanckt, daer men der stads justicie-sweert in setten sel etc., 25 sc.

S. Hieronymus-huis. Item, syn anno xxxvi, den 4. Aug., geschoncken die visitatoirs vd. huysse van S. Hieronymus, die welke by scout ende burgermrs vergadert waren, byden pater ende gemeen scoelmeesters van S. Hieronymus, in hoer convente, omme aldaer 't scoel ende studenten of leerkynders van S. Hieronymus alhier te visiteren, 12 quaert wys, elc quaert van 3 sc., etc.

Schilderwerk. Item, Ja. Nobell, schilder, betaelt 7 L. 8 sc., wt sake hy xxxvi gewrocht,

III.

gescildert ende driemalen over gelicht heett dit nabescreven: Inden yersten, aende nyewe leuwen-toirn after die lauwers, noch dat yserwerk met die weerhaen, fermilioen roet, ende noch in die papkamer etc., ende hiertoe geleverd aen groen verwe, slecht ende schoen, drie ponden, noch aen lynsaetoly 1 L. 5 sc., noch aen loetwit 15 sc., noch aen lichten aker 6 sc., noch aen meny root 4 sc., noch aen fermilioen roet 6 sc., noch heeft hy die leuwe geholpen, daer aen te cost gehadt 4 sc.

Willem van Noert, steenhouwer, 40 L., diewelke hem oic door ordonnancye van mynh. die grave van Hoochstraten toegevoecht syn, te hebben, ende dat wt sake, hy diversche diensten gedaen heeft deser stadt van Utrecht, in 't visiteren der gebreken vande metselrye, omme die stadt wesende, oick in 't meten der borchwallen ende in 't opnemen der werken, den huysluyden toegevoecht te graven inde stadt grachten, ende in 't offsteken der borchwallen, van diversche patronen, dienende tot een nywe poort, te maken aen Tollesteech etc.

Beelthouwer. Item, Joost Trant, twee stukken steen, daerin gemaect is dat scrift, bynen ende buyten vande Leeuw-toorn, etc. It., van dese twee stukken te bereyden ende 't scrift er in te maken 1 L. 10 sc. It., gemaect een capiteel, daer die leeuw op staet etc., 12 sc. It., gemaect een leeuw van Benthemer steen, lang 3 voet ende een quartier etc., 30 sc.

Sacraments-capell. Item, Henr. van Rawesway, van wegghen 't heilich sacraments broederscap op 't singhel byde Weert, betaelt die somme van twe hondert ende vyff pont, wt sake den cameraer tot behoef van deser stadt, daer voor van Hubert die Lauwer, als procuratoer met enighe vanden brueders van 't heilich sacraments bruederscap voorsz. gecoft heeft, met consent vd. oversten, alle die steen, die aende capell ende 't camertgens van 't heilich sacrament op 't singel voorn. staende, ende die capell voorsz. toebchorende, omme daarmede te funderen die mueren vander Lauwerslach etc., 205 L.

1536. —

Legael. Item, 24 stadskan. wyn, gesconken den legael van Romen, ten huysse van mynhere dye Domdeken, Johan v. Voorst, 3 L.

Batement. Item, betaelt Ev. Wyersz., de somme v. 5 L., wt sake hy daer voor aengenomen ende hem aenbestaet is voor Magdalene anno xxxvii te maecten een groote tardeys opte plaets voer de Waelsche scoelmr., omme by syn discipulen ende anderen daerop een batement te spuelen.

1537. —

Toorns. It., Corn. Alerts. 3 L. 9 sc. 6 p., vandat hy anno xxxviii geleverd heeft 2 loeye bloemen, d'een op 't waechhuis *de bonte Cree*, ende d'ander opte *Raven* etc. — It., Jan Jaspersz., cuipersleger, 9 L. 9 sc., wt sake hy anno voorsz. geleverd heeft die weerhanen mitten appel opten Boc-toorn, ende die weerhanen metten appel op die Vosse-toorn, etc.

Comedie. Item, Jan Spruyt, getapt 12 quaert wyns, die de stadt op S. Lambertsdach, doc die clercken van S. Hieronymus scoel hoer comedie ende spuel gespuel hadden, die meysters van S. Hieronymus mitten clercken voorsz. sconcken, elke quaert 3 sc. 6 p.

Scilderwerk. Item, Gerit Jansz., scilder, aengenomen ende opgemaect die scilderye in 't raethuys van Lichtenberch 31 L. 12 sc. It., noch heeft Gerit voorsz. twee weerhanen, opter stat nye toornen staende, yerst geteyckent ende daer na ofgeset — It., Willem Roelofs., die scilder, gemaect die scilderye vanden Boc-toorn. te weten die boc gestoffeert, mit het schrift buyten inden toorn staende etc., 14 L. 10 sc. — It., die scilderye vande Vosse-toorn, te weten die vos ende het schrift etc., als voren. — It., 't waechhuysgen, gheheten *die Valck*, etc. — Item, noch twe waechhuysgens, alse: *die bonte Cree* ende *die Raven*, ende 't schrift buyten aende voorsz. waechhuysen gestoffeert etc. — It., noch den beer mettet schrift, geverwet ende gestoffeert, — It., noch der stadt wapen boven 't heck vande Plompentoorn gestoffeert.

1538. —

Munt. Item, Corn. Aertz., anno xxxviii geschikt geweest totten muntmeester van Antwerpen, omme aldaer van hem te ontfangen ende te halen, die doytgens, die hem van deser stadt wegen bevolen waren te doen muntten, soe is 't, dat hy van oncosten vande yseren vande munt ende andere verleyt ende verscoten heeft, als nabescreven: Inden yersten vande yseren, die de muntmr doen maken hadde, omme die doytgens daermede te muntten, 6 L.; noch 56 pont doytgen te muntten, 't pont 2 sc.; noch voor een tonnetgen, omme die doytgens inne te beslaghen, 3 sc. 6 p.; noch van se te brengen tot Antwerpen, 1 sc. 6 d.; noch van sciphuer van Antwerpen tot Gorcum, van Gorcum tot Viane ende voort tot Utrecht, ts. 11 sc., ende noch van vacatien 2 L. 10 sc.

Uitvaert. Item, Corn. Gerbrantsz., verwer, anno xxxix, opte wtfuert van onse alre genad. vrouwe, die Keyserinne, geleverd 247 ellen swert lakens, die gehangen worden inden Dom, etc elle 3 p., ts. 5 L. 1 sc. 9 d. — Item, Gerit Jansz. van Wytfelt, scilder, 10 L. 10 sc., wt sake hy na Pynxteren van stadwegen tegens die wtfuert van onse alre gen. Keyserinne, hoechl. mem., die inden Dom gehouden worde, gescildert ende gemaect heeft, ts. 70 wapenen etc. — Jan Jansz. wte Nypoort aen spelden, om die wapens te bevestigen, 1 sc.

Silvere letters der stads dienaers. Item, Jan van Meerten, goudsmit, voor pinxteren van stadwegen gemaect voorde 7 stads leghe dienaers, seven silveren woorden van UTRECHT, by Italiaansche letteren geordonneert, om opter lufter mouwe vande voorsz. dienaers, ter eeren vande stadt, alsoe die stryp daermede offgeordonneert ende geset is, gedragen te worden, ende belopen tesamen 49 ytaaliensche letteren, in als 14 loot 3 engels, waervan by desen cameraer voorsz. die voorsz. Jan v. Meerten geleverd is vander stadt sulver 3½ loot scerp, ende noch aen sulver penningen, wesende fyn silver, ts. belopende aen gelt 8 L. 14 sc.; ende Jan v. Meerten heeft verdient van 't pa-

troen vande letteren voorsz. te ordonneren ende 't fatsoen vande voorn. 49 ytal. letteren in silver te werken, ts. 3 L. etc., ts. 11 L. 13 sc. — It., Willem van Hindersteyn, eerste cameraer der stad van Utrecht, myn vennot, ende Jan v. Meerten, betaelt 61 L. 10 sc. 9 p., wt sake nabescreven: Inden eersten, soe heeft Will. van Hindersteyn voorsz. in presentie vd. cam. Herm. van Leeuwen, wtgereykt ende verscoten in handen van Jan van Meerten voorsz., aen penningen van Engelsche stoters, scrickelborgers ende slapers, die deser stadt overgelopen waren, door de afsettinge vande payementen, ts. totter somme van 50 L., van welke voorsz. penningen gemaect syn sekere silvere letteren tot behoef vande hooghe ende leeghe dienaers deser stadt voorsz., wegende in als aen silver 29 oncen. Ende hier tegen heeft Jan van Meerten voorsz. Herman van Leeuwen voorsz. weder gelevert aen sulver 23 namen van 't woord UTRECHT, soe groot als cleyn, elc naem van 7 letteren, wegende in als met een loet lakens tot syne behoeff, 29 oncen 4 engels, etc. Ende Jan voorsz. heeft verdient, vande namen ende letteren voorsz. te maken ende te werken, te weten vande 8 grootste namen, voor de 8 hoogste dienaers ende officianten, van elke naem, alsoe hy daertoe tot syne coste een nye patroen heeft moeten laten maken, 12 sc., ende vande 15 namen voor de andere leghe officianten ende dienres, ts. 6 L. 8 sc. 9 p.

Caerte. Item, Jan de Bruyn van wegen nabescreven betaelt de somme van 3 L. 13 sc., wt sake Henr. vd. Borch, Henr. v. Rawesway, Ev. v. Schayck, schildere, Jan de Bruyn, deurweerder, na Odulphi, wtgereyst syn, tsamen 3 reysen, ende daer na deselve, sonder alleen Henr. v. Rawesway, noch een reyse, omme die vryheit van Utrecht te doen bescreven ende ontwerpen, omme daer van een chaerte te maken, ende hebben die drie voorsz., soe se laet inquamen ende moede waren, inden *Hollandschen Tuyn* verteert aen cost ende wyn, 1 L. 11 sc. 6 p. Ende omme die wterste ende bepalinge vande vryheit te weten, soe hebben sy dese nabescreven daertoe gehad,

die se hem wesen, te weten: Jan Jansz., ganscoper opten Noert, Jan Jansz., buyten Wittevrouwen, elx 2 daghen, Will. v. Deyll, Jan Jansz. te Abstede, ende Aertge Pot, buyten Tollesteech, elx 1 dach, daarvan aen elx betaelt is voor hore vacatien 1 kan wyn van 3 sc. 6 pen. Noch hebben deselve gehad Pous, aende Kauhorn, met een wagen, alsoe opten eersten dach, daarvan hem betaelt 8 sc. — It., dese cameraer heeft, wt sake nabescreven, betaelt 8 L. 6 sc. 6 p., inden yersten, 's woensd, 9 July, soe hebben H. vd. Borch, Willem Goesensz., scep., Ja. vd. Voort, secr., in absentie van Jan de Bruyn, deurw., Anto. Egbertsz., stadsdien., Ev. v. Schayck, scilder, ende Ja. Luytgensz., greefmeester, van stadswegen gereden ende genaen, omme ende bynnen der vryheit van Utrecht, aldaer by dese stad op sekere benoemde plaetsen ettelicke personen geboden ende verdaecht waren, omme getuychnisse te doen van 't gesceyt ende gelegenheit deser vryheidt vande stad v. Utrecht, ende dat nae een bestek ende chaerte, die by Ev. van Scayck, scilder voorsz., gemaect wesende, den getuygen in 't deposeren, elck bysonder getoent werde, waerop de voorsz. scepenen de getuychnisse doen bescreven ende gehoert hebben, ende hebben hierover geweest van 's mergens vroech tot vyff uren tot naden middach toe: ende alsoe sy vandien dach nyet gegeten en hadden, hebben sy, wtgenomen Will. Goesensz., ts. geteert gehad ende, de maelyt ongerekent, t'oncost gehad, aen wyn, 6 kannen, de kan 4 sc. Noch heeft H. vd. Borch met Evert voorsz., omme gelyke saken, ende de chaerte te recht te bestellen, wtgeweest, ende hebben doe 's middaechs gebleven *ten Dael*, daer t'oncost gehad 3 kannen wyns, de kan 2 sc. Ende opden voorn. 29. July syn gehoort 29 getuygen, ende saterdach daerna 4 getuyghen, elx 3 sc.

Beeltsnyder. Item, Fra. Jansz., beeltsnyder, 2 sc. 6 p., wt sake hy nabescreven namen, vande nywe waeckhuysgens, alsoe: *Castylie*, *die Valk*, *die Raven* ende *die bonte Cree*, elks in een bordeken, gesteken ende gesneden heeft, etc.

Scilderwerk. Item, Will. Roelofsz., scilder, 12 L., wt sake hy dese nabeser. werken gedaen heeft: Inden eersten, aenden Beren-toorn van bynen 2 vaentgens mitten appelen, die daerboven op staen, gestoffeert. — It., gestoffeert die wolf anden Wolf-toorn ende dat scrift, daeronder met 2 dueren. — It., den hont, met 2 daeren gestoffeert mittet scrift. — It., die waechuysen die door gegroent, met het veynstertgen ende dat scrift, genoemt: *die Nachtegael.*

Stad-segel. Item, Dirc Roelofsz., metselaer, 14 sc., wt sake hy anno xxxviii gearbeyt heeft inden stadhuy van Lichtenberch, ende daer een gat gebroken, om dat stadsegel daerinne te bewaren.

Triumph-boog. Item, Jan van Eley, kistemaker, betaelt die somme 2 L. 13 sc. 6 p., wt sake hy tegens die incompste van onse Gen. vrouwe Coninginne etc., voorde Lyndmerct aende aentycksche poirte tot triumphe ende eere der stadt, boven hetgene dat die stadt daer aen lyet tymeren. te cost geleyt heeft vande wapens der Keiserl. Maj., de Coninginne, deser stadt met noch andere figuren ende scrifturen, ende daervoor betaelt 1 L. 16 sc. Noch voor een boec lombertspapier, 4 sc.

Gulde poert. Item, Ev. Weyersz. etc., aen de gulde poert geleverd 7 kerksperren, etc.

1539. —

Meyster Balthasaer, Ital. architect. Item, Jan vd. Haer etc., 9 Sept. aenden Keis. Maj. tot Brussel synde, ende hebben met hem gehadt in 't ginsen reysen etc. meyster Willem van Oirdt, etc., ende noch is hem in 't weder komen beygesciet, wt Keyserl. Maj. bevel, enen, genaemt meyster Balthasaer, wesende een Italiaensche architect, omme die gelegenheit, sterkte ende tymeradge alhier tot Utrecht te besien, etc.

Tafel van 't oordeel. Item, Ev. Wyertsz. etc., die tafel van 't oordeel ofgenomen ende in Lichtenberch weder opgehangen, etc.

1540. —

Willem v. Noert, als stads-metselrie-meester aengenomen. Mr. W. v. Noert, deser stad metselrie-meester, betaelt 20 L., voor syn pensie ende loen, die hem Remigii, anno 1541 verschenen was, wt sake hy als daertoe hyden rade deser stadt, den 26. Mey 1540 aengenomen wesende, deser stadt desen jaer als metselrie-meester gedient heeft, te weten in 't ordineren deser stads nye poorten ende muren, oick bruggen ende anders, omme te allen tyde dieselve te visiteren, ende die gebroken daervan, dan die oversten ofte cameriers aen te brengen, ende voort alle daerinne syn levenlanc gedurende te doen, dat een goed getrouwe metselrie-meester schuldich is ende behoort te doen, waervoor hem jaerlicx tot syn pensie toegevoecht is te hebben dese voorsz. somme, ende daertoe noch gecleet te worden ende syn wyn te hebben, soe wanneer ende in manieren, als deser stads deurweerders gecleet worden ende hore wynen hebben, alles breder na inhoud syner ordonnancy ende aneminghe, copie hierby getoont ende quitantie daertoe dienende, inhoudende de voorsz. somme van 20 L. — It., Jan van Meerten, goutsmit, 5 L. 16 sc. 9 p., wt sake hy mr. W. v. Noert, als metselrie-meester, ende mr. Jan Tolhuys, clockegieter, als mr-bus-scut van deser stadt gemaect, ende elcx geleverd heeft 't woort UTRECHT, in silvere letteren, tsamen makende 14 letteren, wegende aen silver in als 3 oncen 2½ engels, d'once 1 L. 10 sc. Voor syn arbeyt 1 L. 4 sc.

Bus-scut-meester. Mr. Jan Tolhuys, clockegieter, deser stads meester-bus-scut aengenomen, etc.

Caerte. Ev. van Scayck, scilder, 32 L., wt sake naebescreven: Inden eersten, in July 1539 mette gescieten geweest opde wterste bepalinge ende gelegenheit van alle deser stads vryheden, omme deselve te besichtighen ende op een caerte te stellen, nae ordinancie, opdat die stadt voor toecomende memorie, die bepalingen daervan soude moeghen weten, waerover hy gevaceert heeft tsamen tot ver-

scheyden tyden, 5 daghen, ende heeft noch tot perfectie vande vryheyt voorsz. een caerte daeroff gemaect, naer 't compasse, soe veele moghelyc was, op papier, omme die vryheit voorsz., daer mede myn heer van Hoehstraten, zal. mem., ende synder Gen. raet te bewysen ende te tonen, soe daer questie omme voer de heren van Utrecht hanghende was, waerop hem, 21 Maert anno 40, byden rade belieft is, op rekening van syn arbeyt voorsz., te geven 18 L., ende dat hy noch by goeder ordonnancie een chaerte op een tafel, van olyverwe, scilderen ende maecken soude, om die op deser stads raethuys, tot een memorie, te hanghen, 't welc hy alsoe gedaen ende volbracht heeft, waerinne hy groote moeyenisse, omme die opte wynden ende op de steek naer behoren ende gelegenheyt van dien, te stellen, gehadt heeft; alsoe dat hy daeraen verdient en hem voorts belieft is, te hebben, boven die 18 L. voorsz., alles vermogens die belieftenisse 's racts, in date des donred., den 15. Sept. xli, ende quitancy daertoe dienende, de voorsz. somme van 32 L. — It., Jan Pousz, kistemaker, 4 L. 5 sc., wt sake van dat houtwerk, daer die kaert op geschildert is vande limiten ende gesceyt van dese stad vryheyt, buyten deser stad poerten gelegen, die daer off, inde raetkamer van Lichtenberch, voor een toecomende memorie, gehangen is, etc.

Register. Item, Sander van Bommel, notaris vande domkerke t'Utrecht ende secret. vande staten 's lants van Utrecht, betaelt 34 L. 2 sc. 6 p., wt sake hy van stadswegen ende tot deser stadts behoeff tot toecomende memorie gecopieert heeft die prothocollen vande staten voorsz., tractaten ende communicatien, gehouden mette gedeputeerden vanden lande van Gelre etc., nopende de recuperatie vande Geldersche goederen vanden jarē xxxiiii off, tot desen teghenwoordigen jaer xli inclusive, wesende in 2 boeken gebonden, tsamen groot wesende 455 bladeren, verdient van elken blade van 't copieren ende 't bynden, 1 sc. 6 p. In date des donred. 15 Sept., ende quytancy daertoe dienende, de voorsz. somme van 34 L. 2 sc. 6 p.

Scilderwerk. Item, Will. Roelofsz., scilder, 2 L. 16 sc., wt sake nabescreven: Inden eersten, heeft hy in des pensionaris huys die wyeltrap gedrenct twee mael met oly, 6 sc. It., heeft hy gescreven inde tafelen beneden die beelden in Lichtenberch die namen ende afcomste etc., 2 L. 10 sc.

Scavot. Item, Goeyert Geritsz., steenh., 17 sc., wt sake hy gewerct heeft, omme die gaters te maken voor Hasenberch ende den herden steen daer inne geset ende voort dat yserwerk ende crammen inne gegoten, omme scavot daerinne te leggen ende te vestigen, dat er nye gemaect wordt, etc.

Waac-cloc. Item, mr. Jan Tolhuys, clocgieter, 13½ L. 11 sc. 3 p., wt sake hy nae Pynxteren geleverd heeft volgoten den nywen waec-clok, hanghende boven inde Buerkercktoorn, die hy aengenomen had te volgieten, welke voorsz. clocke wegende is 929 pont, van elc 100 pont te gieten, 2 L. 10 sc. Noch 904 pont klocspise gecoft tot Amsterdam, voor 't hond. pont, 11 L. 15 sc. Noch daertoe geleverd 25 pont tinne, elx pont 3 sc. 3 p. etc.

1541. —

Stads-meester-gieter. Item, mr. Jan Tolhuys, clock- ende busgieter, deser stat mr-bus-scut, betaelt de som van 20 L., en dat voor syn pensie, wt sake hy daervoor desen geheelen jaer als mr-bus-scut gedient heeft, soe hy daertoe van stads wegen, door 't belieftenisse vanden rade, geschiet 18 Oct. anno xlii, by nywe accoert ende conditien aengenomen is syn levenlanck sekerlyk gedurende, te weten:

Dat hy deser stadt dienen sal in tyde van noode, als hy vanden oversten ende raet van deser stadt daertoe versocht ende vermaent sel werden, omme alle gescut, groot ofte cleyn, off te scieten ende oick te besuecken ende te beproeven. Ende voert sel hy syn levenlanck binnen deser stadt ter woon blyven, ende syn ambacht van bussen ende clocken te gieten doen ende hantieren. Dan, sal wel buyten deser stadt moghen trecken ende reysen

alleene, om syne bootscappen ende coopmanscap te doen, ende oic werc aen te nemen, om die bynnen deser stadt te gieten. Ende hier voir is hem van deser stadt jaerlyx geloift ende toe versegelt, te hebben tot syn pensie ende wedde de voorn. somme van 20 L., verschynende opten lesten dach Septembris; ende sel oick noch gecleet worden, in manieren, als deser stads deurweerders gecleet worden, ende sell oick met hoer gelyke rasoenen ende wynen hebben, ende oick waecvry syn. Ende voirt, waer 't sake, dat hem van deser stadt sekere busschen ofte anders te gieten aenbestaet werden, daarvan sell hy nyet onredelyk eyschen ende nemen, ende sell, hetgene hem aenbestaet wordt, getrouwelyk ende spoedelyk hem moghelykste synde, maecten. Ende als hy in deser stadt saken by den oversten ofte den rade buyten deser stadt gesciet wordt, daer van sel hy tot synen daggelde betaelt worden, in manieren als deser stads deurwaerders gedaen wordt, als sy buyten deser stadt in stads saken reysen. Ende omme, van 't gundt voorsz. is, deser stadt mede versekert te wesen, soe heeft mr. Jan voorsz. daerof in segele ende brieven beloftenisse gedaen. Alles breder na vermogen derselver accoorde ende seghele ende brieven, in date voorsz. te beyden syden gegeven synde, waeromme alhier de voorg. somme van 20 L.

Stads-mecster-bus-scut. Item, Willem v. Snellenberch, als deser stads bus-cut-meyster, betaelt de somme van 4 L. 16 sc., wt sake hy sedert den eersten Augusti, tot S. Remigii dach toe, belopende den tyt van 8 weken, deser stadt als bus-cut-mr gedient heeft, soe hy vd. rade der stadt voorsz. daertoe aengenomen is, gedurende tot deser stads wederseggen, op conditien nabescreven:

Inden eersten, sel hy alle tochten helpen doen, bynnen ende buyten deser stadt, daer hem die oversten gebieden sellen, ende hy sell altyt het gescut regieren, ende doen als een goet bus-scut-mr toestaet te doen, ende nyet wt deser stadt te benachten, 'ten sy by consent vanden oversten.

Item, noch sell hy alle jaer, twe off drie

mael alle deser stads gescut, datter nu is off komen sell, op alle toornen ende plaetsen, daer 't is oft geordonneert sell worden, visiteren, ende van alle gebreken houden in behoerlyke ordonnancy, dat men daerinne geen gebrek en sel vynden, in tyden ende wylen, als men die behouwen sell, 't sy van maten, stampers, loet, cretsers ende desgelyx, op deser stads cost ende tot last vanden voorsz. bus-scut-mr.

Item, noch soe sell hy alle deser stads buscruyt maken, te weten, 't salpeter fineren, 't swevel breeken, 't hout cloven, 't selve hout tot kolen barnen, ende 't selve soe opter stads cost tot buscruyt maken, daer hy voort toe doen sell, syn selfs cruytmolen ende andere reetscap, daertoe dienende, welke cruytmolen ende reetscap hy daer toe onderhouden sell.

Item, soe sel hy hebben voor syn persoon, als hy te deser stadt dyenst buscruyt maect, ende 't gene daertoe dient, voor syn arbeyt, 's daechs vier stuvers, ende voor syn knechts, tot tween toe, die hy daertoe huren sel, overmits hy den arbeyt alleen nyet machtich en is, elx des daechs 3 stuv. Ende voort soe sel dese stadt hem byden anderen cameraer van deser stadt noch doen wtreyken, voor syn verbonden dyenst, in manieren voorsz., tot syn pensie, ter weke 12 stuv., daarvan d'yerste dach ingaende is geweest in date voorsz. Alles breder blykende hyde wtgesneden (!) cedule, die daarvan door overcomen ende belieftenisse vanden rade gemaect is, daer van synde, met quitancy vande voorsz. 8 weken, die welke beloopt 4 L. 16 sc.

Gek vanden Pr. v. Oraengien. Item, Berlelemeus van Wede, die goutsmit, 14 L. 15 sc. 9 p., wt sake hy gemaect heeft een scakel van gout, die gesconken is die sot van myn Genheere, den Prince van Oraengien, als stadhouder, etc.

Herm. v. Borculo, boecprinter. It, Herm. van Borculo, boecprinter, wt sake hy omtrent Petri ad Vincula, doe Meerten van Rossem met ruteren ende knechten in Brabant was, ende alhier binnen deser stadt tydinge was, dat Meynert vd. Ham oic groete vergaderinge

maecte van ruteren ende knechten, ende omme die waerheyte daarvan te weten, gereyest is, secretelyk, over die Veluwe t'Arnhem, t'Zutphen, inden gestichte van Monster ende daeromtrent, om autentyke besceyt mede te brengen, ende heeft hem daeromme by groete personagien gevoecht ende grote onkosten gehadt, 10 L. 15 sc.

Willem v. Noert. Item, W. v. Noert, geleverd dat achtkant vande Ross-toorn. — It., gemaect 't peert mitten letterstuk, daer 't peert op staet, etc.

Glasscryver. Item, Peter wte Weert, glasscryver, etc.

1542. —

Triumphe. Item, 39 L. gesconcken den geburen, die onkosten gedaen hebben gehadt in 't vueren ende den triumphe vande nywe tydinghe, alsoe dat die Keyserl. Majesteyt, ons aller Gen. heere, gesonts lyffs, tot Genue aengecomen was, myts oick, die de pryse gewonnen hadden van 't soonste ende herelycste vuer, ts. 47 vaten biers, elc van 17 sc., ende noch voor 2 scouwen torfs mitten onkosten daer een vuer off gemaect wordt op Nuede, etc.

Waac-huizen. Item, Will. Roelofsz, scilder, 5 L. 2 sc., wt sake hy aenden Ros-toorn dat ross mettet scrift buyten aenden toorn gestoffeert; noch twee waac-huysgens, alsoe: *die Coolmees* ende *die Oyenwayer*, die letterstukgens buiten aen gestoffeert heeft; noch die nywe wage gedrenct met oly.

Caerte. Item, mr. Will. van Noert, betaelt 90 L., wt sake nabescreven: Inden yersten heeft hy, deur bevel vanden oversten, een chaerte van dese stadt geordonneert, die welke hy opten compasse heeft moeten stellen op hoere wynden, alle die rechten, cromptem, hoecken, wt- ende inlopingen derselver stads mueren, ende daerby wederom gemeten ende mettet compasse ofgesien die wytte vander stadtrafen ende noch daerby gemeten die distancy tusschen die stads mueren van bynnen ende die particuliere borgers erven, gelyk men wt die swerte lynen in derselver caerte geteykent, verstaen mach. Ende

heeft noch dieselve caerte gestelt op huer seker mesure van voete tot voete, alsoe dat men perfectelicken daerwt weten mach alle die distancien, ende brengen op huer mate, alsoe dat men daerwt metselen ende werken mach, Ende heeft mede daerby gevoecht inder selve chaerte die nywe bolwerken ende mesecouwen ende die nywe veranderinge deser stads poerten, mette noetlike vernyinge deser stads mueren, met wtgravinge der cingelen rontsomme die bolwerken ende met die dicte der wallen, daerby van bynnen aen gestelt, gelyk men inder selve chaerte, duer die linien, met roode verwe getooghen, verstaen mach; 't welc al gemaect is, om een voerscrift ende onderwysinghe te geven alle die regierders, die na comen sellen, om daerna die timmeragie, wt eendre handt op 't bequaemste, profitelycste ende sterbeste te volbrengen moghen; ende oeck 't nootlicste eerst metten oncost, fatsoen ende arbeyt overleggen mach, eer dat men die timmeragie beginnen sel; van welke chaerte deser stadt, hy noch een dubbelt maken ende leveren sall. Ende heeft noch een caert gemaect, omme daerna die muelen, opten Peerdevelt-merct te setten. Ende noch 2 verscheyden caerten vande situatie des vaerts, ende daer een derde noch bygevuecht. Ende heeft oec noch daghelyx overgesien gehadt, in 't aenleggen der nywe wallen, mesecouwen inde weert ende andere extraordinaire werken. In alle welke werken voorsz. hy onledich geweest is sedert Pynxteren tot Remigii toe, ende soe hy groete hoofdbreken, moeyte ende anders hierinne gehadt heeft, alles breder na vermogen synder supplicacy, die hy daarvan met goeder ende breder specificatie overgelevert heeft, soe is hem daervoor belieft 90 L.

Geschut. Item, W. v. Noert noch 2 serpentynnen vormen, om cloten in te gieten, etc. — It., Ev. Wyersz, geleverd drye stucken houts, daer van gemaect die micken, daer men die bussen op leynt, etc. — It., J. Antonisz., twee nye bus-stellen mette racyen, daer men die serpentyngen op leynt. — It., A. Laurensz noch een smal vat, om bus-cruyt inne te doen. —

It., noch 6 kyntgens, om bus-cruyt inne te doen, etc. — It., Jan Jaspersz., 20 cruytmaten tot haebussen, etc. — It., desen cameraer heeft ontfanghen gehadt van Meerten Jansz., slootmaker, wonende tot Amsterdam^l, sedert Sept. tot 23 Febr., in 5 off 6 verscheyden reysen, tsamen 23 serpentynen, groot ende clein, ende tot elke 2 kameren van eenre groote ende wyte, ende tot sommighe vande grootste drie cameren van eenre groote ende wyte, die hem van deser stadt wegen, ende tot deser stadt ende gilde kosten doen maken waren, tot fortificatie van deser stadt, wegende tsamen 12,565 pont yser, voor 't pont 1 sc. — It., Ev. Wyersz. gemaect een banc, daer men die yseren bussche op borende is. Noch hou-ten scragen, daer men die serpentynen op sciet.

Cloc-huys. Item, mr. Jan Tolhuys, 288 L. 1 sc., overmits die regierders ende raet van dese stadt mit hem overcomen es, dat hy syn clochhuys, staende buyten Wittevrouwen poort, ofbreken, ende weder een ander clochhuys bynnen deser stadt alhier, after syn huys, opmaecken ende tymeren soude, omme aldaer inne syn busschen ende clocken ende andere instrumenten te gieten, waertoe dese stadt hem met leeninge van sekere penningen te bate soude komen, ende welke penningen dese stadt hem weder corten soude aende yerste artilrywerken, ofte anders, dat sy hem souden laten gieten, etc.

Munt. Dese kameraer wtgereict 25 L. 4½ p., wt sake nabescreven: Inden yersten de muntmeester van Dortrecht, voor 't cueper, dat hy vermunt heeft, door begeerte vande regierders ende raet van dese stadt, anno xxxvii, pond gr. Vlaems aen wytgens de som v. 22 L. 10 sc., van 40 gr. 't pont, alsoe de voorsz. muntmr die wytgens of doytgens niet munten en woude, of men moest syn cueper buyten of betalen, etc.

1543. —

Groote bus. Item, Ev. Wyersz. noch een scael, daer men dat wicht in set, daer die groete busch mede gewogen wordt.

1544. —

Landmeter. Wilhelm Tonisz., lantmeter.

Tortuur. Item, Ev. Wyersz. noch verdient vande pynbank, die van buiten gekomen was, te zetten ende een scy wede inne te maken, die verloren was. Noch die mier leger gemaect vande pynbanc ende die yser verslagen etc. — It., heer Jo. van Culenborch, ridder, schout deser stadt Utrecht, heeft den 27. Jan. doen maken inden Hage een pynbanc, stoelsgewyse, die welke gecost heeft 13 L. 12 sc.

1545. —

Meester Donaet, artilrie-mr. It., mr. Donaet, artilrie-meester, 57 L., wt sake hem in 't lest vande maent July toegevoecht ende geordineert syn, door ordon. van mynheer v. Praet, stadhouder etc., by manieren van recompensie ofte gratuiteyt te scenken etc. die somme van 30 goude kroonen, elk croone tot 38 stuv. — It., mr. Will. van Noert 22 L., wt sake hy maend. nae Oculi, gereist is geweest tot Bins, aen mr. Donaes, volgende die Majt. vande Co., die van Bins vertoech, die frontieren langs tot Landersyn, Cameryk, Valencyn ende meer andere steden, wachtende nae myn Gen. heer v. Praet, stadhouder, die aldaer toen nyet en quam, ende heeft doen voorts alleen gereyst tot Bergen in Henegouwen, ende aldaer aenbestaet te maken sess blauwe pylaers, die men aen Hasenberch besighen soude, etc. Ende van daer voerts gereyst op Brussel ende Loven, om naer Namen te reysen ende aldaer te bestaden seker blauw steen, tot behouff van 't nye werk ende weerd, etc.

Stads-werk. Item, mr. Will. van Noert, of te breken ende weder gelyks Lichtenberch op te maken 't nye werk van Hasenberch, naer bestek daarvan bescreven, ende 't patroon daarvan geconcipieert, etc. — Item, Ev. Wyersz, inde losementen vande Keiserl. Maj. ende die Coninginne, alse, aen gangen, omme inde Keiserl. Maj. camer te gaen, als oick inde Duyschenhuys steech, met noch een

groot voetscemel inde stoeff, daer die Keiserl. Maj. op etende was, etc. — It., Ev. Wyersz, inde losementen, die gemaect ende gestelt worden tot behoeff vande Keiserl. Maj. ende die Maj. vande Ko., soe hier nae volgt: In 't eerste tot een cleyn cueken etc., noch op de groote sael 11 borden totte voetscemel, daer die Keiserl. Maj. op eten soude etc., noch aen de gangen, omme inde stoeff te comen etc.; noch geleverd inde losementen vande Maj. vd. Co., tottet bescot inde steech, omme inde Duytsche huys kerk te gaen ende oock totte kuecken after Reynesteyn, die daer nye gemaect is. — It., Jan Philipsz. v. Ooy, kistemaker, in het losement vande Keiserl. Maj. ten Duytschen huys, te weten: opte groote stoeff, die kisten op gebroken, ende in beide die kameren die bedsteden, koetsen, veltbedden etc. opgebroken etc.; opte cleyne camer een scerm opten heerd etc. Noch 2 scermen, die men voor 't vuur set, als men aen tafel sit. Noch een pulmeter, daer die sangers op singen, op een voet, die men omdraeyt. Noch in 't losement vande Co. een scorsteen becleet voor den rook. Noch inde camer vd. Co. geleverd een scerm, van 6 voet hoech. Noch tottet hemel voordien scorsteen boven die eettafel vande Co., 3 sperren etc.

1546. —

Muzyk-instrumenten. Item, Will. Jansz., deser stads tromper, van wegen Hans, die draeyer ende pypmaker, 17 L. 17 sc. 6 p., wt sake etc. Inden yersten, heeft hy voor Corsmisse vercoft ende geleverd, omme gebruyct te worden by deser stads trompers, tot eere ende triumphe deser stadt, een coppel toeseynen van vier stucken, tsamen 10 L. Hier toe is laten maken een koecker, die mit laecken bynen gevoeyert is, ende mede buten doen betrekken, etc.

Patriarch van Jerusalem. Item, mr. Claes van Berghem, van wegen Joannicus Guardé, als bode vanden Patriarch van Jerusalem ende bescermer vanden heil. grave, betaelt die som van 5 L. 14 sc., ende dat voor 3 goude croonen van 38 stuv. 't stuck, die de bode voorn.

III.

byden rade deser stad is gesconcken tot een aelmoese, tot behoeff vanden patriarch voorn., omme daarmede hem subventie te doen totte lossinge vande juwelen ende cleinodien, die de patriarch voorsz., den Turc te betalen sess dulent ducaten, verset soude hebben, allet breder nae inhouden synder supplicatie, etc.

Caerte. Item, Ryck Spies die somme van 3 L. 18 sc. 10½ p., wt sake hy gereyst is geweest den 15. Mey, ende die nacht mede gereyst aen myn Gen. heer den stadhouder met sekere caerte, omme deselve synre Genade te praesenteren, 't welc hy gedaen heeft tot Turnhout. — It., Ev. v. Scayc, scilder, de som v. 2 L. 2 sc., wt sake hy deur ordon. van myn Genad. heer van Praet, stadhouder, ende beveel vanden oversten op franchyn ontworpen heeft die chaerte vande limiten ende sceytzel vande vryheydt van dese stadt, omme deselve over te leveren mynheren vanden hooghen rade, ende inde griffie gehanghen te worden.

De Leck. Will. v. Noert etc., Ev. v. Scayck, scilder, ende Dirc Top, castell. opte Vaert, 19 L. 7 sc., hebbende gemeten den coers vd. stroem der Lecke, beginnende v. Aeslyc totte wip toe, neffens den Hanendyk van Vianen over; ingelyks oock gemeten die weerden met de killen, gelegen boven ende voorde Vaert, aen beyden syden vande Lecke, mitte killen, daer duer lopende, omme daer duer clarelake te verstaen die gelegenheid des stroems, op dat men weten soude, hoe men best die stroem voor de vaert crygen ende brengen soude mogen, daer toe syl. onledich geweest syn aldaer opte vaert, 5 daghen, ende hebben hiertoe noch by hem behulp genomen vier mannen met een schuyt, die telkens die baecken gesteken ende met de ketenen gemeten hebben.

Munt. Item, Ja. van Beusichem, yerste cameraer, betaelt 28 L., wt sake hy duer begeerte vanden raet, 28 Juny, gereyst geweest is inden Hage, ende aldaer betaelt heeft die pensie vd. stads tolrechten, verschenen Paeschen, ende van daer gereyst voort tot Dortrecht ende aldaer betaelt ende gelost voor 403 gulden nye gemunte doytgens, ende is wederom gecomen den yersten July etc. Betaelt

den muntmeyster van 't cueper vande doytgens, etc.

Mr. Donaet, architect. It., Jan Both noch betaelt de somme van 1 L. 7 sc., wt sake van 2 stadkan. wyns, die den 27. July anno XLVI getapt ende voorts van stads wegen geschoncken syn mr. Donaes, ordonneermeyster ende architect.

Tortuur. Item, den 8. Aug. een tau tottet gewynt, daermen mede pinicht, wegende 12 pont, etc.

1547. —

Kunste v. vliegen. Item, Jeronymo Rytzo Venetiano, Matheus Holl ende Paulo Salvoto Venetiano, alle dry wesende Italianen vande conste van vliegen ende springen, wtgereyct ende gegeven die somme van 11 L. 8 sc., wt sake die raedt deser stadt dieselve somme geschoncken heeft tot eene gratuityt, vandat syluyden die raet ende oic gemeente deser stadt hoer konste voorsz. getoont hebben, alles breder blyckende by beliefstenisse des raets, in date des donred. den 16. Aug., anno XLVIII. — It., Ev. Wyersz. noch met drie knechten, omtrent Magdalena voorde Italianen, die op de lynde reden ende spuelden, die lynde aen die Plompentoorn gevesticht ende vast gemaect, dat men die wynden mocht, etc.

Sulverwerk. It., Pauwel Adriaensz., goutsmit, betaelt de somme van 24 L. 8 sc., wt sake hy deser stadt gemaect heeft twee sulververgulde overdecte coppen, wegende 6 marc 6 oncen 5 engels, bedragende 84 L. 2 sc.; ende daerop 't sulver vergult, 23 ducaten belopende, 48 L. 6 sc., verdient van 't maken ende fatsoen, 21 L. — It., noch verdient van twee deser stads wapenen, die opte coppen geset zyn, 20 sc., welke voorsz. coppen deser stadt geschoncken heeft mynheer die president van Utrecht, mr. Adriaen vd. Borch, ende dat voer syn groote diensten, die hy in 't reformeren ende corrigeren van 't concept vande nywe ordonnancie op dese stadt- ende scepenrechte, ende voorts veel andere versceyde saecken, die hy deser stadt gedaen heeft, etc.

Schilderwerk. Item, Goesen Jansz. ende

Gysb. Roelofsz., scilders, betaelt de somme van 140 L., ende dat voor haer costen ende arbeytsloon, die syl. gedaen hebben inde vercyeringe te doen vanden nywen gevel van Hasenberch, die sy heel tot driemaal toe gedroncken hebben in loetwit, totte glanse toe, ende die pylers in olyverwe, steensche wys, ende die wapenen, met alle ander cyeraedgen van candebabres, friesen, capitelen, hoofden ende anders, vergult met fynen goude, etc.

1548. —

Scerpreger. Item, Willem Boll, beduerwerker, 2 L., wt sake hy deser stads wapen met een sweert beduert heeft, op deser stads scerpreger cleedinghe.

De ysere Eechde, alias den Moll. It., Jan Lambertz., betaelt 18 sc., wt sake hy 2 Jan. XLIX mit een missive gereyct is geweest bynnen de stede van Gorcum, beruerende, omme geleent te hebben die ysere eechde, alias den moll, daer mede syl. haren waterganc, comende wte Mecruwe, eensdeels gediept hadden.

Comedie. Item, Ryck Verhorst, 5 L. 2 sc., wt sake van 8 stadkan. wyns, geschoncken den 30. Spt. den rectoer v. S. Hieronymus, mitten meysteren, die spulen gespeelt hadden, 4 kan, ende noch den 11. Oct. die visitatoren vande paters van S. Hieronymus, wesende in 't convent voorsz., oick 4 stadkannen.

Zegelen. Item, Philip Jansz. v. Oey, 6 L., wt sake hy inden sommer XLIX gesneden heeft: inden yersten, op metale, aen beyden syden, optie eene deser stads wapen ende opte andere syde een hoefyser, dat men in sulker vuege nyet hebben en woude; soe heeft hy noch drie verscheyden andere ysers v. metale gesneden, opte een deser stads wapen ende opte andere syde V. T.; dat tweede, op't een twee letteren, alse V. T., ende opte andere syde V.; noch het derde segel gesneden, opte een syde V. ende opte andere syde T. Ende noch gesneden twee pypysers, opte een twee letteren V. T. ende opte andere syde V., welke segelen dagelyx gebruyct worden byde weerdyns totte besegelde lakenen, etc.

Geschut. Item, Christoffel Daller, boven op Lichtenberch scoen gemaect 5 dubbelde buschen ende 6 cameran, die van S. Servaes heck gehaelt waren; noch 13 dubbelde haecken, die vanden Plompentoorn gehaelt waren; noch 8 dubbelde haecken, die vande Weerpoort gehaelt waren; noch 16 haecken, die van beyde de Tolsteechpoorten gehaelt waren. It., scoen gemaect 16 serpentynen, die staende syn op raderen in 't Vleyshuys, met 37 cameran, dieselve buten ende bynnen scoen gemaect, geveecht ende gesmeert, ende voort opte stellingen geordonneert, dat men se gebrucken mach. Ende noch soe heeft hy 5 serpentynen met hoeren cameran, oic scoen gemaect ende gesmeert, etc.

Teekenen voor d'arme lieden. Item, Jan Loefsz. 5 L. 2 sc., omme die teykenen voor die arme luyden, diese opte borst soudn dragen, alsoe gaen bidden, te gieten ende de teykenen op te slaen; noch aen wit laken geleverd, daer die teykenen op geslegghen syn.

Stadboeken. Item, mr. Will. van Noert, een nyewe scorsteenmantel met syn toebehoeren, ende daertoe twee haesteenen, daer dat cueper decxel inde scorsteen ingaet, omme daerinne te vueren, opdat deser stads boeken ende secreten daerinne droech blyven moghen.

Model vd. Visbrug. Item, mr. Willem van Noert gelev. die model ofte patroon in steen, daer men in toecomende tyden die Visbrug nae maken soude. Noch gemaect drie steene vormen, daer men die segelen in gegoten heeft vande lakenen. Noch heeft hy inde vorm gegoten 96 loeye segels.

Instrumenten om te diepen. Item, Aryaen Willemsz., etc., gearbeyt mit hueren lyven, peerden ende scepinge, omme die grond vd. ouder killen voer de Vaert ende daeromtrent mitten hooghen water, doen wesende, ende den sterken stroom, mitte instrumenten, alsoe d'yserre ploegen ende yseren lepelrat te verdiepen, soe hier nae volcht: alsoe yerst Aryaen voorsz. gevaceert mit syn twee peerden, die een samorose mitten voorsz. instrumenten voerts duer 't water ende den grond toghen, omme 't sant alsoe te breken ende te verdryven etc.

Noch Peter Vermoelen, omme die samorose in 't water te besturen, ende mit crachte van 't lant inde diepte te houden. Noch Aryaen voorsz. gedient met een scuyte, daer die andere ploech ende 't derde instrument aen hinc, ende Will. Berensz. met een peert, die de voorsz. scuyt metten instrument duer den gront toge, etc.

1549. —

Diepmeester van Dansick. Item, mr. Ja. Didericxsz., van Danswyck, betaelt die somme van 400 ponden, wt sake die hem toegeseyt syn voor 't verdiepen van deser stads ondiepten ende wateringen, ende voor 't openbaren van synre conste der verdiepinge, voortaan te doen ende te besigen van synre gereetschap, totter verdiepinge voorsz. dienende, ende noch van allen aencleven vandien, ende ditselve al breder nae inhouden der voorwaerden, contract ende overdrachte, die de regierders deser stadt ende mr. Jacob voorsz. den 28. Jan. anno L. tsamen gemaect ende gecontracteert hebben, etc.

Watermolen. Item, Corn. Scram, v. Amsterdam, 18 L., wt sake hy den 12. Oct. XLIX. deser stadt vercoft ende geleverd heeft een watermolen, daer mede men water opmaelt, met hoer ketenen, twee pompen, alle syn yserwerk ende voorts met allen toebehoeren, etc.

Cleefs schip in de Leck gezonken. It., Jan de Ryck 7 L., wt sake hy daer voor deser stadt vercoft heeft een Cleefs schip, een *beytel* genoemt, ende dit den 2. Spt. anno L., omme boven die Vaert inde Lecke gesonken te worden, 't welc gedaen is voorde Wterweert, aen den inganck van Mytgeschaven.

1550. —

Scerpregher. Item, Willem Boll, 2 L., wt sake hy deser stads scerpregher gemaect heeft een beduersel van leverye, als een scildeken van deser stads wapen ende een sweet.

Meyen. Item, Dominicus Aertsz. v. Honthorst, 18 sc., van wegen die gemeen bueren vande plaets, wt sake de bueren voorsz. die

voorsz. somme toegevoecht zyn, omdat syl. den tyt van 3 jaren opte Buerkerk kermisse dach mede betaelt hebben voor deser stadt die meyen, die opte plaets voor deser stads huysinghe gehanghen zyn geweest, etc.

Macropædius. It., broeder Georgius Macropædius, rectoer van S. Hieronymus scole bynnen deser stadt, wtgereykt die somme van 2 L., wt sake dese cameraer bevolen was die selve somme te scenken van stadswegen den voorn. rectoer, ende dat voor syn arbeyt, van 't concipieren ende maecken van tve Lat. versen ofte carmen, die geteykent zyn, *onder den morgenster*, ende geset in harden steen, voor 't nywe bolwerc inde Weert.

Caerte. Item, mr. Willem van Noert 13 L. 6 sc., wt sake hy gereykt is geweest aen myn Gen. heer v. Beveren, stadhouder, ende heeft syn Gen. vertoont deser stads cleyne chaerte mit die patronen, waerna men soude maken die bolwerken, gelegen d'een omtrent de Weerpoort, ende d'ander after St. Servaes, ende noch die ordon. optie groote caerte gestelt.

1551. —

Geschüt. Item, mr. Jan Tolhuys, cloegierter, deser stads buscutmr, betaelt 13 L. 4 sc., wt sake hy den 22. Apr. mit brieven van credentie ende instructie, aengaende van seker stucken geschut, die de Maj. vande Co. geordonneert heeft by deser stadt te doen gieten, gereykt geweest is tot Brussel aen myn here van Praet, ende heeft daeroff syn bevel ontfangen ende oock bescreven antwoordt, die hy den oversten geleverd heeft, ende is oick deur bevel v. mynheer v. Praet voort gereykt geweest ter Sluys, omme een stuck geschut te besien, ende 't patroon daerof te nemen. — It., Aryaen Hendricxsz., cueperslager, betaelt 1827 L. 14 sc., wt sake nabescreven. Inden yersten heeft hy, omme t'achtervolgen die overdrachte ende voerwaarden, die hy gemaect hadde den 21. Apr. anno LII. mitte burgermeesters deser stadt, omme deser stadt te leveren 15,000 pont bus-cruyts, goet coopmansgoet, tot seggen vd. burgermeesters voorsz.,

ende mr. Jan Tolhuys, cloegierter deser stadt, geleverd in handen van mr. Jan Tolhuys voorsz. sedert den 14. Juny anno LII. totten 22. Dec. daernaest volgende, ts. 17,143 pont busse-spys, omme georbert te worden tottet gieten van vier groote busschen, die overslagen worden te samen te belopen tot omtrent 17,000 pont in gewichte. Ende die vier bussen syn bevonden tesamen swaer te wesen in gewichte 15,559½ pont, etc. Ende alsoe Aryaen voorsz. vermogens die leveringhe voorgen. 1583½ pont busse-spys overgeleverd heeft, daeromme hy groote kosten ende moeyten gehadt ende gedaen heeft, omme te kopen ende te leveren, opdat dese stadt by 't gieten vande bussen voorsz. nyet te cort comen ende scade lyden en soude, overmits 't voorsz. bus-spys nyet wel te crygen en was ende onder de hand opsloech, is hem daervoor belieft 15 L. — It., mr. Jan Tolhuys, 505 L. 10 sc., omme deser stadt te gieten 4 stucken groot gescut, etc., inden yersten den 20. Spt. anno LII., een stuck, den 8. Fbr. LIII. noch de andere drie groote stucken gescuts, ende dat opte Gansmerct in de wage, welke 4 stucken bevonden zyn te weghen 15,559½ pont. — It., mr. Will. van Aller, 32 L., wt sake hy geleverd heeft 't hout, daeroff vier bus-laeyen ende die calveren metten toebehoren gemaect zyn, omme daerinne te legghen die vier groote stuks gescut. — It., Claes Willemsz., gemaect, omme gebruykt te worden totte 4 groote bussen, 8 raeyen mit 4 assen. Noch tot behoeff ende behulp vd. 4 groote bussen gemaect een voorstellighen etc. — It., mr. Jan Tolhuys, 11 L. 17 sc., omme een driebock, metten toebehoren, te doen maecken, tot behoeff vander stads gescut, etc. — It., Len. Parys, 36 L., van leveringhe van 399 ysere buscloten, tot behoef vande 4 groote stucken, etc.

Stads-wapen. Item, Gysb. Knyff, messesteecker, betaelt 8 sc. 9 p., wt sake hy in Sept. op vyff deser stads beckens in 't midden gesteecken deser stads wapens ende daeronder 't woort UTRECHT. Noch heeft hy op vyff speyten desgelyx als voren gesteken die stads wapens, ende daeronder UTRECHT.

Eerste steen. Item, Jan Lambertsz., die stads metselaer, etc., 3 L., wt sake die raet deser stadt heml. dieselve geschoncken heeft, omme tesamen te verdrincken, ende dat voor een drinckenning, heml. competerende voor 't leggen vd. eersten steen ende 't setten vande meyboom op 't nywe bolwerc after S. Servaes.

Morgensterre. Item, Goesen Jansz., scilder, 2 L. 10 sc., wt sake hy in Octobri, anno II, die morgensterre, die geset is aen 't nywe bolwerk hyde Weertpoort, *die morgensterre* genoemd, gestoffeert heeft met goud, blauw ende rood, nae den eysch, etc.

1552. —

Ambassadeur v. Polen. It., Laur. v. Bree, 6 L. 6 sc., v. 12 kan wyns, die hy getapt heeft 23 Jun. van stadswegen gesconcken den ambassadeur vanden Co. van Polen, burgermr van Lubeck, wesende ten huysse van mr. Henr. van Essesteyn.

Beeltsnyder. Item, Colyn de Nole, beeltsnyder, 2 L., wt sake hy geleverd heeft een patroon, waerna hy presenteerde een schorsteen-mantel te maken inde nye camer van cleyn Lichtenberch.

Manen- en Sonnenborch. It., Goes. Jansz., 3 L. 10 sc., wt sake hy aen 't nywe bolwerc *Manenborch* genoemt, gestoffeert heeft die maene met syn eygen gout, silver ende verve, ende mede 't letterstuk daer onder ofgeset, etc. — It., mr. Will. v. Noert, geleverd inden fundamente van 't nywe bolwerc hyde Tollesteechpoort, genoemt *Manenborch*, 156 blecken Sichgenaer steen. — It., Goes. Jansz., scilder, 6 L., wt sake etc.: Inden yersten heeft hy gestoffeert die twee waechhuysgens mit verscheyden verwen, mitte twe weerhanen ende die vergult. Noch heeft hy gemaect die groote sonne aen Sonnenborch, ende die vergult ende after offgeleyt mit blauw, ende den datum, dat men daeronder gestelt, gestoffeert ende uytgevult. Ende noch aen Sonnenburch bynnen inde stadt, oick een sonne, die gemaect was voor die poorte, insgelyx gevult ende gestoffeert, metten datum, als vooren.

Geschut. It., Aryaen Evertsz., deser stads meester bus-cut, 2 L. 17 sc., hebbende gehaelt tot Gerit van Rynevelt 18 pont lynsaet oly, daermede hy gesmeert heeft thien rayen, groot ende cleyn, vande nywe busschen mitten laeyen van dien; noch 12 cameren vd. yseren bussen, op 't nye bolwerc achter S. Servaes doen brengen die hy afgescoten heeft, doe myn Gen. heer die stadh. 't selfde werk quam besien, etc. — It., Aryaen Evertz. 5 L., wt sake hy geleverd heeft aende vier nye busschen aen elx een slot after aende laetgaten, verdient van 't stuck 5 sc., noch gemaect vier sloten voor inden mond van elke busse voorn., 't stuck 12 sc.; noch gevaccert, omme buscruyt, leggende opte Smede-toorn, te droghen.

1553. —

Manenborch. Item, Goesen Jansz., scilder, 1 L. 10 sc., wt sake hy inden harvest gestoffeert 't waechhuysgen, staende op Manenborch, mit olyverwe van blaeu, groen, roet ende anders, soe 't werk eyschte. Die weerhaen daerop vergult, versulvert ende die mane syn verff gegeven naden eysch. Ende noch heeft hy geschildert 't patroon, dat mr. Will. v. Noert gemaect heeft vande ordon. vd. Tollesteech poort, mette bolwerken, omme getoont te worden myn Gen. heere, die stadhouder.

1554. —

Uitvaart. Item, Jan Jansz. van Nypoert, 1 L. 7 sc. 6 p., wt sake hy, omme d'uitvaart vande moeder vande Keyserl. Maj. ons alreghened. heren, doen gebeden heeft alle die vd. Geestelicheyt, oic mynh. die president, hoghen raet, ridderscappen, de wethouderen ende oic die treffelyke borgeren, mitten ryedom vande weduwen ende jofferen, waervan die manspersonen vergadert geweest zyn opte plaets, ende die weduwen metten joncfrouwen ten huysse van hr. Jo. v. Goch, can. t'Oudemunster; ende is die solempnisatie gehouden, yerst des nademiddaechs opte vigilie ende des anderen daghes op 't offere ende vd. misse. —

It., Lamb. de Ryck, 10 L. 10 sc., wt sake hy tegens de wtaert vande Co. van Spaengien, wesende die moeder vande Keyserl. Maj. etc., die inde Domkerke gehouden is, 800, ende 9 July gemaect heeft 70 wapenen, die aen 't lyk, die toortsen, ende aen swert laeyken, daer die mede bynnen behangen was, gevesticht ende gestelt zyn geweest, etc.

Willem v. Noert. Item, W. v. Noert gemaect die antyxsche poert, daer men inde Doelen gaet; noch op 't huys vd. Doelen, daer men in sciet, 6 kantelen ende 12 lysgens v. Sichgemaer steen; noch twee teyten met 2 kantelen, ende 2 kapetelen vermaect op 't huys van Manenborch, etc.

1555. —

Scakel. Item, Christoffel v. Langerac, goutsmit, betaelt 3 L. 4 sc., wt sake hy gemaect ende in handen van Balthasar de Cock geleverd heeft een sulvere scakel, die de overste opte maeltyt van Lichtmisse dach gesconcken hadden.

Architect. Item, den 9. July mr. Sebastiaen van Noey, architect, ten huise v. synen vader, twe stad-kan. wyns, etc.

't Beeldt v. Mars. Item, Will. Roelofsz., 5 L. 16 sc., wt sake hy aen 't nyewe bolwerc, after die Bylhouwers-toorn, verguldt heeft 't beeldt van Mars, daer aen hy verdient heeft 4 L., etc.

Doelen. It., gecoft bynnen Amsterdamme, inde drie *Rosemarynen*, lynde-boomen, die gestelt zyn in deser stads Doelen, elc voor 8 sc.

1556. —

Willem v. Noert. Item, mr. Henr. v. Noert, van wege sal. mr. Willem v. Noert, in syn leven der stads architect ende metselrie-mr, betaelt de somme van 50 ponden, ende dat voor syn vaders pensie.

Doctor Sonnius. Item, Ja. van Jaersvelt, dienaar van mr. Nic. de Castro, betaelt 20 sc., wt sake hy deser stadt geleverd heeft gescreven 2 copien, d'een in 't Latyn gescreven, we-

sende 't bevel ende deputatie des machts ende commissie van subdelegatie, geëxpédieert van wegen ons alregen. vader, den Paeus; ende d'andere in 't Duytsche, wesende die confirmatie ende autorisatie v. wegens die Co. Maj. etc., geëxpédieert op doctor Sonnius, can. inden Dom, ende mr. Nic. de Castro, can. S. Marien t'Utrecht, groot wesende ts. 18 bladen.

Pestilency. Item, Corn. Pyll, bode van Gorcum, 10 sc., wt sake hy een copy vande contract vd. pesthuys tot Gorcum alhier overgebracht hadde. — It., mr. Jan van Dam, herbier, 21 L., wt sake hy sedert 16 Aug LVII. tot 25 Spt. als gesworen later, in tyde voorsz. gelaten heeft 42 personen, besmet wesende vander peste ofte 't roode buycuyvel, die soe arm waren, dat sy die macht nyet en hadden hem te loonen.

Muzyk-instrumenten. Item, Floris Lubbertsz., scyymaecker, 1 L. 4 sc., wt sake hy voor de stadstrompers die coecker vd. cromhoorn geheel ver stelt ende op nyws geleert, mitsgaders 't deescl vande handpypen oeck vernywet heeft ende verleert, etc.

1557. —

Pestilency. Item, mr. Jan v. Dam, herbier, 10 L., voor syn pensie, verschenen 1 Aug. LVIII, alsoe hy den 16. Aug. LVII. aengenomen is, syn levenlanck te moeten gaen tot alle burgeren ende inwoenderen huysen, die suspicie hebben, geïnfecteert te zyn vande peste, soe wanneer hy daertoe versocht wordt, om deselve 'ter ader te laten, sonder yemants, hy sy ryk ofte arm, te mogen wygeren, ende daeroff hebben 10 stuver voor syn loon, des sal men hem van stadswegen, op syn aenbrengen ende waerachtighe verclaringe betalen vande arme personen, mits dat hy die naem van dien mitte huysen ende straten, daer sy wonen, in scrift overleveren sell. — It., Peter van Oostrum, die bode van S. Joost gasthuys buyten by Utrecht, inde Ganssteghe, 6 L., wt sake dese stadt aen haer genomen heeft 't voorsz. gasthuys, omme daerinne te logeren alle sieke personen, besmet mette pestilency

ende roode buyckeuvel, waerdoor die bode van 't selfde gasthuys, die syn huyshuyr daervan hadde, heeft moeten ruymen, etc. — It., br. Rutger van Amersfoort, pater vande cellebroeders, 3 L. 12 sc., vandat hy met syn brueders sedert 5 July LVIII. tot 16 Aug. volg. opgehouden hebben haer ommeganc, wekelix voor die gueder luyden dueren te doen, overmits de sterfte, ter weke 12 sc.

Fortificatie. Item, mr. Marc. Aelbrechtsz., 25 L., van dienste deser stadt gedaen, in 't maecken van verscheiden patronen ende concepten, getogen op papier, waernae dese stadt tot haer versekerheydt ende sterkte soude moghen doen maken die nye poorte, geordineert, omme te leggen op 't bequaemste tusschen beyde die Tholsteghe poorten, mitsgaders vd. nywe brugge over 't water. — It., oncosten vande nywe fortificatie, genaemt *Stoutenborch*, hyde Bylhouwers-toorn, mette nywe husinghe daerop gestelt. *In margine:* Dat alle dese groote nywe werken, gemaect syn geweest totte fortificatie vande voorsz. stadt, volgende ende conform dat patroon, ende die ordonnancy van Keiserl. Maj., daertoe dat men jaerlyx geordonneert heeft, geemployeert te worden, de somme van 5000 L. van 40 gr.

Scutters. Item, Jan van Noert, gesworen bode, 2 L. 2 sc., wt sake hy geweest is tot Dortrecht, omme d'ordonnancie vande scutteren, aldaer in geschrifte ende by copie te mogen vercrygen.

1558. —

Henr. v. Noert, by provisie stads-architect. Item, mr. Henr. van Noert, 20 L., voor een pensie, wt sake hy als aengenomen wesende deser stads metselrye-mr. by provisie, sedert Jacobi XV. LVIII.

Jan Tolhuys weduwe. Item, Antonia, mr. Jan Tolhuys wed., 10 L., voor een half jaer pensie van sal. mr. Jan Tolhuys.

Vroedvrouw. Alyt Jansdr. v. Ewyck, vroetvrouwe, voor haer selven ende voor Magdalena, Geryt die sakedragers huysfrou, haer medehulpster, 60 L., voor een jaer pensie, ver-

schenen den lest. Sept. LIX, vandat syl. daervoor dese stadt als vroetvrouw. gedient hebben, achtervolg. die voorwaerden, byden rade deser stadt, met Alyt Jansdr. voorsz. gemaect, ende hierna geinsereert, anno LVIII, Sept. 26:

Die raet heeft aengenomen Alyt Jansdr., als vroetvrouw te wesen, met nog een, bequaem tot haer hulp, in maniere ende conditien nabescreven:

Item, soe sel Alyt Jansdr. voorsz. gehouden syn, haer leven lanck die stadt van Utrecht te dienen voor vroetwyff, ende daertoe nog een bequaem vroetwyff tot haer nemen ende presenteren voor den raet.

Item, soe sel Alyt voorn. ofte haer medehulpster gehouden syn te moeten gaen tot allen borgeren ende inwoenders huysen, staende in deser stadt, daer sy oft haer hulpster toe versocht sellen worden, sy zyn ryk ofte arm, nymant uytgesondert, een ryken te dienen om redelyk loon, die middelbare personen nae advenant, ende die miserabele om Gods wil.

It., noch sel Alyt gehouden zyn haer hulpster te moeten seynden, des versocht zynde, tot alle sieke personen, bevrucht zynde, ende in arbeyt ofte noet van baren gaende, die welke soude moeghen besmet zyn met pestilency, 't rode buyckuvel, pocken ofte andere miserabele ziekten, nyet uytgesondert, ende daervan ontfangen van ryken haer loen, ende den armen te dienen om Gods wil.

It., voorts soe sel Alyt voorsz. ende hare hulpster gehouden zyn, eedt te doen voer den raet, nyet uyt deser stadt te reysen om geenderley saken, hoe dat die oick moghen zyn, ende dat op 't verbueren van haren dienst, ende nummermeer daer weder naer te staen ende meenedich te zyn, indien 't soe geviel.

Ende hiervoor sel Alyt voorsz. hebben, ingaende den eersten dach Octobri naestcomende, tot haer lyeve, voor haer selven 35 gl. ende noch voor haer hulpster 25 gl., die men haer tot tween termynen 's jaers betalen sell.

Ende Alyt voorsz. heeft gepresenteert Magdalena, Geryt die sakedragers huysfrouw,

ende hebben hierop horen eedt gedaen, den 10. Oct.

Onderteeckent: JA. VD. VOERT, waeromme alhier allet vermogens die belieftenisse des raets voorsz., ende quitancy daertoe dienende, de voorg. somme van 60 L.

Peys. Item, Frans Petersz, bode, 12 L., overmits hy die eerste tydinge van peys ende daerna die principael brieve vande publicatie vande peys overgebracht heeft,

Scuttery. Item, Jan Struys, 2 L. 7 sc., omdat hy in 't claer gescreven heeft 't concept vande ordonnancie vd. scuttery deser stadt.

Wapens. Item, Roelof Willemsz, schilder, 19 L. 5 sc., vandat hy inde uytvaert vande Keiserl. Maj., die inde Domkerke gehouden is, geleverd 12 groote wapens, ende noch 66 cleyne wapens, omme aende boorten omme het lyk ende die lakenen te hechten.

Schenkelwyn by 's Princen v. Oraengien eerste comste bynnen Utrecht. Item, Jan v. Roel, 34 L. 17 sc. 6 p., van 62 kan. wyns, die hy den 11. Sept. getapt heeft, waerof de heren ende personen, hierna bescreven, wesende geassocieerd ende vande familie van myn Gen. heere, den Prince v. Oraengien, in syn yerste incomste, als stadh. generael, van stads wegen geschonken zyn, soe als hierna volcht:

Die grave van Nassauwe, 16 kan wyns.

Die grave van Swertsenborch, 4 kan.

Mynheer van Elderen, 4 kan.

Mynheer van Werffuze, 4 kan.

Mynheer van Boxtel, 4 kan.

Die twee hofmeesters van mynh. den Prince van Oraengien, ts. 4 kan.

Die 3 raetsheren v. myn Gen. heere, ts. 6 kan.

Mynheer van Virrey, 2 kan.

Mynheer van 'T Swaerts, 2 kan.

Mynheer van Trasseles, 2 kan.

Mynheer van Barchon, 2 kan.

Mynheer die bailliu inden Haghe, 2 kan.

Mynheer van Meere, 2 kan.

Mynheer den drossaert v. Breda, 2 kan.

Mynheer die bailliu van Chalon, 2 kan.

Mynheer die bailliu van Ysselsteyn, 2 kan.

Mr. Pennans, secret. van myn Gen. heere, 2 kan.

Item, een voeder deelwys, houdende ses amen ende acht viertel over landts, maect 590 quart., geschonken myn Genadighe heere die Prince v. Oraengien, in syn eerste incompte als stadhouder.

1559. —

Meester-bus-gieter. Item, mr. Antonis Henricxz, clock- ende bus-gieter wesende, deser stads mr. bus-cut, 10 L., voor een jaer pensie, vandat hy aengenomen is geweest in stede van sal. mr. Jan Tolhuys, etc.

Muzyk-instrumenten. It., mr. Peter Weyborch, stadstromper, 119 L. 10 sc., wt sake hy in 't eerste van February geweest is tot Antwerpen, omme te copen sekere instrumenten van vyolen mit een bombaerde, 't welc hy gedaen ende daervoor mitte onkosten betaelt heeft, als hier nae volcht:

Inden yersten, gecoft van eenen, genoemd Pietro Lupo, coopman, een kist mit vyff violen, ts. 72 L. — It., noch betaelt vande voorn. vyolen te proberen mitte wyncoop, 6 L. — It., noch gecoft van eenen, Guillaume Elmo, een bombaerde met syn coker, ts. voor 32 ponden. Noch voor vracht 3 L. 10 sc. — It., Corn. Jansz. v. Berck, 2 L., vandat hy 8 Nymweysche dubbelde ducaten, 't stuc voor 4 L. 4 sc.; noch 3 Portugesen, 't stuc voor 4 L. 18 sc.; noch 2 Nymegsche ducaten, 't stuc voor 2 L. 2 sc. 6 p.; noch een daler, voor 1 L. 10 sc. 6 p., die dese cameraer tot Antwerpen gesonden hadde, by mr. Peter v. Weyborch, tot opcopinge van sekere instrumenten, musicalien, gewaert, ende daervoor ander gelt inde stede gegeven heeft.

Trompers-bannieren. Item, betaelt 39 L. 19 sc. 6 p., van doen maken 4 bannieren, om te hangen aen deser stads trompetten, ende daertoe gecoft, soe hierna volcht: Inden yersten gecoft tot Jacob in *Abrahams schoot*, 5 ellen root gecarmosyt damast, ende 5 ellen wit damast, d'elle 2 L. 10 sc.; noch 7 loet ende 1½ vierendeel root gecarmosyt zyde, 't loet 12 sc.; noch 11 loet min een vierendeel witte zyde, 't loet 6 sc.; noch an root zyde

lynt voor 12 sc.; noch Marigen Hagen van 17 ellen frangien te slaen, voor d'elle 6 pen.; noch voor 12 coorden met de quasten, 't stuc 2 sc.; noch Dorothea, Corn. van Berks die trompers huisfrou, van 't maken vd. voorsz. 4 bannieren, 1 L. 16 sc.

Gecommitteerden v. Danzick. Item, op den 18. Spt., de borgermr. ende gecommitteerd. van Danswyck, 8 stads-kannen wyns.

Water-speyten. Item, Alit, Ariaen Henricsx, die cneeperslagers weduwe, 19 sc., wt sake nabescreven: Inden eersten, soe heeft sy van stadswege doen vermaecken, twee groote speyten, hanghende boven op Hasenberch by de cipier, daer aen verdient 10 sc., ende noch soe heeft sy vermaect 3 water-speyten, daeraen verdient 9 sc.

Tollesteech poort. It., mr. Henr. v. Noert, 37 L. 10 sc., vandat hy gemaect heeft, van der stads Benthemer steen, twee leuwen metter stads wapen, 't welc geset is boven den inganc vande nywe Tolstege brug boven 't water, ende 't selve oick vier voet breder ende twee voeten hooger gemaect, dan hem aenbestaet was. — It., Corn. Dircx, 431 L., vandat hy gemaect heeft die ysere baillye, staende aen beyde syden van de nywe Tollesteghe brugge, welke baillye tsamen wegende is 6276 pont yzers, 't pont, mit arbeyt, 1 sc. 4 p.

1560. —

Monstrum. Item, 3 L. gegeven eenen Hans Thaltenbroen, van Overkerch, gelegen onder 't bisdom Strasborch, die welke een monstrum ofte wassinghe van een kynt aen syn buyck hadde, ende mynheeren vd. gerechte nyet hebben en wilden, dat hy 't selve bynnen deser stadt in 't openbaer thonen soude.

Trompers-vaentje. Item, 14 L. 3 sc. 6 p., vandat dese camera in Oct. LX. geleverd heeft tot een vaen aen de trompet van mr Gelis dit nabescr. sydewerk: 1½ elle wit damast, d'el 3 L.; noch 1½ el root gecarmeseyt damast, d'el 2 L. 15 sc.; noch 5 loet witte syde; noch 5 loet root gecarmeseyt syde, tot frangien; noch vd. coerden, frangien ende die vaen te

maken met die knopen. — It., Ot Sem, goutsmit, 6 L. 3 sc. 6 p., vandat hy gemaect heeft vd. vyfden tromper, die silvere letter etc.

Muzyk-instrumenten. It., mr. Corn. Jansz. v. Berck, stads tromper, 56 L. 16 sc., vandat hy in Dec. gecoft heeft van eenen coopman tot Antwerpen twee bassetten met een schalmeye ende een cromme cornet. — It., Jan Gysbertsz., scheymaker, 4 L. 7 sc., vandat hy gemaect heeft ende oertogen met calfsvelen alle deser stads coeckers, daer de stads trompers deser stads instrumenten inneleggen.

Comedie. It., Corn. Jansz., clerq-schryver, 3 L. 4 sc. 6 p., wt sake nabescr.: Inden eersten, soe heeft hy te Magdalen, doe die clerque van S. Hieronymus, voor deser stads husinghe opte plaets speelden, gedaen ende geleent, zeylen over 't redeys, daervan hem comt 1 L. 8 sc.; noch heeft hy gedaen 14 ellen, die versneden syn aende clederen, daervoor hem comt 17 sc.; noch verdient vande clederen te verwen 10 sc. 6 p. Ende noch comt hem, van leye ande toorn geleverd, 9 sc. — It., brueder Johan van Huls, pater van S. Hieronymus binnen deser stadt, wtgereykt 10 L., die hem byden rade deser stadt toegevoecht zyn tot een geschenk, wt sake die clercken van S. Hieronymus schole voorsz. inden ommeganc van Magdalen, anno LXI, voor deser stads huysinghe v. Lichtenberch, tot eere van dese stadt ende recreatie van een yegelijk, gespeelt hebben een tragodie met een comoedie.

Sluis. Item, Anto. Foeyt etc., 28 L. 11 sc., wt sake nabescr.: Inden eersten, soe zyn sy den 17. Apr. gereykt tot Amsterdam ende oock tot Leerdam, omme oculaer inspectie te nemen van sekere sluisen aldaer, ende te ondervragen vande gelegenheyt der fonderingen van dien, mitsgaders die nutticheyt vanden grauwen ende blauwen steen. — It., mr. Henr. van Noert, architect, Bern. Stevensz, tymerman, Corn. van Berck, tromper deser stadt, 106 L. 19 sc., wt sake nabescreven: Inden eersten, soe syn sy 23 Dec. LX. geweest tot Antwerpen, omme te besien die spoeye tot Antwerpen, ende heml. mit sekere meesters aldaer

vande gelegenheyt derselver ende andere speyen te informeren ende rapport te doen, mitsgaders noch, om aldaer te copen sekere nye instrumenten voor deser stads trompers, 't welc sy gedaen hebben. — It., noch voor een houten model inden rade getoont, wesende een open spey, met een trekdeur, byde voorn. meesters van Antwerpen overgesonden, 4 L. 10 sc. — It., mr. H. v. Noert, is opten 11. Dec. LX. geweest ter Goude, omme aldaer te halen etlyke patroenen van speyen ende sluysen, die hy myn heren alhier gethoont heeft gehad. — It., mr. H. v. Noert, 49 L. 8 sc., wt sake nabescreven: Inden eersten, soe is hy den 4. Aug. geweest ten Dam ende ter nyer Sluis in Vlaenderen, ende heeft aldaer gevisitteert ende besichticht die sluysen, aldaer gemaect, ende daervan informatie genomen; ende is van daer voorts gereist tot Namen, ende heeft aldaer gevisitteert tien off twaelf plaetsen, daer men deser stads gecofte blauwe steen, dienende tot die nywe sluyse opte Vaert, bereiden ende honden soude. Ende oic aen dringelt ende schenkelpenningen, die hy heeft moeten geven, soe die bewaerders vande voorsz. sluysen, omdat sy hem die werken lieten sien, als oic die weragesellen ende steenhouwers tot Namen, opdat sy te bat ende neerstiger arbeiden souden etc.

Stads-schifturen. Item, Ger. Pot, burgermeester, 35 L. 4 sc., wt sake nabescrev.: Inden eersten, soe is hy duer schicking's raets geweest, den 24. Juny, met sekere brieven v. credentie ende instructie aenden hove van Hollant, omme openingh te moghen crygen vande kisten, daer deser stads schifturen ende munimenten inne gesloten souden zyn, die in bewaring geweest zyn van sal. mr. Peter de Sancto Petro, ende heeft daervan requeste overgelevert gehad ende geappointteert vercreghen, sonder tot effecte te moghen komen, van syn geheel versock. Ende noch soe is hy andermael, den 22. August., geweest in den Haghe, ende naden secretaris Ja. de Jongh, die buyten was, gewacht, die daerna hem openinghe vande inventarisse der schifturen inde kisten van sal. mr. Petro de Sancto

Petro rustende, gedaen heeft, dan en heeft tot geen copien vandien alsdoen moghen geraken, vermits die president ende die mees-tendeel vande raden buyten waren, ende hem te lang gevallen soude zyn te wachten. — It., Corn. vd. Maeth, etc., 27 L. 2 sc., vandat sy den 2. Spt. inden Haghe geweest syn, omme aenden hove v. Hollant te solliciteren, copien uyt sekere schriften ende monuminten, leggende inde kiste van sal. mr. Petro de Sancto Petro, deser stadt dienende, inder sake teghen die vande geestelicheyt, waeroff mr. Ja. de Jonghe aldaer bevel hadde vande selve kisten, etc.

1561. —

Trompers. It., Corn. Jansz. v. Berck, Fra. Tonisz. Fitz, Peter Wyborch, Gelis Hompe ende Ja. de Coninc, alle vyf deser stads trompers 180 L., ende dat voor hoer pensie, wt sake syl. sedert 21. Jan. LXII. tot Remigii naestvolgende, deser stadt met spelen, tot eere van deser stadt ende recreatie van eenen yegelyken, voor 't heil. weerdighe sacrament in die processie, voerts nae 't vrouwen loff des heilighen avonts, ende inde Buerkerk des avonts op Buerkerk-toorn, ende inde vrye markten, des middaechs voor deser stads huis-singhe van Lichtenberch gedient hebben. — It., Ot Sem, goutsmit, 112 L. 13 sc., wt sake hy gemacct voor de vyfde deser stads nye aengenomen tromper, een britse, daer toe gegaen is aen sulver 4 marc 1 loet 7 engels, 't marc 13 L. 12 sc.; noch is totte britse gegaen aen gout, daer dieselve britse mede dubbelt vergult is, 24 L. 10 sc. Voor arbeyt ende 't fatsoen 31 L. Voor een custodye, daer de voorsz. britse inne gesloten ende bewaert wordt, 1 L. 6 sc.

Muzyk-instrumenten. Item, Corn. Jansz. van Berck, 8 L., vandat hy inden herfst, anno LXI, te Antwerpen, tot deser stads be-hoeff gecoft heeft van enen Gregorius de Coninc, eenen dubbelden cornet. — It., Dirc Jaspersz., 3 L., vandat hy mit cueper beslaghen heeft gehad alle d'instrumenten van

deser stads trompers, te wetene een bombaerde, met 2 basetten ende drie schalmeyen, ts. 7 instrumenten.

Stads-glas. It., Anto. Jansz., glas-schryver, 2 L., vandat hy inde vasten van deser stads wegen, gemaect ende gestelt heeft ten huise van hr. Joachim van Oprode, pastoer vande halve portie te Buerkerken, een glas met deser stads wapen, 't welc de raet den voorn. pastoer geschonken hadde.

De minrebroeder Jo. Herentals. Item, brueder Jo. Herentals, president vande minrebroeders binnen Utrecht, betaelt 12 L., die hem beliest zyn in recompense van sekere diensten, die hy die gemeine borgeren deser stadt, den tyd van sestien jaren lang gedaen heeft, administrerende deselve 't woort Gods ende voorts mede voor de diensten, hy der justicy bewesen heeft in tyde voorsz., in 't vertroosten met Gods woort die miserabele patienten, totter doot gecondemneert wesende.

Aertsbisscop. Item, Jo. Boteycking, 21 L., vandat hy 28 stad-kan. wys getapt heeft, waeroff van stadswegen geschoncken zyn de 12. Jan. ons eerweerd. heere, de eertsbisscop van Utrecht, doe syn E. gewyt ende geconsecreert worden tot eertsbisscop van Utrecht, 16 kan, en den 20. July de heer van Moryme ten huise van Schore, can. tot Oudemunster, 12 kan.

1562. —

Spoeye aende Vaert. Item, desen cameraer, mr. H. v. Noert, meester Bernt etc., 90 L., wt sake nabescreven: Inden eersten, soe syn sy, 29 Nov. LXII, geweest tot Brussel ende Wilvoerden, omme informatie ende oick oculair inspectie te nemen van twe speyen, die gemaect staen opte nye grift van Brussel, alwaer syl. oock mette meesters, die die speyen aldaer geordonneert, gemaect ende toesicht op gehadt hadden, tot twe daghen toe telkens mede geweest zyn, ende vande meesters ontfanghen alle aenwysinghe ende gelegenheden des werks etc., ende daerna mede modellen inden rade vertoont hebben, ende alsoe

sylieden in 't nemen vd. informatie ende inspectie voorgen. gebesicht hebben mr. Jacob, architect Co. Mats, mr. Pauwels, principael mr. vande speyen voorgen., beyde wonende tot Brussel, ende mr. Joost ten Bosch, oick werc-mr. vande speyen, wonende tot Wilvoerden, elx den tyd van 5 daghen, etc. Noch soe is mr. Joost ten Bosch geschonken voor syn moeyte 3 L., ende alsoe mr. Berent gevaceert heeft in 't maken van 't houten patroon vande nywe speye, soe is hem daervoor toegeleyt 6 L. — It., opten 4. Jan. LXIII, syn dese cameraer, mr. H. van Noert, mr. Bernt, etc., gereyst opte Vaert, ende hebben dat bestek vande derde speye geordonneert, ende met palen afgeteykent, ende doen verteert inden *Heilighe Geest* 1 L. 10 sc. — It., gecoft omtrent 1100 masten, tot fonderinghe ende heydinghe van 't grond-werc vd. derde speye. Noch te Amsterdam gecoft 700 masten, etc. Noch 106 pont ruessels, gebesicht aende moelens, daer men 't water mede uytmaelde, om die daermede te smeren ende rat te maken; 444 pont soolleers, daer leeren off gemaect syn, die gesteecken syn aende kettens, daermen 't water tusschen die damme opte Vaert mede uytgemalen ende uytgepompt heeft, elc pont 5 sc. 9 p. — It., voor 't leer te snyden tot ronde leeren, naer den eysch, ende die ronde gaters daerin te boren, etc. — It., Corn. Dircksz., 2 L., vandat hy, als men die molens ende pompen aende vaert gebesicht heeft 14 weken, hy nacht ende ontyden, hoe quaet weder, dattet oec was, heeft moeten opstaen ende repareren, 't gunt aende muelen ende pompen gebroken was, opdat die peerden nyet leech staen ende wachten souden. — It., mr. H. van Noert, stads architect, 14 L., om te fonderen die nye speye, ende alsoe in 't selve fonderen, die gront soe quaet viel, ende 't werc seer verdronken worde, door diversche wellen, soe heeft hy etc. oock 's nachts moeten vaceren, om, als die wellen opbraken, daertegens te resisteren, met malen, pompen ende andere maniere; te meer, also die wallen door groot regenwater instorten ende die huysen in perikel

waren te volgen, etc., 't welc overnacht most geschieden, omme die perikelen, daervan inminerende, ende heeft gevaceert acht ende twyntich nachten, sonder bequameyke te mogen rusten ende hem onclede. — It., Corn. Frederiksz. v. Montfoert, 89 L., vandat hy den 13. April aengenomen heeft gehadt de kolk opte Vaert, soe groot als sy aldaer afgedamt was, drooch te maken ende drooch te houden, alsoe lange als dat van noode was, ende soe diep drooch te houden ende te maken, als dat eyschen soude, te weten, ten langsten voor S. Martyns avont, doen naestcomende, incluyt, ende dat met sulke instrumenten, als hy mit syn verstant daertoe te werk stellen soude, waervoor hem dese stadt betalen soude 225 L. Ende nadien Corn. voorsz. syn werk volmaect ende die colck droech uitgemalen hadde, soe is de heer v. Brederode met syn volc gecomen geweest opte Vaert ende heeft dateliken 't werc mette instrumenten v. Corn. voorsz. in stucken gesmeten ende inde Lecke geworpen, alsulx, dat Corn. voorsz., deur dien syn werk heeft moeten laten, sonder hetselve weder te durven beginnen ende aengrypen, omme syn schade ende verlies, ende vrese van sulx weder gedaen te worden. Ende alsoe Corn. voorsz. ontfangen hadde 189 L., soe is den 2. Dec. LXIII. veraccordeert met Dirc Cornelisz., van wegen syns vaders voorn. ende als syn burge, dat Corn. Frederixsz. voorn. voer syn gedane werken ende arbeyt, mitsgaders voer syne cunst, vd. 189 L. behouden soude 89 L.

1563. —

Chaldaeën. Item, dese cameraer heeft betaelt Andries ende Christoffel, inder geestel. oirde diakenen ende goede Kersten-menschen, Chaldeusche, geboren vande stadt van Babylonien, onder den Coninc van Persien gelegen, die somme van 2 L., die heml. den 22. Jan. LXIV. geschoncken syn tot hoer nootdruficheyt ende vracht, om nae hoerl. vaderlant weder te moghen reysen, soe sy om saken, in hoerl. requeste verhaelt, pelgrimagie

gedaen hadden tot Jerusalem, tot S. Jacob in compostelle, tot Romen ende tot Colen.

Comedie. Item, opten 12. Fbr. anno LXIV. geleverd 78 Myborchsche deelen, tottet redeys, op deser stads plaetse, daer men op speelde.

1564. —

Prins v. Orange t'Utrecht. Item, dese cameraer 6 L. 1 sc., vandat hy opten 12. Spt. gehuert heeft 11 schuyten, die den Vorst v. Cleve ende myn Gen. heere den Prince van Orangien, met anderen graven ende heeren ende hoer huisgesin gevuert hebben vande Vaert alhier t'Utrecht, elke schuyt 10 sc. — It., Jan van Haeften, 47 L., vandat hy betaelt heeft 14 schippers voor vracht, vandat sy den deurl. Vorst ende Hertoch van Cleve ende den Prince van Oraengien, stadh. etc., ende andere heren ende huer edellyyden, diennes, huysgesin ende bagagie van hier tot Amsterdam gevuert hebben, die 12 scippers elx 3 L., ende die 2 andere scippers, die den Voerst van Cleve ende de Prince van Oraengien mette overdecte schuyten vuerden, ts. 7 L. 10 sc. Noch voor de peerden, die de schuyten toghen, opdat sy binnen Amsterdam van desen avont comen soudent, 2 L. 13 sc. — It., Corn. Petersz. etc., 6 L. 5 sc., soe sy syn gebleven byde schuyten, daer de Voerst van Cleve ende de Prince van Oraengien mede voeren na Amsterdam ende voerts na Haerlem, om te sien, dattet laken, daer die schuyten mede becleet waren, nyet vermist en soude worden. Noch hebben syl. die twee schuyten met lakenen toegestelt ende genaeyt gehadt, daer aen sy verdient hebben 6 sc. — It., opten 23. May, een toelast wyns, houdende 3 amen 6 viertel, moesel, grootyck, makende Utrechts drie amen gerdan, f. 3 hondert en vyftien quaerten, geschoncken myn Gen. hr. de Prince v. Oraengien, stadh., gelogeert op Vredenborch, etc.

Subventie. It., dese cameraer, 5 L. 5 sc., vandat hy deselve somme, den 22. Maart uytgereikt hadde, enen, Hans Henninck, ge-committeert vande stadt van Weffenstadt (!),

die duer den blixem inde laetste sômer geheel verbrant was, tot een subventie ende aelmisse vande gemeente aldaer.

De Turc voor Maltha. Item, de cameraer, 1 L. 15 sc., gesconken een bode, gecomen v. Bruessel, die tyding brocht, dat die armee vanden Turc voor Maltha verslegen was.

Model van een craen. Item, Jan Taets van Amerongen, 7 L. 10 sc., omme dieselve voorts te seynden tot Breda, voor 't maken ende brengen van een houtte modelle v. een craen, dewelke by een timmerman van Breda alhier gesonden was.

1565. —

Altaer door de Geusen vernietigd. Item, Lauw. v. Wyck, steenh., 10 L., wt sake hy gerepareert, gemaect ende wederom vernywet heeft het altaer, staende inde raetscapelle te Buerkerk, datter bedorven ende in stucken geslegghen was bydie vande nywe religie.

Comedie. Item, mr. Hubrecht v. Breveer, tot behoeff vande schoolmeesters van S. Hieronymus alhier t'Utrecht, 8 L., wt sake voorscreven schoolmeesters inde vastelavont, anno LXVI, op deser stads plaetse een spuel doen spelen hebben. — It., Henr. v. Crieckenbeeck, tot behoeff vande schamele klercken *in domo pauperum* S. Hieronymus t'Utrecht, 7 L., ende dat voor een ton goede herincs, omdat sy oic een comedie op deser stadt plaetse gespuelt hebben.

Schenckelwyn: Jan. 27. Heinr. v. Bochoff, ridder, burgermeester van Zutphen, 2 kan.
 Mart. 22. Mr. Steven vd. Bergh, raet vanden Prince van Oraengien, 4 kan.
 — 25. Jor. Karel van Gelre, 4 kan.
 — 27. Jo. Snoek ende Henr. v. Sevenberghen, burgermrs v. Zutphen, 4 kan.
 Apr. 29. Mr. Adr. Numan, rekenmr Ko. Maj. in Hollant, 2 kan.
 Mey 7. Herm. van Noortwyk, burgermr van Deventer, 2 kan.
 — 14. Jor. Philips vander A, 2 kan.
 — 16. Mr. Nic. Persyn, rentmr. vd. exploit. inden Haghe, 2 kan.

Mey 19. Jor. Karel v. Lienden, amptm. van O. en N. Betuwe, burgermeester van Nymeghen, 4 kan.
 — 27. Jor. N. van Warenborch, capt. op Vredenborch, 8 kan.
 — 29. Varick, drost tot Bueren, 6 quaerten.
 Jun. 9. Mr. Ch. Roest, abt van Ostbroec op syn stacy van syn wydinge, 8 kan.
 — — Christo. Roest, abt, geconfirmeert tot Oostbroece, 8 kan.
 — 25. Mr. Aryaen de Pro..t, raet vanden Prince van Oraengien, 2 kan.
 — 26. Jor. Herm. van Westerholt, 2 kan.
 Jul. 23. Jan Dircksz. 't Hoen, burgermeester van Goude, 2 kan.
 Aug. 6. Jor. Willem van Duetecum, edelman vd. Grave v. Hoochstraten, 4 kan.
 Oct. 1. Jo. Colyn, hooghe raet Ko. Majts. te Mechelen, 4 kan.
 — 25. Will. van Linden, biscop van Remunde, 8 kan.
 — — N. Drusius, biscop van Leeuwarden, 4 kan.

1566. —

Caerte. Item, Melchisedech van Hoorn, prentsnyder ende scilder, betaelt die somme van 18 L., wt sake vande beliestnisse des raets, hiernaevolgende:

Anno xv. LXVI, den 13. Nov., die raet der stadt Utrecht gesien hebbende, protracture ende contrefeytinghe, die eenen Melchisedech van Hoorn, geboren burger van Antwerpen, prente-snyer ende scilder van syn ambacht, den raet verthoont heeft, geconterfeyt nae 't leven, op syn stick ende mate, vande situatien van deser stadt, ende die omleggende voorsteden, huisinghen, cloosteren ende landen, rontsomme in die vryheden van deser stadt gelegen, soe hy dese stadt merkelick bevonden heeft van schone situatie ende voirts mede van triumphante structuren vande collegien, cloosteren ende conventen, mitsgaders van andere edificien vandien, ende hierby mede verstaen hebbende syn versueck ende presentatie, te wetene, dat Melchised. voorsz.

presenteert, dese stadt met syn toebehoren, noch die helfte grooter ende breder in forme te amplieren, opte behoirlyke proportie, stick ende mate, mits dat die stadt hem soude gelieven te recompenseren van syn getrouwen arbeit ende dienst, die hy, op hope van recompense, alrede gedaen heeft, ende noch vorder presenteert te doen, omme syn voorsz. inventie ende werc vermogens die chaerte voorgen., inde helft breeder ende grooter forme, in copere ofte hout te snyden, ende dit al tot kennisse ende arbytrage vandie vanden raet voorsz.

Soe is 't, dat die raet die voorsz. caerte doen visiteren hebbende by meesters van kennisse ende geschichten des raets, ende daerop gehoort huerl. rapport, ende mede aenmerckende, dat die uytdrukselen van deselve voorn. chaerte wesen soude tot een eere van deser stadt ende memorie derselver, heeft belieft, dat de anderde cameraer inder tyt voor de yerste inventie ende vertooinge vande voorsz. chaerte wtreicken sel de somme van 18. gulden. Des soe sal Melchisedech gehouden syn voor de maent van September anno xv°. seven ende sestich, deser stadt gemaect te vertonen die copere ofte houte plate, gesneden nae syn vertonende chaerte, ende dat inde helfte vandien grooter ende breeder, mits daerby voegende de situatie vande conventen vande Carthusers ende Dael, ende die lande daerby, naer de proportie, ende daerby overleveren 40 geprente chaerten totter stads behoef, omme, onder die wet gedeylt te worden, waer voor hem alsdan noch van stads wegen wt-gereickt sellen worden 24 Karolus gulden, ende hiervoor sel Melchisedech voorsz. gehouden syn burge te stellen deser stadt, voor de somme van 18 gulden voorsz., die hem gereet betaelt sellen worden, omme deselve deser stadt te restitueren, by soe verre Melchisedech voorn. syn voorgen. presentatie nyet en voldede als voorn. Burge Dirc Pieck, voorde voern. 18 guld., te restitueren, by gebreke als voren.

Ende was onderteykent: JA. V.D. VOORT.

Jesus-school. Item, do^r. Balthasar v. Blyenborch, medicus, betaelt de somme v. 20 L.,

wt sake de raedt deser stadt belieft ende desen cameraer geordonneert heeft te betalen de voorsz. 20 L., ende dat tot subventie vd. boeckgens, *Catechismi* genaempt, die nye geprint syn, die men in Jesus-school de arme kynderen sal doen leren om Godswil, etc.

Bus-cruyt. Item, Will. Lambertsz, bus-cruytmaker, 20 L., voor buscruit ende loot, etc. — It., Dirc Willemsz, 10 L. 2 sc., wt sake nabeser.: een cruytsak, daer men die Walen bus-cruyt in gaf, 12 sc. — It., Will. Lambertsz heeft ontfanghen 931 pont meel-cruyts, waeroff hy gemalen ende gemaect heeft corncruyt, 't 100 pont te malen 4 L.; noch geleverd 101½ pont corncruyts, 't 100 voor 35 L.

Maeltyt. Item, Dirc Willemsz, 213 L., 16 sc. 6 p., wt sake hy tegen Oct. 25, LXVI. verleden, bereyt ende becosticht heeft gehad een costelike maeltyt, daer die regierders deser stadt myn Gen. heere, die Prince van Oraengien, stadh., met andere heren prelaten ende edelluyden op te gast hadden, waerom die gecofte spys, van alrehande visch, mit de speceryen ende bancquetten, voorts boter, bier, broot ende de wynen, opte selve maeltyt ende oock daechs daer na by myn heere vanden gerechte gedronken, ts. etc. — It., Dirc Willemsz, 329 L. 1 sc. 10 p., wt sake hy tegen 20 Apr. LXVII. verleden, bereyt heeft een maeltyt van alrehande vleysch ende wiltbraet, daerop die regierders deser stadt myn Gen. heer de Grave van Meghen te gast genoeyt hadden, mit andere heren prelaten ende edelluyden, ende overmits myn Gen. here van Meghen voorn. mit alle syn regiment wt deser stadt vertooch, om die Guesische knechten, die wt Vianen in 't lant v. Utrecht gecomen waren, te vervolgen, ende syn wedercompste te lang verliep, soe hebben myn heren vd. gerechte ende rade deser stadt daerop byden anderen geweest, ende die spy-sen verteert; ende de Grave wedercomende tegen den 17. Mey, anno uts, soe heeft Dirc Willemsz noch een maeltyt bereyt, etc.

Schenkelwyn:

Jan. 18. Jo^r. Kaerel van Weerdenborch ende

- die gesamenlike jonkeren vande ben-
de vande Prince v. Oranien, 8 kan.
- Jan. 19. Den cantselaar wten lande v. Bruyns-
wyc, genaemt Jor. Henr. van Salt,
4 kan, in *den Wildeman*.
- Fbr. 6. Jor. Steven van Rossem, heer van
Poeroyen ende Karel van Lienden,
amptm. van O. Betuwe, ts. 4 kan.
- Mart. 12. De gr. van Meghen, stadh. van Gel-
derlant, een voeder deel wvns.
- 21. Heer commiss. Sygona ende De la
Torre, secr. vanden secr. rade Ko.
Majts. te Brussel, ts. 6 kan.
- Apr. 25. Den gr. van Arenborch, stadh. van
Vrieslant, 8 kan.
- Mey 12. Tho. Gramaye, 2 kan.
- 13. Mr. Anto, Delaualle, raet tot Leeuw.
2 kan.
- 24. Ja. v. Dam, rekenmr inden Haghe,
2 kan.
- Jun. 1. Mr. Philibert de Bruxellis, raet Ko.
Majts. in syn secr. rade te Brussel,
een voeder met een vaetken rynsche
deelwvns.
- 12. Pet. Decama, raetsh. tot Leeuw., 4 k.
- 28. Lancelot, commiss. vanden tresaur-
gen. vanden oorlog, 2 kan.
- Aug. 20. Mr. Jan Outruys, commissaris van
Mechelen, 4 kan.
- Oct. 14. Heer van Ghystele, 4 kan.
- 17. Coebell, raet inden secr. rade Ko.
Majts. tot Brussel, 4 kan.
- 19. Jan Claesz. v. Hoppen, burgermeest.,
Piet. Bicker, scep., mr. Jan v. Bloc-
lant v. Amst., 4 k., in *de drie Cronen*.
- 18. Mynh. mr. Phil. Coebell, raet's Co.
Majt. ende commiss. tot Brussel, 4 k.
- Nov. 27. Alex. Turck, hopman vande haec-
scutters vd. Pr. v. Oraengien, 4 kan.
- Dec. 11. Mr. Reynier Verduyn, raet vd. hove
van Hollant, 2 kan.
- 16. Mr. Aert Coebell, rentmr generael
van Hollant, 2 kan.

1567. —

Caerte. Item, Melchisedech van Hoern,

printsnider ende scilder, betaelt de somme
van 24 ponden, hem byden rade beloest ende
toegeseyt voor de protracture ende contre-
feytinge vande situatie ende gelegenheit van
dese stadt ende d'omliggende voorsteden,
huysinghe, cloosteren ende landen, ende voor
40 geprinte caerten derselver, onder de wet
gedeylt, alles breder vermoghen de beliefte-
nisse des raets, van date den 13. Nov., anno
LXVI.

Wtvaert. Item, Maurits de Leeuw, 4 L.
13 sc. 6 p., wt sake hy opte wtfuert van, hogh.
mem., Carolus, sone van ons alregen. heren,
den Co. Majt. van Hispanien, 't laken gehan-
ghen heeft rontsomme inde Domkerke, belo-
pende tes. 484 ellen, elk el 3 pen. — It.,
Roel. Willemsz., scilder, 18 L. 18 sc., wt sake
hy op die wtfuert vanden Prince van Spaen-
gien, hoochl. mem., geleverd heeft 69 cleyne
ende 12 groote wapens, etc.

Alva, etc. Item, Jan Willemsz. van Ryn,
geleverd ten tyde d'Exc. vanden hertoch van
Alva, gouv. gen., binnen deser stadt was, 96
ellen seyldoec, voor 4 sacken, voorde soldat.,
die de wacht hielden in 't losement van syn
Exc. — It., Gelis van Hoboken, van tymeren
ten behoeve van Don Frederico de Toledo,
sone vande Exc. vanden hert. van Alva, omme
bequaemlyk van des greffiers huys, door den
hof ende erve van Schuring te comen in 't
paleys ten Duytschen huys, 13 L. 12 sc. 6 p. —
It., Fra. Both, eerste cam., 102 L. 1 sc. 9 p.,
van alsulke oncosten, als hy inde maent van
Aug., ten tyde d'Exc. vanden hert. v. Alva
alhier was, ende weder van hier vertooch,
verschoten voor 't laken, daer de schuit mede
becleedt was, daer syn Exc. inne sat, schenc-
kagie gedaen die hoffmr. ende archiers ende
andere officianten van syn Exc., etc. — It.,
Goesen vd. Voert, 16 L. 16 sc., wt sake hy inde
maent v. Augusto verschoten heeft 12 L., die
geschonken worden de foriers van syn Exc.;
noch 4 L. 4 sc. den huysiers *de la salette* v.
syn Exc., ende 12 sc. die huysiers vd. rade
van state. — It., Jo. Bäck, etc., 4 L. 10 sc.,
wt sake sy 5 daghen lang gedient hebben,
om van 't nye bolwerk Sonnenborch te haelen

20 bussen ende 38 camers ende van Vreborch vier metalen stucken, ende deselve tesamen te brengen tot een triumphe tegens d'incompste vande Exc. vanden hert. van Alva. — It., dese cameraer heeft betaelt verscheiden scippers ende andere arbeiders, die inde maent van Augusto anno LXXVIII, het hof ende train vande Exc. vanden hert. van Alva ende mynh. vanden rade van staten, secreten ende financien, die binnen deser stadt waren gevoert ende gebracht hebben eensdeels van hier op Dort, eensdeels op Sinte Geertruidenberch ende eensdeels op 's Hert. Bossche, ts. 84 L. 12 sc. — It., Gerit Claesz. 6 L. 5 sc. 6 p., wt sake hy den 12. Aug. geleverd heeft aende schuten, daer d'Exc. vanden hert. van Alva mit andere heren ven hier gevaren syn acht delen; noch hebben Bart Luyten, etc., tot 7 toe, gewrocht ande schuten van 's middaechs tot 's nachts omtrent 12 ure, etc.

Jesus-school. Item, Agneta betaelt de som van 8 L., wt sake sy inden jare LXXVI. verleden ende oic tyde deser rekeninghe, maekende tsamen twe jaren, die bancken voor de schoolkynderen in Jesus-school, des heiligen daghes voortgeset ende daerna weder opgehemt ende opgesloten heeft, daertoe die raet deser stadt jaerlicx uyt laet reycken 4 L.

Schenkelwyn:

- Jan. 14. N. v. Bossu, coadjutor vanden domproest, 4 kan.
 — 22. Jor. Hieron. Keegel, commiss. Ko. Majts. ende Paul Blancwalt van Ceulen, ts. 4 kan.
 — 26. Mr. Euborch v. Oogenbrecht, comm. v. Mechelen ende mr. Jo. Leesen, raet vanden hove van Hollant, 4 kan.
 Fbr. 7. Claes Vygh, amtpm. v. Thiel, 2 kan.
 — 15. Jor. Gerit van Couwenhoven, burgermeester van Schoonhoven, 2 kan.
 — 22. Jor. Jan vd. Does, heer van Noortwyc, 2 kan.
 Apr. 8. Snouckaert, rekenmr inden Haghe, 2 kan.
 — 24. Hoofd. Will. Joostensz, 2 kan.
 May 16. Amelys v. Mynen, raet v. Gelrel., 2 k.
 — 27. Mr. Berent v. Schouwenburch, capt.

- ende overste van 't regiment knechten, leggende te Amsterdam, 8 kan.
 Jul. 16. Pompilius, deurw. vanden secr. rade Co. Majts., 4 kan.
 — — Mynh. van Eeck, commiss. vande provand. Co. Majts., 4 kan.
 — 23. Jor. Werner van Lennip, 2 kan.
 Aug. 8. De Excell. vd. hert. v. Alva 1 voeder deelwyns, ten Duytsch. huys.
 — — Den heer v. Bossu, stadh., 1 toelast deelwyns, by mevr. v. Wulp.
 — — Den hert. v. Aerschot, 1 toelast.
 — — Mynh. van Barlaymont, 1 toelast, byden domdeken.
 — — Don Frederico de Toledo, oudste zone vd. hert. v. Alva, 1 toelast, totten greffier.
 — — Den presid. Viglius, 1 toelast.
 — — Den here v. Noircarmes, 1 toelast, by Dire Scarp.
 — — Den grand prior, sone vd. Duc D'alve, 1 toelast, in S. Catrine.
 — 11. Den ambass. v. Vrankryk, 6 kan.
 — — De heer Dassonville, secr. raet Co. Majts., 6 kan.
 — — Doctor Hermes, secr. raet Co. Majts., 6 kan.
 — — Dr. Micault et Doctr. Bruxelles, secr. rad. Co. Majts., elck 6 kan.
 — — Mr. Aelbr. v. Loo, commiss. vd. Fin. 6 kan.
 — — Bapt. vd. Berghe, commiss. v. Mart. vd. Berghe syn oom, gecom. vande financ., 4 kan.
 — 12. Liew. Woutersz., ontf. gen., 6 kan.
 — — Den confesseur vanden hert. v. Alva, 4 kan.
 — — Mynh. Albornoz, secr. Co. Majts., 4 kan.
 — — Mynh. Berty, secr. vanden rade v. stat. en secr. Co. Majts., 4 kan.
 — — Mynh. Courteville, secr. als voren, 4 kan.
 — — De secr. Scharrenberger, 4 kan.
 — — Den griffier Ringoult, 4 kan.
 — — Mynh. v. Grobbendoncq, tres. gen., 8 kan.

- Aug. 12. Mr. Joost Damhouder, commiss. vd. financiën, 6 kan.
 — — Den audiencier, 4 kan.
 — — Den secr. vd. hert. v. Alva, 4 kan.
 — 13. Den capellaen vd. heren vd. fin., 2 k.
 — 25. Speel, prevoost. gen. vanden hert. van Alva, 4 kan.
 Spt. 19. Mr. Vincent v. Pinsen, prior v. Florence, commiss. vd. roemschen stoel ende gen. vd. pred. oerde, wesende in 't convent vande predikers, 4 kan.
 Oct. 20. Mr. Reyer vd. Does, rekenmeester inden Haghe, 2 kan.

1568. —

Wtvaert. Item, Jan vd. Berch, wantsnieder, 4 L. 13 sc. 6 p., wt sake hy opten 1. Dec. LXVIII. opte wtfaert, hoochl. mem., der Coninginne van Spaengien, 't laken geleverd ende doen hangen heeft inde Domkerke, dienende totte wtfaert voorsz., ts. 474 el, voor d'el 3 pen. — It., Anto. van Honthorst ende Roeloff Willemsz, betaelt 19 L. 14 sc., wt sake sy geleverd hebben opte wtfaert, ho. me., der Coninginne van Hispanien, 71 cleyne wapens, alsoe: het wapen van Spaengien ende Vrankryk by malkanderen, mitter crone daer boven, van 't stuc verdient 4 sc. Noch 13 grote wapens, 't stuc 8 sc. Noch deselve wapens doen hangen inden Dom, elc op syn oort, 4 sc.

Caerte. Item, desen cameraer hemselven betaelt 8 L., wt sake hy gehantreyckt heeft eenen bode, die overgebracht heeft die caerte van enen mathematicus van Breslau, deser stadt overgesonden, tot een kenisse ende eere, die somme van sess ponden, tot behoef vanden inventeur, ende noch betaelt inde 3 *Heringen* voor de teeringe vanden bode, ts. 2 L. — It., Jan Willemsz, lantmeter, gemaect een chaerte van 't Scutterlant tot Achthoven, deser stadt toebehorende, etc. — It., Aelb. Petersz, cipier op Hasenberch, 3 L., wt sake hy mr. Melchisedech van Hoern, in 't volmaken vande platen vande caerte vande si-

III.

tuatie van dese stadt mitte straten ende steghen in syn coste gehadt heeft 12 daghen lanck, 's daechs 5 sc. — It., Corn. vd. Maeth, eerste burgermr, ende Fra. Both, eerste cameraer, 4 L. 18 sc. 6 p., wt sake sy opten 8. Oct. 68. deur commissie des raets gereyst syn in 't Goy, ende hebben aldaer oculare inspectie genomen vande 2 stucken lants, aldaer gelegen, deser stadt toebehorende, ende voorts gesien na de groote ende situatie van 't selve lant ende een caerte daerof gemaect, etc.

Herm. van Borculo. Item, H. van Borculo betaelt 5 L., wt sake hy in Aug. LXIX. gedrukt voorde stadt sekere ordinancie van service voor de Spangiaerts ende deser stadt daeraff geleverd 200 stuck ende daeraen verdient 3 ponden. Noch heeft hy gemaect een stad-wapentge, in hout gesneden, ende daermede gedrukt omtrent 3000 bilgetten ende daeraen verdient 2 L.

Stads-registers gecopieert. Item, Ja. vd. Voort, secr. deser stadt ende Gosen vd. Voort, syn soon, 23 L. 8 sc., wt sake sy in Nov. ende Dec. LXVIII. in 't believen des raets ende duer scryven vande Excellentie vanden hert. van Alva, gouv. gen., by copie wtgescreven, gecollationeert ende geautentiseert hebben, tegen d'originale leggers ofte registers, rustende inde secretarie vande stadt van Utrecht, alle deser stads erfrenten, loss- ende lyfrenten, die dese stadt jaericx schuldich is ende betalen moet; ende alt 't selve in Jan. LXIX. by Peter Schouw, gesworen bode 's hoofs van Utrecht overgesonden ende geleverd in handen vd. raet neffens syn Exc., wesende tot Brussel, belopende dese boecken an langformige bladeren aen beyde syden geschreven, alsoe yerst de erff-, los- ende lyfrenten, staende by gemeen Karol. guld., 126 bladeren, ende andere van lyf-renten, staende by L. van gr. VI. 't pont, 108 bladeren.

Schenkelwyn:

- Oct. 24. Myn vrouw van Opmeer, 2 kan.
 Nov. 22. Jor. Stev. Bentinck, burgermeester van Zutphen, 2 kan.
 Jan. 9. Jor. Anto. vd. Noot, griffier van Brabant, 2 kan.

- Jan. 28. Conr. Schetz, 2 kan.
 — 31. Hr. v. Cabauw ende mr. Witte Witzsz., raet inden Haghe, 4 kan.
 Fbr. 20. Jor. Henr. van Bercum, burgermr v. Antwerpen, 2 kan.
 Apr. 24. Jor. Meerten van Rossum, heer tot Waeyesteyn, 2 kan.
 May 21. Jehan de la Rea, commissaris, 2 kan.
 — 29. Jor. Jan van Rossum, heer van Broec-huysen, 2 kan.
 Jun. Heer N. van Bossu, protonotarius & coadjutor vanden domproest, 4 kan.
 — 10. Hertoch Frans van Sassen vd. Lauwenborch, 16 kan.
 Aug. 3. Mr. Jan Noort, momber 's vorstend. Gelre ende Robbrecht van Lienden, capt. tot Culenborch, ts. 4 kan.
 — 12. Auditeur Scribani, 2 kan.

Geschut. Item, Adr. Evertsz., busmeester deser stadt, geleverd:

Vier stampers metten cratsers, om de haecken mede schoon te maken, 12 sc.; twe haecken die steerten in gemaect, 1 L. 4 sc.; vyf haecken nye hantvaten aen gemaect, 15 sc.; een slot gemaect inde mond vande groote busse, 12 sc.; twe kleyn sloetgens aende laetgat, 8 sc.; al der gilden haecken schoon gemaect, wtgebrant ende gesmeert, die bassen ende camers schoon gemaect, ts. 10 L., daertoe 18 pont raep-oly, 't pont 7 sc.; inde metalen stucken verbesicht 2 pont boom-oly, 7 sc.; gebrant ende schoon gemaect twe haecken van 't brouwergilt ende haer merk daerop gestelt, daer-voor de stadt te betalen quam, soe sy deselve besicht, 20 sc.

Segelen. Item, Oth Sem, goutsmit, 12 L., wt sake hy gesneden ende gemaect heeft voor de weerdyns, 2 nye segelen, alse een, omme de baeyen te segelen ende het andere omme die Utrechtsche rosen (?) mede te besege-len.

Guesen. Item, Henr. Pietersz., kistemaker, 44 L. 10 sc., wt sake hy de gestoelten ende ander houtwerk, dat in 't koor vd. predikaren ende minre-broers byden guesen ende rebellen gebroken was, gerepareert ende ver-stelt heeft.

Geschenk van peerden. Item, Dirc Helling, 5 L. 15 sc., wt sake hy in huer gedaen heeft Corn. Claesz. een peert, daer hy mede in 't land gereden heeft, om sekere peerden te kopen 5 daghen, 'sdaechs 8 sc. It., geleverd 2 halters mit strengen, tot die peerden, die gecoft waren, 1 L. It., 2 overgorde, 5 sc. It., twe monstertoomen van root tryp ende witte beendertgens daerop met tressen ende bussen daerop, naer behoren, 2 L. — It., Corn. Claesz. ende Gosen Valk, paerden-be-reyder, 72 L. 16 sc. 6 p., wt sake syl. inde maent October ende Nov. LIX. geweest syn rontsomme in 't lant van Utrecht ende gesien na twe schoone peerden, die men geschoncken heeft d'Exc. Don Frederico ende deselve peer-den voorts gebrocht van hier op Bruessel.

Ossen aende Coninginne en den Hertoch geschonken. Item, dese cameraer heeft wt-betaelt 45 L. 3 sc. 9 p., omme eenen grooten osse, die van deser stads wegen geschoncken is de Maj. vande Co., mitsgaders noch 2 andere ossen, d'Exc. vanden hertoch van Alva, te brengen te Nymegen, etc. — It., Claes Geritsz. van Ryn 110 L., van twe schone ossen, geschonken de Exc. vanden hertoch van Alva, etc. — It., dese cameraer, hemselven, wt sake hy den xv. Aug. met verscheyden wilt-braet, by hem gecoft, gereyst is tot Nymegen ende 't selve gepresenteert den hofmeester vd. Exc. vanden hertoch van Alva, tot behouff synder Exc., heeft mede waergenomen den groten metten 2 anderen ossen, ende die hel-pen presenteren de Maj. vande Co. ende de Exc. vanden hertoghe, etc. — It., Henr. de Voicht van Rynevelt, eerste burgermeester etc., 44 L., wt sake sy 16 Aug., met hem nemende mr. Floris Thin, advoc., gereyst syn tot Ny-megen, ende hebben aldaer van deser stads wegen de Maj. vd. Coninginne van Hispanien gecongratuleert, dese stadt gerecommandeert ende voorts haer Maj. beschoncken mit enen excessiven, grooten ende vetten osse, hebben voorts d'Exc. vanden hertoch van Alva, oock beschoncken met een paar goede ossen ende

voorts syn Excell. deser stads saken gerecom-
mandeert.

Monument inde Buerkerk. Item, Henr. Petersz, 38 L., wt sake hy de Spaensche soldaten ende bevelhebbers tot syne coste geleverd heeft alle hout, yserwerk, seylen, koorden ende arbeyt, omme te maken ende stellen, tegens die Goeden Vrydach een monument, soe sy dat ordineren souden inde Buerkerk, in 't heilich cruys-choor, ende 't selve weder nae Paeschen of te breken ende te ruymen.

Caerte. Item, Jo. van Haesten 7 L. 4 sc., van een caerte vande contrefeytinghe vande stadt, die hy, ter begeerte vande regierders deser stadt geleverd ende gedaen heeft, die capt. Valdez, in plaetse van welke hy een ander gecoft heeft.

Schenkelwyn:

- Oct. 2. Capt. Mesa, 4 kan.
— 4. Mr. Will. Cryp, raet inden hove van Holland, 2 kan.
— 21. N. Till, raet Co. Maj. in Overysse, 6 kan.
Spt. 1. Dr. Georg. Rataller, president vanden hove, 4 kan.
— 6. Claes Franz., burgemr van Schonhoven, 2 kan.
Nov. 14. Den heer van Ville, 4 kan.
Fbr. 8. Ger. van Coudenhoven, burgermeester van Schoonhoven, 2 kan.
— 22. Mr. Aert de Bye, burgermeester van Bommel, 2 kan.
Fbr. 25. Mr. Aelbr. van Loo, commiss. vande financiën, Co. Maj. te Brussel, 4 kan.
Mart. 16. Mr. Jan van Merode, heer van Petersum, 6 kan.
Apr. 4. Jo. Rataller, Co. Maj. grietman in Vrieslant, 2 kan.
— 23. Jo., abt van Moermont, 4 kan.
Mey 7. Mynheer van Hees, soon vd. heer van Gaesbeec met syn 2 broers, 8 kan.
— 11. Boudewyn van Loo, rentmr gener. Co. Maj. in Vrieslant, 2 kan.
— 22. Heer Christo. Schenck, 4 kan.
— 25. Mr. Bruninck v. Wyngaerden, raet ende rentmr gen. Co. Maj. v. Beoerschelt in Zeelant, 2 kan.

July. Will. van Wyckersloot, officier van Syne Majest., $\frac{1}{2}$ aem $1\frac{1}{2}$ tak.

Aug. 9. Die grootmr vd. Duytsche orde, 5 aem. *Schenkelwyn aende Spaengiaerden:*

Oct. 4. Fra. de Valdez, capiteyn ende Sergento major vd. Terze v. Lombardie, 1 aem 2 tak.

Nov. 3. Don Hernando de Toledo Maestro de Campo vd. Terze v. Lomb., 2 aem 4 t.

Mart. 22. Capt. Don Rodrigo Capata, 1 aem min 2 tak.

Aug. 9. Capt. Arnaudo Pachieco, 1 aem.

— 17. Charl. Longin, commiss. vande Co. Maj., etc.

Spt. 11. Don Francisco de Vargas, 1 aem 3 tak.

1570. —

Herbergen: Montfoort, de Wildeman, de Keysercroon, de Zwaen by 't Vleyshuys, de Zwaen inde Coestraet, de Hulck, de Veltcater, de Struis, de Coelsche Dom, de Halve Maen in Tollesteech, die Witten Wyynthont, het Vergulde Verken, de Zwarte Ruyter, het Doornboompje, de Ram.

Buscruyt. Item, Will. Lambertz., buscruyt-maker, 11 L. 15 sc. 6 p., wt sake hy ontfangen heeft 229 pont cruyt, ende 't selve gemalen ende gemaect tot corncruyt, ende weder overgelevert 193 pont corncruyts, ende de rest is gelaeckt, ende verdient van 't hondert pont te vermalen 4 L. 15 sc.

Biechtvader van Alva. It., Dirck Willemsz. 35 L. 10 sc., wt sake de regierders deser stadt, tegen den 23. Fbr. anno LXXI, in 't convent vande Minrebroeders doen bereyden hebben een eerlyke maelyt, daer die regierders deser stadt den biechtvader vande Exc. vanden heretoch van Alva, ende mit andere heren by hem wesende te gast op gehadt hebben.

Joach. v. Oprode. Item, Geschoncken tot een vereeringe, den Eerw. in Gode ende hooggeleerden heer, heer Joachim v. Oprode, doct. inde Godheydt ende bisschop van Ebron, op syn stacy, nadat syn E. als biscop voorn. gewyt was, 16 kannen wyns.

Spaensch hospitaal. Item, Joach. Adriaensz.

16 L., wt sake sy 16 May de sieke Spaensche soldaten mit hore doctoren, chirurgynen, hospitaelmeester, etc., hore bagagien, medicamenten, mit schuyten gevoert hebben tot Delft, etc.

Schenkelwyn:

- Nov. 6. Willem van Wyckersloot, officier vd. Co. Maj., $1\frac{1}{2}$ aem 1 tak.
 — 5. Heer van Baertwyc, rekenmr. inden Haghe, 2 kan.
 — 14. Mevr. van Moncheau met noch andere heren, 4 kan.
 Jan. 4. Dr. Desid. T Sestich, raet van syn Co. Maj. raet in Brab. met syn adjunct, 4 kan.
 — 30. Boudewyn Jacobsz., raet Co. Maj. tot Mechelen, 2 kan.
 Fbr. 22. De biechtvader vande Exc. vd. heretoch van Alva, 2 kan.
 July 3. Mr. Jan Roda, raetsh. tot Spiers, 2 k.
 Spt. 22. Aernt te Boscop, burgermr. te Campen ende Jan vander Horst, burgermr tot Zwoll, 4 kan.

1571. —

Spaensch hospitael. Item, Henr. Cornelisz. 13 L. 7 sc. 5 p., van verscheyde coperwerc, by desen cameraer van hem gecoft, 't welc voorts gebrocht is in 't gasthuys van juffr. v. Rutenborch, daer die Spaengiaerden haer hospitael van gemaect hebben.

Schenkelwyn:

- Oct. 27. Ja. Godyn, auditeur vande rekenk. vande Co. Maj., 2 kan.
 Apr. 7. Jor. Ysbrant van Merode, heer tot Zoeterwoude, 2 kan.
 — 21. De nywe procureur generael 's hoofs van Utrecht, 2 kan.
 — 25. Mr. N. vd. Borch, raet Co. Maj. te Mechelen, 2 kan.
 — 30. De jonge gr. vd. Berge, 4 kan.
 — 25. Mr. Ja. de Castanie, cappellaen van Don Fra. de Valdez, capt. ende sergento majore, 2 kan.
 Juny 15. Jor. Alb. Leoninus, 4 kan.
 — 16. De heer van Groesbeeck, vande Co.

Maj. gecommitteert tot het gouv. deser stadt, 1 aem 2 tak.

Juny 16. Dr. Tho. Zosius, 1 aem.

1572. —

Vendelen. Item, Berent Stevensz, 12 L., wt sake hy, ten tyde men de burgeren deser stadt onder de vendelen brocht, deser stadt geleverd heeft twe vendelen, by hem certyts, als vendrecht in dienste Co. Maj. veroverd, voer welke twe vendelen, alsoe die stadt die aen haer gehouden heeft, hem toegevoecht syn 12 L.

Victorie van Haerlem. Item, Henr. van Zyll, Ger. Splinter ende Alph. Hermansz, 6 L., voer hoer materialien, alse: hout, folie papier ende verve, mit horen arbeyt ende anders daertoe verschoten, gegaen ende verbesicht in 't maken van sekere dingen, henlgeordonneert, ende gestelt op de plaetse, den 16. July LXXIII, tot een triumphe vande victorie ende 't innemen van Haerlem. — It., Hans van Mansvelt, 3 L. 1 sc., ende dat voer alsulc papier ende cley, als hy verbesicht, ende arbejtsloon, als hy met syn adherenten gedaen heeft, in 't maken ende stellen voer deser stads huysinghe opten 16. July voorsz. sekere lanteerntgens aldaer, wt sake als boven, tot een triumphe gestelt.

Caerte. Item, Fra. Both, eerste cameraer, 2 L. 16 sc., wt sake hy op den 27. Juny, ten tyde als myn heer de commissaris Grysperre was in *loco contentioso*, omme die limiten vande stads vryheyt te doen designeren, ende, volgende 't verbael, aldaer gehouden, te verifiëren, inde sake vande stadt tegen den proost van S. Jan verschoten heeft hetgene hier nae volcht: schuythuer 15 sc., twe arbeiders, om een groote planc te dragen, daer men mede over de sloten mocht comen, 12 sc., Corn. Jansz Olyslager etc., voer hoere vacatien, vandat sy als getuygen rontsomme die designatie vande stads vryheid deden, ende 't verbael, aldaer byden commissaris gehouden, verifieerden, elx 6 sc. — It., Jan van Barck, 4 L. 16 sc., wt sake hy den 1. July geweest

is omtrent Carthusers, ende aldaer genomen die situatie vande vryheydt van dese stadt, ende dat deur autorisatie van mr. Anto. van Gryspere, raet inden hove van Utrecht ende commissaris inde sake vande stadt contra den proost van S. Jan, ende van 't gunt voersz. is een chaerte gemaect, etc.

Maeltyt. Item, den 15. July LXXIII. eene heerlyke maeltyt in *den Sleutel*, met alrehande visch, gebakken, gebraden ende gesoden, mit marcepeynen, taerten, vlayen ende andere syn toebehoren, toen mynheren te gast hadden heer Jo. Bapt. de Tassis, commissaris vande Co. Maj., hem aldoen, alhier gedragende als gouverneur van dese stadt nae doode vanden heer van Groesbeeck, ende voerts mynheer den presidenten van Holland ende Utrecht, ende d'andere heeren, etc. coste volg. de specificatie daervan inden rade overgelevert 55 L. 5 sc. 6 p., ende syn opte selfde maeltyt gedronken 78 quaert wyns, 't quaert 6 sc.

't Leger v. Neerden. Item, N. van Suylen van Drakenborch, schout, etc., betaelt 27 L. 10 sc., wt sake sy den 1. Dec. LXXII. gereyest syn in 't leger voor Neerden, ende aldaer van deser stads wegen de congratulatie gedaen hebben ande Excell. van Don Frederico, den grave van Bossu, stadh., den heer Noircarmes ende Don Hernando de Toledo, coronel vd. Terze van Lombardie, ende voorts ande selve de saken van deser stadt gerecommandeert, etc.

Schenkelwyn :

Mart. 29. Mr. Jan Havelmans, raet van Brab. ende mr. Michiel Pigius, raet van Breda, 12 quaert.

— — Den grave van Richebroeck, 4 kan.

July 13. Don Francisco de Toledo, cap. vd. archiers van synder Excell., 4 kan.

— 19. Mynheer van Loutre, coronel van 5 vendels Walen, 4 kan.

July 20. De Exc. vanden hertoch van Alva, 5½ aem 4 tak min fyn.

— — Don Scipio Vitelli, marq. de Cetous, 3 aem 9 tak min fyn.

— — Mynheer de grave van Barlaymont, 3 aem 8 tak min fyn.

July 20. Den ambassadeur van Vrankryk, 6 k.

— 25. Ritmeester Schenck, 8 kan.

— — Controlleur vande munitie N. Vuesels, 4 kan.

— 26. De heer van Fronsberch, 8 kan.

— — De grave van Oversteyn, 8 kan.

— — Stephano di Barras, secr. van Don Frederico, 1½ aem 5 tak min.

— — Bapt. Barty, secr. Co. Maj., 6 kan.

Aug. 2. Jo^r. Jan vanden Clooster, 2 kan.

— 3. Mynheer Gramay, 2 kan.

Spt. 2. Mynheer Dideric van Groesbeeck, metten heer van Ghilain, 8 kan.

Overdecte Schuyt. Item, M. de Leeuw, 9 L. 2 sc., wt sake hy deser stadt geleverd heeft dertien ellen roots laken, daer men mede overdecte de schuyt, daer Don Frederico de Toledo met te Amsterdam gevoert wordt, d'el 3 sc. — It., Ja. Splinter, wt sake hy deser stadt in huere gedaen heeft 78½ ellen root lakens, daer die schuyten mede becleet syn, daer de Exc. vanden hertoch van Alva, den heer van Barleymont, ende capt. Vitelli mede van hier op Amsterdam gevoert syn, elke el voor 2 sc., soe 't selve laken noch eens gebesicht was aende schuyten, maer niet mede uitgevaren, etc. — It., Goes. vd. Voert, subst. secr., 65 L. 1 sc., wt sake hy deur bevel vd. regierders deser stadt, den 7. Aug. geleverd heeft 26 cleyne schuyten, die d'Exc. vd. hertoch van Alva, mit andere grote heren ende heuren dienaers, guarden ende hellebardiers ende diergelyke, dat an 't hoff behoort, den 8. Aug. gevoert hebben van hier op Amsterdam; noch gehuert een groote schuyt voor de hellebardiers.

Geschut. Item, Adr. Eversz, busmr etc., 3 L. 14 sc. 9 p., wt sake sy gearbeyt hebben aen de 4 metalen stukken vande stadt, omme die op 't Vreborch te brengen; noch verleyt an 4½ pont seep, om de raderen mede te smeren; noch an 4 lunsen ende een rybaut 10 sc.

Ev. van Scayck gestorven. Item, Ev. van Scayck's weduwe, etc.

Chirurgyn. Item, mr. Jan vd. Burch, chirurgyn, 120 L., wt sake hy by veel ende yer-

scheide patienten, wesende lansknachten, die voor Scoonhoven gescoten ende gequetst ende volgende de begeerte van myn Genad. heer, den stadh., alhier in Leenwenberchs gasthuis ontvangen worden tot 25 toe in 't getal, gecureert ende genesen heeft. Heeft noch genesen een soldaet, die gescoten was met een basse, ende noch een, die met een loet deur syn arm gescoten was.

1573. —

Musyk inde Buerkerk. Item, mr. Ger. Knoep, can. S. Jans, als proc. vande broederschap vande *Heil. Geest* inde Buerkerk, 50 L., die de raet den 1. Febr. LXXIII belieft heeft, de voorn. broederschap voor dit jaer, etc., tot vordering vanden dienst Gods, die in musyke gedaen wort inde voorsz. kerke, etc.

Generael pardon. Item, Claes Bartzs., scutemaker, 12 L. 18 sc., wt sake hy geleverd heeft 86 pectobben, die verbrant syn op deser stads bruggen, sond. den 27. Juny, nadat men processie gehouden hadde ter cause van 't pardon generael, gegeven, soe hyde heilicheit vanden Paecus, als de Maj. vd. Co.

Veltteykens. Item, Meert. van Sypesteyn, cremer, 16 L. 8 sc. 6 p., wt sake van verscheyden veltteykens, soo van root canifas als casiant ende sloeyer, by hem, in Dec. LXXII, mynheren de burgermeesters geleverd, die vd. stadt wegen in 't leger soo voor Neerden als voor Haerlem gesonden worden.

Charters, It., Peter Schouw, bode 's hoofs van Utrecht, 1 L. 10 sc., wt sake hy inde maent van Julio, wesende te Brussel, vanden domheer Montsima daer wesende sekere besloten missive ontfangen heeft, an mr. Flor. Thin, advocaet, mit sekere andere missiven, address. an mynheer die stadhouder, den gr. van Roche, by syn Exc. an syn Gen. gescreven, beroerende de restitutie vande chartres ende privilegien van deser stadt, t'andere tyden byde capitein Valdez deser stadt offgehaelt, etc.

Schenkelwyn:

Juny 19. Mynheer van Champagny, gouv. v. Antwerpen, 6 kan.

Aug. 9. Burgermeester van Antwerpen, Hanpaert, 4 kan.

1574. —

Jesus-school. It., Corn. v. Wely, priester, betaelt die somme van twyntich ponden, ende dat tot onderhoud van 't cleyne seminarium, anders genoemt *Jesus-school*, te wetene, omme geëmployeert te worden tot copinge van boucgens voor die arme jonge kynderen, die in 't selve school om Gods wil geleert worden, etc.

Maeltyt. Item, Dire Willemsz., bewaerder vande stads wynkelder, 241 L. 2 sc. 9 pen., wt sake etc. Inden iersten, soe heeft hy tegen den 14. Jan. LXXV. bereyt ende greeet gemaect een eerlyke ende kostelyke maeltyt, van alrehand visch, gesoden, gebraden ende gebacken, met een heerlyk banket van alrehand suyker, marchepeynen, geleyen, sukeryen, etc., daerop de regierders ten voorn. dage te gast hebben gehadt myn Gen. heere, die vryhere van Hyrges, stadh., etc., met myn-vrouw, syn Gen. gesellinne, ende andere, prelaten ende goede heren ende vrunden, mitsgaders den here van Floyon ende die principaelste vande familie van syn Genade ende myn vrouw voorn., welke maeltyt ende banquet tsamen gecost heeft 67 L. 12 sc. 9 p. Noch soe heeft hy ten selve daghe, des middaechs ende des avonts, doen de heer van Floyon gecomen was, uyt syn kelre getapt tsamen 185 quaert wyns, by myn heren over tafel, mitsgaders by alle de dienres van syn Genade ende andere heren gedronken, de quaert 6 sc. Ende soe is Dirc voorn. voor de moeyte, linne ende tinne, daertoe geleverd, betaelt 18 L.

Schenkelwyn:

Nov. 19. Do^r. Rhemer, burgermeester tot Deventer, 2 kan.

— — Till, burgermr v. Zutph., 12 quaert.
Spaensch hospitaal. Item, Jo. Mart. d'A-

storga, administratmr. van 't hospitael vande Spaensche soldaten binnen Utrecht, wesende etc.

1575. —

Jan Crabbe, prior der Augustynen v. Dort. Item, broeder Jan Crabbe, prior vande Augustynen te Dortrecht, betaelt de somme van 18 L., hem byden rade toegevoecht in recognitie van verscheiden sermoenen, die hy die gemeente deser stadt, den tyd van anderhalf jaren lang, gedaen heeft, alles vermogens de belieftnisse des raets, in date den 13. Jan. xv°. LXXVI. etc.

Adr. Herm. vd. Ameyde, priester. Item, heer Adriaen Hermansz vd. Ameyde, priester, betaelt de som van 16 L., hem byden rade toegevoecht tot syn rysegelt in anschouw van diensten, die hy de gemeente deser stadt noch soude connen ende mogen doen, soe hy byde Excell. vanden commandeur-major van Castilie, gouv. gen., verscreven ende geroepen was, omme syn Excell. capellaen te syn.

Harnas-slagher. Item, Peter v. Putten, harnas-slegher, betaelt de som van 7 L., hem byden rade toegeleyt, om syn singulier konste, om syn burgerscap mede te betalen, etc.

Comedie. Item, de clercken ende studenten van S. Hieronymus school, betaelt de somme van 8 L., hem byden rade geschonken tot hoer oncosten, soe sy *Medeam SENECAE* ende *Hecastum PHILIPPI MORI* opte plaets geageert hebben. — It. Henr. Petersz, 7 L., voor de huyr van 't redeys ende seylen, daer die studenten op gespeelt hebben ende enighen tyt opte plaets staende gebleven was.

Subventie. Item, Bernt Balsar van Munster, 3 L., hem byden rade by manier van leeninge toegevoecht, om mede na huys te moghen trecken, soe hy tusschen Amsterdam ende hier deerlik gespolieert ende ofgeset was.

Ja. Jacobsz v. Honthorst. Item, Ja. Jacobsz van Honthorst heeft drie wapenen, staende voor S. Katryne poort, te weten 's coninex wapen ende twe vande stadswapenen geschiert mit schilderen, daer voor hy bedongen hadde 16 L.; noch heeft hy afgeset het coperwerk

vande dak vande craen, mit den appel daer boven op staende, al leysgewys ende de bogen van S. Katryne poert geblauwt, steensgewys, 22 L.

Len wynt. Item, Corn. van Aelst, busmaker, ende Henr. Henricxsz, slootmaker, 20 L., wt sake sy de regierders deser stadt overgedaen hebben een wynt, omme geschut mede op te wynden.

Schenkelwyn. Mynheer Christo. Schenk, vryheer tot Toutenborch, 18 quaert.

Bus-cruyt. Item, Will. Foeyt, 282½ pont bus-cruyt, wesende fyn corn-cruyt, 't pont 5 sc. 9 p. — Item, deselve 308 pont bus-cruyt, 't pont 4 sc. 6 p. — It., Juny 7, Henr. van Nymegen, te Nuys 1322 pont bus-cruyt, 't hond. pont voor 32 L. — It., 3 Sept., Jan Kedsgens, 762 pont bus-cruyt, 't hond. pont voor 26 L. — It., Sept. 12, Will. Lambertsz, bus-cruyt maker, 200 pont, 't hond. pont voor 26 L. — It., Jor. Nic. van Suylen van Drakenborch, 144 pont bus-cruyt, 't pont 5 sc. 6 p. — It., Henr. van Nuys, 90 L. 18 sc., van 298 pont bus-cruyts.

1576. —

Subventie. Item, dese cameraer betaelt aen 2 Ungersche edelluyden 9 L., ende dat tot subsidie ende vervallinghe van haer rantsoen, als vanden Turc gevangen geweest hebbende.

Comedie. Item, de scholieren van S. Hieronymus schole alhier, betaelt 7 L., heml. toegevoecht tot hore gedane oncosten van het theatrum ende andere appenditien, gebesicht in 't exhiberen v. sekere tragico-comoedia ende een batement-spuel etc. — It., Huych van Enschede, tot behouff van ettelyke jonge borgers kynderen, betaelt 17 L., heml. byden rade toegevoecht tot haer oncosten, gedaen in 't ageren in *Duytsche* een tragie-commedie ofte spel van sinnen opte woorden staende *Deuteronomion*, in 't xviii. capittel.

Bysonder trompet. Item, Hub. Sprenkel, trompetter, 4 L. 10 sc., wt sake hy op Mey-avont gereden is met meer andere burgeren, omme te verdryven de rebellige soldaten, buten

Tollesteech, daer toe gebrukende syn trompet, ende met sulx hemlyuden meer ververende; ende voorts denselven nacht met meer andere gereden heeft buyten Wittevrouwen, opte steenstraet naerde Bilt, Seyst ende Doorn, altyts stekende syn trompet, ten eynde de voorsz. rebellige soldaten te meer verveert ende verlopen souden.

Burger-vendelen. It., Ja. Cornelisz v. Helmont, syden laken coper, 126 L. 17 sc. 6 p., ende dat voor de stoffe, alse 23 ellen ende $2\frac{1}{2}$ vierendeel root armeseyn mit 19 pypen silverdraets ende 18 knopen, verbesicht an 18 veltteykens, met het maken vandyen, welke veltteykens voorts van deser stads wegen geschonken syn de 8 burger hoplyuden ende vendragers van deser stadt ende andere hooghe officianten, alles breder vermogens syne cedule. — It., alle de bevelhebbers vande 8 vendelen burgers, wtgesondert de hoplyuden ende vendrichs, betaect 72 L., wt sake elks van hemlyuden tot een veltteyken geschonken is, elx 1 L. 10 sc. — It., de 8 hoplyuden vande burger vendelen deser stadt, 91 L. 4 sc., voor 24 vaten biers, alse elc vendel 3 vaten, heml. geschonken, wt sake sy de processie 's daechs na S. Mar. Magd. dach vereert hebben, gaende tesamen mit haer gewere in goeder ordonnancy, voor deselve processie.

Schenkelwyn:

- Dec. 9. Dor. Elb. Leonino, 12 quaert.
 Jan. 10. Dirc Jansz Lonc ende Ger. Kegeling, gecommiteerd. vander Goude, 12 quaert.
 — 12. Duyk ende Geniets, gecommitt. van Delft, 12 quaert.
 — 22. Borchgr. van Eschenu, heer van Argenteaux, 12 quaert.
 — 31. Den heer van Noortwyc, 12 quaert.
 Mart. 6. De studenten, geageert hebbende tragicomedie, 8 quaert.
 — 10. Nyvelt, burgermeester van Arnhem met Vincent Syo, gecommitt. vanden rade van state, 12 quaert.
 Apr. 20. De Princesse v. Arenberge, 24 quaert.
 Mey 1. Arent Dorp ende Pauli, gedepp. van syn Excell., 12 quaert.

- July 25. Brecht, gouv. van Geertrudenberch, 6 quaert.
 — — Den admirael Treslong, den heer van Tempel ende mr. Marquette, 18 q.
 — 19. Hofmr. Neuman met 4 andere edeluyden van syn Exc. den Prince van Orange, 24 quaert.
 — — Hopman Anto. de Ridder met syn bevelhebbers, 26 quaert.
 — — Hopman Jan van Leemput met etc., 26 quaert.
 — — Hopman Corn. van Kessel met syn bevelhebbers, 28 quaert.
 — — Hopman Ysbra. Lang, met syn bevelhebber, 28 quaert.
 — — Hopman Paul Schorel, met syn bevelhebbers, 26 quaert.
 — — De geweld. provoost, 4 quaert.
 — — Hopman Bernt Stell ende bevelhebb. met de gerechts weiffel vande 8 vendels, 28 quaert.
 — — Hopman Math. Hensberch en bevelhebbers, 28 quaert.

Sept. 9. Den vice-admiraal van Hollant (?).

Caerte. Item, Jan van Barck, geometer, 7 L. 10 sc., wt sake hy 11. Apr. gevaceert heeft omtrent die Carthusers opte wterste limiten vande stads vryheid ende aldaer genomen die situatie van dyen, om daarna een caerte te maken. Noch heeft hy vande voorsz. situatie 2 kaerten gemaect, 6 L.

Geschut. Item, mr. Tho. Both, busmr., 13 L. 16 sc., vandat hy gewerkt heeft met drie knechts, den 22. Maert etc., 't geschut vande plaetse te brengen op de bolwerken, 7 L. 4 sc.; 2 vande stads stukken te brengen op Manenborch, ende aldaer op bedden te zetten; noch 2 halve slangen op Sterkenborch ende 5 hele ende halve slangen in 't Vleys huys te brengen; alle die clooten van 't Vreborch, die totter stads stukken behoorden, gebragt in 't oude Vleys huys. — It., Willem Lambertsz, 396 L. 10 sc., voor geleverd buscruyt, 't hond. pont voor 31 L.; noch 269 pont. — It., Aert Aertsz, keescoper, 747 pont bus-cruyt aende vendelen gedistribueert.

1577. —

Geschut. Item, mr. Tho. Both, canonier ende busgieter, 4 L., ende dat voor een vat biers, syn knechten geschonken in 't gieten vande vier stads stucken geschut.

Minrebroers. Item, M. Murinx, tot behoef vande gardiaen ende gemeen broeders vande Minrebroers, 48 L., heml. byden gerechte toegevoecht tot hoer reysgelt, soe die gemeente hoerl. alhier niet langer lyden en wilde.

Adriaen Antonisz van Alcmaer, fortificatiemeester. Item, Pieter van Sypenes, 34 L. 15 sc., ende dat wt sake van alsulke teringe, als tot syn huuse gedaen syn by mr. Aryaen Antonisz van Alcmaer, alhier onthoden synde, omme met hem te consuleren, hoe men die drie eerste bolwerken soude aenleggen ende afpalen, ende dit inde maenden van Febr. ende Majo 1578, ende was deselve teringe van stads wegen afgesproken. — It., P. van Sypenes noch 26 L. 6 p., wt sake van alsulke teringe, tot syn huuse gedaen by mr. Adr. Antonisz, ende die hem quamen vergesellschaften in Maert ende December LXXVII, doe hy hier onthoden was, omme met hem te mogen communiceren opte fortificatie deser stadt. — It., mr. Adr. Antonisz. van Alcmaer, 30 L., hem byden rade toegevoecht voor sekere dienste by hem deser stadt gedaen in 't maken vande bestekken van enighe bolwerken ende aviseren opte fortificatie deser stadt, ende dat al boven syn teringe.

Henr. v. Noert, architect. Item, mr. Hend. Willemsz van Noert betaelt 100 L., wt sake hy aenden rade gedoleert heeft, hoe dat hy sedert vele jaren herwärts, deur bevel der regierders, in elker tyt vele, diversche, grote ende cleyne caerten, bestekken ende patroenen gemaect heeft gehadt, soe van speyen ende colken opte Vaert, van Tollesteghe poert, vande stadt mit de straten, steghen ende huysen vandien, die men van hem begeert heeft, daarvan de principaelste ende swaerste syn geleverd geweest, soe aen de Excell. van mynheer den Prince van Oraengien, als den

III.

heere van Hyrges, oick gebesicht inden processe jegens den heere van Brederode, sonder van al 't selve enich loon genoten te hebben, dat hy voorts voor deser stads huuse een wtsteeksel gemaect heeft, daer de stads trompers op spelen, daeran bevonden worde, dat hy meer verdient hadde, dan hy bedongen hadde 75 L. etc.

Fortificatie. Item, Bernt Stell, 2 Febr., 18 L. 6 sc., als cameraer met sommighe vd. wethouderen ende burgerhoplyden met de ordineermeesters van Hollant, dese stadt besichticht hadden opde fortificatien van dien. — It., Jan Willemsz, 14 L. 9 sc., van verteringe gedaen by twe architecten, gecomen wt Hollant, ter presentie van mr. Henr. van Noert ende Alert van Hoboken, stadtmrs. — It., Peter van Sypenes 31 L. 15 sc., van oncosten, reysende in Aug. met mr. Henr. van Noert ende syn sone aende Exc. v. mynh. den Prince van Oraengien, tot Haerlem, om mit syn Excell. te communiceren op de fortificatie deser stadt, etc. — It., Laur. Henricsz., 50 L., opgeruynt hebbende den singeldam van 't suyteynde ende voort voor de casematten tot ande barm. — It., mr. Henr. van Noert, deser stads architect, ende Willem syn soon 282 L. 4 sc., gevaceert hebbende, om te aviseren opte fortificatien deser stadt, ende daarvan verscheydene patronen ende bestekken te helpen maken.

Duyfhuys. Item, Aert Dircsz v. Leyden, eerste burgermeester ende mr. Gysb. Thin, secret., 24 L., wt sake sy opten 30. Juny LXXVIII, ter begeerte vanden rade gereist syn tot Dortrecht ende van daer op Rotterdam, an mr. Hub. Duyfhuys, pastoer van S. Jacob alhier, aldaer zynde, om denselven te induceren, dat hy weder binnen deser stadt wilde comen, etc. — It., mr. Hubert Duyfhuys, pastoer vande halve portie van S. Jacob alhier t'Utrecht, 187 L. 10 sc., wt sake hy sedert den 10. Jan. xv^o. LXXVIII. totten 10. Oct. daarna volgende, volgende 't accoordt byden rade met hem gemaect, de gemeente deser stadt gedient heeft met goede sermonen, leeringen, vermaningen ende troostingen, voor

welken dienst hem toegeleyt was tot syn onderhout voor een jaer 250 L. — It., mr. Hub. Duyfhuys voorn. noch 50 L., voor synen dienst, de gemeente deser stadt gedaen mit prediken ende leeren voor date vande voorsz. acte. — It., mr. Hub. Duyfhuys voorn. noch 64 L., voor syn schade ende onkosten by hem geleden ende gedaen in 't opbreken, ende weder herwerts te comen met alle syn huysraet ende huysgesin.

Schenkelwyn:

- Nov. 21. Jan Strik, weert inden Hulk, 50 L. 12 sc., wt sake de gecommiteerden der stadt van Brussel, die alhier twe cartouwen haelden, opten 21. Nov. verteert hebben, ende opten 22. Dec. hebben mynh. de burgermrs vande stadt mitten heere v. S. Aldegondis met enighe heren vande staten ende gecommiteerden van Groeninghen verteert 23 L. 10 sc.
Dec. 22. De heer v. S. Aldegondis, 24 quaert.
Jan. 2. Mr. Will. van Nyvelt, schout van Dortrecht, 6 quaert.
— 12. Jot. Adr. vd. Does ende Will. Hanneman, rentmr. v. Holl., 12 quaert.
— 26. Den heer van Persingen, 6 quaert.
Fbr. 5. Den overste Bartel Entes, 8 quaert.
— 24. Jo. Brecht, commiss. van Antwerpen, 6 quaert.
Jun. 20. Den cemerling vanden eertshertoch Mathias, 4 quaert.
July 17. Lutenant v. Lazarus Molre, 2 quaert.
— 23. Mr. Paul Buys, raet van synre Exc. ende adv. van Hollant, 6 quaert.
Spt. 19. Jor. Aert v. Dorp, 2 quaert.
— 20. Monsr. Muys, 2 quaert.

Caertgens. Item, Jo. van Barck, 8 L., voor vacatien tot nemen van pertinente mate vande geëerfden, gelegen inde twe nywe bolwerken achter S. Marien ende buten de Wittevrouwen poert, ende van deselve 3 caertgens te maken, mitgaders noch een caerte van 't bolwere aende Wittevrouwen poert met de situatie vande heilighe cruys.

Ammunitie, (nu bysondere rubryk). Item, Will. Lambertsz, buscr. maker, 35 L. 19 sc., den 1. Oct., voor een tonneken fyn corn-cruys, gedeylet onder die burgerye. — It.,

208 L. 19 sc., den 13. Nov. LXXVII; den 24. Febr. LXXVIII. voor 624 pont buscr., gedistrib. onder de 8 vendelen. — It., B. Bartholomeusz., raeymaker, 69 L. 10 sc., voor: een as aen een vande slangen, twe assen aen twe halve slangen, twe assen aen twe valckenetten, 4 paer halve slang-raeyen, twe paer raeyen tot valckenetten, etc. — It., Jan Vinck, 336 L. 17 sc. 6 p., voor: beslaghen 6 halve slang-raderen; 6 valekenet-raderen met hoer ringe ende toebehoren, etc. — It., 376 L. 7 sc. 6 p., voor: aen 't nye geschut twe halfslang-laeeyen met twe valckenet-laeeyen met 4 ysere schenen; 8 dumen met sloot opde oude metalen stucken; beslaghen twe valck.-laeyen met twe ysere schenen; 4 halve slang-layen beslaghen met 4 schenen; daertoe 22 kettentgens mit hoer spien om de bovenplaten mede te sluiten, met 22 crammen. Tot dese laeyen 106 treckscheren met 52 schyven, om onder te sluten, etc.

1578. —

Ontfanck wt de reserven vande munte, so de stat. van Utrecht, als deser stat toecomende, mitgaders vande restanten van 't sluweelgelt.

Van mr. Henr. Joostensz. van Domselaer, muntmr. te Utrecht ontfangen deur ordonnantie des raets, 5,500 L., om deselve te employeren ter fortificatie behouff deser stadt, ende syn gecomen vande reserven de stat. v. Utrecht toecomende, van hoer munte binnen Utrecht ende dat op afcortinge van 't gene dese stadt aen denselve staten ten afteren is. Noch wt de reserve vande munte deser stadt toecomende 1075 L. 3 sc. 4 p. t'employeren, als voren.

Sarcerius ende Sasbout. Item, dese cameraer, heeft wtgereikt aan mr. Joh. Sarcerius, alhier gepresenteert hebbende sinen dienst als rectoer van S. Hieronymus schoole, daervan hy bedanct is, tot syn teringe ende rysgelt 10 L. 4 sc.; ende noch wtgereikt aen Mathias Jodocus Sasbout, mede gepresenteert

hebbende sinen dienst als rector voorsz., 6 L. It., mr. Math. Sasbout, de somme van 6 L., hem byden rade toegevoecht tot syn costen, gedaen tot een *vocabularium gallico-latinum*, by hem geconcipteert ende uytgegeven.

Munt. Item, dese cameraer hem selven betaelt 30 L., wt sake den raet deser stadt tot een prouwe hebben doen maken twe yseren, om daarmede te munten sekere stadsdaelders, ende heeft dese cameraer, in presentie van myne heren de scout, burgermeesters ende andere, doen munten sekere dalers, ende daervan te oncost gehadt, als hier nae volcht:

Inden yersten, doen smelten 50 Hollantsche daelders, waeraf gemaect ende gecomen syn 48 Utrechtsche dalers, ergo, verloren 2 dalers, bedragende 3 L. 8 sc.

Noch de muntgesellen in 't munten geschonken an gelde 2 L. 4 sc., ende aen hier 12 sc.

Ende alsoe nyet geraden gevonden worde, met het munten vanden daeler voort te gaen, soe heeft deselve cameraer, by kennisse van mynheren, vande gemunte stucken verschonken vierthien dalers, yeder gerekent tot 1 L. 14 sc., fac. 24 L. 16 sc., ende beloopt 't voorsz. tesamen, blykende by beliffenis in date den 13. July 1579, de voorsz. somme van 30 L. — It., de gedeputeerden vande stadt, gevaceert hebbende in 't ontfangen vande stuyvers, te doen cloppen ende die weder te restitueren, betaelt 26 L. 13 sc. 6 p., by heml. vermist of verloren in 't ontfangen ende uytgeven vd. voorsz. stuyvers, etc. — It., dese cameraer an handen vande voorsz. gedepp. 13 L. 4 sc. voor alsulke gebroken, quade ende blecke stuyvers, als sy in 't verwisselen ontfangen hadden, ende nyet en dochten ende hem by desen cameraer vergoet syn. — It., dese cameraer, stelt alhier hem selven betaelt 39 L. 16 sc., wt sake hy op den 2. July 1579, ten tyde de Holl. oirtgens by publicatie geseth worden de ses op een schelling, op syn contoer gehadt heeft ende gebrocht syn vande exchyns mrs., den yersten cameraer ende andere, de vier oirtgens voor een schelling gerekent, ter somme van 119 L., daerof het verlos, wesende den derden penning, de raet

belieft heeft, dat dese stadt draghen soude, etc. — It., dese camer. hemselves 7 L. 16 sc., wt sake hy tyde deser rekeninge in der stadts munte, omme de yseren vande munte inne te leggen, geleverd heeft 26 canifas saecken, etc. It., Alert v. Hoboken, inde munte gemaect een huysgen voor de muntgesellen, die stuyvers, halve stuyvers ende oirtgens van stadswegen munten, mette sitplaetsen, daertoe behorende, boven gedect mit pannen.

Henr. v. Noert. Item, Henr. van Noert, deser stads architect, 50 L., voor een jaer pensie, hem als architect verschenen Lichtmisse 1579, soe hy den 10. Nov. LXXVIII. byden rade deser stadt tot een architect aengenomen es opde voerwaerde ende conditien, t'anderen tyden met syn vader gemaect.

Caerte. Item, Jo. van Barck, geometer, 6 L., voor vacatie ende arbeyt, gedaen in 't meten vande bolwerken, aende noortside vd. Wittevrouwen poert, ende sekere andere landden, mitsgaders voor twee caerten te maken van deselve bolwerken. — It., H. van Noert, architect, 12 L., LXXIX. voor 't afpalen vande nywe bolwerken, soe te lande als te water.

Deventer veroverd. Item, Peter Foeyt, 21 L. 5 sc., wt sake hy gereyst is nae Deventer, ende vervoordert heeft restitutie van 't geschut, kuegels ende andere ammunitie, die v. Overysel opten 3. July LXXVIII. geleent. — It., Henr. Spyker, in Nov. LXXVIII. geleverd 120 pecktobben, verbrant opde stadbruggen ende andersins inde triumphie vd. veroveringe v. Deventer, 18 L.

Schenkelwyn:

Mart. 5. Hans Casimir, palsgr. opten Rhyn, etc., 1 toelast.

Apr. 3. Den gr. van Herdech, ritmr., 6 kan.

— — Henr. van Brunswyck, 4 kan.

— — Bar. van Coursbach, 4 kan.

July 12. Den grave van Passauw, 18 quaert.

Aug. 15. Myn heren met den artillerymr. van Amsterdam, op de coop vande clootten, verdronken, 6 L.

— — Heuvelmans, Dr. Basius, Pighius, raden van syn Exc. den Prince van Oraengien, 6 kan.

Model van een sluyse. Item, Ja. Celynsz.

de Nole, steenhouwer, 50 L., voor syn moeyte, gedaen voer het maken van een model van steene, die doren ende brug van hout, met een bestek daerby, waerna men sou moghen maken een nywe sluyse, naer beliefenis, de dato 3. Spt., LXXIX.

Minderbroeders kerk. Item, Corn. Geertsz, iude kerk vande Minderbroeders geleverd een bancke, voor de gemeente op te sitten, 9 L. 16 sc. 6 p.; noch gemaect 6 banken, 3 boven den anderen, 15 L.; noch 2 bancken van 4 boven den anderen, 6 L. 10 sc. — It., Allert ende Gelis Hoboken, 29. Dec. LXXVIII. die Minrebroeders kerke met de uytlaten geëffent ende verleyt, ende, daer estricken gebreck waren, gevult, mitsgaders die mure, staende in 't pant, duergaens afgebroken, die deele geëffent, de cruysraempten ende deurraempten toegeleyt, ende noch an beyden sijden van het pant een muyr opgemetselt tot boven aen de solder toe, voorts den inganc vergroot, de cellen, opte solder staende, duergaens afgebroken, 30 L. — It., Alert ende Gelis voornoemt, Apr. LXXIX, de poorten ende inganc, responderende v. S. Jans kerkhof, tot inde sale vd. bontgenoten te gaen ende die dure inde sale, mitsgaders allanges de gange, een nye muur gemaect ende opgehaelt, 80 L. — It., Alert van Hoboken, de wieltrap te Minrebroers, in 't pant staende, opgebroken ende weder gestelt, ende met steen becleet ende gemetselt besiden den inganc vande kerk, om also opte nye segelcamer te comen, etc., 75 L.

Corn. Blommert. Item, Corn. Blommert, steenhouwer, twe pedestalen onder een schoorsteenmantel geleverd inde camer vande gedepeteerden, 10 L.

Onderhoud der predikanten. It., mr. Hub. Duyfhuys, volg. accoort, 10 Oct. LXXVIII. tot 10 Oct. LXXIX, de gemeente gedient met goede sermoenen, leeringen ende andersins, 300 L.

It., Nic. Sopingius, predicant, aengenomen byden rade, om de gemeente vande Geref. religie te dienen, een jaer gagie, Victoris verschenen, 250 L.

It., Wernerus Helmichius, mede aengenomen als predicant ende dienaar vande Geref.

religie, voor een half jaer pensie ofte onderhoudts voer sinen dienst, verschenen Vict. LXXIX. etc., 150 L.

It., Erasmus Backer, mede aengenomen als predicant ende dienaar in S. Jacobs kerke, de gemeente vande Geref. religie te dienen, voor een vierendeel jaers, pensie ofte onderhoudts voer sinen dienst, verschenen Jacobi, blyk. by ordon. vanden rade, vanden 26. July ende 2. Nov. LXXIX, 62 L. 10 sc.

Ammunitie. Item, Joost Joostensz., 14 Mart. LXXIX. geleverd aen cloten, elx van 6 pont, 4614 pont cloten, waerjegens hem gelyke gewichte aen andere sware cloten geleverd is, etc. — It., Will. Lambertsz., buscruitmaker, 6000 pont buscruit, 't hond. pont 39 L. — It., Claes van Glabbeecke, vercoft ende doen beschieten 150 roers, elk roer beschoten 2 L. 14 sc. — Ger. Tonisz., Dec. LXXVIII. geleverd 8 lepels tot de nywe halve slangen, 't stuk 1 L. 2 sc., 4 lepels totte valckenetten, 't stuc 14 sc. — It., Ger. Knoop, van moeite in 't zoeken van een metalen stuc geschut, dat afgeschoten ende gestort was vd. huysinghe van Couwenhoven, ende te brengen in 't artilleriehuys, 12 L. — It., Hans van Groll, geleverd 21 lopen van roers, 't stuc 12 sc., 21 stempers, 't stuc 1 sc., yserwerc vande roers in malcander gemaect, 't stuc 1 sc. 6 p. — It., H. van Groll ende Corn. van Aelst, etc., beschoten 125 lange roers; noch de roers uyt de schuyt op Sterckenborch ende van Sterckenborch tot Hans van Groll gebrocht, 7 L. 16 sc. — It., mr. Tho. Both, 26 Jun. LXXIX. begonnen 't leggen vd. laeyen ende voort deur te sagen der stads stuck, genaemt *de Wolff mette bellen*, daerover geveert 4 daghen met 6 knechts, elx 8 sc. — It., Tho. Both, geleverd te vergieten, 3 cortouwen, 2 halve cortouwen ende een halve slanghe, waertegens hy gegoten heeft ende in de wage geleverd, 17 July LXXVIII, twe halve slanghen ende twe valckenetten, 23 Dec. cod., twe halve slanghen ende twe valck., 2 Apr. LXXIX. twe halve slanghen. — It., Ger. van Puffliet, geleverd 350 ysere cloten tot slanghen ende halve slanghen, etc. — It., Balth. Bar-

tholomeusz., geleverd 5 paer halve slangh-raderen, 't paer 10 L.; 4 halve slang-assen, 6 L.; 12 proppen, 18 sc., etc. — It., sekere arbeiders, genaemt: *'t hoff der liefden*, betaelt 10 L., ende dat voer hoer loen by hem verdient in 't bearbeyden ende wegen van sekere halve slanghen, veltstucken, *de Wolff mette-bellen* ende andersins, 10 L. — It., mr. Tho. Both, canonier ende busgieter, wt sake hy 23. ende 24 Fbr. met hem zelf sessen gearbeyt heeft, om de stucken, gecomen van Deventer op te helpen wynden ende brenghen voorde waghe, mitsgaders enighe stucken vande bolwerken gehaelt, ende in 't artillerie-huys gebrocht. Noch hebben 3 knechts van mr. Thomas gearbeyt, clek 4 daghen, om sekere wapens wt te houden, etc., 10 L. 8 sc. — It., Jan Cornelisz., etc., in 't opwynden vd. 4 cortouwen, gecomen van Deventer, gearbeyt elk twe daghen, 's daechs 10 sc. — It., Jan Claesz. de Leuw, wt sake hy met syn peerde ende gereetschap voorsz. cortouwen, halve cortouwen ende cleynder stuckgens mit raderen ende andersins van verscheidene plaetsen gebrocht in 't artilleriehuis ende anderswaer, etc. 39 L. 2 sc. — It., Ger. Heinrichsz., artillrie mr. van Amsterdam, op rekening van meerdre somme, hem vande stad toecomende, ter cause van ysere cloten, 17 L.

Artillerie-huys. It., Henr. Jansz. v. Cothen, wt sake hy de kerke van S. Hieronymus toegestelt ende gemaect heeft tot een bequame plaetse, om van wegen de generaliteit, ammunitie van cruyt, daerinne te moghen leggen, te dien eynde de seven glazen, responderende op 't erf vande domproest ende de drie bogen inde kerk staende, toeleggende, bredders vermog. 't bestek, daerop hy hetzelfde aengenomen heeft, 70 L. — It., Alert van Hoboken, wt sake hy opgehaelt heeft een loedse besiden met pannen, ende van binnen met kantsteen gestraect, 125 L. — It., Dirk Henriksz., geleverd tot die loedse besiden het artillerie-huys, lang 85 voet, omtrent 22 voet wyt tusschen muynen, al het hout etc., 100 L.

Fortificatie deser stad. It., de oostside van

't bolwerc after 't Bagine hof, volgende 't bestec, aengenomen voor 2190 L.

Item, de westside voor 2700 L.

Item, de noortside van 't bolwerc op 't singel voor 2700 L.

Item, de suytside van dat bolwerc, 2590 L.

Item, te slechten de molenwerf, jegen die heil. cruyts gasth. over, voor 425 L.

Item, die anderen molenwerff aldaer, voor 330 L.

Item, die eerste molenwerff boven dat gasthuis, voor 350 L.

Item, dat ander molenwerff boven hetzelfde, voor 350 L.

Item, gemaect een dreef, beginnende van 't bolwerc van Vredenborch na den Schupstoel toe, etc. 37 L.

Item, de arbeiders aende wal hyde Bylhouwers toorn, 229 L. 3 sc.

Item, Jan Cornelisz. van Royen, die brugge van 't bolwerc achter S. Marie gestelt, 42 L.

Item, Lauw. de Vries etc., de wal achter S. Marien verbrocht ende geëffent de wal voordien toorn, ende 't bolwerc gevult, ende de wal aldaer duergaende viercant gemaect, 300 L.

Item, Lauw. de Vries, de dam inden borgwal achter S. Marie op syn behoorlyke diepte uytgehaelt, 7 L.

Item, Herm. ende Henr. Jansz. van Cothen, gemaect de muur al langes de wal voorde Smee-toorn, ende voorde driften ofte ofgangen, aen beide siden vande wal, 309 L. 10 sc. 9 p.

It., Henr. Jansz. v. Cothen, voer 't schoeyen vande muyr tusschen *Cost verloren* ende den berm inden borchwal te diepen, 25 L.

Item, mr. Lamb. Jansz., beide de bruggen aen de nye bolwerken, te weten achter den Plompentoorn ende achter 't Bagynhoff gemaect, 116 L.

Item, Lauw. de Vries, gegreven beide die deurgangen vande bolwerken achter den Plompentoorn ende 't Bagynhoff, 30 L.

Item, Corn. Jansz., de vleugelen vanden inganc van 't bolwerc achter S. Marien, voorts opgehaelt tot boven gelyk de wal, mitsgaders de muyre boven den inganc mede opge-

haelt, soo hoehc boven de wal, dat men daer op sitten mach, 15 L.

Item, Alert ende Gillis van Hoboken, de twee vleugelen van het bolwerc achter Lepeleborch, ende den enen vluegel van 't bolwerc achter S. Marie, gestort synde, opgenomen ende op 't nye uyt de fundamenten weder opgehaelt, 225 L.

Item, Herm. ende Henr. Jansz. v. Cothen, aengenomen 't slach inde borchwal, van 't bolwerc achter S. Marie tot de nye wal achter 't Wystraet uit te greven ende de wal allangs deselve limiten binnen de stadt daarmede te maken op syn behoorlyke hoochte ende breete ende gelyx deselve achter den Duytschen huysse gemaect is, de graft uyt te greven opde diepte als de Hoboken's werk, 2450 L.

Item, Heyn Dirksz. ende Goert Jansz., molenaers, voor hoer molenwerff, die geslecht is, mitsg. het afbreken van hoer molen ende deselve weder inde stadt te stellen achter Wittevrouwen convent, 425 L.

Item, Ger. ende Anto. Willemsz., voor hoer molenwerff, dat geslecht is, voor 't afbreken vande molens ende het stellen inde stadt op 't bolwerc van Vreeborch by 't weeshuys, 400 L.

Item, Ger. Jansz. ende Roeloff Tonisz., molenaers, voor hoer molenwerff, geslecht etc., ende te stellen inde stadt op 't Peerdevelt, by S. Catrine poort, 400 L.

1579. —

Contrefeytinghe der stadt. Item, mr. Will. Silvius, toegevoecht tot behulp ende onderstande van syn costen, gehadt ende noch te doen, om in druk uyt te geven, die beschryvinge der ganser Nederlanden ende voort contrefeytselen der steden ende sonderlinge mede van deser stadt, 30 L.

Orgel te minrebroers. It., mr. Piet. Jansz., orgelmaker, 8 L., ende dat voor syn moeyte ende arbeyt, gedaen aen 't orgel te minrebroers, om hetselve heel te doen accorderen, soe daer gebreck inne was gecomen. — It., den 8. Sept. syn vergadert geweest beide de burgermeesters, etc., om te accorderen met

mr. Pieter Wyborch, nopende het bedienen van het organistschap te minderbroeders, ende doen verteert 9 L. 17 sc. — It., mr. Peter Wyborch, organist, betaelt 30 L., voor een half jaer pensie, omdat hy als organist gedient heeft te minrebroeders. — It., noch voor een half jaer pensie, verschenen July 80.

Munt. Item, dese camer. stelt alhier 50 L., ende dat voor 't verlies gedurende synder administratie, gevallen op de nobelen ende anderen goude ende silvere paymenten, die tot verscheyden reysen afgeset geweest ende hy vande exchynsmrs. ende andere ten hoochsten prys heeft moeten ontfangen. — It., Henr. Joostensz., muntmeester, geleverd ses dubbelde Utrechtsche daalders, die doen slaen waren op 2 L. 15 sc. 't stuc, die voorts verschoncken syn an de familie van syne Exc.; noch 6 enkele daalders, 't stuc 1 L. 14 sc., verschoncken als boven; noch een stuc den hofmeester van syn Excell., ende maken tsamen 47 L. 14 sc.

Schaeckelen. Item, Corn. Ellertsz., goutsmit, in Febr. LXXX. gemaect acht schaeckelen van gout, mit der stads wapen daerop gesneden, die geschoncken syn de cox ende andere officianten van syn princelyke Excell., ende woegen ts. 47 engels, 69 L. 2 sc.

Geschut. Item, Jan Pyll, gereyst naer Arnheim ende Venlo, omme aldaer te vervorderen de restitutie van 6 cortouwen, die van Gelderlant eertyts geleent. Dan heeft na lange sollicitation, nyet anders verworven, dan besloten missive, wesende excuse, als dat het alsdoen nyet geraden en was, de cortouwen van Venlo te doen comen, 27 L.

Convoyen. Item, Pet. van Sypenes, raet, 6 L. 9 sc., wt sake hy den 22. Sept., van wegen die stadt gereyst is tot Amsterdam, om van de magistraet aldaer te verstaen hare mening vande nywe convoyen, die sommige wilden practiseren.

Schenkelwyn:

Oct. 21. Gr. Willem van Nassauw, 18 quaert.
Nov. 6. Jacq. Taffin ende mr. Paul Buys, 12 q.
Jan. 14. Gr. Jan van Nassauw, 18 quaert.
Fbr. 8. Marq. van Havrez, 24 quaert.

- Fbr. 9. Myn Gen. heer den pr. v. Oraengien, een voeder deelwyns.
- May 23. Syn myne heren, de burgermeesters ende enighe vanden gerechte vergaderd met sekere coopliden, die de stadt gelt leenden tottet ontset van Mæstricht, verteert 10 L. 16 sc.
- Juny 6. Syn de substituyt-schout, anderde burgermr, etc., met heuren secretair geweest te reguliers, om informatie te nemen op sekere woorden, by enen raetsheer gebruykt tot cleynachticheyt vd. magistraet, ende doen verteert 9 L. 12 sc.
- Aug. 31. Claes Voecht, schep. tot Antw. ende mr. Claes Bruyninx, raet ende secret. van syn Excell., 12 quaert.
- — Jo. Strick, weert inden Hulck, 56 L. 12 sc., wt sake van costen ende wyn, als by myn heer den ambass. van Engelant met syn geselschap den 3. en 5. Spt. LXXX. verteert ende verdroncken syn.

Doelen. Item, Will. Cornelisz., 15 L. 18 sc., wt sake hy geweest is tot Dortrecht, om sekere maten vd. Doelen ende voorts met sekere arbeiders te prekers begost een Doelen aen te leggen.

Onderhoudt der predicanten, etc.:

Item, mr. Hub. Duyfhuys, predicant, voor gagie van een vierendeel jaers, uitgaende 10 Jan. 80, 62 L. — It., mr. H. Duyfhuys, noch vandat hy een jaer lang, uitgaende 10 Jan. 81, de gemeente deser stadt gedient heeft met goede sermoenen, leeringen ende andersins, 300 L.

Item, Erasmus Backer, een jaer gagie, verschenen 20 July 80, 250 L.

Item, noch tot supplement van een vierendeel jaers, versch. 20 July, soe hem jaerlicx mede 300 L. toegeleyt worden, 12 L. 10 sc.

Item, Wern. Helmichius, pred., een jaer pensie, verschenen Victoris 80, 300 L.

Item, Nic. Sopingius, voor syn dienst als pred., een jaer pensie, uitgaende Vict. 80, waervoor hem betaelt syn tot syn onderhout 't eerste vierendeel jaers 62 L. 10 sc., ende d'andere 3 vierend. jaers 75 L., 287 L. 10 sc.

Item, Herm. Modetus, pred., voor een half jaer pensie, versch. Vict. 80, 150 L.

Item, Wern. Helmichio ende Nic. Sopingio, tot behoef van 2 studenten, by consent vd. magistraet deser stadt gesonden in die universiteyt van Geneve, voer haer onderhoudt, 300 L.

Item, Augustyn uyten Bogaert, voor een jaer loons, versch. 11 Aug. 80, vandat hy als schoolmeester inde gereform. kerke Christi de gemeente gedient heeft, 40 L.

Item, Aert Andriesz., voor een jaer loons verschenen Victory 80, als coster der geref. kerke, 40 L.

Ammunitie. Item, Will. Lambertsz., buscruytmaecker, vercoft in 't artillery-huys 6000 pont buscr. — It., Ger. Henricksz. de Voss, artilleriemr. t'Amst., 16,791 pont van cloten, tot halve slangen ende valckenetten. — It., Pet. Föeyt ende Pet. Vosch, toesienders vd. artillerie, voor arbeit, toen men 't geschut uit de rondeelen haelde ende in 't artillery-huys brocht, 502 L. — It., Balth. Bartholomeusz., raeymaker, 9 paer raderen tot bassen, 't paer 5 L. 10 sc.; een asch aende *Wolfmette belten*, 2 L.; een asch aende metalen bas, 15 sc.; vermaect 3 voorstellen met de disselbomen, 6 L. — It., Will. Lambertsz., tot behoeffe vande 8 burg. vendelen, Dec. 3, 200 pont, Jan. 4, 200 pont, Jan. 5, vermits syn Exc. hier binnen quam, dubbelde portie, 400 p. Noch tot het geschut, dat afgeschoten worde, 54 pont; Fbr. 16, de fourier van syn Exc. 25 pont en 25 pont lonten; noch, in 't verrecken, dien selven fourier 50 p. cruyt ende 50 p. lont.; Apr. 5 ende 5 Mey, de burg. 400 pont, etc.

1580. —

Aert van Eyck. Item, mr. Aert v. Eyck, tot een recompens van syn moeyten ende tot het vervallen vande kosten van een *Grammatica* in 't Griecx, by hem gemaect ende deser stadt toegescreven, in 't druck te doen brengen, 30 L.

Christo. Plantyn. Item, Christophorus Plantyn, *architypographus regius*, tot een

vereeninghe ende subventie vande costen, die hy doende is tot een boec, geintituleert: *Description du Pays-Bas par Guychardyn Florentyn*, in dewelke dese stadt Utrecht mede in een chaerte gedelineiert ende de gelegenheyt vandien gedescribeert is, 30 L.

Jo. le Petit. Item, Johan le Petit, latyn francoysche schoolmeest., tot vordernisse ende verlichtinghe vande costen te doen, om een *colloquium* in drierhande spraken gemaect, in druck te doen brengen, tot behulp vd. jonge juecht, 18 L.

Schaeckel. Item, Claes Petersz., goutsmit, gemaect ende gedreven een silvere schakel mit die stads wapen, die geschoncken is den bode vande hoplieden deser stadt, ende woech 7 loet 2 engels, 't loet 23 sc., 't fatsoen 3 L.

Adr. Antonisz., fortificatiemeester. Item, Piet. van Sypenes van verteerde costen ende wynen, ten synen huysen, by mr. Adr. Antonisz. van Alcaer, fortificatiemr. van Holland, ende syn huysvrouw, inde maent van Apr. ende May, 81, met myn heren vande magistraet, die hem quamen versoucken, ende met hem besogneerden opte fortificatien deser stadt, 51 L. 10 sc. — It., mr. Adr. Antonisz. van Alcaer, fortm. ende ingenieur vande staten 'slants van Utrecht, toegevoecht voor syn diensten, besogne ende vacatien, desen jaer inde stads saken gedaen, 50 L.

Steenwyc. Item, verscheide bakkers, nadien de stadt Steenwyc ontset ende de vyant daerof geweken was, geleverd 7000 broden, die onder de armen vande stadt gedeylt syn, 't broot 6 pen. — It., Henr. de Veer, gelev. 52 pecktonnen, 't stuc 5 sc.; noch 8 gecloofde pecktonnen, 't st. 6 sc., ende deselve te vergaderen in 't vieren v. het ontset v. Steenwyc.

Deventer. Item, Jan van Ravestyn, gelev. 24 spicsysers, aen de magistraet van Deventer gesonden, 't stuc 4 sc. 6 p. — It., Jan Claesz. Yserman, geleverd tot behoef van die v. Deventer, 26 yseren tot lange spiesen, 't stuc 6 sc.

Schenkelwyn:

Jun. 22. Do^r. Lipsio ende Plantyn, gesworen drukker vande stat. gen., 12 quaert.
— — Die kinderen van Egmont, 24 q.

Stadswerck. Item, Henr. Adriaensz., van 5 sarcken wt de Minrebroers kerk gehaelt, naer de stadsplaetse, daer die put staet, 20 L. — It., Ton. Geritsz. Raepop, de steen, gecomen van 12 pylaren te Minrebroers, gebrocht, uts., 15 L. — It., Corn. Jansz., 12 pylaers te Minrebroers afgebroken ende schoongemaect, 40 L. — It., Al. v. Hoboken, voor huur ende materialen te Minrebroers aende staten camers, 12 L. — It., Jan Cornelisz. voor 't maken vande 'straet vande nye Minrebroederstraet totter hoplieden kamer, 10 L. 10 sc. — It., Gillis van Hoboken, geleverd in 't opbreken ende vermaken vd. gang vd. Gansemeret onder na 't water of de craen toe, 51 L. 1 sc. 6 p. — It., A. ende G. v. Hoboken, volg. 't bestek, ofgebroken ende weder gemaect de brugge voor deser stadts nye graft voor S. Quentyns gasthuys, 275 L. — It., deselve, gemaect in 't hof van Gochgen godscameren 2 huysinghen, voor de sakkedraghers ende vulsters inne te sitten, 190 L. — It., G. van Hoboken, een dreef ende muur aende wal vande onderschouts hoff tot Jan Doenen toirn toe, 150 L. — It., Al. van Hoboken, de sacristie vande Reguliers tot een camer voor de sakkedragers etc., 10 L. — It., A. van Hoboken, gemaect seker partyen van hoopwerckgens in het prekers convent, tot accommodatie van Gu. du Jardin, 70 L. — It., deselve, gemaect die muur inde Minderbroederstraet, lang 7 roeden, 12 voet hooch boven de straet, onder anderhalf, boven een steen dik, ende alle 10 voet een piler, 31 L. — It., Jan Cornelisz., volg. aenbestedinghe van 8 Apr. 81, gemaect ende gestraet een nye straet vande Gansmeret, streckende tot aen Kyntjeshaven, tot 12 voet breed ende dat v. kesselsteen, 93 L. — It., Wout. Meertensz., volg. aenbestedinghe van 21 Aug. 81, dicht gemaect den ouden reventer met het siekhuis te prekers, 36 L. — It., Anto. Geritsz., geleverd ande muur, die nye gemaect is, inde Minrebroerstraet, inde plaets vd. oude muur, 10 L.

Onderhoudt der predicanten, etc.:

Item, Wern. Helmichius, voor 1 jaer pensie,

300 L. — It., voor $\frac{1}{2}$ jaer huysuur, soe ieder pred. 's jaers 50 L. toegeleyt syn, 25 L.

It., Nic. Sopingius, een jaer pensie, 300 L.

It., Herm. Modetus, 1 jaer pensie, 300 L. — It., een half jaer huish., 25 L.

It., mr. Hub. Duyfhuys, pred., $\frac{1}{2}$ jaer pensie, 150 L.

It., Herm. Elconius, pred., $\frac{1}{2}$ jaer pensie, in mr. Huberts voorsz. plaets, soo die in Gode gerust was, 150 L. — It., een half jaer huish., 25 L.

It., Erasmus Backer, 1 jaer pensie, 300 L. — It., een half jaer huish., 25 L.

It., Wern. Helmichius, tot behoef van 2 studenten, uts., 300 L.

It., mr. Pet. Wyborch, organist, $\frac{1}{2}$ jaer pensie, verschenen Oct. 80, 30 L. — It., Peter voorsz., een jaer pensie, verschenen Oct. 81, 60 L.

It., Aug. wten Bogaert, uts., 40 L. It., Aert Andriesz., uts., 40 L.

It., Elb. Hansz. Horst, dootgrever te Minrebroers, een jaer loons, 18 L.

Ammunitie. Item, Jan Vinck, smit, beslagen 4 halve slang-raderen met 4 valckenet-raderen ende 8 acfeyten, ts. 952 pont yzers, 't pont 3 sc. — It., beslagen 2 valckenet-laeyen met 2 ysere schinckels, weg. 278 pont; noch daertoe 12 kettentgens met haer speyen. — It., Corn. Ariaensz., gearbeyt 12 daghen in 't artill. huys, om de ysere cloten uyt de biecht-huysen te Minrebroers te werpen, soe die vermaect worden etc., ende oock de heele ende halve cortouw-yzers met alle de lonten, elcx op syn plaets te brengen, 9 L. — It., Will. Lambertsz., buscr. maker, Jul. 3. 81, voor de 8 vend. 200 pont cruyts. — It., Barth. Bartholomeusz., 2 paer raden aende metalen stuckgens, gecomen van 't huys te Suylen, 2 voorstellen tot dat groff geschut, 2 velligen in een cortouw.

Geschut. Item, Corn. Adriaensz., busmr. ende bewaerder, 45 L., wt sake hy den ract te kennen gegeven heeft gehadt sine sware lasten, alse van te moeten onderhouden alle het groff geschut, soe cortouwen, half cortouwen, slanghen, halve slanghen, valcke-

III.

netten, bassen ende camers, daertoe dienende, als 200 dubbelde haecken met laeyen ende 3 swamsloten, 200 haken met ysere steerten, noch 143 hantroers, ende voorts tot alle gereetschap, daertoe dienende, toe te sien, dattet nyet en bederve, etc.

1581. —

Wtgheven tot het nye toorntgen, uyr-ende slagwerck op 't stadhuys:

Item, Ger. Claesz. van Overmeer, voor 3 crommers, een makelaer ende 80 delen tot het toorntgen, 38 L. 10 sc.

It., deselve, 14 stuk houts daertoe, 210 L.

It., Jan Vinck, voor anckers, ronde ysere roeden, mitsg. het yser, daer de weerhaen op staet, 351 L. 3 sc. 9 p.

It., Jan Cornelisz. van Royen, volg. seker bestek, gemaect al het houtwerk, tot het voorn. toorntgen, ende hetselve voorts na behoren gestelt op 't stadhuys, 414 L.

It., Corn. Willemsz. van Hamelenberch, met loot becleet het toorntgen op 't stadthuys nye gemaect ende verscheyden cieraeden van modern ende compartement daeraen gewrocht, 325 L.

It., Ger. Tonisz., coperslager, geleverd an copertotte 4 wysers met de hant; voirts tot den weerhaen ende den pynappel van 't voorn. toorntgen met het maken, 101 L. 6 sc.

It., mr. Peter Jansz., orgelmaker, voor 't vergieten van 8014 pond loots, van dickloot tot deckloot, tot het toorntgen bequaem, 160 L.

It., Corn. Willemsz., van 63 $\frac{1}{2}$ pont schotteltin, tot soudeersel aen voorsz. toorntgen, 15 L. 17 sc. 6 p.

It., mr. Peter Jansz., orgelmaker, van 't maken van 't raempt met syn clauwieren ende alle syn toebehoren tot het beyerwerck op 't stadhuys, by beliestnisse, 14 L.

It., mr. Herm. Rycksz., prior v. Marienhoff tot Amersfoort, van een clock, die 't convent toebehoort heeft ende mede gehanghen is in den toorn op 't stadhuys, om 't accoords wille 20 L. 10 sc.

It., Ger. Splinter, scilder, vande 4 wisers,

om 't toorntgen staende, te stofferen met gulde letteren, met gout ende alle syn toebehoren, mitsgaders de weerhane met de lelicn ende yserwerk, met den pynappel; noch 16 blommen, met 4 andere wisers ende noch 4 handen te stofferen ende vergulden nae behoren ende diergelyke werken, 115 L. 1 sc.

It., Jan Hagen, voor alsulck coperdraet, buychtangens ende kettentgens, als hy tot het speelwerk ende beyerwerk in 't toorntgen geleverd heeft, 17 L. 10 sc.

It., Jan Vinck ende Corn. Adriaensz. Slot, volg. de conditien, gemaect 25 July 82, gestelt ende schoongemaect het uyrwerk vd. Carthusers, ende 't selve gebrocht ende gestelt inden nyen toorne op 't stadhuys ende aldaer gangbaer gemaect soe het gaende werk, slachwerk als spelwerk, sonder hetselve werck, overmits de veranderinge vande clocken, te fortseren, lemnen ofte crencken. Voorts geleverd de raderen met hore toebehoeren, tot die vier wisers. Noch alle de hamers tot 14 speelklocken ende eenen slachclock met de clepels, ysere ketten vande slachclock, 't yserwerk aende schyven, ende daer de schyven an hangen ende hoer toebehoren, ende voorts alles, nyet wtgesondert, dat tot het voorn. uyrwerk, slachwerk ende spuelwerk van node eyst, soe vuel het yserwerk aengaet, 160 L.

Somma van 't toorntgen op 't stadhuys, 1886 L. 4 sc. 3 p.

Item, Claes Florisz., voor 't maken van een bestek vd. toorn, die op 't stadhuys gemaect is. — It., noch een bestek vande nye straet, die daer gemaect sal worden inde plaetse van het choor vande Buyrkerk, 9 L.

Instrumenten. Item, Anto. Wyborch, stads tromper van sekere instrumenten van sacquebouts, cornetten ende acht boucken musycks by hem gecoft, 95 L. 2 sc.

Prediken aende Vaert. Item, Aryaen Gouwen, scipper, tot 19 reysen den predicant met andere burgers, die hem vergeselschapten, gevuert van hier ande Vaert, om aldaer te prediken, ende dan wederomme naer huys gevuert, 13 L. 8 sc.

Munt. Item, Will. van Drielenborch, weer-

dyn vande munte t'Utrecht, voor den dienst als weerdyn gedaen, in 't vermunten vande nye Utrechtse stuvers, mitsg. voor 't uitschieten vande stuvers, die nyet behoerl. gedit en waren, 24 L. — It., Ja. Foeck, assayeur vd. munte. — It., Claes Pietersz., ysernyder vd. munte, voor de yser's te snyden, die men behoefde tottet voorsz. vermunten, 24 L.

Aert v. Eyck. Item, mr. Aert van Eyck, 30 L., tot een recompens vande exemplaren van *Grammaticam Graecam*, by hem uitgegeven.

Horologiemaker v. Delft. Item, Jo. Strick, v. an alsulke teeringhe, te sinen huse gedaen by mr. Jan Dircksz., van Delft, horologiemaker, alhier ontboden synde met syn geselschap, den 18.-23. Jan. incluyt, 19 L. 14 sc.

't Feyt aenden Prince gedaen. Item, Ger. Obyn, voor 't overdragen van sekeren brief, hem medegegeven byden burgermr. van Antwerpen aenden burgermr. deser stadt, ende was toucherende 't feyt gedaen aenden persoon van syn Excell., by ordon. 18 Apr., 3 L.

Boodenbroot voor goede tydinge. Item, Fra. Geritsz., bode vande lantraet, 3 gl., als boodenbrood van 't innemen van Aelst. — It., Ger. Jansz., 2 L., vande sekere tydinghe, dat de vyant met al syn macht de stede van Lochem verlaten hadde. — It., Ger. Obyn, 3 L., vandat hy de waerachtighe tydinghe brochte, dat Bronchorst aende staten syde weder gecomen was.

Schenkelwyn. Juny 16. Den ambassadeur vanden Co. van Navarre ende syn familie v. syn Exc. neffens hem wesende, ende hoer dienres, 149 L. 13 sc.

Diefstal. Item, Wouter Meertensz., etc., arbeitsloon, aende gueten te Prekers, daerby een, daer het loot afgestolen was, ende dit boven 10 L. 5 sc., gecomen vande clederen vanden dief, die byde justicie vercoft syn, etc.

Glasschryvers: Claes Pietersz., Claes Florisz. — Item, Dirc v. Malborch, glasschryver, voor 6 glasen met deser stadts wapen in 't weeshuys aende Reguliersbrug, 16 L.

Onderhoud vande predicanten, etc.:

It., Nic. Sopingius, pred., een jaer pensie,

te weten voor het eerste vierendeeljaers 75 L., ende vande andere vierendeelen, soe hoer onderhout byden raet verbeterd is, telkens 100 L., ts. 375 L.

It., Wern. Helmichius, een jaer pensie, 375 L. — It., tot behoef van twee studenten, uts. 300 L.

It., Herm. Elconius, een jaer pensie, 375 L.

It., Soping., Helmich. ende Elcon., elk een jaer huyshuur, 150 L.

It., Erasm. Backer, een jaer pensie, 375 L. —

It., huyshuur, 25 L.

It., Herm. Modet, een jaer pensie, 300 L. — It., huyshuur, 50 L.

It., Sim. Hebelinius, pens. ende huys. 350 L.

It., Tako Sybrandi, pred. inde plaets van Erasm. Backer aengenomen, een vierendeeljaers pensie, van 400 L. 's jaers, ende een vierendeeljaers huyshuur, 112 L. 10 sc.

It., P. Wyborch, org., 60 L., A. wten Bogaert, schoolmr., 40 L. It., Aert Andriesz., coster, 40 L.

Somma vande onderh. der pred., etc., 2777 L. 10 sc.

St. Claes kerk. Item, Roeloff Jansz. van Royen, etc., gemeen geburen vande parochie van S. Nicolaes kerke, betaelt in minderinge van sekere 600 pont, hem toegeseyt tot de tymeringe v. hoerder kerktoorn ende d'aenclen vandiën, waertoe de raet doen vercoopen heeft, sekere huysinghe, genaempt 't *molenhuys*, vanden prior van S. Nicolaes, waerof dese 300 L. gecomen syn ende 't surplus gelaten tot een lyfpensie voor den voorsz. prior etc., by ordon. 5 Maert 82.

Ammunitie. Item, Jan Vinck, 4 raden van voorstellen beslagen, 15 L. 4 sc. 6 d. — It., Claes Florisz., 795 pont loets geleverd, daer loot tot haecken ende roers of gegoten is, 77 L. 15 sc. — It., Will. Lambertsz. de 8 hoplyuden gelev. 200 pont buscr. — It., Math. Ariaensz., voor een wynt, daer men 't geschut mede opwynden mach, in 't artilleriehuys, 12 L. — It., Corn. Ariaensz., stads buschut, in 't artill. huys schoongemaect, gesmeert, gereynicht ende uyt den roest gehouden alle de cortouwen ende slangen, soo heel als half,

met de valckenetten, bassen ende de camers daertoe dienende, ende noch 200 dubbelde haecken, met laeyen ende swamroers, 200 haecken met sterten ende 143 hantroers, ende voorts toegesien, dat alle het gereetschap niet bedorven en is, 60 L. — It., Corn. Slot, 204 schanscorven, soe uyt de schuyten als vd. wagens gehaelt ende inde Prekers- ende Regulierskercken gehrocht, 20 L. 8 sc.

1582. —

Clocken. It., ontvangen van Jo. Capot, coopman t'Amst., voor 27 clocken, gecomen vande dorpen van 't platte lant, ts. van gewichte 29,678 pont, daervan afgetoghen 't yser, daer aen wesende ende ander cracquelen 278 p., blyft 29,400 p. etc., 3013 L. 10 sc. — It., Dire van Haefden, subst. maerschalc van Abcoude, voor moeyten in 't halen ende binnen Utrecht te brengen, sekere clocken vande dorpen onder 't voorsz. maerschalc-ambt begrepen, 242 L. 10 sc. — It., Jan Cornelisz., voor 't halen vande clocken, soe in 't overals nederquartier, 81 L. 8 sc.

Dedicatie. Item, mr. Jan Gradanus van Vollenho, voor seker boecksken, deser stadt gedediccert, 6 L.

Nouvelles. It., Herm. Acrynsz. vd. Ghoey, voor de dienste by hem inden voorsz. jare gedaen met alle nywe tydingen ende geschiedenissen, die te hove waren, over te schrijven, daerin gerekent de afdrukselen ende printingen by hem tot Plantyn gelicht ende de magistraet overgesonden, ende andere penningen by hem verscoten, 31 L.

Heda gecopieert. Item, Nicolaes Geritsz., voor 't copieren ende scrijven van een cronique van 't bisdom van Utrecht, gemaect by een toegenaemt *Heda*, groot omtrent 250 bladen, 12 L.

Geldorpheus. Item, Jo. Splinter, 13 Spt. 83, een nye mantel van Engels swart deser stadt geleverd, die geschonken is doctor Geldorpheus, het laken met het voeyer van dien, het scheren, met het fluweel totte schoeff, canifas ende side, ts. 33 L. 19 sc.

Henrik v. Noert, stads architect, gestorven. Item, Ameltge, weduwe van wylen mr. Henr. van Noert, architect deser stadt, vandat hy inden somer 1583 gevaceert heeft, etc., 80 L.

Preckstoel te Reguliers. Item, Ja. Jansz., te Reguliers gemaect een hemel voer een preckstoel, met een latryntge, 28 L.

Geschut ende Ammunitie. Item, Tho. Geritsz., van 2 halve cortouwen op 't singel te brengen, daer se beschoten worden, om daer na inde wage ende van daer in 't artilleriehuys. — It., Ja. van Bommel, bewaerder van 't geschut inden weerde, etc.

Fortificatie. Item, Jan Vinck, geleverd aende dryebogen, palen ende haspelen, gestelt om de stegen, straten ende wallen vande stadt te besluuten, 325 L. 7 sc. — It., Jan Willemsz., vande kettentgens, in Schoutesteghe, in Kyntgeshaven, in Vinckenborgersteghe, ende in Pottestraet, 54 L. 2 sc. — It., Jan Willemsz., inde Smeesteghe 2 kettens, 40 L. 6 sc. — It., Adr. Lauwerens, de kettens achter Twystraet, in 't Twystraet by 't *Haesgen*, noch die dicke kettens, 97 L. 8 sc. — It., Piet. Ravesteyn, ses kettens opte Neude byde *Gulde poort*, by *Rosendael*, by *Schonevelts*, by *S. Geertr. kerkhof*, by *de Volderbrug* voor 't Twystraet, 86 L. 10 sc. — It., Gerbr. de Vries, drie kettens, een byden Duytschenhuys, een by Clarenborch, een achter *Jan de schermeyster*, 77 L. 18 sc.

Onderhoud vande predicanten, etc.:

It., W. Helmichius, N. Sopingius, Herm. Moded, Sim. Hebelinius, Herm. Elconius, Tako Sibrandi, elk voor pensie ende huyssh. 450 L.

It., W. Helmichius, voor 2 studenten, uts., 300 L. 3 sc. 3 p.

It., Pet. Wyborch, 60 L. A. wten Bogaert, 40 L. Aert Andriesz., 40 L.

It., Pet. van Berck, dienaar des godel. Woords opte Vaert, tot cost, by hem gedaen in 't opbreken ende herwaerts comen met syn familie ende huysraet, 25 L.

1583. —

Erven verkoft, enz. Item, Claes Willemsz.,

voor sekere erff vanden *hoff vande Carmeliten*, 90 L. — It., Wermb. Henricksz. van een erff vande Minrebroers, besiden het artill. huys, 50 L. — It., Nic. Gardanoir van 2 getouwen der stad toecomende, 6 L. — It., Claes Florisz., van materialien v. *S. Meertens capelle inden Weerde*, 239 L., van materialien van *Oulwyc*, 1610 L. — It., van mat. van *Brigittenkerk* ende *S. Anto. capelle*, memorie.

Henr. v. Noert. Item, voor een jaer pensie, versch. 84, 50 L. It., Ameltge, mr. Henr. van Noert wed., van een half jaer pensie, 12 L. 10 sc., verschenen Aug. 1584, van 25 L. 's jaers; haer byden rade toegeleyt tot wederseggen, tot behoef van een van hare sonen, voer de dienst vd. architecture, die Jan van Barck voor hem waerneempt by provisie, 12 L. 10 sc.

Subsidien ende recognitien. It., Lamb. Simonsz., pater vd. Celliten binnen Utrecht, voor 4 Waelsche familien, een jaer huysvestinghe gedaen, 30 L. — It., Joannes Polidorus, Deldensis, in recognitie van sekere *Carmina*, die hy de magistraet gedediceert heeft, 1 L. 10 sc. — It., Herm. Edler, in recompense van een *Calendarium perpetuum*, met onderwysinghe van dien, 3 L. — It., Christi. de la Queullerie, geb. van Zelle, eerst dienaar des Woords ende nu leser ende schoolmeester inde Waelsche geref. gemeente, tot vervallinge van syn huishuyl ende nootdrift, 12 L.

Caerte. Item, Claes Florisz., voor 't maken van een bestek ende caerte van 't Peerdevelt ende de grond van dyen met de huysen ende steghen, daerop responderende, 7 L.

Maeltyt. Item, 4 Dec. 1584, hebben die regierders deser stadt doen bereyden een eerlyke maeltyt, daerop genoeyt syn ende gecomen syn geweest: mynh. die gr. van Meurs, stadh. van Gelderland; de grave van Solms; de hr. van Villeers, stadh. 's lants v. Utrecht; eenighe vande heren raden van state, vanden landrade, andere edelluyden. Behalve de wyn, 87 L. 16 sc. 13 p.

Onderhoudt der predicanten, etc.:

It., Herm. Elconius, W. Helmich., Nic. Soping., Tako Sibrandi, een jaer pensie, clk 450 L.

It., Herman Moded, 350 L. (!).

It., Sim. Hebelinius $\frac{1}{2}$ jaer pensie ende huur 225 L. — It., tot subsidie van syn reyse, soo hy met oorlove vande magistract ende advise van syn medebroeders van hier gescheiden is, 25 L.

It., Nic. Soping., tract. van een predicant van Schoonhoven, die drie weken lang te sinen huysse geweest ende de predicanten alhier geholpen heeft, 21 L.

It., Pet. Staurinus, pred. vande geref. religie, een maent onderhoudts, 28 L.

It., Pet. Jansen, dienaer des godel. Woords tot Delft, voor 5 weken onderhoudts, omdat hy de predicanten geholpen heeft, 35 L.

It., Pet. Berkius, predicant opte Vaert, $\frac{1}{2}$ jaer pensie, 60 L.

It., Pet. Wyborch, 60 L., A. Wten Bogaert, 40 L., Aert Andriesz., 40 L., uts.

It., Maillart Cuper, van 2 studenten te Geneve, etc., 200 L.

Geschut. Item, Barthol. Pietersz., met syn schuyte gevuert van Utrecht op Arnhem, 2 halve cortouwen met haer raderen ende laden, met noch 200 kogelen ende anders, om voorts in 't leger voor Zutphen gebrocht, 25 L. — It., Fra. Both verschoten an Henr. van Schullenborch, monsterscriver, voor 't logysgelt ende stalhuur vd. ruters, genaemd *de blauwe vaen*, binnen deser stadt in garnisoen gelegen hebbende, 464 L. 6 sc. 1 p.

1584. —

Clock van S. Marie. Item, mr. Fra. Both, cloggieter, gelevt drie clockpannen tot de clock van S. Marie, weg. 49 pont, 't p. 6 sc.

Stads bibliotheek. Item, Ger. v. Remunt, Flor. van Weede ende Jac. de Pottere, als gecommitteert totte directie van een gemeen bibliotheque, betaelt 100 L., heml. byden raet toegevoecht, tot opcopinge van sekere quantiteyt van boecken, soe in Hebreuwsch,

Chaldeusch, Syrisch als Griecx, Latyn ende Duytsch, dienende tot vercieringe van deselve bibliotheque, etc.

Caerte. Item, Claes Florisz., gemaect twee verscheiden caerten, d'een vande stadt Wyck, met het huys *Duyrstedden* an Jan van Barck, ende d'andere van dese stadt, met de fortification in 't cleyn gedaen an den burgermr. Drunen, om de heren staten van Hollant te vertoonen, 8 L.

Beeltsnyder. Item, Gysb. Gysbertsz., voor een schorsteenmantel inde secretarie ende een groote schorsteenmantel met een dubbelde fries, met een frontespies, cortoesen ende andere toebehoren, 31 L.

Croning vd. Majt. v. Engelant. It., Anto. Geritsz. Raepop, den *Rode Hont* uit het artilleryhuys tot de stads smit, ende van daer aen S. Servaes te brengen, als van de camerren, daer men mede schoot, als men de memorie hielt vande croning vande Majt. van Engelant, opde wall, ende daerna weder in 't artilleryhuys te brengen, 5 L.

Ammunitie. Item, Will. van Aelten, twe daghen gearbeyt, om af te sagen een hoof van een copere stuk, met 5 knechten van mr. Tho. — It., Corn. Slot Tieleman, gearbeyt in 't brengen van 't geschut, ende om scherp, lepels, aensetters, wissers ende diergel. vande wal in 't artill. huys te brengen, 14 L. — It., Jan Jansz. Vinck, verdient om het yserwerk vande oude verdorven raderen af te slaen ende die weder aen andere raderen te brengen; een halve cortouwe in een lade te leggen, een nywe asch aen een halve slang ende aenden *Roden Hont* te maken, de *Roden Hont* te beschieten ende op S. Servaes heck te wynden, 25 L. 5 sc. — It., Will. Willemsz., buscutmr., vande artillerymrs. deser stadt ontfangen 1428 pont meelcruyts, dat lange inden toorn gelegen hadde, 't selve vermaect tot corncruyt oprecht goet, ende 't selve tot gelyke gewicht weder gelevt ande artillerymrs., daervoor sy bedongen hadden, van 't hondert 82, ende alsoe daer bevonden worde 50 p. swairte, dat nyet anders was dan water, daer hy goet cruyt inde plaets voor gelevt heeft,

126 L. 5 sc. — It., Jan cornelisz., van 8 houten platen vande Vaert te halen, om laden af te maken tot groff geschut ende voorts in 't artilleryhuys te brengen, 5 L. 18 sc. — It., Will. Lambertsz., doe men victorie toonde van Antwerpen, 40 pont cruyts.

Onderhoudt vande predicanten, etc.:

It., Nic. Soping., W. Helmich., Herm. Elconius, Taco Sibrandi, etc., 450 L.

It., H. Moded, een half jaer, 175 L. — It., tot een afscheyt ende vereringe, 150 L. —

It., een half jaer pensie ende huys., 275 L.

It., Jo. Wtenbogaert, pred., van $\frac{3}{4}$ jaers, verschenen 31 Aug. 1585, 225 L.

It., Corn. Martini, pred., $\frac{1}{2}$ jaer pensie, verschenen Vict. 85, 150 L.

It., Pet. Barckius, pred. opte Vaert, een jaer pensie, 80 L.

It., Pet. Wyborch, A. Wtenbogaert, Aert Andriesz., uts.

Adelborsten. Item, Jan van Gelder, weert in 't bonte peert, van costen, als de leutenants, vendrichs ende andere adelborsten van capt. Egmont, den 7. en 8. Maert verteert hadden, 12 L. 10 sc.

1585. —

Clocken. Item, Ger. Schoorer, coopman van Middelborch, van 17 clocken hem geleverd, wegende 16,604 pont, 't hond. voor 16 L. Noch voor de klepels, die daerin waren, 8 L. 12 sc., fac. 2665 L. 4 sc. — It., Ja. Petersz., coopman van Amst., van drye grote clocken, wegende 13,722 pont, 't hond. 17 L., voor de clepels 41 L. 8 sc., ts. 2374 L. 2 sc. 3 p. — It., Corn. Aelb. van Cothen, om wt den tooren vande kerke van S. Peters, S. Pauwels ende Oudemunster te lichten, ende ter plaetse hem aengewesen, te brengen alle de klokken, die aldaer waren, 212 L.

't Choor vande Buurkerk. It., D. vd. Meer, voor 1097 pont coperwerks, gecomen van 't hoochchoor te Buurkerk, 't hond. tot 11 L. Noch al 't houtwerk op 't choor, ts. 183 L. 8 sc. 3 p.

Leycester. Item, Corn. Blommert *c. sociis*,

voor 't maken ende stellen vande stucken, van triumphie, vande blyde incomste des graven van Leycester, gouv. gen., 250 L. — It., Ja. Fransz. ende Gerit Splinter, met consorten, voor alle buytenwerken, by hem gedaen boven de geordonneerde stukken, tot de blyde incomste synder Excellency, 126 L. — It., Goesen Ewoutsz., van pektobben, geleverd in de blyde incomste van syn Exc., 5 L. 15 sc. — It., Jan van Noy, tinnegieter, van schottelen, dekschottelen, geteykent met het wapen van syn Genaden. — It., Dirc Jansz. v. Royen, met meer timmerlieden Apr. 30. ende Mey 1, 1586, in 't halen ende rechten van meybomen voor syn Excell. ende syn Gen. hoff, 21 L. 6 sc. — It., Corn. Blommert, Ja. Fransz. ende Ger. Splinter, van wapenen ende compartementen als sy gemaect ende gehangen hebben aende voorsz. meybomen van syn Exc. ende syn Genaden, 24 L. — It., mr. Aert van Eyck, in respecte van sekere *Carmina* ende andersins, by ord. vanden 8. Mey 1586, 12 L. — It., Adr. Tonisz. de Ryck's wed., voor 10 quaert wyns, byde borgerhoplyuden verteert, 22 Apr. 1586, als sy vergadert waren, om ordre te stellen opde ondaften in den Dom, als syn Excellentie 't feest hielt vande huldiginghe van haer Majest., 9 L. — It., Herm. Moded, tot seyn reysgelt ende teeringhe, soe hy by syn Excell. ontboden was aengaende de kerken saken, 32 L. — It., Jan van Leemput, etc., van cruisebeelden, lakenen, servetten, bedlakenen, oercussens, sloopen ende ander tinnewerk, mitsg. Spaensche dekenen ende canifas tot onderbedden voor myn gen. Here den stadhouder, 284 L. 5 sc. 6 p. — It., Ger. Antonisz. v. Puffiet, v. allerh. coperwerk, geleverd in 't hoff, 111 L. 13 sc. 9 p. — It., Claes Rutgersz., beddecoop, van gemeen bedden ende ander huysraet, 231 L. 10 sc. — It., Ja. van Noy, van tinnewerk, tot accomod. van syn Gen., den stadhoud., 236 L. 4 $\frac{1}{2}$ sc. — It., Floris Jansz. Nypoort, voor een stoof ende kachels met het yserwerk daertoe, op 't hoff, etc., 54 L. — It., Gerit Splinter, schilder, van *sekere schilderye*, by hem gedaen ende gemaect in 't hoff van syn

Excellency, in 't stoofken ende anders, 25 L. 5 sc.

Scheut-vry harnas. Item, Hans Sweytering, harnasveger, voor dat hy voor den fourier vande Engelschen, genaempt mr. Hychem, gemaect heeft een harnasch, met armen ofte lappen met een kasket daertoe, hetwelk hem van stadswegen geschonken is, waeraen hy verdient heeft, soe het harnasch scheut-vry gemaect is, ts., naer belicftenisse 31 Mey 86, etc., 36 L.

S. Hieronymus school. Item, Jan van Oirschot, voor costen ende reparatie, by hem gedaen aen een camer van S. Hieronymus convent, die hy moste ruimen tot behoef vande schoolmrs., 12 L. 18 sc. — It., Jo. Arcerius, rector v. S. Hieronymus schole binnen Utrecht, voor syn onkosten van 't opbreken ende reysen met syn familie wt Friesland alhier, nadat hy met de magistraet geaccordeert was, ende oock eens alleene hier geweest ende gecomen omme van 't selve te handelen, 100 L. — It., Ysbrandus Joannis, magister Sextanorum, op afcortinghe van syn leges ofte verdiende gagie, 18 L.

Schenkelwyn:

Mart. 29. Den grave Mauritz v. Nassaw, 1 voeder wyns, houd. 5½ aem 15 taeks.
— 30. Den gr. van Leycester, 1 voeder, houd. 6 aem 7 taeks.

Apr. 5. Den gr. van Leycester, gouv. gen., 1 stuk wyns, houd. 5½ aem 6 taeks.

Dec. 11. Den burgermr. Bardesius, 6 quaert.

Bestekken. Item, Claes Florisz., voor 't maken van 3 bestekken, een van 't choor vd. Buerkerk met syn gronden ende straten; noch een vande sacristie te Minderbroeders, gel. 1583, ende noch een van 't choor vande Buerkerk, gel. 1586; ende voorts voor een metinghe, opte nye gemaecte muynen ende wallen omtrent S. Jerusalems schole, 23 L. 10 sc. — It., Da. vd. Meer, volg. sekere bestek, het choor vande Buerkerk tot het cruyswerk toe afgebroken ende aldaer deselve met een nye muyr weder dicht gemaect, 250 L.

Onderhoud vande predicanten, etc.:

It., Herm. Moded, in volle betalinge, van

't gene hy van wegghen die kerkedienst te luttel ontfangen hadde in voorgaende jaren totten 14. Dec. 85, 100 L.

It., Pet. Wyborch, een jaer pensie, 60 L.

Alsoe d'andere ordinaris gagien betaelt syn by Jan v. Leemput, eerste cameraer, ende deselve in 't wtgeven brengt, daeromme is 't selve alhier gestelt tot memorie.

Ammunitie. Item, Will. Lambertsz., inden somer 85, vande artillerymrs. ontfanghen 13 tonnen buscr., wesende meelcruyts, dat lange inden cruyttoorn gelegen hadde ende vermaect moste wesen, an suver cruyt 1435 pont, vermaect tot corncruyt, oprecht goet, 126 L. 17 sc. — It., dez., Dec. 85, 600 p. buscr., 222 L. — It., Will. Jansz., tinnegieter, drye honderd gegoten kogelen, tot musquetten als cleynder loot, daeraf die gecommiteerden v. Gelderland, Henr. van Straten, 155 pont, ende in 't artilleryhuis gebrocht 145 pont, ts. 30 L. — It., Pet. Vosch, van vracht in 't halen tot Amst. het salpeter ende buscruyt, aldaer vd. stadswegen gekoft, 34 L. 3 sc. — It., J. Roelantsz., coopm. t'Amst., 5120½ p. salp., 2253 L. — It., Jan Coenensz., buscr.-maker, drye tonnen buscr., 1819 p. gebrocht inden ammunitietoorn, 964 L. — It., mr. Tho. Both, busgieter, vande artillerymrs. der stad ontf. in Jul. 84, 5 stucken van een gebroken halve cortouwe, weg. 4916 pont, in Majo 1586, een gebroken halve cortouwe, weg. 4484 pont. Daer tegen op nye gegoten ende in 't artilleryhuys geleverd in Martio 87, twe halve slangen, weg. 4319 pont, noch in Nov. 87, twe halve slangen, weg. 4296 pont, tes. 8615 pont, daerof hem comt v. 't vergieten, van 't hond. pont 6 L., belop. 516 L. 15 sc. Ende compt hem voor lackagie van 't hond. 5 L., op 8625 pont, 430 L. ende die afgetogh. vd. waerdinge des gewichts, compt die stad noch t'ontfangen 300 pont copers, waerom alhier 516 L. 15 sc. — It., mr. Tho. Both, ontfangen Nov. 86, vanden controlleur Mesmaker een gebroken cortouwe, vergoten, ende daervoor deser stad geleverd in Febr. 88 twe nye stucken, schietende elcx 12 pont yser, weg. ts. 6464 p. etc. — It., Ja.

Pet. Capot, cooptman van Amst., 4260 pont buscruit, 2215 L.

Engelsche tolk. Item, Ger. van Calckar, aengenomen, om deser stadt te dienen als tolk, tusschen myn heeren de magistraet ende de Engelsche natie, 195 L. voor drie viereendeel jaers gagie.

Mr. Aelb. Holland en Rob. Camerling, busgiet. v. syn Exc. Item, Henr. Suerbeec, in cost ende behusinghe onderhouden mr. Aelbert Holland, connestable van syn Excell., voor Doesburgh geschoten synde, by syn Exc., alhier gesonden, om gecureert te worden, 29 L. 14 sc. 9 p. — It., Ger. Wynants, onderhouden ende van notelykheden versien mr. Robert Camerling, busgieter van syn Excell., mede voor Doesburgh geschoten, 32 L. — It., mr. Jac. Jansz., chirurgyn, beyde de voorsz. connest., d'een tot twaelf plaetsen deerlyk gequetst, nae syn vermogen gecureert, ende d'andere van een schot in syn been, soe goet als gecureert heeft, 24 L.

Extraord. wtgeven. Item, achtervolgende de missive v. syn Excell. den grave van Leicester, gouv. gen., van date den 13 Jul. 1586 ende ord. des raets dienvolgende op desen cameraer gegeven den 13. Jul. ende den 18. Jul. voorn., daerby geordonneert wordt dese cameraer aende capiteynen vande Engelsche compagnien, alhier leggende, alle vier daghen leeninghe te doen van twaelf stuvers op yeder cop, nae advenant van hoere monstercedulen, 't welck syn Excell. gelooft heeft te remboursen, sonder nochtans geëffectueert te syn, soe heeft dese cameraer an de capiteynen verstreckt ende betaelt dese navolgende leeninghen, alles blykende hyde originale missive des raets ende quitantie van elck capiteyn daertoe dienende:

It., inden eersten, den lieut. vande comp. van Sr. Trassy chevaller, opten 13. 18. 21. 25. 30. July 86, t'elk. 127 L. 4 sc., voor 4 daghen onderhoudts van syn sold., tot 200 hoofden sterk, ts. 636 L.

It., de comp. van Capt. Gelis Trassy, van 160 hoofden, de voorn. daghen, telk. 96 L., ts. 480 L.

It., de comp. van Jehan Straffort, van 163 hoofden, telk. 97 L. 16 sc., ts. 489 L.

It., de comp. van George Fermour, van 150 hoofden, 7 daghen, elk 90 L., ts. 630 L.

It., de comp. van capt. Richard Farmar, van 150 hoofd., 7 dagh., elck 90 L., ts. 630 L.

It., de comp. van capt. Rich. Warde, van 252 hoofden, 7 leeningh., elk 152 L. 4 sc., ts. 1058 L. 8 sc.

It., de comp. van capt. Jeh. Woyd, van 200 hoofden, 7 leeningh., elk 120 L. ts. 840 L.

It., de comp. van capt. Edmond Carie, luytenant, van 153 hoofden, elc 3 sc., 5 daghen leeningh.

It., Barth. Morgan, lieut. vd. capt. Samson, voor 7 daghen leeningh voor hem ende syn dienaers, 14 L.

Van verlos op't gelt, overmits d'afsettinghe vd. paymenten ende diergelyke ende recompensie v. deselve.

Dese cameraer brengt in 't wtgeven:

Inden eersten, in 't ontvangen vande groote extraord. quotisatie van leeninghe moeten ontvangen van verscheiden personen, tot 127 dubbelde Engelsche nobels, 't stuc tot 17 L., die hy nochtans niet hooger heeft connen bestaden, dan tot 16 L. 10 sc., dus op een stuc verloren 10 sc., ts. 63 L. 10 sc.

It., noch heeft hy moeten laten ontvallen an't lichte gout, by hem inde selve quotisatie ontfanghen, in 't selve wederom wt te geven, 5 L. 1 sc.

It., verlos, gevallen op verscheide penningen, 24 Spt. 86, ten comptoir van desen cameraer bevonden, gecomen vande quotisatie, etc., ende dit deur afsettinghe van 't payment by generael edict, 119 L. 19 sc. 3 p.

It., verloren aen sekere goude ende silvere penningen, gecommen vande eerste termyn vande vercopinge vanden *Daele* ende stads impost op 't sout, 26 L. 9 sc. 9 p.

It., verloren aen verscheyden goude ende silvere penninghen, die eensdeels gecontrefeyt, nyet oprecht, off niet wt te geven waren, ende daerom op de wissel gebracht moeten syn, 12 L. 19 sc. 6 p.

Ontfanck vd. penningen, byde vyff collegien, cloosteren, conventen, edelhuyden, jofferen, burgeren, ende ondersaten deser stadt, by leeninghe opgebracht, deur ordonancy des raets, van date 27. Juny 86.

Inden eersten, van Gerit Fransz. 300 L., gerestitueert by Gysb. Tonisz. v. Voorst, eerste cameraer, Remigii, 1588.

It., het convent vd. Wittevrouwen, 200 L.

It., de heer van Lochorst, 800 L. gerest. hyden cameraer voorsz. 1589.

It., Joffr. Canters, 300 L. gerest., uts., 1588.

It., het convent v. Vrouwenclooster, 200 L.

It., het convent v. Bethlehem, 200 L. gerest., uts., 1589.

It., Adr. Ram, 200 L., gerest. 1588.

It., het convent van Brandolen, 200 L.

It., het convent vanden Daell, 200 L.

It., Corn. van Schoordyck, 200 L. gerest. 1588.

It., Hr. van Gent, 600 L. gerest. 1588.

It., De Carthusers, 100 L. gerest. 1589.

It., het convent van S. Paul, 500 L.

It., Henr. de Roy, 100 L. gerest. 1588.

It., het convent van Oudtwyc, 500 L.

It., joffr. van Hoy, 200 L. gerest. 1588.

It., Dirk Verkerk, 300 L. gerest. 1589.

It., mr. Adr. vd. Burch, 200 L.

It., Agnes Gruyters, 100 L.

It., de landcommanduer, 400 L.

It., Corn. Claesz. v. Gorcum, 200 L. gerest. 1588.

It., 't capittel van S. Jan, 1000 L.

It., 't convent van Jerusalem, 200 L.

It., joffr. v. Westrenen, 200 L. gerest. 1588.

It., joffr. v. Gent, 200 L.

It., 't capittel vanden Dom, 3000 L.

It., 't capittel van S. Marie, 3000 L.

It., 't capittel van S. Pieters, 200 L.

It., 't capittel van Oudemunster, 3000 L.

It., 't convent van S. Cecilie, 100 L.

It., 't Bagynhoff, 150 L. gerest. 1588.

It., den balier van S. Catryne, 450 L.

Summa vande leeninghe, 19,290 I.

1586. —

Extraord. ontfangst. Item, vande materialien vd. conv. vd. Daell, 1011 L. 14 sc.

It., van Vrouwenclooster, 1350 L. 4 sc.

It., vande ledighe erven van Minderbroers in 8 partyen, 530 L.

It., vande materialien vande huysinghe: *die gulden Hardebol*, 230 L.

It., van negen ledighe erven vande Prekers kerk ende convent, 412 L. 10 sc.

It., van het erf vande Cellebroers kerk, 205 L.

It., van negen erven achter de Buerkerk, daer 't choor te staen plach, 2420 L.

It., vande huysinghe van Adr. van Meerlant, etc.

Marcelis van Noert. Item, mr. Marcelis van Noert, architectmr., een jaer pensie, verschenen Remigii 87, soe hy 21 Maert 1587 tot een architect aengenomen is, op de voorwaarden, als syn vader, 150 L.

't Innemen van Deventer. Item, Magdalena Jansdr., wed. van sal. Corn. Henricksz., gedrukt 50 exemplaren van sekere *Erinneringhe, toucherende de overleveringhe van Deventer*; noch 200 exempl. van 't *Sentbrief*, by die vande stadt gedresseert an de naburige steden van Holl. ende Seelant; noch 50 exempl. van 't *Antwoort* deser stadt op de *Remonstrantie* van syn Excell.; noch 74 exempl. vande *Publicatie*, den 8. Spt. alhier gedaen, mitg. noch 400 francoysche exempl. vd. voorsz. remonstr. van syn Excell., etc., 29 L. 10 sc.

Cruitmolen. Item, Joris Willemsz., stads dienaer, in plaetse vande schade, by hem geleden in 't opbreken v. syn cruytmeulen, 6 L.

Joannes Polidorus. Item, Joan. Polidoro Deldensi op seker syn Vertooch aenden raede, de somme van 3 L.

In S. Jans kerk geprediet. Item, Claes Henricksz., coster ende conchiergie van S. Jan, voor 't openen ende sluyten der voorsz. kerke, als men daer predikt, voor 't bewaren ende reynighen der boucken vd. geref. kerke, 18 L.

Herm. Edler. Item, Herm. Edler, ter weke 12 sc., voor dat hy de arme schamele bur-

gers kynderen om niet geleert heeft, volg. syn requeste, 16 L. 10 sc.

Vechtmeester. Item, mr. Corn. Cornelisz., vechtmeester, tot vervallinghe vande costen by hem gesupporteert inde timmeringhe ende anders tot erectie van 't scavot op syn promotie. — It., mr. C. Cornelisse, vechtmr., in plaetse van een vereeringhe tot subsidie vande costen by hem gesupporteert, in 't doen der maelyden, daerop hy de oversten deser stadt mede geroupen heeft, 50 L. 16 sc. — It., mr. C. Cornelisz. van Heusden, vryvechtmr., tot een vereeringhe op syn gedaen maelyt, naer syn promotie, in plaetse van 24 quaert wyns, de quaert 20 sc.

Carmina. Item, Folgerio ende Petro Lerinen., tot vereeringhe vande *carmina*, by hem gemaect ende den rade gepresenteert, etc.

Ingenieurs. Item, mr. Jan vanden Bosch, vande montcosten te synen huise verteert by enighe *ingenieurs*, hem onderwonden hebbende eenige verdiepinge inde borchwall deser stadt te doen, 16 L.

Milord Buchorst. Item, Will. vd. Kemp, verscheyde speceryen ende anders, geleverd in 't convent van S. Pauwels, opte maelyt, aldaer gehouden, na de incompste van Milord Buchorst, ambass. Co. Maj. van Engelant, by die vande stadt, 39 L. 9 sc.

Moded. Item, Herm. Moded, minister, vandat hy als daertoe geccommitteert, twee mael gereist is aende oversten Sonoy, om saken 't gemeyn best betreffende, 48 L.

Geschenck aenden gr. v. Nieuwenae. It., Fra. Geritsz. Bogaert, van een schoon appeltauw heynxt, by mynh. deser stadt van hem gecoft ende geschoncken, myn gen. Here, den grave v. Nieuwenae, als stadh., 450 L.

Silverwerk. Item, Claes Pietersz. vd. Vogelaer, gereyst nae Amst. ende aldaer gecoft een silvere lampet met een waterpot, die welke hy vergult hebbende op sommige plaetsen ende voorts toegestelt, daernaere gereyst is inden Haghe, ende 't selve van deser stads wegen verschoncken heeft aen Milord North, 343 L. 14 sc.

Domkerk. Item, Corn. Blommert, steen-

snyder, van verscheyde werk, inde Domkerke gemaect, 40 L. — It., Jan Jansz., gemaect inde Domkerke het afsluytsel van 't choer, 93 L. 4 sc.

Organist te S. Marie. Item, mr. Henr. Cornelisz., organist, van een jaer gagie, verschenen Vict. 87, vandat hy voor ende na de predicatie in S. Mariekerk op 't orgel gespeelt heeft, 25 L.

1587. —

Buurkerk. Item, Corn. Blommert, gemaect seker compartement om de grote tafel, gestelt aende muur te midwegen in 't cruyswerc vande Buerkerk, 36 L.

Gu. v. Naerssen met syn instrument. Item, Jan Wynantsz. met missive v. Abra. v. Goorle gereyst naer Beyerlant, om van daer hier te hebben Guillaume van Naerssen met seker instrument, 8 L. 12 sc.

Geschenk van een peert. Marige v. Sompeken, etc., van alsulke silverwerk, van aermosyn, costelyk syde quispelen, root laken, ende anders, als sy ende Corn. Bor geleverd hebben tot een deken op een peert, om te versconcken, 51 L. 8 sc. 6 p.

Milord Buckenhorst. Item, Corn. Bor, geleverd tot toerustinghe vande schuyten, daer met milord Buckenhorst naer Amsterdam gevoert worde, 39½ elle blauw lakens, d'el te huyl 6 sc.

Watermolens. Item, Corn. Cornelisz. van Heusden, gereyst naer Delft, ende aldaer gehaelt twee watermolens, tot verdiepinge van deser stads graften, daerna weder weggesonden, 87 L. 17 sc.

Ouden-Rhyn. Item, Jan Jansz. gemaect 't bestek vande nye overtocht over de Ouden-Rhyn ofte de Voornsche Dam, 235 L.

Ysersnyder. It., Nic. Petersz. vd. Vogelaer, gemaect ende gesneden drye boven met vier onderysers, die men gebruyckte volgens de nyewe ordonnantie op 't stalen, etc.

Engelsche tolck. Item, mr. Gerit van Calkar, aengenomen tot een tolck of taelsman der Engelse sprake, van een half jaer gagie, 130 L.

It., Ger. van Calckar, loen ontvangen 50 L., voor syn gedaene costen ende voor syn vacatien, in 't vervolgen in Engelant van diversche deser stads penningen, 124 L. 16 sc.

Geschut. Item, Will. Lambertsz., door last der artill. mrs. laten volgen ten behoeve van den heer stadh. 60 pont buspolver, 't pont 11 sc., ende noch daerna den busschietmr. deser stadt, tot beproeving van seker geschut, 25 pont buspolver, 't pont 10 sc.

Oudemunster. It., Dirc Cornelisz., in 't afbreken vande Oudemunsters kerk, wtte selve kerk ofte kerkhoff ende voort op 't bisschophoff gevoert 21 sarksteenen, 33 L.

Jo. v. Everdingen, drucker. It., Jo. van Everdingen, drucker, gedrukt 100 exempl. vande missive by dese stadt aen die van Hollandt geschreven tot 5 L., van gelyke exemplaren in franchoys tot 11 L., ende noch 100 ordonnantien opte borgerwachten, 5 L. — It., Jo. v. Everdingen, 500 exempl. vande missive deser stadt aen die van Holl., verantwoordinghe, replycke ende duplycque, daerop gevolcht, 40 L.

Schenkelwyn. Item, de dochter van myn heere, den Prince van Oraengien, hoochl. mem., 1 toelast wyns.

1588. —

Prouninck, etc. Item, Jan van Angeren, 32 daghen bewaert hebbende op Hasenberch, Gerard Prouninck, genaempt van Deventer, Charles Trello ende Fra. Geritsz. Bogaert, 33 L.

Gratuiteyt. It., Salomoni ende Conrado, studenten, voor seker haer geschrift, den rade geëxhibeert, 6 L.

D. Lipsius. Item, Gerrit Henricsz. van Dompelaer, goutsmit, ter cause van een vergulden cop, die hy myn heren geleverd heeft ende voorts van stadswegen geschonken is Doct. Lipsio, in recognitie van sekere boucken, deser stadt gedediceert ende andere diensten, 98 L. 6 sc.

Peter Wyborch, organist inde Domkerke, een jaer pensie, 60 L.

Oudemunster. Item, ontfangen v. Wermhout Henricsz., 6 Nov. 1587, vande materialen van Oudemunster kerk, 5340 L. 4 sc. 4 p. — It., Dirc Cornelisz., voor de sarkende harde steen, wtte kerk gekomen, 335 L.

1589. —

Glazen. Item, Melchior Weyman, opten huysse tot *Cappel*, competerende den weeshuysse alhyer, gemaect vier glazen, die byde magistraet deser stadt aldaer geschonken syn, 14 L.

Schenkelwyn. Item, 17 Sept., den ambassadeur vande Duitsche Cheurfurst, 48 quaert.

1590. —

James Nelthorpe. Item, mr. James Nelthorpe, chirurgyn, voor een half jaer gagie, versch. 1 Nov. 91, soe hy den 1. May 1591 als deser stads chirurgyn voor den tyd van 10 jaren es aengenomen op sekere pensie, v. 72 L., ende op voordere conditien als het contract, daervan gemaect, breder medebrengh.

Heda, in handschrift geschonken aen Prins Maurits. Item, Jan van Dreunen weduwe, van een bouck met de hand geschreven ende fray ingebonden, wesende de Chronyke van 't Sticht van Utrecht, gemaect by HEDA, *praepositus Arnemensis*, syn Excell. myn heere, grave Maurits van Nassou, stadh., geschonken, 15 L.

Hellebarden. Item, Corn. Jansz. Stam, geleverd 6 hellebarden, daermede de dienres, soe wanneer eenige executie gedaen wort, de justicie assisteren, 21 L.

Maeltyt. Item, Pet. Jansz. van Sypenes, 61 quaert deelwyns op 't stadhuys, ten dage als syn Excell. byde magistraet opte maeltyt gebeden was. — It., Bernt Stell, opte voorsz. maeltyt, als myn heren te gast hadden: syn Excell. grave Maurits van Nassouw, den grave van Hohenloe, den grave van Valckesteyn, den heer van Brederode ende veel andere heeren, die neffens syn Excell. waren; ende heren vanden rade van staten, mette gedepp. vande

staten van Utrecht, ende des anderen daghes de raet deser stadt, burgerhopleyden ende hore suppoosten, geleverd 3 amen 10½ tak nyeuwe wyns, met den exchyns etc., 358 L. 13 sc., 1½ aem 8 taeck Veernwyns, 163 L. ¼ sc.

Olden Barnevelt. Item, Bernt Stell, den here vd. Oldenbernevelt, adv. der gravelyckheyt van Hollant in enighe daghen tot syn huys verteert van stadswegen, by belieft specificatie, 1591, 26 L. 8 sc.

Schenkelwyn:

- Apr. 2. Sr. Fra. Veer, veltoverste v. K. Maj. in dese geunicerde provintien, 12 kan.
 — 26. Den agent van syn Majest. v. Vranckryck, 12 kan.
 — — Rob. Sidney, gouv. van Vlissingen, 13 L. 16 sc.
 — — Milord Noritz, gouv. van K. Maj. inden Briele, 12 kan.
 — — Syn Excell. op syn wedercomste binnen dese stadt, naer de inneminge van Deventer ende Sutphen, 4 aem 1 taek Rynse wyns.

Cruyt. Item, Henr. Both, van 2822 pont fyn Oisters corncruyt, daertegen hy ontvangen heeft heele cortouw-cloten, in geld bedragende 1200 L., waeromme 267 L.

1591. —

Organist te S. Marie. Item, mr. Henrick, organist, ¼ jaers gagie, verschenen Alreheiligen 1591, vandat hy onder de predicatie in S. Marickerke op het orgel plach te spelen, waermede hy bedanct ende hem syn gagie opgeseyt is, 6 L. 5 sc.

Joh. Polidorus. Item, Johanni Polidoro, tot een vereeringhe voor de presentatie van sekere versen, inhoudende de veroveringhe van verscheidene steden ende forteressen, 4 L.

Bodenbrood voor goede tydinghen, etc. It., voor't brenghen der goeder tydinghe van 't eroveren der stadt Nymegen, 12 L. — It., van Steenwyc, 12 L. — It., van Coevoerden, 12 L. — It., Will. Lambertsz., cruytmr., de artillerymrs. geleverd 18 pont corncruyts,

die in 't triumpheren over de eroveringhe van Nymeghen verbesicht syn, 9 L.

1592. —

Geertruydenberch. Item, boodenbrood van 't eroveren der stede Geertruydenberch, 12 L.

De Princesse Douariere v. Oraengien. It., Fra. van Sneecke, voor't overbrengen aen hare Excell. de Princesse Douaigiere v. Oraengien, van een schoone verdeckte cop, haer Exc. van stadswegen geschoncken, 8 L.

Jos. Scaliger. Item, Ger. Crouse, voorde E. ende hoogel. hr. Joseph Scaliger, met syn byhebbende heren getapt 18 quaert wyns, 20 L. 12 sc.

1593. —

Jaques de Gheyn. Item, Jaques de Gheyn, tot een vereeringhe vande gepresenteerde contrefeytselen der belegeringhe van Geertruydenberg, 12 L.

Silverwerck. Item, Ellert Cornelisz., goutsmit, voor het fatsoen, oock vergulden van sess nye bussen met der stads wapenen, met hoer kettengens ende andere toebehoren, geleverd den sess boden deser stadt, met een weinich silvers daer toe gedaen, hoven het silver, hem hyden secret. deser stadt geleverd ende gecomen vande oude letteren, die de die-naers plagen te dragen, 28 L. 10 sc. 6 p.

Bose viant. Item, Reyer Jansz., voor de costen, verschoten, om sekere vrouwe, die vanden bosen viant gequelt worde, te bewaeren ende bewaecken, tot dat God Almachtich haer benedide ende verlost, voorts alle nootdrufften in 't huis te bestellen, ook hare schulden te betalen, daer deur sy inde swaericheyt gevallen was, ende voorts voor de wagenvracht om in Hollant by haer vrunden te trecken, 21 L. 14 sc. 6 p.

Clock in S. Margriete gasthuis. Item, Ja. Pros, rentmr. van S. Margriete gasthuis, voor de coop ende leveringhe van een clocke, die 't gasthuys toebehoorden, ende nu gehangen is in St. Catrynepoort, 26 L. 8 sc.

Bodeloon. Item, Pet. Henricsz., van twee reysen, die hy mette missive gedaen heeft aen Jo. Ambrosius, pred. tot Amsterdam, 7 L. — It., Nic. van Upen, in 't reysen nae den Haghe ende aldaer over te leveren aen Paul Campius, agent vanden cheurfurst van Colen, sekere missive deser stadt, 5 L. 3 sc. — It., van de tydinghe van 't ontsiet van Coevorden, 6 L. — It., Meert. van Zoest, van een grote, sware ende periculouse reyse naer Duytsland, alse tot Heidelberch, Franckendael ende Erlebach, mit missive aen syn cheurfurstl. Gen., de paltsgav. ende oock aen Ursinus ende Couchardus, alhier beroepen tot predicanten, 54 L. 10 sc. 3 p. — It., Pet. Herinx, 24 May an Dor. Junius tot Leyden, 3 L. 8 sc. — It., van de eerste tydinghe vande reductie der stadt Groninghen, 6 L.

Schenkelwyn:

Juny 9. Mynheer den ambassadeur vd. Maj. van Schotlandt, 24 quaert.
— 25. Den prince van Anholt, 18 quaert.
Spt. 27. Dor. Scaliger, met syn bywesende heren, 12 quaert.
Dec. 6. Grave Philip van Nassauw, 18 kan.

1594. —

Fra. Junius. Item, Dirc Dircsz., boekdr., voor het drucken van 102 exempl. *Francisci Junii*, 7 L. 13 sc.

Nouvelles. Item, Corn. Cools, voor de moeyten, gehadt in 't overschrijven van diverse advisen ende nouvelles, 12 L.

Watermolen. Item, Claes Adriaensz., van Woerden op Utrecht gebracht die watermolen, die van Leyden toecomende, met syn gereetschap, daerinne mede gerekent die peerdehuer, 17 L.

1595. —

Stoffagie. Item, Marcellis Splinter, de balcken tot de valbrug aende Wittevrouwenpoort, gegront ende het gesneden werk gestoffeert met coleuren, ende hier en daer wat vergult, 16 L.

Quade passie. Item, Gosen vd. Voort, huismr. van het heilige Cruysgasthuis, voor de 2 deelen van een geheel jaer subventie, van stadswegen beloofd tot onderhoudt van een vrouwenpersoon, die met een quade passie beladen was, ende daeromme buyten het huys besteedt moste worden.

Schenkelwyn:

Jan. 13. De ministers van Dort ende Amst., 12 quaert.
— 24. Monsr. du Plessis, 6 quaert.
Aug. 26. Den hr. van S. Aldegonde, 6 q.
Spt. 27. Monsr. Moielle Sr. de Carle Couzyn du Duca de Bouillon, 12 quaert.
Oct. 6. Den prince van Gavre, grave van Egmont, 24 quaert.

1596. —

Orgelspel inden Dom. Item, de drye buytendienres van myn here den schout inden Dom- ende inde Buerkerke goede opsigt gehadt hebbende op de ondaften ende insolentien, die aldaer onder het spulen opte organen ende andersins gepleecht worden, 9 L.

Boor, om sand mede te graven. Item, Jac. Dircsz., scipper, sekere ysere boor, om sant mede te greven, in Ter Goude doen maken, 9 L.

Jo. Fra. le Petit. Item, Jo. Fra. le Petit, te goede te komen tot de kosten, die hy dragende is in 't oversetten ende doen drucken d'oude ende nye Chronycke vande Nederl. geunieerde provincien, *mutatis mutandis, additis addendis et omissis omittendis*, 20 L.

Stempels. Item, Ger. Geritsz., silversmit, voor het snyden van 5 stempels, tot behoeff vande Tarra ende staelmrs. vd. bereyde lake- nen, volgende d'afslaghe hierby getoont, 30 L.

Silverwerck. Item, Nic. Pietersz. vd. Vogelaar, goutsmit, heeft gedreven een chierlyck becken met een watervase, van stads wegen geschoncken mynh. den schout, voor verscheidene diensten etc., welck becken mette watervase ofte lampet, an sulver vergult, an der stads wapen ende aen fatsoen belopende is, 36½ L. 4 sc.

Horologie opten Doms-toorn. Item, Corn. de Langhe, weert inde *Keyzerskroon*, v. costen, als gedaen in't handelen met mr. Joris Lievensz., horologie maker, nopende een nye horologie ende uerwerck, met syn wyseris te maken ende te stellen op den Doms-toorn, 43 L. 12 sc.

Anto. de Roy, ingenieur. Item, Ger. Croes, weert inden *Hulck*, van costen, als mr. Anto. de Roy, ingenieur van syn Excell., alhier gesonden, om dese stadt te besien ende off te trecken te synen huysse, 60 L. 12 sc.

Bodenbroot voor goede tydinghe. Item, die constables gedient hebbende op de triumphe van Groll ende Amiens, tot biergelt 8 L. — It., Bodenbroot, nopende 't overbrengen vande victorie tot Turnhout, 4 L. — It., Pet. Jansz. gereyst tot Schoonhoven, aen mr. Joris, vuurwerkmaecker, 2 L. 12 sc. — It., voor de eerste tydinghe des veltslaghs te Turnhout, 6 L. — It., voor de eerste tydinghe, vandat syn Excell. de stadt Barck veroverf hadde, 12 L. — It., Bodenbroot, vande veroveringh van Brevoort, 8 L.

Schenkelwyn:

Mart. 3. Le Sr. du Quebours, 12 quaert.
 — 20. Frensz., maerschalc des stifts Colen ende amptman zu Bon, 12 quaert.
 Apr. 14. Jor. Cousyn ter Hell, 12 quaert.
 May 5. Jor. Vred. van Baecxen ende joffr. Corn. v. Suylen, dochter van mynh. den schout, bruidegom ende bruit, tot hoerl. feest, 48 q., 57 L. 12 sc.
 July 27. Den advocaet der gravelicheyt van Hollant, 12 quaert.
 Spt. 30. De Gen. Vr., joffr. Emilia gb. grav. van Nassauw, 24 quaert.
 Oct. 19. Waermont, admirael ter zee, 12 q.
Gestoelte. Item, Dirc Gysbertsz., voor in't stadhuys een heerlyck ende chierlyck gestoelte van hout, seer well gesneden, voor mynheer den schout, burgermrs., scepen, met horen secretaris ende procureurs, 610 L.
Watermolen. Item, Henr. de Vere, volg. 't bestek gemaect een nye molen, om het water mede wt den borgwal te halen, groter dan diegene, die vande stadt van Leyden geleent is geweest, 636 L.

1597. —

Doctor Putius. Item, doctor Jacobus Putius, over een half jaer gagie, verschen. den 15. Nov. 1598, wt sake hy in tyde deser rekeninghe, consultatie als doctor gegeven heeft dengenen, die mette peste ende contagieuse siekte besmet waren, als daertoe v. deser stads wegen aengenomen, 7 Nov. 97, 125 L. — It., Herm. van Borchorst, weert inde *Zwarte Ram*, van teeringe als tot verscheyden reysen byde gedepp. vande stadt met 5 doctores soe op 't aennemen van Dr. Putius, als daerna op 't aennemen ende examineren vande pestmeesters, 28 L. 10 sc. 6 p.

Recompense. Item, Matthaeus Loo, van seker *certamen novem musarum*, by hem gecomponeert ende den rade gepresenteert, 6 L. — It., Everardo Boetio, voor het dedic. van seker theses, 36 L. — It., Sal. de Roy, voor verscheidene pestboekskens, 12 L.

Adam v. Vianen. Item, Adam v. Vianen, goutsmit, voor het snyden in een copere plaat, dese stadt van Utrecht met alle dependentien vandien, 112 L.

Linnemerct. Item, Salom. de Roy, drucker, heeft gedruet 300 billetten vande nye merckt alhier van 't linnen laken, die alomme gesonden syn, om aengeslaghen te worden, etc.

Kranksinnig. It., Ja. Lambertsz. c. sociis, van hier op Hoorn gebracht eenen Jan Jansz., in syne sinnen geraect synde, die alhier gebracht was, 21 L. 4 sc. 6 d.

Princesse Douagiere. Item, Ger. Croes, inden *Hulck*, Octobr. 97, voor verscheiden costen, by myn vrouwe de Princesse Douagiere van Oraengien, haren sone den jongen Prince, ende anderen gedepp. vanden rade van state, 107 L. 19 sc.

Scheepsslanghe. Item, Dirc Jansz., voor 33½ pont busp., by hem geleverf, tot beproevinghe vande scheepsslanghe, by Henr. Both voor dese stadt gemaect, 18 L. 8 sc. 6 d.

Bodenbrood. Item, Tho. Feersel, nop. 't overbrengen vande eroveringhe van Enschede, 3 L. — It., vande eroveringhe van Oldenseel, 6 L.

Schenkelwyn:

- Juny 14. Gr. Jehan van Nassauw, 36 quaert.
 July 31. Sekere Engelsche comedianten, voor hore speelen opten stadhuuse, 8 q. Fransche wyns.
 — 26. Den rectoer met de meesters van S. Hieronymus school, ende de studenten, die geageert hadden de *historie van Judith ende Josepho*, 17 L. 10 sc.
 Nov. 21. Jor. Jo. van Suylen ende joffr. Agnes van Renesse vander Aa, op haer feest vande bruiloft, 48 quaert.
 — 23. Jacq. vander Wal, 12 quaert.
 Dec. 12. Rych. Coopmans, weert in 't *Poortgen*, geschonken mr. Ja. Basilio, dien. des Godel. Woords ende gecommitt. der stadt Bergen op Zoom, 6 quaert.

Nic. de Kemp, ingenieur. Item, Nic. de Kemp, ingenieur, op 't rapport vd. gecommiteerden, voor syne vacatie ende moeyten, gehadt ende gedaen in 't maecken vande caerte, waernaer het bolwerck achter S. Marie soude werden gemaect, oock opsicht te nemen, dat de fondamenten van dyen wel geleyt, ende de wallen wel ende nae behoren worden opgetoghen, 60 L.

Glasen. Item, Reyer van Syll, glasmaecker, gestelt ende nye gemaect 2 nywe glasen opten huuse van Drakenborch, myn heer van Suylen van stadswegen geschoncken, 14 L. — It., Ger. van Diemberbroec, opten huuse van Montfort gemaect 2 glasen, mit stads wapen, den fryhere van Petersum geschoncken, 18 L.

1598. —

Caerte vd. Armada. Item, Henr. Jansz. Verstraten, voor een caerte, ofgeseth met silver ende gout, etc., vande Spaensche vlote des jaers 1588, hangende inde raetkamer, 10 L.

Subsidien ende recognitien. Item, Seger van Coninxbergen, tot een vereeringhe voor seker boeck, by hem deser stadt gepresenteert, 25 L. — It., Jor. Jo. van Huchten-

broeck, van penningen t'oncost gehadt ende verschoten opte reyse aen syn Excell., omme te vercrygen tot predicant alhier Ja. Basilius, staende tot Bergen op Zoom, 52 L. 18 sc.

Schenkelwyn:

- Apr. 17. Den jongen Prince van Oraengien, syn Excell. vrouw, moeder ende den baron van Mongelant, 36 quaert.
 Juny 9. Den ambassadeur vanden forst ende hertoghe Karel van Zweden, 24 quaert.
 — — Den rectoer van S. Hieronym. school, als by hem gedebourseert van sekere wynnen Magdalene, nae 't ageren der comédie gedroncken, 20 L. 2 sc.
Gestoelte. Item, Dire Gysbertsz. v. Brouckhuysen, een gestoelte gemaect inde Domkerke, daer die voorsanger ende anderen inne sitten, 18 L.

Glasen. Item, Reyer van Syll, gemaect 2 nye glasen ten huuse van Jor. Jan van Huchtenbroeck, tyde deser rekeninghe eerste burgermeester, hem van stadswegen geschoncken, 24 L. — It., denzelven, gelyke twe glasen, geschonken heer Jor. Max. van Baexen, heer tot Coninxvry, Hermelen, etc., 16 L.

1599. —

Henr. Both. Item, Ger. Both, wt sake syn vader sal., mr. Henr. Both, $\frac{1}{2}$ jaer als meester busschut heeft gedient, 10 L.

Recompense. Item, Jo. Antonii, dienaer des Woords, tot Westbroeck, voor de dedicatie v. een boeksken, geintituleert: *der waerheit onderwys*, 12 L. — It., Mart. Everhaert, die Chronycke van Switserland, den rade gepresenteert, 25 L. — It., Lodewyc van Haeften, boeodrucker tot Leyden, voor verscheyden almanacken, verciert met de wapenen der 17 provintien, den rade gepresenteert, 8 L. 5 sc. — It., voor de eerste tydinghe van 't overeren der stede Wachten-donck, 3 L.

Schenkelwyn:

Fbr. 4. Graaf Lodewyc van Nassouw, 36 quaert.

Fbr. 4.	Bartholo. Kelle, gesant vanden Ko. van Schotlant, 12 quaert.	Magdal., 1600, geageert hebben, 50 L.
— —	Den gr. van Norththumberlant ende Grey, 48 quaert.	Spt. 22. Den gouv. van Calais le Sr. de Fiques, 1 aem Ryns. wyns.
— —	Hans Ernst, furst ende prince van Anholt, grave tot Ascanyen, 12 q.	— — Aelb. Foeck, raet van state, neffens syn princ. Excell., 6 quaert.
— —	Jo. Luntius, rector, die schoolmeesters ende studenten geschonken die	— — N. de Gruyter, hofmeester vanden grave van Hohenlo, 6 quaert.

 II. UIT DE XVII. EEUW.

1600. —

Mr. James Nelthorpe. Item, mr. James Nelthorpe, chirurgyn, voor een half jaer pensie, hem verschenen 1 Mey 1601, soe hy den 1 Mey 1591 is aengenomen geweest, als een expres chirurgyn op de voorsz. pensie, die hem van nu voortaan ofgeseyt is, 36 L.

Mr. Marcellis van Oort. Item, mr. Marcellis van Oort, architect, over 7 maenden, etc., van welken dienst hem de raet verdragen heeft, continuerende hem niet te min inde woninghe v. *Manenborch*, gratis, hier 89 L. 10 sc. 3 d.

Mr. Peter Wyborch. Item, mr. Peter Wyborch, organist, een jaer gagie, versch. Vict. 1601, etc., wiens acte geordonneert is geweest 21 Apr. voorsz., oock te visiteren, omme te besien, off men dese gagie niet en soude mogen het capittle vd. Dom te laste leggen, hier 60 L.

Dr. Putius. Item, doctor Putius, een half jaer gagie, versch. den 15 Mey 1601, 62 L., aengenomen 7. Nov. 1597, welks dienst hem ook van nu voortaan of is geseyt geweest, 62 L. 10 sc.

Bibliotheek. Item, Helias Henricxsz., coster ende conchiere van S. Jans, voer een jaer gagie, versch. Paeschen 1601, voor den dienst, die, etc., voor het bewaren ende reinigen der boucken vd. librye vd. stadt aldaer gestelt, welke dienst hem, als anderen off is geseyt is geweest om reden, van dat de raet, 27 Apr. 1601, resolveerde, om de gemeente soo veel

mogelyk te minder te beswaren, tot vyndinge deser stads quote inde redemptie des huysgelts ende voorts in 't extraord. ten oorloghe, hier 62 L. 10 sc.

Carol. Clusius. Item, doctor Carolus Clusius, drye rosenobels geschonken voor seker *herbarium*, die hy den rade hadde gepresenteert, 25 L. 10 sc.

Rynberg veroverd. Item, voor het brengen der brieven vd. raetsheer Foeck, van 't eroveren der stadt Rynberch, 10 L. — It., de trometer van syn Excellentie, tot bodenbroot voor het brengen der tydinge van 't eroveren der stadt Rynberch, 12 L.

Genealogie vd. huysse v. Nassaw. Item, Peter v. Dyck *c. suis*, voor de groote caerte, by heml. deser stadt gepresenteert, inhoudende de genereuse genealogie ende afcomst vanden huysse van Nassau ende alle victorien by syn Excellencie geobtimeert, 25 L.

Geschut. Item, Henr. van Aelten, huschutmr. ende gieter, heeft gegoten, volgens acte 's raets, 6. Oct. 1600, 2 halve cortouwen, weg. d'eene 4995 pont, d'andere 5050 pont, van ieder hond. pont te gieten 50 L. 10 sc., belop. 510 L. — It., noeh voor de knechten ende de armen, 12 L. — It., ende dat hy voorts gegoten heeft aen een geheele cortouwe, een *Dolphyn*, daervoor hy bedongen hadde, het stoff daer inne gerekent, 50 L. Ende alsoe 't cooper vande bussen ende haeccken, hem onder anderen mede geleyvert tot

het gieten vande voorsz. 2 halve cortouwen, was geel cooper, dat hy nyet heeft connen verbesighen, maer root cooper, 't welk ter selver tyt coste 42 L., ende het geel maer 22 L., waeromme hem by accoort daer voor oock is toegeleyt eens 75 L., compt alhier 687 L. — It., Aert van Leeuwen tot vervorderinghe vande restitutie derselver halve cortouwen, met de dependentien vandyen, anno 1581 geleent de gedepp. vande Vriesche Ommelanden, 30 L.

Jo. Antonii, predicant. Item, Henr. van Helsdingen, an costen gehadt inde reyse naer Harderwyck ende omleggende plaetsen aldaer, omme t'inquireren opte feyten, daermede een Henr. Jansz. gediffameert hadde Johannes Antonii, dienaer des Woorts te Westbroec, 43 L. 17 sc. 6 p.

Stads-glasen. Item, Ryer van Syll, een groot glas met het wapen vande stadt, daermede die stadt vereert heeft die vanden weeshuyse inde Regulierskerk, 110 L. — It., denselven, een ander groot schoon glas, daerinne nyet alleen 't stadts wapen, maer oock alle de particuliere wapenen vande geheele magistraet gestelt syn, ende geschonken in S. Jacobs kerke, 190 L.

Schenkelwyn:

Fbr. 23. Den hr. v. Chatillon, gr. v. Colligny, admiraal v. Guyenne, gouv. v. Montpellier, colonel, 18 quaert.

Mey 25. Dr. Helias v. Oldenbarnevelt, pension. van Rotterdam, 6 quaert.

July 28. Dr. Paul Merula, profess. tot Leyden, 6 quaert.

— — Wilh., paltsg. by Rhyn, hertoch in Beyeren, 48 quaert.

Spt. 11. Furst ende here Ulrich, erven zu Norwegen, hertoch tot Sleyswyck Holsteen, mit oock den welgeb. hr. Phil., gr. tot Hohenloe, 54 q.

Nov. 2. Burgermeester Kegeling vd. Goude, 9 quaert.

— — Phil. Ram, voor 21 q. Frans wyns, byde scholieren van S. Hieronymus tot syn huys gedronken, Jacobi 1601, 10 L. 10 sc.

1601. —

Pieter Bor. Item, Corn. Quint, silversmit, heeft gemaect een schoone silvere cop, wgende 110 loet ende 7 engels, omme met deselve te vereeren mr. Peter Bor, rentmr. van Noort-Hollant, ende dat voor sekere boeken, daermede hy den raet voorsz. vereert heeft, 185 L. 7 sc.

Hertoch van Nevers. Item, Dirck v. Boteycken, van teringe byde regierders deser stadt, mit den burgermeester Kegelingen, enige vande gedeputeerden vande staten ende den secretaris Ledenberch, als oock van een vaetgen wyns, houd. 1 aem ende 21 quaert, daermede dese stadt syne Excell. den hertoghe van Nevers beschoncken heeft.

Ambassadeurs van Sumatra. Item, Spt. 1, de heren ambassadeurs vanden grootmachtigsten Koning van Achyen in Sumatra, mitsg. den heeren gecommiteerden der Oost-Indische compagnie van Hollant ende Zeelant, 48 quaert wyns, 52 L. 16 sc.

Recompense. Item, Henr. Caesarius, dien. des godel. Woorts alhier, geschonken voor seker boeksken, den rade gepresenteert, 18 L. — It., Henr. Mouthaen, van sekere *carmina*, die hy den rade deser stadt heeft gededicceert gehadt, 10 L. — It., Mart. Soest, statenbode, heeft overgebracht vande H. stat. gen. aen de staten ende stadt van Utrecht, missive, inhoudende die eroveringe der stadt Grave, 6 L.

1602. —

Sayetwerkers. Item, Ferdinande Gersiere *cum suis*, sayetwerkers, ten respecte vande oncosten, gedaen in 't solliciteren ende versoucken, om 't voorsz. handwerk alhier opte rechten ende byden rade om redenen ofgeslaghen, 12 L.

Conink van Marocco. Item, Mulle Bamet, sone van Mulei Mahomet, Coninck van Marocques, tot reysgelt, 3 L.

Schenkelwyn:

May 8. De ambassadeurs vande Co. Maj. van Englant, 57 L. 12 sc.

- Spt. 9. Den hert. v. Nemours, den markgr.
van Quemire, 48 quaert.
Nov. 3. Heer Simon, grav. vd. Lip, 48 q.
Dec. 7. Jo. v. Santhen ende Jul. v. Eisinga
vanden raet van state, 24 quaert.

Bibliotheek. Item, Augustyn Jansz., in 't
choor v. S. Jans kerke, gemaect een casse,
daer de boucken van sal. mr. Evert vd. Poll
in gestelt syn, 56 L.

1603. —

Silverwerck. Item, Jan Bogaert, goutsmit,
3 silvere schalen, by hem ten behoeve deser
stadt aen den secretaris Leerdam geleverd,
ende by dezelve aen de personen, den rade
wel bekend, wtgereikt, 207 L. 10 sc.

Caerte. Item, Henr. Jansz. Verstraten,
boeckdrukker, voor de caerten, inhoudende het
perfecte contrefeytsel deser stadt Utrecht, 100 L.

Ambassadeur v. Venetien. Item, den am-
bassadeur van Venetien, met syn byhebbende
familie, op Arnhem gevoert, 18 L.

Enghelenburch. Item, Robb. Segerman,
coperslager, dry copere vanen of wimpels met
3 cassiodomen, daerop deselve spelen, gele-
vert opten gerechte v. *Enghelenborch*, 10 L.
12 sc. — It., Corn. Henriksz., gerepareert
't gerecht v. *Enghelenborch*, buyten Tolle-
steech, 60 L.

Bibliotheek. Item, Jo. Claesz. v. Leerdam,
secret., verscot. aen God. v. Kesteren, Ceuls
schipper, die de boecken van Jor. Edmond v.
Bucchel, van Colen hier getransporteert heeft,
88 L. 10 sc. — It., Joost Elsevier, boek-
verkoper, deser stads burger, in betalinge van
verscheyden stucken ende *opera*, die hy in
de bibliotheque ande opsichters derselve ge-
leverd heeft, 128 L. 14 sc. — It., Helias
Lambalch, opsichter vd. biblioth., voor moey-
ten ende vacatien, by hem inde selve biblioth.
gedaen, 11 L. 10 sc.

Stadthuys. Item, Willem Colyns, steen-
houwer, gemaect een frontespies, ende daer-
onder het stadswapen, ende hetselve gestelt
opder stads husinge, opte plaets, onder het
horologie, 23 L.

Schenkelwyn:

- Fbr. 26. De baronesse vr. v. Cruningen, 9 q.
Mey 12. Will. Lodewyck, graef tot Nassauw,
Catzenelenb., Vianden, ende graef
Ernst Casimir, gr. zu Nassauw, 48 q.
Jun. 22. Will. vd. Does, 9 quaert.
Spt. 5. Furst Ernst, marcgr. zu Branden-
burch in Pruissen, 48 quaert.
Oct. 3. Nicolao Molino, ambass. vande Srie
van Venetien, 36 quaert.
Dec. 10. Heer Heerm. Verhell, drossaert tot
Wageningen, 12 quaert.

Schavol. Item, mr. Lambert Ysbrantsz.,
volg. een bestek gemaect een nieuw scavot,
90 L.

1604. —

Gratificatien. Item, Jacob Fransz. van
Coortgeen, alsoe hy den rade sekere chro-
nykgen van 't Sticht van Utrecht gepresen-
teert ende gededicieert heeft, 36 L. — It.,
mr. Aernt van Bucchel, ten behoeve vande
E. Carolo Clusio, voor sekere bouck, by den-
selven den magistraet deser stadt gededicieert
ende gepresenteert, 24 L. 18 sc.

Bibliotheek. Item, Joost Elsevier, boec-
vercoper, deser stadt, in betalinge vande *opera*
Senecae hyde gecomit. here den scholarchen
deser stadt, ten behoeve derselver stadt van
hem gecoft, 10 L. 10 sc. — It., Helias Lam-
balch, voor syn extraord. diensten, benevens
inde bibliotheque deser stadt, in 't maken vd.
Catalogum der nagelatene boucken, by wylen
Jor. Hubrecht van Bucchel nagelaten, 18 L.

Kerksaken. Item, Aernt vande Sande,
neffens Jo. Wtenbogaert, sekere reyse gedaen
op Haerlem ende Leiden, om te bevoor-
deren enige ministers ten behoeve vande kerke
alhier, 64 L. 7 sc. — It., reyse ten fyne
voorsz. op Dortrecht, 32 L. 10 sc. 6 d. —
It., gelyke reyse, neffens Caesario, op Rot-
terdam, 61 L. 8 sc. — It., Jo. Schade, scho-
laster ten Dom alhier, voor de kosten ende
moeyten, voor het logeren ende accomoderen
te synen huysen vd. heer Adrianus vd. Borre,
Jo. Matthysius ende Jo. Dibbetius, bedienaers
des H. Evangelii der stede Leyden, Haerlem

ende Dordrecht ende anderen, gedurende heurl. residentie ten huysse des heren scholasters, 400 L. — It., Bernt Wtenenghe, secret. vanden gerechte, vande onkosten ende moeyten in 't accepteren, accommoderen ende tracteren vd. personen des Ew. Johans Wtenbogaerts, hofpredicant synder Excellentie, langer als den tyt van twee maenden de kerke Christi ende derselver gemeente alhier gedient hebbende, 236 L.

Anto. Wyborch, organist. Item, Anto. Wyborch in plaetse syns vaders aengenomen tot organist. — It., Mich. van Oort, aengenomen als vyfde stadstromper, in plaets van mr. Pieter Wyborch.

't Huys ter Woude. Item, Voor de eerste tydinghe vande eroveringhe van 't huys ter Woude, 6 L.

Schenkelwyn:

Apr. 11. Gr. Hendr. Frederik van Nassauw, gen. vd. cavallerie der vereenichde Nederl. provintien, 48 quaert.

July 6. Mr. Elbrecht vd. Vere, pensionaris der stad Amsterdam, 6 quaert.

Aug. 1. Jor. Karel v. Arnhem, hr. v. Kernhem, raet des forstendoms Gelre, 12 q.

Oct. 29. Den hr. Will. Adriaen de Hoirnes, heer tot Kessel, gen. over de artillery der vereenichde Nederlanden, bruydegom, mitsgaders joffr. Elisabet vd. Meern, bruyt, 48 quaert rynwyns.

Executie. Item, mr. Lambert Ysbrantsz., in 't executeren alhier vande vrouwpersonen, vande Vaert hier gebrocht, 't scavot opgerecht ende weder ofgebreken, ook den pael opter Vaert gestelt, ende 't kynt doen snyden, 12 L.

1605. —

Horologie op't stadhuis. Item, Lamb. Laurensz., horologiemaker, het horologie op deser stads raethuys staende, eensdeels verniewt ende voorts gerepareert, 150 L.

Gratificatie ende subventie. Item, Jan Melisz., boecverkoper, de *oratie* by syn Maj. v. Engeland inden parlement gedaen, naer voorgaende translatie in duytscher sprake, gepre-

senteert, 25 L. — It., Otto van Hellen ende Lamb. Han, gecommiteerd. der stede Oetmaersen, 36 L., daermede deselve stad hyden rade alhier vereert is geweest, 36 L.

Bibliotheek. Item, Gerit Jansz., boekverkooper, vande *Opera Caesaris Baronii*, by den here scholaster van hem gecoft ende in de bibliotheque S. Jans geleverd, 66 L. — It., Joost Elsevier, boecverkoper, vande *Opera Rob. Bellarmini*, ter plaetse voorsz. geleverd, 5 gl. 6 st. — It., Jor. Lamb. Canter, vande *Inscriptiones Romanas Scaligeri et aliorum*, by syn Ed. ten behoeve deser stadts bibliotheque S. Jans voorsz. gecoft, 30 L. 10 sc. — It., Henr. van Helsdingen, in remboursement v. gelyke penningen, om tot Leyden te copen *Eusebium ex editione Scaligeri*, 10 L. 6 sc.

Wtenbogaert. Item, Allert van Helsdingen, in sekere reyse gedaen op 's Gravenhage, om te beroupen ende te versoecken den persoon van Joannem Wtenbogaert, 167 L. 15 sc.

Schenkelwyn:

Mey 10. Henr. Frederik, gr. tot Nassaw, Catzenellenbogen, Vyanden, gen. der calvallerie, 36 quaert.

Aug. 23. Speenhovius, met syn mededienaers, 6 quaert.

1606. —

Uurwerk met wekker. Item, Jan Jansz., om een uurwerk, met een wecker by hem opte Buurkerktoorn aenden trompetsteker ofte courwachter geleverd, 17 L. 12 sc.

Stoel voor een impotente. Item, Mathys Lubbrechts, stoelmaker, voor sekere stoel voor een impotente man, met naem Henr. Rycksz. van Dalen, 9 L. 9 sc.

Architect. Item, Adr. Bom, 5 Mey 1607 gereyst aen mr. Lieven N. architect te Haerlem, 5 L. 4 sc.

Schenkelwyn:

Jan. 17. Gr. Henr. van Nassauw, gener. der cavall., 36 quaert.

Juny 2. Helias de la Place, heer tot Russy, ambass. van syne Maj. van Vrankryk, 48 quaert.

Juny 15. Prince van Geneville, 36 quaert.
Dec. 28. Symon van Veen, adv. fiscael vande
graefelykh. v. Hollant, 9 L. 8 sc.

1607. —

Stads-doctor. Item, mr. Henr. Sael Wten-
engh, med. doctor, voor den tyt van acht
jären aengenomen, om dese stadt ende de ge-
meente derselve als medicus, in 't gunt men
hem van doen sel hebben, te dienen, dat
ook hy gestadelyken binnen dese stadt sal
moeten blyven resideren, onaengesien off hy
hierentusschen, syne conditie soude moghen
ofte kunnen verbeteren, dat hy ook nyet en
sal vermoghen, wter stadt te reysen voor
langer als eene nacht daer uit te blyven, an-
ders dan met consent van myn heren de bur-
germeesters inder tyt. Ende oft gebeuren
mochte, dat hy langer met consent als voren
wtbleef ende middelretyden syn presentie bin-
nen dese stadt gerequireert werde, dat hy,
daervan verwitticht synde, alles postponeren
sal moeten, ende dadelyk overcomen. Eyn-
delyk, dat hy lopende de aenneminghe voor
visiteren, yedermael nyet meer sal moghen ey-
schen, als van prelaten ende die van quali-
teit, heren ende vrouwen genoemt werdende,
twaelff staver, ende van minderen staet sess
stavers, over een jaer pensie, verschenen
Martini 1608, 250 L.

Prince v. Moldavie. Item, Jac. Joachimsz.
Koos, passamentier, ten behoeve van sekere
prince wt Moldavie, vd. Turck wt syne landen
verdrven, als myn Ed. heren vd. rade wt syn
overgegeven bescheyt, mit verscheiden attes-
tation gebleken is, behandicht tot subsidium v.
denselven prince, soe hy hem vertalende was,
thien nyw nobels, bedraghende 88 gl. —
It., Guillaume van Cauwenberch, herbergier
in Twystraet, vande oncosten ende teringe,
by den prince voorsz. met syn gevolch, tot
syn huysse gedaen, tyde hy binnen dese stadt
geweest is, middel welke by den voorn. Koos
als in die landen verkeert hebbende, belast
is geweest, denselven prince te ondervragen,
16 L. 14 sc.

Poolsch graaf. Item, Will. vd. Kemp,
ten behoeve van seker Poolsch graaf, by den
Turck inde gevangenis geweest synde, syn
gesicht verloren hebbende, 17 L. 12 sc.

Globen. Item, Henr. Jansz. Verstraten,
boecvercoper, van twee globen ende een caert-
boek, by hem door last vande scholarchen
in de bibliotheek S. Jans geleverd, 65 L. —
It., Henr. Jansz. voorsz., van 2 pavillioenen
van Spaens leer, over die twee globes by hem
gemaect ende geleverd, 8 L.

Stempels. Item, Lodewyck Vuysting, gout-
smit, de stempels, daarmede de lakenen, die
op de segelcamer gebracht worden, gesegelt
worden, gesneden, 18 L.

Kunst van springen. Item, Margaretha v.
Gelinchuysen, voor 6 quaert ryns wyns, ge-
tapt voor sekere springer, syn kunste v. spring-
en, volteren ende anders voor myn heren
de regierders deser stadt inde stadts raetcamer,
den 19. July 1608 gedaen hebbende, 7 L. 16 sc.

Kerkzaken. Item, Allert van Helsdingen,
voor sekere reyse op Arnhem aenden kerken-
raet ende regierders, om te beroepen D. Ja.
Bruno, bedienaer des Heil. Evangelii, 107 L.
14 sc. 6 p. — It., Henr. Gerbrantsz., boec-
vercoper, van een Bybel ende Santloper, by
hem in 't heil. Cruysgasthuis geleverd, 8 L. 6 sc.

Schenkelwyn:

Fbr. 21. Enno, gr. v. Oostvrieslant, 57 L. 12 sc.
Juny 6. Gr. Henr. Frederick, mitsg. syn Gen.
gr. Hans Ernst van Nassauw, 54 q.

1608. —

Bibliotheek. Item, Helias Lambalch, als
bewaerder vande bibliotheek in S. Janskerk,
5 L. 8 sc., ende dat voor een stoccken, on-
der ende boven met silver beslaghen, in for-
me als de deurweerder van 't hof is hebbende,
by hem met consent des raets doen maken ende
gebruiken jegens dengenen, die enigh insolent-
tie ofte moedwilligheit soude willen gebruyken
inde voorsz. bibliotheque, 5 L. 8 sc.

Abra. Blommert. Item, Abra. Blommert,
voor een jaer huur vande schure, achter de
huysinghe van Henr. de Roy, 60 L.

Gieters. Item, Tho. van Ryssen, van al-
sulke gieters, als hy in den brant aen den
Steenwech heeft geleverd, ende achtergebleven
syn, etc.

Schenkelwyn:

Den heer Noell. Carron, hr. tot Schonewall,
agent der heren stat. generael by den Co.
van Groot-Brittannie, 18 quaert.

De gecommiteerd. vande Engelsch wollen la-
kencopers, genaemt *de avanturiers*, resi-
derende tot Middelburch en alhier gecomen,
van stadswege geschonken 36 quaert.

Charles de Nielles, ten respecte van sekere
diensten, 4 L. 16 sc.

1609. —

Commotie. Item, Jo. Justus van Ryssen-
borch, heer tot Rysenborch, $\frac{3}{4}$ jaer pensie,
als eerste burgermeester van Remigii 1609 tot
21 Jan. 1610, tot denselven daghe voor sekere
opgeresen beroerte, de gemeente den magistraet
afgesteld, andere in derselver plaetse opgewor-
pen hebbende vanden 28. April 1610 tot Rem-
igii daeraen volgende, ten welken daghe die
opgeworpen magistraet by syn Gen. gr. Ernst
van Nassouw met de Mo. Heren raden van state
der vereenichde provincien, door expres ende
speciaal bevel der edele heren staten generael
ende syn princelyke Excellencie weder afge-
stelt, ende de voorg. heren ofte magistraet in
haer oude possessie gestelt syn, 56 L. 5 sc.

Craen. Item, Maurits Splinter, die craen
geverft, de appel, daerop staende, vergult,
ende voorts gegrout heeft, 28 L.

Wtenbogaert. Item, Volkert Both, in seke-
re reyse neffens Speenhovio, op 's Gravenhage,
omme by leeninghe vd. kerkenraet aldaer te ver-
souken den heer Wtenbogaert, 63 L. 11 sc.

1610. —

Kerkzaken. Item, Volk. Both, verschoten
in sekere reyse by syn Ed., de heren Wten-
bogaert ende Taurino tot Rotterdam ende Bloos-
wyc, omme te versoeken den persoon vanden
heer Episcopio, aldaer tot Blooswyc staende,

192 L. 13 sc. — It., Volk. Both, neffens
Speenhovio op 's Gravenhage, omme voor se-
kere tyde aldaer vanden kerkenraet te versoe-
ken Wtenbogaert, 37 L. 9 sc. 6 p. — It., Corn.
de Goyer, ten behoeve vande wed. van sal.
Frans Gerritsz. Wtenbogaert, voor de kosten,
die sy gehadt heeft in 't logeren ende accom-
moderen den persoon vd. Erw. D. Jo. Wten-
bogaert, bediender des Heil. Evang. te 's Gra-
venhage, 288 L. 16 sc.

De jonge Canter. Item, Bastiaen de Rid-
der, bewaerder deser stads huysinghe, voor 't
missen ende derven syner bovencamer, daer
de jonge Canter op geseten heeft, 17 L. 18 sc.

Schenkelwyn:

Marcelis van Oort, ten behoeve vd. Ew. ende
Godsal. D. Adriano vd. Borre, bediener
des Heil. Evang. tot Leyden, 6 kan.

De vrouwe Anna van Lydekerke, grav. van
Huyst, etc., 4 kan.

Jo. Ja. van Duvendoorde, heer tot Opdam,
admirael van Hollant ende gecommiteerde
vande staten generael, 6 kan.

Jo. van Golstein, rechter tot Arnhem, ende
Veluwsome, 6 kan.

Mr. Dirck van Barckel, adv. fiscael et Jo. van
Dalen, griffier vd. crygsraet, 5 kan.

1611. —

Bern. Fumerius. Item, Bernardo Fumerio
v. Leeuwaarden, historyschryver, voor de dedi-
catie vande chronycquen van BECA ende HEDA,
mitsgaders voor het leveren van noch 6 exem-
plaren vande selve chronycquen, 50 L.

Kerkzaken. Item, Domino Ja. Taurino,
bed. des Heil. Evang. alhier, gedebourseert in
sekere reyse op Delf, tot beroepinghe ende ont-
slaginghe vd. persoon Dni. Isaäci, tot Noor-
wyc staende, 98 L. 6 sc. 6 p. — It., D. Tau-
rino, uts., op 's Gravenhage, om te versoeken
prolongatie van tyt voor den heer Wtenbogaert,
alhier voor een tyt geconsenteert te moghen
blyven, 17 L.

Schenkelwyn:

Jo. Goch, raet van stat., Barckel, advocaet
fiscael, etc., 12 kan.

Overste lieut. Blasius v. Dyckenburch ende Dr. Franciscus Groesman, syndicus, beyde van Bruynswyc ende Zach. Rolingh, burgermeester aldaer, 8 kan.

Rochus van Honraet, raet inden hoghe raet v. Hollandt ende Jo. Basius, rekenmr., mitsg. Barn. Faille, dienaer des Heil. Evang., 27 L. D. Leon. Voecht, raet inden hoghen raet van Hollandt, 6 L.

Do. Sebastiaen Dammannus, bed. des Heil. Evang. te Sutphen, mitg. D. Antho. Thysius, professor Theologiae tot Harderwyck, 12 L.

1612. —

Maeltyt. Opten 12. Spt. 1612, hebben de heren regierders deser stadt, ten huysen van mynhere van Suylen doen bereyden een eerlyke maeltyt, daerop van stadswegen beroupen, ende te gast genoeyt ende gecomen syn geweest, de heren: van Oldenbarnevelt, hr. vd. Tempele, mitsgaders synre E. kynderen ende andere Edellyyden, den here Cecylle, den commandeur Ogle, ende meer andere heren vd. gerechte, van welke maeltyt die costen belopende syn geweest 380 L. 9 sc. — It., mr. Ger. Croesen, in betalinge van alsulke teringe, als by myn Ed. heren die regierders deser stadt ende verscheyde gecommiteerden des raets, tot synen huysen gedaen syn, ooc vande wyn, die hy laten volgen ende gesonden heeft opten huysen *Abcoude*, jegens die byeencomste met die regierders van Amsterdam, aldaer, als oock ten huysen van mynh. v. Suylen, opte maeltyt vanden hr. van Oldenbarnevelt ende voorts andersins, ende dit al sedert 11. Juny 1612 tot den laetsten Dec. 1613, 354 L. 5 sc.

1613. —

Caerten. It., Marcelis v. Oort, 33 L. 8 sc., wt sake van verscheiden caerten van landen ende erven, mitsg. afmetingen van werken, by hem ten dienste deser stadt gemaect ende gedaen. — It., Henr. Jansz. Verstraten, boecvercooper, 6 L., wt sake van een caerte der

stadt Utrecht, daermede de heer Wtenbogaert van stadswegen is vereert.

Wtenbogaert. Item, Dno. Jac. Taurino, bed. des H. Ev., 36 gl., in plaets van een half aem rynse wyns, ende daervoor de oncosten by hem gedaen over het tracteren vd. heren Wtenbogaert ende Sim. Episcopio, professor tot Leyden, etc.

1614. —

Caerte. Item, mr. Marcelis van Oort, 15 L. 5 sc., vandat hy verscheyde nye gemaecte straten heeft afgemeten, oock met die heren gecommiteerden vd. stadt geweest is t'Abcoude, den wech, streckende op Diemermeer, gemeten, ende daeraf een caerte gemaect heeft gehad.

1615. —

Stempels. Item, Lodew. Vuysting, seghelsnyder, 38 L., wt sake hy tot avancement vande lakenneeringhe ende ververey, deser stadt gesneden heeft thien stempels.

Pestmeester. Item, mr. Ernst vd. Waell, aengenomen tot pestmr., 50 L. vande oncost. in 't opbreken ende transportereren van syn familie, van Amersfoort binnen deser stadt, etc.

Schenkelwyn:

Jo. Alb. van Schagen, hr. tot Borchhoorn ende raet ter admiral. te Amst., 8 kan.

Jor. Rein. v. Brederode, baron v. Westénberch, heer tot Veenhuysen, presid. vanden hoghen raet van Hollandt, 18 quaert.

1616. —

Wapensnyder. Item, Bastiaen de Ridder, wapensnyder, 4 L. 16 sc., wt sake hy de busen vande boden deser stadt vermaect ende geelumineert heeft gehad, etc.

1617. —

Subventie. Item, de gecommiteerden vande stadt Grabaw, gelegen in 't hertochdom van Meckelenborch, door last des raets behandicht

een dubbelde ducaet, 8 L. 2 sc., ende dat tot subventie van het weder opbouwen haerlyuder stadt voorsz., jammerlycken door den brant vernielt.

Trompers. Item, Ja. v. Schendel, 30 L. 12 sc., wt sake van alsulke wyn, als hy den samentlicke stadstrompers opten omtocht vd. schutterye gespuelte hebbende van 1617 tot 1618 laten volgen hebbende.

1618. —

Stads-werk. Item, Pet. Segerman, schilder, 111 L. 16 sc. 9 p., van geleverde materialien ende arbeidsloon, in 't witten ende affsetten der stads raethuis, secretarie, wachthuys opde Nuede ende voorts het nieuw gemaecte werck inde Wittevrouwenpoort. — It., Dan. Verheyden ende Pet. Segerman, 50 L. 16 sc. 9 p., vandat sy de nieuwe werken vande Wittevrouwen- ende Weertpoort affgeset ende vergult hebben gehadt.

1619. — et 1620. —

(Leveren voor ons doel niets merkwaardigs op).

1621. —

Will. v. Straten. Item, mr. Willem van Straten, der medicynen doctor, 100 L. voor een jaer tractement, syn Edele als professor inde anatomie in S. Pieters kerke alhier, verschenen in Juny 1622, volgens d'instructie daerop gemaect ende in 't stads resolutie-boec geregistreert, 11 Juny 1620.

1622. —

(Als de jaren 1619. — et 1620. —).

1623. —

Caerte. Item, Jan Amelis Paddenburch, boecvercoper, 10 L. 2 sc. 6 p., wt sake van alsulke boeken, caerte, als andersins, als hy tyde deser rekeninghe geleverd heeft.

Fransche schoolmeester. Item, Jan Block, in 't poortgen, 27 L. 14 sc., voor teringe tot synen huysc, 26 Jun. 1624 tot 29 Jun. daerna gedaen by mr. Dan. v. Waterryck v. Dortrecht, by de vroetschap deser stadt op het rapport van haer gecommiteerden, voor den tyt van 6 jaren aengenomen tot een francoysch schoolmeester ende geaccomodeert in 't convent van Abramdolen, gedefroyeert als voren.

1624. —

Ja. Perreus, organist. Item, in de vorige rekeninghe, onder het capittel van ordinaris uitgaven, werden gebracht 60 L., die mr. Ja. Perreus als organist inde Domkerke te genieten plach, dan alsoe dese plaets tyde deser rekeninghe vacant is gebleven, hier *memorie*.

1625. —

Gerbr. Anthonisz., organist. Item, Mart. Jansz. v. Antwerpen, ende dat van wegen Gerbrant Anthonisz., gewesen organist inde Domkerke, ende als nu wter stadt op een ander metter woon getrokken synde, 60 L., vandat hy, Gerbrant, gedurende den tyt van een geheel jaer, voor ende na de predicatie op 't selve orgel heeft gespeelt, blykende by requeste, daerop gestelde ordon.

Jor. Jacq. v. Eyck, beyermeester. Item, Jor. Jacques v. Eyck, die hyde vroetschappe deser stadt, den 3. Jan. 1625 by provisie jaerlix toegevoecht is de somme van 100 L., ende dat voor de diensten, die hy is doende in 't spelen van 't klein werck op de Domkercke, ende oversulcx hem alhier betaelt een jaer, tyde deser rekeninghe, blyck. by extract autentique.

Sackeboet. Item, Mich. v. Noert, een van deser stads trompers, 8 L., wesende 't gunt by hem verschoten was, voor het repareren ende vermaken v. een sackeboet, deser stadt competerende.

1626. —

Alew. de Vois, organist. Item, Alewyn de

de Vois, organist inden Dom, 200 L., vandat hy, de Vois, een jaer, voor ende nae de predicatie op 't selve orgel heeft gespeelt.

Cussens. Item, Jan van Bronchorst, glaszchryver, 42 L. 11 sc., voor verscheyden teykeningen, daernaer den tapytwerker de kussenbladen heeft gemaect. — It., Jan Hermansz. van Hoboken, 432 L., voor 36 tapyt-cussenbladen, yder blad 12 L., deser stadt geleverd. — It., Ger. Ruys, 30 L. 16 sc. 3 p., voor nieuw gemaecte cussens. — It., Ger. Ruys, 276 L. 19 sc., voor het maken v. 36 nieuwe cussens metten bellen, veren ende andere materialien daertoe. — It., Jan Hermansz. v. Hoboken, 54 L., voor 6 tapyten cussenbladen, yder 9 L., der stadt geleverd ende by de vroetschap vereert den huismrs. ende broeders van S. Jobs gasthuis.

Sonnewysers. Item, Ja. Simonsz. Mode, 196 L. 6 sc., voor 5 copere sonnewysers, ts. wegende 194 pont, 't pont 19 sc. — It., Gysb. Henricksz., smith, 38 L. 14 sc. 6 p., arbeysloon, in 't hangen vd. voorsz. sonnewysers. — It., Harm. van Honthorst, 20 L., wt sake hy de 5 sonnewysers op copere platen geschildert heeft, alse, de ronde sirkelen root ende de aanwysende letteren swart, ieder tot 4 L. — It., Nic. Bar, horologiemaker, 66 L., wt sake van het stellen vande 5 voorsz. sonnewysers. — It., Jan Henriksz., timmerman, 9 L. 8 sc., verdient aen de 5 sonnewysers.

Schilderwerk, etc. Item, Willem v. Capel, 120 L., wt sake hy de boogen voor deser stads raethuis vergult heeft, mitsg. oock de hoofden ende schilden boven de ovalen. — It., deselve, 24 L., wt sake hy de crans boven het portael van 't stadshuis met de balans ende schalen oock vergult heeft, mitsg. oock een crans van vergult geleyt ter wedersyde vande Smebrug om het stadswapen. — It., Barthol. Moor, 22 L. 17 sc., in betalinge van een sekere weegschael met een spiegel ende slang (?), mitsgaders een sweert, 't welck geweest is voor deser stads raethuis.

1627. —

Portael. Item, Lamb. Olofsz., kistemaker,

320 L., in betalinge van 2 swaer portaels, staende in 't saeth vande huysinghe. die by den secret. Leerdam wordt bewoont, deselve gemaect met de colommen van *Corinthia* met syne peterstalen gesneden, deselve colommen op het derdendeel ryckelyk gesiert, etc.

Rookverdryver. Item, Jan Jansz. Buys, wonende tot Leyden, 130 L., wt sake hy vd. rook geholpen heeft beide schoorstenen inde secretarie vd. gerechte deser stadt, 2 schorst. inde huysinghe vd. secret Leerdam bewoont, ende noch een schorst. in 't camerken vande deurwerders, etc.

1628. —

Jor. Ja. v. Eyck. It., alsoe Jor. Jacq. v. Eyck, hiervorens in 't wtgeven gebrocht met 100 gl., voor een jaer pensie, deselve syn gagie, 28. Oct. 1628 is geaugmenteert met 50 L., ende dat hem daer en boven noch toegeleyt syn 50 L. voor d'opsicht, die hy gehouden sal wesen te hebben opte horologies ende cloeken, soe wel van d'andere kerken, als van 't stadshuis, etc.

Tho. du Sart met syn cromhoorn. Item, Tho. du Sart, deser stads ordinaris musicien, 60 L., voor een jaer gagie vande stadwegen toegevoecht, voor dat hy op alle sondaghen, feestdaghen ende andere, naer occurrentien v. tyden ende saken, metten *cromhoorn* ofte *cornet*, onder den orgel ten Dom speelt, etc.

Collegium anatomicum. Item, mr. Bruno Verdoes, chirurgyn, 20 L. voor een jaer gagie, hem toegeleyt voor de diensten, die hy is doende in 't *collegio anatomico*, mettet prepareren vande *subjecta*, ende assisteren vd. Do^r. anatomiae, in 't doen vande demonstratien, etc.

Wekelyksche collecte. Item, Egb. Jacobsz., coperslager, 32 L., wt sake van 20 copere busen, by hem geleverd ende gedistribueert aen de schouten vande respective gebuerten, om daer mede de wekelyksche collecte voor de armen te doen.

Oorlogs-saken. Item, Gu. Eyckelmans, bode vd. admiraliteit tot Rotterdam, 15 L., vandat hy de eerste missive van advertentie vd.

comste vanden generael Pieter Heyn gebrocht heeft. — It., Harm. Tonisz., courwachter, ende Dirc Barry, 88 L. 4 sc., vandat sylieden vanden 20. July 1629 totten 7. Spt., dach ende nacht, continuelyk opten Domtoorn wacht gehouden, ende elc ure mette trompette gelhasen hebben. — It., Joupphaen Aerts, stads-luyer vd. waeckcloc ende bancloc, 24 L., wt sake hy enigen tyt inde troublen vele extraord. reysen heeft moeten luyden, soe ter cause van veele ende verscheiden publicatien, mitsgaders voor- ende namiddach, als het volk, werkende aende fortificatien of retrenchementen, an ende of het werck ginck, ieder reys de waeckcloc heeft moeten luyden. — It., Corn. van Nyenrode, lantmeter, 20 L., wt sake hy tyde vd. troeble sich heeft laten gebruycken in 't fortifieren van dese stadt, mitsgaders in 't leggen vd. retrenchementen, van 26. Aug. tot 6. Spt. daernavolg. — It., Antonis Metius, ingenieur, 50 L., tot defroyement van syn verteeinge alhier, gedaen ten huuse van Jo. Block, weert in 't *poortgen*. — It., Aelb. v. Meurs, cloggieter, 56 L., wt sake van reparatie van diversche stucken geschut, ged. by kennisse vande HH. artilleriemeesters.

1629. —

Miscellaen werker. Item, Christo. Jonas, miscellaen werker, een conste ofte handwerk, nooit voor desen alhier geëxerceert, 26. Jan. 1624 aengenomen voor 6 jaren, omme het-selve handwerk binnen dese stadt te exerceren, ende ten minsten jaer wt jaer in 45 personen, deser stads burgers ende inwoenders of derselver kynderen op 't selfde hantwerck te setten, op conditien onder anderen mede, dat hem jaerlix tot verval van syn huysuur toegevoecht sel worden 150 L., betaelt voor het leste half jaer der voorsz. 6 jaren, versch. Paeschen 1630.

Subsidie ende recompensie. It., Jo. Christo. van Berck, gewesen stadthouder in Moravie ende vermits de Keyserl. vervolging aldaer verdreven, 75 gl., hem op syn versoek by re-queste gedaen by de vroetschap, tot subsidie toegeleyt. — It., Lucas Symonsz., 6 L., voor de dedicatie van eenige rymeryen, geintitu-

leert: *Wtrechtsche Danckbaerheit*, ende oock de presentatie van seker *cyferboeck*, by hem laten wtgaen. — It., drie predicanten, wt Bohemen verdreven, 40 guld., tot reys- ende teercosten, omme naer Polen te trecken. — It., Jo. Erasmus, sone van Erasmus Cornelisz., 18 L., voor de dedicatie van sekere *Disputationes*, by hem wtgegeven.

Musicalia. Item, mr. Andries, componist ende musicant, 25 L., voor een partye, bestaende in vyff musykboeken in scriptis by hem geïnventeert, ende aen de stadt vereert, die geleit syn in de kist vande stads trompers. — It., Phil. Ram, 13 L. 4 sc., voor 2 tonne-kens wyn, geleverd, het eene in 't weeshuys, ten tyde de stads gecommiteerden aldaer deden backen, ende d'ander in deser stads raethuis, als mr. Cuyperus solliciteerde, omme stads tromper te wesen.

Speelwerck. Item, Hans vd. Bosch, horologiemaker, 340 L., daervoor hem door deser stads gecommiteerden, achtervolg. 't bestek daervan gemaect, aenbestayt geweest het repareren, corrigeren ende vermaken v. het uurende speelwerck deser stads plaetse. — It., Aelb. van Meurs, voor een nieuw clocksken, by hem geleverd in *het accoord* opte plaets toorn, boven een ander clocksken, by hem weder aengenomen, 96 L. 10 sc.

Krygssaken. Item, Jo. Henriksz., 80 L., 16 sc., voor 74 pectonnen, daermede gevuert worden voer het veroveren der stadt *Fernambuco* in Brasilie. — It., Peter Jacobsz., 24 L., voor twe steenstucken ende 4 camers, by deser stads artilleriemeesters van hem gecoft, die onder recepisse geleent syn Jan Jansz. Eyckel, mercktschipper opten Bosch, om te veiliger de burgers deser stadt ende haere goederen te kunnen voeren. — It., Joost Dareth, 29 L., voor 38 pont buscruyt, geleverd, als voer het veroveren der stadt *Fernambuco* in Brasilie, de camers werden ofgebrant.

Caerte. It., Henr. Jansz. Verstraten, lantmeter, 30 L., voor sekere caerte, by hem door last vande Ed. Mo. staten 's lants van Utrecht, Spt. ende Oct. 1629 gecarteert, daervan hy copie aen de stadt geleverd heeft.

Symon Witfelt, conrector. Item, de erfgenamen van mr. Symon Witfelt, gewesene conrector inde triviale schoole alhier, geresitueert 18 L. 14 sc. 6 p., voor houtte boek-kassen, ende enigen slaepcoetsgen, alse hy tot syne costen in deser stads huysinghe, die hy bewoonde, hadde doen maken, ende in 't selve huys ten behoeve deser stadt gebleven syn.

Kussen met wapens. Item, Dirck Joriaensz. v. Vollenhoven, voor het maken van alsulke stads wapenkens, soe van root ende wit fluweel, als van root ende wit baey, als hy genaait heeft in verscheiden groene cussens. — It., Ger. Ruys, 64 L. 9 sc. 6 p., voor 8 groene cussens, mette stads wapens van root ende wit fluweel, daer toe hy geleverd heeft het roode leer, de insteeken van nieuwe tyct, veren, quasten, etc.

Majt. van Bohemen. Item, Ger. Stiffels, 18 L. 2 sc., voor teeringe, tyde heeren, die gecommiteert waren, omme syn Majt. van Bohemen, comende van boven, te bewelcomen.

Ander wtgeven van oncost op ende onder de schutterye, mede op de wapen chiering, Magdalene 1630 gedaen, als oock van gecoft cruyt, geweer, ammunitie, melten aen-cleven vandien. (Van nu voortaan bysondere rubryk).

It., de acht hooftmannen vande schutten op de voorsz. wapen chiering, 1408 schutterpenningen, yder tot 12 sc., dus 844 L. 16 sc., wt te deylen naer de resolutie, 6. Jul. 1623.

It., verhandreykt op Magd. voorsz. den hr. van Duyckenberch, burgermeester, subschout, secretarissen ende stadstrompers, 46 schutterpenningen, ten pryse als voorsz.

It., de 8 respect. hooftmannen, 800 L., yder 100 L., heml. 4. Spt. 1626 toegevoecht in plaetse van 72 L., die syl. te genieten plaghien tot verval van haerl. ord. loon, de bode, tromslagers, portiers, etc., welcke augmentatie geschiet is ten respecte vande menichfuldige vergaderingen der bevelhebberen ende het inhalen vande heeren ende princen meer als voor desen.

It., de 6 gesworen tambouryns, 64 L., heml. 7. Jan. 1626 toegevoecht.

It., Corn. van Burchorst, letterd., 24 L., hem 3. Jan. 1625 toegevoecht, voor de dienst, die hy de heeren collonels ende respect. hooftmannen gedaen heeft, over het jaer 1630.

It., Mart. Jansz. van Glabbeeck, hoofm. der comp. opgesetenen in Louwenrecht, 12 L., heml. 19. Apr. 1627 toegevoecht tot verval vande oncosten der tambourynen, pypers, etc.

It., Gysbr. Deckers, 368 L. 6 sc., voor alsulke stoffe van armosye veltteykens, goude kanten ende het maken vandien, als hy tyde deser rekeninghe ten behoeve vande collonels ende respect. bevelhebbers der schutterye geleverd ende doen maken heeft.

It., Corn. van Doeyenborch, raet, 175 L., mede voor alsulke armosye stoffe, goude kanten, side franien, etc.

It., Ja. Wernartsz. van Velthuysen, 406 L. 4 sc., voor 800 pont buscruyt, 't hond. 50 L.

It., deselve, 2070 p. buscr., 't hond. 50 L.

It., Henr. van Stamhorst, 28 L. 6 sc., voor geleverde trommen, trommelstocken, etc.

It., Anto. van Ravesteyn, 240 L., voor arbeysloon, by hem in 't stads artilleryhuys, verders in 't schoonmaken van 't geweer ende leverancie van lades, stampers, steert- ende slootschroeven.

It., ten tyde als bedreven worde vreugde-teekenen over het veroveren der stadt 's Hert. Bosch, is de heer cameraer geautoriscert, omme het geschut uit deser stadt artilleryhuys te laten brengen op de wall, ende daarna weder te laten ofvueren, 66 L. 13 sc. 9 p.

Somma vd. oncosten, gevallen op ende onder de schutterye, 4198 L. 17 sc. 3 p.

1630. —

Recompensien. Item, Do. Dan. Sauterium, 60 L., voor de dedicatie etc. v. seker boeck, vervattende verscheyden triumph. predicatien ov. de victorie, die Godt, de Heer Almachtich, dese vereenichde Nederlanden, in den jare 1629 heeft verleent. — It., Joanni Angel. Wardenhagen, *JC.*, *ducis Magdeburgensis*

quondam consiliario, 25 gl., voor de praesentatie van syn tractaet: *de rebus publicis Hanseaticis*. — It., Theodosio Symoni Berchtedae, synde wttet pausdom bekeert totte geref. religie, de som van 25 gl., voor de dedicatie van seker boekken, geintituleert: *Diss. de principis falsis et idolatria religionis pontificiae*. — It., Anto. vd. Haghen, stud., inde heil. theol., ende burgers soone deser stadt, betaelt 18 L., voordat hij ande vroetschappe deser stadt gededicceert heeft syn *theses de peccato originali*. — It., Janus Erasmus, deser stads burger, 30 L., voor de present. van een *Carmen*, by hem gemaect wegens de treffelyke victorie in 't veroveren der Spaensche vloot. — It., Ja. Philipp Berchman, deser stad burger sone, voor de dedic. van syn *Disp. tot Leyden gedaen, de satisfactione Christi*, 30 L.

Subsidien, Item, Do. Rudolpho Francisci, stud. inde theol. te Groningen, die sich vd. paepsche afgoderye totte ware Christel. religie begeven ende vande secreten vd. paepsche gelegenheydt ontdeect heeft 30 L. tot subsidie, omme syn studien te vervolgen. — It., de gecommiteerden vande raedt der stadt Warendorff, tot restauratie vande afgebrande huysen aldaer, totte 70 toe, 15 L. — It., Peter Weerts, voor de kerke ende arme gemeente tot Mullem, in hore noot toegeleyt, 30 L. — It., Gotfr. Steinacker ende Peter Henckel, verdreven burgers wt de gedestruerde stadt Magdenburch, 25 L., heml. op haer ootmoedel. versoeck, tot nootlyk onderhout in haren sobren staet toegevoecht. — It., Carolus Gelliers, schoolmr., om de religie wille wt Brabant hier in 't lant gecomen ende school gehouden, hebbende enighen tyt, als nae het overgaen vande stadt Breda, binnen Dortrecht, ende door siekte, al 't gene hy hadde, geconsumeert hebbende, 30 L. in synen sobren staet, tot noodich onderhout ende erectie van een schoole toegevoecht.

Jor. Jaq. v. Eyck. Item, dese cameraer gestelt in handen van Jor. Jaq. van Eyck, beyermeester, de somme van 400 L., daermede te becostigen een accoort van 30 cym-

baeltgens metten appendicien vandien, omme daerop een bequaem persoon off twee te instrueren, ten eynde syne kunst van beyeren met hem niet en kome te sterven, daerdoor syne inventie vrugteloos soude blyven, doch es gestipuleert, dat de heren vande stadt aen haer behouden de optie, off sy voor 6 jaren hetselve accoort cimbalen begeren aen haer te houden, off dat Jor. van Eyck haer E. dese 400 L. sall restitueren, ende 't accoort aen hem behouden volgens syne gedane presentatie ende dit volgens resolutie vanden 8. Apr. 1631.

Ingenieur. Item, Quiry van Lobbrecht, ingenieur, 12 L., voor eenighe vacatien, ten dienste der stadt.

Stadsglasen. It, gemaect door Jo. Aertsz., Jo. Calff, Ja. Gerritsz. Bronchorst, Jo. v. Syll, glasen met stads wapens, geschonken an raetsh. v. Helsdingen, in de huysinghe vd. armen van Pollio, aen G. Helmichius, pred. in Venendael, in 't pastoriehuys.

Wapens. Item, Jan Geritsz. Bronckhorst, glasschryver, 12 L., voor 3 wapens by hem gemaect ende gestelt in 't wapenboek vande heren almoseniers, als stadts wapen ende de wapenen vande heren burgermeesters Nypoort ende Weede.

Bodenbroot. Item, Hans Verburch, 25 L., voor de eerste tydinge vande veroveringe der stadt Wesel ende vande Spaensche vlote van Antwerpen afgevaren. — It., Henr. Claesz. Schaep, 82 pektonnen verbrant voor de victorie van 't veroveren der Spaensche vloote omtrent Bergen op Zoom, 87 L. 17 sc.

't Gebedt. Item, Aelbr. van Vollenhoven, ebbewerker, $\frac{1}{4}$ L. 10 sc., voor de ebbelyst van het gebeth in de raetkamer. — It., Dan. Gions, schoolmr., 10 gl. voor het schryven van het gebeth, hangende inden raetskamer.

Silvere letteren. It., Agneta van Velthuyzen, 6 L., voor de silvere letteren, die Jan Bartsz., als letterdienaer der stadt, op syn mantel draecht.

Gaelderye opte Vischmerckt. Item, de hr. oud-burgermeester vd. Poll, 9 L. 10 sc., van coste gevallen in 't reysen naer Amsterdam met deser stads timmerman, omme te besichtigen

die gaelderye, staende opte vismeret aldaer, ende een modelle daerna te doen maken.

Hieronimus schoole. It., Tryn Willemsz., 100 L. 12 sc., voor moppen, gebruykt aen Hieronimus schole, mitsg. de nywe camer voor mr. Adr. van Bilsen, *lector tertiae classis.* — It., Dno. Anto. Emilio, gewesene rector van Hieronimus school, 39 L., voor bouken, kasgens, tafels, etc.; voor 2 nye coetsen in de maechdencamers, 6 L.

Patronen. Item, Symon van Bellecum, voor 3 patronen, by hem gemaect omme daarna gegoten te worden de pannen vande sluisdeuren, alsmede voor 2 lampetten ande brug.

Uitgeven vd. schuttery. Item, Joost Geritsz., 8 L., verdient aen 't vendel van hoofman Moreels, voor 't schilderen ende vergulden.

1631. —

Horologie op 't stadthuis. Item, Jo. vd. Bosch, horologiemaker, voor dat hy tot 3 reysen de noten op 't werk op deser stads raethuys heeft helpen versteeken, ook de ketten aende hamer, de heele uer slaende, vermaect, als mede een veer aen 't werk.

Recompensie. Item, Mich. de Monferato, gewesene capellaen major van 't Spaensche regiment binnen Rynberch, hem herwaerts begeben, de geref. religie aengenomen ende tot teyken van dyen 2 boekskens, het eene geintituleert: *Contra dogmata papistarum*, ende het andere: *de papa Antichristo*, in druk wtgegeven ende onder anderen mede aen de vroetschappen gepresenteert, 20 gl. — It., Dan. Costerus, pred. te Houten, 40 gl., voor de dedicatie ende presentatie van vier exempl. van seker boekskens vande bekeringe vande medicyn des Coninx van Vrankryk van 't pausdom totte ware gereformeerde religie, by hem getranslateert ende in den druk laten wtgaen. — It., Henr. van Malecodt, stud. in de filosofie tot Leyden, sone v. Absalon Jansz. Malecodt, sieketrooster alhier, 25 gl., voor de dedicatie van theses: *de libera voluntate*, te Leyden gedefendeert. — It., Wenceslao Clemens a Lybio Monte, 25 gl., voor de dedi-

catie aende vroetschap van syn tractaet: *Viola amoeniss. veris inter herbas primula nuncia ad meditationem passionis et resurrectionis dominicae piam invitans mentem carmine adumbrata.* etc. — It., Abra. Hartoch, dienaar des godel. Woorts tot Sluypwyck, 12 gl., voor de presentatie van syne schriftuurlyke meditatie over de veroveringe des vyants sloepen in 't slack.

Subsidie. Item, de gecommiteerden wten kerkenraet der gereform. gemeente in 't fort 's Gravenweerd, genaemt *Schenkenschans*, 100 gl., heml. op haer versoek byde vroetschappen deser stadt toegevoecht, tot vergroo-tinghe v. hoerl. kerke aldaer, also de lidmaten, door Godes sonderlinghe seghen aldaer sulcx toenemen ende vermeerderen, dat de kerke daer voor te klein is.

Peter Bor. Item, Pet. Bor Christiansz., 250 gl., hem toegeleyt tot behoerlyke erken-tenisse vande yver ende neersticheit, die hy in syn oude dagen noch aenwendt, tot nut ende dienst vande posteriteit, in aensien, dat hy is een borger deser stadt, mitsg. voor de dedicatie van 't tractaet, geintituleert: *Cronica Carionis*, by hem vervolcht ende in druk laten wtgaen.

Victorie. Item, Adr. Wernartsz. Velthuy- sen, 63 gl., voor 70 pekkonnen, geleverd tyde de veroveringe der stadt Maestricht. — It., Anto. van Ravesteyn ende Dareth, 26 gl., voor 't halen ende wederbrengen in 't artill. huys vande camers, deselve te lossen ende weder schoon te maken, voer 't veroveren van Maestricht. — It., Anto. Jansz. van Appeldoorn, 10 gl., voor dat hy bodenbroot heeft komen eyschen aende heren burgermeesters, van 't overgaen der stadt Venlo, Stralen, etc., onder het gebied vande Ho. Mo. heren staten generael deser geunieerde provincien.

1632. —

Recompensie. Item, Peter Deylius, predi- cant t'Abcoude, 20 gl., voor dedicatie van sekere tractaet, by hem wttet Latyn getransla- teert van 't laetste goddel. strenge oordeel. —

It., D. vd. Poell, 24 gl., voor de presentatie van sekere tractaet, op nieuws wtgegeven door den heere Jacob Cats, genoemd: *den Spiegel vd. ouden ende nieuwen tyt.* — It., Adr. Both, boevecoper, 41 gl. 11 st. 8 p., voor alsulke couranten, caerten, nouvelles, alsoe hy in 't geheel jaer inde secretarie geleverd heeft.

Subsidie. Item, Anto. vd. Hagen, bediener des goddel. Woorts, 25 gl., wt singuliere gracie tot reysgelt naer Oostindie. — It., Mechtelt van Leyenberch, wed. van sal. Abra. Laucelen (?), in syn leven conrector inde Hieronymus schole, 25 gl., wt compassie gratienseyk tot subsidie.

Molen. Item, Ja. Fredericksz. Vlugg, in Louwenrecht, 30 gl., van onkosten ende andere ongelegenheden toegevoecht, ter cause hy door ordon. der stads gecommiteerden in den jare 1629 syn lootmolen geappropriert heeft tot een rosmolen, om daermede meel te malen, alsoe de burgers, inwoonders ende soldaten, alsdoen hier in garnisoen wesende, ter selver tyt door gebrek van wynt, geen meel konden gemalen crygen.

Caerte. Item, Henr. Jansz. Verstraten, 10 gl., voor dat hy ten behoeve deser stadt heeft geconcipeert een caerte vande Hinderdam ende de Vecht tot deur Muyden.

Silvere bussen. Item, Henr. van Emerick, 35 gl., voor twe silvere bussen, omme op de borst te dragen voor Dirc Gillisz. ende Pet. Jansz., extraord. stads boden.

Vondeling. Item, Ger. Jansz., in de Brittsteech, 50 gl., vandat hy angebracht heeft de vader van 't kint, inde Winsensteghe te vondeling geleyt, volgens de publicatie, diesaengaende gedaen, by welk degene, die den vader van 't kynt soude aenbrenghen, beloofd is een vereeringe van 50 guld.

School. Item, Dom. Cornelio Dugano, ministro, gerestitueert de somme van 41 gl., by hem verschoten voor reys- ende teercosten, in 't reysen naer verscheidene Hollantsche steden, omme aldaer te informeren op de ordre der schoole. — It. Dno. Barnardo Buschhoff, ministro, gerestitueert de somme van 40 gl. 10 sc., ter cause als voorsz.

Wtgeven vd. schutteryen. Item, Aert Willemsz. van Laeckervelt, 30 gl., voor 't maken van een nieuw vendel voor de compagnie vd. hooftman Leeuweerden, met vlammen v. orange, blauw ende wit, van de stang aff. — It., 21 gl. 10 st., voor het repareren ende schilderen vd. respect. vendels der schutterye deser stadt. — It., Lauw. v. Rawesteyn, 6 gl., voor dat hy het nieuw vendel vanden hooftman Leeuweerden geschildert heeft, een comperchement mit een graeflyke croon boven 't wapen.

1633. —

Illustre school. Item, Henr. Malecot, 24 gl., hem grasienseyk ende sonder consequentie toegeleyt voor de dedicatie syner theses in de heil. theol., in de illustre school alhier, by hem gedefendeert. — It., mr. Jo. vd. Nypoort, secr. deser stadt, verhandtreikt een dubbelde goude Nederl. ryder, tot 12 guld., by de vroetschap vereert aen M. Schoock, voor dat hy de eerste disputatie in de illustre school gedaen ende syne theses der vroetschap voorsz. gedediceert heeft. — It., Jorian Heregraeff, student ende inwoner deser stadt, 24 gl., voor de dedicatie van syn oratie, in *laudem eloquentiae et republicae Ultrajectinae*, in de illustre school alhier gedaen. — It., suster Agnietgen, etc., 48 gl., haerl. toegevoecht voor 't approprieren van 't Agnietgen clooster, tyde aldaer was de maelyt vande inauguratie der illustre schoole ende 't selve daerna weder schoon gemaect. — It., Janichge Dircksz. van Erp, 31 gl., voor glazen, etc., ende haer woning in de illustre school, die sy ten behoeve der stadt heeft geruynt. — It., Dirc v. Soest, in 't *Claverbladt*, van huer van tafelmessen, alsmede van degene, die vermist syn tyde vd. maelyd vande inauguratie der illustre school, 8 gl. — It., Fra. Eliot, 46 gl., daer voor hy met silver beslaghen heeft de pedelstock vd. illustre school ende 't silver daertoe gedaen. — It., Abra. van Herwyck, 456 gl. 5 st., voor alsulke theses, series lectionum ende orationes inaugurales, als hy door ordre vande regierders gedrukt, uitg., gelev. heeft, gebonden ende

ongebonden. — It., Ger. Henriksz. Nypoort, 360 gl. 6 p.; voer 1126 pont keersen; asch, seep, etc., by hem in de illustre school geleverd, welke keersen alomme in deser stads secretarye, etc., verbrandt syn. — It., 162 gl. 8 st. 12 p.; voor reis- ende teercosten, mitsg. vacatien gevallen opte reyse vande heren Jo. vd. Nypoort, oud-burgermeester, Gysb. vd. Hoolck, schepen, metten secret. als gecommiteerden, omme tot Leyden ende elders in Hollant hem te informeren op de personen, die in consideratie quamen, om beroepen te worden tot professoren in de illustre schoole. — It., 106 gl. 1 st., voor gelyke oncosten, etc., naer Harderwyck, omme aldaer te beroupen D. Anto. Matthaeum, tot prof. inde rechten. — It., 215 gl. 18 st. 8 p., voor gelyke oncosten, omme tot Deventer te beroupen D. M. Henr. Renerum, professorem philosophiae, ende tot Harderwyck, hun te informeren op die qualiteyt van seker professor juris aldaer. — It., D. Barnard Busschoff, bed. des goddel. Woorts, 13 gl. 10 st., voor oncosten opte reyse naer Delft, in sake vande illustre school. — It., 118 gl. 14 st., voor oncosten vande commissie op Nypoort, vd. Lingen, vd. Hoolck, tot Leyden, Delft ende inden Haghe, te informeren, wie men het best tot prof. theologiae inde illustre school alhier soude beroepen. — It., 234 gl. 7 st. 8 p., voor gelyke oncosten, op de reyse naer Heusden, gedaen byde heren Nypoort, vd. Lingen, Foeyt, vd. Hoolck, om D. Voetium te beroepen tot prof. theologiae in de illustre school alhier. — It., Dno. Jo. Breyero, 41 gl. 10 st., voor reyskosten nae Groningen inde sake vd. schoole. — It., den hr. secr. mr. Jan vd. Nypoort, 49 gl. 4 st., voor het doen bestellen ende affigieren inde ommeliggende steden de respective billetten vande erectie ende inauguratie vande illustre schoole. — It., mr. Barndt van Wesel, cock, 615 gl., daervoor hy geleverd heeft alle de spys, linnen, tinnen, glazen, als mede het banquet ende opte maelyt van stads wegen gedaen, als geschiedt was d'inauguratie vande nieuwe, binnen dese stadt opgerechte illustre schoole, alwaer mede genoodicht ende geweest

syn de Ed. Ho. Mo. heren staten deser provincie, de presiderende ende raden vd. hove provinciael, de predicanten vande Duytsche, Engelsche ende Fransche natien alhier, ende dat volg. het accoord met hem gemaect — It., Herm. Wernaertsz. v. Velthuysen, 86 gl. 10 st., voor wynen, als hy opte voorsz. maelyt geleverd heeft, etc. — It., Joris Nauwinx, tapezier tot Amsterdam, 45 gl., voor de huur der tapyten, waarmede de illustre school ten tyde vande inauguratie verciert is geweest. — It., Dirc Pyll, inden *Hulck*, 42 gl., verteert te synen huuse by den here Phorbis Besius, Engelsch pred. tot Delft, met syn geselschap, aldaer verteert, tyde geschiede d'inauguratie vande illustre school, wesende by de stadt gedefroyeert. — It., deselve 98 gl. 6 st., voor costen aldaer verteert byde heren v. Worcum ende Gorcum, met enighe studenten alhier brengende D. Voetium, prof. theologiae, die byde stads gecommiteerden syn vergast ende van stadswegen gedefroyeert. — It., Fra. Canter, 11 gl. 14 st. 8 p., voor een tonneken wyns, opte wage voorde musiciens geleverd. — It., voor huer van 4 koelvaten, gebruikt opte maelyt, 10 gl. — It., Lamb. Olufsz., 250 gl., ter cause hy gemaect ende in 't klein auditorium vande illustre schoole gestelt heeft aen de oostside het gestoelte met al syn toebehoeren. — It., Wyn. Jacobsz., 240 gl., daer voor hy gemaect heeft, gestelt ende geleverd, de professors stoel in 't ander auditorium vande illustre school, ende voor 't ebbehout, daeroff de pedelstoc is gedraayt. — It., Henr. Antonisz., voor een nywe tafel inde camer vd. professors vande illustre schoole, 20 gl. — It., Pieter Dirksz. van Dusseldorp *c. suis*, 92 gl. 18 st., voor 't ofmeten van 't kistewerk in Abramdolen convent, ende 't selve te ontcloppen, 't welc van daer gebrocht ende inde illustre school is gestelt. — It., Dirc de Leech, 28 gl. 3 st. 8 p., verdient in 't maken van een camertgen tot Jo. van Hoff, door 't approprieren vd. illustre schoole wesende gebroken. — *Pieter Bor.* Item, Pieter Bor Christiaensz., vermaerde historieschryver, aen de vroetschappe gepresenteert hebbende het sesde stuck v. 't

vervolch der Nederlantsche oorloghe, beginnende sedert de compste vd. cardinael Albertus totte slach van Vlaenderen, mettet vangen vd. admirant, soe heeft de vroetschappe, om te betoonen, dat haer de presentatie ende dedicatie vandien aengenaem was, oock omme hem te animeren, in syn oude dagen, daerinne te continueren, hem vereert de somme van 400 gl.

Rivet. Item, Will. Schayc, bode, 7 gl. 8 st., ter cause hy een missive gebrocht heeft an mr. Rivet, wesende tot Heusden.

Stadsglasen. Item, te Amerongen een glas mettet stads wapen, staende op 't raethuis aldaer, 25 gl. — It., die van 't fort v. 's Gravenweert, anders genaemt *Schenckeschans*, 25 gl., voor een glas met deser stads wapen, in haerluider kerke.

1634. —

Contrefeytsel vd. grave v. Solms. Item, Crispinus van Pas, de jonge, 80 gl., voor de presentatie van 40 figuren ofte contrefeytsels vd. welgeb. heere den grave v. Solms.

Ysersnyder. Item, Willem Versteech, ter cause hy gesneden heeft de stempels van staelloden deser stadt, waermede men de gevefde laekens gewoon is te looden.

Caerte. Item, Jan van Diepenheim, voor een caerte vande schenkenschans ende rivieren de Wael ende Ryn daeromtrent, by hem inde stads secretarie geleverd, 6 gl.

Kerksaken. Item, 104 gl., van oncost. opte reyse naer Leyden ende weer op Utrecht gedaen byde heren oud-burgermeester Aernt Foeyt, mitsg. Phil. Leventt ende Abra. Tentener, ouderlingen inde Franse gemeente. — It., op de commissie naer Leyden, tot beroepinge van D. de Dieu, omme de Wael-schen alhier te dienen als predicant, in plaetse van sal. Pet. Agache, 176 gl. 15 st.

Academie. Item, 45 gl. 2 st., op de commissie, ged. by Jor. Fre. Ruysch etc., naer Leyden, om te horen de gaven van Jac. Mestertius JC., die in consideratie quam, om tot professor juris alhier binnen Utrecht mede

beroepen te worden. — It., 88 gl. 16 st., voor reiscosten op de commissie der heren Aernt Foeyt etc., naer Fraeucker, omme aldaer te versoucken den professor Schotanium, ten eynde hy deselve professie in jure wilde aennemende bedienen inde illustre schoole, nu academie, binnen dese stadt. — It., Jan ter Brugge, weert in 't *Casteel van Antwerpen*, 61 gl. 14 st., voor vertering te syne huuse gedaen in 't tracteren door stadsgecommitteerden ende defroyeren vanden prof. Schotanium. — It., voor 2 steene pylers, staende inde camer vande heren professoren van de academie.

Recompensie. Item, Jo. Dunganus, 20 gl., voor de dedicatie syner disputatie van 't *va-gueuer*, gedefendeert onder prof. Voetium.

Stads-glasen. Item, Laur. Modeus, pred. wt 's G. Hage, vereert een glas metter stads-wapen in syn woninghe, 12 gl. — It., Jan Geritsen, Corn. Henriksz. Booth, glasschryvers.

1635. —

Draperie. Item, Jan Cuviss, Arnt Arnoutz. ende Jan Slyck, drapeniers, metter woon gecomen, om de draperie te exerceren, volg. het contract dienaengaende met heml. gemaect, daerby hun onder anderen beloofd is te betalen yder de somme van 350 gl., ende dat in 2 termynen, naer contract van 1 Spt. 1635. — It., Henr. ter Hart, wonende te Amersfoort, 32 gl. 10 st., vereert voor vacatien ende versuim, als hy hier verschreven ende gecomen is, oock mette geccommitteerden op andere plaetsen is geweest, omme t'adviseren op 't maken van een nieuwe vulmolen. tot avance vande draperie alhier.

Ysersnyder. Item, Will. Versteech, yser-snyder, 6 gl., ter cause hy 4 ysere stempels mit stadswapen heeft gesneden, als yder tot dertich stuvers.

Caerte. It., Hem. Jansz. Verstraten, 12 gl., voor het copieren vande caerte, mede comprehenderende die proostye *Amsterlandt*, ten behoeve der stadt gecopieert ende inde secretarie geleverd.

Academie. Item, Corn. Quindt, oud-cameraer, 50 gl. 1 st., voor 36 ellen fyn opnemers (!) wit laecken, grauw papier, brutgaern, alsmede enich buscruyt, als tyde der inleidinge vande academie, tsynen huysse gehaelt ende tottet prepareren der solemniteiten gebruyckt syn. — It., aen diverse personen, 227 gl., tot vereering voer haren dienst, tyde die inleidinge vande academie ende opte maelyt in 't convent van Agnieten gedaen, als aen de extraord. musiciens, tafeldienres, an die de deuren verwaerden, sustertgens in 't selve convent, etc., volg. de overgeleverde specificatie. — It., 38 gl. 13 st., aen diverse personen, ten tyde voorsz. ten dienste vande stadt, in 't toestellen vande praeparation ende solemniteyten der inleydinghe gearbeyt ende dienst gedaen, etc. — It., Theod. Verhoeven, 10 gl., voor syne dedicatie ende presentatie des *Carmens*, by hem ter eeren deser stadt academie gecomponeert ende doen drucken. — It., Will. Versteech, 83 gl. 8 st., voor 't silver ende snyden van twee segels voor de academie ende vermaken van enighe teykeningen. — It., Fra. Elioth, silversmit, 45 gl. 11 st., voor 't faicon ende silver, dat gemaect is aen den pedelstock. — It., Agnietgen Velthuysen, 20 gl., voor alsulke silvere kettens ende facon vandien, als sy tyde deser rekeninghe voor den pedel der academie, letterdienaers ende stads trompers heeft geleverd, offgetogen hetgene de oude letters aen silver beliepen. — It., Dirc Lathouwer, borduerwercker, 24 gl., voor een geborduerde beurse totte segels vande academie. — It., mr. Aernout vd. Lingen, ady., 60 gl., voor seker mathemacyc instrument, by syn Ed. ten dyenst der academie alhier geleverd aen den rector magnificus. — It., Johannes Blacu, tot Amsterdam, 205 gl., voor 2 groote globen ende 2 sphaerae metten toebehoren vandien, by hem ten dienste vande deselve academie geleverd. — It., Isaacq Rogge, schrynwerker, 13 gl., voor de kassen, die hy totte globen ende ende sphaeren gemaect ende geleverd heeft. — It., 18 gl. 13 st., an de schippers, veerlyuden, boden, die alomme inde steden van Gelderlant, Hollant, deser

provincie ende andere plaetsen hebben gebrocht ende geaffigeert, de billetten van notificatie vande inauguratie deser stads academie. — It., Egidius Roman, 442 gl., wt sake als in 't navolgende capittel van 't gene hy gedrukt ende geleverd heeft, tsedert 9. Jan. 1636 tot 7. Mey daerna volg. — It., Egidius ende Petrus Roman, druckers vande academie, 270 gl., voor alsulke theses, mitsg. *series lectt.*, etc., als sy gedrukt hebben, als mede voor leverantie van predication, gedaen vd. academie, ordon. tot voorcominge der peste, *oratt. inaugurales*, etc., sedert 10 Mey 1636 tot 24 Nov. volg. — It., Dno. Mart. Schoock, 25 wyn penningen, yder à 10 st., vereert totte wyn op syn promotie, volg. de handt vd. heer secret. 12 gl. 10 st. — It., mr. Bernt Berentz. Wulp, cock, 950 gl., hem by accoord toegeleyt voor alrechant spys ende banquet, by hem geleverd opte maelyt vande inauguratie vande academie, in Martio 1636 gehouden in 't convent van Agnieten. — It., Herm. Wernertz. v. Velthuysen, 225 gl. 11 st. 2 p., voor wyn by hem opte voorsz. maelyt ende elders ten behoeve der stadt geleverd. — It., Jan Splinter, 52 gl. 15 st. 4 p., voor bier als voren. — It., Jan Bom, in *Monfoort*, voor verteringe in syn huysse gedaen, by de organisten, van buyten ontboden, omme aen de voorg. inauguratie ende maelyt te spelen, 74 gl. — It., Fra. du Sart, herbergier, mede 43 gl. 10 st., voor vertering van mr. Jan v. Oirschot, metten jongman wten Bosch, die extraordinaris conde singen, oock alhier ontboden, om de musycque t'assisteren. — It., Ja. Henriksz. Craen, v. huur v. tafels, scabellen ende voetbanken, opte voorsz. maelyt, 9 gl. 18 st. — It., Maertyn Cornelisz., 16 gl., voor huur van tapyten. — It., Dirc Willemsz. van Soest, in 't *Claverbladt*, voor huur van messen, 9 gl. 14 st. — It., voor 2 sittings inde academie, 12 gl. 8 st. — It., Jan Cornelisz. van Meerten, 96 gl., voor arbeidsloon ende materialen in 't Agniete clooster, tyde die maelyt der stads academie, alsmede voor 58 pektonnen, ten behoeve vande stadt geleverd. — It., Henr. Claesz. Schaep, 82 gl. 14 st., voor

70 pektonnen ende 600 pekworsten, by hem, tyde men victorie brande over het recupereren vande *Schenkenschans*, ende noch 58 pekworsten, tyde die inleydinghe vande academie geleverd. — It., Adr. Eerst Back, 14 gl. 7 st., voor een copere lessenaer op de predikstoel inde Catriyne kerk; item, schoonmaken vande craen, etc., mit noch enige andere instrumenten totte globen in de academie.

Kercksaken. Item, de heeren ministers ende ouderlinghen in Maert 1636 alhier gecompareert hebbende op de synode der Waelsche kerke, 36 gl., in plaets van een oxhoft wyns, haer Eerw. by de stadt vereert.

Bodenbroot. Item, Aelb. van Doorn, voor de goede tydinghe van 't recupereren van *Schenkenschans*, 15 gl.

Vulmolen. Item, 59 gl., voor vacatien, reys, etc., opte commissie vande heren Eck, vd. Woerd, etc., omme te visiteren het verval van 't water der coopermoolens buyten Amersfoort, omme daarna te dienen van advys, op 't stellen vd. water-vulmolen alhier, tot avance vd. draperie. — It., 87 gl. 9 st., over oncosten opte commissie naer der Goude, omme te visiteren de vulmolen aldaer ende op alles dienaengaende te informeren, omme in 't doen maken van de nieuwe alhier, met volcomen kennis te gaen. — It., Corn. Geritz, molenmaker tot Amst., 1375 gl., daervoor hy aengenomen ende conform het bestek opgeleverd heeft de vulmolen, by de stadt doen maecken buyten die Weertpoort aen de Knolbrug, daerinne gerekent 25 gl. by hem bedongen voor syne huysvrouw tot een vereeringe. — It., Ja. Henricksz., 436 gl., voor 't maken volg. 't bestek, het houtwerk, aen de stads huysen, behorende aen de vulmolen buyten de Weert, ende 36 gl. voor 't buytenwerk.

Stads-werk. Item, voor 8 sittingsen, ieder van 3 banken, in de Katriynekerk, 160 gl. — It., Ja. Splinter, 37 gl. 13 st. 8 p., verschooten in 't accommoderen van 't kerkhoff van Bethlehem in de nieuwe Weerde, omme aldaer mede doden, aen de pest gestorven, te begraven. — It., 15 gl. 6 st., voor arbeids-

loon ende materialen, tottet maken vd. werff ende voor den *gulden bodem*, etc.

Glazen. Item, Adr. Jansz. van Schayc, een glas met stads-wapen in de nieuwe kerk tot Montfoort, 180 gl. — It., een glas, uts., in de kerk tot Harmelen, 100 gl. — It., Dirk Both, glasschryver, 4 glazen met stads-wapen in de huysinghe vd. hr. v. Nederhorst. — It., Jan Jansz. v. Baern, een glas, uts., by den heer van Kersbergen, 12 gl.

1636. —

Draperie. Item, Tho. Schonck, drapier van 's H. Bosch, alhier metter woon gecomen, omme de draperie te exerceren, voor syn transport ende opbreken 50 gl. — It., Herm. Jansz. van Limborch, uts., 100 gl.

Getranslateerde Bybel. Item, de Eerw. heren Arnaldo Teemanno ende Ludovico a Renesse, 150 gl., voor de presentatie vanden nieuwen getranslateerden bybel, volgende last der Ho. Mo. heren stat. gen. ende het besluit vd. nat. synode van Dortrecht, tot revisie van dewelke hare Eerw. respectivelyk mede gecommiteert ende geëmployeert syn geweest.

Recompense. Item, Dno. Rudolpho Petri, bedienaer des goddel. Woorts te Amsterdamme, 250 gl., voor de dedicatie ende praesentatie van 48 exemplaren van syn Eerw. *Evangelise Arent, of geestel. Bedenkingen over het eerste capittel des Evangelium Johannis.* — It., Egid. van Breen, bed. des goddel. Woorts tot Beverwyck, 15 gl., voor de presentatie van syn wt Francoysch in Duytsch getranslateerde boek, *discours van staet tegens Machiavell Florentyn.*

Caerte. Item, Quiry v. Lobbrecht, controll. vande fortificatien, ten dienste deser landen, 36 gl., voor de presentatie v. een exemplaar vande perfecte caerte, by hem *c. socius* op octroy van haer Ho. Mo. laten wtgaen van 't beleg der schanse 's *Gravenweert* oft *Schenkenschans*.

Academie. Item, Ja. Andriesz., Friesch schipper, 54 gl., voor vracht vande meubelen ende huisraet v. Do. Meinardus Schotanus,

tot professor ende predicant van Franeker alhier beroepen. — It., Jan van Noordyk, pedel inde academie alhier, 50 gl., hem by de vroetschap toegeleyt voor syne geallegerde extraord. diensten. — It., Bruno Verdoes, 25 gl., voor't opmaken van't *skeleton*, staende in *theatro anatomico* — It., 485 gl. 14 st. 8 p., voor costen etc., opte reyse naer Seelant, aengaende de heroevinge van Do. Caroli Dematii tot professor theologiae inde acad., ende pred. in de kerke alhier, etc. — It., Jac. Hardinxvelt, weert in't *Vlies* tot Middelburch, 364 gl. 8 st., voor verteringe te synen huysse voor de gecommiteerden gedurende haer commissie aldaer. — It., 499 gl. 18 st. 4 p., voor costen etc., opte reyse in Vrieslant, om te horen de gaven D. Meynardi Schotani, profess. S. theologiae inde acad. tot Franeker, etc. — It., Wilh. Grutero, doen behandigen 25 wynpenninxkens, ieder 18 st., hem van stadswegen op syn promotie maelyt vereert. — It., Wynant Jacobsz., kistemaker, 290 gl., waer voor hem aenbestaet geweest is het maeken vd. promotiestoel, staende op het choor inde Domkerke, by hem conform het bestek opgelevert.

Horologie. Item, Jan Bosch, horologiemaker, 10 gl., ter sake hy het horologie opte plaets heeft onderhouden, ende voor reparatien aen de hamers, kettens ende het beyerwerk.

Bordekens inde kerke. Item, Joost Cornelisz. Droochsloot, 20 gl., ter cause hy op 5 bordekens, die inde kerke hangen, heeft gestelt met vergulde letters de woorden *PSALM*. PAUSE.

Peste. It., Herm. Wernertsz. v. Velthuyzen, 203 gl. 13 st. 6 p., voor wyn aen de stadt geleverd, daeronder 3 oxhoften aenden Dr. vd. Gall, Straten ende Bor, in reguarde vd. moeyten voor't concipieren vd. remedien, tot praeservatie ende genesinge vd. peste. — It., Dr. Milanen, 50 gl., in plaetse van een oxhoft wyns, in reguarde als voren.

Predikstoel. Item, Adr. Lobbrecht, kistemaker, 10 gl., voor't buytenwerk, dat hy gemaect heeft aen't offschutsel ende predikstoel inde Katrynekerk.

Vendel. Item, Will. Jansz. vd. Stoop, 16 gl., voor het schilderen van't wapen met een goude croon daer boven ende lauwerercrans rontsomme, in't nieuw vendel vd. hooftman Wykersloot.

Maliebaan. Item, schout ende gerechte buiten de Wittevrouwenpoort, 21 gl. 18 st., voor't gene syl. verdient hebben, soe voor't estimeren van sekere bepotinghe, gecompeteert hebbende Abr. vd. Dussen, als over het passeren enigher transporten vd. landeryen totte Paillemaillebaen. — It., Goesen van Riebeck, weert aende Paillemaillebaen, 12 gl. 16 st., verteert by de landmeters, die de Paillemaillebaen hebben gemeten ende afgebakent. — It., 43 gl. 12 st. 8 p., opte commissie der heren Auto. de Goyer, oud-burgermeester ende Jo. Heurnius, schepen, te Leyden ende te 's Gravenhaghe, omme door den landmeter Ruys aldaer te doen opmeten de Paillemaillebaen. — It., Adr. Danielsz. Oosterling, 350 gl., daer voor hem is aenbestaet geweest het houtwerk vd. Paillemaillebaen. — It., Henr. Petersz., coopman t'Amsterdam, 2375 gl., daer voor hem is aenbestaet geweest ende hy volg. 't bestek heeft opgelevert het aerdewerk vd. voorsz. baen. — It., Claes Cornelisz. Damast, 16 gl., voor't snyden vd. twe palen, staende inde Paillemaillebaen. — It., 1200 linde boomen gecoft ende gestelt inde Paillemaillebaen, 1000 gl. — It., 600 ype boomen, uts., 300 gl.

Subsidie. Item, die vd. geref. religie binnen Rynberch, 150 gl., heml. toegevoecht, tot wederopbouwinge van haerl. kerke, weseude doer het springen van't magasyn aldaer geheel beschadigt.

1637. —

Caerte. Item, Jan Geritsz. Bronchorst, 225 gl., voor 45 caertgens by hem geïnventeert, vande belegeringe van Breda, ende ande vroetschap gepresenteert ende aengenomen. — It., Balthasar Floris v. Berckenrode, lantmeter ende caertmaker, 18 gl. 18 st., in plaets van 3 halve goude Nederl. ryders, voor

eene caerte, by hem aende vroetschap gepresenteert ende aengenomen, vande belegeringe der stadt Breda.

Academie. Item, Fre. Matthysz. Lobbrecht, 32 gl. 10 st., als 12 gl. voor een glas hem vercert, 18 gl. voor huur van Spaensche stoelen tot 2 reysen, als die maelyt te St. Agniete is geweest, ende 2 gl. 10 st. voor huur v. syn groote lichter, omme puyt mede te vervoeren.

Maeliebaen. Item, Egid. Roman, drukker vande academie, 127 gl. 10 st., voor theses, series ende ordonnantie op't speelen inde Paillemailebaen, etc. — It., Jan Henricksz., 686 gl., daervoor hy aengenomen heeft het houtwerk vande nieuwe timmeringe aende Maillebaen, achter d'oude huysinghe, daer de maillemeister woont.

Getranslateerde Bybels. Item, Herm. Ribbius, voor 2 nieuwe getranslateerde Bybels in sloten gehonden, die eene met ende die andere sonder annotation, geleverd inde kerkekamer ten Dom 33 gl.

Recognitien. Item, Mart. Schoock, 25 gl. 4 st., alse 2 dubbelde ryders in specie, hem vereert voor de presentatie van syn discours *de natura soni et echus*. — It., 25 gl., voor de presentatie v. *Godescalci Altii Geldri speculum veritatis, of antwoord op 2 vragen*. — It., Henr. Bornius, alumnus der Ed. Mo. heren staten deser provincie, 25 gl., vereert voor de dedicatie syner theses, inde stads academie gedisputeert.

Stads-glas. Item, Jan Geritsz. Bronckhorst, glasschryver, een dubbelt doorgaend glas met stadswapen, vereert inde huysinghe vd. here burgermr. Dirck Velthuysen, 26 gl.

1638. —

Recompensie. Item, Herm. Wernertsz. v. Velthuysen, 59 gl. 13 st., voor een oxhoft Fra. wyns, vereert den ed., erentf. ende hooggel. Jo. Dirck vd. Does, voor de dedicatie syner wtgegeven *Lusus imaginis jocosae s. echus a variis poetis variis linguis et numeris etc. exculli*, ende de praesentatie van 36 ingebonden exemplaren vandyen.

Subsidien. Item, de gemeente in 't fort op 's Gravenweert, genaemt *Schenckenschans*, 36 gl., heml. geaccordeert tot subsidie vande glazen ende ander binnenwerk in haerluyder kerke. — It., Christ. Berchausen ende Peter Vorstman, afgesonden vande burgermeesteren etc. der stadt Orsy, 75 gl., tot subsidie vd. schade, by de gemeente aldaer geleden door den grooten brant. — It., Isaäcq Carpentier, Francoysche schoolmeester, van Cuylenborch alhier metter woon gecomen, 75 gl., voor onkosten van 't transport syner mobilia. — It., schout ende gerechte vande bemuyrde Weert, 25 gl., gracieuselyk toegevoecht tot subsidie vande reparatie der Singelpoort aen de oostside inde Weert, sonder hiermede enichsins in te treden ofte aen te nemen het onderhout van dien.

Stempel. Item, Ja. Jacobsz., goutsmit, 18 gl., voor 't snyden van eenen nieuwen stempel van 't groote staell.

Stads-schifturen. Item, Jan v. Attevelt, 112 gl., voor 't copieren v. seecker boek, geschreven in francyn, buyten op geintituleert: »Register vd. tractaten, titulen ende immuniteyten vander overgifte ende R., gedaen byden bisschop Hendrick v. Beyeren, Kaerle den V. van desen name, Keyser van Rome, syne erven ende nacomelingen, hertogen ende hertoginnen van Hollant ende vande temporaliteyten vande stadt, steden ende landen v. Utrecht, ende andere titulen ende munimenten, aengaende de hoocheyt, etc.»

Vulmolen. Item, 62 gl., voor reyskosten, opte commissie naer Rotterdam ende Delft, omme te informeren by oculaer inspectie op de ysbreeckers aldaer, by welke occasie men mede gevisiteert heeft de vulmolens te Schiedam en ter Goude, omme te dienen voor advys in 't stellen vd. molen op 't canael aen de Vaert. — It., 103 gl. 12 st., opte commissie van Eck etc., metten molenmaker Brant naer Schiedam, omme de molens aldaer te visiteren, ende overleggen hoe men alhier een vulmolen soude stellen op 't canael aende Vaert.

't Vleyshuis aende Voorstraet. It., Jo. van Dreesden, 200 gl., voor hem aenbestayt de

hartsteen aende gevel ende tersyden de gevel van 't Vleeshuys aende Voorstraet, daer die trap staet, om op de solder boven 't Vleeshuys te gaen.

Stads-glasen. Item, Vinc. Bangers, pred. tot Wyck te Duerstede, betaelt 12 gl., tot een glas met deser stads wapen in syn huysen aldaer. — It., Elisabeth, Henr. van Malborchs wed., voor een glas by haer man geleverd inde huysen vanden hr. Reynier v. Golstein, 12 gl. — It., Dirck Booth, glasschryver, 25 gl., voor een glas met stadswapen inde kerke tot Baern. — It., Corn. v. Malborch, glasschryver, 12 gl., voor een glas inde huysen vd. domheer Moutlaert. — It., Herm. Booth, glasschryver, 12 gl., voor een glas inde huysen v. Pet. Bor, secret. vd. gerechte. — It., Will. vd. Stoop, 18 gl., voor een glas, vereert aen Gysb. van Woert, schepen. — It., Jan Geritsz. van Bronchorst, voor 1 glas, vereert aen Anto. v. Wyck, schep., 16 gl.

1639. —

Academie. Item, Dno Meinardo Schotano, theolog. dr. et prof., 250 gl., voor de dedic. van syn *Systema Concionum* in druck wtgeg., als mede om syn Ew. te animeren. — It., Dno Bernardo Schotano, jur. prof. et p. t. rect. magnif. inde academie alhier, 250 gl., voor de dedic. synes wtgeg. *Examen juridicum*. — It., Abra. Boestadio, conrectori, 50 gl., voor defroyement vd. prof. Berckringer, als voor verschot, by hem gedaen over de maelyt by burgermeesters ende gecommiteerden, met denselven Berckringer gehouden. — It., noch de prof. Berckringer 30 gl. 7 st., voor 't opbreken tot Leyden ende alhier te comen metter woon. — It., 75 gl. 12 st., voor een oxhoft fransch wyn metten impost, vereert opte promotie vd. hr. prof. de Maets. — It., Dor. Henr. de Roy, med. profess., gerembourseert 24 gl., voor diverse saden v. rare cruyden ende planten, van Leyden gecomen. — It., Albert v. Overmeer, apothec., 25 gl., voor 't prepareren ende dispensereren van veele ende verscheiden simplicia ende drogen, als von *radices, cortices, herbas, flores, gommata, semina,*

etc., ter oersaecke vd. hr. de Roy, gedaen inde maenden Nov. ende Dec. 1638 ende Fbr. met Jan. 1639. — It., Aeltje Aertse, 22 gl. 10 st., voor arbeysloon, 't jaer, wyens ende begietens vd. cruythoff, als verschot voor een schutting ende waterton, by haer met kennisse vd. prof. verdient. — It., Bruno Verdoes, chirurg., 25 gl., voor 't opmaken van twee sceletten, staende in *theatro anatomico*. — It., 41 gl. 12 st., oncosten opte reyse vd. hr. prof. Voetius ende H. van Velthuysen, naer Middelborch, te sonderen D. de Maets, pred. aldaer. — It., 350 gl., teercost ende vacatien, opte reyse van Middelborch in Seelant, over de beroepinghe D. Caroli de Maets tot predic. ende professor theolog. alhier, etc. — It., Joris Hardincxfelt, herbergier tot Middelborch, 906 gl. 3 st., voor verteeeringe te synen huysen gedaen, byde gedepp. tyde voorsz.

Recompensien. Item, Dno Reyn. Halma, pred. tot Langerac, 75 gl., voor de dedic. van syn tract. tegens de indulgentien ofte aflaten. — It., Dirc Maire, boeevercoper, voor syn gepraesenteert boec, geintitul.: *Histoire des princes et principautes d'Orange*, 36 gl. — It., mr. Gysb. Lap v. Waveren, 54 gl. 13 st., also drie dubbelde goude Nederl. ryders met een silvere ducaton, in plaets van 2 kannen rynsche wyns, daervoor van hem gecoft ten dienste vande stadt twe boeken, ende noch 13 gl. 14 st., die Corn. Back verdient hadde voor 't copieren van een gedeelte van 't eene boeck, welke copie de voorn. Lap is gelaten, dus 54 gl. 14 st.

Lakenmakers. Item, Ger. Pietersz., wolle lakenmaker, 50 gl., wt sake hy tot Amsterd. opgebroken, ende alhier metter woon is gecomen, om syn voorn. neeringe te exerceren. — It., Peter Flowyn, lakenmaker, mede wonende tot Amsterdam, 70 gl., volg. contract met hem gemaect, den 1. Apr. 1640, inhoudende, dat hy voor oncosten van 't opbreken ende alhier metter woon te comen, sal hebben de voorn. somme, mits 4 jaren, innegaende May 1640, continuelick hier wonende ende ten minsten een touw met fyne lakenen gaende houdende.

Schoolmeesters. Item, mr. Joh. de Visser ende Anto. Vyane, schoolmeesters, 30 gl., heml. gracieusel. toegevoecht, wt sake syl., volg. speciale autorisatie daerop geleth hebben, dat d'ordon. op 't schoolhouden alhier volg. syn inhouden worde geobserveert.

Stempel. Item, Ja. Jacobsz., 20 gl., wt sake hy gesneden heeft de stempels vande dubbelde staelloot.

Caerte. Item, Jan van Doorn, boeckvercoper, 18 gl. 7 st., voor 2 groote caerten v. Vlaenderen ende Brabant, mitsg. andere cleyne caertgens ende nouvelles, by hem geleverd.

De prince van Orangien. Item, de deckens vande rynschuyten buyten Tollesteech, 26 gl. 4 st., voor de vrachten v. 14 rynschuyten schippers, die syn Hoocheyt met desselfs train ende bagagie gevoert hebben v. hier nae Vaert. — It., 110 gl. 14 st., voor reyskosten opde commissie van hr. Jo. Fre. Ruysch, burgermr., ende Gysb. vander Hooek, oud-burgermr., Nov. 1639, naer 's G. Hage, omme syn Hooch. mynh. den prince van Orangien van stadswege te congratuleren over de geboorte v. een jongen prince. — It., Henr. Claesz. Schaep, 56 pekten, 't stuc 14 st., tydens de geboorte van een jongen prince van Orangien, aen de stadt geleverd.

Sluisen. Item, Jan Henricksz., stadstimmerman, 550 gl., daervoor hy aengenomen heeft, conform het bestek te leveren, de materialien van hout ende te maken ofte bearbeyden alle het grove werk, mitsg. 4 puntdeuren, met alle syn toebehoren aen de nyewe steene sluis ofte 't verlaet, inde plaetse vd. ouden houten dam inden holl. Ryn, mitsgaders noch 10 gl. voor buitenwerk, hem toegevoecht.

Wittevrouwen poort. Item, Nic. v. Damast, beeltsnyder, 172 gl., ter sake hy gesneden heeft het cronement opte homey vd. Wittevr. poort, te beyden syden, mette croon daerop. — It., Jo. van Dreesden, steenhouwer, voor hartsteen, geleverd aende Wittevr. poort, 33 gl. 16 st.

Kerksaken. Item, 69 gl. 2 st., op de commissie, om te horen de gaven Dni. Heycopii,

tot Schoonhoven. — It., 256 gl., voor gelyke kosten, om D. Heycopium alhier te beroepen, ende syn dimissie aldaer wt te werken. — It., 92 gl. 1 st., opte commissie naer Oudewater, omme aen de classis, aldaer vergadert, de voorsz. dimissie wt te werken. — It., Anto. Goyersz. van Wickenburch, 36 gl., voor alsulck gedraayt houtwerk ende 7 spaense leere stoelen, van root pruisleer, inde kerken camer geleverd.

Vendel. Item, Bern. de Visscher, schilder, voor 't schilderen van 't vendel vanden hooftman J. J. Bommel, mitsg. 't vergulden ende beschilderen der gerepareerde vendels vanden hooftman Doeyenburch ende de Leeuw, 52 gl.

1640. —

Recompensien ende recognitien. Item, Dno Arnoldo Senguerdio, prof. philos., 60 gl., voor gepresenteerde exempl. der dispp. onder hem gehouden, etc. — It., Fre. de Barbancon, 20 gl., voor de presentatie van seker syn tractaet, geintituleert: *L'odeur des Oranges.* — It., Dno Ottoni Zaunschliffer, bedienaer des Heil. Evangelii tot Amersfoort, 125 gl., voor de dedicatie ende praesentatie van het tweede deel der *anatomie vd. misse*, by syn Ed. witten franc. van P. du Moulyn in onse tale overgeseth. — It., de heren gecommiteerden der stadt van Breda, 150 gl., geaccordeert tottet opbouwen van een hospitaal ofte gasthuis binnen de voorsz. stadt voor de sieke ende gequetste soldaten. — It., Wilh. Christofer, 150 gl., tot subsidie ende onderhoudt van het ministerium der kerke, resorterende onder het graefschap van Hanauwe. — It., de gecommiteerden der stede van Ratingen, 12 gl. 10 st., tot soulagement der arme behoefte gemeente Jesu Christi aldaer. — It., de affgesandten vande Hessensche kerken, 125 gl. tot subsidie.

Piqueur. Item, Christoffel Candeler, piqueur vande studenten alhier, 100 gl., hem by de vroetschap gracieuselick eens toegeleyt met ontsegginge van syn versoek, omme op stads credit met 15 voeder hoy ende 4 last

haver versien te worden, onder eenighe presentatie.

Bibliotheek. Item, Lamb. van Velthuysen, 128 gl. 18 st., voor boeken, door last vanden bibliothekaris Dr. Booth met kennisse der heren gegeven, gecoft tot Leyden inde auctie van D. Gomarus ende gestelt inde stads bibliotheek. — It., 13 gl. 14 st., voor de gecofte *Opera Athanasii*. — It., Corn. Dircksz. van Almelooveen, 135 gl., by syn soon Jo. Almelooveen verschoten, voor de *Joodsche Talmud* ende andere boeken vande joodsche rabynen by hem voor dese stadt gecoft ende opte bibliotheek gebracht. — It., Jo. Bor, raedt ende cameraer, 17 gl., verschoten voor den *Engelsche Historie by Sprat*, wt Engeland ontboden, door last vande heren, die alhier ingebonden ende op de biblioth. alhier gebracht. — It., Jan Geritsz., steenh., 162 gl., voor hertsteen geleverd ende gearbeyt aen den inganck vande stadts bibliotheek op 't S. Jans Kerckhoff, achter 't koor vande kerk.

Geometrische figuren. Item, Mart. Ditmar, 15 gl., van dat hy eenighe geometrische figuren op papier heeft geteekent, tot dienst vd. academie.

Hortus. Item, Prof. de Roy, gerestitueert 27 gl., gegeven voor eenighe saden ende planten, gecomen van Leyden ende geplant inden hoff vande academie.

1641. —

Boeken v. Rovenius. Item, 1103 gl. 18 st., voor oncosten inde sake vanden Ed. heer officier contra Phil. Rovenium, voor de portie syn Ed. als officier competerende inde geconfisqueerde boeken vanden voorn. Rovenius, pretense bisschop van Utrecht.

Recognitie. Item, Dno Prof. Berckringer, 100 gl., voor de dedicatie van syn E. *Instt. oecon.* — It., Dno Francisco Charriero, gewesene Prof tot Parys, 40 gl., tot subsidie als tot vereeringe van syne gedichten tot last vande stadt hem toegeleyt.

Subsidie. Item, Dno Arnoldo Tecmanno, 200 gl., tot subsidie vande kerkendieners,

tot 84 in 't getal, wt Boheme ende Moravie exulerende, inde jaren 15 tot 20 in Polen ende Hongarye. — It., Isaacq Carpentier, franc. schoolmeester, wt Duytschland verdreven, 50 gl., noch in plaets van versochte wooninge 50 gl. — It., Jo. Chriseules, geboren edelman van Trasia, 25 gl., tot verlossinge van syn vrouw ende kinderen, by den Turc gevangen. — It., Dan. Luth, gewesen amptman inde Onderpalts, overmits den oorloch verdreven, ende vermits als hy was vande religie, alles hebbende moeten verlaten, 25 gl. — It., mr. Ev. van Weede, proc. gen., 350 gl., v. een steene pylaer met deser stadts wapen, vereert inde nieuwe getimmerde kerk tot Renswoude, volg. resol. 26 Apr. 1641. — It., de gecommiteerden van Ravesteyn 100 gl., tot opbouwinge van haerl. kerke. — It., uts., die van Breevoort 100 gl., tot vergrootinge van haerl. kerke. — It., de gemeente van Blauw Capell, op haer versoeck tot subsidie vande oncosten van een nieuwe clock, 50 gl. — It., Ger. Geritsz., wed. van Jan Willemsz. vd. Wall, 50 gl., tot vervall. der oncosten haers blinden soons, die inde musycque ende het orgelspel te leeren, vereert.

Caerten. Item, Jo. Lenting, lantmeter, 10 gl., voor het copieren van 2 caerten ten dienste vande stadt, d'een vertoonende de Rhynde Waelstroom met de cribbingen, ridsingen ende grienten by *Schenokenschans*, de ander den Rhynde Yselstroom by *Malburch* ende *Yseloort*. — It., de voorn. Lenting, 20 gl. 5 st., voor 't afmeten vande Oudemunstertrans, alsmede verscheyde caertgens daarvan gemaect, oock voor 't afmeten van 't erff buyten Tollesteech, geweest synde de eerste houtplaets. — It., noch 38 gl. 10 st., voor vacatien ende caerten, in 't ofmeten vd. Gortsteech, de grondt voor 't stadhuys, als mede het erff buyten de Waertpoort opten hoeck van 't cingel.

't Huis: 't Hartshoorn. Item, 22 gl. 1 st., voor mackelaerdyloon vande huysinghe op 't Oude Kerchoff, genaemt: *'t Hartshoorn*, by dese stadt gecoft vanden commies Hoboken.

Pomp achter de Mariekerk. Item, Stev. v. Hasselt, op de Marieplaats, 12 gl. 17 st., als het derde paert vande oncosten, gedaen in 't repareren vande pomp achter het koor vande Mariekerk, volgens resolutie.

Academie. Item, 430 gl. 10 st. 8 p., voor boeken ten behoeve der stad gecoft inde auctie vanden heer advocaet Buechel, ende gebragt inde bibliotheek. — It., Bruno Verdoes, 36 gl., voor 't opmaken van een skeleton ende een meercat, staende in *theatro anatomico*. — It., Jo. Cuyperus, stadstromper, in reguard van syn diensten inde musyque tot luyster vande stads academie ende contentement vd. studenten, 50 gl. — It., 64 gl. 17 st., omme met den stadstimmerman tot Leyden inspectie oculair te nemen van 't toornken totte astronomische speculatiën. — It., Ja. vd. Meer, coperslager, 29 gl. 10 st., voor reparatie aende croon inde stads raetkamer ende een copere werelt op 't toornken vande astron. speculatiën. — It., Isaacq Adolphs, 14 gl., voor het vergulden van een ronde bol op 't toornken der astron. speculatiën ende het schilderen van 2 placcaten (!).

Recompensie. Item, Lowys Arsy, 50 gl., voor de dedicatie van syn Fransche *Logica*.

Vendels. Item, Corn. Quindt, 4 gl. 8 st., voor 2 trombandeliers met groene franien. — It., 137 gl. 6 st., voor het maken ende schilderen van 3 nieuwe ende het vermaken van 5 oude vendels, alle met korte stangen. — It., Ja. van Snellenberch, 22 gl. 2 st., voor 8 ysere spitsen boven ande stangen vande vendels, met 8 doppen onder aen de stangen, mitsgaders 't maken vande patronen, omme de kopere knopen na te gieten.

Wech naer Rhenen, langs de Langbroeker wetering, v. Utr. naer Amerongen, etc. It., 87 gl. 16 st., vande reyse tottet nemen van inspectie oculair ende het accorderen vande reparatie ende vercortinge vande wagenwegen vande stad Utrecht naer Rhenen. — It., 17 gl. 3 st. 8 p., omme te besichtigen de wech langs de Langbroeker wetering tot de Amerongsche wetering, ende wederom van daer door de Goyer wetering ende van 't eynde

derselver wetering door de Rysenborcher- ende Oycker (!) weggen tot aen den Seyster wech langs de nieuwe vaert, omme te sien, waer men de wech bequaemst soude mogen ordineren naer Amerongen. — It., 91 gl. 12 st., omme met de regeringe tot Arnhem te spreken aengaende de nieuw te maken wech over den Sonnenberch nae Rencom. — It., 25 gl. 15 st., omme te besichtigen den tolacker met den Vuyschen steech. — It., 15 gl. 1 st., omme te visiteren vande gelegenheit tusschen Utrecht ende Amerongen, ende waer men de nieuwe wech op 't bequaemst soude mogen maeken. — It., 21 gl., omme oculair inspectie te nemen vd. gelegenheit der rivieren, cribbingen ende rid-singen omtrent 's Gravenweert ende Salmoort.

Coningin v. Engeland. Item, 74 gl. 11 st., voor wthalen van 't geschut opte Gansmerct etc., tyde de Coninginne v. Engelandt alhier was.

1642. —

Academie. Item, Prof. Ravensberch, 18 gl., die te betalen stonden aen de glasslyper te Amst., voor drie glazen geteekend X. XX. XXX., het stuk voor 6 gulden. — It., mr. Arn. vd. Lingen, 37 gl. 15 st., in 't doen maken vande modellen vanden tooren totte astron. speculatiën, een verrekycker, etc. — It., Tryntge Marcelis, 7 gl. 8 st., voor bier, gedurende het maken ende stellen van 't toornngen opte Smeetoorn totte astron. speculatiën, door ordre vd. prof. Ravensberch ende mr. Arent vd. Lingen. — It., Chr. Kandel-laar, picqueur, 150 gl., tot subsidie. — It., Anto. Samuelsz., 175 gl., daer voor hy aengenomen had off te bicken de Smeetoorn ende de voegen te vullen, de raemen te setten ende de toorn te repareren nae den eysch van 't bovenste nieuwe werck.

Schuytgen. Item, Jasp. v. Hoboken, 30 gl., van 6 tapyte kussenbladen met stads wapen, omme in 't schuyten te gebruycken.

Rhynschuyten. Item, Jan Adriaensz., scheepstimmerman, 52 gl., ter cause hy heeft vermaect een ouden rhynschuyt, omme te dienen tot een patroon, waernaer voortaan alle

de nywe rynschuyten gemaect ende de ouden vermaectt souden worden. — It., op 't rapport vande heren gecommiteerden, gedaen 1. Fbr. 43, is by de vroetschap verstaen, dat de schippers vande rynschuyten, die nywe schuyten sullen maecken in conformite van 't patroen, ter ordonnantie vd. voorsz. heren gecommiteerden van stadswege sullen worden gesubsidieert met 50 gl., ende die haer oude schuyten daer na doen vermaecken, 25 gl., wiensvolg. dese rendant heeft betaelt door den gecommitt. Will. Goesensz. tot een nywe schuyt 50 gl., ende vorder vermaecte schuyten van Alb. Willemsz, ts. 550 gl.

Brigittekerk. Item, Jan Henriksz., etc., 14 gl., voor 't afmeten vande Brigittekerk ende de huysinghe, die Dn. Flamman bewoont, oock het erff tot een nyewe steech besyden het fraterhuys ende daervan opteyckeninghe te maecken.

Beeltsnyder. Item, Nic. van Damast, beeltsnyder, 230 gl., voor dat hy gesneden heeft twee leeuwen, stadswapen met een croon, twee krommers met trofeen ende twe kerbeels met geweer etc., aende nieuwe gemaecte Homey voor de Weertpoort.

Collecte. Item, Henr. van Cleeff, tinnegieter, 8 gl. 4 st., voor segelooogen, gebruykt aen de lakenen, mitsg. voor 4 nieuwe schalen, om collecte mede te doen.

Stads-glasen. Item, Quiryv. v. Lobbrecht, controleur vande fortificatie, 18 gl., voor een glas met stadswapen in syn nieuwe huysinghe in 's Gravenhage. — It., Dirc Both, glasmaeker, voor een glas met stadswapen in de huysinghe *Drakesteyn*, 15 gl. — It., Jan van Bronchorst, voor een dubbelt glas met deser stads wapen, in de huysinghe van Jo. Fre. Ruysch, 24 gl. — It., Aert v. Culenborch, gecom. raet ter vergadering vd. Ed. Mo. heren, staten 's lants van Utrecht, 70 gl., voor een dubbelt glas in syn huysinghe by Clarenborch. — It., Dr. Corn. Booth, raet, voor een dubbelt glas in syn huys op't Jans Kerchoff.

Recognitie. Item, Gysb. van Zyll, wegen Jo. van Doorn, boekvercooper, 150 gl., voor

syn dedicatie der *Wtrechtsche Historie* van BECA ende HEDA, mitsg. LAMB. HORTENSIVS. It., daerby noch de pryscourant v. 2 ingebonden exemplaren, die hy ten behoeve deser stadt heeft geleverd. Noch voor de pryscourant van 2 ingebonden exempl., 124 gl. — It., Bernart Decker, 200 gl., van deser stads wegen vereert Dno Philippo Paraeo, *illustris gymnasii Hanovici rectori*, voor de dedicatie van syn sal. vaders, des wytvermaerden *doctoris Davidis Paraei, opera theologica*, Tom. I. in fol., tot Francf. gedruet ende nominatim de HH. burgermeesters ende vroetschap deser stadt, mitsg. *rectori et professoribus acad. Ultraj.*, gedicceert ende geinscribeert, mede ter consideratie vd. staet ende gelegenheit des gemeldten D. Phil. Paraei, by de tegenwoordige droevige constitutie ende desolatie van Duytschland.

Subsidie. Item, Christo. Mellero, 75 gl., tot een subsidie voor syn aengenomen exp. syns *Horoscopiae*. — It., de heren burgermeesters der stadt ende heerlicheyt Coevoerden, 200 gl., voor subsidie tot opbouwinge v. een nieuwe kerk. — It., Hans Baur, major, 100 gl., tot opbouwinge der kerk in de Schans van Rees. — It., Jo. Bockingius, pred. op Robeen, 100 gl., tot opbouwinge van een nywe kerk aldaer. — It., Dirc van Frymersheym, in 't Graefschap Meurs, 50 gl., tot optimmeringe van hare door de Wymaersche affgebrande kerk. — It., het Barthol. gasthuys, 72 gl., tot subsidie v. het vergrooten ende vernieuwen vd. camer-schoorsteen ende pylaers aldaer. — It., Lucas v. Vorst, 37 gl. 19 st., voor 6 nywe silvere lepels met stadts wapen, vereert van stadswege in Maarten's gasthuys, buyten de Weert. — It., Arn. van Horick, geweest synde priester binnen de universiteit van Leuven in Brabant, 30 gl. tot een subsidie. — It., Ja. Hesselius, gerecommandeert van Bilderbeeck ende den predicant vd. hartochinne van Nyborch, 15 gl. — It., Abra. van Kerkenraet *c. suis*, 19 gl. 10 st., tot vereeringe, dat hy voor de stadt heeft gemynt de heerlicheneden van Hooch-, West- ende Leech-Raven.

Scherpregler doet curen. Item, mr. Havestad, scherpregler, 36 gl., voor twee curen by hem gedaen, aen twee vrouwenpersonen, d'een vercracht op den wech leggende omtrent Houten, ende noch eene oude vrouw, die beroert synde op crucken ging.

Surendonck, rector. Item, Mechtelt van Bergensaet, 11 gl., verteert by de stads gecommiteerden met Surendonck, gecomen v. Rotterdam, van stadswegen gedefroycirt. — It., de gecommiteerden gerestitueert 43 gl. 18 st., voor reys- ende teercosten etc., opte reyse etc. tot Rotterdam, om D. Surendonck te versoeken tot rector alhier.

Laeckenmakers. It., Jan Jansz., Wouter Rista ende Albert Evertz., alle drie laeckenmakers, binnen deser stadt metter woon gecomen, 150 gl., ieder 50 gl. van de oncosten van 't opbreken ende transport harer familie, boven 't recht van borgerschap ende vrydom van wacht.

Spaens werk. It., Mich. Gulich v. Altsen, 50 gl., wt sake hy alhier sall opsetten een touw totte drapperie, om Spaens werck te maken.

1643. —

Organist. Item, Andr. Michielsz., organist vd. Dom, 60 gl., hem op den 12. Aug. 44. jaerlic toegeleyt voor 't spelen opden orgel, voor ende na de predicatie, verschenen 1. Oct. 44.

Stempelsnyder. Item, Roeloff van Culenborch, 244 gl. 6 st., als 150 gl. voor 't snyden vd. muntstempel, mitsgaders ander yserwerck, hamer ende block, omme mede te slaen die vereerpenningen voor de studenten, die alhier worden gepromoveert, ende 88 gl. 11 st., voor 500 penningen, wegende tesamen 2 oncen een fierling, met nog 6 gl. 5 st., voor 't munten derselver penningen, etc. — It., hem noch betaelt 224 gl. 12 st., voor 12 promotiepenningen van ducategout, wegende 4 onc. 15 eng. 12 asen, d'once tot 44 gulden, ende 15 gl. voor 't munten van dyen, alse v. yder 25 st. — It., de voorn. Culenborch,

III.

125 gl., voor 50 silvere penningen, met 't voorsz. stempel geslaghen, onder de heren schout, burgermeesters, vroetschap etc. gedistribueert, 't stuc tot 2 gl. 10 st. — It., Vred. van Vloock, 60 gl. voor de moeyten ende arbeyt, by hem aengewent in 't maken vande stempel tot de voorsz. penningen.

Draettrecker. Item, Leon. Nulck, gont-ende silverdraettrecker, 150 gl., hem *cum suis* 23. May 36 toegeleyt, boven vrydom van borgerwacht, wanneer hy 3 jaren hier gewoont ende het voorn. handwerk geëxerceert soude hebben, welck handwerk by hier noch exerceerende is.

Orgelmaker. Item, Goert van Pisa, orgelmaker, 47 gl. 11 st. 8 p., voor 't geen hy verdient ende verschoten heeft met kennisse vd. kameraer ende Jor. Ja. van Eyck, in 't renoveren ende herstellen van het vervallen beyerwerck in 't toorntgen op 't stadthuys.

Caerten. Item, Jan van Diepenheim, lantmeter, 14 gl. 10 st., voor 't afteekenen ende meten vande *Rietsteghe* met de circumstantie vandien, daer over hy met een knecht heeft gevaceert 2 daghen, mitsgaders voor 't maken vande teyckeninge opte maet. — It., hem noch betaelt 12 gl., voor 2 copien vande voorn. kaerte, een voor de heer vd. A, ende die andere voor den here van Opdam. — It., het meten vande nieuwe straet achter St. Pieter, omme te weten 't verschil van 't waterpas tuschen 't voorsz. kerchoff ende de nyewe grafft. — It., noch het maken vande calculatie, hoe veel eerst de stadt heeft gehadt vd. hr. deecken Wyck totte nyewe straet aldaer, 12 gl. — It., Jan Henriksz., Adr. Vermeer ende Abr. Dabot, geswoorns, 13 gl. 10 st., voor haer diensten in de Haverstraet, soo in 't offmeten vande Godscameren ende den hoff in de Brigittenstraet, mitsg. het estimeren vande huysinghe van Heyman Haecken, opten hoeck vande Haverstraet.

Stadsprivilegien gecopieert. Item, Jan v. Balen, 38 gl., voor 't copieren van sekere oude copieboecken van deser stadts privilegien.

Silvere letters. Item, Jan van Brevelt, silversmith, 8 gl. 16 st. 8 d., voor 't silver

ende faicon van seven letters vande extraord. letterdienær Goort van Brevelt. — It., Henr. van Schoormont, 6 gl. 4 st. 8 p., voor 't souderen van 8 oogten aen 42 silvere letteren der stads trompers, als van yeder letter 3 st., ofgetogen 1 st. 8 p., die de oude oogten aen silver swaerder waren als de nieuwe.

Recognitien. Item, Dno. Aernold Senguerdio, professor alhier, 120 gl., voor de dedicatie ende gepresenteerde expp. vande *Introductio ad physicam*. — It., Dno. Anthonio Matthæo, *J. U. D. in academia hujus civil. professori primario*, betaelt 600 gl., in regard vande dedicatie ende presentatie van 50 expp. van zyn E. in druck wtgegeven *Commentarius de Criminibus*, ende dat omme te betonen, hoe aengenaem hetselve de vroetschap is, ende omme zyn E. te meer te animeren tot continuatie tot diergelyke werken ende andere goede diensten, die zyn Ed. aen de academie ende studerende jeugd is doende.

Bibliotheek. Item, Christiano Ravio, 100 gl., in recompense van 4 boeken, in de Arabische, Persische, Turksche ende Islantsche talen, by hem de bibliotheek deser stadt ende universiteit vereert. — It., Ja. van Waesbergen, boevecoper, 29 gl., voor soodane *Panegyrica secunda*, als hy aen de voorsz. Ravio, soo genaait als ongenayt, geleverd heeft. — It., den voorn. Ravio 70 gl., voor *Biblia Hebraica Bombergiana*. Editio Veneta, III. vll. in folio, by hem doer order vande heren regierders der stadt gecoft voor de stads bibliotheek, blyk. by de hand vanden bibliothecaris. — It., Gysb. v. Syll, boevecoper, 95 gl., voor een *Turksch Alcoran* mette hant geschreven in 't Arabisch, voor de biblioth., ende 5 gl. voor syn provisie. — It., Jo. Petri, 30 gl. 6 st., voor *bibliotheca et pandectae Gesneri*, tot Leyden in de auctie van D. Dieu voor de stadt gecoft. — It., Jo. Verhoeven, 302 gl. 14 st., voor soodane boeken als de heer biblioth. Dor. Corn. Booth ten behoeve vande stads biblioth. gecoft heeft in 's G. Hage, in de auctie der boeken v. mr. Corn. Bosch. — It., Lamb. vd. Waterlaet, 83 gl. 6 st., voor alsulke boeken, als hy door recommendatie

vd. Prof. Voetius, door last vande heeren voor de biblioth. gecoft heeft tot Alcaer. — It., Jan v. Waesbergen, 266 gl. 18 st., voor hetgeen hy aen theses heeft geleverd, alsmede voor 2 groote Placcaetboeken vande staten generael. — It., Jo. Corn. Booth, deser stads bibliothekaris, 39 gl. 12 st., voor reyskosten ende vacatien op syn commissie naer 's G. Hage, omme boeken te copen in de auctie vd. Ad^{ct}. Bossius.

Hortus. Item, Jac. Man, hovenier op *Manenborck*, voor 150 voet palm, aldaer geplant, yder voet tot 8 p., etc. — It., de hr. Prof. de Roy, gerest. 35 gl. 8 st., voor diverse planten ende cruyden, v. Amsterdammes gesonden, etc.

Kerksaken. Item, 30 gl., gevallen opte reyse vanden pred. Tecmannus, op de beroepinghe Dni. Sprutii. — It., 56 gl., onkosten, gevallen op de extraord. classis tot Wyck, ten huysse vanden pred. de Leeuw, over de dimissie vanden pred. v. Hagesteyn, de Bruyn. — It., Dno. Arnolde Tecmanno, 16 gl., voor de maeltyt te synen huysse gevallen als *deputatus classis Ultraj.* den 26. Junii, als daer quamen deputeerdens classis, visiteren de Duytsche ende Engelsche kerke. — It., Jo. van Nellesteyn, 55 gl. 9 st., gevallen opte commissie vande gedeputeerden des kerkenraets naer Schoonhoven, te horen Snellium ende vande Velde, predd. aldaer. — It., Pet. van Leeuwen, 47 gl. 11 st., gevallen opte commissie naer Sohoonhoven, omme Snellium voorn. mede te horen. — It., noch 125 gl. 10 st., gevallen opte commissie, omme te Delft te horen de gaven D. Goethalsii, pred. aldaer. — It., noch 34 gl. 14 st., voor de reyse van D. Voetio, prof. ende pred. alhier, naer Delft, omme den voorn. Goethalsium mede te horen.

Academie. Item, 12 gl. 10 st., voor rynschen wyn, vereert Bern. Schotano, rectori magnifico in de academie tot Leyden. — It., de ond-burgermeester Nypoort en Bor, 60 gl., gevallen op de commissie vande vroetschap naer Haerlem, omme totte professie in de theologie te versoeken D. Jo. Hoornbeek. —

It., Corn. Dircksz. van Almelooven, 80 gl., voor laken ende satyn tot een nyeuwe tabbart voor den prof. Hoornbeeck. — It., P. vd. Poll, passamentwerker, op de Gansmarct, voor 20 ellen dicke gecloste liscoort van karmosyn ende silver mettet knoopwerk daertoe, totte medailles, die men de gepromoveerde studenten omhangt, 11 gl. — It., Henr. Aertsz. ende Jan Henricksz., 3100 gl., daer-voor sy van de gecommiteerden aengenomen hebben te maken het houtwerk van het nieuwe auditorium boven 't pant vanden Dom ende de materialen daertoe te leveren conform ende volgens het bestek, daarvan gemaect. — It., Pet. Fransz., steenhouwer, 856 gl. 1 st., voor soodane hartsteen, als hy ande stads-werken ende het nyewe *auditorium* heeft ge-levert.

Rywech over den Sonnenberch. Item, den oud-burgermr. Nypoort, 54 gl. 19 st., voor syn reyse naer Aernhem, omme te spreken metten richter aldaer ende metten heer vanden *Dorenweert*, aengaende het maken vande rywech over den *Sonnenberch* ende het leggen van een brugge over die beeke tot Heelsom. — It., noch 33 gl. 15 st., op 't verbeteren ende vercorten vande wech.

Wagenspoor. Item, Corn. Evertsz. van Vronesteyn, 15 gl., voor 't maken van een wagen na het nieuwe wagenspoor, die hy aen hem behouden heeft.

Blyck. Item, Ja. Willemsz., timmerman, 24 gl. 10 st., voor 't opnemen van 't schutgen in de blyck achter den Plompetoorn ende hetselve weder te stellen aen 't brugken op Cranenhofstede by van Diemenschof, blykende by 't besteck.

Stoelen. Item, Anto. van Wickenborch, stoelmaker, 367 gl. voor 27 Spaensche stoelen met vergulde nagels, daeronder drie met armleunen, staende in de raetkamer. — It., 12 pruisleeren stoelen met vergulde nagels, met roosgens op de leunen, van stadswege vereert aen 't Dolhuis, ende noch 2 roode pruisleeren stoelen, in de bibliotheek staende.

Beeltwerk. Item, Claes van Damast, 36 gl. 10 st., voor 't snyden van een vaes met knor-

ren aen 't gestoelte in den Dom, het kronement, saterscop ende snakery met festonnen aen de schorsteen ende twe vaesgens met loofwerck in de raetkamer.

Ysere kagchel. Item, Adr. Andriesz. van Lobbrechts, 52 gl., voor een ysere kagchel met de voet, wegende 900 pont, in Hieronymus school. — Noch een dito op Sonnenborch, 36 gl.

Stadsglasen. Item, Ewout Born, glasemaker, 42 gl. 2 st. 8 p., voor 3 vormen met glazen, houdende 49½ voet. — It., twee ovalen in ieder form, met stadswapen, yder tot een gulden. — It., 24 gl. voor een dubbel glas met wapen in 't Dolhuys. — It., 12 gl. voor een glas met wapen, in de huysinghe van Jo. van Ysendoorn, schout tot Wyck. — It., Will. vd. Stoop, glasemaker, voor een dubbelt glas met wapen, in het huys van Jo. Heurnius. — It., Nic. de Ridder, commiss. vande monsteringe, 12 gl. voor een glas met wapen in syn nieuwe huysinghe aen de Breestraet. — It., Ja. Henriksz. van Oucoop, 12 gl., voor een glas met stads wapen in de huysinghe van Jo. van Wynbergen, oud-burgermeester van Amersfoort. — It., 12 gl. voor een glas met wapen, in de huysinghe vanden heer Bilderbeeck, oud-burgermr. van Amersfoort.

Sneevins, instrumentmaker. It., Jo. Sneevins, 33 gl., voor eenige mathematische instrumenten, by hem door last vanden professor Ravensberch gemaect ende gelevert.

Pylstockgen, etc. Item, Isaacq Schot, 9 gl. 4 st., verdient aen de oude pylroede ende voor drie nieuwe roeden met 3 pylstockgens voor de bierkamer. — It., Gu. de Neve, voor een pylgewicht van 8 pont, 11 gl. 4 st.

1644. —

Recognitie. Item, Ciriacus Lentulus, 72 gl., voor de dedicatie van syn boeck: *Ciriaci Lentuli Augustus*. — It., Dno. Hugoni de Roy, J. C., voor de dedicatie ende presentatie van 50 expp. van syn tractaet: *de eo, quod justum est*, 150 gl. — It., meester Arent

van Westrenen, can. ten Dom, voor een boec met figuren van schone copere platen van den seer vermaerden mr. Thybout, wtgegeven vande exercitie *der schermkunst*, ende andere wapens, hetwelk is gestelt in de stadbibliotheek, 30 gl. — It., Dav. van Hogenhuysen, 20 gl., voor 2 exempll. van seker bouck in folio, geintituleert: *Jaarlicx Verhael vd. verriehinghe der geotroyeerde West-Indische Compagnie tottet jaer 1636*, vd. heer Jo. de Laet. — It., Dno. Dan. Costero, pred. tot Houten, 250 gl. voor de dedic. ende presentatie v. 50 exempll. v. Petri Molinaci: *Schilt des Ge-loofs*, by hem witten francoysch overgeseth.

Subsidien. Item, Odoardo Malvesio, Ital. Edelman, totte religie overgecomen, 50 gl. — It., Jo. Marinius, olim pastor M. Johannis Chebdiorsky, Bohemiae exulus, 30 gl. — It., Adr. Swavio, pred. alhier, 200 gl., tot soulagement vande bedroefde kerken in 't furstendom Anholt, omme anden kerkenraedt tot Amsterdam overgesonden ende by deselve bestelt te worden. — It., Don. Jo. Nicasio, pred. vande Fynaert, in 't eylant Willemstadt, als gecommiteert vanden kerkenraet, aldaer betaelt 100 gl., tot opbouwinge van haerluider nieuwe kerke. — It., de WE. ende Eerw. Archibaldo Hamelton, gewesen aertsbisschop van Vassel in Irlandt, die om de protest. religie vande papisten vervolcht ende van syn treffelyke middelen ende levensincomen is berooft ende zich met syne huysvrouw ende kinderen hier te lande onthoudende is, op de recommendatie vande eerw. kerkenraet alhier toegeleyt de somme van 150 gl., die by den rendant syn getelt aen den pred. D. Tecmanno. — It., de gedepp. der geref. kerke der heerlicheyt van syne Hoocheyt den Prince van Orangien, gen. Afterhout in de baronye van Breda, 100 gl., tot opbouwinge vande kerke aldaer. — It., Mar. Lantsaert, 28 gl., voor de materialen van syn huysken aen de muur van 't *Fraterhuys*, in de *Groenewech*, vermits de nywe straet aldaer. — It., M. de Bruyn van Berendrecht, 78 gl. 10 st., voor 12 silvere lepels, van stadswegens in 't weeshuys vereert.

Academie. Item, Roeloff van Culenborch, 153 gl. 9 st. 8 p., voor 8 goude promotiepenningen van ducatengont, wegende 3 oncen 3 engels 8 asen, ende voor 't slaen yeder penning 1 gl. 5 st. — It., Ja. Sweren, smithnr. in de munt, 5 gl., voor syn moeithen in 't maken van deselve penningen. — It., Roel. van Culenborch, 32 gl. 10 st. 8 p., voor 't gene hy anno 1645 als ykmr. heeft verdient.

Wapensnyder. Item, Ja. Jacobsz., wapensnyder, 5 gl. 16 st., voor 't snyden van de stempels op 't segelhuys.

Bilderbeeck. Item, Jo. Copes, 150 gl., voor 2 jaren tractement den agent Bilderbeeck, verschenen in Martio 1645, voor de advysen, die hy twee mael 'sjaers van Ceulen herwaerts schickt.

Caerte. Item, aen sekere vrouw, die in de vroetschap presenteerde een caertgen, met swarte rollen, van de belegeringe van 't *Sas van Gent*, 5 gl.

Vulmolen. Item, Jan Jansz., timmerman, 13 gl., voor een bestek van een achtkante vulmolen. — Item, Jan Willemsz. van Schayck, molenmaker opten Hooghen Oort, 12 gl. voor 't maken van een bestek van een wynt-vulmolen, opte huysinghe vd. water-vulmolen opten Oort. — It., Reynier Verhoeff, seylmaker, 120 gl., voor de seylen aen de wint-vulmolen in de Weert aen de Knollebrug. — It., Adr. Cornelisz., in den Weerde, 24 gl. 4 st., voor 2 nieuwe stampers in de vulmolen. — It., Euseb. Brantsz., 1000 gl., in minderinge van 't gene, daervoor hy aengenomen heeft te maken ende te leveren de wynt-vulmolen opte huysinghe vd. water-vulmolen in Lauwenrecht, volg. 't bestek. It., noch in minderinge 1000 gl. — It., noch voor 't gene hy bedongen heeft voor 't maeken ende stellen vd. voorsz. molen, 1150 gl.

Stadswerk. Item, Herm. Booth, glasschryver, 7 gl., voor 't maken van een teekeninghe vande nieuwe gevel aen den hoeck vande timmeringe aen 't raethuys. — It., Pet. Adriaensz. 't Hooft, voor 3 teekeningen, gemaeckt van steene pompen, 7 gl. 4 st. — It., Jan Henricsz., 21 gl. 10 st., voor 't maken van

verscheidene bestekken ende grondteykeningen in de woning van den rector in S. Hieronymus school. — It., Paul Ruysch, lantmeter, 319 gl. 10 st., voor 't gene hy verdient heeft in 't meten v. verscheidene partyen voor de stad. — It., Nic. de Gyselaer ende Henr. Evertsen van Galen, wonende tegen over de Gaertbrugge, 30 gl., totte costen van 't maken vande vleugel ande selve brugge. — It., Henr. Jansz. van Heuckelom, voor dat hy in den Haghe is geweest, omme met Jo. van Weede te spreken vande Godscameren in de Brigittensteech, 5 gl. — It., Jan Henriksz., 11 gl., den timmerluyden toegeleyt, in 't plaets vd. mey in 't nieuw auditorium. — It., 129 gl. 12 st., voor de reys van Jo. vd. Nypoort, etc., metten timmerman, omme oculaer inspectie te nemen vande wyte ende gelegenheit der *sluysen*, van Delfshaven, Ter Goude ende die sluyt by Alphen, omme te dienen van advys in regart van 't werk te maken opte Vaert. — It., Nic. van Damast, antyksnyder, 66 gl. 7 st., voor 't snyden vande sleutels onder de balken van 't stadhuis ende ander werk. — It., Ja. van Bentum, timmerman, *c. suis*, 810 gl., daervoor sy aengenomen hebben te leveren het hout ende arbeysloon vande nieuwe *roode Brug*, volgens 't bestek, alsmede voor 't buytenwerk volg. 't accoort. — It., Agnietge Dareth, 2949 gl. 3 st., voor geleverde hartsteen aende gevels ende schoorsteen v. het nieuwe getimmer aen 't stadhuis. — It., deselve ende de wed. van Hans Croon, steenhouwer, 1938 gl. 18 st. 8 p., voor hartsteen aen het buitenwerk van het voorn. getimmer. — It., noch 800 gl., in volbetalinge vande som van 2450 gl., haer competierende vande hardsteen wegens het bestek aen het nieuwe getimmerde werk van het stadhuis. — It., deselve 15 gl., omme daermede te betalen Jo. Kerstens, beeldsnyder t'Amersfoort, voor 't *boetseren van stadswapen, mette croon, leeuw, festonnen ende cleden*, tot een patroon ande nyeuwe timmeringe aen 't stadhuis. — It., Dan. Hilbrantsz., steenh., 90 gl. 10 st., voor vacatie ende teekeninge, dieneude tot modellen van 't

hardsteen getimmer aen 't stadhuis. — It., Adriaen van Hoboken, 5 gl., voor 5 hartsteen stucken geleverd aen 't poortge van 't tuchthuis op S. Nicolaes kerkhoff.

Kerk-sakjes. Item, Aert Stevensz., cleermaker, 10 gl. 4 st., voor leverancie van sackens, daer de diaconen het gelt voor den armen onder de predication in collecteren.

Bibliotheek. Item, D. Corn. v. Deuverden, onlanx gepromov. doct. jur., betaelt 25 gl. voor het drucken syner oratie, in dien tyt gedaen: *De restauratione ac renovatione bibliothecae Ultrajectinae*, hem tot een veeringe gegeven. — It., Christi. Ravigo, hoogl., voor sekere boecken ende tractaten, by hem volg. de hant vd. bibliotheek geleverd, 160 gl.

Kerksaken. Item, 57 gl. 11 st., opte reyse Arn. Tecmanni, etc., om te horen de gaven van D. Guilielmo Soestio, pred. tot Rotterdam, ende mede van Snellio tot Schoonhoven. — It., D. To. Flaman, opte commissie naer Haerlem, om te sonderen de gelegenheit v. D. Tegularii (?) totte beroepinghe alhier. — It., 103 gl. 3 st., opte commissie, om te horen de gaven Tichleri, tot Deventer. — It., Jac. Dop, copergieter, 15 gl., voor een coperen erm met twee candelaeers opte preekstoel in de Catrynekerk.

Stadsglasen. Item, een glas met wapen, aen Anto. de Goyer, 20 gl. — It., op 't Bagynhoff, 12 gl. — It., aen Jo. Gotschalck Halmal, maerschalck, gemaect door Geurt Schilthouwer, 20 gl. — It., in 't Jobs gasthuis, door Herm. van Ewyck, 40 gl. — It., an Jo. vd. Meer, achter den Dom, door Anto. de Leeuw, 20 gl.

Vendel. Item, Fre. de Visser, cleermaker, 12 gl., voor een groen vendel met vlammen, ende wapenen te hernieuwen.

1645. —

Subsidien. Item, Nathanael Conopius Cretensis, vicarius vande gewesene patriarch Cirullus, 100 gl., tot subsidie ende verval vd. costen van eenige te coopen boeken.

Recognitie. Item, Do. Isbra. Diemerbroeck,

med. doct., voor de dedicatie syns boeks: *De Peste*, daarvan 2 syn aengenomen, 25 gl. — It., Abra. Bocstadio, 25 gl. voor 2 of 3 exp. syner *Poemata*, aen de stadt gededicceert.

Maliebaen. Item, Henr. Wynter, deser stad borger, 50 gl., voor syn gepresenteerde caertgen vande Maillibaen ende wt andere considerationen.

Stempels. Item, Ja. Jacobsz. van Dort, voor 't snyden van 3 stempels, daer mede de wollen dekens worden geteekent, 70 gl.

Caertgens. Item, Jan van Diepenheim, lantmeter, 15 gl. 10 st., voor salaris over het meten van eenige paertyen van straten ende huysen, ende caerten daarvan voor de stadt te maken. — It., 29 gl. 10 st., voor het of-meten vd. munt met de sack ende circumstantie van dien, ende daarvan een caert te maken.

Bilderbeeck. Item, Ferd. & Fre. van Schulenborch, 75 gl., ten behoeve vanden agent Bilderbeeck tot Ceulen, over een jaer tractement voor syn weeckelyksche advysen, verschonen in Martio 46.

Kerksaken. Item, Joanni Flaman, pred., 19 gl., voor 't gene ten huuse als Sinedrij p. t. praeses is verteert opte conferentie vande predicanten, geconvoceert wegens beroeping v. D. Jo. Hoornbeeck, tot predicant. — It., Andr. Swavio, pred., 18 gl. 17 st., voor 't gene de gedeputeerden vd. classis deser provincie te synen huuse hebben verteert, Aug. 46.

Weg door 't bosch. Item, 90 gl. 16 st., aen Anto. de Goyer, naer Arnhem in de conferentie over het vercorten vande wech door 't bosch.

Prins Willem. It., D. Boteycken, 72 gl. 4 st., voor verteringe te synen huuse by de heren vande stadt met haer officianten, dienaers ende ander gevolch, op 't verwachten ende bewelcomen van syn Hoocheyt Prins Willem van Oranje, op den 16. ende 17. Dec. 45. — It., 61 gl. 21 st., uts., als de heeren bewelcomenden syn Hooch. Pr. Wilhelm metten Cheurforst v. Brandenborch, Fbr. 46.

Coningin van Polen. Item, Jan Tiele, rynschipper, 5 gl. 5 st., op 't inhalen vande Coningin van Polen. — It., Corn. Aelbertsz.,

opsigter der rynschuyten buyten Tollesteech, 23 gl. 10 st., voor 't gene te synen huuse van stadswege verteert is op 't bewelcomen vande Coningin van Polen.

Nieuwe Campstraet, etc. Item, Henr. Jansz. van Heuckelom, 750 gl., voor 't of-breeken opte brechte, als de nieuwe te maecken Campstraet, twee goedscameren ende weder twee nieuwe te maken, in conformite van 't bestek. — It., 16 gl. 4 st., voor 9 roeden straet by metinge by mr. Abel Wassenaer. — It., Jan Clementsz., 73 gl. 16 st., voor de nieuwe straet van S. Peters kerkhoff totte straet voor de sack besyden de staten munt, groot 41 roeden. — It., 176 gl. 17 st., voor de straet voor het nieuw getimmer vande nieuwe Campstraet mitte dwaersstraten, by metinge groot 98½ roeden.

Catrynekerk. Item, 12 gl. voor 24 copere blakers met de nagels, geleverd voor de stadt in de Catrynekerck.

Stadsglasen. Item, Phil. van Swinderen, 87 gl., voor 't vernieuwen vande glasen in de Maillibaens woning, mitsg. die te repareren ende wapens daerin te leveren. — It., Jan van Baren, 30 gl., voor 't glas met wapen, vereert op de ridderhofstede Amerongen.

1646. —

Wigeven by den rendant gedaen, tyde de inleydinghe van syn Hoocheyt, den Prince van Oranien, in't stadhouderampt deser provincie, soo aen vereeringen, costen vd. maeltyt. It., in't lossen van 't canon mellen gevolgen vandien, mitsg. hetgene aen Hoochgemelte syne Hoocheyt's trompetters, hellebaerdiens ende andere personen, die alsdoen in stadsdienst geweest syn, vereert is.

It., eerstelick brengt de rendant alhier de somme v. 3150 gl., voor 500 enkele nederl. goude ryders, behandigt an mr. Jo. vd. Ny-poort, deser stads secretaris, daarmede meer Hooggemelde syn Hoocheyt als stadthouder,

van wegen deser stadt is beschonken, dus 3150 gl.

It., noch betaelt voor een beursgen, van root fluweel, geboort met een silvere galon, ende gesnoert met snoeren van silver ende roode syde, daarmede de voorn. vereeringe is overgelevert, negen gl. vier stav., dus 9 gl. 4 st.

It., Lambert Cooth, cock, de somme van 839 gl., voor 't gene hy opte maelyt heeft verdient, met coocken ende leverantie van taerten, mandeltaerten, pasteyen, hammen, tongen, swesericken, murchpypen, konikom-mers, cappers, olyven, foly, eyeren, lardeer-speck, saucysen, kaes; it., huer van linnen ende messen, dus 839 gl.

It., Deliana Geritsz., huisfr. van Dirck Willemsz. van Beest, voor 't vleys opte voorsz. maelyt gelevert, 153 gl.

It., Dirck Dircksz. vd. Well ende Margriet Jansz., 682 gl. 1 st., voor soodane hasen, patrysen, kalkoenen, capoenen, hoenders, duyven, wachtels, leeuwewerken, kony-nen ende andere diergelyke, als sy totte voorn. maelyt hebben gelevert, 682 gl. 1 st.

It., Gysbr. Adriaensz., voor karpers, snoe-ken ende brasems, 18 gl. 9 st.

It., Ja. vd. Horst, 80 gl. 8 st., voor gelev. citroenen ende orangeappelen, dus 80 gl. 8 st.

It., Barbara Antonissen, groenwyff, voor lauwriertakken, roosmarynboomen, artisoeken, asperges, knollen, wortelen, doornbessen, poe-len, spinaet, peeterselye, suerink, carvel, karsen, 't pont tot 3 gl. 15 st., aertbesien, etc. by haer gelevert, dus 78 gl.

It., Isaacq van Rhyn, suyckerbacker, voor alrehand suyckerbanquet ende confituren by hem gelevert, 700 gl.

It., Jan van Oosterhout, voor gelycke le- verantie van suyckerbanquet ende confituren als boven, 670 gl.

It., Ja. van Ochten, backer, betaelt voor brood ende weggen als mede doove colen by hem gehaelt, 87 gl. 17 st.

It., Willem van Berck, voor rynse wynen, by hem gelevert, 412 gl. 11 st.

It., den here Antho. Charles Parmentier, 91 gl. 15 st., by syn Ed. verschoten voor een

stuck *Vin Franchoy's*, op stads versoek van Amsterdam ontboden, dus 91 gl. 15 st.

It., Henr. de Cock, voor gelev. fra. wyns, 62 gl.

It., voor impositien opte voorsz. wyn, 148 gl. 3 st. 12 p.

It., de heer Ja. Splinter, voor gelev. bier, 33 gl. 4 st.

It., de wed. vd. brouwer Ter Steghe, voor gelev. bier, 17 gl. 8 st.

It., Jan van Rynevelt, silversmit, voor huur van 12 silvere soutvaten et 50 silvere lepelen, mitsg. het schoonmaken ende bruyneren vande selve, 10 gl. 19 st.

It., Luc. van Voorst, goutsmit, voor huer van 8 paer soutvaten ende 36 silvere lepels als boven, 10 gl.

It., Brnyn Claesz. van Werkhoven, silver- smit, voor huer van 4 silvere soutvaten ende 10 silvere lepelen met het bruyneeren ende sieden, 4 gl.

It., Henr. van Voorst, tinnegieter, voor huer van tin, by hem opte voorn. maelyt gelevert, 60 gl.

It., Henr. Messler van Cleeff, tinnegieter, voor huer van tinne vaten ter selver tyt ge- levert, 60 gl.

It., Ja. Symonsz. Moth, coperslager, voor huer van coopere koelvaten, ketels, vertinde vleyspotten, by hem gelevert, 15 gl.

It., Barth. Moor, coperslager, voor 5 co- pere cranen, 4 gl. 10 st.

It., Eelgen Jansz., voor gebroken glasen, als mede huer vd. glasen op de voorsz. maelyt, 89 gl. 11 st.

It., Peter de Cracht, voor huer vande tap- pyten, die gehangen hebben in 't groote stuck van 't nieuwe getimmer aen het stadhuys, daer syn Hoocheyt wierde getracteert, by beliefs- tenisse, 260 gl.

It., noch betaelt aen diverse personen, die aen 't canon hebben helpen arbeyden, omme wt het artill. huys te brengen opte wal ende 't selve te bewaecken. It., aen de constapels ende matrosen, die 't selve losgebrant ende ge- regiert hebben, oock hetselve weder op helpen halen ende in 't artill. h. brengen, 288 gl. 10 st.

It., Pet. Vermeulen, etc., voor dat syl. met hore peerden het canon hebben gereden wtten artil. huys opte Neude ende van daer opte wall ende weder vande wall in 't artil. huys, 96 gl.

It., Anto. van Ravesteyn, voor verdient arbeidsloon in 't helpen wthalen vande voorsz. stucken geschut ende weder inne brengen, mitsg. diverse materialien van lontstocken, schaepsvelen, boomoly, laetpinnen, fyne louten ende diergelyke, tottet lossen van 't geschut nodich, 41 gl. 19 st. 7 p.

It., Aernt Hermansz., voor 600 pont bus-cruyts, tyde voorsz. aen de stadt geleverd, yder hondert tot 33 gl. ende 6 tonnekens, yder tot 16 st., dus 202 gl. 16 st.¹

It., Corn. Quint, out-schepen, voor bus-cruyt by hem geleverd tyde voorsz., 79 gl. 16 st.

It., de acht respect. hooftmannen vande schuttery, voor verschoten oncosten, gevallen op 't inhalen van syn Hoocheyt, 90 gl. 16 st.

It., Jan van Bentum, voor leepelstelen ende ander houtwerk, tottet canon als boven, 2 gl. 3 st.

It., Will. Olofsz., bode van 't smedengilt, voor 4 tonnen houtskolen, by die van 't gilt geleverd, 10 gl.

It., den heer Prof. Moreels, voor de presentatie eniger expp. vande *panegyrica oratio*, by syn Ed. den 29. Mey 1647 in 't choir vd. Dom, naer de inleidinghe van syne Hoocheyt gedaen ter presentie ende ter eere van Hoochgemelten syne Hoocheyt, welke somme onder het capittel van alrehande saeken in wtgeven wort gebragt, dus memorie.

It., mr. Jo. Strick, adv., voor de presentatie eniger expp. van syn *Pallas Trajectina* of *Lofdicht over de inleidinghe van syn Hoocheyt in 't stadthouderambt*, die mede in 't voorsz. capittel syn in wtgeven gebracht, dus memorie.

It., Steven de Leuw, voor syn diensten gedaen opte voorsz. maelyt, 150 gl.

It., noch 155 gl. 4 st., also: 100 gl. vereert aende hellewaerdiens ende 55 gl. 4 st. aende trompetters van syne Hoocheyt.

It., de boschbewaerders, welke hadden ge-

brocht een geschoten hert totte voorsz. maelyt, tot vereeringe, 25 gl.

It., an de stadssofficianten ende andere personen, als mede de coetsiers, die tyde als voren in den dienst vande stadt geweest, 445 gl.

Summe vd. maelyt van syne Hoocheyt, 9331 gl. 3 st. 4 p.

It., Prof. mr. Henr. Moreels, 150 gl. voor de praesentatie eniger exempll. van *panegyrica oratio*, by syn Ed. den 29. Mey 1647 in 't choir vanden Dom, nae de inleidinghe van syn Hoocheyt den hr. Pr. van Orange in 't stadthouderschap deser provincie, ter presentie ende ter eere van Hoochgemelte syn Hoocheyt gereceteert.

It., mr. Jo. Strick, adv., inden hove prov. t'Utrecht, 60 gl., voor de praesentatie eniger expp. van syn *Pallas Trajectina*, etc., ofte *Lofdicht over de inleidinghe van syn Hoocheyt den heer Prince van Orange*, etc., in 't stadthouderschap 's lants van Utrecht.

It., Adriaentge Geurtsz., 12 gl., voor huer van tapyten in 't stadthuis ende de academie ofte den Dom, teyde der inleidinghe van syn Hoocheyt in 't stadthouderschap.

It., Pet. van Wyck, voor een ebbelyst om een schilderye vd. heer Werckhoven, syn Ed. vereert, voordat hy syn schilderye in 't stadthuis heeft geleverd, als syn Hoocheyt, den hr. Prince van Orangien, als stadthouder deser provincie was ingeleyt ende op 't stadthuis getraceert.

It., 39 gl. 2 st., wagenvrachten ende teercosten, gevallen in 't herwarts comen vanden heeren vd. Hoolck ende vd. Poll, gecommiteerden vd. stat. gen. ende de general. rekenamer specialyck verschreven, omme te comen opte maelyt van syne Hoocheyt, tyde syn Hoochgem. Hoocheyt inleidinghe in 't stadthouderschap deser provincie.

It., Mathys Ketel, buiten de Weerpoort, 29 gl. 10 st., voor 't geen de heeren metten dienaers te synen huys verteert hebben, als syn Hoocheyt aldaer wert ingewacht.

It., Corn. Keyser, herbergier inden *Uyl*,

achter 't stadhuis, betaelt 11 gl. 15 st., aldaer gehaelt ende verteert met kennisse vd. rendant by den timmerman etc., die aen't nieuw getimmer arbeiden, tyde voorsz.

It., voor 't repareren der glazen in de huysinghe op 't Singel, daer 't *Verdoolde Schaep* wthangt, door 't lossen van het canon, als syn Hoochheyt tot stadh. was gehult, beschadigt, 6 gl.

Recognitie. Item, Gysb. van Zyll voor de presentatie van 50 exp. van seker boecksken, genaemt: *Trap der Jeugd*, 25 gl. — It., Henr. de Roy voor de dedicatie van syn *Fundamenta medica*, 150 gl. — It., Jo. van Noordyk, pedel, 120 gl. voor de dedicatie ende praesentatie van 48 exp. van syn gedrukt tractaet, geintituleert: *Enchiridion juris*.

Subsidie. It., Henr. v. Crownborch, drappier, 100 gl., voor het stellen v. een getouw, nevens borgerschap ende vrydom vd. wacht, volg. contract v. 20 Jan. 1645. — It., den predicant tot Gennip 50 gl., tot opbouwinge v. een kerke op het Genniperhuis, betaelt aen prof. Voetius, 50 gl. — It., Corn. Stuart, pred. tot Ossendrecht in 't marquisaet van Bergen o. d. Zoom, 160 gl., tot opbouwinge van een nieuwe kerk. — It., de gecommiteerden der heerlicheyt van Abbenbroek, 60 gl., tot subsidie van haer gelede schade door den brandt. — It., de gecommiteerden vande ware geref. gemeente binnen de stadt Santhen in 't voorstendom Cleeff, 100 gl., tot subsidie om een nieuwe kerke aldaer te bouwen. — It., Odoardo Malvesio, Italiaens Edelman, geworden synde vande religie, 50 gl., tot subsidie als reysgelt. — It., Margareta van Levingston, wed. van Tho. Levingston, ridder, in syn leven hofmr. van hare maj. van Bohemen, 50 gl., doer handen van Prof. Voetius. — It., Michaeli Monserato Montanes Catalonus, 20 gl.

Trucktafel. Item, Jan de Selmont, betaelt de som van 13 gl. 16 st., voor hout, nagelen, kolven, arbeitsloon ende leere sacken, geleverd ende verdient aen de nieuwe trucktafel, gemaect in de woninge vanden maillemeester.

Bibliotheek. Item, betaelt 499 gl. 15 st., III.

voor inkoop van seekere *opus*, genaemt: *Oceanus juris*, gestelt in de stads bibliotheek, mette costen daerover gevallen. — It., noch opte commissie naer Amersfoort, omme 't voorsz. boek te coopen, 30 gl. 18 st. 2 p.

1647. —

Tho. Dusart. Item, Tho. Dusart, een jaer tractement, hem als preses vande musiciens toegeleyt, verschenen Remigii 1648, mitsgaders 12 gl. voor vier jaren tractements, tot 3 gl. jaers, hem te voren by de musiciens-instructie geaccordeert, versch. primo Oct. 1647.

Subsidie. Item, Gerit Pelt, voor dat hy 6 jaren heeft onderhouden het kint van Aletta vd. Burch, die naer Coningsbergen was vertrocken, om schulden, die sy aen studenten ten achteren was, te innen, sonder dat men tot noch toe hadde connen vernemen, waer sy gebleven, ende apparent was, dat sy op see sou syn vergaen, wesende hetselve kint alsnu by de ambachtsamer aengenomen, 150 gl. — It., Moses, soone van Michaelis, presb. tot Garsenica, tot subsidie 150 gl. — It., D. Hierotheus archimandrita Cephaloneus, hebbende hem enighe jaren tot Leyden laten gebruiken tot oversettinge vande *Confessie*, *Catechismus*, *Liturgica* ende *Synodale Canonen* der gereformeerde kerken alhier, denkende weder te keren nae syn vaderlant, volg. ordon. 150 gl. — It., de afgesandten der stad Camen in 't graefschap vande Merck, tot reparatie van haerl. brantschade, 25 gl. — It., de gecommiteerden der stadt Rheden, in 't sticht van Munster, tot soulagement vande schade door den brant geleden, 30 gl. — It., Herm. Deusing, pred. tot Lipperaide, tot opbouwinge vande verbrande kerk ende 't pastoor-huys, 25 gl. — It., die vande forteresse *Swarte Sluys*, tot vergrooting van haere kerk, 60 gl.

Afleykeningh vd. stadt. It., Herm. Saftleven, schilder, vereert voor de exempp. vd. afleykeninghe deser stadt, by hem gedaen ende in plaet wtgegeven, 150 gl.

Stads bannier. Item, Joost van Attevelt,

ter sake hy geteekent heeft seker out glas ten Duytschenhuys, waerinne staet de groote banner der stadt Utrecht, ende 't selve op francyn geschildert, oock gecopieert. It., noch in francyn heeft geschildert die vier oversten deser stadt met silvere kovelen, daer boven stondt een S. Marten, in forma, blyckende by beliefte 36 gl.

Prothocollum Gisberti a Moock. It., Henr. van Heerenveen, clerq vanden gerechte deser stadt, voor 't copieren van seker boeck, geintituleert: *prothocollum magistri Gisberti a Moock, Noviomagi S. C. B. V. capellani et Secretarii Illustrissimi et D. R. Dni Philippi Rovenii Archiepiscopi Philippensis, nec non Hollandiae, Selandiae ceterarumque confederatarum provinciarum vicarii apostolici*, 20 gl.

Kerksaken. Item, Jo. Flaman, pred., voor cost te synen huysse opte eerste ende tweede comparitie der gecommiteerden des classis met de gedeputeerden des kerkenraets, totte approbatie vande beroepinghe D. Jacobi Sterremontii, 48 gl. 10 st. — It., opte commissie vanden kerkenraet, om tot Gorcum te horen de gaven van D. Ravesteyn. — It., opte commissie, gegeven op D. Flaman, etc., omme tot Deventer te horen de gaven van G. de Smith, 68 gl. 11 st. — It., opte commissie, gegeven op D. Heycop, pred. etc., omme in Noorthollant, te Luttelbroot, te horen de gaven van Do. Vindelius, 59 gl. 16 st. — It., opte commissie, gegeven op Arn. Tecman, omme tot Soetermeer te horen de gaven van Do. Lodesteyn, 99 gl. 13 st. — It., opte commissie, gegeven op D. Breyerus, pred. etc., omme te horen de gaven van D. vd. Hengel, pred. tot Amerongen, mitsg. in 't presenteren van 't beroep, 174 gl. 1 st. — It., opte commissie, gegeven op Flaman, pred., omme tot Rotterdam te horen de gaven van Ja. Sterremontius, 147 gl. 12 st. — It., in 't beroupe ende wtwerken der dimissie etc., 362 gl. 14 st. — It., op de derde reys naer Rotterdam als voren, 385 gl. 2 st. — It., op de reys naer Rotterdam by D. Breyerus, 61 gl. 18 st.

Kussens. Item, voor veeren, insteeken,

rootleeren vellen ende opmaken van nieuwe ende reparatie vande oude kussens, tyde deser rekeninghe, 74 gl. 12 st. — It., om 8 wapentgens van sayet opte kussens, ieder 20 st., ende 15 wapentgens van syde, ieder tot 42 st. — It., voor 't bewerpen ende opnayen, oock borduren v. 15 wapentgens op stadkussens, 17 gl. 8 st.

Vendels. Item, Corn. v. Almelooven, voor de leverantie van stoff met syn toebehoren, tot een nye vendel voor de compagnie vanden hoofzman Wtewaell. — It., van een veltteyken voor den vendrich vanden hoofzman Quindt, mitsg. groen laken, rouw linnen ende lint, 134 gl. 13 st. 12 p. — It., Bern. de Visser, voor 't schilderen en vergulden van twee vendels met stadswapen, met een goude leeuw ende gouden crans, 31 gl. — It., Adam Moninx, voor 't vergulden vande knop ende yser aen een vendel, 3 gl. 5 st.

Vredehandel. Item, Sion Lus, wonende by den heer Gysb. vd. Hoolck, van stadswege gecommiteert ter vergadering vande Ho. Mo. heren stat. gen. betaelt de somme van 60 gl. by de vroetschap toegeleyt, ter sake hy verscheiden stukken, rakende den vredehandel tot Munster, tot dienste vande stadt heeft gecopieert. — It., voor de reys van P. Bor, vd. Woerd, Zyll, Werkhoven, Ruysch ende v. Wyck, schepenen, gecommiteert omme in de wichtige deliberatie vd. vredeartikulen met raet ende advys te assisteren de heren wttet middel vande stadt extraordinaris ende ordinaris gecommiteert ter vergadering vande Ho. Mo. heren staten generael, 1329 gl. 18 st.

Recognitie. Item, Do. Cypriano Regneri ab Osterga, voor de dedicatie van *Censura Belgica ofte annot. ad institt. juris*, 250 gl. It., Lamb. Waterlaet, pred. tot Panderen, voor de dedicatie van syn *Roomsch Ismael ofte Dwaersdryver*.

Tapyten. Item, Abra. van Resant, ter sake hy de tapyten in de raetkamer heeft gevoerdert met 157 ellen canifas, wtbrengende 628 ellen naets, behalve het omsomen ende het inrygen vd. voedinge ende het gaern daertoe gedaen, 31 gl. 8 st.

Picqueur. Item, Anto. Hartman, picqueur,

voor 36 pakmanden met hooy, omtrent het geschut, dat men losbrande tyde de huldiging van syne Hoocheyt als stadhouder, 30 gl.

Anatomische instrumenten. Item, Ja. van Snellenborch, voor 't schoonmaken der instrumenten, die gebruikt worden in de anatomie, alsmede 't geen hy daertoe nieuw geleverd heeft, 8 gl. 8 st.

Opmetingen. Item, Balth. Lobe, lantmr., het santpad tusschen de stat ende Vaert te meten ende carteren, 28 gl. 16 st. — It., Jan van Diepenheim, lantmr., in 't meten, verdedeylen ende carteren vande erven der *oude munte*, oock vande nieuwe te maken straet aldaer, als mede het opmeten van eenige vacken opte steenstraet naer de Bilt, 72 gl.

1648. —

Theod. Bary. Item, Theod. Bary, stadstromper, becleedende de plaets van Jo. van Meuwen, die syn dienst, vermits ouderdom ende impotentie, niet langer en conde waarnemen, is 24 Dec. 47. daervoer jaerlycx toegeleyt 85 gl.

Stempelsnyder. Item, Roeloff van Culenborch, voor 't silver ende snyden van een nieuw stads-signet in plaets vande vermiste, 30 gl. 8 st. — It., hem noch voor 't snyden van 2 stempels met het wapen vande academie; daer noch toe een instrument off schroeff, omme den penning net aen te prenten, 173 gl. It., voor 12 promotiepenningen, etc., 470 gl.

Jo. Snevins, instrumentmaker. Item, Jo. Snevins, horologiemaker, voor dat hy gemaakt heeft op den astronomischen toorn het groot instrument *seckxtant* ende oock de globens, daer aen hy met knecht ende jongen heeft gearbeyt 4 dagen, 's daechs tot 8 gl., ende noch 6 gulden voor een groote passer, omme te gebruiken in 't demonstreeren der lessen, 44 gl.

Recognitie. It., Andr. Essenius, SS. theol. dr. et pred. in Neerlangbroek, tot vereeringe voor de dedicatie van syn boeck tegen het werk van Jo. Crellius, gewesen Sociniaens predicant tot Racou in Polen, ende wesende dit

gepresenteerde boeck geintituleert: *Triumphus crucis s., catholica de satisfactione Dni nostri Jesu Christi* (!), 200 gl. — It., Jo. v. Noordyk, pedel ende boekdrukker, geaccordeert voor de dedicatie van *Imberti institt. forens.*, 25 gl.

Bibliotheek. Item, voor een boeck, genaemt: *Thalmud Hierosolymitanum*, in de auctie van professor L'Empereur tot Leyden, 18 gl. 15 st. — It., voor 2 boecken, het eene, *Cuspinianus de Consulibus Romanorum*, ende het ander, *Monarcha Mauclerii*, voor de stadsbiblioth. gecoft, 16 gl. 10 st. — It., Abr. de Goyer, canonik t'Oudemunster, voor diverse boeken, ten behoeve vande stadt gecoft vande wed. v. Dr. Breul, 36 gl.

Academiesaken. Item, opte commissie naer Franiker, aldaer te beroepen den hr. Prof. vd. Linden, tot *professor medicinae* in de academie alhier, 215 gl. 11 st. — It., opte commissie naer Amsterdam, omme te informeren opte gelegenheid vanden voorn. Prof. vd. Linden, 24 gl. 12 st.

Wittevrouwen poort. Item, Jan ter Brugge, herbergier in 't Casteel van Antwerpen, tot syn huysse verteert by Cornelis Danckaerts, lantmeter ende fabryque der stadt Amsterdam, alhier van stadswege beschreven, omme te adviseren over 't werk vande Wittevrouwen poort, 30 gl. — It., Henr. Aertsz. Struys, voor de grondteekeninghe ende modellen vd. Wittevrouwen poort, 175 gl. — It., voor hartsteen totte nieuwe Wittevrouwen poort, 509 gl. 12 st. aen de steenhouders Pet. Jansz. van Vollenhoven, Henr. Jansz. Droochsloot, Goyert Wyck ende Goris van Vollenhoven. — It., voor het doorgraven vande wall by de Wittevr. poort, daer een brug geleyt is, omme gedurende het maken vande nieuwe poorte gebruykt te worden, 66 gl. — It., voor 't leveren vande peerden, die gegaen hebben in den watermolen aen de Wittevr. poort, dachende nachtgeden van degenen, die de peerden hebben gedreven, loon vd. timmerman, die gestadig by de molen moest wesen, verschoot v. teene matten in 't water, om de pomp, diepers, die somtyds 'tsandt by de pomp wahaelden, voor reusel, keersen ende andere dier-

gelyke, omme de voorsz. molen continuelyck te doen gaen, 1096 gl. 4 st 10 p.

Copien. Item, Sion Lus, ter sake hy verscheiden stucken, soo rakende de alliancie mette wtcheemsche potentaten, als anders, ten dienste vande stadt gecopieert heeft, in de stadts secretarie berustende, 90 gl.

Kerksaken. Item, voor de kosten, gevallen tot D. Lib. Spruyt, pred. alhier, over de approbatie der beroeping D. Corn. vd. Lingen ende visitatie vande kerke in Utrecht, 73 gl. 12 st. — It., Dan. vd. Hengel, pred., in remboursement vande kosten over't opbreken tot Amerongen herwaerts, 92 gl. 6 st. — It., op de commissie naer Deventer, om te horen de gaven van D. Ter Smitten, 84 gl. 2 st. — It., om te horen denselven, 249 gl. 7 st. — It., opte commiss. op Gysb. vd. Woerd etc., mitsg. de hr. Prof. de Maets ende Hoornbeeck, predd. etc., om tot Sluys in Vlaenderen te versoeken de ontslaginghe vd. pred. vd. Lingen, 756 gl. 18 st.

Munt. Item, Jo. Gerobulus, muntmr. deser provincie, voor steen, gecomen wttet Cecilieloofter, by de staten voor de oude munte gepermitteert, 57 gl. 12 st. — It., voor 't maken van 58½ roeden straets vande Muntstraet, oock in de Nobelstraet.

Vereering. Item, voor 12 silvere lepels, met het fatsoen, vereert in 't Anthonis gasthuis, 83 gl. 9 st. — It., noch voor silvere lepels mettet fatsoen, in 't Martens gasthuis, 39 gl. 5 st.

Glas. Item, Tho. Lambertsz., glasschryver, voor een glas met stadswapen, vereert Arent van Wynbergen, raet der stadt Amersfoort, in syn speelhuys, buiten Amersfoort getimmert. — It., Jan Woutersz., glasmaker, voor een glas met wapen, an Anto. v. Berck geschonken, 15 gl.

Katrynekerk. Item, Jan Dop, coperslager, voor een nieuwe copere croon, hangende in de Catrynekerk, 340 gl. 7 st.

1649. —

Theod. Bary. Item, Theod. Bary, becleet hebbende de plaets van Jan v. Meeuwen,

vermits syn indispositie, op halff tractement ende na desselfs Meeuwens overlyden, tot ordinaris tromper, etc., 21 gl. 5 st.

Recognitie. Item, Jo. Costerus, tot een vereering voor seker tractaetgen, by hem geconcipieert mit approbatie vanden kerkenraet, aengaende den desolaten staet v. Europa ende aen de stadt gededicieert, 25 gl. — It., Jo. Podensteyner, Palzer, voor de dedicatie ende presentatie van 2 expp. syns boeks, geintituleert: *De Evangelise Harmonie*, 20 gl. — It., Ja. van Attevelt, voor syn gepresenteerde expp. van syn boek: *De oude vry eigen letterklanck*, een dubbelde gouden ryder tot 12 gl. 12 st. — It., Abel Wassenae, mathematicus ende lantmeter alhier, voor de dedicatie ende presentatie van 50 expp. van syn *Tafel van Interest ende Rabat*, 100 gl. — D. Ackersdyck, boeevercooper, voor de dedicatie ende praesentatie van 50 expp. vande *Inleydinghe vande pract. instructie ofte forme van procederen*, 175 gl. — It., Dirk Ackersdyk ende Gysb. van Zyll, boeevercoopers, voor de presentatie van 50 expp. vande *Hortus academicus Ultrajectinus, editus ab Henrico Regio, med. profess.*, 50 gl.

Organist. Item, Andr. Michielsz., organist in den Dom, hem, op syn versoeck toegeleyt voor extraord. diensten ende andere redenen, in syn requeste verhaelt, 150 gl.

Valsche munt. Item, aen sekere persoon, tot een vereeringe, volg. resol. 3 Dec. 49, ter sake hy buyten de Catrynepoort een man achterhaelt ende afhandich gemaect heeft vier naergecontrefeyte dubbelde stuvers, 20 gl.

Stempelsnyder. Item, Ja. Jacobsz., voor het snyden van het groote Utrechtsche dobbel staelloot, 36 gl.

Segelen geteekent. Item, Joost v. Attevelt, voor dat hy tot stadsbehoeff geteekent heeft vier deser stads groote segelen, een ende twyntich segelen der gilden, negentien van eenen ouden brief, met verscheiden segelen van bisschoppen, heren van Montfoort, Goy. Broderode ende meer anderen, 30 gl. 6 st.

Liber Rosarum ende memoriaelboeken. It., Jan van Balen, gecopieert een oud register,

geintituleert: *Liber Rosarum*, groot 190 bladen, 't blad ses stuvers, 57 gl. — It., de clericq vande griffie 's hoofd v. Utrecht, heeft wtgeschreven voor de stad de registers vande memoriaelboeken vanden selven hove, 12 gl.

Wittevrouwen poort. Item, Will. Goyert Schyff, voor 2 daghen malens mette watermolen aen de Wittevrouwen poort, loon van 3 personen, die de peerden nacht ende dach hebben gedreven, 31 gl. 15 st. — It., voor vacatien in 't opsien vanden moolen, geaproprieert, omme met menschen, in plaets van peerden te doen ommegaen, oock voor huur van deselve molen, als gedaen verschot voor reusel omme te smeeren, alsmede hooy ende strooy tot het vullen der dammen, 37 gl. 7 st. — It., Ja. ter Brugge, wt *het Casteel van Antwerpen*, verteert by den fabryq der stad Leyden, versocht omme hier te komen aengaende het werk vande Wittevr. poort, 40 gl. 6 st. — It., Henr. Struys, voor vacatien, offteykeninghen, modellen ende oock het werk vande nicuwe Wittevr. poort, 782 gl. 10 st. — It., N. Gravesandt, fabryque der stat Leyden, voor vacatien, etc., mitsgaders offteykeninghen vande te maken Wittevr. poort, als synde versocht hier te comen, omme syn advys te horen, 277 gl. — It., Nic. Damast, antyksnyder, voor 't snyden van twee leuwen, die 't stadswapen hielden, potten, kortoesen, capitelen, ende aen 't modell vande Wittevr. poort, 12 gl. 8 st. — It., Henr. Spiering, voor Benthemer steen totte Wittevr. poort, 1301 gl. 7 st. — It., van hartsteen, 1685 gl. 12 st. — It., noch ter sake uts., 385 gl. 17 st. — It., Goyert v. Wyck, Henr. Jansz., Pet. Fransz. Ger. v. Vollenhoven, voor 't maken ende leveren v. hartsteen, vant hoofd aende buytenpoort, genaemt de Wittevr. poort, 2345 gl. 3 st. — It., deselve, voor 't buytenwerck, gemaect v. stadtssteen, 400 gl. — It., deselve, voor 't maecken vande Wittevr. poort, volg. het bestek daervan gemaect, 1600 gl. — It., Jan Geritsz. van Leusden ende Henr. Gelisz. van Driel, mr. steenhouwers, te maecken naer het bestek de binnenpoort vande Wittevr. poort, 1066 gl. 13 st. 8 p.

Subsidie. Item, de gecommiteerden van Dinslaeken, tot opbouwinge der gereformeerde kerk aldaer, 25 gl. — It., de kerkmeesters vd. Geertekerk, in de onkosten van een sackput op 't kerkhoff, ende dit ten reguarde van 't water, comende vande wal, 16 gl.

1650. —

Academiesaken. Item, Cors Anthonisz., voor 't halen v. een doot ligchaam v. een t'Amsterdam geëxecuteert, omme tot *subjectum* te dienen in de anatomie voor de studenten, 19 gl. 11 st. — It., prof. Diemberbroeck, an onkosten, gevallen in 't anatomiseren van 't leste subject, 38 gl. — It., James Ritterford (!) sergeant onder capt. Greham, voor dat hy naer Schotlant gevaren ende brieven aen syn broeders D. Samuel Peterford (!) soude brengen, als prof. inde theologie alhier, 230 gl. — It., de heer James Peterfort (!), voor syn verlos, moeyten ende ongemak geleden ende gehadt op een reyse nae St. Andries in Schotlant, gins ende weder, tot bevordering vande overcomste syns broeders, D. Samuelis Retterfort (!), van daer beroepen tot *professor theologiae* in de academie alhier, 150 gl. — It., Corn. de Swart, voor 't geen den voorn. sergeant Peterfort te synen huysse heeft verteert in May 1650 et *seq. dies*, 19 gl. — It., deselve, voor gelyke Retterfort, 15 gl. 18 st.

Kerksaken. Item, Jan van Walcheren, voorleser ende voorsanger in den Domkerk, voor diensten gedaen, vermits omtrent drie jaren geleden verstaen is, dat des vrydaechs ende saterdacchs avont predicatie in den Dom een maent, langer souden worden gedaen als bevorens in 't jaer 8, ende drie jaren 24 predicatien, 25 gl. — It., Adriana Busschoff, op 't tractement te haer huysse gedaen aen de gecommiteerden vande Utrechtsche classis, omme te approberen het beroep van D. Valkius, pred. tot Alemaer, als mede de approbatie te doen op de beroeping van D. Andr. Essenius, staende in Nederlangbroec, 72 gl. — It., op de commissie vanden kerkenraet, omme

te horen de gaven van D. vd. Velden, pred. tot Schoonhoven, 79 gl. — It., noch opte commissie naer Alcaer, om te horen de gaven D. Vinckii, pred. aldaer, 172 gl. 19 st. It., omme de beroeping te presenteren, 179 gl. 2 st. — It., op de commissie, om te horen de gaven D. Essonii, pred. te Neerlangbroec, 20 gl. 9 st. — It., op de commissie vande stads- ende kerkenraets gecomm., omme te Neerlangbroec te horen de gaven Essonii, etc., ende dat de classis tot Wyck hadde verteert, 185 gl. 1 st. 8 p. — It., op de commissie tot Swoll ende Campen, om te horen de gaven vande predd. Menso ende Plancius, 130 gl. — It., op de commissie naer Vlissingen, omme die demissie van Do. Poth, Engelsch pred., te becomen ende 't beroep als pred. alhier te presenteren, 254 gl. 17 st. — It., Ansen vd. Meer, stads bode, voor vacatien met de stads gecommiteerden, voor 't sonderen vd. Engelschen predicant Poth's tot Vlissingen, 8 gl. 5 st.

Caerten. Item, Henr. Hermansz., voor 't maecken van een raempt met de lyst van daertich voeten, yder voet tot 4 st., om een stads caert, 7 gl. 2 st. — It., Balthas. Lobe, lantmeter, voor salaris, in 't meten van alle de landen onder Hooch-, Leech- ende West-Raven, door order vande heeren burgermeesters, in een caerte gestelt, daeronder begrepen alle oncosten ende verteeringe, soo met de heemraden als continuele aenwysers, oock synen assistent, voorts 't meten vande stadt met alle syne straeten ende circumvallatien, op de mate vande selve polders, als in de caerte word vertoont, 275 gl. — It., den landmeter Lobe betaelt voor Jan Attevelt, voor 't schryven der aenwysingen in sekere caerte vd. landen onder Hooch-, Leech- ende West-Raven, met de stadt van Utrecht daer annex, in Febr. 1651 gedaen, 5 gl.

Subsidie. Item, de gemeente vande kerk tot Kalkar, tot reparatie vande voorsz. kerk, 25 gl. — It., de offgesandten vande gereformeerde kerke tot Vreden, voor een subsidie tot opbouwinge haerder kerke ende predicants woning, 75 gl. — It., de ofgesandten vande

gemeente tot Windek in 't graefschap Hanau, tot opbouwinge haerder kerke, 36 gl. — It., de kerkmeesters van Bambrug, voor een glas in haer kerke, 40 gl. — It., de kerkmrs. vande Geertrudenkerk alhier, tot subsidie vd. kosten in 't doen plaveyen van 't kerchoff, het ofbreken vande muur om hetselve kerchoff, ende 't maken van een borstweeringe, tot ondersteunsel vande wall, ende in plaets vande ofdrift, een trap te doen maken, 600 gl. — It., van 't doorgraven vande stadswall neffens de voorn. kerke, 36 gl. — It., Carl. Jansz. van Dismes ende Leon. Virge, beide drappiers, het hantwerk 14 jaren binnen de stadt geëxerceert hebbende ende alsnu 't selve hantwerk tot haer groote oncosten opgeseth hebbende, omme als meesters 't voorsz. hantwerk t'exerceren, boven 't recht van borgerschap, 150 gl. — It., Const. Francot, wttet pausdom totte religie overgecomen, 25 gl. — It., Ludov. Boucholt, geweest hebbende *maistre d'hotel*, van syn Cheurforstel. Hoocheyt den aertsbisschop van Trier, tot reysgelt naer de Palts, 25 gl. — It., Ferd. Knighty, edelman vanden Prince Philips van Bohemen, in syn tegenwoordighe ongelegenheyt, geaccordeert 20 gl.

Stads schrifturen gecopieert. Item, Jan v. Balen voor 't copieren van een resolutieboek der Ed. Mo. heren staten 's lants van Utrecht, 1622 tot 14 Febr. 1623, oock de drie leggers vande renten vande stadt mette nieuwe staet van oorloghe, 86 gl. 15 st. 8 p. — It., noch voor 't copieren van een stad-register, 22 Jan 1621 - 22 Febr. 1622, 42 gl. 16 st. — It., Sion Lus, wonende by den oud-burgermeester vd. Hoolek, gecommiteert van stads wege ter vergaderinge vande Ho. Mo. heren staten gen., voor 't geene hy ten dienste der stadt geschreven ende van tyt tot tyt overgesonden heeft, 82 gl. 8 st.

Corn. Dankaerts, architect. Item, Corn. Dankerts de Ry, architect der stadt Amsterdam, voor vacatien, reys- ende teercosten, als versocht wesende, van Amsterdam herwaerts te willen comen ende adviseren op de besoigne v. 't werk aen de Vaert, 31 gl. 17 st. 8 p.

Beeldwerk. Item, Nic. van Damast, antyksnyder, voor dat hy gesneden, oock het hout geleverd ende diverse modellen gemaect heeft, van 't montstuck aen de pomp opte Breestraet, als mede voor 't snyden van werk aen de Wittevrouwen poort, 163 gl. 6 st.

Jo. Snevins et Ja. Post, instrumentmakers. Item, Jo. Snevins (!), 91 gl. 15 st., voor gemaecte ende hermaecte mathematische instrumenten voor de stadt. — It., Ja. Post, voor gemaecte ende hermaecte, mitsg. het schoon maken van der stads anatomische instrumenten, 11 gl. 12 st.

Stempels. Item, Ja. Jacobsz., voor 't snyden v. een stempel voor de stachmeesters, 4 gl. Noch 1 gl. voor 't dieper snyden v. een stempel.

Groote vergadering. Item, Henr. Jansz., voor 160 pektonnen opte victorie vande groote vergadering in 's G. Haghe, mitsg. 9 kalktobben, 180 gl. 10 st. — It., 50 pektonnen ende 52 pekworsten, 41 gl. 12 st. 8 p. — It., voor buscruyt; geleverd aen de musquetiers, omme *salvo* te schieten voor het besluit vd. generale unie, vastgesteld opte groote vergaderinge in den Haghe, mitsg. papier, daer 't voorn. cruyt in gepakt is, als mede een nieuw vergulde tromband aen den hoofman Almeloveen, 60 gl.

Wittevrouwen poort. Item, voor Bentheimer steen tot voorder opbouw vande nieuwe Wittevr. poort, 2128 gl. 3 st. 12 p. — It., de vier mr. steenhouders, aen de poort, voor arbejtsloon ende buytenwerck, in 't maken van een lyst boven de buytenpoort vd. Wittevrouwen, lang 39½ voet, 70 gl.

Stads-glas. Item, mr. Fra. Wtenbogaert, een dubbelt glas met stads-wapen, in syn nieuw getimmerde huysinge in de Muntstraet.

1651. —

Sayetwerkers. Item, Pet. de Chaster van Sedan ende Robbert Roviele van Leyden, fra. sayetwerkers op 't fatson v. chalonsche, voor haer opbreken 50 gl.

Caerte. Item, Dirck van Groenouwen tot een vereeringe van seekere kaerte vande stadt Utrecht aen de vroetschap gepresenteert, 50 gl.

Silvere letters ende wapen aende pedelstokken. Item, Henr. Vloock, voor 't maken van eenighe silvere letters voor een vd. stads dienaers, mitsgaders silvere wapentgens aen de pedelstokken, 10 gl. 19 st.

Recognitie. Item, Jo. v. Waesberge, boecvercoper, voor de dedicatie ende presentatie v. 2 expp. v. *Hist. Crono. eccl. Slav.*, 25 gl. — It., Jo. Hoornbeeck, professor, voor de dedicatie ende presentatie van 50 expp. van 't *Examen bullae papalis*, 200 gl.

Kerksaken. It., opte commiss. naer Schoonhoven, om te horen de gaven D. vd. Velde, pred., 87 gl. 3 st. 8 p. — It., opte commissie, om te presenteren de beroepinge D. vd. Velde, ende desselfs dimissie te versoeken etc., 395 gl. — It., voor 't transport van syn huysraet, 74 gl. 6 st. — It., opte commissie naer Sluis in Vlaenderen, om te horen D. Lodensteyn, 835 gl. 9 st. — It., voor tractement vande classis extraord., omme t'approberen de beroepinge van D. Lodensteyn, 79 gl. 3 st. — It., D. Andr. Essenio, in 't transporteren van Nederlangbroec, 50 gl. 12 st.

Wittevrouwen poort. Item, opte commissie van 17 Mey 52, om tot Rotterdam steen te copen totte Wittevr. poort, 56 gl. 16 st. — It., Jan ter Brugh, voor 't defroyeren van een *fabryque* met syn soon alhier ontboden, etc., 28 gl. 16 st. — It., Nic. vander Mast (!), antyksnyder, voor dat hy gesneden, oock het hout geleverd heeft ende modellen geteekent vande leeuwen aen de Wittevr. poort, 79 gl. — It., de mrs. steenhouders, werkende aan de Wittevr. poort, van 't buitenwerk aen de voorn. poort, 3750 gl. — It., noch voor arbejtsloon ende hertsteen aen 't hoof, daer de homey op staet, 216 gl. 15 st.

Vendels. Item, Jan van Solingen, van 2 copere punten ende twe knopen tot de vendelstokken, ende die te vergulden, 10 gl. — It., Bern. Visser, voor 't schilderen van 2 witte vendels, 31 gl.

1652. —

Jo. Snevins, instrumentmaker. It., Joanni

Snewith (!), voor 't maken van enighe *instrumenta mathematica*, 113 gl.

Academiesaken. Item, Lamb. van Rhoon, omdat hy gebruikt is geworden als onder-pedel, 42 gl. — It., in 't overbrengen van een missive aen den heer Altingh, professor tot Deventer, doen synde te Groeningen, 31 gl. 11 st. — It., opte commissie nae Deventer, om D. Altingh te presenteren *professionem juris*, 204 gl.

Kerksaken. Item, de opgesetenen vd. Bilt, voor een glas in de nieuwe kerk aldaer, 60 gl. — It., opte commissie, om te horen de gaven D. Justi Bogardi, pred. te Rotterdam, 40 gl. 18 st. — It., opte commissie naer Arnem, om te horen ende te informeren v. D. Vrechemio, pred. aldaer, 54 gl. 7 st. — It., naer Rotterdam, om Just. Bogardum, nu beroepen weder te horen, de beroepinge te presenteren ende dimissie uit te werken, 929 gl. 6 st. 8 p. — It., D. Flaman, pred., voor de predd. ten platten lande, comende op 't classis, aengesteld tot approbatie van 't beroep D. Justi Bogardi, 11 gl. 10 st.

Wittevrouwen poort. Item, de mrs. steenhouwers, voor arbeidsloon 1814 gl. 5 st. 2 p. — It., Phil. Charp, voor verdiensten ende versuim van tyt aen de leeuwen voor de Wittevr. poort, 25 gl. — It., Jan Dop, 6 copere spitsen, die opte Wittevr. poort staen, 30 gl.

1653. —

Academiesaken. Item, D. M. Netheno voor een vereerde tabbaert, als *prof. theologiae* in de academie alhier, 80 gl. — It., missive aen prof. Hoornbeeck te Leyden, 6 gl. 18 st. — It., opte commissie naer Cleef, om aldaer D. Netheno, *professionem theolog.* te presenteren, 249 gl. 15 st.

Kerksaken. Item, opte commissie, om te horen de gaven van Lemman ende Gentman, tot Hulst, 195 gl. 7 st. — It., opte reyse naer Vlissingen ende Ter Goes, 329 gl. 17 st. — It., opte reyse naer Vlissingen, om te beroepen Teeling ende Gentman, tot predd. al-

hier, 923 gl. 19 st., Just. Bogaert alhier beroepen, van syn transport 230 gl.

Wittevr. poort. Item, Claes Damast (!), voor 't maken van 2 modellen vande Wittevr. poort, ende voor enige andere teekeningen, 7 gl. 10 st. — It., Henr. Jansz., van 't modell vd. cap vande Wittevr. poort, 13 gl.

Vrede met Engelant. Item, voor 169 pektonnen, om daermede te vieren voor de vredehandeling tusschen desen staet ende de republique van Engelant, 185 gl. 12 st.

Sonnewysers. Item, Egb. Jansz., horologiemaker, voor 2 sonnewysers, 10 gl. — It., Will. van capel, voor 2 sonnewysers, 6 gl. — It., Alb. Cornelisz. van Leeuwen, van een sonnewyser, in 't hoff vanden Drossaert, opte Vaert, 12 gl.

Caerten. Item, Herm. Specht, caertemaker, voor 't opstellen vande caerten, in de secretarie berustende, 38 gl. 15 st.

1654. —

Academiesaken. Item, prof. de Bruyn, voor een *tubus opticus*, ende eenige glazen, opten toorn te gebruiken, 64 gl. — It., Prof. M. Netheno, voor transport, 52 gl. 1 st. 8 p. — It., voor 't sonderen van D. Wissenbach, tot Franeker, voor het aennemen der professie, vacerende door doode Anthonii Matthaei, sal., 202 gl. 11 st. 8 p.

Speelwerck. Item, Joriaen Bosch, horologiemaker, voor repareren van 't uyr- ende speelwerck opten toorn van 't stadhuis, volg. overcomste hem toegeleyt, 160 gl. — It., voor 't buitenwerk aen 't voorn. horologie, 10 gl. 1 st. — It., voor 't maken v. 96 noten ende 70 scroefkens, geëmployeert tottet voorn. werk, 38 gl. 8 st.

Uurwerk in den toorn aende Vaert. Item, Paul Mobach, van 't uurwerk in de Vaertse kerk, 246 gl. — It., voor 't buitenwerk aen 't voorn. uurwerk, 61 gl. 17 st. — It., voor geleverd koperwerk aen 't uurwerk, 116 gl. 16 st. 8 p. — It., voor yserwerk, 9 gl. 7 st.

Dolhuys. Item, voor planken tottet maken v. 3 dolhuysgens, 182 gl. 16 st. 15 p. — It., aen

den metselaer, 195 gl. — It., an yserwerk, 68 gl. 4 st. 8 p.

Kerksaken. Item, opte commissie, om te horen D. Jo. Theodori, 47 gl. 8 st. — It., het beroep te presenteren etc., 532 gl. 2 st. — It., opte approbatie vd. classis, 182 gl. 11 st. — It., opte commissie vanden Engelschen kerkenraet, om te horen de gaven vanden Engelschen pred. Ten Bosch, 61 gl. 4 st. 8 p. — It., om den Engelschen pred. tot Dort, D. Pagen, te horen, ende het beroep te presenteren, 95 gl. 9 st. — It., op 't horen ende beroepen vanden D. Bestius tot Engelsch pred., 191 gl. 14 st. 8 p. — It., aen Corn. Gentman, transportkosten, 150 gl. — It., Teeling v. Vlis-singen, ter cause voorsz., 150 gl. — It., Jo. Theodori, ter cause voorsz., 74 gl. 12 st.

Recognitie. Item, de wed. van prof. Antho. Matthaeo, sal., voor de dedicatie van syn E. *Orationes*, by deszelfs oudsten sone gedaen, 250 gl. — It., Jo. van Harst, voor de dedicatie van syn *Disp. in metaphys.*, 25 gl. — It., Nic. van Hoboken, voor syn boec: *de voluptate et dolore*, 25 gl.

1655. —

Subsidie en recognitie. Item, tot opbouw vande kerk tot Sonsbeek, in 't forstendom Cleef, voor de geref. gemeente, 100 gl. — It., de stads doctoren, voor de dedicatie ende presentatie van 40 exp. van *pharmacopoea Ultrajectina*, 150 gl. — It., prof. Paul Voet, voor de dedicatie van *theologia naturalis reformata*, 200 gl. — It., D. Jo. Leusden, prof., voor de dedicatie van *Jonas illustratus*, 150 gl.

Jo. Sneevins Item, Joanni Sneevins (!), voor twee maal visiteren het horologie opte Vaert, 8 gl.

Anto. Matthaeus. Item, Henr. Quint, voor 't bekleeden vande stoel inden Dom, opte Iyk-oratie over den dood D. Antonii Matthei. It., leverantie van 't laken over de tafel in de almosenienscamer, 128 gl. 8 st. 8 p.

Kerksaken. Item, opt de commissie naer Montfoort, om te horen Jo. Heymenberch,

III.

25 gl. 12 st. — It., 't beroep te presenteren, 58 gl. 13 st.

Ander wtgeven, voor't maken van't gherecht Enghelenborch, buiten Tol-lesteegh.

It., van sperren ende ander houtwerk, 144 gl. 5 st. — It., van yke planken, 11 gl. 10 st. — It., voor Benthemer steen, 479 gl. 2 st. 4 p. — It., in 't afschepen vande steen te Amst., 25 gl. 15 st. — It., van 34 stukken Benthemer steen van Amst., 28 gl. — It., voor arbeidsloon daarvan, 25 gl. 5 st. — It., voor yserwerk, 297 gl. 5 st. — It., voor 3 copere weerhanen op 't gerecht, 16 gl. — It., voor 't vergulden vande weerhanen ende 't beschilderen, 40 gl. 6 st. — It., voor 10 tonnen cement, voor 't voorn. gerecht, 18 gl. 10 st. — It., voor 53 tonnen dito, 98 gl. 1 st. — It., voor calck, 17 gl. 10 st. — It., voor moppen ende klinkerts, 316 gl. 16 st. — It., voor klinkerts ende kalck, 87 gl. 8 st. 8 p. — It., voor arbeidsloon, 41 gl. 10 st. — It., Ger. v. Vollenhoven, steenhouwer, boven den bick, verdient dubbel, mits *in loco* steenhoudende, 563 gl. 14 st. — It., denselv. tot vereering, 25 gl. — It., den metselaer 642 gl. 25 st. — It., noch arbeidsloon, 88 gl. 17 st., uts., 86 gl. 9 st. 8 p. — It., voor vracht ende vertee-ring vande heeren, die 't werk voorn. hebben opgenomen, mitsg. vereeringen aen 't arbeys-volk, 8 gl. 18 st. — It., voor extraord. on-costen.

Somme vande onkosten van 't gerecht *Enghelenborch*, 3109 gl. 17 st. 4 p.

1656. —

Jor. Ja. van Eyck. It., Jacq. van Eyck, erfgenamen voor een half jaer tractement voor de diensten gedaen, aen de clocke met spelen op deselve, versch. 1 Apr. 57, 150 gl.

Landkaerte. Item, Tho. Belgard, voor 't maken vande lysten mit syn toebehoren tot de lantkaerte, op 't nieuwe werk hangende, 15 gl. 8 st.

Kerksaken. Item, Pet. Dusterlo voor 2 becleetsels tottet houtwerck in S. Janskerk, 12 gl. — It., Anto. Samuelz., voor 't amoveren van 6 pilaren, voor den anderen in S. Janskerk mettet buytenwerk in 't toemaken vande plaetse van 't orgel, 330 gl. — It., Joris Flud, voor arbeytsloon aen 't heren gestoelte in Nicolaeskerk, 41 gl. 4 st.

Sayetwerker. Item, A. Wemaer, voor 't transport syner meubelen van Leyden herwaerts, om in 't tuchthuys als meester sayetwerker te doen werken, 100 gl.

Recognitie. Item, D. Corn. van Diemberbroek, pred. tot Rhenen, voor de dedicatie van 't translaet uit het engelsch de commentarien van Arthur Hildersham, over den 51. Psalm, 150 gl. — It., Jo. van Attevelt, voor 't copieren van verscheyden francyne brieven, 28 gl. 10 st.

Will. van Swanenborch. Item, Will. van Swanenborch, voor 't beschilderen van allerlei placcaten, teghens 't schenden van boomen ende anders, mette verff 68 gl. 2 st. 8 p.

1657. —

Jo. Dix, beyermeester. Item, Jo. Dix, 31. Dec. 1657 gesurrogeert in plaetse van Jo. Ja. van Eyck, in 't spel op 't beyerwerk ende groot geluudt in den Domstoorn, 350 gl.

Henr. van Maerle, org. inden Dom. Item, Henr. van Maerle, organist vanden Dom, over 7 maenden tractement vande 60 gl., hem den eersten Maart 58. toegeleyt, voor spelen op 't orgel voor ende na de predicatie, mits oock by gelegenheit van musyk, daer onder spelen de *basso continuo*, 35 gl.

Vocael-Musyck. Item, Just. Servaes Clermont, voor 8 maenden tractement van 60 gl., nu 15. Fbr. 58. geacordeert, daer voor hy als stadsmusicien eens ter week onder het orgel in den Dom ofte andere kerken, gehouden is een vocael-musyck te maken, 37 gl. 10 st.

Scherm-meester. Item, Thibout de Lang, stads scherm-meester, voor 't oefenen v. verscheide burgers uit alle quartieren, 18 gl.

Stadswapen, etc. Item, Salom. Bartholo-

meusz., voor twee mael snyden het stadswapen in palmhout, 22 gl. — It., Bernt Bol, voor 't vermaken vande stocken voor de 4 deurweerders, 91 gl. 15 st. — It., Henr. Winter, voor 't snyden van 2 stale stampers, 36 gl.

Courwachter. Item, Laur. Rosselis, voor een banderol met aeckels ende al syn toebehoren aen den silvere trompet vanden courwachter, 42 gl. — It., voor silver ende fatsoen, 93 gl. 11 st. — It., voor franjes, 19 gl. 2 st. 8 p. — It., Will. van Oosterwyk, voor geleverd tot de voorsz. banderol, 28 gl. 6 st.

Tesamen: 194 gl. 7 st. 8 p.

Gestoelte inde Klaes-kerk. Item, Nic. van Damast, voor het snyden curieuselik 't heren gestoelte in de Nicolaeskerk, 33 gl. 10 st.

Conrector Buschhoff. Item, Andr. Sergeant, voor 't vergulden ende verwen binnens huys, by den conrector Buschhoff wordende bewoont, 91 gl. 16 st.

Stadsglas. Item, Gelis van Marienhoff, van leverantie ende reparatie vande glazen mettet schilderye van 't stadswapen in de aelmoesenienscamer, 137 gl. 7 st. 8 p.

Almanak. Item, Mein. von Dreunen, voor verscheiden almanakken op een andere manier, naer den ouden styl gedruet ende cierlyck opgemaect, hem vereert 25 gl.

(1658 — 1662.)

(*De cameraars-rekeningen over deze jaren loopende, zijn, ons wetens, niet meer in het stads-archief voorhanden.*)

1662. —

Dirc Nyenhuysen, organist. Item, Dirc Nyenhuysen, organist vanden Dom, voor een jaer gagie voor 't speelen op den orgel, voor ende na de predicatie, oock op de *basso continuo*, naer gelegenheit in 't musiceren onder 't voorsz. orgel, 60 gl.

Recognitie ende subsidie. Item, Jo. van Leusden, *prof. hebr. linguae*, voor de dedicatie van: *Philologus hebraico-mixtus*, 150 gl. — It., Huybert Honingh, voor syn

soon, nu te Parys siek leggende, dat voor een schilderye van 't stadthuys, by denselven gedaen, ende op 't nieuw werk opgehangen, 40 gl. — It., mr. Isaacq Abrahamsz., 23. Spt. 61. aengenomen tot schryfmr. voor 6 jaren, om 200 gl., vermits syn bysondere schryfconst, het tweede jaer verschenen 1. Oct. 63, 200 gl.

Academiesaken. Item, Paschier Baert, hovenier vd. *hortus academicus*, 150 gl. — It., de wed. Schut, *inden Toelast*, voor verteering by de gecommiteerden, die D. Burmannus, aldaer gelogeert, gingen congratuleeren, 37 gl. 10 st.

Ambassadeur van Muscovie. Item, voor vracht vande schietschuit met den jager, die den ambassadeur van Muscovie met syn suite naer Amsterdam bracht, 22 gl.

Jagdpad naer Leyden. Item, Jean Care, *in Place Royale*, voor verteering by de gecommiteerden van Leyden ende deser stad gecommiteerden, sluitende een contract over het jagdpad tusschen beide steden, 8. ende 9. Spt. 63, 183 gl. — It., verteert 316 gl. 6 st. — It., voor dachgeld der stadsgecommiteerden, 469 gl. 16 st.

Buurkerk. Item, de fabryk Henr. v. Hoochvelt, voor 't maken van een model in hout ende verscheiden afteekeninghen vande Buurkerktoorn, 200 gl. — It., dens. voor verscheiden bestekk. ende afteekeningen, 83 gl. — It., Christiaan v. Vianen, stadsmetselaer. — It., de kerkmrs. vande Buurkerk, voor een coopere croon, in de voorsz. kerk vereert, 430 gl. 10 st.

Kerksaken. Item, opte commissie tot beroep van Do. Ravesteyn ende van Halen, 552 gl. 13 st. — It., opte beroeping van D. Pots, tot Vlissingen, 548 gl. 5 st.

1663. —

Brandspuiten. Item, Isaack Schot, 112 gl., als: 56 gl. voor cooperwerk vande 4 brantspuyten ende 't vermaken ende repareren vd. sackeboeten, etc. — It., Jan v. Brevelt, voor 't cooperwerc van 10 brantspuyten mettet souderen van 2 vandien, 296 gl. — It., Ja. van

Bylevelt, voor 't souderen van 12 brantspuyten mette suickers ende bussen, 75 gl. — It., Abra. van Wickenburch, voor 't yserwerk van 2 vande voorsz. brantspuyten, 20 gl. — It., Anto. van Oudenallen, smith, voor yserwerk v. 12 brantspuyten, die nombres daerop te slaen, 136 gl. — It., Willem Wittensz., voor 3 tonnen totte voorsz. brandspuyten, 7 gl. 10 st.

Hand- en Bord-Fiool. Item, voor een hantende bord-fiool, ten dienste van het collegie vande musiciens, by ordon. 24 gl.

Clockgespeel in den Dom. Item, Henr. Winter, voor 't snyden van 5 wapenen der capittelen, ende een van haer Ed. Mo., tot modelle op 't nieuw clockgespeel inden Dom, 110 gl.

Caerten. Item, Herm. Specht, voor 't maken van een caert vande uitlegginge der stadt, mette lyst, 16 gl. 18 st. — It., Dav. Molbeek, voor 't copieren van een caertje vande hoochste ende leechste vande Rheensche veenen, 4 gl.

Kerksaken. Item, Magdal. Peters, voor 't waernemen vande catechisatie der competente manspersonen, den tyt van een jaer, 10 gl. — It., opte commissie, om te horen D. Leydecker, pred. tot Naerden, 37 gl. 19 st. — It., opte commiss. om te hooren D. Grebber, tot Purmerende, 152 gl. 4 st. — It., opte commissie om beroep te presenteren an D. Valdenus, tot Enchuysen, ende de Grebber, tot Purmerent, 240 gl. — It., oncosten op de classis extraord., tot approbatie van 't beroep van Saldenus ende de Grebber, 219 gl. 7 st. — It., opte commissie, om te horen DD. de Grebber, Ter Smitte ende van Vliet, 273 gl. 16 st. — It., opte commissie, om te horen, ende na bevindinge te beroepen Corn. vd. Vliet, pred. tot Maestricht, 818 gl. 7 st., daeronder het defroyeren vande classis. — It., om preparatoir te horen D. Montanus, 29 gl. 6 st. — It., oncosten vande classicale maelyt, ende reyskosten der predicanten, extraord. beschreven tot approbatie vande beroeping van vd. Vliet ende Montanus, 205 gl. 5. st. — It., transportkosten voor vd. Vliet & Montanus, 300 gl. — It., voor transportkosten voor

van Halem, van Kleinammers, 52 gl. 10 st. — It., opte commissie, om te horen van Eyndhoven ende Plancium, tot Woerden ende Zutphen, 105 gl. 12 st. — It., opte commissie, in 't beroep van Plancio. 414 gl. 10 st. — It., opte commissie, om te horen vd. Capelle, pred. inden Briel, 86 gl. 7 st. — It., opte commissie, om te horen D. Wallendael, tot Medenblik, 115 gl. 3 st. — It., opte commissie van die vande fransche Kerk, om te horen D. Wolzogen, pred. tot Middelburg, 375 gl. 7 st. It., voor syn transport 300 gl.

Recognitie. Item, prof. Berckringer, voor de dedicatie van syn boec: *Institutiones, orationes et exercitationes ethicae.*

Stadswerk. Item, Ja. vd. Weyde, steenhouwer, voor hartsteen aen de nieuwe poort voor 't kerkje aen 't Duitschenhuis, 71 gl. — It., voor 't beschilderen van drie nieuwe Leydsche schuyten mette verff 55 gl. 9 st. — It., voor 4 coopere comfoortjes, 3 gl. 10 st. — It., den fabryk Hoochvelt ende Abr. van Wickenborch, voor 't waernemen ende onderhouden vande groote waterspuyt, 15 gl.

Scherm-meesters. Item, Piet. van Bambergen ende Thibout de Lang, scherm-meesters, voor een jaer recognitie, vandat sy de nieuwe schutters tegen den optocht oefenen, 40 gl.

1664. —

Wtgeven aen 't nieuwe clockgespel in den Doms-toorn, daerover metten capittel naerder sal worden geliquideert.

It., Henr. van Hoochvelt, stads timmerman, voor 't prepareren ende 't brengen van 't steygerwerck, tot afhaken vande oude ende ophalen vande nieuwe clocken inden Doms-toorn, in de twee weken vanden 3. totten 13 May 1665, 75 gl. 2 st. — It., hem, ter sake voorsz., 16-20 May, 41 gl. 8 st. — It., hem, ter sake voorsz., etc., 13 gl. 5 st. 8 p. — It., ter sake voorsz., mitsg. in 't verbrenen vande clocken inde waech, 5. Juny 1665, 25 gl. 8 st. — It., ter sake voorsz., 26 Jun. - 1 Jul.

65, 19 gl. 15 st. It., 48 gl. 5 st. — It., denz., voor 't opwinden vanden speelstoel, gehaelt uytlet weeshuys, 3 gl. 4 st. — It., arbeidsloon ter sake voorsz., 12 gl. 2 st. It., 10 gl. 8 st. It., verdient in 't opwinden ende aenvoeren vande nieuwe clocken, 3-12 Nov. 64, 82 gl. 18 st. — It., aen Christi. van Vianen, voor 2 masten, tot schoren aen 't voorsz. werk, 12 gl. — It., L. de With, voor 2 lange denne balcken, ter sake voorsz., 36 gl. — It., Piet. Kelfkens, voor arbeidsloon ende gelev. seyl-dock, ter sake voorsz., 44 gl. — It., Joost Vermeer, wyncoper, voor rynsche wyn, geleverd opten Doms-toorn, voor de gecommiteerden naer de besoignes ter sake voorsz., 43 gl. 3 st. — It., Henr. Radoox, herbergier in 't Poortgen, voor verteeringe te synen huysse vanden beyermeester van Amsterdam, die nu en dan vergast heeft *Diex cum sociis*, 54 gl. 10 st. — It., van verteeringen ende dachgelden, opte reyse naer Amsterdam ende Zutphen, etc., 153 gl. 1 st. — It., Ja. Michielsz., de smit, voor 't yser modelle, om de clocken in te hangen, dan, want die by den tresorier Booth op de rekeninghe syn verantwoord, hier memorie.

Summa vd. oncosten aen 't nieuwe clockgespel inden Doms-toorn, 70 $\frac{1}{4}$ gl. 9 st. 8 p.

Kerksaken. Item, Egbert Kist, voor dat hy sondaechs na de predicatie met de cornet speelt onder het orgel vanden Dom, 30 gl. — It., Magdal. Peters, voor een jaer bedienen vande catechisatie in de academiecamer, verschenen Mart. 65, 10 gl. — It., voor 't tract. van D. Wolzogen, fra. pred. alhier, 76 gl. 8 st. — It., oncosten, gelopen op 't beropen van D. Sanderus, vande Bilt, 279 gl.; it., voor 't transport, 100 gl.

Varia. Item, voor 2 nieuwe weestouwen voor de drapperie, 13 $\frac{1}{4}$ gl. — It., Dr. Emmenes, praeceptor in Hieron. schoole, voor achtergelaten huisraet voor syn successor Sloot, 30 gl. — It., Fri. Eliot, voor silverwerk aen de pedelstokken, 83 gl. — It., Gysb. van Zyll, voor leverantie v. gedrukte tydingen, 6 gl. 12 st. — It., voor hartsteen, sonderlinge aen de Maillepoort, 1360 gl. — It., voor een klokke

in 't bingel opte Leydsche Vaert, aen Adr. Dop, 24 gl. 6 st. — It., Dirck de Ridder, voor een charp, hem als vrendrich, onder den hooftman van Heuren vereert, 51 gl. 10 st. — It., Will. van Swanenburch, voor 't schilderen vande stadswapens op vier trommels, 25 gl. 4 st.

1665. —

Brandspuyten. Item, Jo. van Brevelt ende Abr. van Wickenborch, voor een waterspuyt, by heml. voor een proef gemaect, 315 gl. — It., deselve, voor extraord. diensten ende het gebruik van hare voorsz. waterspuyt, in den brant van Steenbergen's huis, 75 gl. — It., Jo. van Brevelt, voor reparatie vande groote waterspuit, 25 gl. — It., den fabrycq ende Abr. v. Wickenborch, voor 't waernemen ende onderhouden vande groote spuyt, 15 gl.

Beyermeeester. Item, David van Slichtenhorst ende Carel Valbeek, 7 May 66, aengenomen, in plaets van Dix, tot beyermeeester, 100 gl. voor 't eerste half jaer.

Oude privilegien. It., Jo. v. Attevelt, voor 't copieren van oude privilegien, 11 gl. 10 st.

Ammunitie, etc. Item, voor 't vermaken van veele groote oude musquetten, reparatie vande cruyttonnen, maten, bandenliers in 't artill. huys, tyde vande bisschoppen oorlogh, 325 gl. — It., Melch. vd. Bosch, voor een houtte affuyt tot seven lopen, 26 gl. 8 st. — It., voor alrehande pieken, 167 gl. 19 st. — It., Jo. van Breevelt, voor koperwerk totte stads ammunitie, 152 gl. — It., Manasses Bronsfelt, voor arbeyt als constapel, 50 gl. — It., voor stampers, proppen, wissers, tottet canon, 45 gl.

1666. —

Munt. Item, Roeloffs van Cuylenburch, voor yzers tottet slaen van nieuwe duyten in de maenden van Meert, 59 gl.

Stadverlichting. Item, de wed. van Corn. van Duykerken, 1665 verdient in 't repareren vande stadslanteerns, 15 gl. — It., voor

20 lanteerns, a 5 gl. ende een a 6 gl. 10 st., om op de hoecken vande straten des winters te lichten, tot voorkominge van swaricheden, 103 gl. 10 st. — It., Corn. Verhoeff, voor 43 lanteerns, a 4½ gl., geleverd als voren, met het vermaken van 9, 198 gl. — It., Abra. van Oosterhout, voor 22 lanteerns, a 5 gl., ter sake voorsz. — It., Dirck van Wickenburch, smith, voor 't yserwerk tottet stellen van 4 lanteerns in 't quartier vanden hooftman Strick, 22 gl. 10 st. — It., Abra. van Wickenburch, voor 't yserwerk van 3 lanteerns in 't quartier vd. hooftman Zuylen, 15 gl. — It., Leend. Petersz., voor 't yserwerk tottet stellen van 7 lanteerns in 't quartier vanden hooftman A. Mansfelt, 76 gl. 15 st. — It., Corn. van Soest, voor 't yserwerk tot 12 lanteerns, in 't quartier vanden hooftman vd. Woerd, 76 gl. — It., August. Woertman, voor het selve tot 3 lanteerns, in 't quartier vanden hooftman Strick, 35 gl. 10 st. — It., denselven, etc., tot 6 lanteerns, in 't quartier vanden hooftman Eyckelsberch, 45 gl. — It., denselven, tot 3 lanteerns, in 't quartier vd. hooftman de Wyckersloot, 32 gl. 2 sc. — It., Barth. Wynsbrou, id. tot 12 lanteerns, in 't quartier vanden hooftman Mansfelt, 86 gl. — It., Ja. Olufsz. van Veppel, id. tot 7 lanteerns, in 't quartier vanden hooftman Splinter, 56 gl. 8 st. — It., Anto. Haeck, id. tot 7 lanteerns, in 't quartier vd. hooftman Mansfelt, 53 gl. — It., Jan vd. Linden, id. tot 14 lanteerns, in 't quartier vanden hooftman Heurn, 75 gl. — It., Anto. van Oudenallen, id. tot 3 lanteerns, in 't quartier vanden hooftman Strick, 20 gl. — It., denselven, id. tot 7 lanteerns, in 't quart. vanden heer vd. Dussen, 50 gl. — It., Ja. van Oudenallen, id. tot 2 lanteerns, in 't quartier vd. voorn., 24 gl. — It., denselven, id. tot 7 lanteerns, 54 gl. 12 st. — It., Ev. Jansz., id. tot 2 lanteerns, in 't quartier vd. hooftman Mansfelt, 26 gl. 19 st. — It., Jan Veppel, id. tot 3 lanteerns, mettet beslaen van ses palen, ter sake voorsz., in 't quartier vanden h. Splinter, 48 gl. 12 st. — It., Fra. Reumelaer, voor 2 eycken palen ende 't stellen van dien, tot 2 lant. in 't quart. van Mansfelt, 27 gl. —

It., Corn. Kelfkens, voor gelyke 6 palen, gestelt in de quartieren respect., 24 gl. — It., Joan vd. Bosch, voor 1 pael, 9 gl. 10 st. — It., Adr. van Groll, voor 't verven van 72 lanteerns voorsz., 35 gl. — It., Adr. v. Oostveen, voor 1 pael, 12 gl. — It., Abr. van Oosterhout, voor 't vermaken vande voorsz. lanteerns in de respect. quartieren, 126 gl. — *Brantspuyten.* Item, Jo. van Lynden, voor 7 kleine waterspuiten tot lessing vanden brant, yder 60 gl., by hem geinventeert. — It., Adr. van Wickenborch, voor reparatie aen de groote brantspuyt, 23 gl. 10 st.

1667. —

Henr. v. Buren, drilmester. Item, Henr. van Buren, voor de dedicatie van 40 exp. van syn boekje, geintituleert: *Drilkunst.*

Pedels. Item, Jan de Gelder, voor satyn ende fulp tot de pedelsrokken, 20 gl. 18 st.

Schilderyen. Item, Isaacq Willaert, voor werk aen de schilderyen vd. Jerusalems reysigers in de groene camer, 185 gl.

Wigheven tottet opmaken ende stof-feren vande nieuwe raetcamer.

It., M. van Guch, voor 380 ellen tapisserien ende voor 't voederen, mitgaders voor een vereeringe nae 't ophangen van deselve in de nieuwe raetcamer, 3963 gl.

It., hem noch betaelt voor 60 wapentgens totte cussens in de voorsz. camer, 325 gl.

It., Roeloff Tinthoff, voor 166 ellen fyn groen laken tot de voorsz. stoelcussens ende 19 $\frac{3}{4}$ ellen groen heeren saey, achter de stoelen, 874 gl.

It., D. vd. Heyden, voor alle de Spaensche stoelen in de voorsz. camer, mettet notebomen hout, oock totte tafel, 507 gl. 10 st.

It., Dav. vd. Waele, voor allerlei syde franjes, borduersels etc., totte tafeleet, kussens, etc., in de voorsz. camer, 1000 gl.

It., W. Doedyns, voor het stuck schildery, by hem gemaect ende gestelt, 600 gl.

It., Ger. Bosch, voor arbeidsloon ende hout

tot den schorsteenmantel ende kistwerk, in de selve camer, 254 gl.

It., Ja. Jacobsz., voor 370 ellen franje en 200 ellen groene sy totte voorsz. cussens, 256 gl. 10 st.

It., N. vd. Mast, voor 't snyden der schorsteenmantel (synde 't ander syn werk verantwoordt onder 't capittel van hout), 12 gl.

It., Andr. Sergeant, voor 't schilderen vd. festons in de voorsz. camer, 160 gl.

It., Chr. vd. Heyden, voor 't marbelen vande schoorsteenmantel, 70 gl.

It., Casp. Lemmen, voor 't verven ende vergulden vande lysten vande caerten, 33 gl.

It., Andr. Sergeant, voor 't schilderen ende vergulden vande lysten om de caerten, 42 gl.

It., de wed. Specht, voor de wereltcaerten ende het opstellen, 54 gl.

Summa van 't stofferen vd. nieuwe raetcamer, VIII^m I^c LI gl.

It., Nic. Damast, voor 't antyksnyden vd. poorten van het artilleryhuis, mitgaders de tafel in de nieuwe raetcamer, 400 gl.

It., Anto. de Chesne, voor een marmerblad, 52 gl.

1668. —

Afteekeninghe vd. stadt. Item, Herm. Saftleven, constschilder, voor de presentatie ende vereeringhe van 50 exp. vande afteykeninghe van dese stadt, nae 't leven, volg. appointment vanden 12. Maart 69, 250 gl. It., noch voor 't drucken vande descriptie onder de caerte ende in extinctie van alle syn voordere pretentien, 74 gl.

Recognitie. Item, S. de Vries, van 't papier, geleverd in 't drucken van seker boeken tegens dat van Wolzogen, 20 gl. — It., Jur. van Poolsum, voor de dedicatie van 't boec: *Forme ende maniere van procederen*, 63 gl. — It., aen verscheidene personen, die bysonder de voir hadden aangewent, in 't lessen vanden brand inden appel vanden Domstoorn, by resolutie 1 July 69, 72 gl. 17 st. — It., de wed. Specht, van 't opmaken vande caerte der stadt van Droochsloot, 5 gl.

Brantspuiten. Item, Abra. van Wickenburch, voor 't vermaken van 13 brantspuyten mettet yserwerk, 132 gl. 10 st. — It. voor 't leer aen deselve, 24 gl. — It., voor coperwerk, 66 gl.

Stadsverlichting. Item, Abr. van Oosterhout, voor lanteerns, hier en daer opte publicque plaetsen, 12 gl. — It., uts., 31 gl.

1669. —

Wapenen. Item, Jo. Ribbius, tot enigmate subsidie van 't doen graveren der wapenen der regenten deser stadt, op twee copere platen, by resol. 17 May 1669, 60 gl.

Caerten. Item, Fr. van Diepenheim, voor 5 gemaecte caerten vande rivieren omtrent de Schenckenschans, 15 gl. 15 st. — It., de wed. Specht, voor 't intrecken van sekere plaet, onder haer berustende, van 't uitleggen deser stadt, 50 gl. — It., Heiltje Specht, voor 4 caerten vande vier vierendeelen der werelt, met het verscot vande raemten, 32 gl.

Clockespel op de Jacobi-toorn. Item, Barthol. Wynbrou, voor yserwerk ende arbeysloon in 't verstellen van 't clockespel in S. Jacobi-toorn, 382 gl. 16 st. — It., Corn. Kelfkens, voor materiael ende arbeysloon, aen Jacobitoorn of kerk, 90 gl.

Recognitie. Item, Prof. van Leusden, voor 't eerste gedeelte van *Lexicon heptaglotton*, tot Londen gedrukt, 10 gl. 10 st.

1670. —

Caerten. Item, Dirck van Gronau, lantmeter, voor 't carteren vande stads Leydsche ende andere vaerten, 184 gl. — It., Flor. v. Diepenhem, voor 2 caertgens vande Rynstroom omtrent Schenckenschans, voor den hr. Strick, 12 gl. 6 st. — It., Heiltje Specht, voor 't opmaken mette leysten van 2 groote caerten vd. Ysselstroom, 18 gl.

Draperie. Item, Jo. Andries, tot avancement vande draperie vereert, 150 gl. — It., Nic. Morion, voor transport in 't aenstellen van 4 drappierstouwen, 200 gl. — It.,

W. Coster, drapier, tot een touw, 25 gl. — It., Jo. Andries, voor een drapierstouw, door hem gekocht, 36 gl. — It., voor 2 touwen, 80 gl. — It., voor een touw, en reparatie, 83 gl. — It., voor 2 touwen, 90 gl. — It., voor alrehand materialien tottet kettenspinnen, 100 gl. — It., voor 3 greyngetouwen, 78 gl. — It., eykenhout totte kuypen, om de sayen in te vullen, 165 gl. — It., Jo. Andriesz., aen 15 spinnewielen ende 5 haspels, 50 gl. 16 st.

Drilmeester, H. van Bueren. It., Henr. van Bueren, drilmeester, voor een jaer recognitie, voerdad hy sonderlyk 5 a 6 weken voor de optocht de borgery heeft geëxerceert, 60 gl. — It., Peter van Bambergen ende Tibout, mede drilmeesters, voor gelyke exercitien, 40 gl.

1671. —

Draperie. Item, Abr. de Clercq, tot transport van syn meublen, om hier de draperie t'exerceren, 100 gl. — It., Henr. Haerloff, voor de saytouwen, by hem gemaect, tottet werk by Abra. Hoche pied aengenomen, 90 gl.

Loopsmit. Item, Anto. Jorisz., loopsmit, 150 gl., voor syn overcompste alhier; noch op syn clacht, 25 gl., des dat hy daervoor 18 loopen, successive soude leveren aen de stadt.

Recognitie. Item, Prof. Diemerbroeck, voor de dedicatie van syn: *Anatomia corporis humani*, 250 gl.

Krygssaken. Item, also in July 72. geen wapenschieringe der schutters is gedaen, vermits den oorlog, geen wyn is gedistribueert, de 8 hoofdmannen niet te min betaelt voor extraord. diensten in 't opcomen mit haer comp. in de wapenen, waeckende tot stuytinghe vd. tumultuerende gemeente, 400 gl. — It., voor cruytwagen aen de stadt geleverd, 840 gl. — It., voor 100 pieken, a 2 gl. 6 st. — It., voor 16 tonnekens cogels, 239 gl. — It., Jan Cnoop, voor 25 lopen, 100 gl. — It., opte commissie in 't besichtigen vande gelegenheit tottet leggen vande fortificatien aen de Greb, langs de Vecht, ende de reyse nae

den Haghe dien aengaende, 235 gl. 12 st. — It., den lantmeter de Roy, voor 't maken van kaerten, vande vergrootinge ende fortificatie deser stadt, 36 gl. — It., voor vacatien metten landmeter Groenau ende Diepenheim, in 't trekken vande lynt, om de stadt, tottet leggen vande fortificatiewerken, 41 gl. 8 st. — It., de aengestelde constapels mette matrosen tot ieder canon, voor vacatien ende verdiensten aen 't canon, 169 gl. 2 st. — It., Joris Claesz., voor 't openen vande inventie, om aerde op te halen totte fortificatie, 9 gl. 9 st. — It., aen de arbeiders, die by de staten van Hollant waren toegesonden ende geëmployeert syn tot gravinge van 't begin der fortificatien ten costen der stadt, 283 gl. 2 st. — It., voor oncosten opte reyse naer Amsterdam, wegens de fortiff., 51 gl. 5 st. — It., voor de stoffe totte borger-vendels etc., 86 gl. — It., Jo. Willaerts, voor 't beschilderen vande voorsz. vendels, 30 gl.

Ander wtgheven vande Franssen.

It., voor oncosten vande maelyt ende tractement by de vroetschap, door de gecommiteerden gedaen aenden Hertoch v. Lucxenburch ende an den Franschen oversten van 't leger ende garnisoen, 327 gl. 12 st.

It., voor de wyn, geleverd op deselve maelyt, 62 gl.

It., J. van Meeuwen, voor een Japanzen rock, aen seker heer vereert, 285 gl.

It., voor een caertboek, vereert, 16 gl.

It., Dav. de Wael, voor 't toestellen van 3 gardynen etc., inden huysse vanden heer Gouverneur Stoupa, 77 gl. 13 st.

It., voor tapiseryen, by hem door ordre gecoft, tot behanginge van een camer inde voorsz. huysinghe, 550 gl.

It., voor een behangsel tapiserye, voor een andere camer, 700 gl.

It., voor 2 tafelcleeden in 't voorsz. huys, 26 gl. 4 st.

It., voor allerlei behoeften tot meubleringe vande camer in 't Duytschenhuys, voor den heer Marquis Schouli, 143 gl. 8 st.

It., noch voor 't geene geleverd is van al-

lerlei stoffen, tot meubleringe vande voorsz. huysse, 200 gl.

It., Andr. van Kempen, voor een cabinet, gemaect, ende vereert ten huysse vanden heer Gouverneur Stoupa, 50 gl.

It., voor 2 tafels voor de cocks etc., in 't huys voorsz., 64 gl.

It., Joach. vd. Star, voor vacatien in 't omschryven tot inquantiering vande soldaten sedert Sept. 1672, 148 gl. 19 st.

It., voor assistentie aen den secr. Quint, in 't opschryven van 't borgergeweer, gelast in 't stadhuis te brengen, 26 gl. 5 st.

It., Poolsum ende vd. Mast, voor 't inschryven van 2 tresauriers rekeningen voor den heer intendant, 27 gl. 6 st.

It., voor 6 wagens turff voor den Hert., 18 gl.

It., gedebourseert aen guiden ende anderen, aengenomen ten dienste vd. Frans., 133 gl. 9 st.

It., voor 12 stoelen, geleverd in de huysse vanden heer Gouverneur Stoupa, 18 gl.

It., voor 14 wel geconditioneerde Spaensche stoelen, (twee armstoelen voor dubbelt) vereert in 't huysse vanden gemelden Gouverneur, 140 gl.

It., voor een spiegel in 't Duytschenhuys, voor den Marq. Schaudi geleverd, 61 gl. 16 st.

It., voor de Fransche taux wegens *Sonnenberch*, 46 gl. — It., ter sake voorsz. wegens *Hasenburch*, 122 gl. 12 st.

It., voor een huysken aen de wall, 7 gl. 14 st.

It., de vier aide-Majours van 't Franse garnisoen etc., 500 gl.

It., Corn. vd. Sluys, voor syn devoiren etc., 31 gl. 10 st.

It., Henr. v. Pothuysen, van steen, geleverd aende ovens in des maillemeesters huysse etc., 200 gl.

Summa: 4009 gl. 1 st.

1672. —

Wtgheven v. wege de Franssen. It., Dav. de Wael, van gelev. waer aenden Gouv. Stoupa, 200 gl. — It., 57 gl. — It., voor kistewerk, in 't huys vd. Gouv. Stoupa, 28 gl. — It., Lodew. Schouten, wegens coop van tapyten,

inde Duytschenhuys, 60 gl. — It., voor Spaensche stoelen inden Duytschenhuys, tot dienste vd. Fransen, 96 gl. — It., aen den Majoor Stoupa, volgens ordon., tot een verëeringe, wegens de diensten der stadt, by syn Ed. in die qualite gedaen, 630 gl. — It., aen desselfs dienaers, 50 gl. 8 st. — It., aen monst. la Plancher, voor diensten omtrent de billetteringe, 15 gl. — It., aen denselv., voor syn diensten soo voor hem als voor die andere ayde-Majors, 115 gl. — It., voor kistewerk inde huysinghe vanden Gouverneur Stoupa, 60 gl.

Clocwerk opten Dom. Item, Barthol. Wynbrou, van yserwerk, aen't horologie ende clocwerk inden Dom, daerop betaelt is 40 gl.

1673. —

Varia. Item, David Slechtenhorst, vandat hy ter ere der stadt etc. voor't stadhuys heeft gespeelt tot Paeschen 1674, tot welken tyt het heeft gecesseert, 110 gl. — It., Monsr. Paillot, fra. saelmeester, gracieuslyk toegevoecht, 30 gl. — It., betaelt aen seker bekennt persoon, die de missive vande beroepinghe vd. Prof. de Vries aen syn Hoocheyt heeft overgebracht, 81 gl. 10 st. — It., Jan Smout, voor het maken van 4 bussen mette appenditien van dien, voor de boden deser stadt, 39 gl. 3 st. — It., Dirc van Nyewenhuys, in extinctie van syn pretensie nopende het tractement, als organist inden Dom ende volgens overeencomste breder als by de ordon. 7. Dec. 75, 110 gl. — It., opte reyse naer Leyden, wegens beroepinghe van D. de Vries, tot *Prof. philosophiae* alhier, 21 gl. 4 st. — It., den heer oud-burgermeester vd. Voort, mitten heer Both, etc., geweest hebbende in't leger voor de Graeff, om syn Excell. Rabenhaupt te spreken over het different vande stads sleutels, 114 gl. 6 st.

1674. —

Ingenieur. Item, Jo. Dow, ingenieur, in voldoeninge van syn specificatie, 43 gl. III.

16 st. — It., Bernt de Roy, ingenieur, voor syn dienst, nopens sekere vaert tusschen Gorcum ende Vianen, 40 gl. 4 st.

Academiesaken. Item, den heer Profess. Graevius, voor het doen ende dediceren syner oratie, tot bysonder luyster vande academie, ende wt andere consideratien, 175 gl. 10 st.

Picqueur. Item, Adam Root, picqueur deser stadt, in extinctie van syn pretensie, over 2 jaren huishuer, 125 gl.

Clockspel. Item, Bernt Smith, van arbeidsloon aen het speelwerk opten Dom, 22. Apr. tot een Spt. 75, 45 gl.

Krygssaken. Item, voor pektonnen, 4. Maert 74, voor den vrede met Engelandt in vreugdevuren aangesteeken, 108 gl. — It., G. van Lamsweerde, voor alle syne pretensien over het luyden van alle de clocken op den Doms toorn, soo des danckdaechs als andere avonden, by ord. 16. Fbr. 75, 41 gl.

Lanteerns. It., Jo. vd. Heyden, voor leverantie van lanteerns, etc., 27 gl. 11 st.

Cussen voor den Stadhouder. Item, voor geleverd groen fluweel, in Fbr. 1674 tot een cussen voor den Stadhouder, 59 gl.

1675. —

Bern. de Roy, ingenieur. Item, Bernhardt de Roy, ingenieur, voor syne diensten, gedaen in't stellen van caertgens, wegens de Eemse vaert, 20 gl.

Schilder-collegie. Item, aen't collegie vd. schilders in extinctie etc., vande praetensie wegens enighe glazen, 100 gl.

G. T. v. Vianen. Item, Gysb. Teunisz. v. Vianen, jaerlyks tractement, als stadsmetselaer, volgens resolutie vd. 23. Aug. 75. geacordeert, ingaende 1. Oct. 73, dus alhier over 3 jaren, versch. 1. Oct. 76, 300 gl.

Speelwerk opten Dom. Item, Jo. v. Brevelt, voor arbeidsloon aen't speelwerk op den Dom, 1. Mey 76, 54 gl.

1676. —

Stads-horologien. Item, Will. Sprakel, 41

an aerbeitsloon in 't schoonmaken ende onderhouden van het horologie opten Dom, 49 gl. 15 st. — It., Willber. Horstman, voor 't opwinden vande ton ende 't horologie opten Doms toorn, 9 gl. 3 st.

Scherm-meester. Item, de wed. vanden scherm-meester Tibout, in extinctie van 't leggen van een houte vloer in 't scherm-school in Abram-Doly, 16 gl.

Basso-Continuo. Item, Dav. van Slechtenhorst, voor dat hy op de *Basso-Continuo* heeft gespeelt in *collegio musico*, voor 3 jaren 50 gl.

Academiesaken. Item, D^r. Prof. Vallan, voor een *Skeleton* in de anatomie, 30 gl.

Vrede. Item, Ar. Pachot, voor syn gedicht opte vrede, 12 gl. 12 st. — It., aen de musikanten, die ten daghe van 't vieren vd. vrede hadden gespeelt, 31 gl. 10 st.

Hollantsche Rhyn. Item, den Landmeter Reets, voor aerbeitsloon in 't aenwysen vande heefslaghen in den Holl. Rhyn ende Vleutensche weteringe, blyvende verpligt daervan een kaart te leveren, 31 gl. 10 st.

Glasen. Item, Abra. van Marienhoff, voor glazen in 't tuchthuys mette annexe woningen, 80 gl. — It., een glas met stadswapen in S. Pieterskerk, 100 gl.

1678. —

Varia. Item, Isaacq. Schot, wegens geleverde instrumenten voor gebrekkige kynderen, 54 gl. — It., Will. Hollman, wegens het maken ende slypen van *instrumenta anatomica*, 13 gl. — It., Arnold van Lynden, v. geleverde musyboeken aen 't *collegium musicum*, 65 gl. — It., voor een jaer huysruer in de Botterstraet, tot een woninge voor den picqueur Root, versch. Vict. 1679, 112 gl. — It., Jo. van Damast, van beeltwerk aen de Catriyne poort, 70 gl. It., aen de Maillebaen, 24 gl. — It., Gysb. van Vianen, aengenomen de opbouw vanden Domskerk, 600 gl.

(1679 — 1681).

(Als boven, de jaren 1619 — 1620).

1681. —

Jo. Valbeek. Item, Jo. Valbeek, tract. als beyermeester, 200 gl. — It., als organist vd. Dom, 60 gl. It., voor 't spelen opte *basso-continuo*, 50 gl.

Caerten. Item, den ingenieur de Roy, wegens geleverde twee caerten vande hooge jurisdictie vande Vaert, ende mede v. Schenckenschans, 27 gl. 12 st. — It., Dirck van Malburg, voor lysten voor de caerten vande vryheydt deser stadt, vd. Vaert, 30 gl. 15 st. — It., den ingenieur de Roy, voor dat hy gemaect heeft de caerten vd. limitscheydinghe vande Vaert, 26 gl. 18 st.

Musicalia. Item, aen 't collegie der musiciens, by resol. 82, 21 Aug. geaccordeert van verwisseling van 't stads clavicembel voor een positief, ten dienste van 't voorsz. collegie, 63 gl.

Promotie-stoel. Item, Ger. Bosch, kistemaker, voor dat hy op 't choor vanden Dom gemaect heeft een promotiestoel, mitsg. de gestoelte voor de heeren ende professoren, 620 gl.

1682. —

Caertgens. Item, Galv. Reets, lantmeter, voor geleverde 3 caertgens vande vryheid deser stadt, 57 gl. 12 st. — It., D. van Malburg, wt sake hy geleverd heeft de lysten voor de caertgens vande vryheid, 20 gl. 17 st.

Reeckeningen ende bewys v. Mr. Corn. Verborch, cam. der stadt Utrecht, van 't gene hy ontfangen ende uytgegeven heeft wegens het stellen vd. lanteerns-palen, door dese stadt, ingevolge vd. vroetschaps resolutien van date 29 May 1682, mitsg. het onderhouden van dien over den jare geëxpireert den 1. Oct. 1683.

ONTFANG.

Eerstel., wegens penningen, genegociert tottet stellen vande lanteerns.

Den 3 Jul. 82, vd. burgermr. Voet v. Winssen, tegens 4 pro cento,	1400 gl.
Denzelfde, vd. secret. Herscamp, uts.,	1000 -
Denzelfde, vd. secret. de Ruever, uts.,	1000 -
Den rendant uit syn selfs handen,	600 -
Den 16 Oct. 82, vd. burgermr. Voet van Winssen, uts.,	1000 -
Denz., vd. secret. de Ruever, uts.,	1000 -
Den 16 Apr. 83, van juffr. Hendrina van Driel, uts.,	500 -
Denz., v. juffr. Adriana v. Leeuwen, uts.	500 -
Summa Ia.	7,000 gl.

Andere ontfang uit de collecte van 't ingewillicht lanteern- ende straetgelt, volg. resol. 29 May 82, tsed. Paesch. 82, tot Paesch. 83.

Summa IIa. 8248 gl. 14 st.

Summa totalis vd. ontfang deser Rekeninge 15,248 gl. 14 st.

WTGEEF.

Eerstel. wegens verschenen tractementen vd. opsichter, vullers ende opsteeckers der lanteerns, etc.

Dirc van Eede, opsichter der lanteerns, een jaer tractement 250 gl.

Vullers ende opstekers: Corn. v. Stammen, Reyn. de Groot, Corn. v. Groeningen, Herm. Welman de Ruyter, Ja. v. Someren, ieder met een jaerl. tractement van 155 gl.

Louis de Lack, Anto. Leydecker, Jan Peters, Ja. vd. Wel, Wyn. v. Hertevelt, Claes van Gelder, Pict. du Pres, Andries Jansz., Will. Willemsz., Jan Arnoldus, N. Ryck, Jelis Boll, Claesz. Hendriksz., Jan Hendriksz., Arie van Eck, Ger. Henricksz., Gosen van Rouwenhorst, Stev. Mathysz., Ja. Aris, Beernt Vinck, Greg. van Leeuwaarden, Robb. Thomasz., Jan vd. Heyden, Jo. van Soest, Dirck Smetsers, ieder met een tract. van 30 gl.

It., Ja. Jansz., straetmaker, voor een jaer reparatie van alle de straten, etc. 650 gl.

It., de fabrycq vd. Bosch, voor een jaer

huer v. syn kelder, gebruykt totte oliebacken, meten vande olye voor de lanteerns alhier, verschenen 1 Oct. 1683, 50 gl.

Ia. Somma 2630 gl.

Ander wtgeven van betaelde renten der opgenomene capitalen.

IIa. Summa 260 gl.

Ander wtgeven van salaris der wtmaenders van het lanteern ende straetgelt.

IIIa. Somma 618 gl. 8 st.

Ander wtgeeff wegens het maken vande lanteerns, stellen van palen ende vordere noodicheden, daertoe vereyscht etc.

It., Dav. Bloeyvelt, weg. gelev. 400 lanteerns, 't stuck bedongen op 5 gl., mitsg. eenige verdersbehoefte tot dezelve, 2275 gl. 9 st.

It., Jan van Eede, wegens geleverde 200 lanteerns, 't st., uts. 1000 gl.

It., Jan van Brevelt, voor gelev. 600 copere snuyvers op de lanteerns, 't stuc tot 2 gl. 2 st., ende 12 gl. van die voor de groote lanteerns voor 't stadhuis, 1272 gl.

It., Jan van Eede, van geleverde kannen, busgens, maetgens, tot de lanteerns behorende, 98 gl.

It., Abra. van Marienhoff, voor 't glazen van 300 lanteerns met die voor 't stadhuis, 304 gl. 10 st.

It., Corn. van Vonderen, voor 't glazen van 300 lanteerns, 302 gl. 2 st.

It., Corn. Achterberch, van gelev. houten palen ende armen totte lanteerns, 1492 gl.

It., Arn. & Piet. v. Aken, van wagenschot, tottet becleden vd. voorsz. palen, 193 gl.

It., Christi. Brugman, wegens wagenschot, uts., 114 gl. 16 st.

It., Abra. v. Wickenburch, v. gelev. yserwerk aen de voorsz. palen ende armen, 359 gl.

It., Aris van Grol, wegens het verven vande lanteerns, etc., 310 gl. 4 st.

It., denselven, wegens het nombreren vd. lanteerns, 24 gl.

It., Jan van Eede, als procuratie hebbende vande erffg. van Corn. Bauman voor gelev. 2 lanteerns tot een proef, 15 gl. 6 st.

It., den Rendant is den 2. Spt. 1682, met den fabryck gereist naer Amsterdam, omme sich t'informeren op d'ordres, soo van het prepareren vanden olie, pitten, als manier van vullen ende opsteeken, ende vorders, wat tot desen ganschen toestel noodig was ende de 6 volg. gereverteert, ende heeft betaelt soo an verteerige als mede die onderrigtinge aen den Rendant gaven, mitsg. reyskost., 42 gl.

It., de wed. van Anto. van Vianen, geleverd loot totten olieback, 57 gl.

It., Ja. Hansz., weg. het repareren vd. strat., aen stoppen vande lanteern palen, 110 gl.

It., Jan Claesz. Thym, wegens geleverde 34 last keysteen, 145 gl.

It., Thys van Goch, voor 31,000 ysselsteenen, 162 gl. 15 st.

It., Henr. Suyck, van gelev. phy ende baey tot de rocken voor de vullers, 66 gl.

It., Dirc van Eede, cleermaker, voor 't maken vande voorsz. rocken, 11 gl. 1 st.

It., den fabrycq., vd. Bosch, wegens gelev. leeren tottet vullen ende opsteken vande lanteerns, 67 gl. 7 st.

Somma IV^a. 8471 gl. 10 st.

Ander wtgeeff, tot het jaerl. onderhoudt vande voorsz. lanteerns.

It., Wessel vd. Berch, voor gelev. 8 vaten lynsaet-olye, tot het branden vande lanteerns, 't vat tot 34 gl., 273 gl. 14 st.

It., noch 6 vaten, uts, 203 gl. 3 st.

It., Gertr. van Westervelt, voor geleverde 6 vaten raep-olye, 201 gl. 12 st.

It., Tho. Appels, 42 aem 19 kan raep-olie, 1460 gl. 6 st.

It., Ger. van Ryn, 6 aem raep-, 2 aem lynsaet-olye, 301 gl.

It., voor gelev. 11 pont katoen 16 gl. 10 st.

It., voor 16 pont katoen, 39 gl. 7 st.

It., voor 9½ pont katoen, 18 gl. 15 st.

It., 8 aem lynsaet-olye, 216 gl. 12 st.

It., voor 't repareren der glasen vande lanteerns, 22 gl.

It., dito, 20 gl. 14 st.

It., den bleckslager voor 't repar. 8 gl. 12 st.

It., voor keersen voor 't opsteken deser lanteerns, 90 gl. 3 st.

It., voor snuyvers op lanteerns, 21 gl.

Va. Somma 2932 gl. 8 st.

Summa summarum vande geheele wtgeef 14,912 gl. 6 st.

Vande ontfang 15,248 gl. 14 st.

Meer ontfangen als wtgegeven 336 gl. 8 st.

Aldus etc., 1 Nov. 1683.

1683. —

Speelwerk inden Domstoorn. Item, Beernt Hofsmilh, 12 jaren onderhoudt van *speelwerk inden Domstoorn*, volg. accoord 17 Spt. 83, 120 gl. — It., van gedaene reparatie aen 't *speelwerk*, 65 gl. 1 st. — It., aengenomen ende behoort. opgeleverd, het *touwerck* mette dependentien op 't stadhuis, omme by gelegenheit het *speelwerk* op de clocken aldaer te doen gaen, 70 gl. — It., van 't herstellen van 't horologie op 't stadthuis, 110 gl.

Bibliotheek. Item, Will. van Walcheren, voor syn dienst ende moeyten in 't revideren vande *stads bibliotheek*, 63 gl.

1684. —

Orgel en clockespel. Item, Bernard. Beer-ninck, voor 't treden van 't orgel inden Dom in 't spelen der psalmen, voor ende na de predicatie, 30 gl. — It., Jo. Carel Valbeek, beyermecster, van vacatie ende verschot op 2 reysen naer Amst. ende Purmerent, door ordre vande heeren burgemeesters gedaen, om een nieuw clockespel in den toorn vande Janskerke te maken, 34 gl. 12 st. — It., Jo. Pieter Valbeek, voor dat hy ten tyde dat het

horologie vande Donskerk wierde gerepareert, de klok 37 dagen heeft getrocken, 46 gl. 15 st.

Caerten. Item, Gabr. Reets, lantmeter, van geleverde caerten vande vryheidt deser stadt ende heerlicheyt vande Vaert, etc., 118 gl. — It., van 4 geleverde caerten vande stadt Utrecht, 59 gl.

Fricheermolen. Item, Alex. Basvangsz., tot een recognitie voor't opstellen van een *fricheermolen* alhier, 50 gl.

1685. —

Varia. Item, Jo. van Eelden, voor het defroyeren vanden heer collonel vande guarde van syn Hoocheyt te peert, 140 gl. — It., Gysb. Bosch, voor gelev. 2 nye carabyns ende repareren van oude etc., 35 gl. — It., Jo. vd. Heyden, voor geleverde 2 copere slang-brantspuyten, 1575 gl. 4 st. — It., Jo. van Steenhuisen, voor't bekleeden van stoelen in de Donskamer ende een lessenaer in de secret. vande politie, 39 gl. 6 st. 12 p. — It., den heer rendant heeft an verscheiden oncosten ter occasie van't defroyement van mevrouwe Stoupa, hier door passerende den 13. ende 14. Aug. 86. betaelt, 102 gl. 16 st. — It., syn Ed. gerestitueert, het verschot opte commissie naer Harderwyck, omme den conrector aldaer te spreken, raeckende het conrectoraet alhier, 47 gl. 7 st. — It., Ja. de Vry, voor gelev. wyn aen de musikanten ende borgers opte wacht, ten tyde van't *jubile* deser academie, 56 gl. 4 st. — It., Jo. van Damast, voor gelev. gesneden beeltwerk in de academie ende Wittevr. poort, 74 gl. — It., Geurt Smelter, leydecker, voor't repareren van't dack boven de drapierscamer, alsmede voor't afbrecken ende wederom decken van't dack op *Thomascapel*, etc.

(1686. —)

(Als boven, de jaren 1619 — 1620).

1687. —

Brandspuit. Item, aen de bedienden vd.

slang-brandspuyt, aen de Katrynekerk, conform het 43. ende 44. artt. vande ordon. opten brant, voor het spoedig aenvoeren vd. voorsz. spuyt, ten tyde van brant in't Twystraet, 28 gl. — It., de bedienden vande slang-brandspuyt in de Jacobi- ende Janskerken, voor't spoedig aenbrengen vd. voorsz. spuyten, ten tyde van brant aen't Vreeburch, haer volg. het 45. art. opten brant geaccordeert, 30 gl.

Kaerten. Item, den lantmeter Reets, van geleverde kaerten vande vryheyte vande stadt ende vande Vaert, 96 gl.

Canons trompen. Item, Reinier Bosman, van Amst., voor gelev. twee ysere canons trompen, 86 gl. 5 st.

Wtgheven van een jaer gagie aen de bedienden vd. nieuwe slang-brandspuyten, versch. 1 Oct. 1688.

Item, Henr. vd. Bosch, fabrycq, over een jaer opsicht over allet bluschgereetschap, 30 gl. — It., dens., als brandspuitmeester vande spuyt, staende op't Katrynenkerkhoff, 30 gl. — It., Jo. v. Brevelt, brandspuytmr. vd. spuyt op't Janskerkhoff, 30 gl. — It., Abra. v. Wickenburch, brandspuitmr. vande spuit in de Jacobikerk, 30 gl. — It., Andr. v. Eyp, assistent totte brandspuyt op't Katrynenkerkhoff, 10 gl. — It., Will. Lam, als voren, 10 gl. — It., Ja. van't Wel, als voren, 10 gl. — It., Jans Jorisz., ass. vande brandsp. S. Jans, 10 gl. — It., Fra. Hoogstraten, dito, 10 gl. — It., Isaq v. Gelder, dito, 10 gl. — It., Ryck v. Wyck, ass. vd. brandsp. inde Jacobikerk, 10 gl. — It., Claes Vereen, dito, 10 gl. — It., Ja. de Groot, dito, 10 gl. Summa 210 gl.

1688. —

Varia. Item, van't vieren der croninge vanden Coninck ende Coninginne van Engellant, 2 Apr. 1689 gedaen, gedebourseert aen pektonnen, buscruyt ande compagnien vande burgery, verteering in't stadhuys, luyden vd. clocken als andere cleinheden, 1035 gl. 12 st. —

It., Jan Willaertsz., van het silverwerk om het spiegel, inde raetscamer hangende, 31 gl. 10 st. — It., P. van Cuylenborch, voor het snyden van een silvere signet voor de mombercamer, 16 gl. — It., Will. Holman, voor't slypen ende schoonmaken van stads anatom. instrumenten, 20 gl. 9 st. — It., Abra. van Ceulen, voor't vernieuwen van d'eene ende repareren vd. andere globus, staende inde stads bibliotheek, 82 gl. 8 st. — It., Jo. v. Schoonhoven, erfhuysmeester, voor het goutleer, hangende op de bovencamer inde stads kelder, 172 gl.

1689. —

Varia. Item, Anna van Wisch, van geleverde geborduurde wapenkussens, 125 gl. — It., Will. Oortman, voor transport vande gereetschappen van syn draperye vanden Bosch naer Utrecht, 50 gl. — It., Anna v. Wisch, voor geleverd Engelsch tapyt voor 12 stoelen, 87 gl. 10 st. — It., Corn. van Schayck, voor 2 trommen met stocken, 25 gl. — It., Jan Willaertsz., voor't schilderen ende vergulden vande trommen, 12 gl. 12 st. — It., voor bandelieren daertoe, 12 gl. — It., aen den heer van Sandenburch, voor een Engelsch tin servies, ten dienste vd. stadt, 182 gl. 12 st. — It., voor vette hyuden, gebruikt totte waterspuiten, 28 gl. 16 st. — It., voor een spiegel met een olyve lyste, 33 gl. — It., Jo. van Damast, voor gesneden houte lysten vande caerten, 35 gl.

1690. —

Positief. Item, aen't musyck-collegie an't repareren van het positief inde almosenienscamer, 50 gl. 8 st.

Bibliotheek. Item, Will. van Walcheren, custos der bibliotheek, voor extraord. diensten in't amplieren vande catalogus met de boeken voor desen op deselve niet gebracht, 36 gl.

(1691 — 1694).

(Als boven, de jaren 1619 — 1620).

1694. —

Clockenluiden. Item, voor het luiden der clocken wegens het overlyden van hare Mat. de Coninginne van Grootbritannienne, 265 gl. 16 st. — It., voor't luyden voor't veroveren van Namen, 29 gl. 8 st. — It., voor't luyden op't doorpasseren van syn Co. Mat. v. Grootbritt. door dese stadt, 27 Spt. 1695, 29 gl. 8 st. — It., van't vieren over de veroveringe vande stadt ende casteel van Namen, door syn Mat. van Grootbrittanje, 877 gl. 14 st.

Caerte. Item, Gasp. Specht, voor de nieuwe caerten deser stadt, by denselven aen de heren burgemeesteren ende vroetschap gepresenteert, 150 gl.

Instrumenta chemica. Item, Lamb. Juri-aensz., voor geleverde 2 copere distilleerketels voor den *chemicus* Berchausen, 23 gl. — It., Pet. Lobe, tinnegieter, in voldoeninge van syn specificatie van geleverd tinnewerk, distilleerinstrumenten voor den *chemicus* Berchausen, 106 gl.

Recognitie. Item, Anto. Schouten, van gedrukte gedichten, wegens het overlyden vd. Coninginne van Engelant, 15 gl.

1695. —

Speelwerk opten Dom. Item, Bernt Hof-smith, voor geleverd yserwerk an't nieuwe gemaecte ysergestal tot het clockegespeel opten Domstoorn, 2264 gl. 14 st. — It., voor arbeidsloon in't afhangen der clocken van het voorn. speelwerk, 123 gl. — It., Melch. de Haze, carillion-maker voor geleverde 7 clock-jens aen't speelwerk opten Dom, in Nov. 95, 191 gl. 18 st. — It., voor geleverde 14 bladen root copier tot het speelwerk, 283 gl. — It., Jan van Brevelt, arbeidsloon aen't voorn. speelwerk opden Dom, van Juny tot 1 Spt. 96, 150 gl.

1696. —

Speelwerk opten Dom. Item, Jo. Carel Valbeek, voor moeiten in't off- ende ophan-gen van't speelwerk opten Dom, 125 gl. —

It., Jan Brevelt, coperslager, arbeidsloon an't beyerwerk opten Domstoorn, Oct. 96 tot Jul. 97, 86 gl. — It., Herm. Quint, voor verff ende arbeysloon an 't speelwerk opten Doms-toorn, Jan. tot 1 Aug. 97, 165 gl. — It., voor extraord. arbeidsloon ende geleverde materialen an't clockspel inden Dom, 972 gl.

Picqueur. Item, Jacq. Fusy, picqueur, een jaer gagie, 80 gl. — It., de wed. vd. overl. picqueur Roodt, 32 gl.

(1697 — 1700).

(Als boven, de jaren 1619 — 1620).

*Depenses faites par Tilman, à l'occasion de la mort
de son frère Sasboldus, et presens de ses
ornemens. 1614—1632. (*)*

1614. July 15. **D**edi D. L. Henrico Vordeno, imaginem b. Mariae Virginis, cum omnibus ornamentis suis, valde multis et pretiosis, inter quae fuere tres coronae argenteae novae, quarum duae referebant formam coronae imperialis, gemmis pulcris ornatae. Vendidi etiam ei calicem argenteum inauratum, ponderantem 29 loot et quadrantem, ieder loot *geestimeert*, eodem die, ab aurifabro, ad unum imperialem, s. minimum 3 flor. Colon. Ipse verò tantum solvit 44½ florenos Colon. Dedi praetera ei nummum aureum incognitum, instar rosati Anglicani.

Eod. die. Dedi D. Henrico Vordeno pluviale ex holoserico rubro floribus picto, cujus scutum s. caputium praesentabat historiam resurrectionis, cujusque limbi erant valde pretiosi. Tradidi etiam eidem pixidulam argenteam turritam ex parte inauratam, servientem pro receptalulo S. Olei. Praeter calicem, quem vendidi ei, tradidi ipsi, eodem die, calicem argenteum inauratum cum patena et sacco suo. Habebat autem calix iste in pede suo exsculptum imaginem S. Jacobi, dicebatque, haec omnia esse monasterii Cippelo prope Oldensaliam.

— 24. Dedi Mariae Drenawaert imaginem b. V. Mariae, in lamina argentea sculptam. Dedi Corneliae Drenawaert anulum aureum margaritis per circuitum ornatum. Dedi Helene Woestyne antiquum nummum aureum, cui agnus insculptus erat.

— Misi sorori crucem auream et paulo post neptibus ex sorore, Margaretae et Annae 6 cochlearia argentea.

Initio mensis Junii. In transmigracione misi ad collegium duas cistulas coreas cum literis.

Eodem tempore. Alteram cistam oblongam ex communi ligno cum literis et libris rationum monasterii Coninxvelt apud Delphos; item cistam majorem oblongam cum diversis vestibus.

Spt. 28. Scripsi abbatissae Delphen. Clarissarum, quod mitterent ei 6 aureos Rhen., unum Carolin. argent. et 4 blafferdos, fac. 20 flor. His adjunxi 14 coronas franc. pro testamento Rmi fratris, quae simul Egmundanus recepit sine cambio, transmissurum esse Montes Hanoniae.

Oct. 1. Dedi N. Geldorp pro effigie fratris P. M. 12 Philipp. aureos.

Nov. 10. Dedi M. Petro Nicolai, professori Laurentiano, quod fecisset et sponte obtulisset honorarium carmen in obitum Rmi fratris, (?).

— 5. Dedi collegio SS. B. et W. 600 flor. brab. pro test. Rmi fratris P. M. Reliquit

(*) Geëxcerpeerd uit een door Tilman Vosmer eigenhandig geschreven quarto-Cahier, waarop door eene latere hand dit bovenstaande fransch opschrift was gesteld.

praeterea Rmus frater eidem collegio, pro servanda annua memoria sua, in die anniversario obitus sui, usufr. 100 dalerorum, donec ecclesiae S. Hippolyti Delphi exercitium catholicae religionis fuerit restitutum, cui ex tunc praedictus census ad eandem finem cedet etc.

Dec. 22. Dedi collegio primariam casulam Rmi fratris pro 600 flor. brab., eosdemque 600 fl. reliqui collegio in usum constituendae bursae etc.

Sept. 26. Dedi collegio SS. W. et B. casulam novam nigram ex panno c. alba lata cruce ex bisso. It., deposui ibidem, eod. die, 2 albas, duos amictus, depositos apud Rm fratrem, P. M., cum cingulo; item, casulam caeruleam holosericam distinctam et pictam aureis floribus, c. stola et manipulo. It., pluviale caeruleum holosericum, sine ejusmodi floribus. It., casulam, dalmaticam et tunicellam viridem ex bisso Damascena c. stolis et manipulis suis. It., duas bullas triangulares cum rotundis angulis ex aere ex una parte inauratas, quae ad fibulam pluvialis tegendam appendi solent. It., pomum argenteum inauratum, quae ad clipeum pluvialis solet appendi.

1615. *Die festo S. Sebastiani.* Translata est cista Romana cum SS. reliquiis SS. inestimabilibus, una cum brevi apostolico de illis in collegio SS. B. et W. conservandis, ad restitutionem faciendam locis illis, unde acceptae, etc.

Mart 7. Translatae sunt e domo mea ad colleg. SS. B. et W., duae arculae fastigiatæ cum reliquiis, quarum una, quae non erat tincta colore, continebat caput B. Ba. . . ., altera vero, vulgo colore tincta, continebat diversas capsulas et reliquias ex Holl. et Phrysia acceptas.

Oct. 12. Dedi collegio eid. acerram argenteam, ponderantem 22 *loot*. It., cochlear argenteum. It., duas ampullas argenteas, pond. 19 *loot*.

Eod. die. Tradidi collegio brachium argenteum, cui in palma manus et medio brachio inclusae erant diversae reliquiae, cum inscriptione ad pedem brachii: *Brachium S. Adriani*, quod quidem brachium est monasterii Franciscanorum Ultrajectensium. It., crucem argenteam per brachia in quadram vitris distinctam, in cujus medio erat lunula pro S. eucharistia reponenda. Haec crux est abbatiae S. Pauli apud Ultrajectinos.

Nov. 3. Tradidi D. Folkero Herking, procuratori colleg. SS. B. et W. librum evangeliorum in pergamento, quem Theodoricus donavit Alberto, qui hactenus servatus fuit Egmondæ, ac demum in ecclesia Haerlemensi inter SS. reliquias.

1615. *Mart 27.* Dedi D. Rovenio, duo altaria portatilia et duas capsulas bracteas pro Sacro oleo.

Spt. 12. Dedi Rovenio, stolam primariam Rmi fratris, qua uti solebat in confirmationibus ex materia argentea undulata, suffultam bysso rubra.

Eod. die. Dedi D. Bollo duo altaria portatilia offerenda D. Vicario vel a se retinenda.

— Dedi praeterea Adriano Antonii, 12 pulvinaria, aestimata 12 fl., et imaginem S. Michaelis et b. m. Virginis, quae erant in domo hospitis Beatricis, etc.

Spt. 13. Dedi D. Bollo calicem parvum argenteum inauratum ad formam calicis S. Bonifacii, ponderantem 6 uncias sive 12 *loot*, donandum D. Adriano. Dedi item icunculam B. Mariae ex ligno Collis Acuti donandam Beatrici. Habebat longitudinem digiti indicis.

1617. *May 23.* Dedi collg. SS. B. et W., casulam et dalmaticas ex *satyn* alba cum cruce pretiosa, et 24 May dedi eid. pluviale album ex *satynium* fibula argentea.

1621. *Apr. 22.* Dedi eid. duas dalmaticas episcopales ex *root armosyn*, aestimatas 219 fl. Colon. It., ex ejusd. materia casulam. It., stragulam graduum altaris. It., fasciam ad ornamentum coeli altaris ex Damasceno albo Hollandico. It., duas alias fascias praecinctorias ad similem usum ex panno aureo cum appendentibus bullis ligneis inauratis cum filamentis diversi coloris. It., duos tapetes ad vestiendos et ornandos parietes ex *say* diversi coloris, caerulei, rubri, blavi, long. 8½, lat. 2¼ ul. Colon.

BRIEVEN

AAN

FILIPS VAN BOURGONDIE,

BISSCHOP VAN UTRECHT.

1519—1524.

Hochweerdige, hoechgeborene, vermogende Vorst, guede Heer.
Uwer F. G. synt onse gans wyllege dienste alle tyt toe voeren bereyt, gueden Heer.

Alsoe uwe F. G. ons in bevell gedaen heben toe besichtigen sulcken gebreken, die Edelle Joryen Schencke, vryheer, droeste tot Vullenhoe, uwe F. G. te kennen gegeven heeft, als van eenen molendiep ende vyscherye, die hem Borchart van Westerholte myt drie ofte vier dammen toegedammet ende doergraven solde heben, toe des droesten merckelicken hynder ende schaden, ende hem alsoe in synen rustelicken besyt van anderthalf hondert jaren, myt onreden sonder manyren van rechte turbeerde ende inbreecke syner gerechticheit, oick dat Westerholt, in tyden dat uwe F. G. hem verboeden heben toe graven, eenen dam geslagen solde heben, ende den droesten dat water op synen kerckwege gedrong, alsoe dat die droeste ende syn huysfrouwe ende gesyn nyet droege toe kercke mochten gaen, woe dan des droesten beclaech wyder geluyt heft, ende nyet alles van noeden es toe wederhalen. Genedige Heer, wy heben gegacn ende alle gelegenheit des stroems ende waterganges neerstlick besichtiget, daer ons beide partyen hen geleyt heben. Want dan uwe F. G. ons ernstlick bevolen heben uwe F. G. alle gelegenheit ende waerheit te schryven, soe bevynden wy, dat Westerholt vier dammen geslagen heft in dat moelendiep ende waterganck, ende den waterganck duergraven ende toegedammet benetz synen graven, alsoe dat dat water stulle staet ende geenen ganck en heft, alst van oldes gehat hadde. Wy bevynden oick den droesten ende syn huysfrouwe in horen olden besyt, nae lude zegell ende brieve wy gehoert heben, daer wy enen artikell uwe F. G. copie toeschicken, beroerende Batinge myt synen toebehoer ende die visscherye, alsoe dat schynt, die droeste ende syn huysfrouwe vanden water ende visscherye in rustelick besyt heben gewest, ter tyt toe Westerholt nu inden verleden somer bestaen heft toe graven; oick heft ons die droeste synen leenbrieff, den uw F. G. besegelt heft, getoent, oic copyen wt uwer F. G. leen registeren, daer wy uwe F. G. cotype off schicken. Wy heben oick gefunden die stede, daer des droesten watermole gestaen heft, alsoe, dat wy die clærlick den droesten ende syn huysfrouwe, daer 't guet van heer-

komt, in 't besyt der watermolen ende hoeren waterganck ende visscherye gevonden heben. Dyt heben wy Borghert van Westerholte in den besten voergehouden, die ons ter antwoert gegeven heft, hie meende nyet, dat hie den droesten mysdaen hadde, hie hadde gegraven opten synen, doech, off hie den droesten misdaen hadde, dat wolde hie stellen tot kentnisse uwer F. G. ende der leenmannen, hie hadde enen anderen sloet gegraven, daer dat water hen liep, weer die nyet groet genoech, hie wolde den geerne groeter ende wyder maecken, daerop die droeste antwoerde, des en weere dem nyet doenlike gepant te hoeve te komen, noch net gelegen nae gestaltenisse syner molen ende visscherye eyn ander nye diep te ontfangen, dan wolde blyven by syn olde diep ende watergange, daer hie besyt aff hadde, ende daeromme solde Westerholt synen dam weder opbreecken, vermeent hie wes rechtes toe heben, des wolde die droeste by uwer F. G. ende leenmannen verwachtende wesen. Dyt is dat genee, dat ons vanden molen, waterganck ende visscherye van beyden parthyen wederfaren is; als aengaende den kerkwech, den Westerholt toegedammet heft, heben wy hem onderwesen, dat hie den dam weder opbreecken wyll, ende laeten dat water gaen alst van oldes gedaen heft. Dyt allet geven wy uwe F. G. alsoe in allen gueden deenstlickten te kennen. Onse Heer Got moet uwe F. G. lange in vrouden gesont sparen. Geschreven ende myt onser hant onderteyckent opten 3^m dach Novembris, a. etc. twintich.

Uwe F. G. guetwillige dieners, Adriaen van Reede, maerschalck, ende Hermen vanden Busch, scholte toe Swolle.

ADRIAEN VAN REEDE, etc.
HERMEN VANDEN BUSSCHE.

Hoechweerdighe, etc.

Ick gebede myn dynstlic tot uwe F. Gen. ende geve deselve te kennen, hoe dat uwer F. G. stat Campen desen breff an ons uwer F. G. dynre alhyer, desen morgen togesant hebben ende desgelycx Jan Kruese, Uwer F. G. rentmeyster van Zallant heft my dat by desen breve oick gesant, de ick uwe F. G. hyr by beyde oversenden, ende wy hebben voort beste de van Campen, Deventer ende Hasselt getroestet mit scrifte, dat wy hoepen cors guede tydinghe tot voerstant der van Hasselt van uwe F. G. te hoeren, ende dat se binnen tyde dat beste tot onderholdinge de stadt Hasselt doen wilden. Oick hebben wy uwer F. G. rentmr. van Zallant gescreven, dat he de 1^e knechten in Hasselt op de hant soe veele verscheete, ter tyt wy van uwe F. G. antwoert hebben, ende dat he het beste vordere ande stadt van Campen, datse de van Hasselt besorgen het gene hem van noode sy, ende offet immer omme 1^e ofte 11^e gl. te doene ware, ende de noet eyschede (achterholdende nochtans soe veele hem moegelyck is) dat he de ter noet wtreycke tot onderholdinghe der van Hasselt. Dit hebben wy, Gen. Heer, omme deser grooter noet willen, over ons genomen, begherende uwe F. G. ons dit niet in ongenade en verkeren. Oock, Gen. Furst ende Heer, sendic uwer F. G. enen breve vanden date *altera Margarete*, die my hyr voer uwer F. G. rentmr. gesendt hadde, omme alle gelegenheit tot her te moghen weten. Wy hebben oick de steden Deventer, Campen ende Zwolle de guede tydinghe uwe F. G. my geschreven heft, laeten weten, ende dat uwe F. G. deselve vort yrste oock schriftelick over nacht ende dach troestede, des ons wal guet wesen. Over de Velue moegen wy gene breve meer bestellen, want se overal opgehouden worden. Op *Hulkensteyn* zyn gisteren nacht oock twee roeybersen mit knechten gecomen, gelyck ons uwer F. G. maerschalck vander Eem gesacht heft, ende wy voert beste oick tot synen versoeke geraden hebben de nabere na olden gewoenten opt huus *ter Eem* te neemen, uwe F. G. moegen na dese gelegenheit uwe F. G. nu hyr duur verstaen, overleggen, wat best tot beschermenisse

uwer F. G. lande ende luyde best dynen sal, ende det geschien sal, woet dat eer, soe vele moegelijk sy, geschiet, woet nutter ende beter, als uwe F. G. dat overleggen kan, de onse Here God wil bewaren salich ende gesont.

In uwer F. G. stat Wyck, opten wonsdach nae division. apostolorum, a°. XXI.

*Hoechweerdighe etc. Furst ende Here
Philips van Bourgonien, biscop etc.*

U F. G. guetwillige dyenaer,
EVERT VAN ENSSE.

Hoechweerdige, Hoehgeboren, vermogende Furst, Gen. Heere.

Wy geven uwe F. G. in allen besten te kennen, woe gister avent de Zwolschen ende Gelreschen mit ganser macht getoegen sint voer uwer Gen. stadt Hasselt, ende hebben Hasselt mit dreem legeren, schansecorven ende groven geschotte swaerlicken belecht, de twee legeren over dat water ende een leger an dessydt des waters, ende dessen morgen omtrent seven uren is de Furst van Gelre persoelick tot Coeten met synen reeden ende xxv peerden overgesceepet, daer hem Jacob van Wytman ende Evert Evertsz., raedsluyden uwer Gen. stadt Zwolle opt veer met groeter reverentie ontfanghen ende voert bynnen Zwolle mit groeten tryumff, luyden der clocken ende anders ingebrocht hebben, etc. Begeeren daerom dienstelicken, soe desse handel dagelick meer ende meer verloopt, uwe Gen. daer toe gedencken, de stadt Hasselt ende anderen landen alhier ontset crygen moegen, ende woe wel wy ganslicken verhoepen, uwe Gen. sulcx cortelick (als uwe Gen. nu an ons geschreven hebben) doende worden, begeeren nochtans uwe F. Gen. alhier middelertydt ymant beveell wylen doen, het sy dan den eersamen Johan Kruese ofte ymants anders, om van uwer F. Gen. wegen knechten aen te nemen, dieselve hore solde toe te seggen ende bestalbreve te geven ende anders te doene, dat nut ende noet wyll geboren; verlaten ons hiertoe ganselick, ende verdient onses vermogens altydt geerne tegens uwe F. G., die Godt almachtich lange welferende, salich ende gesont moet behoeden. Gesegelt mit onsen secret desen 27^{en} dach July, a°. XXI.

Uwe F. G. stadt Campen guetwillige,

Burgemeysteren, Scepen ende Raedt.

*Den Hoechweerdigen, Hoehgeboeren ende vermoegenden
Heeren ende Fursten, Heeren Philips van Bourgonien,
Bisschop Tutrecht etc., onsen Gen. lieven Heeren
ende Fursten.*

Hoechweerdige, Hoehgeboren Furst, vermoghende, Genadige lieve Heer.

Wy geven uwe F. G. inden besten te kennen, wy ontfangen hebben vanden Furst van Gelre scriffte luyde ingelachter copie, ende hebben daerop antwoert gegeven luyde derselver ingesloten copien. Mede worden wy int seecker berichtet het groff geschot des Fursten van Gelre gisteren tot Hattum ende dessen dach tot Swolle mit voele stichledderen ende andere gereetschap gecoemen is, om Hasselt als wy vernemen weder an te vallen, hebben deshalven ylende ter begeerten der van Hasselt noch vyftich mannen vanden onsen, dessen dach daer bynnen geschicket, mit victalie, rogge ende anders, hem van noeden wesende, verhoepende noch omtrent vyftich mannen van Deventer dessen avondt daer bynnen geschickt te worden; bringer van dessen sal uwe F. Gen. alle gelegenheyt der stadt Hasselt wel te kennen geven. Dessen verleeden morgen hefft Michell van Pameren met dien van Zwolle thuis

toe Bochorst ingenomen, ende Johan van Bochorst bynnen Zwolle gebrocht, het huys ter Zuyten gespolyrt, dat huis ter eerden nedergeworpen, de gevangen, als: Adriaen van Reede, maerschalck, Alef van Rutenborch, Jan van Bochorst ter Boxbergen ende Volkert Sloet, elcx bysonder in stocken ende blocken geworpen. Voert sint de Zwollschen mitten Gelreschen toe peerde ende te voete in groeter menichte na Genemuyden, in meyninge, als wy verstaen, aldaer een blochuys op te richten, vertoegen. Wy hebben oick dessen nademiddaghe scrifte der van Deventer ontfangen, beroerende sy scrifte des Fursten van Gelre gelyck den onsen luydende ontfangen te hebben, daerop by hem in den selven effect beantwoordt is; worden wy oock berichtet den overvall, als wy nyt en verhoppen, in Hasselt geschiet wesende, de van Zwolle in meyninge syn de stadt Oldenzeell over te vallen, ende alsoe voert de lande in te nemen; begeeren hieromme andachtelick uwe F. G. sonder vertreck hier en tegens, verdacht wyllt wesen, om deselven overvallen ende dergelyk wederstant geschien mach. Begeren vorder opt spodelicxte van uwe F. Gen. een weder toeverlatic bescreven antwoerd, daer wy den landen, sloeten ende steden op vertroesten mogen, wes wy vorder des handels vernemende worden, sullen wy uwe F. G. over dach ende nacht, nyet onverwyttichet laten. Godt almachtich wyll uwe F. Gen. in welfarenden regimente lange selich ende gesont behoeden.

Gegeven onder ons secreet den XIII. dach July a°. XXI, des avonts laete.

Uwer F. Gen. stadt Campen guetwillige,

Burgemeysteren, Scepenen ende Raedt.

*Den Hoochweerdighen etc., Heeren Philips van Bourgonien,
Bisschop Tutrecht, etc.*

Eerweerdighe Vader in Gode, moegende Vorst, genadighe lieve Heer.

U F. G. willen believen tho weten, hoe dat op eenen woensdach lestleden, een mandaet van justicye byden deecken van S. Jacob bynnen Loeven gedecerneert teghen uwer F. G. van weghen der Regulieren *van Syon buyten Delft* myt hoeren adherenten ende sekere conventen vande derder Regell van S. Franciscus oerden in Hollant, in die *roede doere* uwes F. Gen. kerks then Dom Tuytrecht geexecuteert is, van welcke mandaet wy die copie hier by senden, soe ist, dat wy myt uwre F. G. vicario ende officiaell hierop gecommunicceert ende versproicken hebben, sluytende also verre, alst uwe F. G. dat goet dunckt, dat uwe F. G. speciael procuracye myt *vacuum* daerinne, omme die naem vanden procurroer tho Loeven daerinne te schryven, believen will herwaert oever te senden, ende van hier dan voert nae Loeven the schicken, myt een transsumpt van't leste breve apastolycque van declaracye, inden welcken by onse heylighe vader die Pauws gedeclareert wordt *die visitatie* voertganck te hebben, nyettegenstaende enighe appellatyen, om aldaer voor den regter voersz. den rechtdach te bewaren, ende voert rechtvorderinghe te doen, ende dat selve transsumpt den rechter om informatie tot uwre F. G. rechte te presenteren, welcke rechtdach dienen sal opden woensdach nae S. Symon ende Judas apostelen dach naestcomende, voerts soe hadden wy uwe F. G. laest gescreven, hoe dat die gemeene joncfrouwen ende susteren vanden convente van *Sinte Brigitten* bynnen Utrecht begheren besloten the worden, uytgenomen drie off viere, begerende van uwre F. G. ons scriftelyc te laten weten tgoetduncken deszelfs uwer F. G., waerop wy van uwre F. G. brieven ontfanghen hebben, uyt welcke brieve wy twyvelachtich syn, dat onsen brieff nyet soe wel verstaen en is, alst wel mochte, begeren daeromme, dat uwe F. G. noch syn goetduncken daer van believen will over te scryven,

want alle de joncfrouwen ende susteren dat hertelick begeren, vuytgenomen drie off viere, nyet meer, dan God almachtich will uwe Furstl. Genade langhe sparen salich ende gesont.

Gescreven vuyt uwe F. G. stadt Utrecht, den XVIII° in Octobri, anno etc. XXI.
 Jo. DE MEYERE, *episcopus* Fr. Jo. H., ende RUTGHEERT VANDER KARCK.
biblien. manu propria. *propria manu.* *dienaers.*

Eerweerdighe vader etc., Heer Philips van Bourgoen.,
 bysschop Tuytrecht, onse lieve genadighe Heer.

Hoechweerdighe, Hoehgeboren, vermoegende Forst, Genedichste Lieve Heer.

Uwer Furstel. Genaden scriften aen my gesant berurende van sekere rechtforderinge, tusschen den pastoer van Maerssen ende den gemenen bueren van Tienhoven, om vander kercken gesepareert te wesen, twelck alsoe niet en es, ende sulcx die van Tienhoven oeck niet en begeren, dan by last ende noet, ende anders niet te hebben in hoer capelle *sacramentum eucharistie* ende den heilighan oly, *tempore necessitatis*, want sy veer vander kerken gheseten syn, ende bysunderlinge dess swynters, doer vorst, waternoet, ende andere inconuenienten, ende oeck bevonden heb by seeckere *dicta testium in figura iudicii*, voer den vicario saliger gedachten, als dat behoert, *judicialiter* geëxamineert, vanden welcken ick uwe F. G. copie autentick sende, datter veel menschen sonder *sacramentalia* gestorven syn, ende die van Tienhoven den pastoer alle jaer sellen geven enen ouden scylt, behoudelicken, dat sy nochtans op die vier hoechtyden te Maerssen te kercke komen sullen, ende den pastoer syn *jura* betalen, waerdoer den pastoer niet vercort en wert, ende oeck noeyt mentie van enighe separatie gemaect. Aldus, alreghedichste, lieve Heer, uwe F. G. sullen gelieven te weten, dat ick alsulcx by myn selven niet gedaen en heb, mer communicatie met uwer F. G. officiaal ende meyster Rutger vander kerck, uwer F. G. reden, ende oeck met meer andere geleerden op gehalten, diewelck seggen, dat alsulcx wel gescieden mach, overmits periculen, die daervan mochten comen, ende myn voervader tselve gedaen hadde, twelck doer doede van hem, tot noch toe gesuspendeert is geweest, ende nou voert aen myn vervolcht hebben, ende en begeeren den pastoer niet te vercorten, oeck mede moghen uwe F. G., alsulcx, *auctoritate ordinaria*, van rechtswegen alleen wel doen, om seeckere periculen, die daervan gescyct syn, daer veel lasten off mochten comen. Waerom ick oetmoedelicken van uwer F. G. begerende ben, dat dieselve uwe F. G. my verwittigen willen, weess uwe F. G., daeroff veerder gedaen willen hebben; diewelck God lange welvarende, vroem ende gesont gesparen wyl.

Gescreven tUtrecht opten XIX^{ten} dach in Octobri, Anno etc. XXI^{ch}.

By my JAN VAN TYEL, *canonick*, uwer F. G.
 onweerdich vicarius onderteyckent.

Hoechweerdighe etc., Heren Philips van Bourgoem etc.,
 Bisscop tUtrecht etc.

Hoochweerdighe in Gode Hoochgeboorenc, vermogende Furst, Genad. lieven Heere.

Wy gebieden ons oetmoedelicken dienstelicken ende vruntelicken tot uwer F. G. denzelven quetlick te kennen gevende, hoe dat Anno xv^oxx letsleden, van wegen uwer F. G. ende uwer F. G. Staten stadt ende Nedersticht van Utrecht, by schriftelicke req^{te}. die K. M. geopent ende te kennen gegeven is geweest die aenspraecke ende moyennisse een Ariaen van Nes, scout tot Noerdeloes gedaen had ende noch doende was, uwer F. G. stadt ende

borgeren van Utrecht, yerst int Gerecht van Noerdeloes ende nu na voor den hove van Hollant voor zekere actie van scaeden hy pretendeert geleden te hebben, Anno xv^e x lestleden, van zekeren knechten doe liggende binnen uwer F. G. stadt Utrecht, ter cause van den oorloghe, doe begonnen by heeren Floris van Egmont nu Grave van Bueren etc. op ende tegens uwer F. G. Staten en de stadt van Utrecht, ende dat al boven ende contrarie den tractaet van payse naderhant van tzelve oorloghe gemaict, by de K. M. na vermoegen goide zegele ende brief dair afwezende, uten welcken genouch blyct, dat alle actien queren injurien scaiden ende interesten, die welcke die K. M. hadden moegen eysschen dien van Utrecht, ende zy wederom van zyne Genade landen ende ondersaten hadde moegen eysschen, geheel ende al aboleert ende te nyete gedaen zyn geweest, aenmerckende, dan, dat nae dispositie van gemeyne rechten nyemant geoorloft en is, impune te doen contrarie tvoorsz. tractaet van payse ende dat die kennisse van tzelve tractaet van payse soo verre eenige van des K. M. ondersaten eenige actie soude willen intentereen, die zelve der K. M. alleen competeerde, soe is van uwer F. G. ende uwer Genaden Staten stadt ende Nederstichts voorsz. wegen, zeer ooitmoedelicken versocht geweest, omme behoerlicke brieven van evocatie in behoerlicke forme, aen de K. M. ende die van zyne Genade Secreten Raede, twelck Gen. L. heer dien achtervolgende zoo geschiet is, ende zoe veel meer, dat ons Gened. Vrouwe, vrou Margarete, Ertzhertoghinne ende Gravinne van Bourgoen, Regente ende Gouvernante etc. van des K. M. wegen bevolen hebben gehadt, by hoeren Gen. besloten brieven van de date den x^{en} dach in Meye xv^e xxi den Stadthouder President ende luyden van den Rade in Hollant, dat zy procedereen zouden ter instructiën ende furnissemte van den voorsz. processe, welcke instructie ende furnissemte zy luyden wel ende tamelicken besloten seynden souden an hoeren Genade oft den heeren van Angy, Ridder, hoeft ende andere luyden van den Secreten Raede des K. M. omme tzelve by hem luyden, gesien geprocedeert te worden ter wysinge ende senten. diffinitive, ten profite van den partien, dient behoeren zoude.

Dat welcke Gen. L. heer soe oock al gesciet ende tproces van wegen den President ende Raden des K. M. in Hollant besloten overgeseynt is, den heere van Angy, Ridder hoeft ende anderen heeren van den Secreten Raede des K. M. den xxx^{en} dach in Julio Anno xxxiii lestleden, als ons dit allet van onsen Procur. des hoofs van Hollant geadviseert ende te kennen gegeven is worden, alsoe dan Gen. L. heere deze zaecke nyet alleen ons, mer principalicken oock uwen F. G. ende uwen Gen. Staten ende landen betreft, ende wel gescapen ware een quade consequentie te maecken, indien ons den tractaet voorsz. nyet onderhouden, ende ons deze voorsz. zaecke tegens gewesen soude werden, (dat wy emmers nyet verhoopen) ende want wy (hoewel die minste van uwer F. G. drie Staten) cost noch arbeyt in deesen ende meer saeken gespaert en hebben, noch oock spaeren en willen, hebben daeromme wt onsen Oversten, alsoe Jan Ruysch, Raets Borgermeyster ende Ysbrant Ysbrantsz. van Diemen Overste Ouderman, oick onsen Secrets gesciet, om deze ende oick andere saecken, aen den President ende groten Raedt tot Mechelen, tegens den heer van Brederoeden te solliciteeren ende vervolgen, bidden ende begheren daeromme zeer ootmoedelicken dienstelicken ende vruntlicken, dat uwe F. G. ons believen willen te subvenieeren ende adresseeren, mit uwe F. G. brieven van promotien ende credentic, ten yersten aen dheeren van Angy, hoeft ende anderen van den Secreten Rade des K. M. beruerende die zaecke tegens den Scout van Noerdeloes voorsz. ende dair beneven oock aen den President ende groiten Raedt des K. M. tot Mechelen, beruerende die zaecke tegens den heer van Brederoeden etc., want die oock in staet van wysen is, om te bat tot een eynde ende onsen goeden rechten te moegen comen, twelck zoe mitten yersten doende, als wy des gantzelicken

verhopen, willen wy dat alle ons vermögens tallen tyde gerne wederom verdienen, tegens uwer F. G. die Godt tot langen hoogen F. State wailfaerende zalich frolich ende gesunt behueden ende bewaeren moet geschreven opten xx^{en} dach in Augusto, Anno etc. xxiii.

Uwer F. G. Goetwillige,
Die Stadt van Utrecht.

*Hoochweerdighen in Gode Hochgeboren ende vermogende
Forsten ende Heeren hren Phils. van Bourgoen., Bis-
cop t' Utrecht onzen Gen. Lieven Heeren.*

Monsr. Je me recommande humblement a vostre bonne grace.

Monsr. Jay Receu vostre lettre, et oy vostre depute et ceulx des estas d'Utrecht et leurs grosses doleances, que nos gens eussent logie au Sticht et y fait plusieurs desroyz, desquels, sachant, quils les vous auoyent declare, je me deporté. Je leur ay dit, que nos gens eussent eu commandement de payer ce, quils prenderoient et de honnestement vivre, et que la raison vouldist, que pour l'honneur de l'empereur, leur souverain S^r, comme le nostre, ils les eussent logie en passant pour leur argent, mais, que aucuns paysans du Sticht eussent habandonne leurs maisons, et ceulx, qui y estoient demeures, n'eussent riens volu furnir a nos gens, ains eussent le tout cachie, disans, quils n'eussent riens, que a nos gens, alans a Utrecht pour acheter vivres, l'on eust denye l'entree de la cite, et par necessite ils eussent este constraincts en querir et prendre; leur diz oultre, que ceulx du Sticht de nuyt se fussent assembler et cryans Gheldres et comme ennemis eussent volu courir sus aux nostres, et que par tant, si nos gens peuvent avoir fait quelque outrage, que je ne tenoye si grand, quils le baptissoient, combien que lon leur eust bien donne quelque occasion, que neanmoins il m'en despleust, et que ainsi feust, jauoye fait publier a Jutras, que les interesses apportassent a mons^r. de Castres declaration de leurs interests et lon leur en satisferoit, et leur ay fait payer de *iiii^{xx}* a cent florins, quils ont baillie par billet. Ja feussent nos gens payes de leurs gaiges et oultre leur ay declare, quils envoyassent vers led. S^r. de Castres au Vaert aultres, qui seroient interesses et sils y trouvaissent aucuns, qui leur eussent fait dommaige, lon leur en feroit la justice. Lesd. deputes d'Utrecht oultre ce de la part des estas vostre depute present mont fait autre grand doleance, que jentendisse logier gens aud. Vaert, disans, que ce seroit la destruction du Sticht et de lung et de l'autre mont dit, que autres princes voisins vouldroient faire le semblable et autres plusieurs choses longues a escrire. Sur quoy je leur ay respondu, que les pietons ordonnes au Vaert eussent mons^r. de Castres, qui est homme de justice, pour capitaine, qui ne leur souffrira faire tort a cui que ce feust, que plus est, addressat et assistat les passans aud. Vaert et a l'environ sans leurs despens; que dud. Vaert lon nentendist faire invasions sur nuls, mais scellement garder, que ceulx, qui vouldroient envahir les pays de l'empereur, lesquelles parcidavant et mesment nouvellement en partie de leurs derniers emprinses y ont prins leur chemin ny passent et que, si l'empereur, leur souverain S^r., comme le nostre, pour ung mieulx fait passer gens par le Sticht, ou il loge ses gens a ses despens et pour leur devoir ils le permettent, que pour ce autres princes voisins et vassaulx de l'empereur ne doibvent par raison et ne peuvent pretendre le semblable; et, sils le pretendissent, ceulx d'Utrecht ne sont tenus et ne le doibvent permettre ne endurer, et plusavant leur dis, que, si en cas semblable, ils eussent affaire de l'empereur, il leur pourroit faire le semblable et oultre, que si, pour complaire et obeyr a l'empereur et faire ce, que tenus estoient quelque ung les vouldist adommaigier, ils se pourroient retirer et refugier vers sa Majeste, comme leur souverain et protecteur, et iceluy S^r. en se eulx joindant avec eulx les deffenderoit et garderoit

bien. Je leur dis, que le logis de gens de guerre au Vaert se feist a l'ordonnance de madame de la part de l'empereur, que je feusse leur voisin et jusques ores leur eusse tenu bon voisinage et amistie et desiroye y continuer, et, si jentendisse, que prejudice leur deüst avenir dud. logis, combien que je deusse et vouloye obeyr a l'empereur et madame en tous leurs commandemens, jeusse bien trouve moyen, de me deschargier de ceste commission et de l'adresser a autre, dont leur ay requis vous faire rapport et auxd. estas et de la part de l'empereur et de madame induire et de la myenne requerer vouloir prendre et entendre les choses de bonne part et faire pourveoir a nos gens de vivres, et ce, que besoing leur seroit, pour leur argent, les assurant, qu'ils seroient bien payes et traicties, que plus est, ay je prins a ma charge particuliere comme Sr. de Cullenborch les contenter et payer des dommaiges, que nos gens faire leur pourroient, dont Monsr, je vous aduise et de la part, que dessus vous requiers et de moy conseille et pryé ainsi le vouloir faire et bien faire donner a entendre auxd. estas l'intention de l'empereur et madame telle, que dessus Je n'ay oublye leur dire et vous pryé, bien considerer le tort, que mess. Charles de Gheldres a fait et tient a vostre eglise, a vous et auxd. estas, ayant surprins grand partie du patrimoine de vostre eglise et le detenir, et, ce que en pourroit plus prendre a perpetuite comme leur deputez nagueres a Wageningen le peuvent avoir entendu avec autres choses toutes desraisonnables et que pour ces causes vous et eulx deussiez pryer et supplier l'empereur de ce, que vous propose, et du contraire de vostre requeste, ils se sont charges de bonne sorte en faire rapport, et a tant retirez, comme si fais je, en priant a nostre Sr. vous donner, Monsr, bonne vie et longue. Escript a Vyane le xxix Doctobre l'an xxiii.

Monsr. pres ces lettres escriptes est arrive le rentmaistre de Zelande, bien affecte vous servir en la matiere, dont m'avez parle et en toutes autres comme de luy pourrez entendre.

Vostre humble....

A. DE LALAING.

A Monsr. Monsr. Dutrecht.

Reverendissimo in Christo patri ac domino, domino Philippo de Burgundia,
Episcopo Trajectensi sempiternam salutem et obedientiam tanto patri debitam.

Nos superior et fratres conventus regularium extra muros oppidi Reymerswalensis, moti pietate nec non pia compassione super quodam vincto, Cornelio Petri, dicto Beuter vulgari nomine, quem coram paternitate vestra, ut veridica relatione didicimus esse accusatum et inculpatum variis et multis criminibus, de quo tamen, cum jam multis annis nostro conventui serviverit, nil nisi, quod est honestatis, unquam audivimus, sed nec notam infamie aliquam vidimus, sed in arte apotecaria expertissime se exercens, multis tam divitibus quam pauperibus, sua industria et arte subvenerit. Et cum jam dictus Cornelius sub arcta custodia et in vinculis constrictus caractere clericali insignitus sub manu seculari tenetur, quod omnino reprobamus et deploramus, cum scriptum sit in ps.: »*Nolite tangere Christos meos et in prophetis meis nolite malignari.*» Rogamus igitur D. V. obnixè et in visceribus Jhesu Christi, ut eundem dignemini eripere de manu seculari, et vestris eum sistere aspectibus, ut, excusatione digna adhibita, salvus et incolumis a nobis absolutus abcedat, vel saltem culpabilis, pie et misericorditer a Paternitatibus vestris correctus se emendet. Paternitates vestras tueatur et incolumes conservet filius Virginis Gloriose.

Raptim ex Conventu Regularium prope et extra muros oppidi Reymerswal., in vigil. assumptionis Virginis Gloriose, die quarta decima mensis Augusti.

Superior et conventus destituti pastore preferentes semper honorem et obedientiam debitam V. R. P.

DE

UTRECHTSCHÉ CAPITTELS.

II. SINT MARIE.

I. STATUTA ECCLESIE, QUEMADMODUM TEMPORE INEUNTIS SAECULI XVI. ADHUC VIGEBANT.

I. TERMINI, IN QUIBUS DNI CANONICI ECCLESIE BEATE MARIE TRAJECTEN. FRUCTUS PREBENDARUM PROMERENTUR.

a. IN OFFICIO MENSURNALI.

Item, in die beati Remigii annus in ecclesia nostra inchoatur et finitur.

Item, denarios mensurnales cum eorum excrescentiis promerentur prima die cujuslibet mensis totius anni, et requiritur pernoctatio in civitate; prodest tamen absentibus beneficium quindene.

Item, pro singulis capitularibus in hoc officio mensurnali sunt tria scuta aurea pro *Litcopio*, que deserviuntur prima die mensis Maji, qui sequitur festum Remigii in quolibet anno cujuslibet camerarii; et requiritur corporalis presentia et pernoctatio in civitate Trajectensi, quia nemini hic prodest beneficium quindene; infirmi tamen et in negotiis constituti hic sicut presentes habentur.

Item, majores et minute decime istius officii cum earum rasonibus et jurisdictionum secularium proventus, prout sunt scultetorum officiationes, proveniunt solis capitularibus his, qui presentes fuerint in civitate Trajecten., prima die mensis Maji, quo, ut preferatur, *Litcopium* promeretur, et non prodest quindena accepta.

Item, similiter habent soli capitulares scutum aureum in hoc officio ad computationem, quod promeretur per presentiam corporalem in domo capitulari in crastino Sancte Katherine virginis, quod primum occurrit post annum suum completum; et presupponitur quidem is, qui, sicut prescriptum, promereri velit, quod fuerit ad minus de uno mense illius computationis capitularis; et nulli prodest quindena; infirmi tamen et in negotiis constituti, sicut presentes, participant.

Item, omnes proventus, qui veniunt ex quorumcunque bonorum requisitione, sunt pro hiis capitularibus, qui hujusmodi requisitioni in domo capitulari presentes intersunt.

Item, est notandum, quod omnia bona, que habentur notata in libro mensurnali camere, apud nos dicuntur denarii mensurnales, et quidem justa de causa, nam camerarius hujus officii, quod quidem basis est et fundamentum omnium aliorum officiorum ecclesie nostre,

III.

Item, habet singulis kalendis mensium distribuere de bonis eisdem nonaginta libras ecclesie nostre, que dividuntur in triginta equas portiones juxta numerum prebendarum, et proveniunt his, qui in civitate Trajecten. pridie kalendarum et ipsis kalendis sunt presentes, aliis non nisi quindenarum privilegio excusentur.

Item, habent quoque de premissis semiprebendati episcopales suorum episcoporum singulas portiones, sed et fabrica similiter percipit de eisdem, quemadmodum de grossis bonis, sive plenas sive dimidias portiones, juxta dividendium qualitates, aliorum autem omnium absentium portiones inter capitulares dividuntur.

Item, quidquid vero ultra dictam mensuralem distributionem anno revoluto superferit, in omnibus et per omnia dividitur, pro singulis mensibus, his, qui prime distributionis fuerunt participes, juxta ejusdem distributionis qualitates.

Item, verum etiam habent ex bonis antedictis singuli capitulares tria scuta aurea pro *Litcopio*, ut supra dictum est.

Item, preterea adhuc singuli capitulares ad computationem, ut prescriptum est, scutum aureum, quorum si quispiam eo die personaliter in capitulo comparere neglexerit, illius scutum aureum, ceteri presentes inter se continuo partiuntur, secus tamen, si quis infirmaretur aut in negotiis esset.

Item, illud autem precipue animadverti debet, quod, siquis ad capitulum et jura capitularia admittatur, in aliquo dierum hujusmodi, quo *Litcopium* provenit, aut cetera capitularia supradicta, is tamen neque *Litcopii*, neque ceterorum capitularium particeps esse potest, sed requiritur, illum pridie fuisse capitularem; quod quidem etiam servatum est, si capitularis quisque moriatur aliquo dierum predictorum ante solis ortum, ut etiam careat preventibus hujusmodi capitularibus antedictis; quod etiam in omnibus reliquis officiis ita est solitum observari.

Item, bona denariorum mensuralium dividuntur in triginta portiones.

Item, pro facienda divisione in mensurali, dividatur summa manens in triginta corpora, et resultat summa in corpore.

Item, dividatur iterum summa manens in XII, et resultat summa in toto pro quolibet mense.

Item, dividatur summa in toto pro quolibet mense in triginta, et resultat mensis in corpore.

Item, vel sic dividatur summa in corpore in XII, et resultat etiam mensis in corpore.

Summa manens.

In corpore.

In toto pro quolibet mense.

Mensis in corpore.

b. IN MINORI OFFICIO.

Item, volentes promereri excrescentias memoriarum et totius minoris officii, oportet residere in ecclesia, et pro majori parte anni intra civitatem Trajecten. pernoctare.

Item, denarii tam tritici quam cerevisie deserviuntur in duobus terminis, scilicet pro una dimidietate nativit. Christi, et pro alia dimidietate in festo pasche, et requiritur pernoctatio in civitate, ut supra, sed prodest quindena accepta.

Item, domini capitulares promerentur minutas decimas *int Wael* cum rasonibus earundeni et rasones grossarum decimarum *int Wael* similiter, prima die Maji, que precedit festum Remigii, ut infra latius de *majori officio* declarabitur.

Item, preterea Domini capitulares promerentur altera die post crastinum beate Katharine scutum aureum ad computationem, ut superius in mensurali officio ad longum declaratum est.

Item, recepta de *Ruchweyda* promerentur Dni quarta Junii, si tunc memoria in ecclesia

nostra habeatur, secus in memoria prehabita deservita est, et requiritur corporalis presentia in vigiliis et missa animarum, quia nulli prodest beneficium quindene accepte, sed infirmi et in negotiis participant.

Item, in ecclesia nostra unusquisque canonicorum ter in anno, id est, a prima Octobris usque ad primam, habet quindenam, id est, quindecim dies ab hora electionis et intimationis. De istis inferius latius.

Item, est autem sciendum, quod de bonis officii minoris fiunt imprimis quotidiane distributiones presentiarum ad singula divina officia, juxta continentiam libri memoriarum.

Item, illis autem et singulis aliis presentis officii oneribus legitime deductis, quidquid ex tunc superfuerit, dividitur in triginta tres et dimidiam equas portiones, videlicet in triginta prebendales, de quibus etiam semiprebendati episcopales habent suas integras portiones, et in alias tres et dimidiam, que assignantur per quadrantes quatuordecim chorisociis, utputa tribus presbyteris animarum, duobus lectoribus cotidianis, campanario, nuncio capituli, rectori scholarium et aliis sex vicariis ecclesie, qui capaces sunt memoriarum, ita ut harum singulis obveniat quarta pars unius portionis.

Item, de premissis autem sic exerescentibus bonis huius tantum participes esse possunt, qui per majorem anni partem, a festo Remigii inchoantis, personaliter sunt residentes in ecclesia nostra, ita, ut, si quem cedere vel decedere contingat, priusquam majorem hujusmodi partem anni compleverit, ab hujusmodi participatione sit exclusus.

Item, prelati etiam aliarum ecclesiarum Trajecten. in aliqua ipsarum residentes et canonici nostri, licet in grossis bonis et mensuralibus pro residentibus reputentur et suas habent integras portiones, ab istorum bonorum perceptione, tam in cotidianis quam exerescentiis, sunt penitus exclusi.

Item, sed et fabrica de premissis nichil habet. Nam, si quis nobiscum residens dividat cum fabrica, ex istis tamen bonis capit integram portionem, sive perceptionis portio cedit his capitularibus, qui pro majori parte anni (ut prefertur) nobiscum fuerunt residentes capitulares, quibus etiam omnium absentium ac non residentium, ut supra specificatum est, obveniunt portiones.

Item, quodsi quemquam ex dictis XIII memoriarum capacibus duplicem memoriam sortiri contingat, veluti, si quis ex dictis vicariis officium aliquid assequatur, cui annexa sit memoria, ut, si quis animarum officium habeat, lect. . ., vel hujusmodi, illius tunc secunda memoria cedit capitularibus, preter VI L. ecclesie nostre, que possessori de eadem assignantur.

Item, ex hoc autem minori officio capitulares non habent *Litcopium*, quemadmodum in majori et mensurali, sed duntaxat ad computationem singuli unum scutum aureum, pro quo proponendo indici consuevit capitulum crastino Katherine pro postero die tunc sequenti; et, si quis in die hujusmodi ex actu capitularibus in domo capitulari hora solita comparere neglexerit, illius scutum aureum ceteri presentes capitulares ibidem sine dilatione faciunt per camerarium distribui inter ipsos; sed infirmi et in negotiis pro presentibus habentur.

Item, bona minoris camere in XXXIII $\frac{1}{2}$ portiones, exceptis denariis tritici et cerevisie, que in XXX portiones dividuntur.

Item, de distributionibus cotidianis in mensibus XII, ab Octobri incipientibus.

Item, in minori officio memoriarum, scil. de quolibet mense I L. II s. III d., est supplementum, hoc per facientes computationem debet notari.

Item, bona denariorum tritici dividuntur in XXX portiones equales, de quibus semiprebendati episcopales nichil habent, sed decanus noster ratione sui decanatus habet portionem episcopi Trajectensis, et portionem archiepiscopi Treverensis habent duo presbyteri animarum.

Item, fabrica autem nichil habet de eisdem, nam dividens cum fabrica de his recipit integram portionem; ejus vero, qui fabricae totum permittit, portio dividitur inter eos, qui pro singulis terminis existunt capitulares.

Item, bona autem denariorum cerevisie dividuntur singuli termini in xxx portiones, de quibus portio episcopi Trajecten. cedit decano nostro, ratione sui decanatus, salvo, quod de illa semiprebendatus episcopalis Trajecten. habet quintam partem, sive stopa, pro qua computatur in singulis terminis x s.; de portione vero archiepiscopi Treverensis semipreb. suos similiter habet quintam partem, sive stopa, et pro illa, uts., x s.

Item, duo presbyteri animarum de eadem portione singuli quintam partem cum stopa, pro quibus poni solitum est pro quolibet in singulis terminis xii cr. Residuum illius portio- nis cedit capitularibus.

Item, fabrica de hiis nichil habet, sed quo ad fabricam dividuntur prout de bonis tritici superius est predictum.

c. IN MAJORI OFFICIO.

Item, grossa bona, ut sunt majores decime et bona pactionalia, pro una medietate deserviuntur seu promerentur in profesto Sancti Martini, et pro alia medietate in profesto Sancti Petri ad cathedram, per corporalem presentiam in civitate Trajecten. ante ortum solis, et requiritur pernoctatio in civitate, absentibus tamen prodest beneficium quindene accepte per suos procuratores.

Item, omnes caupones pactionales in singulis officiis proveniunt duntaxat presentibus in civitate Trajecten. in profesto et festo Sancti Martini hyemalis et non prodest quindena.

Item, pro capitularibus sunt omnes minute decime cum earum rasonibus, ac jurisdictionum secularium proventus, puta scultetorum officiationes. Omnia ista deserviuntur prima die mensis Maji; et intelligitur in hoc officio mensis Majus, qui precedit festum Remigii in quolibet anno. Similiter si decime sint locate vel in firmam date, istarum rasones cum minutis decimis proveniunt etiam prima die Maji, qui precedit festum Remigii, ut supradictum est.

Item, rasones majorum seu grossarum decimarum ubilibet consistentium proveniunt, quando decime venditioni exponuntur, solis capitularibus, et requiritur personalis presentia in civitate Trajecten., ut in loco, ubi venditioni exponuntur; neque absentia per quindenas excusari potest, neque eorum, qui prima die mensis Maji de immediate supradictis gaudere debeant.

Item, hoc etiam intelligendum de rasonibus grossarum decimarum omnium officiorum ecclesie nostre, scil. majoris, minoris, mensuralis.

Item, bona majoris camere dividuntur in xxx^{ta} portiones juxta numerum prebendarum, et de terminis Martini et Petri supradictis portio archiepiscopi Treverensis cedit capitularibus, portionem vero episcopi Trajectensis percipit decanus noster, ratione sui decanatus, de quo est capellanus episcopi nostri.

Item, fabrica nostra suas de premissis bonis habet portiones, sive plenas sive dimidias, juxta dividendum qualitates.

Item, et proveniunt bona hujusmodi, ut supradictum est, aliorum autem absentium portiones cedunt capitularibus his, qui in dictis terminis Martini et Petri pro capitularibus reputantur.

Item, singulis capitularibus proveniunt iii^a scuta aurea pro *Litcopio*, ipso die Petronelle, que precedit festum Remigii, ut supradictum est, de rasonibus et minutis decimis, qui presentes fuerunt in civitate Trajecten. et residentes nobiscum permaneant, in tantum, ut de termino Martini tunc sequentis pro capitularibus reputentur. Sed si residentes non per-

manserint nobiscum, ut prefertur, et de termino Martini pro capitulari non fuerit reputatus, de hujusmodi *Litcopio* non gaudebit, nisi duntaxat, si morte preventus in residentia ad dictum terminum pervenire nequivisset.

Item, habeant preterea singuli capitulares ad computationes singulorum terminorum hujusmodi unum scutum aureum, hii, qui de hiis terminis, quorum computatio peragitur, fuerint capitulares, et in diebus, quibus hujusmodi computationes fieri solent, videlicet de termino Martini, in crastino Petri exinde sequente, et de termino Petri, ipso die Petronelle proximo deinde succedente, quando capitulum est indictum, personaliter et corporaliter comparuerint in domo capitulari; et requiritur pernoctatio in civitate Trajecten. Nam, si aliquis residentium capitularium illic personaliter comparere neglexerit, illius scutum aureum camerarius ad statim distribuit inter ceteros comparentes, sed infirmi et in negotiis existentes participant tanquam presentes, et nulli prodest quindena.

Item, de theloneo Embriensi sexaginta quinque marchas arⁱⁱ et pro quolibet e^o scutum aureum et totidem placcas Dordracen. in quatuor terminis: Remigii xx, Palmarum xiii, Philippi et Jacobi xx, nativ. Jo. Baptiste xii marche.

Item, bona thelonei hujusmodi supradicta bifariam distribuuntur. Ea namque, que in terminis palmarum et nativitatis Sancti Joannis Baptiste proveniunt, in omnibus et per omnia, eodem modo et dividuntur et distribuuntur, quemadmodum de grossis bonis superius est specificatum, etiam quo ad fabricam. Que vero proveniunt in terminis beati Remigii et Philippi et Jacobi apostolorum, similiter dividuntur in xxx^a equas portiones, de quibus portionem episcopi Trajecten. percipit decanus noster, ratione decanatus sui, quemadmodum de grossis bonis, sed portio archiepiscopi Treverensis distribuitur duobus presbyteris animarum. Fabrica vero de hiis duobus terminis nichil habet, nam, si quis dividat cum fabrica, is non dimidiam, quemadmodum supra, sed integram percipit portionem, prout qui in grossis bonis inter medios est reputatus, de his ipsis terminis ponitur inter plenos. Ejus autem pars, pro quo fabrica sumit integram portionem, capitularibus cedit, qui pro terminis hujusmodi habentur capitulares, inter ipsos equaliter dividenda. Et requiritur pernoctatio in civitate in profestis istorum terminorum, ut predictum est, absentibus tamen prodest beneficium quindene accepte.

Item, bona de *Abblas* et *Ablasserdam* provenientia, de decimis, deserviuntur in festo Palmarum; et requiritur pernoctatio in civitate, sed prodest quindena accepta.

Item, bona de decimis in *Papendrecht* provenientia, eodem modo deserviuntur in festo Palmarum, sicut dictum est de *Abblas* et *Ablasserdam*.

Item, decime de *Abblas*, scil. xiiii marchas arⁱⁱ, et medietas decimarum in *Papendrecht* dividuntur et distribuuntur per omnia, sicut grossa bona, ut supra, etiam quo ad fabricam.

Item, bona de *Waveren* deserviuntur in tribus terminis, primo assumptionis b. Marie Virginis, secundo nativitatis b. Virginis Marie, tertio dedicationis ecclesie nostre, scil. dominica post festum Mathei apostoli; et requiritur pernoctatio in civitate Trajecten., prodest tamen absentibus beneficium quindene accepte. Et dividuntur singuli termini in xxx^a portiones, de quibus habent semiprebendati episcopales suorum episcoporum portiones.

Item, fabrica de iisdem habet portiones suas, prout in grossis bonis est dictum.

Item, denarii caseorum Zelandinorum, scil. vi marchas arⁱⁱ, ex bonis prepositure nostre promerentur in festo Lamberti; requiritur tamen pernoctatio in civitate; prodest tamen quindena accepta.

Item, bona caseorum supradicta, prout alia similiter in xxx^a portiones dividuntur, sicut de grossis bonis prenotatum est. Habent capitulares portionem archiepiscopi Treverensis, et decanus portionem episcopi Trajecten.; hoc solo dempto, quod singuli episcopales semipre-

bendati de suorum episcoporum portionibus unam placam recipiunt. Sed et fabrica de hiis bonis suas percipit portiones, sive plenas sive medias, ut supra de grossis bonis est dictum.

d. **IN OFFICIO VELUE.**

Item, siligo deservitur in festo obitus Sancti Martini pro una et in festo S. Petri ad cathedram pro altera partibus, modo supradicto de majoribus decimis et aliis grossis bonis, que etiam tunc deserviuntur, ut dictum est in majori officio. Et dividitur in XXI portiones, sic, quod duo capellani animarum habent unam portionem, semiprebendati prebende episc. Treveren. habet portionem episcopi Treveren. et semiprebendatus prebende episcopi Trajecten. habet portionem episcopi Trajecten.

Item, fabrica nichil habet de siligine, sed dividentes cum fabrica habent integras portiones, et, quando fabrica alicujus integram recipit, tunc portio illius dividitur inter capitulares.

Item, sunt hic etiam certa capitularia de minutis decimis et de rasonibus earundem provenientia, que deserviuntur primo (ut estimo) Maji.

Item, rasones in venditione grossarum decimarum deserviuntur, ut supra in majori officio dictum est.

Item, bona in *Oen*, de nova terra arabili in *Oen*, deserviuntur in festo Palmarum et per omnia eodem modo dividuntur, etiam quo ad fabricam, sicut de decimis in *Papendrecht* et *Alblas* in majori officio. Sed, que de herbis in *Oen* proveniunt, illa dividuntur, ut supra de siligine specificatum est, et deserviuntur Martini et Petri, et requiritur pernoctatio in civitate, sed prodest quindena accepta.

Item, bona de censu *Velue* deserviuntur in festo nativitatis Johannis Baptiste, aut, qui pro majore parte anni resedit, ut in minori officio. Et dividuntur in xxx^t portiones, sic quod semiprebendales episcopales habeant portionem episc. Trajecten. et Treveren., et fabrica habet de iis portiones suas integras sive dimidias, sicut predictum est de grossis bonis.

Item, omnes proventus, qui veniunt ex quorumcunque honorum requisitione, sunt pro hiis capitularibus, qui hujusmodi requisitioni in domo capitulari presentes intersunt.

Item, infirmi et in negotiis ecclesie nostre in omnibus sicut presentes participant.

II. DE ASSEQUENTIBUS PREBENDAM PER MORTEM
AUT ALIAS.

Item, imprimis, si quis prebendam in ecclesia nostra assequatur, vacantem per mortem sive liberam resignationem, aut ex causa permutationis facte cum eo, qui plenus non fuerit tempore permutationis hujusmodi, statim postquam fabrice de statutis sive denariis vinalibus satisfecerit (nam alias illi tempus currere non potest), debet insinuare decano et capitulo, utrum velit cum mortuo dividere, an non, aut mortuo dimittere integram portionem.

Item, mortuo namque proveniunt pro gratia fructus duorum integrorum annorum, videlicet tricesima pars omnium honorum, quorum administrationem habent major et mensuralis et *Velue* camerarii, sed in minori duntaxat de denariis tritici et cerevisie. Sic preterea proveniunt eidem mortuo ultra duos annos antedictos, adhuc denarii mensurales duorum mensium, una cum exescentiis eorundem, qui quidem duo menses dicuntur pro familia. Mortuus autem, cui premissa provenire dicuntur, is intelligitur, qui, priusquam moreretur, annos et menses gratie sui predecessoris ad plenum expectavit, et residentiam suam primam complevit, aut saltem inchoatam morte surreptus complere non potuit. Verum, si quis mo-

riatur, tam recens in prebenda, ut mortuus predecessor adhuc dividens aut percipiens inveniatur, is annos gratie habere non potest.

Item, et in eo casu, nec non, si per liberam resignationem, aut ex causa permutationis, modo premissis cum non pleno facte, quamvis prebendam assequatur, similem nichilominus intimationem facere debet, utrum dividere velit cum mortuo sive non. Cedant ex tunc dicti mortui fructus sive proventus dominis capitularibus. Quodsi insinuit, se velle dividere cum mortuo, necesse est, ut mox residentiam suam primam assumat, et perficiat apud nostram ecclesiam, eritque ex tunc deinceps usque ad completos quatuor annos et totidem menses in perceptione medius omnium fructuum et proventuum prebendalium per quoscunque camerarios ecclesie aut officiatos administrandorum, etiam in distributionibus cotidianis: si vero insinuaverit, se nolle cum mortuo dividere, sed illi permittere integram portionem, ex tunc debet expectare a die insinuationis hujusmodi, per duos annos et totidem menses, quibus durantibus, neque quidquam recipere, neque residentiam primam poterit acceptare.

Item, his annis elapsis et mensibus, denuo debet decano et capitulo significare, utrum velit fabrice dimittere suam portionem aut dividere cum eadem. Habet autem fabrica fructus unius anni integri aut dimidium duorum, sed non in omnibus, sicut mortuus; nam de duobus terminis, videlicet Remigii et Philippi et Jacobi de theloneo in majori officio, etiam de denariis tritici et cerevisie nichil habet, neque de siligine. Si igitur prebendatus velit cum fabrica dividere, id faciet per duos integros annos, ut supra dictum est, levabitque medietatem omnium bonorum, preterquam de quibus supra exceptum est, videlicet de theloneo dictorum terminorum, quos integre percipiet; similiter plenus erit in distributionibus cotidianis et illarum excrescentiis. Item, de siligine. It., de denariis cerevisie et tritici; sed si residentiam primam ante non compleverit illam continuo cum insinuatione hujusmodi debet acceptare. Si vero maluerit non dividere cum fabrica, idque capitulo intimaverit, habebit per annum integrum expectare, priusquam resideat, aut percipiat, quicquam de prebenda.

Item, elapsis autem omnibus annis, tam mortuo quam fabrice debitis una cum mensibus antedictis, si cum neutro diviserit, poterit, quodcumque voluerit, residentiam primam acceptare. Recipietur ad plenam perceptionem omnium fructuum prebendalium, sed capitularis fieri non poterit, nisi elapsis post dictos tres annos et duos menses, adhuc tribus aliis annis, sicque in toto a die solutionis statutorum usque ad capitularia necesse est compleri sex annos et duos menses. Et reputabitur plenus per tres annos antedictos post divisiones cum mortuo et fabrica immediate sequen., sed si cum mortuo diviserit, priusquam capitularis fiat, expectare tenetur a die solutionis et intimationis hujusmodi per sex annos et quatuor menses.

III. DE PERMUTANTIBUS CUM PLENO.

Item, qui vero permutaverit cum pleno, hoc est cum eo, qui mortuo et fabrice permisit integram portionem, et cum anni et menses hujusmodi perceptionis sint completi, ita, ut amplius nichil habeat vel mortuus vel fabrica sublevare, debet nichilominus, mortuo suo et fabrice suas dimittere portiones, sed in hoc differunt, quia hic mortuus duntaxat unum integrum annum et duos menses. aut duos dimidios annos et quatuor dimidios menses recipiet, juxta voluntatem et intimationem possessionis, ut superius latius est specificatum; ita, ut, si et fabrice dimiserit integras portiones, ex tunc post duos annos et totidem menses a die solutionis et intimationis predictarum, plenus efficitur; et post alios duos capitularis; si vero diviserit cum mortuo post quatuor annos et totidem menses, a prima intimatione, ad capitularia admittitur.

Item, potest autem omnes predictas intimationes facere per se vel procuratorem suum, capitulo super singulis indicto.

IV. DE PERMUTANTIBUS CUM CAPITULARI.

Item, permutans autem cum capitulari, duos duntaxat annos et totidem menses, priusquam ad capitularia admittatur, habet expectare, quorum duorum annorum et totidem mensium possessor nobiscum residentiam elegerit. Dividendo ipse unam habebit, et mortuus et fabrica simul, reliquam medietatem. Aut si integrum annum et duos menses voluerit expectare, ejusdem anni et duorum mensium fructus simul capient mortuus et fabrica, et, eis elapsis, si tamen residere voluerit, plenus erit ad unum annum, et deinde capitularis.

Item, capitularem autem, cum quo permutatio hujusmodi fieri debeat, hunc intelligimus, qui jam receptus est ad jura et vocem et alia capitularia, et, primam residentiam personalem nobiscum complevit, dummodo tempore resignationis actu habeatur pro capitulari, et ad minus residens fuisset apud nos per annum illum integrum hujusmodi resignationem immediate precedentem.

V. DE RESIDENTIA NON COMPLETA.

Item, quodsi quispiam coram decano et capitulo hujusmodi divisionibus durantibus vel nondum completis residentiam primam acceptaverit, illamque ob quamcunque causam non perfecerit aut continuaverit, ita, ut extra civitatem Trajecten. semel pernoctaverit, ad omnem perceptorum durante hujusmodi sua residentia restitutionem est obligatus, habebitque de novo insinuationem suam de dividendo vel non dividendo, capitulo intimare, et preterea tantum temporis, quanto in hujusmodi residentia inchoata fuerit, amittit, presertim, si cum mortuo fuerit hujusmodi divisio intimata. Nam, si cum fabrica diviserit ad solam restitutionem tenebitur, et de novo fabrice dimittere integram portionem, sed eo tempore, quo ad capitularia non sentiet detrimentum.

Item, decedens vero in anno residentie, ad nullam compellitur perceptorum restitutionem, quum necessitati nature nemo culpam asscripserit.

VI. DE PRIMA RESIDENTIA.

Item, sed et residentia prima ita in ecclesia nostra observatur, ut nemo illam inchoare aut facere possit, qui inhabilis est ad prebendam recipiendam, hoc est, quamdiu durat tempus, quo vel mortuus vel fabrica, juxta ipsius intimationem percipit integros suos fructus, ita, ut, qui residentiam hujusmodi velit inchoare vel facere, aut dividere debeat cum mortuo vel cum fabrica, aut expectare, dum utriusque division. anni et menses sint completi.

Item, residens quoque in hujusmodi prime sue residentie anno, et, illo durante, nullo modo potest extra civitatem pernoctare, idque jurare tenetur anno elapso, priusquam per decanum et capitulum residentia habeatur pro completa aut ipse residens sit ab eadem capitulariter absolutus.

Item, hanc autem residentiam canonici nostre ecclesie, si prelati fuerint, sive in nostra sive in aliqua Trajecten. ecclesiarum; per quindecim duntaxat dies facere tenentur, intra quos extra civitatem pernoctare non possunt, sed ad eandem inchoandam per decanum et capitulum admitti, et, illa completa, absolvi debent, quemadmodum de aliis superius est dictum.

Item, hec vero prima residentia tante est apud nos necessitatis, ut nulli canonico ea deferatur, neque cuiquam aliquid de prebenda tribuatur, nisi ea durante aut completa.

Item, quando aliquis recipitur in canonicum aut admittitur ad residentiam, ac a residentia completa absolvitur, etiam, quando admittitur ad capitularia, propinat in capitulo *duas amphoras malveseti cum pane albo*.

Item, omnes vicarii nobiscum residentes habent annum gratie.

VII. DE SCHOLARIBUS CANONICIS.

Item, ad hanc residentiam non admittuntur aut compelluntur canonici scholares, hoc est, minores annis uno et viginti; nam talis, si ad prebendam admittitur, non in choro, ut moris aliorum, installatur, sed per scholasticum nostrum aut ejus procuratorem, in signum possessionis canonicatus et prebende in scholis inducitur, ibique rectori et scholastice subditur discipline, cotidieque cum scholaribus chorum ingredi et divinis interesse, ac pro tertio serviente in festis ministrare tenetur, usque ad annum etatis sue vicesimum primum completum, de quo parentes aut proximi, decano et capitulo fidem facere soliti sunt, medio ipsorum juramento.

Item, postquam vero ad completum vicesimum primum pervenerit, scholasticus illum dominis decano et capitulo representat emancipandum, quem domini, emancipantes illum, ad osculum pacis admittunt, recipientes ab eodem juramentum per canonicos prestari solitum, si presens fuerit, alioquin, quamprimum ad residentiam se contulerit, non obstante, quod id per procuratorem suum sive curatorem antea prestitisset, quemadmodum solitum est fieri per omnes canonicos, qui per procuratorem sunt admissi; et in signum hujusmodi emancipationis decanus aut vicedecanus eundem emancipatum ad chorum inducit et stallum assignat; tuncque ei primum licitum est habitum seu *almucium* deferre, more aliorum canonicorum.

Item, quibus sic factis, idem emancipatus integro biennio tenetur ad aliquam universitatem se conferre, ad literas operam dandum in eadem, et non pernoctabit extra eandem intra biennium prescriptum, et quamprimum intitulatus fuerit, incipiunt anni supradicti, id est, patentibus literis universitatis habebit capitulo notificare, alias non curreret sibi tempus, soluto primo pro litcopio suo decano et omnibus canonicis honesto prandio.

Et, completo studio hujusmodi, certificatisque dominis decano et capitulo per literas patentis universitatis, quod hujusmodi biennio durante fuerit illuc habitus pro continuo studente, et postquam juraverit, se non pernoctasse extra universitatem, admittitur ad primam personalem residentiam, ut supra dictum est, faciendam.

Item, interim vero, hoc est, quousque ad residentiam venerit, exclusive percipit duntaxat pro prebenda sua, prout inferius notatur.

Item, in primis medietatem quatuor terminorum theloni.

Item, medietatem siliginis.

Item, medietatem denariorum tritici et cerevisie in utrisque terminis.

Item, medietatem de decimo in *Abbas*.

Item, medietatem de herbis et terra arabili in *Oen*.

Item, medietatem census *Velue*.

Item, medietatem de bonis in *Waveren*.

Item, medietatem de caseis *Zelandinis*.

Item, medietatem memoriarum cum excrescentiis, si presens fuerit in civitate Trajecten. et non alias.

Item, medietatem memoriarum episcoporum Henrici et Guidonis, ut supra.

III.

Item, medietatem denariorum mensuralium.

Item, de excrescentiis earundem in toto duntaxat unum scutum aureum.

Item, de grossis bonis pro singulis terminis Martini et Petri etiam duntaxat scutum aureum.

Item, scholaris sic emancipatus, studio completo, ad residentiam veniens, si per tantum tempus in prebenda fuisset et fuisse repertus fuerit, ut mortuo et fabrica sic satisfecerit, et alios annos complevisse, quemadmodum superius est specificatum, ex tunc admittitur ad vocem et jura capitularia.

VIII. DE HIS, QUI AD CAPITULARIA ADMITTUNTUR.

Item, admittendus ad capitularia, ad vocem et jura capitularia hujusmodi, tenetur Singulis capitularibus quarumcunque ecclesiarum Trajecten., aut, qui pro prelati habentur in majori, et canonici nostri existunt, preter decanum nostrum, duas, decano vero quatuor, et reliquis canonicis, tam presentibus quam absentibus, unam, ac nuncio et sculteto dimidiam takam vini Renensis melioris, de quibus prepositus noster, si resideat, sive canonicus fuerit sive non, unam takam habet, decanus suas quatuor, et reliqui canonici non capitulares, ac nuncius et scultetus singuli dimidiam takam recipiunt, residuum vero dividitur inter canonicos capitulares, cum quibus decanus non participat, quia duplum recipit.

IX. DE FRUCTIBUS ABSENTIUM ET NON CAPACIUM.

Item, pro capitularibus sunt omnes fructus absentium aut non capacium canonicorum, nisi eorum, qui per quindenarum excusantur, proveniuntque his capitularibus, qui pro terminis obventionis hujusmodi fructuum sunt capitulares, sive actu sint in civitate presentes, sive ab ea earundem quindenarum preterito absentes. Sed, si absentes hujusmodi capitulares dictis terminorum diebus fuerint extra provinciam Coloniensem, gaudent quidem, quantum ad corpus, ipsarum quindenarum privilegio tanquam pleni, sed dictorum absentium fructus non capiunt, neque quorumcunque capitularium proventuum sunt participes. Similiter, si quis aliquo terminorum, quo capitularia jura hujusmodi, etiam, qualiacunque fuerint, proveniunt, decesserit, priusquam sol nobis exoriatur, aut etiam eo ipso die aliquis ad capitularia et non pridie admittatur; hi omnes a participatione eorum, que ad capitulares spectant, participes esse non possunt.

X. DE QUINDENIS.

Item, hactenus in ecclesia nostra est observatum et cotidie observatur, ut singuli canonici prebendati, tam residentes quam non residentes, sive etiam prelati fuerint sive medi, dummodo primam suam personalem residentiam, de qua supradictum est, compleverint, et ab illa fuerint absoluti, singulis annis a festo Remigii usque idem festum gaudere possunt absentia trium quindenarum, quocunque tempore placuerit eisdem, ita videlicet, ut, qui hujusmodi quindenis gaudere desiderant, per se vel procuratores ad hoc specialiter constitutos, coram duobus canonicis capitularibus intimare teneantur et quindenarum eligere, quibus gaudere volunt, ita, ut, verbi gratia, si quis absens vel abfuturus de termino Sancti Martini gaudere velit, id habeat vigilia Sancti Martini ante occasum solis coram duobus capitularibus, ut prefertur, intimare, qui desuper relationem facere habeant camerario mensurali, et hujusmodi quindenarum electio tante est apud nos prerogative, ut, quicquid intra eandem obvenerit, aut, qualescunque termini in ipsis quindenis comprehendi possint, illorum omnium participes efficiantur, reputentur tanquam presentes et personaliter residentes aut cor-

poraliter existentes in civitate, cotidianis distributionibus et aliis nonnullis superius expresse duntaxat exceptis; sed, sive residentium sive non residentium, sive capitularium sive non capitularium quindene capiantur, nunquam tamen possunt cotidianarum distributionum fieri participes, ut prefertur.

Item, illud etiam animadvertendum est, quod actu non residentes apud nos, se ad alterius cujuscunque beneficii residentiam conferentes, licet, dum residerent, fuissent capitulares, non possunt tamen hujusmodi quindenarum preteritu gaudere capitularibus obventionibus, nam ex tunc amplius non reputantur capitulares, sed inter plenos numerantur, gaudentque hujusmodi quindenis tanquam non capitulares, pleni apud nos residentes.

Item, et, ne ambiguitas oriatur, quantum complecti possit aut valeat hujusmodi quindena, sciendum est, quindecim dies integros ab hora electionis seu intimationis pro prima computata usque ad annum sequentem, XIII dies et ultimam inclusive in hujusmodi quindena comprehendendi.

XI. DE RESIDENTIBUS AUT NON RESIDENTIBUS.

Item, annus apud nos incipit et terminatur in festo Sancti Remigii, nam in eo novi camerarii suorum officiorum curam gerere incipiunt.

Item, quicumque igitur per majorem partem anni, qui est ab uno festo usque ad aliud festum Sancti Remigii, fuerit continuus in residentia apud nos, pro residente reputatur.

Item, residentiam autem intelligimus, non, qualis supra descripta est, prima, intra quam pernoctare extra civitatem Trajecten. non licet, sed qualem facere estimantur, qui illam primam jam compleverunt. Tales namque, si capitulares fuerint, jurium capitularium, si pleni, sue plenitudinis, si medius, sue medietatis, juxta dividendium qualitates, perceptione plenaria perfruuntur.

Item, quod si quis actu capitularis post primam residentiam completam, et majore parte anni effluxa, qua continuus resedit et fuit in civitate Trajecten., se absentandi duxerit animo et residendi in aliquo alio beneficio, reputabitur quidem residens capitularis pro his terminis, quibus presens fuerit, sed de residua parte anni, qua se ad aliam residentiam contulerit, reputabitur inter plenos, poteritque quindenarum privilegio non tanquam capitularis, sed tanquam plenus uti et gaudere.

Item, et quum odiosa est ambitio quorundam simul omnia nimis avare cupientium, ita, ut apud nos residentes, etiam in aliis beneficiis residere se dissimulantes, nichilominus fructus aliorum beneficiorum tanquam residentes in eisdem usurpare non formidant, severissimeque illud semper in ecclesia nostra est observatum, ut, si quis talis compertus fuerit, qui quidquam ex aliis beneficiis percepisset, quod non nisi residentes soliti essent percipere, is ad restitutionem perceptorum in ecclesia nostra, ultra ea, que absens per quindenas habere potuisset, compelleretur, atque pro non residente in illo anno, quamquam etiam capitularis esset, et per majorem ejus partem resedisset, haberetur.

Item, sed, si quis citra fraudem, cum in aliquo alio beneficio resedisset, cupiat nobiscum residere, id licitum fieri poterit, quocunque anni tempore venerit, et si ad hoc satis sit qualificatus, puta, quod annos debitos divisionum expectaverit, ut vel plenus vel capitularis, aut etiam medius fuerit in prebenda, mox ut applicuerit animo residendi, prebendam suam nobiscum juxta eandem percipit.

Et, si ante adventum hujusmodi, in alio beneficio residens, quindenas habuisset, nichilominus tanquam absentis fructus integraliter ministrantur eidem. Quod etiam quidem servari solitum est in eo, qui pro majore parte anni resedit apud nos, et velit se transferre ad re-

sidentiam in alio beneficio faciendam, poterit ex tunc tanquam absens uti tribus aut paucioribus quindenis antedictis, absque defraudatione eorum, que residens meruisset, sive tanquam plenus vel medius etiam capitularis.

Item, et quia curiosi quicumque reperiuntur, et nimis arguti interpretes statutorum, ea semper pro se interpretantes non defuerunt, qui, cum majorem partem anni apud nos resedissent, se ad alia beneficia transferentes quindenarum privilegio uterentur, et, elapsa alterius anni parte aliqua, cum jam illis beneficiis fecissent satis, et similiter quindenis apud nos usi fuissent denuo et residuum anni nobiscum complerent, revertebantur, arbitantes, se tali modo posse et apud nos gaudere sue plebende plenitudine, etiam quo ad capitularia, si ad hoc fuissent qualificati, tanquam statutis et observationibus antedictis satisfecissent. Sed, quatenus illic fraus patuit facta legi, merito suo fraude decepti etiam ambitiosa cupiditate fraudati sunt, et id observatum strictissime, ut talibus nichil ex omnibus permitteretur, nisi quantum (!) tres quidene pro absentibus attribui possent. Et, ne ullus relinquatur amplius ambiguitati locus, taliter desuper declaramus, et, in quantum opus est, de novo statuimus et ordinamus, quod quicumque canonicus noster capitularis a nobis recedens ad alterius cujuscunque beneficii residentiam, animo illic residendi et beneficia talia deserviendi se transtulerit, possit quidem, cum voluerit, denuo ad nos reverti et nobiscum residere, sed a juribus capitularibus per integrum annum, a die recessus sui computandum et deinceps usque ad festum Remigii post hujusmodi annum immediate venturum, penitus sit exclusus, sed corpore prebende sue interim gaudere poterit tanquam plenus.

Item, sed prelati alicujus Trajecten. ecclesiarum in sua prelatura residens, canonicus noster, majori merito gaudet et utitur libertate, nam et quindenis tribus absens utitur, sicut ceteri, et presens omnium fructuum singulorum officiorum ecclesie nostre, sive plenus fuerit sive medius, particeps reputatur juxta sue prebende qualitatem, exceptis duntaxat distributionibus quotidianis et earundem excrescentiis.

Item, nullus autem prelati in aliqua Trajecten. ecclesiarum, neque etiam prepositus ecclesie nostre ullo unquam tempore fieri potest capitularis, aut jurium particeps capitularium, cum nec decanus noster, nisi ratione prebende sue capitularis fuerit, capitularia jura sibi in perceptione possit vindicare.

Item, prepositus tamen ecclesie nostre apud ipsam residens, si fuerit apud nos prebendatus, a cotidianis distributionibus et earundem excrescentiis excludi non potest, imo, in omnibus, que canonicis obveniunt, integram capit juxta sue prebende qualitatem, portionem.

XII. STATUTUM DE VINALIBUS SOLVENDIS.

Item, quoniam in primo articulo superius posito, mentio facta est de solutione statutorum sive denariorum vinalium, per admissos canonicos solvenda, ne ignoretur, quantum quisquam solvere teneatur, est sciendum, quod, quicumque prebendam in ecclesia nostra assequitur, statim in sui admissione ad possessionem solvere debet quinquaginta francos, et pro illis (quia usus eorum jam non est), quinquaginta equites Holl., pro fabrica ecclesie nostre, et tres similes pro nuntio capituli, et alios duos pro notario, qui super receptione et admissione conficit instrumentum.

Item, prelati vero ecclesie nostre, videlicet prepositus et decanus, post admissionem ad prelaturam, singuli tenentur solvere fabrice duplum, videlicet centum equites, nuntio vero sex et notario quatuor.

Item, thesaurarius admissus ad possessionem thesaurie tenetur, quantum canonicus ad prebendam, et fabrice et servitoribus.

Item, scholasticus autem illius dimidium, videlicet **xxv** equites et pro servitoribus **ii**].

Item, sed et duo semiprebandati imperiales singuli fabrice tenentur **xx** equites et pro servitoribus, sicut scholasticus.

Item, duo vero episcopales fabrice duntaxat singuli **xv** equites, sed servitoribus, ut supra.

Item, neque omnium premissorum, sive prelatorum sive canonicorum, aut officiatorum vel semiprebandatorum quisquam aliquid percipere vel levare, neque intimationes quasvis supranominatas facere aut tempus expectantie poterit accelerare, nisi constituto dominis de capitulo, de statutis hujusmodi esse satisfactum.

XIII. DE DEBITIS POST MORTEM.

Item, singuli canonici in possessione prebende decedentes, et quibus proveniunt anni gratie, de quibus superius est specificatum, tenentur fundare perpetuum anniversarium sive memoriam in ecclesia nostra, quatuor semiunciarum argenti singulis annis, aut pro his emendis et in redditibus collocandis exsolvere **xxx** flor. aur. R. **xx** placcas Dordracen.

It., preterea sunt obligati ad dandum *pallium*, qualia in stationibus penduntur in choro, quod antiquitus *pandelinium* appellari consuevit, aut pro illo exsolvere **xxx** similes flor. aur. R.

It., prelati vero ecclesie nostre, puta, prepositus et decanus, sive canonici fuerint sive non, ad hujusmodi tam anniversarium quam pallium dupliciter exsolvendum sunt obligati, etiamsi annos gratie non habuerint.

It., ad ista autem nulli semiprebandati adstringuntur.

It., placuit autem capitulo, quatenus, si qui canonici dare vellent pallium tam sumptuosum, quibus nunc ecclesie Trajecten. plerique exornantur, et quorum singula duplici summa supra specificata, vix possunt comparari, ut duo canonici, aut prelati pro duobus uno tali satisfacere possint.

It., pro ista satisfactione premissorum, tam fructus gratie quam domus, si quas infra emunitatem nostram, et preterea quidquid ipsis defunctis quomodolibet debetur, censetur obligari, neque aliorum creditorum cuiquam satisfacere debet, nisi ecclesie prius, deinde membris ecclesie, et hinc aliis quoque debita persolvantur, si bona se extendunt.

It., ad hanc autem palliorum et anniversariorum solutionem canonici non obligantur, qui annos gratie non habent, nisi fuerint prelati, ut prefertur.

It., annos gratie vero, qui canonici vero habere debeant, superius latius est specificatum, hoc uno adjuncto, videlicet, quod nemo canonicorum nostrorum se a civitate Trajecten. absentare possit, sive animo residendi alibi sive ad nos revertendi, nisi licentia petita a decano aut duobus canonicis capitularibus, quodsi, hujusmodi licentia minime petita, extra civitatem decesserit, ab annis gratie penitus sit exclusus, illique ex tunc cedunt.

It., sed neque prepositus neque decanus ecclesie nostre suarum dignitatum possunt annos gratie percipere, quia illorum successores statim, solutis post possessionem statutis supradictis, fructus suarum dignitatum et illarum administrationem apprehendunt.

It., thesaurarius nichilominus et scholasticus de hujusmodi suorum officiorum anno gratie (nam unus duntaxat cedit annus eisdem) possunt suas memorias et alias pias voluntates disponere et ordinare, quodsi non fecerint, ex tunc annus gratie cedit fabrice ecclesie nostre, salvo, quod fabrica non sinit defectum aliquem contingere in his, que officia cernunt antedicta.

XIV. DE INTRANTIBUS RELIGIONEM.

Item, si quis ex canonicis nostris prebendatis vel etiam ex reliquis beneficiatis in ecclesia nostra, vitam amplecti voluerit arctiorem, et religionem quamlibet approbatam ingreditur, a

die, qua religionem intraverit, anni gratie eidem currunt, in omnibus et per omnia, ac si morte decidisset, dummodo ad habendum annos gratie hujusmodi fuerit, juxta superius est expressum, debite qualificatus, hoc est, quod tantum temporis fuerit in prebenda, ut pro pleno vel capitulari habeatur, et residentiam primam compleverit, ut prefertur.

Item, de fructibus hujusmodi et sua debita persolvantur et anniversarius statuatur ac palium et alia, que per mortuos debentur, ecclesie nostre rite fiant.

XV. DE DECEDENTIBUS AB INTESTATO ET TESTAMENTIS.

Item, canonici nostre ecclesie in condendis testamentis executores eligere possunt, quoscunque voluerint, dummodo duo aut unus ad minus ex capitulo nostro inter eos existat, ne videlicet ecclesie jura ledantur, aut necesse sit coram non peritis rerum ecclesie computum et reliqua fieri, tam annorum gratie quam aliorum defuncto debitorum.

Item, quodsi in nominando executores omnes extraneos elegerit, et capitulares tanquam incognitos preterierit, reputabitur apud nos tanquam decedens ab intestato.

Item, decedente autem aliquo sine testamenti descriptione et ordinatione, aut saltem executorum (ut prefertur) nominatione et institutione, ex tunc decanus una cum defuncti cognatis, si cognatos in civitate habeat, alioquin assumptis sibi duobus ex capitulo, de annis gratie, domo et rebus aliis, ad honorem Dei, profectum ecclesie et salutem anime defuncti disponant, quemadmodum juxta illorum conscientias salubrius videbitur expedire.

XVI. DE SEMIPREBENDARUM ANNIS GRATIE.

Item, singuli beneficiati in ecclesia nostra, dummodo apud nos residentes moriantur, gaudent integritate fructuum unius anni post mortem, proviso, quod ipsum beneficium debitis obsequiis non defraudetur.

Item, assequens vero aliquam semiprebendarum aut beneficiorum hujusmodi per mortem, necesse habet, ut prefertur, mortuo dimittere fructus unius anni. Sed, si assequitur per liberam resignationem aut ex causa permutationis, is, immedietate solutis statutis, si semiprebenda fuerit, admittitur ad fructuum suorum perceptionem.

XVII. DE LITIGANTIBUS SUPER DIGNITATIBUS, PREBENDIS ET ALIIS BENEFICIIS.

Item, observatum est hactenus in ecclesia nostra, quemadmodum etiam in aliis ecclesiis Tridenten. observatur, ut, quicumque per decanum aut vicedecanum et capitulum, ad dignitatem, canonicatum et prebendam aliudve quodcumque beneficium vel officium est receptus vel admissus, in eodem manuteneatur quousque legitime fuerit evictus aut cesserit sua sponte, proviso, quod idem receptus vel admissus de indemnitate ecclesie caveat sufficienter. Et, quamdiu possessor dignitatis, prebende, beneficii vel officii hujusmodi extiterit, tamdiu fructus percipit eorundem juxta qualitatem, ut superius latius specificatum. Quod si ob defensionem cause hujusmodi visum ei fuerit necessarium Roman petere, ad litem commodius ducendam, postquam capitulum fuerit certificatum, licentia debet eidem litiganti ad curiam petendum impertiri, ac de omnibus et singulis fructus hujusmodi prelature, prebende, beneficii vel officii responderi eidem in omnibus et per omnia, ac si nobiscum resideret, cotidianis distributionibus duntaxat exceptis, salvo tamen, quod coram capitulo jurabit, ob causam predictam, alias non iturum, se licentiam petere, quodque nichil in prejudicium vel

ecclesie nostre vel alicujus de eadem impetrabit, sed ecclesiam potius ac personas ejusdem promovebit juxta posse.

XVIII. STATUTUM SUPER EO, QUOD PREBEN. VACANTIUM STIPENDIORUM IN PUBLICAM ECCLESIE UTILITATEM CONVERTI DEBEANT ET DE ANNIS EXSPECTANTIE CANONICORUM, TAM PRO FABRICA QUAM ALIAS. (1202).

In nomine Domini Reinboldus prepositus, Henricus decanus et fratres ecclesie Sancte Marie in Trajecto, tam presentibus quam futuris in perpetuum. Justum est, ut, quecumque ecclesiastice utilitatis causa legitime fuerint ordinata, ne memoria hominum excidant, scriptoria astipulatione firmentur. Quia igitur invenimus tam predecessores nostros, quam nos ipsos, in administratione rerum ecclesie nostre et maxime vacantium stipendiorum negligentes extitisse, post multam deliberationem, concordi consilio et unanimi consensu, in hoc omnes convenimus, ut de cetero fructus vacantium stipendiorum fideliter ad publicam utilitatem ecclesie conserventur, ita, ut nobis eos non liceat alienare, nisi vel ad fabricam ecclesie reparandam vel ad curtes nostras resarciendas, vel ad predia nova conquirenda et redditus ecclesie augendos; et, generaliter, ut diximus, ea sola ex predictis fructibus licebit attemptari, que publicam ecclesie, non privatam singulorum utilitatem poterunt promovere, et ut tota nostra ordinatio nobis non in oblivionem vergat, nec successores nostros lateat, hoc etiam annectimus, ut, quicumque adultus fuerit in aliquam vacantem prebendam electus, post annum gratie fructus ejusdem prebende, per biennium ad publicam utilitatem ecclesie, sicut pretaxatum est, cedant, nisi forte idem electus, se statim servitutum choro promittat; tunc enim panibus cotidianis et vino de introitu canonici, et vino elemosinario et caseo Zelandino et denariis convivalibus, et candela in purificatione Sancte Marie, similiter ansere et pullis in dedicatione sit contentus usque ad transactum biennium. Si vero puer aliquis fuerit electus, similiter fructibus prebende per biennium penitus careat. Transacto vero biennio, panes cotidianos recipiat, et singulis annis quatuor libras, et ea, que caritative fratribus solent impendi, que videlicet prenominata sunt. Et hec ordinatio circa pueros facta tam diu observabitur, quousque ipsi a jugo scholarum emancipentur. Ut autem hec tam salubriter ordinata et ecclesiastice utilitati provisa, rata maneant et inconvulsa, presentem paginam conscribi fecimus et eam sigilli ecclesie impressione firmavimus.

Data sunt hec anno incarnationis dominice millesimo ducentesimo secundo.

Nomina fratrum, qui huic ordinationi interfuerunt hec sunt: Geldolphus, Hugo, Thibaldus, Everwinus, Rodolphus, Albertus, Allinus, Entzo, Arnoldus, Reymarus, Thomas, Henricus, Vogelo, Pelegrinus, Bruno, Walterus.

(Istud statutum est in archivis, et copia habetur in libro piloso).

XIX. STATUTUM, QUOD SE ABSENTARE VOLENTES, LICENTIAM PETERE DEBEANT ET SIC GAUDERE POSSINT TRIBUS QUINDENIS, CONTUMACIUM VERO PREB. CEDERE DEBEANT FABRICE. (1238).

Capitulum ecclesie beate Marie Trajecten. universis presentem paginam inspecturis eternam in Domino salutem.

Noscant presentes, sciant posteri, quod propter urgentem et evidentem ecclesie nostre

necessitatem, et, quia decanus noster, Andreas absens est, transferendo se ad studium Parisiense, ad theologiam videlicet, qui vices suas per omnia nobis commisit, et maxime propter absentiam concanonicorum nostrorum, qui nullam vel modicam nobiscum faciunt residentiam, nichilominus fructus prebendarum suarum percipientes, et quia talis absentia ecclesie nostre parit detrimentum, et chorus noster die noctuque sustinet defectum, de proborum virorum consilio et unanimi consensu capituli nostri, laudabilem et honestam statuimus ordinationem, que talis est: quod, quicumque concanonicorum nostrorum licentia absentiandi voluerit congaudere, a decano, si presens fuerit, licentiam debet impetrare; si decanus presens non fuerit, a quinque vel quatuor saltem concanonicis suis licentiam debet impetrare, qui ipsi testimonium perhibeant de licentia impetrata; et sic gaudebit continuato spatio sex septimanarum vel trium quindenarum, et non amplius infra annum, sicuti hactenus est observatum. Item, si cause evidentes emeruerunt, videlicet peregrinationis, studii, egritudinis et exheredationis, et si que alie cause evidentes et manifeste, a decano, si presens fuerit, et capitulo, licentia debet impetrari; si vero decanus presens non fuerit, a capitulo debet licentia obtineri. Qui autem contra hoc statutum venerit, sciat, se ab officio et beneficio suspensum, tanquam inobedientem vel etiam contradicentem, et servabit penam, que ab antiquo contumacibus et inobedientibus est statuta. Statuimus etiam, quod contumaces et inobedientes, fructus prebende sue, quos sub tempore suspensionis et inobedientie percipere poterant, non recipient, sed fabricae aut usui ecclesie deputabuntur. Ut autem hec ordinatio stabilis et firma et inconvulsa permaneat, presentem paginam conscribi fecimus et ecclesie nostre sigilli munimine roborari.

Nomina autem canonicorum, qui huic ordinationi interfuerunt, sunt hec: Wicherus, Henricus, Christianus, Reinboldus, Johannes, Otto, Volcanus, Theodoricus, Henricus, Hugo et Florentius.

Acta sunt hec anno domini millesimo ducentesimo tricesimo octavo, mense Decembri in die Lucie virginis.

(Statutum prescriptum est in archivis, et habetur illius copia in libro piloso).

XX. STATUTUM, QUOD IS, QUI SE ABSENTARE VOLUERIT, DIEM EXITUS ET REDITUS ANNOTARE TENETUR, ALIOQUIN PRO ABSENTE REPUTABITUR, (1497).

Anno *xiv^o xcvii* crastino Katherine, *xxvi^o* Novembris, decanus et capitulum in domo capitulari capitulariter congregati, unanimiter concluserunt et statuerunt, quod si deinceps aliquis dominorum aut beneficiariorum in ecclesia nostra contigerit se absentare a civitate Trajecten., talis signare et scribere debet dies recessus et adventus sui, ex ea et in eandem, et hoc medio juramento suo sic confirmare, ne desuper quippiam terminorum dubium de sua absentia capitulo generetur, alioquin talis pro absente in eisdem reputabitur.

(Istud habetur in protocollo ecclesie nostre).

XXI. STATUTUM SUPER ANNO GRATIE CANONICI RELIGIONEM INTRANTIS, (1238).

Universis christifidelibus, episcopis, abbatibus, archidiaconis, prepositis, decanis, capitulis omnibus presentium literarum inspecturis, W. prepositus, A. decanus, totumque capitulum

beate Marie in Trajecto, cum orationum frequentia, salutem in omnium salvatore. Quia diversitatem corporis diversitas sepe sequitur animorum, necessarium est, ut, quod pro communi bono et utilitate fratrum nostrorum, tam presentium quam futurorum, præter consuetudinem hactenus servatam, in consuetudinem bonam et honestam de cetero servandam, pie et caritative est inductum, ita scripti memorie commendetur et sigilli munimine consignetur, ne quisquam superveniens suo sensu revocare valeat, aut aliorum suggestionem et incremento temere irritare presumat, inde est, quod nos, universis vobis, tam presentibus quam futuris, presente scripto significamus, quod nos hominum qualitates attente attendentes, sensuumque suorum varietates diligenter considerantes, de communi fratrum nostrorum consensu omniumque voluntate, pio ac fraterno motu affectu ordinavimus, ut, si quemquam de canonicis nostris vitam monasticam assumere vel ad habitum alterius cujuscunque ordinis contigerit se transferre, a die, qua religionem intraverit, ad annum, eodem per omnia jure eademque gratia, qua annus gratie ei cedere deberet, si jam mortuus esset, idem annus gratie eidem tunc cedat, et sine qualibet difficultate seu diminutione integraliter per totum annum, ut supradictum est, aministratur. Ad hec compromisimus, unanimi consensu et pari voto, in caritate, ut, si quis fratrum morte preventus et intestatus decesserit, decanus et cognati taliter defuncti, si cognatos habuerit, sin autem, ipse decanus, adhibitis quibusdam fratribus fidedignis, disponet de anno gratie, de domo et aliis rebus suis, sicut melius poterit, ad honorem et profectum ecclesie et ad ipsius defuncti salutem. Hanc igitur laudabilem voluntatem et ordinationem nostram volumus firmissime teneri, ut nulli de fratribus nostris liceat presentem paginam ecclesie nostre sigillo munitam infringere. Nomina fratrum, qui contractui interfuerunt, hec sunt: Walterus prepositus, Andreas decanus, Bruno, Witerus, Henricus, Christianus, Reinboldus, Johannes, Otto, Godefridus, Gherardus, Salutaris, Theodericus, Henricus, Ditmarus, Arnoldus, Wilhelmus, Theodericus, Hugo, Florentius, Martinus, Ghiselbertus, Daniel.

Acta sunt hec anno dominice incarnationis millesimo ducentesimo tricesimo octavo, pontificatus dni Gregorii pape anno undecimo, anno gloriosissimi imperatoris nostri Friderici semper Augusti, sui regni vicesimo primo, imperii autem decimo tertio, anno vero Electi Ottonis quinto, hec autem litera comprobata est.

(Statutum istud est in archivis, et copia habetur in libro piloso).

XXII. STATUTUM SUPER DUOBUS ANNIS GRATIE ET DUOBUS MENSIBUS, TAM PRO DEFUNCTIS, QUAM RELIGIONEM INTRANTIBUS. (1248).

Wilhelmus, prepositus et Engelbertus decanus, totumque capitulum ecclesie Sancte Marie Trajecten., universis presentia visuris, eternam in domino salutem. Scire volumus universos et singulos, quia, sicut in pluribus aliis ecclesiis, ita etiam in nostra, pia et laudabilis jam dudum consuetudo est habita et a predecessoribus nostris privilegiata, nec non et a nobis hactenus observata, videlicet, ut quemcunque fratrum nostrorum viam universe carnis ingredi contingeret, vel si etiam religionem intraret, tempore a die obitus sui, vel quo religionem intraverit, per annum unum et mensem, fructus unius prebende integraliter percipiat, alii vero duo anni proxime sequentes, ad usum et ad fabricam ecclesie cedant memorate. Verum cum ergo tam ecclesia quam fratres nostri, tum per discordiam in ipsa ecclesia jam longo tempore subortam, tum vero propter exactiones procurationis dni Petri legati, tum ratione crucis,

nec non et auctoritate apostolica a nobis extortas, grave et quasi intolerabile, tam spiritualibus quam temporalibus, perpassi sumus detrimentum, in tantum etiam, ut vix adjiciamus, quod resurgamus, et ob hoc concanonici nostri nimium in temporalibus sint attenuati, nec non gravi debitorum onere oppressi, quod sibi non sufficiunt ad relevandum tam grave damnum et incommodum; postremum vero, discordia supradicta sopita et fratribus capituli ad se reversis ad invicem contulerunt, qualiter et qualem fratribus medelam possent adhibere, ut sibi sufficerent ad relevandum; Habito igitur tam prelatorum quam aliorum proborum virorum consilio, fratres unanimiter in hoc convenerunt, et previa deliberatione statuerunt, ut quemcunque de fratribus ecclesie Sancte Marie de cetero mori contingat, tempore et a die obitus sui, vel quo religionem intraverit, propter premissa, ad duos annos et ad duos menses, fructus prebende sue, ac si viveret, cum omnium integritate percipiet de gratia, ad debita sua persolvenda, et ad suam necessitatem relevandam, alii vero duo anni proxime sequentes, sicut prius, ad reformationem et ad usum ecclesie cedent supradicte. Nos vero, qui sumus pro tempore, quorum nomina sunt subscripta, volumus et juramento confirmamus, ut supradicta a nobis pie et laudabiliter statuta, inviolabiliter observentur. Nostri vero successores idem jurabunt, sicut et nos, se observaturos. Huic ordinationi et statuto interfuerunt: Walterus prepositus, Engelbertus decanus, Henricus de Mewenborch, Christianus, Reinboldus, Johannes de Meerlo, Otto, Theodoricus Camerarius, Godefridus de Kuic, Henricus, Splinterus, Theodoricus de Colonia, Hugo, Ghiselbertus, magister Martinus, Walterus et Bartolomeus, canonici Sancte Marie Trajecten. Ut autem hec rata et inconversa permaneant, et tam a nobis quam a nostris successoribus firmiter observentur, presens scriptum venerabilis patris Ottonis episcopi Trajecten. ecclesie nostre, necnon W. prepositi et E. decani sigillis fecimus roborari.

Datum et actum anno dni millesimo ducesimo quadragesimo octavo, in vigilia annuntiationis beate Marie virginis.

(Statutum presens est in archivis, cujus copia habetur in libro piloso).

XXIII. ALIUD SUPER EISDEM ET PREBENDIS ABSENTIUM. (1264).

Capitulum ecclesie beate Marie Virginis in Trajecto, universis presentem literam inspecturis, memoriam sempiternam. Ad notitiam pervenire volumus singulorum, quod nos in capitulo nostro communiter constituti, tam nostro quam successorum nostrorum honori et tranquillitati mentium diligenti sollicitudine intendentes, de fratribus et canonicis nostris ab hoc mundo migrantibus, aut religiosum habitum assumentibus, et de eisdem absentibus, qui foranei nuncupantur, et quantum unicuique de fructibus prebende sue in ecclesia nostra rationabiliter administrari debeat, a nobis et nostris successoribus, statuimus in perpetuum observandum, ut omnis inter nos dubietatis occasio conquiescat, ita videlicet, ut fructus prebende per biennium continue a die obitus sui vel assumptionis habitus, et per duos menses cedent eidem, prout in trigesimas partes inter nos equaliter dividuntur, ad testamenta condenda et debita persolvenda, ita tamen, quod semper duo festa, obitus beati Martini et cathedre Petri, cum fructibus in his distribuendis, cedent eidem, et nichil amplius, quocunque casu etiam contingente; de duobus vero mensibus proxime subsequentibus, quocunque etiam tempore per revolutionem anni proveniunt, ordinavimus, quod idem per dictos suos menses panem suum cotidianum, tam album quam nigrum recipiet, et tres libras; et cedens vel decedens erit contentus fructibus supradictis. De vini etiam receptione taliter ordinamus, quod idem semper vina duorum annorum recipiet, quocunque etiam tempore moriatur vel habitum

assumpserit regularem, et, si decesserit quisquam vel habitum transformarit, postquam vinum divisum fuerit inter fratres, nichilominus vina duorum annorum proxime subsequentium, preter vinum divisum, cedet eidem. De fratribus vero nostris, etiam de canonicis, qui foranei nuncupantur, in hunc modum duximus ordinandum, ut camerarius et duo alii nostri concanonici, quos ad recipiendum fructus decimarum nostrarum ordinari contigerit, postquam decime locate fuerint, in unum conveniant, et, omnibus deinde de decimis locatis in unam summam redactis, discernant, quantum cuilibet fratrum ex ipsis fructibus competere poterit quolibet mense per annum, habito respectu competenti ad summam, que quibusdam nostris debitoribus sepius relaxatur. Hoc diligenter excusso, exhibebitur hujusmodi foraneo, quando presens fuerit, quantum ei competere poterit ex eo tempore, quo nobiscum personaliter commoratur, cum ceteris mensuralibus denariis et pane diurno. Et hec inter festa obitus beati Martini, et Philippi et Jacobi, ordinavimus observanda. Si vero post kalendas Maji hujusmodi foraneus veniret, administrabitur ei fraterne, quidquid aliis fratribus exhibetur. Si vero inter festum obitus beati Martini et kalendas Maji quisquam presens fuerit, et sufficienter cavere voluerit, quod per annum nobiscum continue commorari...., fraterne fiet ei de omnibus tanquam nobis. Si etiam speramus de adventu alicujus foranei ante kalendas Maji, reservetur tantum de fructibus prebende sue temporis preteriti, ut ei possit de fructibus, ei competentibus, per omnia responderi. Et sicut de fructibus decimarum et aliorum honorum nostrorum, sic etiam de divisione vini inter nos statuimus observandum, ut omnis inter nos et successores nostros in posterum disceptationis et dubietatis occasio delitescat. Actum et ordinatum feliciter anno dominice incarnationis millesimo ducentesimo sexagesimo quarto, in crastino beati Mathei apostoli. In cujus rei testimonium et memoriam sempiternam presentem litteram sigillo ecclesie nostre fecimus communiri.

(Statutum presens est in archivis, cujus copia habetur in libro piloso).

XXIV. STATUTUM QUOD SCHOLARIS CANONICUS NOSTER NISI
XXI. AN. ETATIS SUE COMPLEVERIT, EMANCIPARI NON
DEBEAT. (1264).

Capitulum ecclesie beate Marie Trajecten. universis presentes visuris, memoriam sempiternam. Ad abolendam, que nobis et nostris successoribus in posterum suboriri poterit, questionem, et, ut omnis inter nos dissensionis occasio conquiescat, in communi nostro capitulo constituti, tam nostre quam successorum nostrorum honestati et mentium tranquillitati solerti desiderio pro viribus intendentes, diligenti deliberatione prehabita, consensu unanimi, super emancipatione scholarium, tam prelatorum quam canonicorum nostrorum, taliter duximus ordinandum et nobis nostrisque successoribus statuimus observandum, ut, quicumque scholaris in nostrum receptus fuerit canonicum et confratrem, nisi prius vicesimum primum annum sue etatis compleverit, nullatenus emancipationis beneficium assequatur, sed studiosus insistat scholasticis disciplinis et jugo subjaceat per omnia magistrali, et maturitate temporis in studii fornace perfecte detectus, choralis nostre consuetudini, nec non literalibus studiis plenius imbuatur, elapsoque anno vicesimo primo etatis sue, si ex tunc scholaris emancipandus, prelatus sive canonicus, morum maturitate, litterarum scientia ydoneus seu competens inventus fuerit et probatus, scholasticus ecclesie nostre scholarem hujusmodi decano et capitulo presentabit tempore succedente et emancipationis ei gratiam ex tunc poterint unanimiter impartire, nec scholasticus sine decano et capitulo, nec capitulum

sine scholastico, dummodo copia ejus commode haberi poterit, super emancipatione hujusmodi quicquam attentare poterit aut debeat. Ut omnis inter nos discrepationis materia conquiescat, dictus etiam scholaris, durante prefato termino, etiam si presens fuerit, nichil de fructibus prebende sue recipiet, nisi, ut hactenus de scholaribus canonicis noscitur observatum, temporibus retroactis, a die vero emancipationis, idem capitulo per biennium carebit omnino, nec tractatibus capituli sue ecclesie intererit, nisi ex gratia ipsum quandocunque ad hoc contigerit invitari. Et hec nobis nostrisque successoribus in perpetuum ordinamus observanda. In cujus rei testimonium et memoriam sempiternam presentem literam sigillo ecclesie nostre, nec non domini Theodorici scholastici ecclesie nostre, qui huic ordinationi nobiscum presens aderat, sigillo fecimus communiri. Actum in capitulo nostro, anno dominice incarnationis millesimo ducentesimo sexagesimo quarto, in crastino beati Nicolai episcopi.

(Istud statutum est in archivis, cujus copia habetur in libro piloso).

XXV. STATUTUM, QUOD ELECTI IN DISCORDIA, PERCEPTIONE PREBENDARUM CARERE DEBEANT AD FINEM LITIS, FRUCTIBUS INTERIM AD UTILITATEM ECCLESIE SEQUESTRATIS.

(1287).

Nos decanus et capitulum ecclesie beate Marie Trajecten., omnibus presentem literam visuris vel auditoris, salutem et cognoscere veritatem. Quum propter varietates hominum et frequentes discordias in electionibus multa dampna ecclesie nostre evenerunt, et magna pericula nobis imminet, propter negligentiam divinorum, previa deliberatione duximus statuendum, ut, si forte, inimico hominum subseminante sesaniam, in electione contigerit discordari, et plures ad dignitatem unam vel prebendam vel aliud beneficium eligi contigerit, uterque electus se absentabit a choro, et nichil etiam percipiet de proventibus beneficii sic adepti, sed omnes fructus medii temporis ad usum ecclesie colligentur, donec alter ab altero per sententiam evincatur, vel ei cesserit in premissis. Si etiam, quod absit, sic electi vellent se ingerere seu de fructibus aliquid contra hujusmodi attentare, nemo nostrum in hoc communicabit eidem, sed omnes resistemus ipsi, nec hoc sibi sustinebimus, communibus laboribus et expensis. Et singula premissa sub fidelitate, qua adstricti sumus ecclesie nostre, et sub juramento in primo introitu nostro prebito, promittimus etiam unanimiter observare. In cujus rei testimonium, presentem literam sigillo nostre ecclesie fecimus roborari.

Datum anno dni millesimo ducentesimo octuagesimo septimo in crastino Barnabe apostoli.
(Statutum istud est in archivis et ejusdem copia habetur in libro piloso).

XXVI. STATUTUM, QUOD THESAURARIUS ET SCHOLASTICUS DE FRUCTIBUS UNIUS ANNI POST MORTEM TESTARI POSSINT, ALIOQUIN CEDANT FABRICE. (1290).

Johannes, Dei gratia Trajecten. Electus, omnibus presentia visuris, salutem in omnium salvatore. Cum ex officii nostri debito vigilantissimo animo intendere teneamur, ut ecclesiarum nostrarum consulatur utilitati, ut, remota ab eis contentionis et scrupuli materia, ibidem sit quieta conversatio, inspicientibus placita Deo grata, attendentes, quod nuper, vacante the-

sanria ecclesie beate Marie Trajecten. per mortem bone memorie dni Henrici, quondam prepositi Xancten., cum in dubium verteretur de percipiendis fructibus dicte thesaurie post mortem defuncti, inde merito potuisset et posset in posterum questionis materia suboriri, et cum dilectus noster Ghiselbertus, nunc thesaurarius, a tempore institutionis sue per annum et amplius exspectaverit, antequam fructus perciperet ab eadem, ad tollendam omnem questionis materiam, et ut ecclesie consulatur, nec non tam presentium quam futurorum provideatur saluti, habito super hoc cum capitulo supradicte ecclesie et fratribus diligenti tractatu, previa deliberatione, statuimus, ac de consilio et consensu ipsorum ordinavimus, quatenus deinceps, quotiens in ecclesia beate Marie predicte thesauriam sive scholastriam vacare contigerit, ex tunc a tempore mortis sive renuntiationis, fructus ejusdem, per integrum annum, cedant ipsi et ad opus ecclesie ac utilitatem, et infra ecclesiam omnimode convertendi, ita tamen, quod decedens sive cedens liberam habeat voluntatem de hiis ordinandi ac disponendi, si voluerit, ut de ipsis anniversarius suus vel alio modo memoria sui fiat, et quomodo debeant distribui inter fratres, alias, si non disposuerit, nichilominus pro tempore fructus, ad comparandos redditus, distribuendos presentibus, ipsi ecclesie remanebunt, proviso etiam, quod medio tempore nullum ecclesia sive chorus patiat in divinis officiis sive ministeriis detrimentum, sed per ipsum capitulum modo debito suppleatur. Et, ut hec rata et firma permaneat et inviolabiliter sub debito juramenti, quo tenentur ipsi ecclesie canonici, observentur, presentibus sigillum ipsius ecclesie, una cum nostro, ad majorem fecimus securitatem apponi.

Datum anno dni millesimo ducesimo nonagesimo, in octavis pentecostes.

(Statutum presens est in archivis).

XXVII. CONFIRMATIO STATUTI PRESCRIPTI PER ORDINARIUM.

(1365).

In nomine dni Amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo trecentesimo sexagesimo quinto, indictione tertia, mensis Decembris die vicesima tertia, hora tertiarum vel quasi, pontificatus sanctissimi patris et dni nostri, dni Urbani, divina providentia pape Quinti anno quarto, constitutus coram me, notario publico, ut autentica persona, et testibus subscriptis, specialiter ad hoc vocatis et rogatis, venerabilis vir, dns Johannes Tengenagel, canonicus capitularis ecclesie beate Marie Trajecten., in presentia etiam venerabilium virorum, dominorum Rogeri de Echt, Henrici de Brandenborrich, Hugonis Herdeboll, Olbrandi de Alcmaria, Gherardi Vrencken, Nic. de Maerssen, Johannis Tam de Woudrichem et Arnoldi dicti Vos de Driel, canonicorum capitularium prefate ecclesie beate Marie, presentavit et exhibuit ac perlegit publice quasdam literas vero sigillo bone memorie R^{di} patris et domini, dni Johannis de Diest, quondam episcopi Trajectensis, cum cera rubea sigillatas, non abolitas, non vitiatas, non cancellatas, non abrasas, nec in aliqua earum parte suspectas, ut prima facie apparebat, quarum tenor inferius describitur, quas per me Johannem, notarium infrascriptum, publica mea auctoritate officii et decreti, petiit ad perpetuam rei memoriam conscribi et publicari, Egoque notarius publicus infrascriptus, visis et diligenter inspectis una cum infrascriptis testibus, viris utique literatis et honorabilibus, literis supradictis, et, reputans petitionem dicti dni Johannis Tengenagel justam et consonam equitati, ipsas literas transscripsi et in publicam formam redegi, volens, quantum ex officio mei tabellionatus, publica auctoritate, potui et possum, quod deinceps transscripto hujusmodi plena fides adhibeatur, et in omnibus et per omnia, ac in judicio et extra, sicut et originalibus literis sepedictis, et ad et propter hoc meam auctoritatem publicam ex officio publico mei tabellionatus, apostolica et imperiali

auctoritate interposui pariter et decretum, ad petitionem dni Johannis Tengenagel memorati. Tenor autem dictarum literarum de verbo ad verbum talis est:

»Johannes» Dei gratia episcopus Trajecten., ad universorum notitiam deducimus per presentes, quod nos literas infrascriptas, non abollitas, non cancellatas, non abrasas, nec in aliqua earum parte corruptas, veris sigillis eorum, quorum esse dicuntur, sigillatas, prout prima facie apparebat, vidimus et legimus, tenorem de verbo ad verbum, qui sequitur. continentis: *Johannes, Dei gratia, Trajecten. Electus, etc., prout supra in precedente litera ad longum etc.*, quibus per nos visis et lectis, discretus vir, dns Johannes de Iselstein, thesaurarius ecclesie beate Marie Trajecten. predictae, nobis humiliter supplicavit, ut ipsas literas et contenta in eisdem tanquam rite et canonice facta sunt, in Dei nomine, auctoritate nostra ordinaria, ratificare, approbare et confirmare dignaremur. Nos, sue supplicationi tanquam rationabili annuentes, consideratis in talibus considerandis, predictas literas et omnia et singula in eis contenta et expressa, prout ea rite et canonice facta sunt, in Dei nomine, auctoritate nostra ordinaria, ratificamus, approbamus et hiis presentibus confirmamus, harum notarum testimonio literarum. Datum Trajecti, anno dni millesimo trecentesimo sabbato post beati Odulphi confessoris.

Acta fuerunt hec Trajecti in ecclesia beate Marie Trajecten. predicta, anno, indictione, mense, die, hora et pontificatu supradictis, presentibus discretis viris et honestis dnis Henrico Trinde semiprebendato, Abraha wter Coernmarkt, Conrado de Xanthen, Johanne de Brandenborch, presbyteris, perpetuis vicariis in prefata ecclesia beate Marie Trajecten., testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Johannes Mokaert, clericus Trajectensis dioec., publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, presentationi et exhibitioni dictarum literarum et aliis premissis omnibus et singulis una cum dictis testibus interfui et ipsas literas transscripsi et in hanc publicam formam redegei, ac exinde ad eas cum presenti transsumpto seu instrumento publico diligenter collationem feci, et contenta in eis concordare inveni, unde ipsam publicavi et eis, ut premititur, meam publicam auctoritatem ex officio mei tabellionatus predicto interposui pariter et decretum, ad supradicti dni Johannis Tengenagel petitionem, et hoc publicum instrumentum signavi, meo solito signo roboravi in testimonium premissorum.

(Ista confirmatio habetur in libro piloso).

XXVIII. STATUTUM DE SOLVENDO KARRATAM VINI IN RECEPTIONE
AD CANONICATUM ET PREBENDAM, AUT PRO EA XXX^s L.
NIGRORUM. (1321).

Ernestus, Dei gratia decanus totumque capitulum ecclesie b. Marie Traject. ad successorum nostrorum et omnium, quorum interest vel interesse contigerit, notitiam deduci volumus per presentes, quod cum quedam honeste, laudabiles et prescripte consuetudines ex antiquo in ecclesia nostra predicta a predecessoribus nostris et a nobis inviolabiliter hactenus sint observate, videlicet, quod, quandocumque scholaris in canonicum eligatur, sub correctione et regimine magistri esse debeat, quousque vigesimum primum annum etatis sue compleverit, ac antequam emancipetur a scholis, episcopatum suum solemniter celebrare et servire, vel in recompensam, decano et capitulo triginta libras nigrorum Turonensium solvere, et cum hoc unam karratam boni vini, eisdem decano et capitulo teneatur propinare. Similiter et, si adultus eligatur in canonicum, ad propinationem unius karrate boni vini electoribus suis et aliis, qui vinum suum solverint, ex debita consuetudine predicta, est adstrictus. Sed quia predicta consuetudo pre-

scripta et laudabilis nunc propter diversa pericula et necessitates, videlicet, tum propter vini ac omnium aliarum rerum usufructualium caritiam, tum etiam propter electorum in canonicos inopiam, pertinaciam et desidiam, ipsa laudabilis constitutio, lapsu temporis quodammodo minuta sit, sed non pulsa, juramenti nostri in introitu nostro prestiti merito non immemores, ipsam consuetudinem, non solum erigere sed erectam stabilire nisi sumus, et firmiter observare, consensu unanimi duximus statuendum, et sub debito juramenti nostri et successorum nostrorum prestiti et prestandi pro statuto perpetuo observando, ita videlicet, quod, sive adultus sive scholaris in canonicum eligatur, a die receptionis ejus ad osculum infra mensem immediate sequentem, electoribus suis, ac aliis, qui vinum suum solverunt, karatam vini propinare, vel pro ipsa triginta libras nigrorum Turonensium solvere teneatur. Quod si non fecerit, medietas fructuum prebende sue per camerarios et officiatos ecclesie nostre pro tempore existentes, usque ad completam summam prenotatam, sequestretur, colligatur et servetur. Et, ne sic electus, de malitia, pertinacia et desidia commodum vel emolumentum, sed potius damnum consequi videatur, portio sua, que sibi vi consuetudinis prelibate competere videatur, de ipsis triginta libris, electoribus suis ac aliis, ipso omisso, prout moris est, dividatur. Harum nostrarum testimonio literarum sigillo nostri capituli munitarum. Datum et actum anno domini millesimo trecentesimo vigesimo primo, in crastino exaltationis sancte crucis.

(Statutum prescriptum est in archivis et copia habetur in libro piloso).

XXIX. STATUTUM DE VINO DANDO IN PRIMA RECEPTIONE CANONICORUM, ET DE EMANCIPATIONE CANONICORUM, QUI EPISCOPATUM CELEBRARUNT. (1362).

Universis presentia visuris vel auditoris, decanus et capitulum ecclesie beate Marie Trajecten., ad successorum nostrorum et omnium, quorum interest vel interesse contigerit, notitiam deduci volumus per presentes, cum de antiqua et hactenus in ecclesia nostra observata consuetudine, is, qui in dicta ecclesia nostra noviter in canonicum et in fratrem, aut in prelatum, quavis auctoritate, recipitur, vel electione, aut alio quovis modo, quacunque auctoritate, assumitur vel admittitur, vinum decano et capitulo liberaliter dare consueverit, fueritque postmodum juxta dictam consuetudinem inter nos altercationis materia sepe exorta, quod diversi dictam consuetudinem et ipsum statutum diversimode plura inferentes dubia, pro sue interpretabantur libito voluntatis; Nos igitur omnem dubitationem circa consuetudinem et statutum hujusmodi exortam amovere volentes, unanimi consensu duximus statuendum, et sub debito juramenti nostri et successorum nostrorum prestiti et prestandi pro statuto perpetuo observando, ita videlicet, quod, quicumque scholaris in canonicum et in fratrem eligatur, sive adultus, quavis auctoritate, per decanum et capitulum recipitur seu admittitur, a die receptionis ejus ad osculum, antequam fructus prebende aliquos, privilegio, indulgentia, gracia, vel alio quovismodo percipere poterit pacifice, per se vel alium, vel quod per eum non steterit, quominus percipiat, et de presenti statuto certificatus fuerit, nobis, decano et capitulo, aut electoribus suis ac aliis, qui vinum suum solverunt, ex debito consuetudinis predictae sex amas boni vini Renensis mensure civitatis Trajecten., suis propriis laboribus et expensis ac periculis, solvere teneatur. Nichilominus tamen predictus scholaris, qui sic eligatur, sub correctione et regimine magistri esse debeat, quousque vicesimum primum annum etatis sue compleverit, et antequam emancipetur a scholis, episcopatum suum solemniter celebrare

et servire, vel in recompensam, decano et capitulo etiam, ut dictum est, vinum supradictum teneatur propinare. Et, qui vero in prelatum dicte ecclesie nostre qualitercunque, quavis auctoritate assumitur vel admittitur, antequam de fructibus dicte sue prelature et administratione aliquo modo se intromittat, duodecim amas boni vini Renensis, ut supradictum est, decano et capitulo, ut premittitur, solvere non omittat. Quod si vero scholaris, qui sic eligitur, sive adultus, qui quavis auctoritate, ut predictum est, assumitur seu admittitur, aut qui in prelatum dicte ecclesie nostre, quavis auctoritate recipitur vel admittitur, predicta omnia et singula facere et adimplere contumaciter recusaverit, vel aliquo modo se opposuerit, ex tunc fructus prebendarum dicti scholaris seu adulti, aut fructus et administratio dicte prelature, que eis ex nostra admissione vel alias quacunque provisione competere videantur, per camerarios et officiatos ecclesie nostre pro tempore existentes, ad usum decani et capituli sequestrentur, colligantur et serventur. Et, ne sic scholaris sive adultus, aut qui in prelatum assumitur, de malitia, pertinacia et desidia, commodum vel emolumentum assequi videatur, et, predictis omnibus omissis et neglectis, fructus prebendarum suarum, sive fructus administrationis prelature ecclesie nostre predicte, ut moris est, inter capitulares dividantur. Harum nostrarum testimonio literarum, sigillo nostri capituli munitarum.

Datum anno dni millesimo trecentesimo sexagesimo secundo, ipso die beati Remigii.
(Statutum istud habetur in libro piloso).

XXX. STATUTUM SUPER REDEMPTIONE PENSIONIS DOMORUM CLAUSTRALIUM. (1326).

Nos Rudolphus, Dei gratia decanus totumque capitulum ecclesie beate Marie Trajecten. ad universorum notitiam deduci volumus per presentes, quod deliberati concorditer, consentimus et consentimus, quod, quicumque canonicorum ecclesie nostre predicte, pensionem, quam super area et domo sua, nostro capitulo debitam habuerit, eam pensionem, in alios certos redditus capitulo nostro in recompensam sufficientes, aut etiam super aliis et alterius area et domo, sitis in emunitate nostra, transferendo possit et valeat licite commutare, ita tamen, quod ante translationem hujusmodi permutationis, capitulum nostrum indemnem habitum videatur, et ei tam in redditibus quam in pensione, super aliis areis ita acceptandis, de valoris recompensa certitudinaliter caveatur. In quorum omnium testimonium, sigillum ecclesie nostre presentibus est appensum.

Datum anno dni millesimo trecentesimo vicesimo sexto, die dominica, qua cantatur: *Reminiscere*.
(Statutum presens est in archivis, cujus copia habetur in libro piloso).

XXXI. STATUTUM DE ANNIS, QUIBUS PERMUTANS TENETUR EX- SPECTARE JUXTA PERMUTANTIUM QUALITATES. (1333).

Universis presentia visuris, nos capitulum ecclesie beate Marie Trajecten., vacante nostro decanatu, facimus manifestum, quod nos, questionis materiam amputare et indemnitate ecclesie nostre predicte, in quantum possumus, occurrere desiderabiliter affectantes, deliberato consilio et communi consensu nostro, propter evidentem necessitatem et utilitatem ecclesie nostre antedicte, duximus statuendum, et his presentibus consensu R^{di} patris, domini nostri episcopi Trajecten., ad hoc accedente, statuimus et ordinamus in hunc modum, ut, quicumque canonicus noster capitularis cum aliquo clerico, cujuscunque ordinis aut status existit, canonicatum et prebendam permutaverit, idem clericus per biennium continuum et duos

menses, antequam capitularis fiat, aut vocem in capitulo habeat, expectabit, nec, biennio elapso, vocem in capitulo habebit, nisi residentiam fecerit, secundum consuetudinem ecclesie nostre memorate, presentias vero integras, memoriam integram, servitium integrum aut quod pro servitio datur, percipiet, reliquorum vero bonorum omnium media pars cedit permutanti, altera medietas fabricae ecclesie nostre antedictae. Si vero canonicus non capitularis, in plena tamen perceptione existens, permutantem per quadriennium et duos menses expectavit, antequam capitularis aut vocem in capitulo habebit, nec tunc, nisi residentiam fecerit, presentias vero memoratas, servitium et medietatem omnium bonorum aliorum recipiet, prout in primo articulo est expressum. Si vero canonicus non capitularis, non in plena perceptione existens, canonicatum et prebendam permutaverit, per sex annos continuos et duos menses, antequam capitularis, aut vocem in capitulo habeat, expectavit, nec tunc, nisi residentiam fecerit, presentias vero memoratas, servitium et medietatem aliorum bonorum per quadriennium, post vero quadriennium predictum fructus integros, videlicet, tricesimam partem omnium bonorum, percipiet, cujusque contradictione non obstante. Item statuimus, quod, quicumque canonicatum et prebendam ecclesie nostre predictae per liberam resignationem alicujus canonici nostri adeptus fuerit, per sex annos continuos, antequam capitularis, aut vocem in capitulo habeat, expectabit, nec tunc, nisi presens residentiam fecerit, presentias vero memoratas, servitium et alios fructus et proventus ecclesie nostre percipiet, prout de canonicis non capitularibus, non in plena perceptione existentibus, permutantibus, superius est statutum. In quorum testimonium omnium sigillum ecclesie nostre duximus apponendum.

Datum anno dni millesimo trecentesimo tricesimo tertio, sabbato post Translationem Sancti Martini.

(Statutum presens est in archivis, cujus copia habetur in libro piloso).

XXXII. CONFIRMATIO EPISCOPI DESUPER. (1334).

Johannes, Dei gratia Episcopus Trajecten., universis presentes literas inspecturis vel audituris, volumus esse notum, quod nos statuta in literis, quibus nostre presentes litere sunt transfixe, prout ibidem continentur, auctoritate nostra ordinaria ex certa scientia ratificamus, confirmamus et approbamus, presentium literarum testimonio, appensione nostri sigilli munitarum.

Datum Trajecti, anno dni millesimo trecentesimo trigesimo quarto, in crastino Conversionis beati Pauli.

(Confirmatio ista est in archivis et copia habetur in libro piloso).

XXXIII. STATUTUM SUPER *BASTONIO* AD XII ANNOS INTRODUCTO. (1333).

Nos, capitulum ecclesie beate Marie Trajecten., universis presentia visuris et audituris, facimus manifestum, quod, habito et deliberato consilio de communi consensu nostro, pro ornamentis ecclesie nostre meliorandis, et aliis oneribus et necessitatibus sublevandis, *bastonium* in ecclesia nostra ad annos XII datam presentium immediate sequentes, et non [ultra] duximus statuendum, eo tenore videlicet, quod receptores dicti bastonii, qui *bastonarii* dicuntur, et erunt sex numero, videlicet quatuor capitulares et duo non capitulares, et qui semel receperunt, secundo recipere non poterunt, dum alii receptores inveniantur, seniores tamen junioribus in receptione dicti bastonii preferantur; quod quidem bastonarii tanta

libertate erunt pediti, quod a die receptionis bastonii per biennium integrum, summam dictum biennium in annis duodecim prefatis includantur, quocumque tempore dimittere voluerint, sex librarum grossarum Turonen. regalium, si fuerint capitulares, si vero non capitulares et in plena perceptione fuerint, quatuor libras ejusdem monete receperint a receptore per capitulum et bastonarium deputando, de bonis et fructibus primis et promotionibus et pactionibus, a die receptionis dicti bastonii, prebendarum suarum distributionibus denariorum memoriarum exceptis, qui pro media parte cedent presentibus et pro alia parte nec non residui quod superest, fabrice ecclesie nostre memorate; salvo saltem ecclesie, quod quilibet eorum in suo gradu officium ebdomadale in absentia sua per alium suppleri procuret, et cum hoc liberi erunt ab omni servitio vel officio diurno vel nocturno, ab actibus capitularibus et ab omni onere dispositionis honorum ecclesie penitus absoluti, nec ad aliquos actus vel officia ecclesiam nostram tangentia, durante biennio, admittendi, nisi ad electionem episcopi, si episcopatum vacare contigerit infra biennium antedictum, pro bastonario vero capitulari vel non capitulari hoc statuimus, quod, quicumque in anno secundo ad capitulum suum redire voluerit, dummodo ante finem anni capitulo insinuet, et eidem ante ingressum suum octo libras nigrorum Turonen. grosso Turonen. pro sedecim denariis computato, ad unam cappam comparandam persolvat, vel de eis satisfaciat competenter, ad omnia jura capituli gratanter et gratuite admittatur. Preterea volumus, si aliquem de dictis bastonariis infra biennium suum mentale debitum sue anime solvere contingat, ab ipso die obitus sui, anno gratie secundum consuetudinem ecclesie nostre gaudeat, ac si bastonium nunquam recepisset. Canonicus vero, qui residentiam suam, ut premittitur, non fecerit, a libertate hujusmodi et omnibus superscriptis, ipsum penitus volumus esse alienum, presentium testimonio literarum sigillo capituli nostri munitarum. Datum anno dni millesimo trecentesimo tricesimo tertio, feria sexta post Omnium Sanctorum.

(Statutum presens habetur in libro piloso).

XXXIV. STATUTUM DE CONFERENDIS MEMORIIS SOCIORUM, ET QUOT ERUNT. (1340).

Universis presentia visuris seu auditoris, Nos, decanus totumque capitulum ecclesie beate Marie Trajecten. salutem in eo, qui est omnium vera salus. Quum ea, que geruntur in tempore, temporis verriculo elabantur, nisi scriptis perhennantur, de facili in oblivionem recidant, hinc est, quod nos presenti scripto de communi omnium nostrorum predictorum consensu, ut ex hoc in nostra ecclesia concordia nutriatur et pacis tranquillitas melius observetur, duximus statuendum, quod de quatuordecim memoriis seu presentibus hactenus pro capellanis seu vicariis et officiatis in dicta nostra ecclesia ordinatis, vicarii seu capellani pro missa animarum inibi deputati, qui sunt duo, item, qui inibi evangelium pro tempore legerit, et illud officium, quod vulgariter *lese prouene* nuncupatur, habuerit, item, qui epistolarius inibi pro tempore fuerit et illud officium habuerit, item, campanarius, nuncius capituli, videlicet, qui capitulum custodit, item, rector scholarium, qui pro tempore fuerit, habebuntque quilibet ex eis unam, et he septem memorie seu presentie perpetuo cedent ad beneficia seu officia supradicta, relique vero septem memorie conferantur et assignentur inter perpetuos vicarios, et actu in eadem ecclesia beneficiotos, juxta modum infrascriptum, videlicet, quod tres ex nobis ebdomadarii capitulares, videlicet presbiter, diaconus et subdiaconus, pro tempore existentes, hujusmodi memorias seu presentias, cum vacaverint, unam vel plures in eadem ebdomada, conferrent, juxta eorum libitum voluntatis, uni tamen ex personis superscriptis, si vero hujusmodi mem. seu presen. aliquot. ex eis

contigerit in aliqua ebdomada, in qua ipse ebdomadarius, presbiter, diaconus vel subdiaconus, seu ebdomadarii capitulares vel capitularis non fuerit aut non fuerint, tunc ebdomadarius vel ebdomadarii de ebdomada proxime sequenti in ordine vel ordinibus existens vel existentes, in quibus hic vel hii non capitularis vel capitulares ebdomade precedentis fuerit vel fuerint, supplebit vel supplebunt vices ipsorum non capitularium, et per hoc tamen eis, que ad memorias vacandas in ebdomada eorum conferendas, per ipsum nullum prejudicium generetur, et collatio modo premissa facta, firma manebit, contradictione tertii non obstante, dummodo super hujusmodi collatione tertius fuerit requisitus; et dicti tres ebdomadarii hujusmodi memorias seu presentias a tempore note vacationis earundem in ecclesia, conferent et assignabunt intra octo dies proxime sequentes, alioquin ipsarum collatio libere illa vice ad capitulum devolvetur. Item, cum in statuto super absentia canonicorum edito, de absentii causa peregrinationis, egritudinis, exhereditationis et studii teneatur, declaramus hoc intelligi debere de illo, qui causa studii absens fuerit in loco, in quo habetur generale studium, videlicet, Parisiis, Aurelianis, Avenione, in Monte Pessulano, Bononie, Andegavis, in Cellesa et hiis, qui ob dictam causam studii abesse voluerit, et in aliquo dictorum locorum ob studium remanere, licentiam a decano et capitulo, et decano absente, a capitulo petet, et jurabit ad sancta Dei evangelia, omni dolo et fraude exclusis, quod hujusmodi licentiam ob causam studii petit et requirit, et ex hujusmodi licentia libere fruatur, contradictione decani et capituli aut alicujus ex iis qualibet non obstante, et is sua prebenda, sicut ille, qui in peregrinatione fuerit, et fructus ejusdem libere gaudebit et fruatur; officium tamen ebdomadale per alium idoneum medio tempore faciat suppleri. Hujusmodi tamen studens ultra biennium continuum abesse non poterit, dum, cum aliter fuerit, qui hujusmodi licentia gaudere voluerit, et hoc in capitulo allegaverit, et ad hoc suum juramentum medio tempore fecerit, ut dictum est, et, cum redierit, literas testimoniales magistri sui, coram quo audierit, reportabit, decano et capitulo presentabit easdem. Hujusmodi autem absentia non nisi canonici in plena perceptione existentes, et qui eorum personalem residentiam compleverint et in sacris fuerint, gaudebunt quovis modo, et ultra duos esse non poterunt, et in his, semotis minoribus, qui hujusmodi absentiam non habuerunt, si voluerint, preferentur. In quorum omnium testimonium, sigillum ecclesie nostre presentibus duximus apponendum.

Datum anno dni millesimo trecentesimo quadragesimo, sabbato post festum beatorum Petri et Pauli apostolorum.

(Statutum prescriptum habetur in libro piloso).

XXXV. DECLARATIO, YMO RENOVATIO STATUTI PRESCRIPTI.

(1512).

Quam in collationibus memoriarum seu presentiarum, que dicuntur, quarte partis . . . quatuordecim inter socios nostros, vicarios et officiatos distribui et per tres ex nobis, presbyterum videlicet, diaconum et subdiaconum capitulares, juxta statutum anno dni XIII° XL sabbato post festum beatorum Petri et Pauli apostolorum desuper editum, conferri solitarum, error surrepere aliquamdiu cepisset, quia videlicet a nonnullis paucis annis citra, nullus inter nos capitularis existerit, in diaconatus ordine constitutus, qui tertiam conferentium personam complere posset, et sic nonnulli, tam ex nobis quam ex vicariis, supradicti statuti ignari ad prepositum nostrum, qui quidem, etiamsi sacerdos sit, tamen ratione archidiaconatus pro diacono semper se gerere et reputari est solitus, tanquam ille posset, non existente inter nos diacono, illius vicem supplere, quod tamen nulla ratio admittit, statuto obstante supradicto,

et quia ipse prepositus nullam nobiscum in conferendis beneficiis vel officiis habet communionem, sed est in ea parte penitus a nobis separatus, occurrente hujusmodi memorie vacatione, pro habenda collatione ejusdem est recursum, et quoniam hucusque per nudam hujusmodi trium collationem, ipse, cui illa contigerat, sine ulla nobis desuper facta presentatione ejusdem memorie, jam tanquam per nos admissus, capax censebatur, ex quo contigit, ut hujusmodi error nobis tardius innotesceret, neque forsan adhuc innotuisset, nisi nuper nobis duo, per ipsos tres in discordia presentati, occasionem ad ipsum statutum decurrendi prestitissent. Ne igitur error hujusmodi latius serpat, et augmentum sumens, litis inter nos et discordiam pariat, Nos, decanus et capitulum, desuper in domo capitulari, capitulo desuper, ut moris est, indicto, capitulariter congregati, volentes, ut ex vi juramenti ad hoc tenemur statuta ecclesie nostre inviolabiliter observari, ac non solum litibus et discordiis, sed etiam illarum omnium principiis occurrere, sic desuper ordinandum ac prefatum antiquum statutum in hac parte duximus declarandum, imo potius immutandum et renovandum, ac in perpetuum per nos et nostros successores observandum, quod deinceps, occurrente hujusmodi memoriarum aliqua vacatione, is, qui tempore vacationis hujusmodi fuerit de beneficiis conferendis turnarius in tabula in choro nostro pendente inscriptus, et ad quem minora beneficia juxta statutum de anno dni M^o tricentesimo sexagesimo, vicesima septima Augusti desuper editum conferre spectabit, is solus, ne etiam aliqua dissentio oriatur, memoriam, sic vacantem, conferre poterit et debet, in omnibus et per omnia reliqua observans, ac si hujusmodi memoria beneficium esset vel officium, sicut latius in dicto statuto continetur. Et preterea cum in prenominato statuto antiquo ex dictis quatuordecim memoriis septem semper statuuntur suis beneficiis et officiis annexe, inter quos duo duntaxat nominantur presbyteri, pro missa animarum, sicque post dictum antiquum statutum tertius pro eadem missa animarum adjunctus, cui beneficii sui fructus satis exigui minime sufficiunt, nisi etiam et illi sit annexa hujusmodi memoria, statuimus, ut hujusmodi tertius presbyter animarum, quemadmodum et reliqui duo, semper habeant memoriam suo beneficio adjunctam, et sic deinceps octo ex dictis quatuordecim memoriis semper suis adhereant beneficiis et officiis prenarratis. De reliquis vero sex memoriis per dictum turnarium, ut jam supra specificatum est, in perpetuum disponatur. Per hanc autem nostram declarationem, ordinationem et dispositionem nolumus nec intendimus, dicto antiquo statuto in aliis quoquo modo derogare.

Datum anno dni millesimo quingentesimo duodecimo, die vero Veneris, XVI° Januarii hora capitulari consueta.

(Habetur in libro piloso).

Hujusmodi ordinationem approbaverunt venerabiles domini B. de Tyela decanus, Haeften, Pe. Amerongen, Vinea, Zoudenbalch, Kroll, Schuersac, Venrode, Dorschen, Bosch et Adam, canonici capitulares, capitulariter congregati, capitulo desuper indicto; Grundick solo dissentiente, sub spe boni consensus magistri Joh. in negociis ecclesie absentis, ceteris vocatis et non comparentibus.

Teste me HENRICO BEYER, nto.

Postea XXIII° Febr. Beverweerd et Dedel approbarunt.

Teste me H. BEYER, nto.

(Ex protocollo nostro in anno XII°).

XXXVI. QUEDAM DEFINITIO CAPITULI SUPER COLLATIONE UNIUS MEMORIE. (1501).

Orta dudum altercatione seu questionis materia inter dominum Jacobum Kroll, canoni-

cum capitularem ecclesie nostre, tanquam presbyterum ebdomadarium, qui alias memoriam tunc vacantem, per mortem quondam magistri Gherardi de Schiedammis, protestando de spreto et non vocatione sui, contulerat Dominico Wten Weerdt, vicario nostro minori ex una, necnon magistros Martinum Grundick, tanquam officialem et vicarium generalem venerabilis viri, Dni Adolphi de Rutenberch, prepositi et archidiaconi nostri, ut diaconi proximioris, quia dns Jo. Inghenwinckel, prepositus Sancti Johannis Trajecten., canonicus noster, erat pro tunc tabule in choro nostro pendenti diaconus inscriptus, et Henricum de Montfoirt, etiam respective canonicos nostros capitulares, tanquam subdiaconum, qui eandem memoriam conjunctim contulerant dno Gherardo de Langhedyck, presbytero, etiam vicario nostro, de et super verbis collationis hujusmodi, ut premittitur, in discordia fact. partibus ex altera, tandem venerabiles dni Pe. de Ameronghen, prout vicedecanus, Vinea, Zoudenbalch, Compistel, Schuersac, Venrode, Dorschen, Buser, Bosch et Adam, canonici capitulares dicte ecclesie nostre, ad hoc capitulariter congregati, capituloque desuper specialiter per juramentum indicto, insequendo statutum olim super conferendis memoriis editum, collationem ipsius domini Jacobi Kroll de persona antedicti Dominici Wten Weerdt, vicarii nostri minoris, ut prefertur, factam, gratificarunt, ipsumque Dominicum provisum ad memoriam eandem, illiusque possessionem et perceptionem admittendum, duxerunt et admiserunt eundem, juxta consuetudinem ecclesie nostre antedictae.

Actum in domo capitulari, die veneris, in festo Willebrordi, vii^a mensis Novembris, hora capitulari consueta, presentibus ibidem dominis Arnolde Wilhelmi et Waltero de Mechlinia, presbyteris vicariis nostris, testibus, etc.

H. BEYER, nts sbst.

XXXVII. STATUTUM, DE SOLVENDO PER SINGULOS CANONICOS
NUNTIO CAPITULI PRO VESTIBUS SUIS QUINQUE LIBRAS
NIGRORUM. (1343).

Universis et singulis, tam presentibus quam futuris, Nos, decanus et capitulum ecclesie beate Marie Trajecten. ad perpetuam rei memoriam volumus esse notum, quod nos, nobis in loco capitulari congregatis, pensata communi utilitate nostri capituli, statuimus et ordinamus, tam pro presentibus quam pro futuris, quod quilibet recipiendus in nostrum canonicum, solvet quinque libras Turonen. nigrorum Goswino, nuntio nunc nostri capituli et suis successoribus pro tempore existentibus, pro vestibibus, quas idem Goswinus, juxta consuetudinem nostri capituli, et sui successores esset vel essent, recepturus vel recepturi ab eodem. In cujus rei testimonium presentes litere appensione sigilli nostri ecclesie sunt communitae.

Datum anno dni millesimo trecentesimo quadragesimo tertio, in die Michaelis.

(Statutum presens est in archivis, cujus copia habetur in libro piloso).

XXXVIII. STATUTUM SUPER COLLATIONE BENEFICIORUM
PER HEBDOMADAS. (1360).

Nos, Hugo, Dei gratia decanus, et capitulum ecclesie beate Marie Trajecten., sedula meditatione revolventes, qualiter, dum ex inconsulta providentia, nec non carnalitate affectu et magnatum importuna instantia, plerumque ad singularia beneficia et officia, ad collationem, provisionem seu quamvis aliam dispositionem nostram in communi spectantia,

pluribus in discordia, et quandocumque minus habilibus promotis, inter fratres discordie oriebantur, ecclesia nostra periculis exponebatur diversis, et crescente hominum malitia, pejora prioribus in posterum verisimiliter formidentur, discordiis itaque hujusmodi et periculis occurrere caritatemque fraternam exitare, et nutrire exitatam, favente domino, cupientes, deliberatione matura prehabita, in communi hoc statuto perpetuo inviolabiliter duraturo, super hoc duximus statuendum, quod quibuscumque beneficiis vel officiis, curatis vel non curatis, perpetuis vel temporalibus, etiam si canonicatus vel prebenda extra ecclesiam nostram predictam existerent, morte, dimissione ordinis vel status clericalis, vel adeptione alterius beneficii vel officii, quodsi cum priori non patitur vel per resignationem liberam in ecclesia nostra predicta, vel extra ubicumque vacantibus, ad collationem, provisionem, nominationem, presentationem seu quamvis aliam dispositionem nostram in communi spectantibus, quod hujusmodi beneficia et officia, presentia et futura, quocumque nomine censeantur, dignitatibus necnon canonicatibus et prebendis in ecclesia nostra predicta duntaxat exceptis, necnon observantia et consuetudine in conferendis memoriis sociorum, cum pro tempore vacaverint, circa que non intendimus aliquid innovare, canonici prebend. actu capitulares, et jure et voce capitularibus juxta observantiam et consuetudinem ejusdem ecclesie nostre gaudentes, qui in tabula scribuntur tempore hujusmodi vacationis, per singulas hebdomadas singulatum, incipiendo a decano et successive descendendo secundum ordinem stalli, quem in choro et processionibus ecclesie nostre hujusmodi haberi noscuntur, vicissitudinaliter, et beneficiis et officiis hujusmodi infra ebdomadam ex dicta successione vicissitudinaria sibi competentem, ut premittitur, vacantia vel aliter, collationi et dispositioni decani et capituli competentia, personis idoneis etiam aliter beneficiatis conferre, providere, nominare, presentare vel aliter disponere, juxta suam rectam conscientiam habeant et debeant, vice et nomine dictorum decani et capituli, prout hec ad ipsos decanum et capitulum hactenus pertinebat, ipsique decanus et capitulum personas hujusmodi, quibus de hujusmodi beneficiis et officiis extitit provisum, admittere ad beneficia et officia memorata, et ipsis personis ad requisitionem eorum, literas collationis et provisionis eis hoc modo factarum, vice et nomine ipsorum, sub sigillo capituli tradere teneantur, sine contradictione quacumque, salvo ipsi decano, vel, ipso absente vel decanatu vacante, seniori canonico capitulari tunc presenti, institutione corporali, installatione, fidelitatis et obedientie et aliorum de jure seu consuetudine debitorum juramentorum receptione, prout hactenus fuit consuetum. Ne autem super hujusmodi vacationis temporis initio quocumque et fine, ebdomadariorum successiva vicissitudine, stallo, ordine vel aliis articulis superius positis, inferius declarandis, dissensionis suscitetur materia, diffinimus et declaramus, tunc, quo ad presentem materiam, vacationem censendam, cum in re fuerit vacatio, non autem a tempore noticie computandam, nisi quo ad hoc, quod ad collationem, provisionem, nominationem, presentationem seu etiam dispositionem hujusmodi canonicus ebdomadarius pro suo tempore inscriptus ante vacationis noticiam non, nulli etiam ante certam noticiam tempore vacationis hujusmodi disponere liceat de hujusmodi beneficio vel officio, in remotis partibus forsan vacaturo, etsi presentes de hujusmodi vacationis tempore contendunt, capitulum ad tale beneficium nullum admittat, donec de tempore hujusmodi certificatum existat, principium etiam septimane cujuslibet incipiat in sabbato in primo pulsu vesperarum apud ecclesiam Trajecten., et durabit usque ad alium sabbatum et horam predictam exclusive, stallum quoque in hoc casu intelligimus, quem quilibet canonicus obtinebit, secundum ordinem et tempus, secundum quod personaliter vel per procuratorem ad hoc legitime constitutum, et canonicatum et prebendam vacantes in ecclesia nostra predicta, fuerit installatus, canonicus etiam propter metum vel aliam corporis necessitatem, decreto et approbatione super hoc precedentibus vel in negotio capituli deputatus, vel aliam justam ob causam absens sit, sic, quod,

cessante hujusmodi ordinatione, in communi electione capituli hujusmodi beneficiorum et officiorum vocem habuisset et haberet, gaudebit vicissitudine septimanaria hujusmodi, dum tamen actu capitularis existat, et bastonarius non fuerit, qui absens et presens in hoc casu voce careat capitulari nec in tabula juxta hanc ordinationem scribetur, sed sequens capitularis post ipsum in ordine. Quod si aliquis canonicus, ignorans potestatem hujusmodi providendi, conferendi, nominandi seu presentandi sibi competere, vel aliter negligens vel non valens decedat, vel non actu capitularis efficiatur, antequam de beneficio vel officio juxta suam competentiam ordinaverit, canonicus eidem in sequenti septimana succedens illius omittentis jure, necnon jure septimane prepponetur, ita quod successor decedentis beneficium a die in septimana ipsius vacans conferet, et quod canonicus infra hebdomadam suam poterit quibuscunque clericis in ecclesia nostra beneficiatis, tamen habilibus, de hujusmodi beneficiis providere, et beneficiorum priorum, que tales habuerant, si ad dispositionem capituli pertineant, resignationem recipere et ea conferre alia similia dimissuris usque in infinitum, nullus etiam canonicorum nostrorum in possessione actu capitularis existens, aliqua juris exceptione ad hujusmodi potestate providendi impediri poterit, quamdiu ab hac potestate per sententiam capituli non fuerit destitutus. Item ad quemcunque collatio, provisio seu dispositio beneficiorum hujusmodi ex vicissitudine septimanaria hujusmodi pertinuerit, ille infra octo septimanas a die note in ecclesia nostra vacationis ipsius de ipso beneficio, per se vel procuratorem suum ad hoc legitime constitutum, disponet, et de hujusmodi dispositione infra idem tempus nostrum capitulum certificabit, alioquin successor ipsius proximus de hujusmodi beneficio juxta premissum tenorem disponet, et ipso negligente, successor ipsius.

In quorum testimonium sigillum ecclesie nostre presentibus est appensum.

Datum xxvii mensis Augusti, anno nativitatis dni millesimo trecentesimo sexagesimo.

(Habetur statutum presens in libro piloso).

XXXIX. STATUTUM DE CANONICIS LITIGANTIBUS SUPER PREBENDIS EORUM. (1387).

Universis presentem paginam inspecturis, eternam in Domino salutem. Noscant presentes, sciant posteri, quod nos, decanus et capitulum ecclesie beate Marie Trajecten., propter magnam discordiam, quam capitulares canonici inter se habuerunt super generalitate cujusdam statuti, quod incipit: »Capitulum ecclesie beate Marie Trajecten.,» et sic finit: »Acta sunt hec anno domini millesimo trecentesimo tricesimo octavo, mensis Decembris, » in die Lucie Virginis.» Quod statutum declaramus, etiam eidem propter causas predictas addidimus, capitulo ad hoc indicto, et capitulariter congregato, super absentia litigantium in Romana curia canonicorum, istiusmodi duntaxat, que sequuntur servanda in dicta nostra ecclesia, prelati, prebendati et officiiati, quicumque patiuntur lites seu controversias in dictis beneficiis suis seu aliquo beneficiorum in ista ecclesia, et quidem fuerint per annum in pacifica possessione beneficii, super quo vertitur lis seu controversia, tunc talis pro tempore vexatus seu citatus, facient iudici capitulum in dicta ecclesia, quando sibi placeat, et dicet capitularibus, tunc temporis capitulum facientibus per suum juramentum, si alias capitulo legitime non constiterit, quod lis pendeat super beneficio suo in ista ecclesia, et quod intendat ire personaliter super defensione dictorum prelature, prebende vel officii, et non aliter nec alias ad Romanam curiam iturus, et tunc sine contradictione obtinebit licentiam, et fructus prelature, prebende vel officii sui, et a tali tempore, si quis litigans esset, habebit memoriam ac festa et capitularia, de memoriis et festis duntaxat provenientia, et si iste defrauderet capitulum, sic, quod non penderet lis, vel, quod non iret personaliter,

prout juravit, tunc perdet omnes fructus beneficii sui, de quo agitur, a tempore, quo juravit, en non percipiet aliquos fructus in dicta ecclesia de beneficiis seu beneficio, quousque emendaverit dictis decano et capitulo, et omnes tales fructus cedent fabricae dicte ecclesie. Nomina vero decani et canonicorum, qui huic ordinationi, declarationi et additioni interfuerunt, sunt hec, videlicet: Petrus de Leuwenberch decanus, Gumperdus de Arkeler, Joannes Grobbe, Johannes Tamme, Arnoldus Vos, Erpo de Bramme, Otto de Ommeren, Thyaso then Orthen, Henricus Beesde, Theodoricus Bovinc, Rodolphus Tamme, Reynaldus Reynaldi de Novimagio, Herbernus vander Donc, Hector Vilt, Johannes Symonis.

Datum et actum in domo nostra capitulari, sub anno dni millesimo trecentesimo octuagesimo septimo, ipso die Calixti pape.

(Statutum istud habetur in libro piloso).

XL. STATUTUM SUPER MODO PROMERENDI COTIDIANAS DISTRIBUTIONES. (1417).

In nomine domini Amen. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis pateat evidenter, quod anno nativitatis ejusdem millesimo quadringentesimo decimo septimo, indictione decima, secundum stilum, usum et consuetudinem civitatis et dioecesis Trajecten., mensis Decembris die tertia, hora tertiarum vel quasi, pontificatus Sanctissimi in Christo patris ac dni nostri, dni Martini, divina providentia pape Quinti anno primo, in mei notarii publici et testium infrascriptorum, ad hoc vocatorum specialiter et rogatorum presentia, propter hoc personaliter constituti, venerabiles et circumspecti viri, domini et magistri, Johannes Wyt, de Delft, decanus, Reynaldus Reynaldi de Novimagio, Rodolphus Tam, Hector Vilt, Wouterus de Inghen, Johannes Ryser, Johannes Koc, Arnoldus Herboert, Theodoricus Weert, Stephanus Voet, Ludolphus Schulte, Henricus Zoudenbalich, Thomas Blauwert, Petrus Passert, Lambertus Vliegheer et Folckerus de Lichtenberch, canonici capitulares ecclesie beate Marie Trajecten., in loco capitulari ejusdem ecclesie capitulariter congregati, domino Gerlaco Florentii, summam missam super chorum celebrante, consentiente, capitulum pro tunc facientes et representantes, et capitulo ad infrascripta, ut asseruerunt, specialiter indicto, sponte, libere et scienter et animis diu deliberatis, ad laudem et honorem omnipotentis Dei, beate Marie Virginis gloriose, ejus genetricis ac omnium sanctorum, nec non salutem animarum atque divini cultus in eorum ecclesie auctamentum, pie statuerunt, ordinantes et mandantes, omnibus et singulis canonicis, vicariis et chorisociis ecclesie sue predicte, qui distributionum quotidianarum in dicta ecclesia voluerint esse participes, eas de cetero deservient, prout in quadam cedula papyrea ibidem manualiter . . . et prelecta, continetur, compromiserunt etiam tunc predicti domini, decanus et canonici capitulares mutuo, bona fide et per eorum juramenta, dicte ecclesie sue ab ipsis corporaliter prestita, et quilibet eorum, simili modo, promisit bona fide et per juramentum suum in manu mea, notarii publici suprascripti legitime stipulantis et recipientis, vice et nomine omnium et singulorum, quorum interest vel interesse poterit quomodolibet in futurum, se ipsos caritative et fraternaliter confederantes, quod si, quod Deus avertat, aliqui se dicte salubri ordinationi de distributionibus quotidianis edito, opponant seu aliquem vel aliquos, conjunctim vel divisim, ex dictis dominis, decano et canonicis capitularibus molestaverint, quod illis resistent expensis capituli, prout etiam in dicta cedula plenarie continetur, cujus quidem cedule tenor sequitur in hec verba ad gloriam, laudem et honorem sancte et individue trinitatis, Patris, et Filii et Spiritus Sancti.

Nos, Johannes Wit, decanus, Reynaldus Reynaldi de Novimagio, et ceteri canonici ca-

pitulares predicti, ecclesie beate Marie Trajectensis in loco capitulari ejusdem ecclesie capitulariter congregati, capitulum facientes et representantes, omnibus ad dicte ecclesie capitulum vocari solitis et consuetis, vocatis et congregatis, universis et singulis in terra bone voluntatis hominibus pacem cum eo, qui princeps est pacis, infrascriptorum noscere veritatem. Quia certas quotidianas distributiones pro omnipotentis Dei et gloriose virginis, ejus genetricis, diversorumque sanctorum apostolorum, Martini confessoris, ac virginum (!) festis, in ecclesia nostra predicta celebrandis, nec non pro christifidelium defunctorum memoriis peragendis, ad divini cultus augmentum ab antiquo devote et salubriter ordinatas quidam pestifer et periculosus error et abusus per predecessorum nostrorum circa divinum cultum negligentiam introductus, canonicis, vicariis et chorisociis ecclesie nostre predictae occasione tantae dedit deordinationi et corruptele, ut ab horis canonicis, nocturnis et diurnis, missis et vigiliis in ipsa ecclesia faciendis, se penitus subtraherent et absentarent, predictas distributiones cotidianas indebite recipientes, in obsequiorum ecclesie nostre predictae debitorum defraudationem, omnipotentis Dei, gloriose ejus genetricis ceterorumque Sanctorum ejus injuriam, animarumque in locis purgatoriis degentium dispendium non modicum, et scandalum grave plurimorum; ad tam pestilentis igitur erroris, abusus, deordinationis et corruptele extirpationem et divini cultus in dicta ecclesia nostra reformationem, divina inspirante gratia, multo tempore sollicitudine debita intendentes, matura deliberatione, pluribusque capitulis et consiliis prehabitis, tandem capitulo super premissis per decanum nostrum specialiter indicto, omnibus et singulis canonicis, vicariis et chorisociis ecclesie nostre supradictae, mandamus, intimantes, ut, si dictarum cotidianarum distributionum vellent esse participes, temporibus debitis, quibus hujusmodi festa celebranda et defunctorum memorie peragende sunt, ecclesiam nostram sepepredictam frequentarent et divinis officiis interessent, sicque ecclesie nostre sepepredictae debita obsequia, omnipotenti Deo debitus cultus, gloriose ejus genetrici ceterisque Sanctis in suis festis debita veneratio, animabusque Christifidelium debita missarum et orationum suffragia, quibus per errorem et abusum spoliati fuerant, esti per nos, non tamen ex nobis, sed divina sunt gratia perficiente restituta. Ceterum, ne, antiquo hoste omnis devotionis et divini cultus inimico procurante, talis error, abusus, deordinatio et corruptela ullam denuo in sepepredicta ecclesia nostra pullulandi materiam valeat invenire, omnem antiqui hostis artibus, fraudibus et machinationibus viam, quantum nobis a patre donatur luminum, precludere cupientes, sponte, libere et scienter, animis mature deliberatis, nos in vinculo fraternae caritatis, concordie, unionis et pacis confederando, colligando et per juramenta ecclesie nostre sepepredictae per nos praestita obligando, omnes simul singulariter singuli compromissimus mutuo bona fide, quod si aliquis seu aliqui, cujuscunque status, gradus, conditionis, nobis conjunctim, aut aliquibus vel alicui nostrum divisim vexationes, injurias sive lites qualescunque inferre presumeret, vel presumerent aut prebendas, vel prebendam aliquorum vel alicujus ex nobis impetraret vel impetrarent premissorum occasione, etiam aliis coloribus, occasionibus, titulis, juribus, modis, causis vel formis quesitis quibuscunque, illi et illis fraternaliter et unanimiter, sine contradictione, communibus consiliis, auxiliis, adhesionibus et favoribus, capituli nostri expensis resistemus, causam ipsam vel causas juridice prosequentes et defendentes ipsas singulares personas vexatas ab omni expensarum damno et onere, expensis capituli relevando, nec a persecutione seu defensione hujusmodi desistemus, donec a vexationibus, injuriis, molestiis, litibus et damnis illatis, Deo, ecclesie nostre, nobis ac singularibus personis vexatis fuerit legitime satisfactum, aut cause ipse, juridice vel amicabiliter fuerint terminate. Recognoscimus insuper omnes predicti et singulariter singuli, si, quod avertat Deus, aliquem nostrum a premissis resilire aut eisdem contravenire facto vel verbo contingat, publice vel occulte, quod taliter a perceptione fructuum prebende sue suspensus est, ipso facto, nul-

latenus ad ipsam perceptionem restituendus, nisi prius de tali perjurii reatu, Deo, ecclesie nostre et nobis, emendam perfecit congruentem. Super quibus omnibus et singulis prefatus Dominus Johannes Wyt, Decanus, sui et capituli sui nomine, petiit fieri sibi conjunctim vel divisim a me notario publico suprascripto publicum instrumentum, sub ibidem presentium testimonio personarum, sigillo capituli eorum in majoris roboris firmitatem muniendum.

Acta sunt hec Trajecti, anno, indictione, mense, die, hora, loco et pontificatu predictis, presentibus tunc honestis et discretis viris Dom. Johanne Wouteri et Jacobo Ruter presbiteris, perpetuis vicariis in ecclesia beate Marie Trajectensis predicta testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Johannes Gherardi, alias de Ema, clericus Trajecten. dioec. publicus imperiali auctoritate notarius, premissis omnibus et singulis, dum sic, ut premittitur, fierent et agerentur, una cum prenomminatis testibus presens interfui, eaque sic fieri vidi et audiui, ideoque hoc presens publicum instrumentum, per alium fideliter scriptum, supervidi, confeci, signoque meo solito signavi, una cum appensione sigilli capituli et dictorum dominorum rogatus et requisitus in testimonium premissorum.

(Statutum est in archivis, et copia habetur in libro piloso).

XLI. STATUTUM DE LIBRARIA ECCLESIE NOSTRE.

(1476).

Anno LXXVI, die Veneris, VIII Novembris, hora capitulari, domini Johannes de Mekerem, vicedecanus, Hu. Boechout, Amerongen, Tyla, Noerd, Minnenprys, Helmont, Hornse et Mouwer, statuerunt et ordinarunt circa librariam ecclesie nostre, quod custos debeat singulis diebus de mane post matutinas aperire exteriorem seram ejusdem, de vesperi, quando claudatur, eandem claudere, neque cuiquam illius clavem tradere, nisi expresso capituli consensu interveniente.

Item habebit singulis septimanis semel dictam librariam intrare et singula volumina numerare, et alia, que necesse erit, et si qui defectus fuerit, respicere et referre. Et pro laboribus suis hujusmodi habebit annuatim unum scutum aureum.

Quoad eos vero, quibus alterius cotidiane sere dicte librerie claves tradentur, haec infra-scripta statuerunt:

Inprimis, ut neminem extraneum aut alium clavem non habentem, in dictam librariam inducant, nisi apud ipsum manere et eundem educere vellent.

Item, ut nec ipsi quicquam in dicta libraria scribant, aut, quos ipsi induxerint, scribi vel excopiarum sinant, sine consensu capituli antedicti.

Item, ut nemini clavem suam prestent, aut similem fieri pro alio permittant, nisi de consensu capituli prelibati.

Item, nemo cum luminaribus sive candelis in ipsa libraria legat sive studeat. Moderatione capituli in premissis semper salva.

Actum in domo capitulari, die superius specificata.

Anno XXVIII, die Veneris, III° Oct. domini decanus et capitulum statuerunt custodi deinceps non esse solvendum scutum aureum de custodia libraria, sed commiserunt illius curam magistro fabricae pro tempore.

(Ex protocollo nostro).

(Het vervolg van deze Statuten in het volgende Deel).

BRIEVEN

DER

UTRECHTSCHIE GECOMMITTEERDEN TER GENERALITEIT

AAN HUNNE LASTGEVERS.

UIT DEN JARE 1628.

I.

W^t Edele Mogende Heeren.

W^t Vranckryck ende Engelandt en is niet schryvens weerdich aengecomen. De Keyzerschen hebben eenige troupen in Oostvrieslandt omtrent Lier gelogert onder 't canon van Lieroort, den Commandeur over selvige troupes vermaent zynde, dat sulcx was tegens crychs gebruik ende dat sich wilde retireren, heeft eenich weynich dagen wstel versocht, tot d'aencompste van den Grave van Anholt, die verwacht wierde, omme te bethonen, dat het canon van't voorsz. fort hun so verre streckende was, heeft zijne G. Stadthouder eenige volden laten doen. Gemelten Anholt schryft aen den Grave ende stadt van Empden, by aldyen hy eenich volck van oorloge, 't zy in haeren oft harer Ho. Mog. dienst in eenige plaetsen ten platten lande hadden, die te willen ruimen, tegens d'aencompste ende logerige vande Keyzerschen aldaer, waerop by de stadt geantwoordt is, dat sy alleenlyck eenich volck hadde gelogeert in eenige dorpen, onder haere jurisdictie behorende, die met het canon vande stadt connen bereyckt worden, of men deze *a force* sal willen doen delogeren, ende wat daer tegens sall werden gedaen, sall men metter tyt vernemen. Het collegie ter admiraliteit tot Amsterdam schryft by de haere vanden 7. deser, nieuwen styls, geen middelen in voorraet te hebben, omme de twee ofte drie versochte schepen te equiperen ende naer de Demse te senden, waerop goet gevonden es, haer te lasten, eenige van haere cleyne convoyers, tegenwoordich in dienste, daertoe te gebruikken, nyettegenstaende alle ordre is te beduchten, dat de ingesetenen deser landen nyet als all te groote toevoer en sullen doen, wy laeten staen Empden selfs.

Die van Wesel adverteren van den 2. deser, dat zy by schryvens des Hartoghe van Nienburch, vanden XXI. Decemb. gedreycht werden van gepriveert te werden vande exercitie der gereformeerde religie aldaer, ten zy binnen XIII. dagen bleeke, dat den paep ende papisten binnen Ravensteyn weder innegeruimt wierden de capelle, omme hare ceremonien ende exercitie van religie te plegen, waervan zy zedert 't afsterven vanden laetsten capellaen gepriveert zyn geweest. Hyer op es met advys van zyne F. G. den Prince van Oraigien goetgevonden, den Gouverneur van Ravesteyn aen te schryven, dat hy alles sal hebben te stellen in sulcken state als het was van date van 't overlyden vanden voorsz. cappellaen, ende dat hy in plaetse van inde capelle sall doen predicken op de groote sale.

Also die van't landt van Gulick in gebreke bleven haere beloofde contributie te furneren, ende men vermits het Spaensche crychsvolck in die quartieren geen andere executie en conde

doen, zyn op't aenschryven van de heeren Raden van State by den Ontfanger Renssen aenghouden ende alhier gebracht twee Gulicksche Edelluyden, met namen Simonius Rits ende Dirck van Leeck zu Hillenraet. Den eersten sustineert neutrael ende een inwoender van Ceulen te zyn.

Wy hebben voor eenigen tyt vermaen gedaen, omme te verstaen U E. Mog. intentie, rakende de presenten van cenige Engelsche heeren. Wy werden dickwyls gesommeert, ons daerop te verclaeren, 't welck wy excuseren by gebreck van last. Alle de provincien consenteren daer inne, wtgesondert Vrieslandt ende Overyssel, dewelcke difficulteren haer te verclaren, sonder alvorens onse verclaringe behoort te hebben. Die genige, die deze vereeringe presseren, allegeren daertoe voor het principaelste argument, dat die over cenige jaren by advys van zyne Ex^{te}. syn gearresteert ende gerepeticert, ende sonderlinge, dat den heer Ambassadeur Joacihmi, by ordre ende last van hare Ho. Mog. sulcx de voorn. heeren soude hebben aengeseydt, ende daerom van deselve nu en dan werdt aengesprocken, ende aengesien, of die al hadde ontfangen.

Haere Ho. Mog. hebben goetgevonden, dat by den Raedt van State alle Capt^{en} aengeschreven sall worden, haere compagnien compleet te maken tegens den 1. Aprilis toccomende. Den heere Raedtpensionaris Duyck ende de heere Bleeswyck syn op gisteren met de heeren Broickhoven op Leyden verreyt, om redenen, so wy verstaen, dat deselve van Leyden difficulteren den voortganck van't redres der verpondinge, so lange die van Rotterdam weygerich syn het placcaet tegens de vergaderinge van de remonstrantsgesinde, volgende de resolutie van de heeren Staten van Hollandt, in hare stadt by publicatie te renoveren.

Wat wy opte versochte consenten totte fortificatie, item de subsidien voor de respectie admiralityten, by ordre van Uwe Ed. Mog. ter generale vergaderinge hebben verclaert ende by geschrifte overgelevert, wat den heere Ambassadeur van Vranckryck op syne gedane propositie schriftelyck is geantwoordt, wat de heere Agent Brederode van de reyse des heeren van Oostenryck, Ambassadeur by de republycke van Venetien (van dewelcke men tot noch toe niet sekens vernomen en hadde) ende van andere occurrentien adviscert, sullen U E. Mog. nevens desen ontfangen.

Den Agent Coy notificceert wt Algir vanden 27. Octbr. verleden, dat de Algiresen aen de Thunetanen den oorloge hebben verclaert ende gedennuncieert, ende dat de Engelsche Consul tot Algir gevangen heeft geseten, met boeyen aen de beenen ende den hals, ende ontslagen onder belofte van aldaer te sullen leveren eenige Turquen, by de Engelschen verovert ende in Spaengien vercocht. Hyermede sullen wy ons gediensstelyck gebieden in Uwer E. Mog. goede gratie, ende Godt den Heer Almachtich bidden.

Edele Mogende Heeren, voor den welstant ende prosperiteyt van U E. Mog. ende derselver regieringe. In 's Gravenhage, den III. January 1628.

U E. Mog. dienstwillichste dienaers ende medebroeders,
A. PLOOS, A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTHONIS DE RODE.

Dezen gereet wesende, om te sluiten, heeft den Ambassadeur van Vranckryck audientie proponerende door last vanden Coninck, by zyne Ex. op nieus zedert d'antwoorde overgelevert, ontfangen, dat zyne Mat. onaengenaem soude wesen, byaldyen d'Ambassadeurs derwaerts gedestineert, yets soude willen proponeeren, contrarie het tractaet met den heer van Langerack geconcludeert ende gearresteert, ende so zy soude comen met last, omme daerinne yets te innoveren, dat zyne Mat. liever sage, dat zyl. de moeyte nyet aen en namen, also syne hoochstem. Mat. hunl. nyet en soude connen aendoen alsulcken accueil, als deselve gewoon es de Ministers van hare Ho. Mo. te bewysen, ende dat de com-

plimenten ende receptie soude wesen different van die men aldaer voor desen heeft bethoont, versoekende wel gemaekte Ambassadeur hyer op spoedige resolutie, omme den courier te rugge te zenden. Wy verstaen in't particulier, dat gelycke last aen heer van Valencay, Gouverneur van Cales was toegesonden, omme die so de Ambassadeurs voort overbrengen van zyne Mats. brieven alhier, aldaer mochten aengekomen geweest zyn, te notificereen.

Op huyden werdt goetgevonden, de provincien op hare respective landtdagen te besenden, omme de defecten te doen suyveren, ende bevorderen, dat de consenten by de petitie van den Raedt versocht, naer vereysch van de jegenwoordige noot mochte werden gedragen, U E. Mog. sullen alsulcx mede besonden worden, hoewell wy gesustineert hebben sulcx onnodig te wesen.

II.

Edele Mogende Heeren.

T sedert het vertreck van den heer van Thienhoeven, heeft den heer Ambassadeur van Vranckryck, een voorleden dinsdach, op zekere frivole geruchten, van dat hy den last van synen Coninck niet wel nae en compt, hare Ho. Mo. verdoont de originele brieven van zynen Coninck, van den 23. December, ende by monsieur d'Arbaut, secretaire, geconfirmeert van den lesten December verleeden. Het schynt, dat eenige fransche colonels ende officiers dit selvige verspreyt hebben, daer over zyn Excell. gemiscontenteert was, ende is by haere Ho. Mo. verclaert, dat den voorseyden heere Ambassadeur, de meninge ende intentie van zynen Coninck, haere Ho. Mo. wel te kennen heeft gegeven. Ende is als doen oock voor de *escurie* vande Coninckinne moeder, over see ofte te lande, mits stellende cautie, geconsenteert, de uytvoer van vyftich peerden, mits dat by die handt van de Coninghinne de cautie gesuyvert worde, van deselvige ontfangen te hebben. Den heere Ambassadeur heeft oock van weghen synen Coninck versocht *mainleve* van eenighe wynen tot Amsterdam gevlycht, gecomen van Lisledeke, ende by den Coninck van Vranckryck tot behouf van mr. de Thoras geconfisqueert. Hier op is goetgevonden te scrijven aen den magistraet van Amstelredam, omme haer Ho. Mo. te berichten ende te dienen van advys. 't Geene den heere Ambassadeur, mit de vertooninge van beyde de voorseyde brieven te kennen wilde geven, was, dat de heeren gedestinceerde Ambassadeurs naer Vranckryck gaende, syn Majesteyt onængenacem souden syn, in cas sy niet mede en brochten, de confirmatie van't tractaet, by den heer van Langerack gemaect, contrarie zyn Ed^s. instructie, last ende bevel, soo men seyt, ende onse staet in eenige poincten nadeelich. Die gedestinceerde Ambassadeurs naer Vranckryck ende Engelandt, wachten alhier op weder ende wint. Den heere van Soemersdyck is door twee gecoppelde windthonden, by den Doelen comende, aen syn Ed. beenen gevallen, ende zich wat seer gedaen aen 't been, dat geswollen is van den val, ende de ambassade niet verletten en sal.

De heeren van Zcelant urgeeren, gelyck oock meest alle de andere provincien, dat men in't heffen vande convoyen ende licenten eenparicheyt behoort te holden, op Calis ende andere plaetsen, ende dat men deselvige behoort te beneficeeren nae de hoogste lyste, ende wordt 't selvige by die van Hollant voor een dach ofte twee opgehouden.

De heeren Staten van Brabant hebben den Marquis, so men seyt, voor syn vertreck seer importuyn gevallen, ten eynde door syn autoriteyt ende *joincta* goetgevonden mocht worden, dat de licenten wederomme souden moghen gaen, waer op deselve tot antwoordt soude gegeven hebben, dat men liever een oorloch tegens den Coninck van Vranckryck soude aennemen, als dat hy syn *voix* soude willen geven, dattet placcaet vanden Coninck

geinfringeert soude worden. Dese harde proceduren en behaegen de gemeente niet. Niet-tegenstaende deze harde proceduren, heeft men tot Brussel vaste hope, dat de voorsz. Marquis by den Coninck sal te wege brenghen, dat de voorsz. licenten sullen geopent ende toegelaten worden, ende dat de voorsz. permissie door syne intercessie vercregen, vooruyt naer Nederlandt gesonden sal worden, om eenen soeten mondt onder de gemeente te maecken.

Men wil tot Brussel segghen, dat den Coninck van Spaegnien wel een maent vroeger in Campaigne sal commen, als voorgaende gesciet is, om de heeren Staten Generaell ende zyn Princel. Excell. te prevenieren, daer by vouchende, dat men dezelve met twee machtige legers sal bestryden, een leger van wegen den Keyzer, omtrent den Ryn ende Ems, ende van wegen den Coninck van Spaengien een leger in Brabant.

Engelandt wordt oock met een machtige armaede, by den Coninck van Spaengien ende van Vranckryck tsamen toeterusten, gedreycht bevochten te sullen worden.

Men seyt oock, dat seeker bekent persoon, onlanx van Brussel gecommen zynde, geseyt soude hebben, dat den Marquis Spinola over Paris naer Spaegnien, met Messina getrocken zynde, over 't commandement in zyne absentie grote jalousie ende miscontentement verresen is, tusschen den Grave van der Berch ende eender, Colomna geheeten, die 't commandement in plaetse van Spinola gedeffereert is, ende op den elfden January in qualiteyt als Lieut. Generael, geduerende de absentie vanden Marquis Spinola, syn *entrée* in de vergaderinge vande *joincta* tot Brussel gedaen, waer over ten leste by de Infante goetgevonden is, dat Graeff Hendrick voorsz. over de Maze ende don Carlo aen deze zyde vande Maze zullen commandeeren. Ende is den Grave vanden Berch vertrocken naer zyn gouvernement, ende is tegenwoordich tot Annendael by Reurmonde. Seyt oock, dat den Graef van Isenburch mit den Prince van Barbanson disputerende, Barbanson seer exalteerden de Spaensche natie, ende zeer verachten de Nederlantsche ende Duytsche natie, waer over den Grave van Isenburch, den Prince van Barbanson een *soufflet* gaf, ende vanden anderen gescheyden worden. Daer wordt oock verhaelt, dat den Marquis in zyn vertreck laten vallen hadde een cleyn malletjen, daerinne was een kettentjen ende hoedenbant met diamanten, weerdich thien duyzent guldens, met eenige brieven. Het maellie met de brieven seydt men alleenlyck te voorschyn gecomen is, synde de reste verloren. Waermede deze besluytende, neffens onze dienstvruntliche gebiedenisse sullen wy

Edele Mogende Heeren, Godt Almachtich bidden, derselver regieringe voorspoedelick hoe langer hoe meer te willen zeegeuen, blyvende

Uwe Ed. Mog. dienstbereide medebroeders,

G. VAN HERTEVELT, A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTH. DE RODE.

I lens, 's Gravenhage desen 10. Jan.,
olden styl, 1628, op Donderdag.

III.

Edele Mogende Heeren.

Uyt dese bygaende stucken sullen U E. Mog. cunnen sien, hoe desolaet ende desperaet het sich alomme in de Christenheyt laet aensien. Den hartoch van Fridtlant, 't welck Wallensteyn is, offereert, tegens het voorjaer in velt te brengen hondert en vyftich duyzent man, daer onder begrepen twyntich duyzent ruyteren cuirassiers, behalven de trouppen, die Tilly heeft, ende de Coninck van Spaengien noch in Brabant heeft leggen. Men heeft hier verspreyt, dat de Keyserl. getracht hebben, Lubeck in te nemen, ende dat tselvige door de gemeente beleth is geweest. Haere Ho. Mo. hebben goetgevonden op de beloofde subsidien

van Denemarcken, den Prins van Denemarcken, tot Francker zynde, ende zyne pedagogue alhier te verscieten twee duyzent ryexdaelders. Daer wordt oock sterck geseyt, dat tot Amsterdam ende elders hier te lande opgecocht worden, van wegen Vranckryek, eenige scepen, daerover den heere Ambassadeur Carleton seer claccht, jae dat meer is, seit men, dat ettelike hondert duyzent gulden tot dien eynde hier te lande overgemaect synt, om die in te coopen, daerin men versien sal mit de beste glimp. De geruchten hebben oock gegaen, dat men tot Embden vier compaegnien inbrengende, de soldaten ende borgers aen den anderen synt geweest, ende datter thien ofte twaelf borgers doot gebleven souden syn. Edoch dese tydinge en continueert niet. Men sal syn Genade Graef Ernst, Stadtholder van Vriesland etc., aenscriven, eenige uytleggers omtrent Embden te willen zenden, om alle scepen, die toevoer aen de Keyserse pogen te doen, aen te holden ofte wederom te zenden, tot naerder ordre. Rederlandt is doorgestecken, ende leggen daerop van de Keyserse drie en dertich compaegnien, soo te peerde als te voet. Den lesten brief van den negenden January, by den heere van Langerack uyt Paris gesonden, ende copie daervan by ons uytgescreven, sal U E. Mog. deselvige gelieven te mesnageren, dat ze niet gedivulgeert en worden, waermede deze besluytende sullen wy

Edele Mogende Heeren, Godt Almachtich bidden, U E. Mog. regeringe geluckich ende voorspoedlick te willen bywoonen ende zeegenen, blyvende

Uwer E. Mog. dienstbereyde medebroeders,

G. HERTEVELT, A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTHONIS DE RODE.

I lens, 's Gravenhaege desen 13 January, olde
styll 1628, Sonnendacchs nae de predicatie.

IV.

Edele Mogende Heeren.

Die twee Edelluyden, die door den Commissaris Rensinck in den Hage zyn gebracht, van weegen het afterweezen van 't lant van Gulick, Casparus Ritz ende N. Leeck genant, is van daege goetgevonden door den voorschreven Rensinck, deselvige wel bewaert te senden naer Emmerick, ende den voorseiden Ritz niet te laeten gaen van daer, voor ende aleer men den afterstal seker sy. Men sal oock den voorseiden Ritz geven copie van 't accoordt, 't welck mit den Grave van Swartzenburch, anno 1624, van wegen den Cheurvorst van Brandenburg met haer Ho. Mo. diensaengaende gemaect is, ende daer by verclaeren, dat hy om die oorzake alleen gevangen is, ten eynde den voorsz. Ritz, als credit hebbende ende in 't landt van Gulick op een adelyck huys woonende, syn debvoir mach doen, dat hare Ho. Mo. contentement becommen. Men sal oock den Gouverneur van Emmerick aenscriven, den voorgeseyden Rensinck in de bewaeringe van dien te assisteeren, sonder eenigerderhanden actien ofte pretensien daer onder te mengen ofte andere bevelen als van hare Ho. Mo. commende, na te commen.

Den Collonel Varick heeft versocht, dat zyne onderhebbende Officiers gereguleert ende getracteert moegen worden als andere Collonels. Is daerop geresolveert, dat men deselvige sal tracteeren, in voegen den heer van Brederode ende den Gouverneur van Rees, Pynsens, regiment geschiet. Men heeft voor desen den Coninck van Denemarcken geleent eenige halve canons, die men meent tot Bremen te zyn. Men sal tot dien eynde aen Aisma scriiven, om deselvige wederomme sien te becommen. Soe onse provintie daertoe mede eenige stucken geleent hebbe, hetselvige weetende, soude met een scrivens cunnen geschieden.

De Ho. Mo. heeren Staten Generael hebben, met kennisse van zyn Princel. Excellentie,

myn heere den Prince van Oraengien, tot verscheyden malen door gecommiteerdens, den heer van Soemersdyck, doen versoeken, dewyle de wint goet is, neffens d'andere heeren gedestineerde Ambassadeurs sich tot sceep willen begeven, om de ambassade te bevorderen. Syn E. heeft sich gestadich geëxcuseert ende geseyt, dat zyn doctours ende barbiers hem sulcx ontraeden, hoe wel men presumeert, dat de quetsure van't been soo groot niet en is, dat daer door d'ambassade geretardeert wordt, 't welck hare Ho. Mo. dese namiddach finaelick gemoveert heeft te resolveren, dat de heeren Rantwyck, Pauw ende Vosberghen, desen avont cleck sich sal begeven scipsboort, omtrent den Briel, ende verstaen, dat den heer van Soemersdyck binnen drie ofte vier daeghen, den heere Vosberghen sal volgen. Die drie voorseyde heeren hebben haer afgescheyt genomen, om sich te reguleren naer haere Ho. Mo. resolutie. Wat den heer van Soemersdyck sal doen, sal den tydt leeren, hoe wel syn E. tot verscheyden maelen is doen presenteeren, tot 'slandts costen doctor ende barbiers mede te moegen nemen, hoe wel zyn E. acn't lichaam well is gedisponeert ende acn't been geen openinge en heeft.

De heeren Essen ende Noortwyck maecken staet tegens den 27. ofte 28. January, olde styl, tot Utrecht te commen.

De heeren van Gelderlandt sal aengescreven worden, te willen letten op't isen by dezen vorst. Waarmede wy ons zeer gedienselick sullen recommandeeren, ende U

Edele Mogentheyden Godt Almachtich in gesontheit, voorspoet ende geluckzalige regieringe bevelen ende blyven

Uwe Ed. Mo. dienstbereyde medebroeders,

G. VAN HERTEVELDT, A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTHONIS DE RODE.

I lens, den Haeg, desen 14. January,
olde styl, 1628, des avonts laet.

V.

Edele Mogende Heeren.

De heeren Ambassadeurs Rantwyck, Pauw ende Vosbergen, syn gisteren morgen toe seven urhen met de wagen gereden naer Gravezande, omme van daer sich sceepsboort te begeeven. De heer van Soemersdyck heeft gisteren morgen, door den heer Secretaris Wolff, aen den heer Duyck goede hoope doen geven, binnen een dach drie ofte vier te sullen volgen. Is tot dien eynde ordre gegeven, by de Admiraliteyt van Rotterdam, voor den voorseyden heere, tot Schevelingen een bequaem scip te senden, die gerescribeert hebben, datelick uyt het Goereetsche Gat, een bequaem scip te zullen senden. Den heer Vosbergen zal zich tot Calis een dach ofte twee opholden, ende so hier en tusschen den heer van Soemersdyck niet aen en compt, sal alsdan van daer *pas a pas* syn reysen naer Paris vorderen in cleyne *journées*, tot dat de heer van Soemersdyck daer aen compt. Haer Ho. Mo. sullen van den Officier van Schevelingen gadviseert worden, wanneer 't scip aldaer gecomen sal syn, om den heer van Soemersdyck datelick daarvan kennisse te geven.

Uyt deze bygaende beraeminge ende bezettinge van de Neerbetuwe ende Tielreweerd, zullen U E. Mo. sien, wat ordre daertoe is gegeven, daertoe wy ons gedraegen, als zynde gearresteert.

Het Graefscap van Sutpheen, beclaecht sich tegens die van Twent, Drent ende Groll. Versoecken, dat de convoyen ende licenten alomme mit haere naebuerige quartieren op een egale voet gestelt mag worden, daer op genomen sal worden het advys van den Raet van State.

Casparus Ritz sal alhier blyven, ende Leeck sal gaen naer Gulick, ende hy blyft borge voor Leeck.

Den Admiraal Dorp, adviseert uyt Vlissingen, van den 21. January, aen zyn Princelicke Excell. met 14 scepen gereet te leggen, om op de wachten te gaen leggen, ende datter al vier aldaer gereet leggen.

Den Colonell Frenk, seyt men Commissaris Generael te zyn nae den Grave van Slyck, by't Keyzersche volck onder Wallensteyn. Heeft voor desen aen een heer van qualiteit in't particulier gescreven, dat Wallensteyn genegen is tot de vrede van't ryck, ende dat men de kerck te gelyck behoort aen te tasten.

Men wenscht, dat den Colonell Morgan waer binnen de Geluckstadt. Het leste scrivens uit Stade van Morgan seyt noch raet te weeten mit zyn Engelsche, maer met de reste *liberanos, domine*.

Den Generaell Tylly scryft uyt Bocxtenhuden van den sesthienden Decembris, aen de heeren Staeten Generael, van wegen den Keyzer last te hebben, des Keyzers troepen in't Graefschap van Oostvrieslandt te leggen, versoekende, ons crychsvolck uyt Oostvrieslandt te willen nemen, om te beter gelogeert te zyn, ende dat de contributie aldaer afgeschafft mach worden. Dezen brief zal gestelt worden in handen van den Raet van State, omme met zyn Princel. Excell. daerop te delibereren ende adviseeren. Waer mede deze beslytende, sullen wy nae onze dienstelycke gebiedenis, Godt Almachtich bidden,

Edele Mogende Heeren, uwe regeeringe hoe langer hoe meerder te willen zeegenen, blyvende

U E. Mo. dienstbereyde medebroeders,

G. VAN HERTEVELT, A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTHONIS DE RODE.

Ilens, 's Graevenhaege desen
16. January 1628, olde styl.

VI.

Edele Mogende Heeren.

Wy senden U E. Mog. hier bygaende copie van seeckere missive uyt Constantinopolen, van den derthienden November, by den Orateur Haga overgezonden, ende meest in ciffer geweest, alsmede secker advys by den Raedt van State, van daeghe gelezen, nopende de verhinderinge van de toevoer van vivres, die aen de Keyzerschen in Oostvrieslandt gedaen wordt, ende sal morgen mit zyn Princel. Excell. ende Raedt van State gedelibereert worden op de zaeck van Oostvrieslandt ende Embden. Syn Genade, Graef Ernst, Stadholder van Vrieslandt, adviseert de compaignie van Aysma binnen Embden gezonden te hebben, ende Capiteyn Potter compaignie binnen Dellif te syn, om in drie uhren, als de noodt vereyscht, binnen Embden te cunnen syn. Men sal Aisma scriven ende toezenden een credentie, om hem te vervoegen op den lantdach van de Hanzesteden, ende haer te vermaenen niet voor te nemen, tot nadeel van onzen staet, 't welck oock op morgen naerder mit zyn Excell. ende den Raedt gedelibereert sal worden. Den heere van Langerack scryft, dat den Coninck van Vranckryck deze navolgende woorden voor Rochelle gesproecken soude hebben: » *O Godt, ick en begeer niet, dat gy my myne sonden vergeeft, indien ick ummermeer de belegeringe van dese stadt coeme te verlaten* », tot de vordere inhouden van denselven brief, sullen wy ons refereren tot het rapport van den heere Hartevelt, alsmede wat deze voorleeden weecke is gepasseert. Het Hof van Gelderlandt slaet voor, dat men Deuticum ende Lochum behoort te demanteleren op de maniere van 's Heerenberch. De heer President Walta heeft van daeghe verclaert, de consenten van Vrieslandt gecregen te hebben, die men met den eersten sal lesen ende examineeren. De heeren Essen ende van Weminom maecken staet tegens een

toecomende Sonnendach, den eenen in't Poortus ende d'anderen t'Outwyck by syn Ed. moeye tot Utrecht te zyn, om hare bevelen ende opgeleyde commissie te voltrecken aen U E. Mog. Daer is by haere Ho. Mo. ordre gegeven, dat op de hoochte van Schevelingen, eenige schepen voor de gedestineerde heeren Ambassadeurs naer Vranckryck ende Engelandt op ancker sullen comen, om de reyse te spoedigen, welke heeren alle, geen uytgesondert, sich tot het voltrecken van dien gereet houden, te meer men verstaet, dat voer Schevelingen van dage eenige schepen gecomen zyn. Waer mede, neffens onse seer dienstelycke gebiednisse, sullen wy

Edele Mogende Heeren, Godt Almachtich bidden, U E. Mog. in gezondtheyt, voerspoot ende geluckzalige regeringe te willen erholden ende zegenen, blyvende

Uwe Ed. Mog. dienstbereyde medebroeder,

A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT.

Post datum.

De heeren Gecommitteerden Raeden van Hollandt ende Westvrieslandt, hebben tegens den 15. ofte 16. February toecomende, *stilo novo*, doen uytscryven haren lantdach ofte bescrivinge, soo ons een van de Edelen van daeghe geseyt heeft. Datum den Hage, desen 21. January, olde styl, 1628.

VII.

Edele Mogende Heeren.

Van daeghe is by haere Ho. Mo. goetgevonden, bringer dezese aftezenden naer Arnhem, aen den heere Essen, ten eynde syn Ed., als hebbende kennisse van zaecten, van weeghen haer Ho. Mo. sich wil begeven naer Emmerich, by de Cleefsche Raeden aldaer, ende te insisteeren, dat de voorgenomene reductie des heeren Overstein Genten volck ende de cassatie van de compaignie ruyterie des heeren van Soppenbrouck, buyten voorweten ende kennisse van hare Ho. Mo. gedaen, geretractert ende in zyn geheel herstelt mach worden, aenwyzende volgens het tractaet middelen, waer uyt men deselvige betaelen can, ende is den heere Essen mede aengescreven, dat zyn Ed. tegens een toecomende sonnendach over acht daeghen wil maecken van daer te zyn tot Utrecht, alwaer den heere van Weminom mede maecken sal tegens deselvige tyt te zyn, op de bescrivinge van Utrecht, omme haer Ed. last ende commissie te voltrecken. Haer Ed. instructie is geamplieert mit het afterwesen vande fortificatiewercken ende aennemers van dien onbetaelt, neffens de verantwoordinge vande vyf specien, als wyn, bier, sout, seep ende wolle laeckenen.

Van daeghe, tegens den avondt, sal Casparus Simonius Ritz mit Leeck gebracht worden uyt de castelleneye op de voorpoorte in de ridderscamer alhier, ter tyt ende wylen hy, Ritz, voor den Gulichschen afterstal, voor hondert duyzent guldens borghe heeft gestelt, ende is hem van daeghe afgeslaegen de versochte 14 dagen ofte drie weecken tyts te blyven in de voorseyde castelleneye. Het versoeck van Deuticum ende Lochum te demanteleren, sal naerder daer van mit zyn Princel. Excell. ende heeren Raden van State gedelibereert worden. De scepren, gedestineert voor de heeren Ambassadeurs naer Vranckryck ende Engelandt, syn gelast te loopen in't Goeresche gat, alwaer men best can uytloopen over den dorpell, als aldaer hebbende achttien voet water. Die andere scepren, mit den Admirael Dorp voor Schevelingen gecomen, syn gisteren weder van daer t'zeill gegaen nae de wachten. Het pinckjen by den heer Ambassadeur Carleton, van Schevelingen naer Engelandt gesonden, is van daer weder gecomen, geladen mit oesters. Die van Coevorden hebben een convooy van tachtentich soldaten ende darthien ruyters, comende van Gilhuys, gelegen in't graefschap van Benthem,

ende willende mit eenige vivres, wynen ende brandewyn naer Lingen, t'saemen gevangen gecregen. Men heeft hier advys, dat seker scip, *Fredrick Hendrick* genaempt, in vyff maenden ende weynich daegen, uyt Batavia is gecomen. Brieven uyt Venetien, vanden 30. Decembris, by Sonneveldt gescreven, vermelden de continuatie vande siekte des heeren ende vrouwe van Oosterwyck, distant zynde van Zurich anderhalf dach reysens in een vleck onder 't gebiet vande cantons van Soledorn, in een slecht gehucht, papist zynde, beyde zeer sieck leggende. Dewyle onze gemeene vyanden de geunieerde Nederlanden soo nae naeckende zyn, sal U E. Mog. verdacht gelieft te zyn op voorraet van polver ende ammonitie van oorloghe. Waermede deze besluytende, sullen wy nae onze dienstelycke gebiedenisse

Edele Mogende Heeren, Godt Almachtich bidden, U E. Mog. regeringe voorspoedelick ende geluckelick te willen zegenen. Geschreven in den Haghe, den 23. January, olde styl, 1628, op woensdach avont, blyvende.

Uwer E. Mog. dienstbereyde medebroeders,

A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTHONIS DE RODE.

VIII.

Edele Mogende Heeren.

Dezen morgen heeft zyn Excell. den heere Prince van Orangien etc., der generaele vergaderinge doen aendienien, dat syne F. D. in menonge was, op overmorgen, maendach, naer Amsterdam te vertrecken voor twee ofte drye daegen, op't versocck vande Magistraet derselve stede, nevens twee wt de Gecommitteerden Raeden van Hollant, namentlyck de heeren Brouckhoven ende Bleyswyck. De oorsaecke heeft Hoochstgemelte syne Excell. niet genotificiert. Men meynt tot wechneminge van onlusten over de licencieuse vergaderingen der Arminiaensche factionisten, by eenige onder der gemeente ontstaen. Voor dezen is ter vergaderinge van haere Ho. Mo. gepresenteert een missive vande heeren Staten van Vrieslandt, houdende, dat de gemelte heeren Staten van Vrieslandt, vernomen hebbende, dat eenige factieuse menschen haer E. M. sochten verdacht te maecken by haer Ho. Mog., als oft zy't gearresteerde in't nationael synode tot Dordrecht niet en hadden geaggreert, goetgevonden hadden aen haer Ho. Mo. over te senden, extract vande resolutie, by haer den iii. July 1619 daerop genomen, by d'welcke geaprobeert is alle 't gene by 't voorsz. synode nopende de leere is besloten (synde de kerkel. ordre voor die tyt niet practicabel bevonden), verclaerende voorts tot ontlastinge vande voorsz. calumnien, dat zy ingevolge van dezelve resolutie, hare gedeputeerden ter generaele vergaderinge, ende in 't collegie vande Raet van State gelast hadden, by alle occasien daer aen de goede handt te houden, ende daer toe te helpen arbeiden, dat de gereformeerde leere, soo die in't voorsz. synode is verclaert, onverandert worde gemaintineert, de kercken daer by in goede ruste gehouden, ende wat daer tegens voorgenomen, geweerdt mochte worden. Ende zyn de heeren Staten van Vrieslandt bedanckt voor de continuatie van haere E. Mog. goeden yver ende resolutie tot maintenement vande waere leere ende ruste, soe vande kercke als van't gemeene vaderlant, versouckende daerby te willen blyven, synde goetgevonden, dat de voorsz. missive syn Excell. ende den Raedt van State sal werden gecommuniceert.

Hiermede, naer onze gans dienstige recommandatie in de goede gratie van U E. Mog. bidden den Almogenden, Edele Mogende Heeren, voor den welstandt van U E. Mog. regeringe. In den Hage, dezen 29. Marty 1628.

Uwer E. Mog. gans dienstwillige,

G. v. HERTEVELT, A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTHONIS DE RODE.

IX.

Edele Mogende Heeren.

Tsedert het vertreck van den heer Hartevelt is gisteren by den Raedt van State, aen haer Ho. Mo. verthoont U E. Mo. missive, ende verstaen geen servitien voor de nieuwe gelichte compaignien te laeten volgen, maer deselvige op te houden, tot dat myn heere den Prince van Oraengien van Amsterdam weder gecomen sal syn ende van de saeck gesproken sal syn. Edoch is alsdoen by provisie by haer Ho. Mo. te boeck gestelt, dit navolgende: gedelibereert synde op't logisgelt vande nieuwe lichtinge vande nieuwe compaignien van thien duyzent man, daer omme by eenige provincien aen den Raedt van State gescreven is, is goetgevonden, dat de compaignien, soe haest zy twee hondert man ofte daer omtrent sterck sullen wesen, sullen worden gemonstert ende gewapent, ende dat dan van die tyt af de logisgelden sullen ingaen, ende sullen daeromme de waepenen op't spoedichste door den Raedt van State aen de compaignien gesonden worden. Soo der eenige veranderinge in deze voorseyde resolutie compt, zullen wy U Ed. Mo. tydelick daervan advisceren. Middelretyt sal ieder provincie sich na deese voorseyde resolutie reguleeren, ende ons versocht U Ed. Mog. op't spoedelickste daervan notitie te willen geven, gelyck Overysseel, die, derthien nieuwe compaignien in huer provincie gelicht wordende, oock aengenomen hebben, gelyck wy, huer principalen daervan te verwittighen. Middelertyt sullen wy,

Edele Mogende Heeren, neffens onse dienstlicke gebiedenisse, Godt Almachtich in gesonde, voorspoedige ende geluckzalige regieringe bevelen, ende syn en blyven

Uwe Ed. Mog. dienstbereyde medebroeders,

A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTHONIS DE RODE.

Ilens, den Hage, desen eersten April, olde styl, 1628, op dinsdach des avonds.

Post datum.

Den heere tresorier du Bye is gisteren avondt nae neghen uhren in den Heere gerust. Men seyde, dat den heere Goch, commis Verhaer ende secretaris Volberghen, hun tot de voorseyde vacerende plaetze sullen openbaeren, 't welck by iedereen gelooflick wordt gehalten.

U E. Mog. sullen eerstdaechs door den commis Levis ofte Chate gesommeert worden tot de betaelinghe van de beloofde hondert duyzent guldens.

'T geene Haga van den 5. February ende den 22. January, alsmede van seker extract nyt Paris gescreven, hierby gaende, vanden 26. Maert, sal ick my tot den inhouden van dien refereeren. Waermede ick my seer gedienslich sal bevelen in U E. Mog. goede gracie, ende blyve,

U E. Mog. dienstwillige medebroeder,

A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT.

In 's Gravenhage, desen tweeden April, olde styl, 1628, op woensdach des naemiddaechs.

X.

Edele Mogende Heeren.

De tydinge van boven melden, dat de Keyzerschen eenige versamelinghe maecten omtrent Duren, ende gaet de roep, dat sy haer sullen begeven opte heyde te Ruermonde, ende vougen met eenige troupen van den vryndt. Haere Ho. Mo. hebben goetgevonden de scheepsbrugge naer boven te doen voeren.

Den heere tresorier du Bie is in den Heere gerust. Tot zyn successeur, wert hy meest alle de provincien, nae wy bemercken connen, gedestineert den heere greffier Goch.

Syne Furstel. D. den heere Prince van Oraison, is met de gecommiteerden van Hollandt op vrydach verleden van Amsterdam weder gekeert. 's Daechs daer aen is van't gepasseerde aldaer rapport gedaen, bestaende in 't navolgende: dat zyne Hooch. Excell. ontboden ende in presentie vande gemelte gecommiteerden, de heeren Burgermeesteren aengeseyt heeft, dat deselve goetvonden, dat de struyckelsteen vande apparente beroerte geheel ewechgenomen wierden, seggende die te wezen d'impressie vande gemeente, d'welcke suspiceerde, dat de Magistraet sochte te maecken eenige veranderinge in de gereformeerde religie, by 't nationael synode te Dordrecht geconfirmceert ende publicque autoriteyt van 't lant aengenomen, haer E. afvragende, of zy niet van meeninge en waeren die te maintenren, geen veranderinge daerinne te doen oft gedogen gedaen te werden, de placcaten van hare Ho. Mo. tegens de aparte vergaderinge der remonstrantsgesinde te observeeren ende executeeren, waer op geantwoort zynde affirmative, heeft zyne Princ. Excell. de scholtus insgelycx 't voorsz. voorgehouden ende becomen antwoordt als voren, met excuse, van dat hy door de presse van 't volck de verstoringe vande gehoudene vergaderinge nyet en hadde connen doen. Hyer naer de derthien schepenen gecompareert wesende, hebben gelycke verclaeringe gedaen, ende dat zy op de aanklachte vanden officier recht souden doen, tegens de contraventeurs vande voorsz. placcaten; daer nae de heeren vroetscappe in twee gedeelten, als oock nae 't scheyden van dezelve, de crychsraedt, bestaende in veertich persoonen, ten versoecke van zyne Excell. mede gecompareert wesende, hebben alle verclaert, gelyck by d'heeren Burgermeesteren was verclaert. T welck gepasseert zynde, is by zyne F. D. alle de predicanten, 't gene voorsz. is, voorgehouden, by dewelcke geantwoort is, dat zyl. ende de gemeente nyet anders en sochten dan maintenu vande gereformeerde ende by publicque autoriteyt aengenomene religie, ende dat de voorsz. beloften effect hebbende, de doleantie vande gemeente cesseerden, haar presenteerende voor zyne Hoochf. Princel. Excell. te purgeeren vande calumnien, die men haer nae gaf van in hare predicatien te exorbiteeren van haer debvoir. Hyer nae waeren een goet getal vande notabelste burgers by meergedachte zyne Excell. gecomen, verhaelende ende deduceerende de redenen van der gemeente doleantie, die 't gene voorsz. verstaende, naemen contentement. Ende ten laetsten hebben omtrent dertich well gequalificeerde Brabanders zyne Excell. mondeling geremonstreert, dat hare ouders ende eenige van hunl. om de gereformeerde religie genootdruckt waeren geweest te vluchten, doende daer by, soe syluyden by d'selve religie niet en costen werden gemainctineert, dat zy hare residentie elders souden gaen nemen, desen insgelycx het voorsz. verstaende, hebben haer gecontenteert. Als de predicanten de voorsz. burgers ende Brabanders eenich twyffel schenen te scheppen over 't voltrecken der voorn. beloften, by de heeren Burgermeesteren, Schoudt, Schepenen, Vroetschappen etc. gedaen, heeft zyne Excell. henl. mettet naevolgende antwoordt volcommen satisfactie ende contentement gegeven, van dat zyluyden by manquement van dien zyn persoon souden aenspreecken, hy zoude haer 't volbrengen vande gedane beloften presteeren ende doen hebben. Hyer nae werdt goetgevonden, de geteykende req^o inne te trecken ende te vernietigen, sonder dat zyne Excell. daer van lecture heeft begeeren te hebben, gelyck mede niet aengenomen heeft gehad, d'offre by de voorsz. burgers gedaen, van te willen ende connen sisteeren 't getal van sestich duyzent gequalificeerde persoonen, die by onderteykeninge souden gereet wesen te versoecken maintenu vande aengenomene leere ende religie. Dit is 't gene gerapporteert is, ende wy goetgevonden hebben voor de waerheyt dus particulierlicken over te schryven.

In Vranckryck presseert men de gesanten van dezen staet te willen ouverture doen van de

consideration, die men van deze syde is hebbende over het tractaat van alliantie, by den heer Ambassadeur Langerack op't behagen van hare Ho. Mo. geconcludeert, met verclaringe, dat den Coninck hare E. anders op egeene point eenich gehoor of audientie zal geven, waer op naerder last van alhyer versocht werdt. De seecken van Rochelle staen noch in vorige termen, zynde zyne Mat. geresolveert de stadt te lande *a force* aen te tasten. Hyer mede ons gebiedende, sullen den Almogenden bidden,

Edele Mogende Heeren, voor Uwe E. Mo. voorspoedige regeringe. In 's Gravenhage; den 8. Aprilis 1628.

U E. Mog. dienstwillichste dienaers en medebroeders,
A. PLOOS, A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTHONIS DE RODE.

XI.

Edele Mogende Heeren.

De laeste tydingen wt Elseneur, wt Constantinopolen, wt Calais ende seekere particuliere advertentie wt Zurich sullen U E. Mo. wt de bygevouchde stucken connen sien, waer toe wy ons gedragen. Van't voornemen van Engelandt ende van hare conduite en verneempt men nyet. Wt Vranckryck wordt geadverteert, dat vande twe barquen naer Rochelle lopende, eene soude by de Franchoisen becomen syn met de Engelsche brieven, die geseydt werden aen de Rochelloisen secours te verseeckeren in't begin van Mey. De gesanten in Vranckryck, willende syne Majest. haer in egene andere saken gehoor geven, zyn genootsaeckt geweest, het tractaet van alliantie by den heere van Langerack op't behagen van haer Ho. Mo. gesloten, inne te treden, sonder t'welcke de besoignes aldaer stonden op't point van rupture, d'welck all in deliberatie geleyt was, ende daerby van aen haer Ho. Mo. te notificeren, dat zyne Ma' de extraordinaris Ambassadeurs voor suspect hielde, als wesende tot Vranckryck qualick geintentioneert ende partisans van Engelandt, ende dat men andere personen niet suspect hadde behoren te senden. Desen dus verre geschreven hebbende, compareert de heer Colsteren, raet ter admiraliteyt tot Rotterdam, versoeckende geindemneert ende gedeschargeert te wesen vande borchtichte ende belofte, by hem voor de huyre van enighe schepen voor't landt gehuyrt, waer van de betalinghe all over anderhalf jaer hadde behoren te geschieden. By welcke occasie zyne E. verhaelden, tydinge gecomen te wesen, dat twe van 's lants oorlogschepen leggende ende wtgevaren tot defensie vande Hoekers of Cabeliauvaerders tegen 7 Duynerkers slachs geweest zynde, in de grondt souden wesen geschoten. De capiteyns zyn genaempt Pieter Cornelisz. ende Buckin vd. Briel. De visschers syn't ontvlucht ende velen ingecomen.

Alle handelinge tusschen Sweeden ende Polen is onverrichter saken gebroken. De gesandten van desen staet keeren terugge.

Die van Dithmarsen hebben 6 compagnien vande Keyzerschen, die niet verre vande Stoer haer geopposeert hadden, geslagen, over de hondert gevangens in de Geluckstadt ende Krempen gesonden. De Keyzersche hebben de rivier vande Stoer gequitteert, houden noch Brunsbittel, hetwelk men meent, dat haest gedwongen sullen worden te verlaten.

In de quartieren van Venlo versamelen, behalven 't voetvolck, vele compagnien cavallerie, by haer hebbende vele wagens ende kerren met ammunitie ende vivres, oock geschut. In't landt van Gulick syn aengecomen omtrent 34 cornetten vande Keyzersche. Oft sy haer met het Spaensch volck sullen conjungeren, leert den tyt. Tot reinforcement van't garnisoen syn binnen Gennep eenige compagnien gesonden.

Hetgene den Raedt van State gelieft heeft te schryven aen de respective provincien, sul-

len U E. Mo. vernomen hebben. 'T selvige heeft ten aensien vande apparente ondienstige operatie een alarm alhier gemaect, ende sal daerop nader schryvens volgen. Middeler tyt dient 't vorige schryvens gemenageert ende in geenre hande manieren ruchtbaer gemaect.

Den Domheer Renesse hadde versocht sauegarde ten platten lande. Haere Ho. Mo. en maecken geen difficulteyt daerinne, dan syn gewoon daerop alvorens te verstaen, of de Staten vande provincie, waerinne de persone dusdanige versoecken doende, woonachtich syn, daer iets tegens hebben, opdat d'selve provincien, vermits het vertreck van geheele familien, vande contributie niet en souden worden vermindert, welcke consideratie in desen cesseert. Hierop sullen wy U E. Mo. intentie verwachten. Hyer mede, bidden wy den Almogenden God, U E. Mo. etc.

In 's G. Hage, den 10. Apr. 1628.

U E. Mog. dienstwillichste ende getronste dienaers,

A. PLOOS, G. v. HERTEVELT, A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTHONIS DE RODE.

XII.

Edele Mogende Heeren.

By onse voorgaende brieven hebben wy U E. Mo. geadverteert, dat mits de verzameling vanden vyant goetgevonden was, de scheepsbrugge naer boven te laeten gaen. Zedert heeft zyne F. D. noch dienstich geacht derwaerts mede te doen voeren het geschuth ende munitie van oorloge, soo haest de nieuwe *Levees* twee hondert man ende daer omtrent sterck zullen wezen, ofte dat zy sullen syn gewapent ende dienst doen, van dien tyt af sullen haere logisgelden innegaen. Den vyant is den 28^{en} Marty omtrent Berck den Rhyu gepasseert, sterck 35 vanen peerden, ende vier duyzent te voet, gecommandeert volck, by haer hebbende twee halve cortouwen, vier veltstucxkens ende 400 wagens, geladen met vivres ende ammunitie van oorloge. Twee en twyntich compagnien te peerde, ende drie regimenten te voet van 's Keyzers volck, houden haer in't landt van Gulich, verwachten noch eenige meerdere troupen, hebben last hun op de frontieren van deselvige landen te houden. Den heere Stakenbroeck is met eenige troupen wtgeweest, heeft op de nieuwe Vaert eenige schanskens geraseert, eenich volck dootgeslagen, eenige gevangen genomen, ende eenige karren cordewagens ende andere instrumenten genomen.

Het wtlopen vande 7 Duynkerckers, in onsen laetsten geroert, gaet seker, ende dat d'selve onder de Hoekers ende Cabelliauvangers haer begeven ende geattaqueert hebben de twee convoyers, waer van den eenen genaempt Capt. Pieter Cornelisz. nae eenich gevecht in de gront geschoten ende mit matroos, geschuth ende alles gesoncken is, den anderen genaempt capt. Buckin, heeft met hunlyden slaechs geweest van smorgens ten negen uren tot der sonnen onderganck toe, met weynich apparentie van te connen ontcomen, sonder dat men noch seeckerlyck weet, hoe het afgelopen is. De visschers hebben haer nae't landt begeven, ende zyn in groten getale innegecomen. Die van Maeslandtsluis voor ende de Gecommitteerden vanden Briel naer, hebben audientie gehad, de sobere ende lamentabile gelegentheyte vande visscherye voorgedragen ende versocht, dat die met behoorlycke convoy mochte werden versien, met verclaringe, dat vele vande visschers laten verluiden ende apparent is te sullen geschieden, soo sy naer behooren nyet en worden geprotegeert, haer te willen begeven aen 's vyandts syde, omme onder de defensie vande Duynkerckers haere neeringe in seurt te doen. De aanwezende Gecommitteerden ter admiraliteyt hyer op gehoort, hebben voor advys verclaert de voorsz. visscherye met geen drie schepen te connen assisteeren. Haer Ho. Mo. hebben by advis van zyne Princel. Excell. geresolveert, dat vande xxxiv schepen, gedestineert totte be-

waringe vande zee, negenthien sullen gaen naer de custe van Vlaenderen, met drie jachten ende vyff fregatten, omme aldaer onder de vlagge te zyn vanden Lieut. Admiraal Dorp, ten langsten tegens den x. des toecomende maents Mey, sonder van daer te gaen anders als mit deszelfs acte ende ordre, ten waere haer Ho. Mo. ofte zyne Excell., eenige andere ordre mochten geven, sullende syl. absolutelyck staen onder desselfs Lieut. Admiraels commandement, ende heeft zyne hoochf. Excell. aengenomen de musquettiers daer op te senden, soo haest de schepen daer sullen syn. Ende aengaende de resteerende xvi schepen ende daer toe behorende jachten, is verstaen, dat d'selve recht toe recht aen gesonden sullen werden, op haere gedestineerde plaetsen, om by esquadres te cruissen, blyvende nochtans mede onder het gesach vanden Lieut. Admiraal, soo ende sulcx het by ordre op't cruissen gestelt, goetgevonden ende gearresteert is.

Aen de respective cameran vande Westindische Compagnie wert geschreven, dewyle de Duynkerckers tegens het recht van voetspoelinghe, by retorsie gaen over de arme visschers ende coopvaerders, ende deselve over boord werpen, dat zy de Spaegnaerts oft andere dezer landen vyanden, die zy zullen mogen becomen, willen herwaerts senden, om tegens dezer landen visschers ofte andere mede over boord geworpen of geransonneert te worden.

De heeren Raden van State hebben ter vergaderinge van haere Ho. Mo. overgelevert gehadt secker concept van missive, die haere EE. van meeninge waeren tot elucidatie van haer voorgaende vanden 18. Marty lestleden, aen de provincien te zenden, ende naer genomene rype deliberatie is wel goetgevonden, dat die by haere EE. ande provincien mochte gesonden werden, doch eenpaerlick verstaen, dat daermede de lesie ende offensie door de voorgaende gegeven, niet gerepareert off den ondienst van't landt nyet ewech genomen is, ende dat daeromme opte saecke noch naerder sal worden gedelibereert.

Saterdag verleden nam den heere Baron Carleton (van zynen Coninck gerappelleert wesende) afgescheydt, met meninge, omme van deze weke te vertrecken, ende is in zyne plaetse, omme alhier in *qualité* van Agent te resideeren, by zyne Mat. gecommiteert hr. Dudley Carleton, des voorsz. barons neve, waer op aen zyne Excell. verclaert is, denzelven Agent haere Ho. Mo. aengenaem te wezen, ende voorts op deszelfs versoek geaccordeert eenige schepen van oorloge, tot transport van zyn persoon ende *suite*, ende sal op huiden ofte morgen, vermits zyn haestich vertreck, op zyn afgescheydt, soo aengaende de gewoonlicke vereeringe voor extraordinaris Ambassadeurs als eenige zyne propositien, werden geresolveert.

In der saecke van't vacante thesorierschap en is noch niet gedaen, diensaengaende mochte deze weke yets by der handt genomen werden. De heeren van Hollant sullen (nae men onder de handt verneempt) insisteren, dat die van haere provincie voor anderen mochte werden geprefereert, sonder daer inne toe te geven, ende in allen gevallen te dilayeeren.

Den Coninck van Vranckryck is voor eenige dagen van Paris naer't leger voor Rochelle vertrocken, daertoe door verscheyden brieven vanden Cardinael instantelyk versocht wesende, mit verseckeringe, dat zyne Mat., so haest d'selve in't leger soude wezen gecomen, by die van Rochelle soude binnen gelaten werden, waer over den Coninck soo grote blyschap geschept heeft, dat die aen de wthcemsche Ambassadeurs afgescheyt nemende, niet en heeft gedissimuleert, ende evenwel oordeelen de verre siense aldaer, dat den Cardinael op de compste vanden Coninck so seer geinsisteert heeft, opdat zyne Mat. presentie ordre mochte geven onder de officieren van't leger, die den andere niet al te wel en verstaen, ende veeltyts nalatich zyn, de commandements te executeren, ofte oock, dat deselvige Cardinael het secours van Engellant vresende, ende genootsaecht wesende op te breecken, d'affronteert nyet alleen en soude ontfangen. Naer het innecomen van d'eene barque, die geweest is van

ses lasten, ende waervan wy voor desen geschreven hebben, is vermits de vercoopinge ende distributie vande vivres, een tumulte onder het populace geweest, doch datelyck door den maire nedergelecht, hebbende doen openen alle de magazynen vande stadt, ende aen't peupel verthoont ende verseeckert, datter noch wel voor ses maenden vivres waeren, ende by goede mesnage voor twaelf, tot groot contentement vande gemeente. Op de voorzeyde tumulte hadde de Cardinael groote staet ende fundament gemaect, ende meent men mede die oirsacke te wezen, vande groote assurance aen zyne Mat. gegeven. De laetste tempeesten hebben alleenlyck twee ofte drie vande gesonkene schepen ewech genomen, ende van eenige het bovenste, tot de ballast toe. In aller diligentie doet men andere in de plaetze van dien sincken. Desen allen niet tegenstaende, soo eenich secours voor haer wt Engelandt compt, schryft men dat niet connen werden belet. De schippers dezer landen, wiens schepen onder een papier van een naecte belofte afgenomen zyn, ende om betalinge nae lopen, en crygen geen satisfactie, ende de belegeringe consumeert alle de middelen van't ryck. Den Hertoge van Guise heeft mit groote difficulteyt ontfangen, tot armeringe vande vlote tot Marseille, vyftich duzent cronen. Syne Mat. heeft de commissie vande Coninginne moeder geamplieert, ende haer tot Raden bygelaeten mess^{rs} de Bullion, Lomenie, Villauclair, Champigny, Chebry, Cardinael Beuile (!) ende Bouthelleir, d'welcke last hebben, omme met de Ambassadeurs van Denemarken ende van deze republicque te negotieeren, dan is weynich apparenatie, dat in desen yets sal werden verricht, soo lange de fortune van Rochelle onseker is. De Gedeputeerden generael vande gereformeerde kercken zyn gelast zyne Mat. te volgen.

In plaetze vanden Ridder de Montaigu te relaxeren, volgende de capitulation mit den Prince van Phalsbourg gemaect, werde deselve nauwer bewaert, wt oorsaecke dat hy weygerich is te doen den eedt van te verblyven drie maenden in Lorraine, seggende aen de Commissarissen, tot dien eynde by hem gesonden, dat hy liever in de Bastille wilde sterven, dan hem te bynden aen een eedt, soo onredelyck ende voor syn meester prejudiciabel. Men vreesst aldaer, dat denselven Montaigu, in Engelandt comende, het affront hem aengedaen, soude soecken te repareren ende den Hertoge van Buckingham, by denwelcken d'selve veel vermach, tot meerder vigueur disponeeren ende 't voernemen van Engelandt doen vrylen. Beaufort, gewesene Gouverneur van Pamiers ende vyf ofte zes andere Edellieden vande religie, zyn tot Tholouse gedecapiteert.

Men wil seggen, dat wt Engelandt een gedeelte vande vlote wtgelopen zyn. Het parlement aldaer is aengevangen den ²⁷/₇ Marty, als wanneer de Coninck derwaerts gedaen heeft zyne solemneele *entree*, geaccompaigneert met de Groten ende Officiers vande crone, alle welcke nae haere qualiteyten ende rang ende in gewoonlycke rootscharlaken habytten, ende de Bischoppen in swarte, alle mit bont gevoeyert ende nae yeders digniteyt gedistingueert, in goede ordre voor zyne Mat. zyn gemarcheert, ende is dezelve gevolcht vanden Hartoge van Buckingham, ende van den Grave van Hollandt, nae welcke des Coninx garde is gecomen. Syne Mat. heeft gedaen de propositie, bestaende in *generalibus*, ende hem gereferereert nopende de *particularia* tot 't gene de bewaerder van 't groote zegel soude proponeeren. Het parlement heeft vyff subsidien geaccordeert. Hyer mede bidden wy den Almogenden,

Edele Mogende Heeren, voor Uwe E. Mog. voorspoet ende gelucksalige regeringe.

Hagen, den 15. Aprilis 1628.

U E. Mog. dienstwillige dienaers,

A. PLOOS, G. v. HARTEVELT, A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTH. DE RODE.

Post datum.

Doordien den schipper, die wy meenden, eerst op dyncxdach, vermits het hoochgety,
III.

soude vertrecken, vertogen was, en is deze niet gesonden. Zedert verstaet men, dat een gedeelte vande vloot van Engelant, sondach verleden acht dagen te seyll is gegaen. Jo^r. Lodewyck van Renesse is zyn versoek geaccordeert, gelyck mede op eene tyt, Jo^r. David Goddyn, 't selfde mede versocht hebbende. Haere Ho. Mo. noch zyne Excell. hebben egene advisen, waer henen de vyant by Rynberck de rivier gepasseert zynde, haer oge geworpen ende gemarcheert zyn. De Hartoge van Mantua off Nevers, doet instantelyck by den Coninck van Vranckryck aenhouden om secours, sonder d'welcke hy niet bestant zal wesen, de *forces* van Spaengien ende Savoyen te resisteren. De constitutie ende schaersheyt vande comptoiren van zyne Mat., die vermits de belegeringe van Rochelles wtgeput werden, doen 't selfde difficulteren. Hoochstedachte zyne Mat. heeft door zynen Ambassadeur aen den Senaet van Venetien doen aenhouden, ten eynde d'selve d'voorsz. Hartoge geliefden te assisteeren, ter tyt en wylen toe, deselve syne Mat. zyne rebellen soude hebben gestraft, ende d'Engelsche getoont de *folie* van een onnodich by haer aengenomene oorloge. De Ambassadeurs extraordinaris vande gemelde Hartoge hebben, tot den voorn. eynde, by den Senaet verscheyden audientien gehadt, ende zyn hierinne by den Noncius vanden Paus ernstelick gesecondeert. Hyer op is geantwoort, dewyle zyne Mat. mit de Engelschen ende die vande religie voerden een oorloge *d'election*, ende dat den oorloge vande Coninck van Spaengien ende Savoyen, den Hartoge van Mantua constringerden tot een oorloge *de necessité*, dat zyne Mat. loffelicker soude doen, de voorsz. oorloge ('t welck zy zeyden in syn vermogen te wesen), te accomodeeren, ende zyn macht emploieerden tegens deze sieckte, die welcke so niet en wierden geprevenicert, lethael soude werden, doende den Senaet daer by, dat zy in desen niet en souden doen, voor ende aleer zyne Mat. hem hyer inne verclaerde niet met woorden, maer met een royale *armée*, in welcken gevalle zyl. niet en souden manqueeren in 't gene men van vrienden ende geintresseerde nabueren, tot conservatie van publike ende gemeene liberteyt soude mogen vereyssen.

Hyer by gaen brieven vande Gesanten in Polen, vande Agenten Aerssens ende Cracou, waertoe wy ons refereren.

XIII.

Edele Mogende Heeren.

Den Vice-admiraal Dorp, heeft ter vergaderinge van haere Ho. Mo. zynen naderen last becomen ende affghesheydt genomen, omme zich op de custe van Vlaenderen te begeven. De Agent Mibaise adviseert by den zynen vanden xxi. dezer, nieuwen styls, dat den Gouverneur tot Duynkercken niet en wil toestaen, dat dezer landen gevangens aldaer werden geransonneert, wt dien d'infante was bericht, dat men aen deze zyde last gegeven hadde, (so hy seyde), dat men tegens de Duynkerckers, die men soude becomen, het recht van voetspoelinge soude gebruycken. Adviseert mede, dat men tot Ostende in aller diligentie thien ofte twaelf schepen, ende veele te Duynkercken, die genouchsaem gereet zyn, equipeert. De gecommiteerde van Zeelandt, heeft de sobere gesteltenisse vande admiraliteit aldaer voorgedragen, waerop goetgevonden is, dat zy haer contingent tot de c^m guldens die Uwe E. Mo. hadden beloofd te furneeren, sullen ontfangen, waervan wel te pas een goet gedeelte is aengecomen. De defectueuse provincien sullen besonden werden, in vougen U Ed. Mo. besonden zyn geweest. Den Coninck van Spaengien heeft van Genua op Antwerpen over doen maken eenige wissels, ter somme van vier millioenen ducaten, sulcx syne Princel. Excell. ter vergaderinge heeft gerelateert, ende zyn al eenige te Antwerpen geaccepteert.

Tot het vacante tresorierschap is gecommiteert den heere greffier Goch, ende in zyne plaetse tot greffier N. Mus, secretaris tot Rotterdam.

De gecommiteerden totte visitatie vanden Iselstroom hebben ter presentie van zyne Excell. ende Raedt van State rapport gedaen, ende is 't concept van fortificatie van d'selve stroom by Hoochf. zyne Excell. ende heeren voorsz. geprojecteert, geamplecteert ende goet gevonden datel. te doen effectueeren. De kosten werden begroot op een hondert ende vyftich duzent gulden, ende voorgeslagen, dat die by de provincie van Gelderlandt, Hollandt, Utrecht ende Overyssel souden werden gefurneert, ende op haer credit genegotieert, tot laste van de Generaliteyt. Wy zullen U E. Mog. goetvynden mitten aldereersten hyer op verwachten, ende zoo de sake gepresseert wordt, (sulcx de noot wel vereyscht) daer inne op't behagen van Uwe Ho. Mo. consenteeren, te meer om dat wy weten eenige andere provincien in dusdanige fortificatien omtrent haere quartieren, met 't verstrecken van't credit ende lichteinge voor de generaliteyt gechargeert zyn,

In Vrankryck staen de zaken in vorige termen ende is weinich te wachten, soo lange de wtcompste der belegeringe van Rochelle onzeker is. In allen gevalle zullen de besoignes traech voortgaen, omdat de Coninginne moeder ende den Raedt haer by gevoecht, op geen saecken sonder voorgaende kennisse ende communicatie metten heere Cardinael van Richelieu definitive en disponeeren. De geestelycheyt heeft genouchsaem d'absolute directie van't ryck, die meest Spaensgezint, ende de religie, mitsgaders de vrede met Engelandt, geheel tegen zyn, hebbende oock den Coninck geworpen in een vaste alliantie metten Coninck van Spaignen tot een gemeene defensie, ende wert geadviseert, datter redenen zyn te geloven, dat die gefundeert zy meest, om te vorderen de Catholicque religie, sulcx datter in de vredehandelinghe mit Engelandt nyet en zal zyn te doen, voor dat Rochelle sal syn verover oft gesecoureert, 't welck hangt aen 't succes van 't gene d'Engelsche vlote voor heeft. Daer zyn noch thien duzent man tot *renfort* ende *recreute* van zyne Ma^{te} leger gelicht, ende de Hartoghe van Guise is naer Marseille verreyt, om zyn equipage te haesten, ende dan in de riviere van Lisbone de Spaensche schepen mit te nemen, maer segt voor St. Jan niet te cunnen gereet wesen, en sal dan oock eerst syne ordre ende instructie ontfangen. In Spaignen werdt sterck ter zee toegerust. Eenige meenen datter een dessein op Ierlandt is, maer andere sprecken, dat Spinola in Spaignen de saecke tegens Engelandt beleyt, op den voorslach, die hy aen den Coninck voor Rochelle dede.

Montaign heeft alle zyne brieven, papieren ende handelingen, buyten ende binnen 't ryck bekent, ende onderteekent mit expressie vande personen, aen d'welcke hy syns Coninx credentien heeft geleverd.

De heeren Ambassadeurs van Denemarcken in 't hof van Vrankryck, hebben door 't faeur vande Coninginne moeder assignatie becomen, waer mede sy meenen twee hondert duzent gl. te ontfangen. Nieuwe instantien en zullen zy niet derven doen, doordien de zaecken vande finantie door 't beleg van Rochelle te seer verlopen. De Coninginne heeft se gelicentieert, ende haer present gesonden, elck een diamant van vyff dusent fl., sonder dat zy dimissie versocht hebben. Nochtans en sullen se nyet vertrecken, voor dat ze haer gelt zullen hebben ontfangen. De gelegentheit van haeren Coninck en werdt aldaer sulcx niet geapprehendeert als de noot ende importantie wel meriteert, ende alle sinnen ende middelen zyn alle gespannen om Rochelle te vermeesteren. Onse gesanten hadden vryheyt vercregen voor een jongman van Vriesl., die voor slaef op de galeyen tot Marseille was gestelt, maer op conditie, gelyck des Coninx brief mede brengt, dat hy de ketterye moet afsweren, 't welck is te seggen, gelyck men aldaer explicceert, dat hy catholyck moet worden, ende worden alle andere acten van gratien op gelycken voet geëxtendeert. Hyer mede bidden wy,

Edele Mogende Heeren, voor Uwe Edele Mogende voorspoedige regeringe. Hage, den 18. Aprilis, 1628.

U E. Mog. dienstwillige dienaers ende medebroeders,
A. PLOOS, G. v. HERTEVELT, A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTHONIS DE RODE.

XIV.

Myn Edele Mogende Heeren.

Wt Engelant verstaet men, dat de Coninck aldaer nyet vreemt en is vanden vrede, als die gevonden conde worden, sonder quetsinge van zyn eere ende de zeeckerheyt van zyne geallieerden, namentlyck daer inne beprypende Rochelle mette gereformeerde kercken van Vrancryck, oock mits dat den Coninck van Vrancryck verlate zyn alliantie met Spaignen, ende zyn machtich toerusten ter zee, ende daer by, dat de deputatie mochte vallen, om op neutrale plaetzen vande reconciliatie te tracteeren, welke beginselen voor den Staet van Vrancryck hart wesende, de hoope van goet succes sullen om stoten, ende en zal het Chappellet, 't welck alles gouverneert, een eenich point van dien niet toestaen. In Languedock wackert den oorloge van d'een ende d'andere zyde, beginnende die van de religie vreehteyt met vreehteyt en *cruaute* te compenseren, hebbende 't guarnisoen van Revel geatrapeert de Grave van Clermont ende de Marquis van Ambres mit vyff Edelluyden ende met coelen moede ende *de sang froid* gemassacreert tot revange vande barbarische vreehteyt by de Prince van Conde, tegens die van Pamiers gepleecht, d'welcke by alle de werelt selfs by des Princen Collonels selfs gedetesteert wordt, waer doer oock eenige van hen gescheyden zyn. Deselve Prince heeft belegert Realmont en Foix, alwaer hy meerder resistentie zal vynnen als tot Pamiens. Den Hertoghe van Rohan heeft twee plaetzen op de Rhosne innegenomen, die hy fortificeert om de passage van Dauphine open te houden. De heere van Montaignu is ten laetsten ontslagen, onder deselve conditien, die hy voor weynich dagen gerefuseert hadde, 't welck is van hem te verbynden, drie maenden in Lottringen te verblyven. De Hertoghinne van Chevreuse heeft zyne Mat. weder toegelaten in Vrancryck te mogen keeren, onder conditien van haer voor eenige tyt ten platten lande te houden.

Daer schynt geen hope overich te wesen totte accommodatie tusschen den Hartoghe van Savoyen ende Mantua. Gonzale de Cordua is voor Casal met veertich stucken geschut gecampeert, ende de Hertoghe van Savoyen met de Prince van Piemont is wt Thurin mit hun leger gemarcheert naer Alba, soo dat nae alle apparentie de Hertoghe van Mantua eerst het Montferrat sal quyt gaen, ende daer nae ten regard van Mantua nyet versekert syn, om dat hy zonder assistentie blyft. Den xviii. April arriveerden te Paris een Ambassadeur van deselve Hartoghe, op wiens naem aldaer thien duyzent man te voet, ende dusent peerden met 's Coninck consent gelicht worden, willende den Hertoch van Longueville zich oock personeel daer onder laten employeeren, ... syne Mat. in deze zyne gelegenheyt voor Rochelle yet anders doen, als omme de accommodatie van 't different by den Pairs ende den Keyzer te doen recommandeeren, ende daer en tusschen alle zyne ondersaten wt den dienst van den Hertoch van Savoyen te rappelleeren, 't welck alreets geschiet is. Daer wordt geseydt, dat Graef Johan van Nassau met noch twee anderen gecommitteert is vanden Keyser, om als sequester de veroverde plaetsen in 't Montferrat te occupeeren, tot dat den Keyzer door sententie daer van sal hebben gedisponeert ende gedeceideert.

De gesoncken schepen in 't canael van Rochelle en connen het innecomen vande schepen niet beletten, als wezende meestal door den hoogen vloet ontstucken geslagen, waeromme den Cardinael doet maecken een estercade van flotterende schepen aen den anderen met grote

ketens gehecht ende vast gemaect, soo dat geoordeelt wert het Engelsch secours comende, hoe cleyn oock 't selfde soude mogen wezen, de stadt te zullen werden ontsiet. Hyer mede, vermits de poste op zyn vertreck staet, 't welck mede oorzaeck is, dat dese beyde anderen heeren niet en is geteyckent, bidde ick den almogenden,

Edele Mogende Heeren. de regieringe van Uwe E. Mog. meer ende meer te seegenen.
In 's Gravenhage, den 18. April 1628.

Uwe Ed. Mog. dienstwillige dienaer,
A. PLOOS.

XV.

Edele Mogende Heeren.

De heere Baron Carleton es vereert met een goude ketingh, bedraghende in alles ter weerde van drie hondert dubbelde ryders, waer over by syn Ex. weynich contentement is, ende zynen Secretaris met een medaille van hondert gulden, die deselve weder terugge gesonden heeft. Tot transport ende convoy van syn persoon ende *suite* zyn enighe oorlochschepen geaccordeert.

Men is hier genouch continuelyck doende, omme in train te brengen ende doen effectueren de gearresterde ordre tot defensie vande zee, ende afbreuk vande Duynkerckers, waervan haer twe op eergisteren voor Schevelingen verthoonden, by haer hebbende drie visschers scheepkens, onder Catwyk genomen, ende die van Schevelingen naejagende. Die vanden haringvang, mitsgaders vande groote ende cleyne visscherye versoecken behoorlyk te worden geconvoyeert, waerop die vande Admiraliteyt tot Rotterdam zyn beschreven tegen desen morgen. Ende omme de voorsz. generale ordre te beter in train te brengen, ende 't gene vande saecken ter admiraliteyt dependeert te beter te besorgen ende doen effectueren es aen alle Collegien ter Admiraliteyt geschreven, ten eynde zyl. elx twee vande ervarentste wt haer respectieve Collegien willen herwaerts committeren, omme hier twee ofte drie maenden ten fine voorsz. te resideren,

Hoe den Grave van Oost-Vrieslandt ommegebracht es, hoe den heere Ambassadeur Joachimi van zynen dienst sueckt ontslagen te wesen, ende wat de Residenten Brederode ende Aitsma adviseren, diensaengaende sullen wy ons refereren totte bygevoechde copyen, als oock tottet extract wt haer Ho. Mo. resolutie, wat goet gevonden is aengaende de fortificatie werken by zyne Excell. ende Raedt van State, naer gedane rapport vande gecommitteerden locael inspectie genomen hebbende, geprojecteert, tottet voltrecken van alsulcke werken, ende omme die op't spoedichste te doen aenbesteden ende effectueren nevens den Raet voorsz. gecommitteert zyn by hare Ho. Mo. de heeren Overlander ende Hartevelt, voormaels tot dese saecke gecommitteert. Hyermede bidden God den Heere Almachtich,

Edele Mogende etc. Hage den 24. April 1628.

U E. Mog. dienstwillige dienaers,

A. PLOOS, G. v. HERTEVELT, A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTHONIS DE RODE.

XVI.

Edele Mogende Heeren.

Belangende 't gene alhyer zedert onsen laetsten es voorgevallen, sullen wy ons gedragen tottet gene den heere Hertevelt sall hebben gerapporteert.

Vande xl^m gulden, by Uwe E. Mo. betzelt, op afkortinge vande beloefde c^m guld., es

de Admiraliteyt in Zelandt gegeven xx^m ende de resterende aenden ontfangen vande convoyen ende licenten tot Amsterdam, denwelcken noch twintich toegestaen is wt lx^m gl., die noch gesonden sullen werden. De vordere xl^m moeten nootsakelyck alhier gesonden werden, om redenen, dat die datelyck geëmployeert sullen worden aen een saecke, ten alderhoochsten den dienst van't landt importeerende, doch sullen voor de Admiraliteyten weder remplaceert werden wt seeckere negociatie van meerdere somme, waertoe den Ontfanger Generael all gelast is. De necessiteyt vande admiraliteyt in Zeelant is groot ende niet min van die van Rotterdam. Het bootsvolck van twe schepen in Zelandt mutineert, nyet willende in zee gaen, zonder van haer achterstal ten volsten betaelt te wesen, sulcx U E. Mo. wt de opgesondene copye sullen hebben verstaen. De Capiteynen tot Rotterdam en connen geen volck crygen. Men kan alsnoch qualick geraken tottet effect vande ordre tot defensie vande zee gestelt, daermede men continuelyck geoccupeert ende becommert es. Vele Duynkerkers zyn in zee, zy begonden den Grave van Carlisle te attaqueren, dan ziende dat het een Coninx ende groot schip was, hebben een ander cours geset. De gemelte Grave is gisteren alhyer aengecomen, by zyne Excell. opten wech van Delft gerencontreert, ende in't logement vande extraordinaris Ambassadeurs by een wt yder provincie van wegen hare Ho. Mo. gecongratuleert, sal op huyden audientie hebben. Wy verstaen, dat sal bestaen nevens complimenten in't versoek van Gecommitteerden, omme met deselve noch op huyden ofte morgen, goet tyts in conferentie te comen. Zyne G. maeckt staet op Vrouwendach te vertrecken door Brabant, sonder Brussel te raecken, naer Lotteringen. Nyet tegenstaende den oorloghe tusschen Engelandt ende Spanje, wordt de trafique tusschen Duynkerken ende London geweten ende toegelaten. Het parlement van Engelandt versoekt, alvorens de geconsenteerde subsidien te betalen, ratificatie van enighe hare privilegien. Van Rochelle en weten wy niet sekens te schryven, vermits de contrarierende advertentien, die van verscheiden quartieren dien aengaende comen; als oock niet vande vlote van Engellant, die den gemelten Ambassadeur Carlisle wil doen geloven, dat wt is; hoewel men te Parys voorgeeft, dat men in Engelandt de sake van Rochelle niet ter harten en neemt. De eerste tydinge vande Elve sullen apparentelik melden, dat Stade is opgegeven. De vergaderinge wt Lubecq is gescheyden *re infecta*, ende is mede een ander tegens Sept. aenbestempt. De Keyserl. Commissarissen syn vertrocken ende vereert. Aen de Porta vanden Grooten Heere begint men den Prince Gabor te suspecteren, als of na de fortune vanden duytschen Keyser inclincerde. Hier mede, bidden wy God, etc.

In 's G. Hage, den 1. May 1628.

Uwer E. Mog. dienstwillichste dienaers en medebroeders,
A. PLOOS, A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTHONIS DE RODE.

XVII.

Edele Mogende Heeren.

Tot antwoordt op U E. Mog. schryvens vanden lesten Aprilis, by bringer deses overgebracht, dient, dat de Gecommitteerden vande provincien van Gelderlandt ende Overysseel meest alle vertrocken ende de aanwezende genegen zyn te dilayceren, omme met de heeren van Hollant te spreekken, ende beramen de proportie vande quote in de penningen totte fortificatie vande Ysselstroom te negociieren, tot dat eenige van haere confraters sullen weder gekeert syn: met de Gecommitteerden vande voorsz. twee provincien, sullen wy, ons vougen, omme Hollandt tot een billycke proportie in dezen te brengen, ende ons reguleeren naer Uwer E. Mog. schryvens, voor ofte naer de receptie, van dewelcke wy egeen verclaeringe

aengaende de voorn. negotiatie en hebben doen teykenen, maer alleenlyck verclaert dat wy meenden, dat Uwe E. Mog. daerinne egeen swaericheyt en souden maecken.

De heeren Staten van Gelderlandt hebben geconsenteert in alle de versochte consenten, tot redres vande Admiraliteyten, ende daervan by schryvens haere Ho. Mo. notitie gegeven, waeromme de besendinge derwaerts (waertoe de provincien van Hollant ende Utrecht versocht waeren) geen voortganck en sal hebben.

De saecken ter zee blyven noch in vorige confusie, nyet werdende by de respective Collegien ter Admiraliteyt geëffectueert de ordre tot defensie vande zee gearresteert, ende dat by manquement van gelt. De Gecommitteerden van dezelve Collegien, die tegens den 12. deser maent, nieuwen styls, beschreven waeren, omme een tyt lange alhyer te resideeren ende tot voltreckinge vande gearresteerte ordre te helpen adviseeren ende delibereren, beginnen aen te comen.

De Admirael Dorp schryft by de synen vanden x. dezer wt Vlissingen aen zyne Princel. Excell., dat, hoewel aldaer weynich ordre gevonden heeft, de Zeeusche matroosen mutineeren ende om betalinge roepen, ende de Hollantsche niet in zee willen, om dat geen volck genouch en hadden, dat hy nochtans sulcke ordre gestelt hadde, dat eenige noch onverzien haer volck hebben sullen, omme tegens de volle maen met ses Amsterdamsche, vier Zeeusche ende drie wt het Noorderquartier in zee te loopen.

Het eene vande Duynckercksche schepen, waer mede den Captⁿ. Quast slaechs is geweest, is onder Julandt gestrangt ende by't bootsvolck is brandt gesteken. D'eene vande West-Indische schepen heeft tusschen Duynkercken ende Oostende mit vyff van 's vyandts schepen geslagen ende alle afgekeert, mit verlies van veel volck, waeromme genootsaecht is in Texel weder inne te comen.

De Gezanten in Polen houdt men nu sekerlyck op haer wedercompste te wesen, sonder yets in de vredehandeling tusschen Sweeden en Polen verricht te hebben. De Coninck van Polen heeft verboth gedaen, van op Riga, Elbinge ende andere, by den Coninck van Sweeden geoccupeerde ende gepossideerde plaetzen te trafiqueren. Den Coninck van Denemarcken heeft gelyck verboth gedaen, sulcx wt de laetste copye blyckt ten aensien van Danzick, ende dat geduerende den tyt van zyne confederatie mit zyne Mat. van Sweeden.

By onze laetsten hebben wy U E. Mog. veradvertteert, dat de vergaderinge vande Hanze-steden tot Lubeck gescheyden was, ende de Keyzerl. Commissarissen vertogen. Voor haer vertreck is aen haer als mede aen de Commissarissen van Spaignen, by de geseyde vergaderinge versocht, onder veele andere poincten, 't navolgende:

1. Vryheyt vande commercien *jure gentium*.
2. Confirmatie vande immuniteyten in Portugael.
3. Afschaffinge vande beswaringe tegen de vryheyt.
4. Het extendeeren vande immuniteyten tot in alle syn rycken.
5. Confirmatie vande privilegien Philippi 2 et 3.
6. Tot Lissebon als borgers gekent ende *forensium* vryheyt te genieten.
7. Mit haere schepen in alle havenen vry te wezen sonder arrest, hetzy die in Nederlandt ofte elders gebout syn.
8. In den toll betalinge voor anderen geëxpedicert te mogen worden.
9. Alle verhoginge van lasten afgeschaft.
10. Als van outs geen toll te betaelen van silver, gout, coren, schiphout, masten; wapenen, munitien, linnewaet, canefas, hennep, schips nootdrufften, cleederen.
11. Van't koper, quicksilver, peck, teer, pelteryen, maer thien van't hondert te betalen.
12. Vry overal te mogen passeeren, copen ende vercopen.

13. Sonder maekelaers te mogen vercoopen.
14. Heur eygen wichten ende maten in haer huysen te hebben.
15. Dat de goederen nyet en sullen wesen *redhibibel ob vitium* naer drie dagen.
16. Goudt ende zilver te mogen doen vermuntten.
17. Haer eygen *conservator* ende rechter te hebben in 't civyl ende crimineel.
18. Dat haer eygen rechter kennisse mach nemen tot op 6 mylen buyten Lisbon in alle saecken.
19. Daer van niet te appelleeren totte somme van 100 Δ.
20. Goederen onvercocht ende waer van eens toll betaelt, vry te mogen wtvoeren.
21. Van ingecochte goederen in't ryck, geen toll te betalen.
22. Vry wt te mogen voeren gout, silver, crychsmunitien,
23. Ofte by wissel vry wt te mogen senden.
24. Dat zy geen represalien souden wesen onderworpen aen persoon, schip of goet.
25. By oorloge een jaer tot vertreck met heur goet. Ende daer benevens noch veele andere poincten meer.

Grave Ulrich, van Oostvrieslandt, vermydt de stadt van Empden, om dat vermits de correspondentie van deselve mit desen staet, suspect is, ende wert het faict aen zyn broeder geperpetreert by den zynen geëxteneert, meer politicueliken als naer waerheyt, beducht wesende, dat de investiture by den Keyzer mochten werden geweygert.

Den Ambassadeur ordinaris van Vranckryck vertreckt deze aenstaende weeke. Werdt vercoert met eene ketting, ter weerde van drie hondert dubbelde ryders.

Den Grave van Carlile heeft by syne audientie versocht gecommitteerdens, dewelcke met hem in conferentie zyn geweest, ende en wert by hem niet sonderlings anders geproponceert, als 'tgene by den Baron Carleton van tyt tot tyt geduerende zyn aenwezen alhyer geproponceert is geweest. Hy is drie dagen gedefroyeert, verreyt op dincxdach, gelyck mede den heer Carleton alle uere vertreckt. Welgemelte Grave gaet over Brabant naer Lottringen, Savoyen, Venetien, heeft een *suite* van sestich personen.

Den Paus licht 4000 man, tot defensie van Mantua. Syne Noncen sustineeren, dat men de Catholique ligue behoort te breecken, dewyle men die tegens de Catholique zelfs gebruyckt.

De Coninginne moeder heeft naer 't leger voor Rochelle gesonden acht ingenieurs, om dat den Coninck geresolveert is, de stadt aen de lantsyde met geweld aen te tasten. Hyer neven gaen copyen van 't schryvens vanden Agent Brederode ende Orator Haga. Hyer mede ons gebiedende in de goede gratie van Uwe E. Mog., sullen wy,

Edele Mogende Heeren, Godt de Heere Almachtich bidden, voor derselver geluckige ende voorspoedige regieringe. In 's Gravenhage, dezen 4. Mey 1628.

U E. Mo. dienstwillichste dienaers ende medebroeders,
A. PLOOS, A. VAN ZUYLLEN VAN NYVELT, ANTHONIS DE RODE.

XVIII.

Edele Mogende Heeren.

In den avont, de vergaderinge scheydende, is ons de bygaende by de poste, seggende syne reyse wtgesteld te zyn, wedergelevert. In deselve vergaderinge, ter presentie van syne F. D. ende des Raets van State, gehoort het rapport vande heeren, aengaende de versekeringe vande betalinge der soldye ende servicie voor het garnisoen van Luckstadt, met de heren extraordinaris Ambassadeurs in communicatie geweest hebbende, dewyle haer Excell. verclaren daertoe ordre te sullen stellen ende versekeringe te sullen doen, werdt goet gevonden, de heeren Bruyninx ende Jentsma met enige Monstercommissarissen de voorn.

troupes te gemoet te senden met generale patenten van syne F. D., sonder expressie van plaetse ende getall, omme die door deselve gecommiteerden in de steden hyer ende daer verdeylt ende verspreyt te werden. Het es apparent, so dese troupes omtrent Uwe Ed. Mo. provincie, in Gelderlandt oft oock Overysel bevonden worden, datter enige in de steden van dien sullen werden gelogeert. Selvige gecommiteerden hebben last, om te verclaren aen de steden, dat haer Ho. Mo. voor het vorder of toecomende onderhout sullen innestaen. Welgemelte heeren Ambassadeurs hebben mede verclaert dezen avont, omme op alles ordre te geven, Sr. Calandrini te verwachten, door dewelke, ofte yemant anders so hare Excell. (hetwelck hunlieden oock aengeseyt sal werden) voor 't gene voorsz., geen verseekeringe en doen, es men geresolveert dese troupes over vyf ofte ses daghen te licentieren, 't welck in allen gevalle qualick te doen is, sonder haerl. verdeylinge in verscheyden plaetsen.

Op den avont is mede aengecomen schryvens vande Gesanten in Engelant, als oock vanden Agent Aitsma, brengende d'eerste nyet sonderlings anders mede, dan dat men aldaer nu voor seecker hielde, dat de Engelsche schepen, sonder de quantiteyt t'exprimeren, den 7. tseyl waren gegaen. Den anderen contineert, dat die van Hamborch een groote impressie hadde genomen door seker gerucht, vandat den Commissaris Hogenhoeck aldaer gearriveert was, omme wt den name ende door last van hare Ho. Mo. het Cruyssant, wesende een insule over Luckstadt gelegen, te fortificeren, waerover sy geheele daghen gedelibereert ende door de gemeente genootsaecht syn, derwaerts vier compagnien te senden, ende doet den Agent Aitsma alle debvoiren, omme dese impressie ewech te nemen, ende an de andere syde de imperialisten hyer mede hare profyt. Aldaer was aengecomen een Commissaris vanden Keyser, Walmerode genaempt, dewelcke een edict heeft aengeplackt, waer by de Holsteynsche Edelen byden Keyser geciteert werden tot Rensburch te compareren, omme aen te horen alsulken eysch, als zyne Keyserl. Maj'. sal goet vynden te doen nemen. In cas van non-comparitie sal tegens deselve geprocedeert worden als tegens *contumaces*. Hyerby gaen particuliere advertentien wt Hamburch, vanden 27. Aprilis. Hiermede, sullen wy den Almoghenden bidden, U E. Mo., etc.

In 's G. Hage, desen 7. Mey, laet in den avondt, 1628.

U E. Mo. dienstwillichste dienaers,

A. PLOOS, A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTHONIS DE RODE.

XIX.

Edele Mogende Heeren.

Op huden comt zeeckere advertentie by zyne G. Grave Ernst overgezonden, van't overgaen vande stadt Staden, ende dat het garnisoen, daer binnen gelegen hebbende, by de Keyzersche geconduiseert wert tot op de frontieren der vereenichde Nederlanden, die welcke den XII. dezer tot Meppen soude wesen aengecomen, sterck twee duyzent coppen, d'welcke alsoe doer Groeningerlant, Overysel ende Gelderlandt in corte wel soude mogen comen te sacken op Uwe E. Mog. provincie, soo hebben wy goetgevonden, by occasie vande poste, brenger dezses (waertoe wy anders een expresse zoude hebben afgeveerdicht) U E. Mog. daer van te verwittigen, omme op alles in tyts te connen letten ende sodanige ordre te stellen, in gevalle voorsz., als dezelve dienstich zullen oordeelen; dezen aengaende is ter presentie van zyne F. D. ende de Raedt van State op huden serieuselick gedelibereert, ende dewyle het zyn troepen vande Coninck van Groot Brittagnien ende dat de heeren Ambassadeurs, den Grave van Carlile ende Baron Carleton verclaren te zullen moeten verstaen, de wille van zyne Mat., wat deselve gelieven zal, dat men met deze troupen zal doen, soo is

III.

geresolveert te committeeren, omme met de gemelte III. extraord^s. Ambassadeurs in naeder communicatie te comen, off haere Ex^{te}. alhier by eenige coopl. soude connen doen caveeren voor de soldye ende logisgelden, byaldyen men die in eenige steden garnisoen soude doen hebben, omme haerer verclaeringe daer op verstaen, naerder daer op te resolveeren, tot welcken eynde de vergaderinge tegens op den avont is gelegd, om dat selvige Ambassadeurs van avont van Leyden (werwaerts sy op huden met den Coninck van Bohemen een keer syn doende) comende, niet eerder en connen werden gesproken. In de discoursen meent men, dat onredelyck soude wezen desen staete sonder de voorsz. cautie te vergen, omme te logeeren volck van oorloge, vele maenden ten achteren wezende, ende die men niet en weet, noch in lange niet weten en zal, of zyne Mat. gelieven zal te betaelen ende employeeren, waertoe wy van wegen Uwe E. Mog. geallegeert hebben het joncxg gepasseerde in't logeeren van eenige Engelsche troupen, waarvan men noch by de dertich duyzent gl. wt sake van servitie ten achteren ende wstaende is. Wat naer gedaene rapport wyders sal werden geresolveert, sullen wy niet naelaeten U E. Mog. te verwittigen. Vande conditien van't overgaen van Stade en verneempt men nyet, ende sullen de Keyzersche door deze victorie moediger ende de Hanzesteden flauwhertiger werden, staende te beduchten, dat ten laetsten aldaer de geweygerde equipagie van schepen den Keyzer wel mochte toegestaen werden. Tot Hamburch zyn nieuwe Keyzerl. Ambassadeurs aengecomen, voorgevende dat het tegens den *teneur* vande Gulde Bulle strydich is, dat in't ryck vrende Ambassadeurs toegelaten ende ontfangen werden.

Die Gecommitteerden vande stadt Groeningen ende Ommelanden vynden sich in competente getale alhyer, omme op haere veelvoudige onderlinge differenten te vorderen decisie van haer Ho. Mo.

Den oversten Gendt is geauthoriseert, omme van wegen den Churfurst van Brandenburch te executeeren de contributien van't landt van Bergen, Marcq ende Ravensberch, omme daer wt zyne comp^{te}. ende die vanden heere van Soppenbroeck betaelt te worden, wesende de voorsz. contributien als die vande andere Cleefsche landen, volgens secker tractaet geaffecteert tot onderhout van seecker regiment, 't welck zyne Churf. Doorluch^t. conform 't geoorde tractaet gehouden is te onderhouden, waarvan wy voor desen in't lange ende brede U E. Mog. hebben geïnstrueert ende geschreven.

Den heere Brouwer, Borgerm^r. tot Middelburch, extraord^s. gecomm. van wegen de provincie van Zeelandt, heeft ter vergaderinge van haere Ho. Mo. gerelateert, schryvens te hebben, dat eenige West-Indische schepen, de duynkerckers in't Schuytgen hebben innegejaecht ende deselve grotelicx beschadigt; item dat binnen Rochelle thien schepen met vivres soude innegecomen syn, ende alle 's Coninck wercken in't canael verdestrueert, dat de Engelsche vlote op de custe van Engelandt blyft leggen, geeft in alle quartieren vande werelt oirsaecke tot verscheide bedenckelicke discoursen.

Alvorens te committeren nae de vergaderinge van Zeelandt, werdt afgezonden een wel geraisonneerden brief, op hope van dat die gelycke operatie sal doen als in Gelderlandt ende transporteert sich den heere Brouwer derwaerts, omme die persoonel. te secondeeren ende alle goede officien te doen.

Wt Venetien vanden 29. Aprilis wert geschreven, ende van elders geconfirmert, dat seecker aenslach op Genua ontdeckt is, waarvan de particulariteyten verwacht werden. Men seyt, doch onseckerlyck, dat den Hertoch van Savoyen die beleyt soude hebben. Den Keyzer heeft aen den Hartoge van Mantua laten weten, verwondert te wezen, dat den Co. van Spaignen onder zynen naeme hem d'oorloge aen dede.

Het Keyzers volck heeft op de frontieren van Switserlandt, Lindau op het Lac van Constans, ende Rotwyler, synde een stadt vande Switsersche confederatie ofte onder haere be-

scherminge innegenomen. Tot Lindau wert qualick mit de inwoenders gehandelt, zynde mit gebot op lyfstraffe genootsaeckt all haer silverwerck op't stadhuis te brengen, daer de Grave van Mansfelt gelt van doetslaen tot betaeling van zyn crychsvolck, ende men dwingt die vande religie te veranderen van godsdienst. Hyer mede zullen wy Godt de Heere Almachtich bidden U E. Mog.

Edele Mogende Heeren, lange te conserveeren in een prospere ende vreedsamige regeringe. Geschreven in haest, vermits de post greeet staet. In 's Gravenhage den 7. Mey 1628.

U E. Mog. dienstwillichste dienaers,
A. PLOOS, A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTHONIS DE RODE.

XX.

Edele Mogende Heeren.

Wy hebben 't schryvens van Uwe E. Mog., adresseerende aen de heeren Staten van Hollandt, overgelevert ende serieuselicken gerecommandeert. Hetgene ons dienaengaende sal bejegenen, sullen wy nyet naerlaeten over te schryven, zynde ons by de heeren van Hollandt nyet anders bejegent, dan dat op gel. brief voor desen gerescribeert soude wezen, dat Uwe E. Mog. soude bedencken een middel, omme den turff, die by de thichelaers ende pannebackers geconsumeert wordt, van anderen turff te separeren, ende die alleen vande gedifficulterde impositie ende verhoginge van dyen te eximeeren. De Gecommitteerden van Zeel. verclaren gelast te wezen haer dezen aengaende mit Uwe E. Mog. te voegen, ende dat eenige van Hollandt haer geantwoort hadden, dat de heeren Staten van Hollandt haere Gecommitteerde Raeden geauthoriseert hadden, omme mit haere EE. ende ons daer over in communicatie te comen, ende 't selfde gedaen zynde, de Staten daer op onder anderen bescreven, off dit selfde U E. Mog. geantwoort, off ons aengeseydt sall werden, sullen wy mitten naesten connen verwittigen, ende in sulcken gevalle dienen wy geïnstrueert van't gene van tyt tot tyt daer inne gedaen is.

Wt een vande bylagen sullen U E. Mog. vernemen, wat by die vande Oostindische Comp. versocht werdt. Wy sullen daer op verwachten mitten allereersten Uwe E. Mog. resolutie, te meer om dat by de heeren van Hollandt, die haere ingesetenen hyer by meest houden geinteresseert, daer op hart werd gedrongen, niet sonder protesten van onschuldich te willen wesen aen de onheylen, die by afslach de Comp. ende 't lant souden mogen overcomen.

De guarnisoenen van Staden, meent men als nu omtrent Zwolle te wesen. S^r. Calandrini heeft zich voor derzelver onderhoud ende servitiegelden, volgende de bygaende copye van obligatie verbonden. Men secht, die by de drie dusent starck te wezen, waer onder vyff hondert Duytschen.

Hetgene in Denemarcken ende omtrent de quartieren vande Elve passeert, sullen Uwe E. Mog. connen vernemen wt de vier bygevouchde copyen.

Wt Zeelant wordt geschreven, dat een scheepken, van Cales gecomen mede brengt, datter acht schepen met vivres binnen Rochelle soude syn gecomen, ende en verneempt men niet anders als dat de Engelsche vlote den 7. t'seyl soude syn gegaen. Den Coninck blyft obstinaet by syn dessein van meester te willen wesen vande stadt, gevende de Coninginne moeder hope van die te vermeesteren voor half Junius toecomende, gelyck mede veel ampelder doet de Cardinael, die daer by doet, dat geen twyntich duzent man ende twee hondert schepen die sullen ontsetten. *Sed homo proponit, Deus disponit. Interim* blyven in't ryck alle affairen staen ende onverricht, tot dat de voorsz. stadt veroverd of ontzet zal wesen, ende wenscht de Coninginne moeder, dattet veroveren oft secoueren van dien ten eene ofte anderen

gedaen waere, omme eens wt de twyffelachticheyt getrocken zynde, naedere resolutie te nemen op de loop vande affaires. Den Coninck hadde den 24. Apr. op zyn aencompste in't leger mit een herault, die vande stadt tot gehoorsaemheyte doen sommeren, die sonder bescheyt wederom gesonden is, niet hebbende connen geadmitteert worden.

Men verneempt, dat in meest alle de havens van Spaengien een grote vlote bynae gereet is, becomende zyne meeste behouften wt deese landen.

Den Paus persevereert noch by syn vorige opinie, van dat men de desscinen van Spaignen in Italien behoort te resisteeren, als U E. Mog. ten dele sullen connen sien wt de bygaende cotype, wt het Italiaens getranslateert. Synen Nuntius mette Ambassadeurs van Venetien ende Mantua zyn van Paris desent halven naer het leger vertrocken, dan de Spaensche Ambassadeur is haer gevolcht, om tegens hun by den Coninck te wercken. Maer soe lange de belegeringe van Rochelle blyft duyren, is't onmogelyck, dat zyne Mat. syne geallieerde buyten 't ryck met vigueur ende reputatie can maintineren, want alle de macht werdt daer alleen gespilt, ende de geëxperimenteerste bekennen 't met beclach, sonder dat se dezen cours connen brecken. Den Hartoghe van Rohan sich te swack bevindende om in Dauphine syn desseyne te voltrecken, heeft zyn voornemen verlaeten, ende is tot Nismes gekert, mit zynen tocht oorsake gegeven hebbende, dat generalick aen die vande religie in Dauphiné de wapenen ontnomen zyn, omdat ze gezeydt worden geresolveert geweest te zyn, hun met hem te conjungeren, 't welck haer belet soude syn door de prompte versicinge vande Marchal de Crequi. Hyer mede bidden wy Godt de Heere Almachtich,

Edele Mogende Heeren, U E. Mog. te verleenen een geluckige ende voorspoedige regieringe. Geschreven in 's Gravenhage desen 10. May 1623.

U E. Mog. dienstwillichste dienaers,

A. PLOOS, A. VAN ZUYLLEN VAN NIEVELT, GISB. V. BOETHZELAER.

Op den avondt noch vergaderinge geleyt zynde, is met advys ende ter presentie van zyn Excell. resolutie genomen, op't versouck van die vande Oostindische Comp. hier boven gementioneert, daer op wy eyntelick geperst zynde onze verclaeringe te doen, hebben beloofd ende doen aenteeckenen binnen drie dagen van U E. Mog. resolutie verclaeringe te doen, ofte ons te vougen met d'andere provincien op U E. Mog. behaegen.

Is mede goetgevonden, dat men de Duytschen onder de troupen vanden Colonel Morgan synde, neffens d'Engelschen mede sal in de steden brengen, maer als dan aenseggen, dat men hun noch servitie noch onderhoudt can geven, omme deselve te doen scheyden.

ANTHONIS DE RODE.

XXI.

Edele Mogende Heeren.

Het bygaende extract wt de Resolutien vande heeren Staten van Hollandt es ons ter handen gestelt, ende dient voor Resolutie op't schryvens van U E. Mo. aen de heren gecommiteerden Raden gedaen. Den heere Brouwer, Burgermeester van Middelburch (die een keer doet in Zeelant) wedergekeert wesende, sullen met syne Edelen voor de gecommiteerden Raden voornoemt, de gedane clachten sien te justificeren, waer toe wy nadere instructie als oock bericht, wat in desen gepasseert is, sullen verwachten.

De gecommiteerden vande respective admiraliteyten syn aengecomen, mit dewelcke met den aldereersten in besoigne sal werden getreden. Capt. Engelbrecht Pietersz. vander See was op acte vanden Raet ter admiraliteit tot Rotterdam voor eenige maenden in zee geaen, ende

omdat aen de Engelsche niet en conde verthonen commissie van zyn E. D^e. als Admirael Generael, is by deselve aengehouden geweest, ende den verleden weeke ontslagen, heeft gecencontreert een fluyte, comende van Duynkerken omme naer Engeland te gaen, geladen met stuckgoederen, weerdich tot 100000 gl., die hy verovert ende in de Mase ingebracht heeft. De geruchten quamen eerst, dat daerinne waren ses Jesuiten, waeraen als nu getwyfeld wordt, ende en syn desen aengaende noch egeen publicque advertentien gecomen.

Den Ambassadeur Carleton leyt noch in den Briel, wacht op goeden wyndt. Voor zyn vertreck heeft hy boven een protest, rakende de sessie vande Engelsche Ambassadeurs in den Rade van State, mede overgelevert een Acte van protest, waerby gedesavouert werdt, alle t gene op de zake vande executie in Ambona by Hare Ho. Mo. ende de gedelegeerden rechters gedaen werdt, ontkennende ooyt in deselve rechters geconsenteert te hebben, waerop hem een well geraisoneert contraprotect ter handen gestelt is, die hy terugge gesonden heeft, ende werdt zyn E. die by missive toegesonden, met verclaringe, in cas van *non-acceptatie*, dat men zyn protest houdt voor nyet ontfangen,

De Grave van Carlisle is op gisteren vertrocken, heeft op syn vertreck ernstelyk gerecommandeert de vereenige vande Oostindische Comp^{nien} deser landen ende in Engelandt, op dat den Coninc, soe hy seyde, nyet genootsaekt en werde, yet anders by der handt te nemen.

Hierby gaen de capitulatiën van't overgaen van Stade, wten Hoogduytschen getranslateert. Den Oversten Morgan heeft aen syne Excell. gescreven, wt Bremen, den 3. May, ende versocht garnisoen voor zyne byhebbende troupes, waeronder zyn vier Duytsche conpag^{nien}, die seer begosten te debanderen. Hiermede bidden wy, Edele etc.

's Gravenhage, desen 15. May 1628.

Uwer E. Mog. dienstwillichste dienaers etc.

A. PLOOS, A. VAN ZUYLLEN VAN NIEVELT, GYSB. V. BOETZHELAER,
ANTH. DE RODE.

XXII.

Edele Mogende Heeren.

Op't scheidende vande vergaderinge arriveerden schryvens vande Gesanten in Engelandt, van den 21. deser, meldende, dat het alsdoen den xv. dach was, dat de Engelsche vlote naer Rochelle t'seyll was gegaen, sonder dat men aldaer eenige seeckere tydinge hadde van't succes. Weinich tyts naer het scheidende, verstaen wy in't particulier, dat de Marquis de la Force by den zynen vanden 25. aen zyn soon wt Parys adviseert, dat de voorsz. vlote den 19. omtrent Rochelle was gecomen geweest, ende by deselve twee brantschepen naer 's Conincx werck voor wt gesonden, die sonder eenich effect verbrant waeren; waer na vyff ofte ses schepen der selver vlote by de Franchois in de gront geschoten wesende, hebben d'Engelschen haer geretireert, waer op de Coninck vanden 21. aen de Coninginne moeder adviseert, dat hy de victorie behouden ende d'Engelsche vlote haer geretireert hadde, waerop aldaer de clocken geluyt ende gebuyrt is geweest, ende heeft dit alomme de geruchten vande nederlage der Engelschen veroorsaect gehad. Den 23. zyn d'Engelschen weder op de wercken des Conincxs aengecomen ende doorgebrocken, soo datter als doen achteen binnen de stad quamen, ende daer nae noch thien, synde alle des Conincxs werken verdestrueert. Om dat U E. Mog. nu langhen tyt mit verlangen nae d'wtcompste van desen hebben verlanght, heeft het ons goet gelacht hyer van deselve over Leyden advys te geven, verhopende eerstdaechs hyer van by publicque confirmatie te ontfangen.

Wt Vranckryck wordt in't particulier geadviseert, dat de marquis den 25. deser wt

Spaengien door Italien ende Duitschland weder soude keeren. Hyer mede bidden wy Godt den Heere Almachtich,

Edele Mogende Heeren, voor Uwe E. Mog. voorspoedige en geluckige regeeringe.
In 's Gravenh. den 20. May 1628.

U E. Mog. dienstwillige dienaers,
A. PLOOS, A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTHONIS DE RODE.

Edele Mogende Heeren. Voor 't sluyten my naerder geïnformceert hebbende op't continue van't schryven vanden Marquis de la Force, verneme so breet niet te gaen ende niet te vermanen van t'incomen vande Engelsche, maer wel, datse haer geretireert hadden. Mitten naesten, verhope dat met meerder seeckerheyt geschreven sal connen werden.

XXIII.

Edele Mogende Heeren.

Wy hebben van tydt tot tyt verwacht, omme U E. Mog. eenige seeckerheyt te mogen adviseeren vande saecken ende gelegentheit der belegerde stadt Rochelle, ende 't ontzet van dien, by de Engelschen voorgenomen, 't welck wy als noch door de continuatie vande contrarieerende tydingen nyet en connen doen, verschillende de particuliere advertentien het ontset meldende vande publicque, nyet anders mede brengende, als dat de Engelsche vlote haer verthoont ende twee brantscepen sonder effect op 's Coninck wercke in't canael voorwt gesonden hebbende, haer geretireert hadde. Wy hebben in't particulier, dat den Coninc aen de Coninginne zyne Mat. moeder geschreven heeft, dat hy dieselve gezien ende getelt hadde tot vier en vyftich seylen aen Chef du Bois, 't welck zeer naeby de stadt is, waer over men tot Paris twee daghen aen den anderen doen bidden heeft in alle de kercken. In't leger is zoo grooten occasie ende yver, dat men niet eenen edelman en heeft connen bewegen, om als courier (gelyck men gewoon is) 't voorsz. schryvens aen de Coninghinne te brengen, elck willende by deze occasie syn valeur bethonen, sulcx dat den enen courier is geweest een dienaer van monsr. Botrui ende d'ander een medicyn. Den Coninck selfs schreef, dat hy den geheelen dach geoccupeert was geweest, om ordre op alles te stellen, ende doen een weynich ginck rusten, om daer nae den geheelen nacht op't werck te zyn. Alle die vande religie aldaer zyn in groote pine, soo de stadt ontset werdt ofte eenige principale personen daer voor blyven, vresen gelyck ende meerder oproer ende rage tegens haer dan als een vande heeren (namentlyck den Hartoge van Maienne) voorsz. Montauban bleeff, soo de stadt gewonnen werdt, vresende ruine van alle de kercken in Vranckryck; ontfangt den Coninck daer voor een affront, vresende mede grotelycx. Realmont in onzen voorgaende gemelt, is by capitulatie wel overgegaen, maer zynde in de stadt gevonden een Edelman, die by de defaictie van des Grave van Clermonts volck mede geweest was, is dezelve nyet gehouden, dan syn met coelen moede ('t garnisoen al vertrocken wesende) over de drie hondert vande burgeren vermoert, de stadt ende kynderen selfs qualyck getracteert, veele met de vlucht ontcomen, waerdoor geseyt wordt, dat die vande religie in dit quartier soo geirriteert souden syn, dat de stadt van Castres (die haer neutrael gehouden heeft), als nu mede haer verclaert soude hebben.

Den Hertoge van Loreinen is wt het hof van Vranckryck vertrocken mit volle contentement op alle zyne petitien. Spinola soude wt Spaengien vertrocken wesen met wissels van drie millioenen ducaten, zynen weg nemende door Italien ende Duytslandt.

In Engelant is noch groot misnoegen, niet willende den Coninck zyne beloften opte peti-

tien van't parlement geregistreert hebben, verstaende dat zy met zyn Mat. woordt te vreden behoren te wezen.

Hare Ho. Mo. hebben goetgevonden voor de relaxatie vande Generael Reael aen den Keyzer te schryven. Den selven Generael schryft aen zyn broeder, dat hy tot Prage is, zonder apparencie van relaxatie, doch dat hy voor als noch redelyck wierde getracteert.

Men houdt het daer voor, dat als nu alle de scepen, soo tottet cruysen als de defensie vande custen gedestineert, in zee zyn, ende dat de thien by de Oostindische Comp. te equiperen, by nae gereet zyn. Vyf Oostindische ende drie Guineesche scepen syn innegecomen.

Op gisteren, nae de predicatie, vergaderinge geleyt wesende, compareerden vyff gecommiteerden der stadt van Amsterdam, nevens den pensionaris, ende naer vertooch vande periculen ter zee, door de veele wel gemonteerde ende gemande Duynckerkse scepen, ende naer gedaene verhael vande inconvenienten, die daer wt metter tyt stonden te verwachten, presenteerden wt den name van hare principalen, twaelf scepen te equipereen, binnen een maent gereet te hebben, ende vier maenden t'onderhouden, mits de costen cortende aen de soo ordinaris als extraordinaris consenten, alrede gedragen ende noch te dragen, ende by haer blyvende de directie, waerop haer verclaert is, dat haere Ho. Mo. haren yver tot 's landts dienste aengenaem hadden, dat deselve hare Ho. Mo. nu langhen tyt gebesoigneert hadden, ende daer inne noch continueerden, omme tegens de Duynckerkers goede ordre te stellen, gelyck met advis van Hollant ende de gecommiteerden vande voorsz. stadt selfs albereyts gedaen was, ende dewylle haer ver... was van veele consideratien, wierden versocht, dat by geschrifte te stellen, met zodanige presentatien correspondeerende mitte ordre van't landt, die zy zouden vermeenen haer versoeck te sullen faciliteeren. Soe U E. Mog. eenige consideratien op dese materie hebben (gelyck daer vele syn) sullen d'selve gelieven ons toe te laten comen. Hyer mede, vermits presseerende besogne, desen eyndigende, bidden Godt den Heere Almachtich, Edele Mogende Heeren, voor Uwer E. Mog. voorspoedige regeringe.

Hage, den 26. May 1628

Uw dienaers,

A. PLOOS, A. v. ZUYLLEN v. NYVELT, ANTHONIS DE RODE.

XXIV.

Edele Mogende Heeren.

In't begin van dese weke wierden de vergaderinge gecommuniceert seekere advertentien in't leger voor Rochelle geschreven ende van Paris herwaerts aen particulieren gesonden, waer van wy de cotype oversenden, ende voor desen U E. Mog. notitie gegeven souden hebben, ten waere van dach tot dach publicque brieven vande heeren Gesanten gewacht hadden, waeromme mede de bode, bringer deses tot nu toe opgehouden hebben, tot dat het schryvens der voorsz. Gesanten copyelyck hyer by gaende, aengecomen is geweest; waerby ons goetdunckt te vougen 't gene wy in't particulier ende, God betert, nyet dan al te seecker vernomen hebben, door advysen van 28. deser, namentlyck dat de Engelsche vlote gantsch ter werelt nyet tot dienst van Rochelle gedaen en heeft, dat de Rochelloisen in deselve vlote wesende, ten hoogsten hebben gelammteert ende haer beclaecht, dat de Engelsche nyet en wilden hazardeeren, 't welck soo sy gedaen hadden met apparencie de Fransche vlote, vermits haere quade ordre ende conduicte, gebracht soude hebben in deroute, ende de stad gevictimieert. Over de retraicte der Engelschen wert in Vrankryck verscheidentlyck gedis-coureert, gelyck wt de bygaende cotype gesien can werden. De geadvisertsten syn beducht voor eenighe secrete *menees* tusschen eenige groeten van't een en 't ander ryck door de Jesuiten gefabriceert. De huizen vande gereformeerden syn voll van carmen ende lamentatien,

roepende om Gods vindicte over d'Engelschen, sonder deese staet te verschoonen, die sy sustineeren te wesen *causam primam tanti mali*, haer nyet ontsiende sulcx opentlyck aan de Gesanten ende *à la barbe* van deselve met vehementie ende tranen wt te roepen. Binnen Rochelle is het sedert de voorseide retraicte stille, ende wert daer wt nyet geschoten. Die vande religie vreesen alomme een massacre, werdende de gemeente jegens haer door de gestadige seditieuse predicatien der Priesters ende Monniken opgehitst, gelyk albereets vele insolentien tegens deselve syn gepleecht. Godt de Heer Almachtich will de religie ende religionsgenoten aldaer voor alle onheil bewaeren. Wat in't Mantouan passeert, sullen U E. Mog. wt het bygaende vernemen.

De Grave van Carlile is den 2. Juny tot Brussel aengecomen, 't welck by veelen veroor-saekt groot achterdenken, te meer om dat denselven alhyer wesende by den h. Amb. Carleton verclaert wierde, dat hy Brussel nyet en soude raken. Den Generael Coen schryft by den synen vanden 30. Octob. aen zyne Excell., dat hy in ses maenden ende acht dagen tot Batavia was gearriveert, wesende den 19. Marty wt Texel mit 6 schepen ende een jacht gevaeren, dat hy op de reyse weynich volck verloren hadde. Syn E. ontving den 30. Sept. door den Generael Carpentier het gouvernement generael van wegen de vereenichde Nederlanden in Indien. De Mattaram (welcke genouchsaem een heere over Java is, ende wel hondert duyzent man te velde brengen can), heeft Batavia vanden beginne met syn macht gedreycht, maer noch nyet geattenteert, ende laet ondertusschen den synen aldaer handelen. Te water en heeft den Spaegnaert aldaer geen sonderlinge macht dan omtrent Goa, Suratten ende Persia. Mousabecq, laetste Persische Ambassadeur alhyer, is van Batavia nae Coromandel gevaeren, omme van daer over landt nae Suratten of Persia te reysen. In de Molucques is de Coninck overleden, ende weder in syn plaetse gecoren ende voor Coninck verclaert eenen Hantsia, die achtien jaeren by de Spaignaerts in de Manilta (!) gevangen is geweest, ende in Ternate gesonden was, omme vande verlossinge vanden ouden Coninck te handelen. In de quartieren van Ambona syn de gemoederen vande inwoonderen naer ouder gewoonte, gantsch onrustich.

De heere Brouwer is wt Zeelant wedergekeert, als wy d'instructie en d'andere stucken in eenige onse voorgaende geroert, ontfangen sullen hebben, sal de conferentie mit de heren van Hollandt begonnen worden.

Op't stuck van't onderhoudt vande Stadische troupen, schryven wy in't breet aen de heeren borgermeesteren ende vroetschappen der stadt Utrecht, tot rescriptie vanden haeren aen ons op't selve subject gesonden, tot het welcke wy ons sullen refereren. Op't andere point van Uwe E. Mog. schryvens sullen wy ter eerster gelegenheyt metten ontfanger generael sprecken ende tenteren, waer toe zyne E. sullen connen disponceeren. Hyer mede bidden wy,

Edele Mogende Heeren, voor Uwer E. Mog. geluckige ende voorspoedige regeringe.
In 's Gravenhage, desen 30. May 1628.

U E. Mogentheeden dienstwillige dienaers,
A. PLOOS, A. VAN ZUYLEN VAN NYEVELT, ANTHONIS DE RODE.

ALPHABETISCH REGISTER.

- A.**
- Aa, zie Ae.
 — ter, 163.
 — Adr. vd., 175.
 — Gisb. vd., 186, 193.
 — Jo. vd., 10.
 — Jof. Phil. vd., 237.
 — Hr. vd., 297.
 — vd., Zie: Renesse.
 Abbenbroeck, heerlykh. van, 303.
 Abcoude, 62, 186, 278.
 — Will., hr. tot, 62.
 — dni de, 113.
 Abecenwalde, palus., 106.
 Abel, D., 183.
 Abell, aurifaber (1322), 175, 178, 179, 180.
 Abrahams schoot, in-, huis t'Utr., 232.
 Abrahamsz., Isa., schryfconstenaeur, 315.
 Abramdoly, conv. t'Utr., 263, 279, 286, 322.
 Absentia canonic., 337—370, passim.
 Absolutio, *et quod huc spectat*, 14—38, passim.
 Abstractio litt. citt., 28.
 Abusus offic., 14, sqq.
 Academia Ultraj., 287 sqq., passim.
 Accoort, t., (clockspel,) 281.
 Achtienhoven, 91 sqq., passim, 183 sqq., uts.
 Ackersdyck, D., boeckverc. t'Utr., 308.
 Adalgus, nts., (936), 103.
 Adam, Can. S. Mar. Traj. (1501), 364 sq. hr., 200.
 Adelhard, praepos. S. Salv. Traj., 106.
 Adolphus Cliv. Dux, 120.
 Adriaensz. Claes, 269.
 — Corn., busmr., 237, 239.
 — Corn., 102, 140.
 — v. Muijwyck, Dirc, 12.
 — Paul, goutsmit (1348), 226.
 Adrianus VI. P. P. 5., 182, 204, 208, 209.
 Adolf, zoon v. Arent v. Geldre, 1.
 Adulterio (de), 21 sqq., passim.
 Aelbert (Rover), mr., (stat-chirurg.), 203, 205, 211, 214.
 Aelbrechtsz., mr. Marc., lantmeter, (1337), 231.
 Aelmoesenienscamer, 326.
 Aelmoseniens, wapenboec vd. Hrn., 283.
 Aelrehorst, Ja. de, Can. S. Jo. Traj., (1382), 14.
 Aelst, Corn. v., busmr., 232.
 — stat, 238.
 Aelten, Henr. v., busscutmr., 272.
 — Will. v., busscutmr., 261.
 Aemilius, Anto., rector, 284.
 Aenbeelt, om munt op te stempelen, 205.
 Aer, Theod. vd., 113.
 Aernt v. Hoorn, bissch. v. Ludic, 62.
 Aerschot, hertog van, 240.
 Aerssen, agent, 386.
 Aertsz, Jo., glasschryver, 283.
 Aftensteyn, doctor, stadh., 213.
 Afflaten, 48, 20, 206. Zie ook: Indulgentiae.
 Afteyckeninge. Zie: Caerten.
 Agathae, S., conv. Traj., 32.
 Aggeres. Zie Dyken.
 Agnes, mater Reg. Henr., 106.
 Agnetis, S., conv. Traj., 40, 154, 283, 288, 291.
 Agnus Dei, in een houte Tafereel, 201.
 Aisma, agent, 373 sqq.
 Aken, Keiz. Karel voor, 4.
 — t munster tot-, 198.
 Alba, 383.
 Albanarum Dom., conv. Traj., 181, 182. — Platea, 175. Zie ook: Wittevrouwen.
 Albanus Dux, 159, 239 sqq., passim.
 Alben (albae mappae), 178, 182, 200, 207. — Van S. Bernulphus, 198, 200.
 Albertus, dux Passoviae, 180.
 — can. S. Mar. Traj. (1202), 351.
 Albi panes, s., cunei, s. mandati, 179.
 Alblas, 4, 178, 341 sqq. passim.
 Albornoz, secr. Co. Ma., 240.
 Albus, Jo., Can. S. Jo. Traj. (1382), 111.
 Alcmarr, Will. v., Proc. Gen., 137.
 — rector te-, (1508), 207.
 Alcmarr, Olbr. de, 337.
 Alcoran, arab., hs., 298.
 Aldegonde, M. de S., 250, 269.
 Alendorf, Lubb. v., 213.
 Alendorp, Marc., subst. vd. proc. gen., 139.
 Aller, mr. Will., busc. mr., 228.
 Allinus, Can. S. Jo. Traj., (1202), 351.
 Almanakken, 271, 314.
 Almelooven, Corn. Dirksz. v., 294, 299, 306.
 Almere, 92, 103, 107.
 Alphen, sluis by, 301.
 Altare S. Petr. eccl. S. Mart. Traj., 40. — S. Andreae et Pancratii, 41.
 — S. Christo eccl. S. Salv. Traj., 40. — S. Crucis, 40.
 — S. Jo. Traj., 160. — S. Cath. ib., 157.
 — S. Phil. et Jac. eccl. b. Mar. Traj., 40.
 — S. Spirit. eccl. Haerl., 41.
 — b. Virg. in Hoornaer (1337), 9. — Summum altare ib., 9.
 Altaria portatilia, 15, 328.
 Altarium ornamenta. Zie de benamingen.
 — extractio, reparatio, consecratio, 23.
 Altena, doorbraeck by, (1530), 7, 12.
 Alting, prof. te Deventer, 312.
 Altius, Godesc., 291.
 Aluyhandel, 69 sqq.
 Ambassadeur v. Denemarken, (1522), 209. — (1536), 217.
 — van Polen, (1553), 229.
 — van Vrankryk, (1568), 240. — (1573), 243.
 — van Engelant, (1580), 253. — (1582), 266.
 — v. Navarre, (1582), 258.
 — vd. Cheurforst, (1390), 267.
 — v. Sumatra, (1602), 273.
 — v. Venetie, (1604), 274.
 — v. Moscovie, (1663), 313.
 — v. Vrankr., Engel., etc., (1628), 372 sqq.
 — v. Denemarken, (1628), 383 sqq.
 — v. Venetie, (1628), 396.
 Ambachtstraet t'Utr., 175.
 Ambitus eccl. S. Jo. Traj., 179, 180.
 Ambona, 397 sqq.
 Ambres, marq. v., 388.
 Ambrosius, Jo., pred. t'Amst., (1594), 269.

- Amerongen, huis en dorp, 168, 170, 287, 302.
 — weg naer, (1642), 293.
 — Borre v., deken S. Jo. Tr., 199.
 — Ern. ab, 31, 174.
 — Gerl. de, 173.
 — Gov., (1537), 129.
 — Jan v., 42.
 — Jo. de, Can. b. Mar. Tr., (1549), 143.
 — Jo. v., schout v. Utr., 54.
 — Jo. Taets v., Can. S. Jo. Traj., 137, 179, 180, 181.
 — Pet. v., 364, 365.
 — Can. b. Mar. Traj., (1476), 370.
 Amersfoort, (1543), 11. — 40, 41, passim. — 62—67, 124.
 — Rutg. v., pater vd. Celliten, 231.
 Amestel, Otto Egb., (1171), 107.
 Amey, ter, 6.
 Ameyde, Adr. Herm. vd., prierster, (1576), 247.
 Amicten, 200, 201.
 Ammers Graeflant, 5.
 Ammunitie, 231 sqq., passim.
 Amphorae eccl. S. Jo. Traj., 182.
 Ampullae, 328.
 Amsterdam, Arminiaensche onlusten te-, 379 sqq.
 Amstelandiae decanatus, 14 sqq., passim.
 Amsterlandt, caerte vande proostd. v., (1636), 287.
 Amuda, villa, 92 sqq., passim.
 Anatomia, 279—322, passim.
 Andegav. acad., 363.
 Andreas, past. in Iselmunden, 156.
 — S. altare eccl. Mart. Traj., 41.
 — S., geborduert, 202.
 — S., eccl. Colon., 133.
 — mr., componist (1630), 281.
 — J., drappier, 319.
 — dec. b. Mar. Traj. (1233), 352 sq.
 Andriesz., Aert, coster, 255 sqq., passim.
 Angariorum praestatio, 100.
 Angy, Hr. v., 334.
 Anholt, Prins v., 269, 272. — Gr. v. A., 371.
 Animarum presb., 339.
 Anker, in den-, huis t'Utr., 281.
 Annendael by Ruermonde, 374.
 Anniversaria, 349 sqq., passim.
 Annus gratiae, 343 sqq., passim.
 — bisextilis, 21, 101, 140, 196.
 Anselmus, proost S. Jo. Traj., 92, 93, 106.
 Antependium, 199 sqq.
 Anthonisz., Jo., bissch. v. Alex., 98, 118, 122, 129.
 — Adr., fortificatie - mr., 249, 236.
 Antonii, (S.), Leyd., 30.
 — — capella eccl. S. Jo. Tr., 165.
 — — monast. Vien., 174.
 — — capella Traj. (1583) 260.
 — Jo., predic. te Westbroec, 271, 273.
 — Adr., 328.
 Antonis Gasth. t'Utr., 308.
 Antonisz., Gerbr., organist (1626), 279.
 Antonius, proc. S. Anto. S. Jo. Traj., 174.
 Antyksnyder, 167, 308. Zie ook: Beeltsnyder.
 Antyke poorte, 220, 230.
 Antwerpen, Victorie v., (1383), 262.
 — Casteel v., herberg t'Utr., 287, 307, 309.
 Apostel gasth. t'Utr., 169.
 Apotheca (1320), 336. — (1536), 217.
 Apothecarii, (1322), 176.
 Appellatio, 21, 23, 99, 106, 133.
 Aquisgranum, 107.
 Arbaut, mr., secr., 373.
 Arcerius, Jo., rect. S. Hiero. Tr., 263.
 Archicapellanus, 4.
 Archiep. Colon., 21, 61, 153.
 Architecten, 220—273, passim.
 Arenberg, Gr. v., stadh. v. Vriesl., 239.
 — Princesse v., 248.
 Argentea. Zie: Silverwerk.
 Argenteau, Hr. v., 248.
 Arkel, Hr. v., 1.
 — Iant v., 1 sqq.
 — Jan v., Bissch. v. Utr., 61.
 Ariensz., Jac. et Huib., 6.
 Arlem, 3 sqq.
 Armada, caert vd., 271.
 Armen, teekens voor den, 227.
 Armuiden, 79.
 Arnhem, Magr. Jo. de, Can. S. Petri Traj., (1382), 111, 113.
 — Jo. Karel v., 275.
 Arnoldi, Mgr. Corn., 28.
 Arnoldus, Can. b. Mar. Traj., 351, 353.
 — Trev. metropol., 107.
 Arsy, Lodew., 293.
 Artillerie, A.-mr.; A.-huis etc., 207 sqq., passim.
 Aryaen, mr., 206.
 Assendelft, Ger. v., raet, 143.
 Assonville, d', raet Co. Ma., 240.
 Astorga, J. A. d', administr. v. de Spaensche hospit. (1574), 247.
 Asperen, 2 sqq., 25 sqq., passim.
 Astron. toorn. Zie: Smeetoorn.
 Atrebat. archidiac., 189.
 Attevelt, Jo., 291, 308, 310, 314, 317.
 — Joost v., 305, 308.
 Atto. Zie: Otto.
 Auriculae abscissio, 116. Zie ook: Oer.
 Augustynen te Dort, 247.
 Avanturiers, 277.
 Avenion. acad., 363.
B.
 Bachanalia, 139.
 Back, A. E., 289.
 — Corn., 292.
 — Jan, 239.
 Backer, Erasm., pred., 255 sqq., passim.
 Baccen, Fre. v., 270.
 — Max. v., 271.
 Baden, Fre. v., episc. Traj., 28, 53, 101.
 Baern, 67, 292, 169.
 — Jan Jansz. v., glasschr., 289, 302.
 Baert, Pasch., hortul. t'Utr., 313.
 Baertwyc, Hr. v., 244.
 Bagynhof t'Utr., 169, 208, 216, 253, 265.
 Baldericus, episc. Traj., 91 sqq., passim.
 Balen, Jo. v., 297, 308, 310.
 Balgoy, 179, 195.
 Balsor, Bernt, 247.
 Balthasaer, ital. archit. in't gevolg v. Karel V., 220.
 Balthazar, Can. S. Jo. Traj., 177.
 Baltus v. Putten, mr., chirurg., 167.
 Bambergen, Pieter v., schermmeester t'Utr., 316, 319.
 Bambrugge gesubsidieerd, 310.
 Bamet, Mulle, 273.
 Banc (ter), hebben, 210.
 — de-, bereiden, 212.
 Banderol met aekels, 314.
 Bandelieren, 326.
 Bannieren, stads-, stad-trompers-, 204, 206, 232, 305. Zie ook: Trompers, Vaendels, etc.
 Banquet, 217. Zie ook: Maelyt.
 Bar, Nic., horolog. mr., 280.
 Barbanson, Prins v., 374.
 — Fre., 293.
 Barbarae, S., hosp. Traj., 175.
 Barchon, Hr., 232.
 Barck, Jo. v., lantmr., 248, 250, 251, 260, 261.
 Bardesius, burgemr., 263.
 Bangers, Vinc., pred., 292.
 Barkel, Dirck v., fisc., 277.
 Barlaymont, Hr. gr. v., 240, 245.

- Barnevelt, 67.
— Jo. v. Olden-, 268, 277, 278.
Barras, Stev. de, 243.
Bartholomaeus, mgr., capit. Hag., 27.
— S., hosp. Traj., 296, 334.
Bartholomaeusz., Sal., 314.
Bary, Th., Stads-tromp., 281, 307, 308.
Basilius, Ja., pred., 271.
Basius, Dr., 251.
— Jo., 278.
Bassen, 203 sqq., passim. Zie ook: Geschut.
Bassetten, (muz. instr.), 233, 235.
Basso continuo, 314, 322.
Bastardi sacerdotes, 28.
Bastonium, 361, 367.
Batement, 212, 214, 215, 218, 247.
— Zie ook: Comedie.
Batinge, 329.
Baure, Thim. de, 53.
Baurisatio, 182.
Bayonis, S., Gandav., 46.
Bazyn, Nic. de, 181.
— Tho. de, 181.
Beatrice, S., hosp., 328.
Beca's Chron., 169, 277, 296.
Beckens, stads-, 228.
Beden, 146.
Bedevaert, 54.
Beeflant, Anto., 176—182, passim.
Beekers, silv., 161.
Beeld v. Mars op Bylh. toorn, 230.
— v. Onse lieve Vr., 163. Zie ook: Schildryen.
Beelden, geborduurde-, 200.
— in Lichtenberch, 221.
Beeltnyders en Beelthouwers, Beeltwerk, 173, 206, 208, 217, 219, 229, 261, 293, 299, 301, 311, 322.
Beerninck, Bernt, 324.
Beesde, Henr. v., 368.
Begge, Jean le, 191.
Beguttæ, 33.
Bekeerde Susters, conv. t'Utr., 134, 136. Zie ook: Maria Magdal.
Belgard, Tho., 313.
Bellecum, S. v., 284.
Belopen, 130.
Bemmel, Is., hoefm., 293.
Ben, Henr., Can. eccl. S. Mart. Traj., 31, 143, 179, 186.
Beneficie in den Dom t'Utr., 40.
— te S. Ja. t'Utr., 40.
— te Oude Munst. t'Utr., 40.
— te S. Marie, 40.
— té S. Cathr., 40.
— te Vreclant, 41.
— te Haerl. in de gr. kerk, 41.
— ter capelle, in Zeelant, 42.
— (in't alg.), 27 sqq., passim.
- Benneccum, 67.
Benschoten, 67.
Benthemersteen, 217, 233.
Bentinek, Jo. Stev., burgermr. van Zutphen, 241.
Beprueven, 210.
Berch, Gr. Henr. vd., 374. Zie: Berge.
— Jan vd., 241.
Berchausen, chemicus, 291, 326.
Berchout, 14 sqq., passim.
Berchsteda, Th. Sym., 283.
Berck, Anto. v., 308.
— mr. Nic., dec. v. S. Jan, 168.
— deken, 299.
— mr. Corn. Jansz. v., Tromper, 233, 234.
— Piet v., pred., 260, 261, 262.
— stad, 270, 387.
— Can. S. Jo. Traj., 139 sqq., passim.
— Jo. Chr. v., 281.
Berckenrode, Balth. Florisz. v., lantmeter, 290.
Berckringer, Prof. t'Utr., 292, 294, 316.
Bercum, Henr. v., burgermr. v. Antv., 242.
Berendrecht, mr. de Bruyn v., 300.
Berentoorn t'Utr., 218, 220.
Berentz., Jan, boeprint. t'Utr., 215.
Berge, Gr. vd., 244.
Bergen op Zoom, 305.
— Corn. v., 12.
Bergerus, pred. te Wyck, 169.
Bergh, Stev. vd., raet v. S. Exc., 237.
Berghe, B. en Mart. vd., 240.
Bergem, mr. C. v., 225.
Bernt, mr., 235.
Bernulphus, alb. v. S., 200.
Bertgen, sust., 203 sq.
Berty, Fra., 76, 80, 240, 245.
Beschieten, bussen-, 260.
Bestekken, 218, 235, 249, 260, 263, 300, 301. Zie ook: Caerten.
Bestius, Ph., eng. pred. te Delft, 286, 313.
Besuecte lieden, 206, 211. Zie ook: Kranksinnig.
Bethlehem, conv. Traj., 41, 265, 289.
Beusighem, huis te, 170.
— dorp, 157, 158, 163, 169, 170.
— Ja. v., 225.
— Hr. v., 169.
Beuter, Corn. Petri, dict., 336.
Bevelant, Adr., Can. S. Jo. Traj., 187, 190.
— Aleyd. de, 159.
— Magr. Flor., 141. Zie ook: Beeflant.
Beveren, Hr. v., Stadh., 63, 228.
- Beverweert, can. b. Mar. Traj., 364.
Beverwyck, pred. v., 169.
Beyer, Henr., Can. eccl. b. Mar. Traj., 174, 364, 365.
— Jo., nts., 49.
Beyeren, Henr. v., episc. Traj., 291.
— , beyermeester, beyerwerk, 168, 279, 283, 290, 297, 314, 316, 317, 322, 324. Zie ook: Clockenspel.
Biblia hebr. Bomberg., 298.
Bibliotheek, stads-, 161, 169, 261—326, passim.
Bicker, Pet., 239.
Biechtvader vd. hert. v. Alba, 243, 244.
Biennium continuum, 360.
Bieselingen, villa de, 33 sq.
Bilderbeck, agent, 296, 300, 302.
— Oud-burgermeester van Amersf., 299.
Bilsen, Adr. v., lector, 284.
Bilwyc, G. de, 116.
Birekt, 67.
Bisextilis annus. Zie: Annus.
Bisschoppen v. Utr. Zie de namen.
— oorlog, 317.
Bisschopshoff, 267.
Blaesbalken, 199, 207.
Blacu, Jo., t'Amst., 288.
Blakers, copere, 302.
Blancwalt, P., v. Ceulen, 240.
Blankenheim, Fre. v., episc. Traj., 108.
Blaser, 159.
Blauwe vaen, 261.
Blauwe Capel gesubsidieerd, 294.
Blauwert, Tho., can. b. Mar. Tr., 368.
Bleiswyck, Hr. v., 372, 379.
Bleskensgrave, 4.
Bleyenborch, Balth. v., doctor, 238.
Blickenborch. Zie: Zuylen.
Blinde ondersteund, 294.
Blixem, 10, 12, 237.
Blochoven, domicella de, pr. v. Outwyc, 156.
Blochuis ter Mey, 3.
— te Rawesway, 3.
Block, Jan, schild., 213, 215.
— Peter, 175.
Blocklant, 2 sqq., passim.
— leghe-, 3.
— Ja. v., 239.
Blommert, Corn., steenh., 252, 262, 266.
— Abra., 276.
Blyde incompst v. bissch. G. v. Egmont, (1536), 217.
Bochoff, Henr. v., burgermr. v. Zutphen, 237.
Bochorst, huis ter, dec. S. Jo. Tr., 332.
— Jo. v., 332.

- Bochout, Cath de, abbat. de Foresto, 153.
 Boeking, Jo., pred., 296.
 Boestadius, Abra., correct., 302, 392.
 Boctoornt'Utr., 218.
 Bodem, gulden-, 289. Zie: Eerste steen.
 Boden, 268.
 Bodenbroot, 289 sqq., passim.
 Boecholt, Will. de, 158.
 Boechout, Hub., can. b. Mar. Tr., 370.
 Boecheoven, Myuhr. v., 10.
 Boeck t'Oude Munster, 308.
 Boeckdruckers, Boeckvercopers, 215, 222, 241, 267, 269, 270, 271, 274, 275, 276, 278, 279, 283, 296, 298, 307, 308, 311.
 Boecken, 101, 169, 194, 196, 208, 227, 261, 263, 268, 271, 273, 274, 283, 284, 289, 291, 292, 305, 322.
 Boel, Arn., baill. Hag., 9, 27.
 Boelen, Godefr., presb. animarum, 143.
 — Jo., de Breda, 152.
 — mr. Jan, 143.
 Boemel, 2 sqq., passim.
 Boemhauer, Jo., 176.
 Boesighem, Jo. de, 111. Zie: Beusighem.
 Boetius, Ev., 270.
 Boetselaer, de, 166.
 — Gisb., 396 sq.
 Bogaert, F. G., 267.
 — can. S. Jo. Traj., 160, 161.
 — Jan, gouts., 274.
 — Fra. Geritz, 267.
 Bogardi, Just., pred., 312.
 Boghe spannen, 131.
 — schote, 130.
 Bohemen, Co. v., 282, 305, 394.
 — Fil., Prins v., 310.
 Bokelaer, Arn., Can. eccl. S. Mart. Traj., 177.
 Bol, Goert, Burgermeester, 146.
 Boll, Will., borduurwerker, 226 sq.
 Bolle, Lubb., dec., 111.
 Bolwerken van Utr., 229, 249, 280, 281, 283, 289, 271.
 Bom, Jan, 288.
 — nye, 207.
 Bombaerd, 232, 233.
 Bommel, S. v., nts. vd. Dom, 221.
 Bona censualia, 315.
 — pactionalia, 17 sqq., 340.
 — cleric., 17 sqq., passim.
 — curmedalia, 100.
 Bonavente, Sr. de, 74.
 Bonert, Will., teeckent gelt, 205.
 Bonifacii calix S., 328.
 Bonifacius VIII, 189.
 Bononiens., acad., 363.
 Bontepceert, 't, huis t'Utr., 262.
- Boodt, J. de, 199.
 Boon, can. S. Jo. Traj., 160.
 Boor, 269.
 Boots, 78.
 Bor, Jo., raet, 294.
 — Peter, secr., 292.
 — Peter, Christiaensz., geschiedschr., 273, 284, 286, 298.
 Borch, Adr. vd., 168, 226, 265.
 — Jo. vd., 173.
 — N. vd., raet's Co., 244.
 — H. vd., schilder, 219.
 Borchhoorn, Hr tot, 278.
 Borculo, Herm. v., boekprint. t'Utr., 222, 241.
 Bordekens in de kerk, 290.
 Bordfool, 315.
 Borduersels, 196, 199, 200, 201, 226, 227.
 Boren, bussen-, 224.
 Borghorst, Herm. v., 270.
 Borgondie, Karel v., 4.
 Born, Ew., glasschr., 299.
 Bornius, Henr., alumnus, 291.
 Borre, Adr. vd., pred., 274, 277.
 Bos, ten, 6, 10.
 Boscelmus, cameraerius, 107.
 Bosch, can. b. Mar. Traj., 364, 365.
 — H. vd., 325.
 — Jor., horolog. mr., 312.
 — Melch vd., 317.
 — Jan of Haus vd., horol. mr., 281, 284, 290.
 — Joost ten, 235.
 — drapperie vd., 326.
 Boschuyzen, 163.
 Boscop, Arent te, burgermr. van Campen, 244.
 Bose viant, 268.
 Bosman, Rein., 325.
 Bossius, Adv., 298.
 Bossu, stadh., 240, 245.
 — N. v., coadj., 240, 242.
 Both, Henr., 268, 270, 271.
 — Hr., 321.
 — Corn., 294, 296, 298, 316.
 — Adr., boecvercopper, 285.
 — Dirc, glasschr., 169, 289, 292, 296.
 — Herm., glasschr., 292, 300.
 — Fra., 239, 241, 244, 261.
 — Ger., 271.
 — Tho., busmr., 248, 249, 232, 253, 263.
 Botrui, mr., 398.
 Boucholt, Lud., 310.
 Bouillon, duc de, 269.
 Bourgnival, Hr. v., 47, 214.
 Bourgondie, Fil. v., biss. Zie: Filips.
 Bovinc, Theod., can. b. Mar. Traj., 368.
- Bovinia, Jo. de, 34.
 Boxtehude, 377.
 Boxtel, Hr. v., 232.
 Brabant, 7 sqq., passim.
 Brachium seculare, 19, 98.
 Brachium S. Adriani, 328.
 Brakel, Hr. v., 168.
 Bramme, Erpo, de, can. b. Mar. Tr., 368.
 Brand, 8, 208, 318.
 Brandenborch, cheurf. v., 274, 302, 394.
 — Jo. de, can. S. Jo. Tr., 338.
 — Henr. de, can. S. Jo. Traj., 337.
 Brandole, 265. Zie ook: Abramdole.
 Brandspuiten, 315 sqq.
 Brant in de wange, 210.
 Brant, molenmaker, 291, 300.
 Brants, Gisb., 155.
 Brantstichten, 95.
 Braspenningen, geconterfeite-, 205.
 Brecht, Jo., 250.
 — Gouv. v. 's H. Bosch, 248.
 Breckers, Paul, 194.
 Breda, 169, 283, 290, 293.
 — drossaert v., 232.
 — Jo. de, can. S. Jo. Traj., 191.
 Brederode, Hr. v., 29, 38, 208, 236, 249, 267, 375.
 — Agent, Pet. v., 372 sqq., passim.
 — Rein. v., 278.
 — Gov. v., 308.
 — Gisb. v., 51, 52.
 Breen, Egb. v., pred., 289.
 Breestraet t'Utr. Zie: Pomp.
 Breslau, math. v., 241.
 Breveer, mr. Hub., 237.
 Brevelt, Jo. v., silversmit, 297, 317, 321, 326, 327.
 — Gort. v., 298.
 Brevoert, gesubsid. 294, veroverd 270.
 Breyerius, Jo., pred., 168, 169, 286, 306.
 Bridsen, 208, 211, 234.
 Briel, den, 38.
 Brieven, 208, 314.
 Brigittae, S., carv. Traj., 63, 211, 260, 296, 332.
 Brigittesteegh t'Utr., 285, 301.
 Brodyk, 116.
 Broekelen, villagium, 26.
 Broichusen, Gisb. v., 57.
 Bronchorst, overgaen v., 258.
 — Ja. v., 57.
 — Ger., 111.
 — Ja. Ger. v., glasschr., 280, 283, 291, 292, 296.
 Brouhoven, Hr. v., 379.
 Brouwer, burgermr. te Middelburg, 394 sqq.

Brouwershaven, 49.
 Bruggen, geselen opte-, 214.
 Bruiloft, 112, 215.
 Bruninck, secr. v. S. Piet. t'Utr., 167.
 Bruno, can. b. Mar. Traj., 351, 353.
 — Ja., pred., 276.
 — Gerl., 175.
 Brunshuttel, 382.
 Brunswyck, Henr. v., 251.
 — cantz. v., 239.
 Brussel, 83, 235, 250.
 Bruxellis, Philib. de, 239, 240.
 Bruyn, de, pred., 298.
 — prof. de, 312.
 Bruyninck, Claes, raet v. S. Exc., 255.
 Bruyninx, Hr., 392.
 Buchell, mr. Arent v., adv., 274, 295.
 — Jo. Edm. v., 274.
 — Jo. Hubr. v., 274.
 Buckin vd. Briel, capt., 382 sq.
 Buckenhorst, Milord, 266.
 Buckingham, hert. v., 385.
 Buere, Henr. v., drilmeester, 318, 319.
 Buierkerck t'Utr., 64, 203, 204, 205, 218, 221, 228, 234—237, 243, 246, 258, 262, 263, 265, 266, 269, 315.
 Buerman, Ger., 53.
 Buic-euvel, (1537), 230.
 Bulla Julii II, 196.
 — Leonis, 16 sqq., passim.
 — Pinae, 43, 46.
 — tirangulares, 328.
 — gulden-, 394.
 Bunschoten, 67.
 Burch, Jo. vd., chirurg., 245. Zie ook: Borch.
 Burchgraef, Will., 187.
 Buren, Jo. v., 170.
 — Comes de, 29.
 — Mab. Alerts v.-, wed., 195.
 — Otto v., 193.
 — Lamb. v., 195.
 — Floris, gr. v., 9, 334.
 — stat en casteel, 9, 157.
 Burger-Vendelen. Zie: Vendelen.
 Burggraven. Zie: Montfoort.
 Burgondie, Dav. et Phil. v. Zie: David, Philips.
 Burmannus, D., 315.
 Bursa, 328.
 Buschhoff, Bern., pred., 285, 286.
 — Adriana, 309.
 — conrector, 314.
 Buscruit, Buscruitmaker, 214 sqq., passim.
 Buscutmeester, 207 sqq., passim.
 Buser, Will., alias Byndop, 111, 113.
 Busgieter, 206 sqq., passim.
 Bussche, Herma. vd., scholte tot Zwolle, 330.

III.

Bussen, grote, 214, 224, 228, 242.
 Zie ook: Ammunition, Geschut.
 — silvere, 268, 285.
 Buys, P., 254, 250.
 — Jan Jansz., 280.
 Buyser, Arn., 188.
 Buyssen, haring-, 78 sqq.
 Buytewege, Pet., confess. S. Agath. Traj., 32.
 Bybel, 276, 289, 291.
 Bye, tresorier de, 380 sqq.
 — Aert de, 243.
 Byerwisch, Ger., 111.
 Byl, Ger., 140.
 Bylaer, can. S. Jo. Traj., 177.
 Bylhouters toorn, 230, 253.

C.

Cabauw, hr. v., 241.
 Cabeliauvangers, 383 sqq.
 Cacc (opte) staen, 310 sqq., passim.
 Caeciliae, S., conv. Traj., 40, 41, 201, 265, 308.
 Caerte vd. stroom vd. Lecke, (1521), 208.
 — vd. vryheit v. Utrecht, (1539), 219, 220, 221.
 — vd. stadt, (1543), 223.
 — van 't Peerdevelt, (1543), 223.
 — vd. limiten vd. vryh. der stadt, (1547), 225.
 — (cleyne) vd. stadt mette Bolwerken, (1551), 228.
 — vd. stadt en situatie v. deselve, (1567), 237, 239, 241, 243.
 — door een mathematicus v. Breslau, (1569), 244.
 — v. h. Scutterlant tot Achthoven, (1569), 241.
 — vd. vryheid d. stadt, (1573), 244.
 — vd. limiten, (1577), 248.
 — v. speyen en kolken aen de Vaert, (1578 sq.), 249.
 — vd. bolwerken, (1578), 250, 251.
 — vd. stadt, (1580), 254. — (1581), 256.
 — v. h. Peerdevelt, (1584), 260.
 — v. Wyck en Duerstede, en v. d. stad, (1585), 261.
 — v. h. Bolwerk achter S. Marie, (1598), 271.
 — vd. Spaansche Armade, (1599), 271.
 — vd. stadt, (1598), 270. — (1604), 274.
 — v. straten en weggen, (1614 sq.), 278.
 — op last vande Staten gemaect, (1630), 281.

Caerte vd. Hinderdam en de Vecht, (1633), 285.
 — vd. Schenkenschans, de Wael en Rhyn, (1633), 287.
 — vd. proosty v. Amsterl., (1636), 287.
 — v. Schenkenschans, (1637), 289.
 — vd. Malie-baen, (1637), 290.
 — vd. beleg. v. Breda, (1638), 290.
 — v. Rhyn en Wael by Schenkenschans etc., (1642), 294.
 — v. straten en plaetsen binnen en buiten Utr., (1642), 294.
 — v. parthyen binnen de stad, (1644), 297.
 — vd. beleg. v. Sas v. Gent, (1645), 300.
 — van parthyen binnen de stad, (1646), 302.
 — vd. stadt, (1648), 305.
 — Sandp. naar de Vaert, vd. Oude Munt en de Steenstraet naar de Bilt, (1648), 307.
 — v. Hoëch-, Leegh-en Westraven, (1651), 310.
 — vd. stadt, (1652), 311.
 — lant-, op 't nieuwe werk hanghende, (1632), 313.
 — vd. uitlegginge vd. stadt, (1664), 313, 319.
 — vd. stadt, (1669), 318.
 — vd. rivier omtrent Schenkenschans, (1670), 319.
 — vd. Leidsche vaert, etc. (1671), 319.
 — vd. vergrootinge, en de fortif. der stadt, (1672), 320.
 — vd. Eemse vaert, (1676), 321.
 — vd. Holl. Rhyn, (1678), 322.
 — vd. hoghe jurisd. vd. Vaert, (1681), 322.
 — vd. vryheid der stad, (1683), 322, (1683), 325.
 — der stadt, (1695), 326.
 Caesarii officarii jurisd. etc., 27 sqq.
 Caesarius, Henr., pred., 273, 274.
 Caets, de, 159, 165.
 Calandrini, 395.
 Calais, 372 sqq.
 Calcei choralium, 174.
 Calckar, kerk tot, 310.
 — Ger. v. engelsche tolk, 264, 266, 267. Zie: Ridder.
 Calendarium perpetuum, 260.
 Calf, Jo., 283.
 Calices argent., 327 sq.
 Calslager, Pet., vic. S. Petri Traj., 155.
 Calveren, 228.
 Camen, stadt in 't Marksche, 305.
 Camera Hagensis, 26.

- Camerae liber, s. statuta eccl. maj. Traj., 163, 337.
 Camerarii eccles., 337 sqq., passim.
 Camerling, Rob., busg., 264.
 Camers. Zie: Gescht.
 Camp, nye, stract t'Utr., 173, 302.
 Campanae, 157, 180, 182.
 Campen, stad, 330 sqq.
 — Arn. de, 111.
 Campes, Jo. de, 134.
 Campius, Paul., agent vd. Cheurf., 269.
 Candelae, candelabri etc., 9, 23, 177, 180, 337 sqq., passim.
 Candelier, Christo., picqueur, 293, 293.
 Cannen, silv., 204.
 Canones Synod., 395.
 Canonici hebdomadarii. Zie: Ebdomadarii.
 — capit. etc., 157, 337 sqq., passim.
 Canonista, 20.
 Canonstromper, 323.
 Canter, de jonghe-, 277.
 — den ouden, 277.
 — Fra., 286.
 — Lamb., 275.
 — jufr., 265.
 Cantilecn. Zie: Hieronymus Traj.
 Capata, Rodr. de, 243.
 Capel in de Weert, 260.
 — in Zeelant, 42.
 — Will. v., schilder, 280, 312.
 Capellae, 21, 217.
 Capelle, vd., pred., 316.
 Capitula Traj. Zie de bijzondere Benamingen.
 Cappae, 199 sqq.
 Cappella, eccl. de, 33.
 Cappell, huis te, 267.
 Captio s. incarceration, 19.
 Caputia, 181.
 Carabyns, 325.
 Care, Jean, 315.
 Carie, Edm., 254.
 Carionis chronyk, 284.
 Carleton, ambass., 375 sqq., passim.
 Carlisle, gr. v., 392 sqq., passim.
 Carmelita Traj., 179, 183, 260.
 Carmina, 228, 260, 262, 266, 273, 283, 288, 327.
 Carnisprivium, 178.
 Carolina constitutio, 35.
 Carolus, pr. v. Spanje, 239.
 — V., 43, 63, 143 sqq., 225, 239.
 Carpentier, Is., fra. schoolnr., 291, 294.
 Carron, Noell-, 277.
 Carthusiensis prope Traj., 41, 208, 218, 253, 265.
 Casal, 388.
 Casbergh, landhuis, 199.
 Casei Zelandini, 341 sqq.
 Casimir. Zie: Nassau.
 Castanie, Ja. de, biechtv. v. Valdez, 244.
 Casteel v. Antwerpen, herb. t'Utr., 287, 307, 308.
 Castres, stad, 398.
 — Sr. de, 335.
 Castro, can. S. Jo. Traj., 160, 161, 164.
 — Nic. de, 230.
 Casulae, 156, 196 sqq., 328.
 Casus episcopales, 22.
 Catalogus, 327.
 Catechismus, 237, 303, 313.
 Catharinae, S. Traj., 40, 170, 265, 268, 289, 301, 302, 308, 323.
 Catryne poort t'Utr., 247, 268, 322.
 Cats, Ja., 285.
 Causae necessariae, 20.
 — matrimoniales, 22 sqq.
 — fiscales, 24.
 Ceeyl, engelsch colonell, 163, 278.
 Cedulae indulgg., 182.
 Cellebroers t'Utr., 211, 231, 260, 265.
 Censurae, 17 sqq.
 Cera rubea et viridis, 143.
 Ceretanis, Jo. de, episc. Nuc., 122.
 Cerevisia, 338 sqq.
 Cetous, marg. de, 245.
 Chaldaeën, 336.
 Chalon, baillu v., 232.
 Champagay, Hr. v., 246.
 — 385.
 Charierius, Fra., 294.
 Charles de Gelder, 336.
 Charp, Phil., 312.
 Charters, 246.
 Chaster, Pet. de, 311.
 Chatillon, Hr. v., 273.
 Chebry, 385.
 Chesne, Anto. de, 318.
 Cheurforst, 267, 269, 302.
 Chevreuse, hert. v., 388.
 Chirurgyen, 27, 203 sqq., passim.
 Choraes, 174 sqq., et 337 sqq. passim.
 Choralium episcopus, 177, 185.
 Chorisocii, 337 sqq., passim.
 Chorus novus S. Jo. Traj., 157, 201.
 Chriseulis, Jo., 294.
 Christiaen, mr., can. t'Oude Munst., 209.
 Christiani, Ger., 114.
 Christianus Mogunt., 107.
 Christianus, can. b. Mar. Traj., 352, 353, 354.
 Christoffels, out. t'Oude Munst. t'Utr., 40.
 Chyrothecae, 185.
 Cimeterium eccl. S. Jo. Traj., 18, 26, 177 sqq., passim.
 Cippi, 115.
 Gista indulgentiarum, 173.
 Cistercienses in Yselsteyn, 180.
 Claeskerk t'Utr., 239, 314.
 Claesz., Corn., 263.
 — Dirc, 136.
 — Ger., 136.
 Clamatores vini, 178.
 Clandestinae, 17 sqq., passim.
 Clarenborch, 260, 296.
 Claustralis domus, 174.
 Claverblatt, in't, huis t'Utr., 285, 288.
 Clavicymbel, 322.
 Clavigeri, 143.
 Cleef, 378 sqq., passim.
 — hert. v., 10 sqq. 57 sq., 208, 236.
 Clect, tapiserie-, 206.
 Clemens, Wencesl., 284.
 Clercken v. S. Hiero. t'Utr.. Zie: Hieronymus.
 Clericalis habitus, 192 sq.
 Clermont, gr. v., 388 sqq., passim.
 — Serv. v., stads tromp., 314.
 Clivis. Zie: Aleydis, Cleef.
 Clochuis, 't, huis t'Utr., 176.
 Clock (groot), te S. Jan t'Utr., 169.
 — waec-, 221.
 — v. S. Marie, (1383), 261.
 — v. S. Margriete gasthuis t'Utr., (1594), 268.
 — te Beusighem, vergieten, (1598), 163.
 Clockespel S. Jo. t'Utr., (1632), 168.
 — S. Jacobs t'Utr., (1670), 319.
 — op't stadhuis, (1382), 237 sq. — (1630), 281.
 — opten Dom t'Utr., (1664), 315. — (1673), 321. — (1673), 321. — (1676), 321. — (1678), 322. — (1684), 324. — (1696), 326. — (1697), 326.
 Clockgieter, (Mr. Willem, 1503), 203. (Mr. Henrick, 1521), 208. — (Wilhelmi, 1522), 176. — (Hear. Wouw, 1522), 176. — (Jan Tolhuis, 1541), 221 sq., 224, 228, 231. — (Anto. Henricksz., 1560), 232. — (Fr. Both, 1585), 261. — (Meurs, 1630), 281. (1632), 168. Zie: Busgieter.
 Clocken ten platten lande, (1582 sqq.), 239, 262.
 Clooster, Jan vd., 245.
 Clootschieten, 137.
 Cloten, cf. Ammunition, Gescht.
 Clusius, Carol., 272, 274.
 Cluyvers, 25, 34, 47.
 Cock, 286, 288.

- Cock, Balth. de, goutsn., (1337) 230.
— Mr. Jan de, 167.
- Cocus, Wilh., 180.
- Cocde, 198.
- Coebel, Phil., raet's Co., 239.
— Aert, rentmr. gen., 239.
- Coelschen Dom, in den-, herberg t'Utr., 243.
- Coen, generael, 400.
- Coenensz., Jan, buscruitmr., 263.
- Coethen, 330.
- Coeverden, 268, 269, 296.
- Cogschuit, 92, 104.
- Colen. Zie: Colonia.
— herb. v., (1503), 203.
- Collatio benefic., 337 sqq., passim.
- Collecte, wekelyksche-, 280, 296.
- Collegium anatomicum. Zie: Anatomia.
— musicum, 315, 326.
— Lexoviense, 154.
- Colonia, 21, 31, 61, 153, 180, 269, 270, 346.
- Colonna, Carel, 374.
- Colyn, Jo., presb., 30.
— Jan, raet's Co., 237.
— Peter, mgr., 37.
- Comans, Gu., can. S. Jo. Traj., 187.
- Comedianten, engelsehe-, 271.
- Comedie, 214, 218, 226, 233, 236, 237, 247, 248, 271, 272, 273. Zie ook: Batementen.
- Commandeur van Castilie, 247.
- Commendator, 153.
- Componist, 281.
- Compostel, can. b. Mar. Traj., 365.
- Compostella, Henr. de, 153.
— Jo. de, 111.
- Compurgatores, 113.
- Conchardus, Harm., pred., 269.
- Concilium Trident., 159.
- Concordata, 15—29 passim. 43 sqq.
- Concubinae, 159, 192.
- Confessie, 305.
- Confugium ad ecclesiam (asylum), 17, 25.
- Coninc, Greg., 234.
— Fred. de, 181.
— Ja. de, tromper, (1362) 234.
- Coninxbergen, Seg. v., 271.
- Coninxvelt, monast., 327.
- Conopius, Nathanael, 301.
- Conradus, Imp., 106.
— episc. Traj., 92 sqq., passim.
- Consecratio altarium, cf. Altarium.
— crismatis, 178.
- Consistorium Amsterod., 27.
- Constantinopelen, 382.
- Conste van vliegen, 226.
- Contrefeyt geld, 205.
- Contrefeytsel, 268.
- Convivium. Zie: Maelyt.
- Convoyen, 254.
- Cools, Corn., 269.
- Coopermolens, 289.
- Coopmans, Rych., 271.
- Coorn, roey in't-, 9.
- Coorndyk, 28.
- Cooth, Lamb., cock, 308.
- Copere werelt opten astron. toorn, 295.
- Copes, S., 308.
- Copien, 208, 230, 297, 308, 314, 317.
- Coppen, silvere-, 193, 204, 212, 226, 267, 268, 273, 276.
- Corenmarckt, die-, t'Utr., 173.
- Corncruit, 238 sqq., passim. Zie: Ammunitie.
- Cornelisz., Mart., 288.
— Henr., org. S. Mar. t'Utr., 266.
— Mr. Vinc., 31, 61.
— Ger., 196.
— Claes, capt., 296.
— Erasm., 281.
— Ellert, goutsmit, (1594), 268.
— Piet., 382.
— Corn., vechtmr., 266.
— Isbr., 266.
- Cornetten (muz. instr.), 233, 234, 258, 316.
- Coronae argenteae, 327.
- Corporaeldoos, 200 sqq.
- Corrigeen, 28, 29.
— Ja. Fransz. v., 274.
- Cortouwen, 250 sqq., passim. Zie ook: Geschut.
- Cost verloren, holwerc, 253.
- Coster, 289.
— op S. Mert. toorn, 264.
- Costerus, Jo., 308, 368.
— Dan., pred., 284, 300.
- Cotman, Jo., 29.
- Couenhoven, Ger. v., 240, 243.
— Jelis, 167.
— huis v.-, 252.
- Couranten, 285.
- Coursbach, Bar. v., 254.
- Courteville, secr., 240.
- Courwachter, 275, 281, 314.
- Couwenberch, G. v., 276.
- Covelen der Oversten, 306.
- Crabbe, Jan, Prior vd. Aug. v. Dort, 247.
— Splint., 178.
- Cracou, 386.
- Cracn, 237, 256, 277, 289.
- Cranenhofstede, 299.
- Crap, can. S. Jo., 160 sqq.
- Crellius, Jo., 307.
- Crequi, marq. de, 396.
- Crimina, 15 sqq., passim.
- Crimpen, 12.
- Crines pendentes, 24.
- Crisma sacrum, 15 sqq., 178.
- Crock, Will., 114, 115.
- Croesen, silv.-, 204, 211, 214.
- Cromhoorn, 280 sqq.
- Cronyk, 269, 271, 274, 277. Zie ook: Becc, Bor, Petit.
- Croon, Hans, steenh., 301.
— in de Catrynekerk t'Utr., 170.
— v. S. Jan, hang. in den Dom, 166.
- Croonen, in de drie-, huis t'Utr., 239.
- Crovenborch, H. v., drappier, 303.
- Cruces, 73, 178.
- Crucis, vicaria S., 180. S. Jo. Traj., 183.
— erectio S., 48, 148, 182.
- Cruis (H.) alt. voor't choor v. S. Jan t'Utr., 164.
— draghen, 212.
— voor't-, gaen, 210.
— Zie: Ammunitie.
- Cruisant, het, 393.
- Cruisgasthuis t'Utr., 233, 269, 276.
- Cruithof, 292 sqq., passim.
- Cruitmolen, 206 (1517), 213 (1529), 222 (1642), 265.
- Crux argentea, 328, aurea, 327.
- Cruyff, Th. de, 256.
— Will., 129.
- Cruys, geborduurd-, 196 sqq.
- Cryp, Will., 243.
- Culenborch, St. de, 336.
— stad, 170.
— Jo. v., 137, 148, 221.
— Roel. v., stempelsnyder, 297, 300, 307, 317.
— Aert, 296.
— Pet., stempelsnyd., 328.
— fabrikmr., 167.
- Cuperus, Jo., stadstromp., 295.
— Macr., 261.
- Curia episc. Traj., 15 sqq., passim.
— Romana, 322, 367.
- Curialitates, 179.
- Curmedalia bona, 100.
- Cultus divinus, 15 sqq., passim.
- Cussens, 28, 201, 280, 282, 328.
- Custos eccl. S. Jo., 177, 182. Zie: Bibliotheek.
- Cuvis, Jan, drapp., 287.
- Cuypers, mr., 281. Zie: Cuperus.
— Geetr., 210.
- Cyfferhoeck, 281.
- Cymbaeltgens, 283.
- Cyphi argentei, 180, 194.

D.

- Dael, Ten, conv. propé Traj., 40,
 95, 116, 219, 264, 265.
 Dalem, Jan v., 277.
 Dalemdyk, 11.
 Dalers. Zie: Munt.
 Dalmatica, 200, 201, 202, 328.
 Dam, Ja. v., 239.
 — ten, 234.
 — mr. Jan v., barb., 230.
 Damast, Nic. Cornelisz. v., beelt- of
 antyksnyder, 290, 293, 296,
 299, 301, 309, 311, 312, 314,
 318.
 — Jo. v., beeltsnyder, 322, 325.
 Damhouder, Joost, 241.
 Dammanus, Seb., pred., 278.
 Damnatio ad rotam, 115.
 Danckaerts de Ry, Corn., architect
 van Amsterdam, 307, 310.
 Daniel, can. b. Mar. Traj., 353.
 Danzick, 233, 277, 391.
 Dareth, Joost, 281, 284.
 — Agnietje, 301.
 David, episc. Traj., 36—150 passim.
 Decama, Petr., 239.
 Decani, 17 sqq.
 Decanus Amsterl., 23, 27.
 — Frisiae, 23, 24.
 — Kennemariae, 22.
 — Rhyndlandiae, 32.
 — Schielandiae, 36.
 — Voorn., 30.
 — Walachriae, 28.
 — Westfrisiae, 17 sqq.
 Decimae, 337 sqq., passim.
 Dedel, can. b. Mar. Traj., 364.
 Dedicaciones, 259 sqq., passim.
 Deeken, Sr., 73.
 Dekers, F., 48.
 Delavalle, Anto., 239.
 Delft, 5, 8, 17, 327, 328.
 Delicta, 21 sqq.
 Dellif, 377.
 Dematius, Caro., prof., 290, 292, 308.
 Denarii tritici et cerevisiae, 339. —
 Vinales, 346. — Convivales, 351.
 Denemarken, 73, 74, 209, 215, 217,
 374 sqq., passim.
 Deusing, Herm., pred., 305.
 Deuticom, 377, 378.
 — Anto. v., 157.
 — Will. v., 237.
 Deuverden, Corn. v., 301.
 Deventer, 1, 253, 256, 257, 265, 286,
 330, 332.
 Deylius, Petr., pred., 284.
 Diamanten, 200.
 Dibbetius, Jo., pred., 274.
 Diex, Jo., beyermr., 314, 316, 317.
 Diederich, mr. Jan, 277.
 Diefdyk, 2, 12.
 Diemen, Ysbra. v., 334.
 Diemshoeff, 299.
 Diemerbroeck, prof., 309, 319.
 — Corn. v., pred., 314.
 — Ysbra. v., 301.
 — Ger. v., 271.
 Diemermeer, 278.
 Dienaers, stad-, 218.
 Diepenheim, Jan v., lantMr., 287, 297,
 302, 307.
 — Flor. v., 319.
 — Fra. v., 319.
 Diepmeester v. Danzick, 227.
 Diest, Jo. de, episc. Traj., 357.
 Dieu, Dan. de, 287.
 Dingtalen, 134 sqq.
 Direksz., Adr., 53.
 — A., 249.
 — Aert, van Blocklant, 5.
 — Jan, van Delft, horol. mr.,
 238.
 — Jan, 237.
 — Piet., van Dusseldorp, 286.
 — Will., 13.
 Dismes, C. Jansz. v., drappier, 310.
 Distilleer-instrument, 326.
 Dispensatio, 23 sqq.
 Dithmarsen, die v., 382.
 Ditmar, Mart., 294.
 Ditmarus, can. b. Mar. Traj., 353.
 Divinus cultus, 27 sqq., 369.
 Dobbelde glazen. Zie: Glazen.
 Doctor, stads-, 276.
 Doedyns, W., 318.
 Doelen, 230, 255.
 Doer, rode-, (valvae) 332.
 Doernick, can. S. Jo. Traj., 177,
 182.
 Does, A. vd., 250.
 — Jo. Dir. vd., 291.
 — Jan vd., 240.
 — Rein. vd., 241.
 — Will. vd., 274.
 Doesburgh, 264.
 Doetechem, Rud. de, 111.
 Doeyenborch, Corn. v., 282.
 Doirn, Henr. de, 185, 186.
 Dolhuis, 169, 299, 312.
 Dolle vrouw, 208, 214. Zie: Krank-
 zinnig.
 Dolphyn, de-, (stuk geschut), 272.
 Dom, 94, 212, 241, 269, 279, 322. —
 Domdeken, 47. — Domcapittel,
 265, 266, 271. — Domsamer, 325. —
 Domproest, 47 sq. — Domstoorn,
 166, 270, 281, 318, 324, 325.
 Domburg, 79.
 Domi. Zie: Huizen.
 Dompelaer, G. H., goutsm., 267.
 Dompelaer, H. Jeostsz., muntmr.,
 250 sq., 234, 347.
 Domus pauperum Traj., 237.
 — capitularis, 129.
 — pro venerab. Sacr., 23, 182.
 Donact, mr., architect, 224, 226.
 Donc, den, 4.
 — Herbern. vd., 368.
 Doucker, Adr., cap. M. S. Jo. Traj.,
 186.
 Donkelaer, 67.
 Doorn, Alb. v., 289.
 — Jan v., boeodr., 169, 293, 296.
 Doornboompje, 't, huis t'Utr., 243.
 Doornwert, Hr. v., 299.
 Dootschuld, 24.
 Dop, Ja., 301.
 Dorp, A. v., 248, 250.
 — Admiraal v., 377 sqq., passim.
 Dorpius, Mart., 183.
 Dorschen, 364, 365.
 Dorscher, Petr. den, 116.
 Dort (Dortrecht), 2 sqq., passim,
 231, 235.
 — muntmr. v., 224.
 — Synode v., 379.
 — Ja. Jacobsz. v., goutsm., 291,
 293, 300, 302, 308, 311.
 D'Overlope, 68, 78, 152.
 Dow, Jo., ingenieur, 321.
 Draettrecker, 297.
 Drakenborch, huis t'Utr., 271.
 Drakensteyn, 't, huis v., 296.
 Drappier, 287 sqq., passim. — Drap-
 periecamer, 325. — Drap de soye,
 71. — De laine, 71. — Drapperie
 vd. Bosch, 326.
 Draybomen, 5, 260.
 Dreesden, Ja. v., steenh., 293.
 Drenawaert, Mar. en Cornelia, 327.
 Dreunen, Mein. v., 314.
 Driebock, 228.
 Driel, Henr. Gillisz. v., 309.
 — Hendrina v., 323. Zie: Vos.
 Drielenborch, Will. v., weerdyn, 258.
 Drilkunst, drilmeester, 318, 319.
 Drolshagen, Jo., 143.
 Dronkenschap, 166.
 Dronten, bisschop v., 209.
 Droochsloot, caerte v., 318.
 — Henr. Jansz. v., 307.
 Druckers. Zie: Boekdruckers.
 Druen, burgermr. v., 261.
 Drusius, Nic., bissch. v. Leeuw., 237.
 Dubbeld glas. Zie: Glazen.
 Dubois, 398.
 Dudley Carlton, 384 sqq.
 Duerstede, 60, 62, 92, 104, 261.
 Duiten, nieuwe-, 317.
 Duitschehuis t'Utr., 224, 239, 320.
 Dunganus, Corn., pred., 285.

Dunganus, Jo., 287.
 Duren, 11, 380.
 Duren tyd, 13.
 Dusart, Tho., stads-musicien, 280, 305.
 — Fra., 288.
 Dusterlo, Pet., 314.
 Duve, die, huis t'Utr., 173.
 Duvendoerde, Jo. Ja. v., adm., 277.
 Duyck, 248.
 — raetspens., 372, 376.
 Duyckenburch, burgermr., 282.
 Duyffhuis, Hub., 249, 252, 255, 257.
 Duynen, Corn., 187.
 Duynkerken, Will. v., organist S. Jo. Traj., (1522) 166 sq.
 Duynkerkers, 384 sqq.
 Duyst, 67.
 Dyck, P. v., 272.
 Dyckenburch, Blasius v., 278.
 Dyken, 6 sqq.
 — Dief-, 2, 11, 12.
 — Dalem-, 11.
 — Ouden-, 4.
 — Zuwen-, 2.

E.

Ebdomadarii, 327 sqq.
 Ebronensis episc., 177, 181, 183. Zie: Oprode, Ridder.
 Ecclesiae. Zie de plaatselijke Bena-
 mingen.
 Ecclesiarum consecratio, 23 sqq.
 Ecclesiastica officia, 17 sqq., 337 sqq.
 — jurid., 17 sqq.
 Egebert, decan. S. Jo. Traj., 106.
 Echt, Rog. de, can. b. Mar. Traj., 357.
 Eck, 155.
 Edler, Herm., 260, 265.
 Edmond, eng. colonel, 165.
 Eechde, ysere-, 226.
 Eeck, mynh. v., 240.
 Eem, huis ter, 330.
 Eembrugge, 67.
 Eemnesse, 67.
 Eemlant, marsch. v., 68.
 Eemse, 371.
 Eerste steen. Zie: Steen.
 Effusio sanguinis, 16.
 Egberti, Egb., 114.
 — Ger., 114.
 — Mein., 115.
 — Nic., 114, 176, 182.
 — Will., 114.
 Egmont, 252, 269.
 — Flor. v., 57, 334. Zie: Bueren.
 — Georg. ab, episc. Traj., 49.
 — Jan v., 2, 3.
 — kynderen v., 256.
 Eisinga, Jul. v., raet v. state, 274.

III.

Eki, 103, 106.
 Elconius, Herm., pred., 237 sqq., passim.
 Elderen, mynh. v., 232.
 Eleemosynae, 24 sqq., 157.
 Eliot, Fra., silversm., 283, 288.
 — Fri., silversm., 316.
 Elisabethnacht, St., 1.
 Ellertsz., Corn., gouts., 254.
 Elmo, Gu., 232.
 Elst, eccl. in-, 156.
 Elten, abbata in-, 31.
 Elzevier, Joost, boeeverc., 274, 275.
 Emancipatio scholl., 355 sqq.
 Embrica, 117, 186. Zie: Emmerich.
 Emden, 377 sqq.
 Emiclaer, 67.
 Emmenes, preceptor t'Utr., 316.
 Emmerich, 373. Zie: Embrica.
 — Henr. v., silversm., 285.
 Empereur, prof. L., 307.
 Emunitas eccles., 25 sqq., 337 sqq.
 Enchuysen, 23, 33, 36.
 Engelant, 1, 73, 261, 293. Zie: Am-
 bassadeur.
 Engelbert, praep., 106.
 Engelbertus, dec. b. Mar. Traj., 353, 354.
 Engelsche kerke te Utr., 286, 298, 313.
 — tapyt, 326.
 — tin servies, 326.
 — tolk, 264, 266.
 — sweet, 7.
 — comedianten, 271.
 Enghe, Gilis opten, 6.
 Engheleborch, 6.
 — 176, 181, 274, 313.
 Enno, gr., v. Oostvriesl., 276.
 Enschede verov., 270.
 — Huyg v., 247.
 Ensse, Ev. van, 331.
 Entes, Bart., 250.
 Entzo, can. b. Mar. Traj., 351.
 Episcopales casus, 22.
 Episcopatum celebrare, 358.
 Episcopatum novorum erectio, 43 sqq.
 Episcopi. Vide eorum nomina.
 Episcopus choralium, 177, 184.
 Erasmus, Jo., 281.
 Erectio nov. episcopatt., 43 sqq.
 Erkenrade, Walt., 114.
 Ernestus, dec. b. Mar. Traj., 358.
 Ernst v. Brandenburg, 274.
 Ernst. Zie: Nassau.
 Erp, J., 285.
 Erpesfoort, 104, 105.
 Esch, geslacht v. die v., 198 sqq.
 — Arnold v., 159—194 passim.
 Essayeur, 258.
 Essen, Hr. v., 376 sqq.

Essenius, Andr., 307 sqq., passim.
 Essesteyn, St. v., 229.
 Evangelia in Pergam., quae com.
 Theod. Egmundae donav., 328.
 Everardus nuncius, 186.
 Everdingen, Jo. v., drucker, 267.
 Evereskestorpe, 92, 106, 117.
 Everhaert's Mart., kronyk, 271.
 Evertz., Adr., busc. mr., 229 sqq.
 — Ev., raetsm. v. Zwolle, 331.
 Everwinus, can. b. Mar. Traj., 351.
 Exactiones, 14 sqq.
 Excommunicatio, 20 sqq.
 Exequiae, 27.
 Exhumatio corporum, 26.
 Extinctio candelarum ante Ven. Sacr., 23.
 Extractio delinqq., 16 sqq., passim.
 Eyck, Aert v., 253, 258, 262.
 — Jo. Jac. v., beyermeester, 168, 169, 170, 279, 280, 283, 297, 313, 314.
 Eyckel, Jan Jansz., 281.

F.

Fabrica eccless. Vide nomina eccless.
 Faille, Bern., pred., 278.
 Farmar, Rich., 264.
 Fecht. Zie: Vecht.
 Ferae, 20 sqq.
 Fermour, G., 264.
 Fernake, kerk te-, 92. Zie: Frona-
 ker.
 Fernambuco verov., 281.
 Ferrera, Petr., audit. vd. Paus, 97, 98, 118—120.
 Festa, 23 sqq.
 Feudorum liber S. Jo. Traj., 194.
 Fiques, le Sr. de, 272.
 Figura columbae, 179.
 Figuren, geometr., 294.
 — Zie: Caerte.
 Fiscalis, 23 sqq.
 Fistulator, 181.
 Flamman, Jo., pred., 296—312, passim.
 Florentius, Gerl., 368.
 — can. b. Mar. Traj., 352, 353.
 Floris, bissch. v. Utr., 62, 94, 96, 111, 144, 193.
 Florisz., Claes, lantmr., 258, 260, 261.
 — Aryaen, Zie: Adriaen.
 — Willem, schilder, 203.
 Floyon, Hr. v., 246.
 Flud, Joris, 314.
 Flumina. Vide eorum nomina.
 Foeck, Alb., raet v. state, 272.
 — Bruno, 129.
 — Ev., can. S. Jo. Traj., 111.
 — Ja., essayeur, 258, 263.

Foeck, Corn., 34.
 Foeriers, 239.
 Foeyt, Aert, 168, 286, 287.
 Folcmarus, cancell., 104, 103.
 Folger, L., 268.
 Fora, 17 sqq.
 Force, Marq. de la, 397 sq.
 Forest, 106. Zie: Fuers.
 Fortificatio, 23, 193, 224 sqq. passim.
 Fossatum novum Traj., 175.
 Franciscani Ultraj., 328.
 Francisci, Rud., 283.
 Franciscus, ord. praed., 179.
 Francot, Const., 310.
 Franeker, 287, 312, 373.
 Frankryk. Zie: Vrankryk.
 Frans, Jof., 2.
 Fransche kerk, 316.
 Frantz., Claesz., burgermr. v. Schoonhoven, 243.
 — Ger., 263.
 — Ja., 265.
 Fraterculi S. Wilebr., 173.
 Fraterhuis in de groene wech, 300.
 Frederick Henr. Zie: Nassau.
 Fredericksz. vd. Goude, Corn., 12.
 Frederici, Marg., 136.
 — Ghisb., 140.
 Fredericus II., 61.
 — I., Imp., 93, 107, 119.
 — de Blankenheim, episc. Traj., 93, 108.
 — de Baden, episc. Traj., 28, 53, 110.
 — a Toutenb., archiep. Traj. 43, 144, 166.
 Frenck, Coll., 377.
 Frenzt, Marsch., 270.
 Friedland, Hert. v., 374.
 Frischeer molen, 323.
 Frisia, 34, 193.
 Fronakre, eccl. de, 106, 117. Zie: Fernake.
 Fronsberch, Hr. v., 243.
 Frymersheyn, Dirc v., 296.
 Fuers, 133. Zie: Forest.
 Funeralia, 17 sqq.
 Furca (Suspensio in-), 26.
 Farmerius, Bern., 277.
 Furtum, 116.
 Fusy, Ja., picqueur, 327.

G.

Gabor, 390.
 Gaerden, versocken met-, 210.
 Gaesbeeck, Ja. v., 62.
 Gall, doctor, 167.
 Gallus, Jo., 181.
 Gansmerct, gang aen de-, 256.
 Gardanoir, Nic., 260.

Gasthuizen. Zie derz. Benamingen.
 Gavre, Prins v., 269.
 Gebakken glazen, 204. Zie: Glazen.
 Gebedt 't, in de raetskamer, 283.
 Gedicht, 204, 294. Zie: Carmina.
 Geelgieter, 177.
 Geertrudenberch verov., 268.
 Geertruyd, S., t'Utr., 203, 309, 310.
 Gek, stads-, 209, 210, 211.
 — vd. Prins v. Oranje, 222.
 Gelder, J. v., 262.
 — Wouter v., organist S. Jan t'Utr., 166, 167.
 Geldolph, can. b. Mar. Traj., 351.
 Geldorp, doct., 259.
 — N., 327.
 Gelliers, Car., schoolmr., 283.
 Gelre, 221.
 — Hert. v., 1, 9, 57, 60 sqq., 178, 181, 203.
 Gelreschen, 1 sqq., 329 sqq.
 — tractaet, 35.
 Gendt, Fre. v., 40.
 Genealogie v. Nassau, 272.
 Generael pardon, 246.
 Generale studium, 363.
 Geneve, 255, 261.
 Geneville, Prins v., 276.
 Geniets, 248.
 Gennip, 303.
 Gent, Hr. v., 263.
 — Oversteyn-, 378 sqq.
 — Juffr. v., 263.
 Gentman, Corn., pred., 312, 313.
 Geometer, 248.
 Geometrische figuren, 294.
 Gerardi, Henr., 140.
 — Will., 140.
 Gerardsz., Rein., 31.
 Gerardus, can. b. Mar. Traj., 333.
 Gerbrantsz, II., boecverc., 276.
 Geritsz., Ger., silversm., 269.
 — Gov., steenh., 271.
 — Jan., steenh., 294.
 — — 53, 99.
 — — 13.
 — Jan, glasschryv., 287.
 — — steenh., 167, 168, 169, 309.
 — Joost, 65.
 — Nic, copist, 259.
 — Yshra., 136.
 Gerlacus, can. S. Jo. Traj., 177.
 Germaniae concordata. Zie: Concordata.
 Gero, archiep., 104.
 Gerobulus, Jo., muntmr., 308.
 Geroentz, 68.
 Gersiere, Fred., sayetw., 273.
 Geschenck, 204 sqq. passim.
 Geschut, 221 sqq. passim.

Gestoelte inden Dom, 271, 281.
 — voor de Professoren aldaar, 322.
 — in de Claeskerk, 314.
 — voor de Schout, enz., 270.
 Gevangenissen, capitteles-, 159.
 Gewynt mede te pinigen, 226.
 Geyen, Theod., 187.
 Gheer, Adr. de, 180.
 Ghelinx, Petr., 116.
 Ghelkenesse, 6.
 Gherardi, Theobald, 22.
 — Jo., 370.
 Gheselen, 212 sqq.
 Gheyline, Nic., 116.
 Gheyn, Ja. de, plaatsnyder, 268.
 Ghiselbertus, can. b. Mar. Traj., 353 sqq.
 Ghiselbrecht, Domproost, 53.
 Ghoey, H. Acrynsz. vd., 259.
 Ghybelant, 3, 4.
 Ghysberti, Will., 136, 142.
 — Jo., succentor, 177.
 — 140.
 Ghysen, Jeech-, 4, 5.
 Ghysendam, 4.
 Ghyste, Hr. v., 239.
 Gielis opten Enge, 6.
 Gieter, mr., 221 sqq. Zie: Busgieter, Clockgieter.
 Gieters, 277.
 Gilden haecken, 242.
 Gillhuis in't Benthemsche, 378.
 Gillenbrugh, 176.
 Ginkel, 67.
 Gions, Dan., schoolmr., 283.
 Gisberti, 186. Zie: Ghysberti.
 Glasen, vereerde-, 167, 168, 170, 204, 206, 208, 209, 211, 233, 258, 267, 271, 273, 280, 283, 285, 287, 292, 296, 299, 302, 306, 308, 312, 314, 322.
 Glasen in den Haagh, 204.
 — diamanten, 200.
 Glasschryver, glasschilder, Jan Weyman, (1507) 304.
 — — Claes Weyman, (1508) 304. (1520) 207. (1526) 241.
 — — Pet. wten Weert, (1542) 223.
 — — Anto. Jansz., (1562) 233.
 — — Claes Pietersz., Claes Florisz., Dirc van Malborch, (1582) 238.
 — — Melch. Weyman, (1590) 267 sq.
 — — Reyer v. Syll, Ger. v. Die-merbroeck, (1594 sq.) 271.— R. v. S., (1601) 273.
 — — Jan van Bronchorst, (1627) 280, 292, 296.
 — — Willem, (1631) 167.

- Glasschryver, glasschilder, Jo. Aertz., Jo. Calff, Ja. Geritsz. v. Bronchorst, Jo. v. Syll, (1631) 283, (1638) 291.
 — — Jan Geritsz., (1635) 169, 287.
 Cornelis Henriksz. Beoth, (1635) 169, 287.
 — — Adr. Jansz. v. Schayc, (1636) 289. — Dirck Both, (1636) 289. — Jan Jansz. v. Baera, (1636) 289, 302.
 — — Henr. v. Malberch, (1639) 292. — Dirck Booth, (1639) 292, 296. — Corn. v. Malberch, (1639) 292. — Will. vd. Stoop, (1639) 292, 299.
 — — Ewert Born, (1644) 299.
 — — Herm. v. Ewyck, (1645) 301.
 — — Phil. v. Swinderen, (1646) 302.
 — — Tho. Lambertz., (1649) 308.
 Jan Woutersz., (1649) 308.
 — — Gillis v. Marienhoff, (1658) 314.
 — — Abra. v. Marienhoff, (1678) 322.
 Glasslyper, 295.
 Glimmers, Ariaen, 4.
 Globen, 276, 288, 289.
 Gluckstadt, 377 sqq.
 Goch, 34.
 — Hr. v., 380 sqq.
 — Jo. v., 174, 229.
 — — raet, 277.
 Godefridus, presul, 107.
 — can. b. Mar. Traj., 353 sq.
 Godscameren, 297, 300, 301, 302.
 Godyn, domheer, 170.
 — Ja., 244.
 — Jos. Fil., 166.
 — — Dav., 383.
 Goedsgen, (wapen) 138.
 Goeresche gat, 't-, 376, 378.
 Goes, 17.
 Goesensz., mr. Tym., 211.
 Goethals, D., pred., 298.
 Golsteyn, J. van, rechter t'Arnhem, 277.
 — Rein. v., 292.
 Gonzalez de Cordova, 388.
 Gorcum, 1 sqq. passim, 230.
 Gordels, 199.
 Gordynen, 201.
 Gortstech t'Utr., 294.
 Gosuinus, mgr., presb., 156.
 Gothefridi, Phil., 176, 181.
 Gouda, 5, 12, 26, 100, 234.
 — Tho. de, 158.
 Goudleer, 170, 326.
 Goutsmit: Dirck Scaey, (1507) 204.
 Goutsmit: Henr. v. Ravesway, (1513) 205.
 — Abell, (1522) 174.
 — Tym. Goesensz. (1525) 211.
 — G. Hubertz. (1526) 211.
 — Berol. v. Weede, (1542) 222.
 — Paul. Adriaensz. (1548) 226.
 — Christo. v. Langerac, (1556) 230.
 — Ot Sem, (1561 sqq.) 233, 234, 242.
 — Corn. Ellertsz. (1580) 234.
 — Claesz. Pietersz. vd. Vogelae, (1581) 256 sqq.
 — Ger. Henriksz. v. Dompse-laer, (1589) 267.
 — Ellert Cornelisz. (1594) 267.
 — Ger. Geritsz., (1597) 269.
 — Corn. Quiat, (1602) 273.
 — Jan Bogaert, (1604) 274.
 — Lodewyc Vuysting, (1608) 276, 278.
 — Jan Hubertz., (1620) 213.
 — Henr. v. Emmerick, (1633) 285.
 — Willem Verstaech, (1634) 287 sqq.
 — Fra. Elliot, (1636) 288.
 — Ja. Jacobsz. v. Dort, (1638) 291 sqq.
 — Jan v. Brevelt, (1644) 297.
 — Vred. Vloock, (1644) 297.
 — R. v. Culenborch, (1644) 279 sqq.
 — Bruin Claesz. v. Werkhoven, Jac. v. Ryneveld, Luc. v. Voorst, (1647) 303.
 — Henr. Vloock, (1652) 311.
 — Fri. Elliot, (1665) 316.
 — P. v. Cuylenborch, (1689) 326.
 Zie ook: Aurifaber, Silversmit.
 Goy, 't, 241.
 — Gisbr., hr. v., 94, 111.
 — Wenmar ten, 111.
 Goyer, 167.
 — Anto. de, burgermr., 290, 302.
 — Abra. de, can., 307.
 Goylant, 26, 31, 199.
 Goudriaen, 1 sqq.
 Govert, die schilder, 211.
 Grabau gesubsid., 278.
 Graeff, can. S. Jo., 177.
 Graeflant, Ammers-, 5.
 Graevius, prof., 321.
 Graft, Henr., 156.
 Gramaye, Tho., 239, 245.
 Grammatica, 255, 258.
 Grand prior, 240.
 Gratuiteit, 224 sqq., passim.
 Gravamina, 22 sqq.
 Grave, stad, verov., 273.
 — heilige-, 225.
 Gravenweert, 's, 284, 287, 291, 295.
 Gravesande, 33, 54, 376.
 — Nic. 's, 308.
 Grebber, pred., 315.
 Grefmeester, 204, 211, 215, 219.
 Greve, can. S. Jo., 160, 161.
 Greyn getouwen, 319.
 Griff v. Brussel, 235.
 Grobbe, Jo., 368.
 Grobbendonck, mynh. v., (Schets), 240.
 Groene camer, 318.
 — was, 144.
 Groenen, Henr. den, 114.
 Groeningen, 61, 286.
 Groenouwen, Dirck, lantmr., 341, 319, 320.
 Groesbeeck, Hr. v., 244, 245.
 Groesman, Fra., 278.
 Groll, 270, 376.
 — Henr. v., 253.
 Groote vergadering, 311.
 Grove geschotte, 331.
 Gruite, 62.
 Grundick, Mart., can. b. Mar. Traj., 364 sq.
 Gruyter, N. de, 272.
 — Jo., vic. eccl. maj. Traj., 175.
 — Rud. de, 175.
 Gruyters, Agn., 265.
 Gryspere, Anto. v., 244, 245.
 Guarde, Jo., 225.
 Gudulae, S., Brux., 184.
 Guesen, 159, 237, 242.
 Guichiardini, 256.
 Guido, episc. Traj., 92 sqq. pass., 345.
 Guigelaer, 203.
 Guise, hert. v., 385 sqq.
 Gulde hardebol, huis t'Utr., 265.
 — Poort t'Utr., 220, 260.
 Gulden. Zie: Munt.
 Gulich, lant v., 11, 371 sqq.
 — Michel, 297.
 Gysberti, Wouter, 156. Zie: Ghysh.
 Gysbertsz., Gysb., beeltsn., 261.
 Gyskens, Leo, 68.
 Gysz., Jac., 137.
 III.
 Hacfort, Mecht. v., 201.
 Haecken, Haecbussen, 215 sqq. pass.
 Haecten, Anto. v., 201.
 — Claes v., dross. v. Leerdam, 1.
 — Jan v., 236.
 — —, priester, 209.
 — Lodew. v., boccdr. te Leyd., 271.
 — v., can. b. Mar. Traj., 364.

- Haer, 67.
 — Jan vd., 220.
 — B. vd., 133, 136, 140, 143.
 — Gisb. v., 173.
 — afscheren alvorens te pinigen, 212.
 Haerlem, 22 sqq., 177.
 — victoria v., 244, 246.
 — Pieter v., cantor, 185.
 Haerloff, Henr., 319.
 Haesgen, 't, buurt t'Utr., 260.
 Haestrecht, 140.
 Haga, Corn., agent te Const., 377 sqq.
 Hagelschot, 206.
 Hagesteyn, 2.
 Haghe, 'sG., 6 sqq. passim, 25 sqq.
 Haghen, Anto. vd., pred., 283, 285.
 Halem, v., pred., 316.
 Halfslanghen. Zie: Geschut.
 Halma, Rein., pred., 292.
 Halve maen, herb. t'Utr., 243.
 Ham, Meyn. vd., 222.
 Hamborch, 209, 393.
 Hamersfelt, 67.
 Hamilton, Archib., 300.
 Hamstede, can. S. Jo. Traj., 160 sqq.
 Hanau gesubsidieerd, 293.
 Handpypen, 230.
 Hanendyk, 225.
 Hanghen, (straf), 212.
 Hans. Zie: Nassau.
 — mr., buscut, 207 sqq. passim.
 Hansesteden, 377 sqq.
 Hantroers. Zie: Geschut.
 Hantsia, Co. in de Molucq., 400.
 Hardenus, vicecureit. in Mydrecht, 186.
 Harderwyck, 7, 286.
 Hardichvelt, 3, 333.
 Haringsteelt, 68.
 Harmelen, die v., 169.
 Harnas, scheutvry, 263.
 Harnasslagher, 247.
 Harst, Jo. v., 313.
 Hart, Henr. ter, 287.
 Hartman, Anto., picqueur, 306.
 Hartoch, Abra., pred., 284.
 Hartshoorn, 't, huis t'Utr., 294.
 Hasenberch, 216, 224, 233, 320, 370.
 Haspels, 260, 319.
 Hasselt, 291, 330 sqq.
 Hattem, 7.
 Hatto. Zie: Otto.
 Havelmans, Jan, raet v. Brab., 243.
 Haverstadt, scerpr., 297.
 Haverstraat t'Utr., 297.
 Havrez, Marq. v., 254.
 Haze, Melch. de, carilloen mak'ér, 326.
 Hazen, Henr., 114.
 Hebelinius, Sim., pred., 259 sqq.
 Heda, Will., 142, 143, 174, 267. Zie ook: Beca.
 Heerentals, Jo., 235.
 Heelsum, becke tot-, 299.
 Heemraden, 182, 192.
 Heerstraten, 100.
 Hees, Mynh. v., 243.
 Heester, Nic., 154, 156.
 Heidenen, 213.
 Heilighe Geest in de Buerkerk, 246.
 — — de, herb. t'Utr., 235.
 Hell, C. ter, 270.
 Hellebaerden, 267.
 Hellewaerdiers, 47.
 Hellinc, Petr. de, can. S. Jo., 177.
 Helmichius, W., pred., 252 sqq., pass.
 — G., pred., 283.
 Helmont, Corn. v., 248.
 — can. b. Mar. Traj., 370.
 Helsingen, raetshr., 283.
 — H. et A. v., 273.
 Hengel, D. v., pred., 306, 308.
 Henrici, Rot., 115.
 — Corn., 31.
 Henrick, nr., clockgieter, (1521) 208.
 — — organist te S. Mar., 268.
 — — scherpreger, 212, 214.
 — Fred. Zie: Nassau.
 Henricksz., A. 228.
 — Corn., boecdr., 285, 287.
 — Hel., cost. S. Jan en cust. der bibl., 272.
 — Henr., beeltsnyder, (1513) 206.
 — Jan, lantmr., 296.
 — Rul., schilder, (1524) 210.
 — Claes, cost. S. Jan, (1586) 265.
 — Ja., 289.
 Henricus II. Imp., 92.
 — Rex, 103, 105, 106.
 — episc. Traj., 345.
 — v. Beyeren, episc. Traj., 14.
 — cancell., 107.
 — can. b. Mar. Traj., 351 sqq. passim.
 — Praeposit. Xanth., 357.
 Henpo, Gunp., 111.
 Hensbergh, M. v., 248.
 Henxt, 266. Zie: Paerden.
 Herbarium, 272.
 Herbergen. Zie de Benamingen.
 Hercking, Folk., 328.
 Herdebol, Hugo, 357.
 Herdech, gr. v., 251.
 Herdinck, Leon, 48, 186, 211.
 Heregraeff, Jor., 283.
 Herenberch, 's, 372.
 Heresie, 29 sqq., passim.
 Heringhen, de 3-, herberg, 241.
 Herman, busgieter, (1517) 206.
 Hermann, Ja., schol. rect. S. Jo. Traj., 185.
 Hermansz., Henr., 310.
 — Hub. Jan, 9.
 Hermes, D., secr. 's Co., 210.
 Herscamp, secret., 323.
 Herteveldt, G. v., 374 sqq.
 Herwyck, Abra. v., 285.
 Hesselius, Ja., 296.
 Hessels, dek. S. Jo., 166, 167.
 Hessensche kerken gesubsid., 293.
 Heuckelom, Domicella de, 180.
 Heurnius, Jo., 167, 290, 299.
 — Tho., 168, 170.
 Heusden, Corn. Cornelisz. v., 266.
 — Herm. v., 256.
 Heuvelmans, 251.
 Heycop, can. S. Jo. Traj., 177.
 Heycopius, pred., 293, 306.
 Heyde, Dan. vd., stempelt munt, 208.
 — Christina vd., 175.
 Heyden, Jo. vd., 325 sqq.
 — Chr. vd., 318.
 — D. vd., 318.
 Heymannus, 37.
 Heymenberch, Jo., 313.
 Heyn, Piet, (1629) 381.
 Heyndersteyn, Claes v., 212.
 Heyue, Ja. Magher, 115.
 Heynsbergen, Tho. v., 37.
 Hierges, 246, 249.
 Hieronymus, S., conv. et schol. Traj., 206, 207, 210, 212, 215, 217, 218, 226, 233, 237, 247, 230, 253, 263, 271, 273, 284, 299, 301, 384.
 Hierotheus archimandrita Cephal. 305.
 Hildebrants, Dan., steenh., 301.
 Hildershum, Arth., 314.
 Hillensz., Math., 114.
 Hinderdam, 183.
 Hindersteyn, Will., 219.
 Hoboken, A. v., 249 sqq.
 — Gill. v., 256.
 — Nic. v., 313.
 Hocephied, Abr., 319.
 Hoeckelum, 3, 11.
 Hoeckers, 382 sqq.
 Hoen jaer, 't, 21.
 Hoep, een, 155.
 Hoern, opid., 13.
 — Melchised. v., schilder, 239, 241, 257.
 Hoewelaken, 67.
 Hoewelick, Jor. v., 57.
 Hoeven, de xl-, 92.
 Hoeyer, Gisb., 111.
 Hof, 't, v. Gochgen-, 256.
 — — der liefden (stukgieters), 253.
 Hohenloc, 267, 272.
 Hoirnes, W. A. de, 275.
 Hollant, 11 sqq., 31, 39, 267.
 — Aelbr. v., busg., 264.

Hollantsche Rhyn, 322.
 — tuyn, herb., 219.
 Holman, Wilh., instrumentmr., 322, 326.
 Holt, Andr. de, cleric., 187.
 Hompe, Gilis, tromper, 234.
 Hongsersnood, 7.
 Honingh, Huyb., 314.
 Honraet, R. v., raet, 278.
 Hont, den roden-, (stuk geschut), (1583) 260.
 Honthorst, Anto. v., 240.
 — Dom. Aert v., 227.
 — Ja. Jacobsz., schild., 247.
 — Herm. v., 280.
 Hoochlant, 67.
 Hoochraven. Zie: Raven.
 Hoochstraten, mynh. v., 33, 60, 61, 62, 137, 173, 187, 213, 214, 217, 221, 336.
 — Ja. de, 30.
 — Fra. de, 23.
 Hoochvelt, Henr. v., fabrycq, 313, 316.
 Hoogen oort, 300.
 Hooghe jurisdictie. Zie: Jurisdictie.
 Hoogheden, gen. *Placita*, 97.
 Hooghen kerspel, 23.
 Hooghen huysen, Dav. v., 300.
 — t, 2.
 Hooghenhoek, commiss., 393.
 Hoor, 7 sq.
 Hoolck, Gysb. vd., 169, 286, 293, 304, 310.
 Hoorn, metalen-, 208.
 — Aernt v., bissch. v. Utr., 62.
 Hoornbeek, Jo., 298, 299, 302, 312.
 Hoornblaser, 213.
 Hoornsgulden, 203, 205.
 Hoppe, Ja. Claesz. v., 239.
 Horick, Aernt v., 296.
 Hornaer, 2 sqq.
 Hornse, can. h. Mar., 370.
 Horologie op't stadhuis, 287, 275, 281, 284, 290, 312.
 — vd. Dom. 270, 275, 281, 321, 322, 326.
 — te Buerkerck, 203, (1503) 204.
 Horologie mr., Jan Dirksz., (1582) 238.
 — Jor. Lievensz., (1597) 270.
 — Lamb. Laurensz., (1606) 223.
 — Nic. Bar., (1627) 280.
 — Hans vd. Bosch, (1630) 281.
 — Jor. vd. Bosch, (1633) 312.
 — Paul. Mobach, (1633) 312.
 — W. Sprakel, (1677) 322.
 Horst, college op ter, 61.

III.

Horst, Jan vd., burgmr. te Zwoll, 244.
 — E. H., 237.
 Hortus, 294 sqq. passim.
 Hospitaal, Spaensch, 243, 244, 246 sq.
 Hospitia. Zie de Namen.
 Houtplaets, de eerste-, 294.
 Houve, Vinc. vd., 68.
 Hoven, de xl-, 106, 115, 117.
 Hoy, juffr. v., 263.
 Hubertsz., G., goutsm., 211, 214.
 — Jan, goutsm., 213.
 — A., v. Bloclandt, 5.
 Huchtenbroeck, Jo. Jan v., 271.
 Huesden, Herm. v., 206.
 Hughe, Card., 93.
 Hugo, S. Seb. presb., 189.
 — can. b. Mar. Traj., 351 sqq.
 — dec. b. Mar. Traj., 365.
 Huizen en Herbergen t'Utrecht:
 — den Ancker, (1522) 182.
 — t'Kyndeken, (1522) 175.
 — Mutzenborch, (1522) 175.
 — Enghelenborch, (1522) 176, 181.
 — t'Huis op de Caets, (1522) 165, 173, 181.
 — die Trouwe, (1522) 173.
 — die Duve, (1522) 173.
 — die Aep, (1522) 176.
 — t'Clockenhuis, (1522) 176.
 — de Hulck, (1520) 207 sqq.
 — Hasenberch, (1524) 210 sqq.
 — de Sleutel, 212, (1527) 243.
 — de Hollandsche Tuin, (1539) 219.
 — Abrahams Schoot, (1560) 232.
 — Lichtenberch, (1562) 234 sqq.
 — de Heil. Gheest, (1563) 235.
 — de Wildeman, (1567) 239.
 — de 3 Croonen, (1567) 239.
 — de 3 Haringen, (1569) 241.
 — Montfoort, 243, (1573) 288.
 — de Keysercroon, 243, (1574) 270.
 — de Zwaen, (1574) 243.
 — de Velteater, (1574) 243.
 — de Struis, (1574) 243.
 — de Coelschen Dom, (1571) 243.
 — de Halve Maen, (1571) 243.
 — de Witte Wythont, (1571) 243.
 — het Vergulde Verken, (1571) 243.
 — de Zwarte Ruyter, (1571) 243.
 — het Doornboompje, (1571) 243.
 — de Ram, (1571) 243.
 — Rutenborch, (1572) 244 sq.
 — t'Molenhuis, (1582) 259.
 — t'Haesgen, (1583) 260.
 — de Gulde Poort, (1539) 220, 260.
 — t'Bonte Peert, (1586) 262.
 — die Gulden Hardebol, (1582) 265.
 — de Zwarte Ram, (1598) 270.
 — t'Poortgen, (1598) 271 sqq.
 — t'Claverbladt, (1634) 283.
 — t'Casteel v. Antwerp., (1635) 287 sqq.

— t'Hartshoorn, (1642) 294.
 — den Uyl, (1647) 304.
 — t'Veerdoolde Schaep, (1647) 305.
 — de Toelast, (1663) 315.
 — Place Royale, (1663) 313.
 Huisstotinghe, 130 sq.
 Hulck, de, herb. t'Utr., (1520) 207, 210, 216, 217, 243, 250, 253, 270.
 Hulckesteyn, 330.
 Huls, Jo. v., pater S. Hieron. t'Utr., 233.
 Huslata, 104.
 Huygens, 166.
 Huysiers v. Alva, 239.

I.

Jacob, succentor S. Jo., (1522) 160.
 — mr., architect, 233.
 — St., 209, 213, 215, 273.
 — St., binn. Loven, 29, 332.
 Jacobi, S., Imago, 327.
 — Coman, 113.
 — Nic., 113.
 Jacobsz., Will., 136.
 — Henr., 99, 136, 176.
 — Boud., raet 's Co., 244.
 — A. G., 9.
 — W., 286, 290.
 — Ja., Zie: v. Dort.
 Jacopine straat t'Utr., 173.
 Jagdpad naar Leyden, 313.
 Jan, in de kerk v. S., gepred., 263.
 — de schermmr., 260.
 — v. Arkel, bissch. v. Utr., 61.
 — episc. Nucerin., 98, 119, 122.
 Jansdach, 132.
 Janskerchhof t'Utr., 102, 161, 180, 294.
 Zie: Cimeterium S. Jo.
 Jansz., Anto., glasschr., (1562) 233.
 — Aug., 274.
 — Claesz., 136.
 — Dirc, 270.
 — Egb., horologiemr., 312.
 — Fra., beeltsn., (1539) 219.
 — Ger., boeeverc., 273.
 — Ger., schild., (1538) 218.
 — Goes., schild., 226, 229.
 — Henr., Zie: Verstraten.
 — Herm., v. Limburch, 289.
 — Ja., 13.
 — Ja., chirurg., 264.
 — Jan, lantmr., (1588) 266.
 — Jan, horolog. mr., 273.
 — Meert., 224.
 — Ol., koster op S. Meert. toorn, 204.
 — Pet., 136.
 — Pet., pred. te Delft, 261.
 — Phil., van Oey, stempelsn., (1548) 226.

- Jansz., Piet., orgelmr., (1580) 254, 257.
 — W., tromper, 275.
 — Will., 142.
 Zie ook Joannis.
- Jardin, G. du, 256.
- Jason, can. S. Jo., 111.
- Jaspar, can., 34, 38.
- Java, 400.
- leuncula b. Mar. ex ligno collis acuti, 328.
- Jentsma, 392.
- Jerusalem, patriarch v., 275.
 — t conv. v., 40, 265.
- Jerusalemse reysigers in de groene camer, 318.
- Jesuiten, 397.
- Jesus school t'Utr., 238, 240, 246.
- Illegitimi, 28.
- Illustre school t'Utr., 285 sqq.
- Imago S. Jacobi, 327.
 — S. Michaelis, 328.
- Inbreuken der dyken, 2 sqq.
- Incarceratio, 19.
- Incestus, 27.
- Incompste vd. regentesse, 220.
 — v. bissch. G. v. Egmont, 217.
- Indianus monachus, 182.
- Indulgentiae, 182. Zie: Aflaet.
- Ingen, Petr. v., schilder, (1329) 213, 215.
- Ingenieurs, (1585) 266.
 — Adr. Antonisz., (1578) 249.
 — Jo. Barck, (1585) 261.
 — Anto. de Roy, (1597) 270.
 — Nic. Kemp, (1598) 271.
 — Anto. Metius, (1629) 281.
 — Quir. Lobbrechts, (1631) 283.
 — Jan Dow, (1675) 321.
 — Roy, Bern. de, (1676) 321.
- Ingenwinkel, praep. S. Jo. Traj., 101, 136, 142, 143, 137, 171, 174, 178, 179, 181, 185, 195, 365.
- Ingersmitten, Henr., 139.
- Inquisitio de salute animarum, 22.
- Institutio offic., 24 sqq.
- Instrumenta musica, 204, 208, 216, 225, 230, 232—234, 258, 322. Zie de namen der Instrumenten.
 — anatomica, 322, 326.
 — chemica, 326.
 — om te diepen, 217.
 — v. Will. v. Naerssen, 266.
 — math. et astro. 307, 311, 312.
- Insulis, Jo. de, can. S. Jo., 177, 187.
- Interdicta eccl., 17.
- Intrare religionem, 349 sqq.
- Joachimi, ambass., 372 sqq.
- Joannes P. P. XXI, 184.
 — de Strigouio, praep., 109.
- Joannes Hierosolymit., 120.
 — episc. Traj., 358, 361.
 — can. b. Mar., 352 sqq.
- Joannis, capella S., 175.
 — Ysbra., praecpt., 263.
 — Ja., can. b. Jo., 177.
 — cap. S., 31, 91—200.
 — Corn., vic., 160.
 — Jo., 140.
 — Ger., 28.
 — Lambert., 183, 186.
 — Zie: Jansz., Johannis.
- Job, S., gasth. by Utr., 280.
- Joculator, 181.
- Johan. Zie: Nassau.
- Johannes d'Arnhem, 113.
- Johannis, Will., 114.
- Jonas, Chr., 283.
- Jong, Ja. de, seer., 234.
- Joost, S., gasthuis t'Utr., 230.
- Joostensz., Dirc, 99.
 — Will., hoptm., 240.
 — Dirc, 136.
 — Henr., muntmr., 254.
- Joris, Anto., loopsmit, 319.
 — mr., vuerwerker, 270.
 — S., cap. S. Mar. t'Utr., 40.
- Isaaci, Jo., pred., 277.
- Isenburch, gr. v., 374.
- Jubilé der academie, 323.
- Judex, jurid., 17 sqq., 97 sq., 322.
- Julia bulla, 196.
- Julius P. P., 101.
- Junius, Fra., 269.
- Justitie-Sweert. Zie: Swaert.
- Juwelen, 160, 223.
 Zie voorts Y.

K. Zie ook C.

- Kannen (met) werpen, 130, 131.
 — silv., 205.
- Karel, Keizer, 10, 11, 48, 138, 291.
 — v. Bourgondie, 4.
- Katten, Jan Woutersz., 8.
- Keegel, Jo. Hiero., 240.
- Kegeling, Ger., 248, 273.
- Keken, 5 sqq.
- Keizerscroon, herb. (1870) 243, 270.
- Kelken, 10, 164, 196, 197, 200, 201.
- Kelle, Barthol., gesandt. v. Schotl., 272.
- Kemp, Nic. de, ingenieur, 271.
 — Will. vd., 266, 276.
- Kempen, Andr., 320.
- Kempo, magr., 185.
- Kennemaria, 25, 49.
- Keppell, Herm. v., 56.
- Kerken. Zie dierzelfv Namen.
- Kerkhof. Zie: Cimeterium S. Joannis, Janskerkhof.

- Kerkje vd. Duitshenhuise t'Utr., 316.
- Kerksakjes, 301, 302.
- Kerkzaken, 274 sqq., passim.
- Kermis, 168, 228.
- Kerstensz., Ja., beeltsnyder, 301.
- Kessel, Corn. v., 248.
 — Will. de, 140, 178, 179, 181, 186, 187.
- Ketelaer, Nic., 175.
- Ketelmoeder, 180.
- Kettens, om de strat. te sluiten, 260.
- Kettenspinnen, 319.
- Kettermeester, 205, 211.
- Ketterye, 4, 10, 159, 198, 205, 211, 214.
- Keyserl. wapen. Zie: Wapen.
- Keyser, Corn., 305.
- Killesteyn, Ger. de, 54, 174.
- Kindercooper, 209.
- Kiselbertus, dux Lothar., 103.
- Kist, Egb., beyermr., 316.
- Kisten v. schrifturen, 234.
- Klock. Zie: Clock.
- Knapkoeken, (munt) 205.
- Knighthy, Fred., 310.
- Knoop, Arn., dec. S. Jo., 161, 174, 177, 187.
 — Ger., can. S. Jo., 191
 — Ger., can. S. Jo., 246.
- Knyff, can. S. Jo., 174, 177.
 — Barth., can. S. Jo., 143, 187, 190.
 — Ger., 63.
 — Gisb., messesteeker, 228.
- Koos, Ja. Jansz., passmentw., 276.
- Krachten, 95.
- Kranksinnig, 206, 208, 214, 270. Zie ook Doll.
- Kroll, can. b. Mar., 364.
- Kruse, Ja., rentmr. v., Zall., 330.
- Kunera, S., 5.
- Kunretorff, can. S. Jo., 177, 179.
- Kunste van vliegen, 226.
- Kussens met stadwapens, 280, 282, 293, 306, 315, 321.
- Kyndeken, 't, huis t'Utr., 173.
- Kynt v. Delft, (spotnaam), 209.
 — 't vyfde-, (spotnaam), 207.
 — aen de buyc, (monstrum), 233.
- Kyntjes haven, (buurt t'Utr.), 256, 260, 227.
- Kysspenniac, 172.

L.

- Laen, Will. de, 114.
 — Nic. vd., 115.
- Laetgat, 242.
- Laghe jurid. Zie: Jurisdictie.
- Lakenen, 239, 287, 292, 297. Zie ook: Drapperie.

- Lalaing, A. de, Zie: Hoochstraten.
 Lambalch, Hel., cust. vd. bibl., 274, 276.
 Lamberti, Jord., 116.
 Lambertsz., Tho., glasschr., 308.
 — mr. Aryaen, chirurg., 213.
 — mr. Will., buscr. mr., 238, 243, 248, 255, 263, 267, J., 209.
 Lambertus, can., 106.
 Lampades, 182.
 Lampet, silv., 266.
 Lamsweerde, nts., 103 sqq.
 Lancelot, 239.
 Landcommandeur, 265.
 Lang, Ysbr., hopm., 248.
 Langbroeker wetering, 295.
 Lange roers, 252.
 Langenberch, Heur., 156.
 Langerac, 5 sqq.
 — Hr. v., ambass., 372 sqq.
 — Christo., goutsrn., (1556) 230.
 Lanoy, Jo. v., 62.
 Lanteerns, 317 sqq. Zie: Verlichting.
 Lantmeter: W. Tonisz., (1545) 224.
 — Jac. Willemsz., (1569) 241.
 — Jo. Barck, (1577) 248.
 — Nic. v. Nyenrode, (1629) 28.
 — Heur. Jansz. Verstraten, (1604) 274.
 — Jo. v. Diepenheim, (1635) 287.
 — Ruys, (1637) 290.
 — Balth. Florisz. v. Berkenrode, (1638) 290.
 — Jo. Lenting, (1642) 294.
 — Reets, (1648) 322.
 — Balth. Lobe, (1648) 307.
 — Corn. Danckerts de Ry, (1648) 307.
 — Abel Wassenaer, (1650) 308.
 — D. v. Groenouwen, (1652) 311.
 — F. v. Diepenheim, (1660) 319.
 — Bern. de Roy, (1672) 320.
 Zie: Balthasar, Caerte, Donaet, van Noort, Schilders.
 Lantrecht v. S. Jan, 129 sqq.
 Lantsaert, M., 300.
 Lantscharinghe, 136.
 Lantscroen, can. S. Jo., 177.
 Lanzo, major domus, 106.
 Lap v. Waveren, Gish., 292.
 — Gysb., (1524) 210.
 Lapidia via, 176.
 Lara, eccl. de, 31, 38.
 Lastmannus, 23.
 Lata via, in Traj., 176.
 Lathem, Chr. v., 197.
 Lathouwer, Dirck, borduer, 288.
 Latomus, Paul., 180.
 Latrocinium, 115.
 Laxatf, 205.
 Layen van 't geschut, 250.
 Leck, Leckendyk, Leckerlant, 7, 62, 208, 217, 225, 236.
 Ledenberch, G. v., 169, 199, 273.
 Leder, opte-, (tortuur), 210, 212.
 Leeck, Dirck v., 372, 373, 376, 378.
 Leegh Raven. Zie: Raven.
 Leeghe Ghysen, 4.
 Leemput, J. v., 248, 263.
 Leemten, 129 sqq.
 Leer, goud-, 170.
 Leerbroec, 4 sqq.
 Leerdam, 1 sqq.
 — secr., 280.
 Leeuw, Mart. de, 164.
 — de, pred., 298.
 Leeuwen, Alb. Corn. v., 312.
 — juffr. Adr. v., 323.
 — in 't wapen v. Utr., 233, 296, 301, 308.
 Leeuwenberch, Abr. de, 181.
 Leeuwenborchs gasth. t'Utr., 246.
 Leeuwentoorn, 216, 217.
 Legaet v. Rome, 206, 218.
 Leghe banc, 99.
 Lennep, Jo. W. v., 240.
 Lenting, Jo., lantmr., 294.
 Lentulus, Ciriac., 299.
 Leo, P. P., 16, 17, 26, 38, 170, 196.
 Leoninus, Elbr., 244, 248.
 Lepelenburch, 203, 254.
 Lepels, silv., 290, 300, 308.
 — voor 't geschut, 252, 261.
 Leprosi, 26, 27.
 Leria, Jo., 173.
 Leser, 260.
 Letteren, silv., 218, 219, 283, 290, 297, 311.
 Letterstuc, 't, aen Maneburch, 229.
 Leusden, 67.
 — Jo. v., 313, 314.
 Leuwenberch, Petr., dec. b. Mar. Traj., 368.
 Leventt, Phil., 287.
 Levery vd. scerpregter, 227.
 Levingston, Tho., ridd., 305.
 Lewe, Wilh. de, 157.
 Lexmond, eccl. de, 31.
 Leycester, 262 sqq.
 Leyden, 30, 100, 195, 215, 286, 287, 294 sqq.
 — A. D. v., burgermr., 249.
 Leyderdorp, 178.
 Leydsche schuyten, 316.
 Leywis, commis, 380.
 Liber evangeliorum. Zie: Evangelia.
 — rosarum, 308.
 Libertus, praepositus, 106.
 Libraria capit. S. Jo. Traj., 179.
 — b. Mar. Traj., 370.
 Lichtenberch, can. S. Jo., 174.
 — beelden in-, 221.
 — huisinghe v., 233, 234.
 — clein-, 229.
 — Folk. v., c. b. Mar. 368.
 — Ja. v., can. S. Jo., 143, 177, 179, 180.
 Liedekerken, vr. Anna v., 277.
 Lienden, Karel v., amptm., 237, 239.
 — Robb. v., capt., 242.
 Liesvelt, Alph. de, 175.
 Lieven N., mr., 275.
 Lieventz, Jor., horol. mr., 270.
 Lieverjan, Theo., 143, 154, 174, 177, 184, 195.
 Limiten. 93, 244 sq., 322.
 Lindau, 394.
 Lindeboomen, 169.
 Linden, W. vd., bisc. v. Remunde, 237.
 — vd., prof., 307.
 Linge, rivier, 2, 5.
 Lingen, Aert vd., 286 sqq. passim.
 — Corn. vd., pred., 308.
 Linnemerct, 270.
 Linschoten, kerk v., 167.
 Lip, Sim. gr. vd., 273.
 Lipsius, Just., 256, 267.
 Lisledeke, 373.
 Lisse, Wilh. de, 114.
 Litcopium, 337 sqq.
 Litterac monit. et citat., 28.
 Lobe, Balth., lantmr., 307, 310.
 — Piet., tinnegieter, 326.
 Lobede, 61.
 Lobbrecht, Quiryn, ingen., 296 sqq.
 Lochem, 258, 378.
 Lochorst, Bern. de, 154.
 — Wilh. de, 159.
 — Herm., 135.
 — Hr. v., 265.
 Lodesteyn, Do., 306, 311.
 Loef, Arn., praepos., 95, 114, 116.
 Loeffridus calcans organa, 182, 183.
 Loenersloot, Hr. v., 170.
 Loesen, Jo., 240.
 Lomenie, 385.
 Lona, comes in-, 105, 107.
 Loncq, D. J., 248.
 Longin, Charl., 243.
 Longius, Mo. 73.
 Loo, Aelbr. v., 240, 243.
 — Boud. v., rentmr. 's Co., 243.
 — Math. v., 270.
 Loon, colonel, 164.
 — Anto. de, raet, 164.
 Loopsmidt, 319.

Lopen van't geschut, 252.
 Loreincn, Hert. v., 398.
 Lotterye, 213, 214.
 Loutrc, Hr. v., 245.
 Lovanium, 184.
 Loy, Ja., 173.
 Lubbertsz., Flor., 230.
 Lubeck, 206, 209, 229, 374, 390.
 Luberti, Ricold., 140, 158.
 Lucke, Corn., 31.
 Luckstadt, 392, 393. Zie ook: Gluckstadt.
 Ludimagister, 192.
 Ludolphus, Leod. episc., 107.
 Lunteren, 67.
 Luntius, Jo., rector, 272.
 Lupo, Pietro, 232.
 Lus, Sion, 306 sqq.
 Luteslager, 203.
 Luth, Dan., 294.
 Lutherye, 4, 30, 214. Zie: Ketterye.
 Luxemburch, Hert. v., 370.
 Luytzensz., W., greefmr., 219.
 Lynde, straffen metter-, 210. Zie: Hanghen.
 Lynden, Arn. v., 322.
 Lysbetten gasth. t'Utr., 42. Zie: Elis.
 Lyster, can. S. Jo., 160.

M.

Macchiavelli, 169, 289.
 Machielsz. Zie: Michielsz.
 Macropaedius, G., rect., 228.
 Maelyt, 166, 167, 238, 243, 246, 260, 216, 217, 230, 266, 267, 278, 286, 290, 292, 298, 303, 304, 315.
 Maelyt v. Herodes, geboorduert, 200.
 Maalstadt, 94, 110.
 Maerle, Henr., organ. inden Dom, 314.
 Maern, Fr. de, can. S. Jo., 111.
 Maerssen, 333.
 — Nic. de, 337.
 Maerten. Zie: S. Marten.
 Maeseyck, Corn., 31.
 Maestricht, 255, 284.
 Maeth, Corn. vd., 234, 241.
 Maets. Zie: Demalius.
 Magdenburch, 283.
 Maire, Dirc, boeeverc., 292.
 Majenne, hertoch v., 398.
 Major eccl. Traj. Zie: S. Martini eccl.
 Malborch, 294.
 — Corn. v., glasschr., 292.
 — Dirc v., 322.
 — Henr. v., 292.
 Male, can., 34.
 Malecodt, Absal. Jansz., siecketr., 284.
 — Henr. v., 284, 285.
 Maleficia, 116.
 Malibaen, 290 sqq., passim.

Malipoort, 316.
 Malsen, Th. de, 178.
 Maltha, Turc voor, 237.
 Malvaticum vinum, 177.
 Malvesius, Odoard., 300, 305.
 Mammuchet, Jo., 199.
 Man, Ja., hortul., 298.
 Manenborch, 229, 248, 298.
 Manipels, 200 sqq.
 Mansfeld, gr. v., 393.
 Mantua, Hert. v., 386 sqq.
 Marcharius, nuncius capit., 111.
 Mare, eccl. de, 30, 38.
 Maren, 67, 177, 274.
 Margaretha, Ertsh., 14, 334,
 — S., 202
 — gasth. t'Utr., 268.
 Maria Magdal. Traj., 154, 156.
 — — t'Amersf., 124.
 Mariae, imago b., 327, 328.
 Marick, 155.
 Marie, capit., kerk, etc. v., t'Utr., 42, 50, 51, 94, 161, 214, 250, 233, 254, 261, 265, 266, 268, 295, 337 sqq.
 Marienhoff, Abr. v., glasschr., 322.
 — Gelis v., glasschr., 314.
 Mariepoort, sout v., 79.
 Marinius, Jo., 300.
 Marocco, 273.
 Mars, beelt van-, aen de bylh. toorn, 230.
 Marten, S., voor Hasenberch, 210. — metten 4 Oversten ende die stander, 211. — in forma met de 4 Overst., 306.
 Martens gasthuis, S., in de Weert, 296, 308.
 Martini, Corn., pred., 262.
 — S. capit. Traj., 22, 43, 103, 111. Zie ook Dom.
 Martinus, can. b. Mar., 353 sq.
 Massereel, Henr. de, 179.
 Mast. Zie: Damast.
 Matenes, Jo., can., 163.
 Mathiae, 16, 114.
 Mathematisch instrument, 288.
 Mathys, mr., spuelman, 207.
 Matrimonialia, 23 sqq., 103, 111.
 Mattensz., Jo., 114.
 Matthaeus, Anto., prof., 286, 298, 312, 313.
 — Wyn t., 1.
 Matthias v. Oostenr., camerl. v., 250.
 Mathisius, Jo., 274.
 Mathysz., Will., 10.
 Mauris, Prins-, 166, 167, 263, 267.
 Zie: Nassau.
 Maximiliaen, Keyser, 2 sqq.
 Mayx, Utr., nts., 128.
 Mechelen, mr. Remb. v., 214.
 — raet te, 145.

Mechlinia, Walth. de, 365.
 Medenblick, Jac., can., 187.
 — Jo. v., 161.
 — Nic., can. S. Jo., 14, 15, 177.
 Medicinalia, 27, 207.
 Meekeren, Jo. v., 370.
 Meelcruit, 238, 261, 263.
 Meer, Da. vd., 263.
 Meere, Mynh. v., 232.
 Meerlandt, Adr. v., 263.
 Meerlo, Jo. de, can. b. Mar., 354.
 Meern, Elis. vd., 275.
 Meerten, S. Zie: Dom, S. Marten, S. Martini.
 — Jan Cornelisz. v., 288.
 — Jan v., goudsmit, 218.
 Meertens capel, S., in de Weert, 260.
 Meertenstoorn, 204.
 Meertensz., Claes, 214.
 Meester gieter. Zie: Busgieter.
 Meuwcn, Jo. v., tromp., 307, 308.
 Meghen, gr. v., 238, 239.
 Melisz., J., boeeverc., 275.
 Mellerus, Chr., 296.
 Memoriae, 345 sqq.
 Memoriaelboecken, 308.
 Medicanten, 182.
 Mensae S. spirit., 27.
 Mensen, Jo., 114.
 Menso, pred., 310.
 Mensura mala, 114.
 Mensurnales distribb., 338 sqq.
 Meppen, 393.
 Merchem, Wess. de, 156.
 Merenborch, Piet. Geritsz. v., 211, 214.
 Mergengelt, 142.
 Merkerke, 5.
 Mern, Ev. vd., 275.
 Merode, Jan v., 243.
 — Ysbr. v., 244.
 Mertensz., mr. Claes, 214.
 Merula, P., prof., 272.
 Merve, rivier, 4.
 Mesa, capt., 243.
 Messis tempus, 20.
 Mestertius, Ja., 287.
 Metalen hoorn, 208.
 — stukken, 207, 240, 252.
 Metius, Anto., ingenieur, 281.
 Meurs, gr. v., 260.
 — Aelbr. v., clockgieter, 281.
 — Aert v., clockgieter, 168.
 Mewenborch, Hr., 354.
 Mey, t'blockhuis ter-, 3.
 Meydach, 132.
 Meye, Alph. vd., 52.
 — Jo. vd., 52.
 Meyen, Meybomen, 227, 262.
 Meyere, Jo. de, episc. Bibl., 333.
 Meyert, 136, 143, 156.

Meye, Alph. vd., 32.
 — Jo. vd., 52.
 Meyert, rivier, 100.
 Meynertsz., Folp., 136.
 Meyngelt, 178.
 Mibaise, agent, 386.
 Micault, do^r, 240.
 Michael de Montserato, 234, 303.
 Michaelis, Adr., 28.
 — imago S., 328.
 Michielsz., Andr., org. inden Dom, 297, 308.
 Micken, 223.
 Middelburg, 28, 42, 79, 290, 292.
 Middelcoop, 11.
 Middelstraet t'Utr., 175.
 Midrecht, 91 sqq., passim.
 Mierlo, Adr. v., 129.
 Milanen, doctor, 290.
 Milant, 4 sqq.
 Militis, Nicas., 123.
 Mincken, 93.
 Minnebroers t'Utr., 160, 161, 175, 211, 214, 215, 233, 242, 243, 249, 252, 254, 256, 257, 260, 263, 265.
 Minneprys, can. b. Mar., 370.
 Miscellaenwerker, 281.
 Mismaect, 207.
 Missae, 182, 340 sqq.
 Mixtum forum, 27 sqq.
 Mobach, Paul., 312.
 Modaeus, Laur., pred., 287.
 Mode, J. S., 280.
 — Dirc, can. b. Mar., 168.
 Modellen vd. pomp opte Breestr., 311.
 — vd. vischbrug, 227.
 — v. een rhynschuyt, 293.
 — vd. Wittevr. poort, 309, 312.
 — vd. leeuwen opte Wittevr. poort, 311.
 — v. een craen, 237.
 — v. een sluyse, 231.
 — vd. buurkerktoorn, 313.
 — om clocken in te hangen, 316.
 Modetus, Herm., 235, 257, 239, 260, 261, 262, 263, 266.
 Moens, 114, 115.
 Moermont, can. S. Jo., 162.
 — Jo., abt v., 243.
 Moersbergen, 67.
 Molbeek, Dav., 313.
 Moldavie, Pr. v., 276.
 Molen, 4 sqq., 235, 227, 270. Zie: Coepermolen, Kruitmolen, Vulmolen, Watermolen.
 Molenaersgrave, 4.
 Molenhuis, t., 239.
 Moliart, Mich., can. S. Jo., 111.
 Molino, N., amb. v. Venet., 274.
 Molre, Laz., 250.
 Molman, schout, 170.

Molucques, de, 400.
 Mom, Henr., apteker, 176.
 — Fr., 57.
 Monacha sponsa, 23.
 Morachus Indianus, 182.
 Monasteria. Zie derzelv. benamingen.
 Moncheau, vr. de, 163, 244.
 Moncta, 103, 105. Zie: Munt.
 Mongelant, bar. v., 271.
 Moniales, 181.
 Monier, Jo., can. inden Dom, 166 sqq.
 Monile, 181.
 Moninx, Adam, vergulder, 306.
 Moutiones, 20 sqq.
 Monjouwen, Henr. de, 111, 113.
 Monster, eocl. in, 156, 213.
 Monstertoomen, 242.
 Monstrantien, 10, 196 sqq.
 Monstrum, 233.
 Montanus, D., 315.
 Montaryn, de, 383 sqq.
 Montauban, 398.
 Montferrat, 383 sqq.
 Montferrato, Mich. de, 284, 303.
 Montfort, Hr. v., 308, 313.
 — huis te, 271.
 — herberg, 243, 288.
 — kerk te, 169, 289.
 — Corn. Fr. v., 236.
 — burggr. v., 62, 68.
 — Henr. burggr. v., 62, 63, 363.
 — Zweder, burggr. v., 62.
 Montgelant, Bar. v., 271.
 Montsima, 159, 246.
 — Buchov., 91, pass. 196.
 — Barbara v., 197.
 — Taco v., 161, 194.
 — Pomp. v., 196 sqq.
 — Folk. v., 194 sqq.
 Monument in de Buerkerk, 243.
 Mook, Gisb. a., 306.
 Moor, Barth., 280.
 Moreels, hooftm., 284.
 Moreelse, prof., 304.
 Morgan, colonel, 264, 377, 396, 397.
 Morgenster, 228, 229.
 Morion, Nic., 319.
 Morus, Phil., 247.
 Moses, Michaelis zoon, 305.
 Moulart, domh., 292.
 Moulin, P. du, 263, 300.
 Mouthaen, H., 273.
 Mouwer, 370.
 Moye, Jo., can. S. Jo., 114.
 — Walt., 114.
 Moyelle, Monsr, 269.
 Moyer, Catr., vroedvr., 204.
 Muda, villa, 107 sqq.
 Muers, Petr. de, 140.
 Mulei, Mahomet, 273.
 Mullen, 283.

Mulert, Ger., 54, 140.
 Mulieres ad eleemosynas, 187.
 Munster, 8.
 — t., tot Aken, 198.
 Munt, 213, 218, 224, 225, 250, 251, 254, 258, 308, 317. Zie: Stempel.
 — valsche-, 308.
 — oude-, (gebouw) 307, 308.
 Muntmeester, 250, 234.
 Muntstraet t'Utr., 308.
 Mus, N., 387.
 Musch, Will., can. S. Jo., 113.
 Musicalia, 216, 223, 230, 232, 233, 234, 246, 258, 281, 288, 293, 294, 303, 314, 322, 325. Zie ook: Cantileen, Orgel, Trompers.
 Musquetten, 263. Zie: Geschut.
 Muyden, 285, 299. Zie: Muda.
 Muytert, domh., 169.
 Muytwyck, Dion. Adr. v., 12.
 Muys, ms^r., 230.
 Mydrecht, 91 sqq.
 — cast. v., 114.
 Mynen, Amelis v., raet v. Ge'derl., 240.

N.

Nacht, Elisabeth-, (1421) 1.
 Naerden, 31, 38, 245.
 Naerssen, Wilh. v., 266.
 Namen, 234, 326.
 Nansy, 1.
 Nanc, can. S. Jo., 164.
 Nassau, Emilia, gr. v., 270.
 — Ernst Casimir v., 274, 277.
 — Fr. Henr. v., 167, 270, 271, 275, 300.
 — Hans, gr. v., 272.
 — Hans Ernst v., 276.
 — gr. Jan v., 254, 270, 271.
 — gr. Lodew. v., 271.
 — Maria, gr. v., 267.
 — pr. Maurits v., 161, 162, 166, 263, 267.
 — Phil. gr. v., 269.
 — pr. Will. I., 234, 236, 238, 249, 255, 238, 267, 268, 270.
 — gr. Will. v., 234.
 — Will. Lodew. v., 274.
 Nauwinck, Jor., tapiss. v. Amst., 286.
 Navarre, Co. v., 258.
 Nederbetuwe, 376.
 Nederhorst, Hr. v., 289.
 Nederseldert, 67.
 Nederslag, 99 sqq.
 Negligentia parentum circa proles, 23.
 Nellesteyn, domh., 169.
 Nelthorp, James, 267, 272.
 Nes, Adr. v., 333.

- Nemours, hert. v., 274.
 Nethenus, prof., 312.
 Netteboeven, 203.
 Neuman, hofmr., 248.
 Neve, Gu. de, 299.
 Nevers, hert. v., 273.
 Nicasius, Jo., pred., 300.
 Nicolai, Theod., 182.
 — Petr., prof., 327.
 — S., fest., 177, 185.
 — — conv. t'Utr., 239.
 Nielles, Charles de, pred., 277.
 Nienburch, Nic. v., 371.
 Nieuwenaeer, gr. v., 266.
 — Jo. v., 62.
 Nikerk, 4 sq.
 Nimweghen, 1, 2, 5, 7, 60, 107, 268.
 — Jan v., 5.
 Nobell, Ger., 175.
 — org. S. Jo. Traj., (1522) 177.
 — Ja., schilder, (1533) 216, 217.
 Nobelstraet t'Utr., 308.
 Noel Caron, Zie: Caron.
 Noenkyns, Nic. Petri, 141, 174.
 Noey, Seb. v., archit., 230.
 Noircarnes, Hr. v., 240, 245.
 Nole, Coleyn de, beeltsn., (1533) 229.
 — Ja. Celyns de, steenh., 251.
 Noordcloes, 1 sqq., 323.
 Noordyck, Jan v., pedel, 290 sqq.
 Noort, Will. v., steenh., stads archit.,
 (1536) 217, 220, 223, 224, 225,
 227, 228, 229, 230, 249.
 — Henr. v., (1532) 230, — stads
 architect, (1539) 231, 233, 234,
 235, 249, 251, 260.
 — Ameltje, wed. v. Henr., 260.
 — Willem, zoon v. Henr., 249.
 — Marcellis v., zoon v. Henr., stads-
 arch., 265 (1587), 272, 273, 277,
 278, 279.
 — Jan. v., hode, (1539) 231.
 — Jan v., momb. v. Gelre, 242.
 — can. h. Mar., 370.
 — Mich. v., tromp., 273, 270.
 Noortwyc, 34, 84, 183.
 — Herm. v., 237.
 — Hr. v., 248.
 Noot, Jof. Anto. vd., 241.
 Nootslangen, 206.
 Noritz, Mil., 268.
 North, Mil., 266.
 Northumberlant, gr. v., 272.
 Norweghen, 73.
 Notarii, 19 sqq.
 Nouvelles, 239, 269.
 Nova Porta, Ja. de, 99, 151, 188. Zie:
 Nypoort.
 Noviomagium. Zie: Nimweghen.
 Novum opus, 23.
 Nowelant, 11.
- Noy, J. v., 262.
 Nuede, put inder, 214, 215.
 Nuetz, ter-, 6.
 Nulck, Leon., draecttrecker, 297.
 Numan, mr. Adr., 237.
 Nuncius vd. Paus, 386, 396. Zie:
 Legaet.
 Nuptiae, 8.
 Nyborch, hert. v. d., 296.
 Nyenhuysen, D., org. inden Dom,
 314, 321.
 Nyenrode, Corn. v., lantmr., 281.
 — Fra. de, 137.
 — Splinter v., 215.
 Nyersluys, 234.
 Nyevelt, Will. v., schout v. Dort, 230.
 — burgemr. v. Arnhem, 248.
 Zie: Zuylen.
 Nykerken, Tho. v., dec. S. Jo, 157,
 158, 187 sqq.
 — t'wap. vd. v., 202.
 Nymegen. Zie: Nimweghen.
 Nypoort, 4, 6.
 — mr. Jo. vd., 170, 283 sqq.
 Zie: Nova Porta.
 Nyss, Jan., praep. S. Jo. Traj., 97
 sqq., passim.
- ①.
 Oblata, 182.
 Oblationes, 106.
 Obyn, Ger., 258.
 Oceanus juris, 303.
 Odolphus nappjens, 198.
 Oen, bona in-, 342 sqq.
 Oerdeel, t, een tafereel, 207, 220.
 Oerscot, Jan v., 288.
 Oert, v., 273, 279. Zie: Noert.
 Oestbroec, 40, 41, 161.
 — mr. Claes, 214.
 Oestenryck, Jan v., 160.
 Oesterbeke, 61.
 Oesters cruyt, 268.
 Oestersche steden, 216.
 Oesterwyck, 3, 11.
 Oestlande, 7 sqq.
 Oestrum, domicella de, 156.
 — Petr. v., 230.
 Oestveeu, 179.
 Oetmaersen, gesubs., 275.
 Oey, Jan Jansz. v., segelsn., (1549) 226.
 Officialis curiae Traj. episc., 21 sqq.
 — S. Salv. Traj., 26.
 Officarii Caesaris, 27 sqq.
 Officii platea in Traj., 175.
 Ogenbrecht, Eub. v., 240.
 Ogle, commandant, 278.
 Oldenbarnevelt. Zie: Barnevelt.
 Oldenseel, 56, 57, 270, 332.
 Oleum sacrum, 2, 328 sqq.
 Olifant, inden-, herb., 209.
- Olufsz., Lamb., 286.
 Olyslager, Corn. Jansz., 244.
 — kettermr., 205.
 Ommeren, Otto v., 368.
 Oncruyt, 9.
 Onpays, Petr., 114.
 Onweder, 7, 9, 208.
 Oo. Zie: Oe.
 Oortman, Will., 326.
 Oost-Ind. comp., 395 sqq.
 Opdam, Hr. v., 297.
 Opmeer, Vr. v., 241.
 — 18.
 Opmetingen. Zie: Caerte, Lantmeter.
 Oprode, Joa. v., past. te Buerk., bis-
 schop v. Ebron., 235, 243.
 — Phil. v., 197.
 Oproer binn. Utr., 63.
 Orange, pr. v., (1543) 12. Zie: Nassau.
 — princesse douairiere. Zie: Nas-
 sau, Willem I.
 Oratio, 273, 285, 301, 313.
 Oren afsnyden, 203, 206.
 Organist, mr. Peter, (1506) 204.
 — te Minrebroers: Peter Wey-
 borch, (1580) 234 sqq.
 — te S. Marie: Henr. Corne-
 liz., (1587) 266.
 — te S. Jan: Henr. Nobell,
 (1522) 177.
 — Wilh. Schayck, (1541) 158.
 — Jo. de Velsen, 158.
 — Tho. de Gonda, 158.
 — Wout. v. Gelder, (1623) 166-
 170.
 — Will. v. Duynkerken, (1623)
 166.
 — in den Dom: P. Weyborch,
 (1589) 267, 272.
 — Anto. Weyborch, (1603) 275.
 — Ja. Perreus, (1623) 279.
 — Gerbr. Antonisz., (1626) 279.
 — Alew. de Vois, (1627) 279.
 — Adr. Michielsz., (1644) 297.
 — Henr. v. Maerle, (1658) 314.
 — Dirc Nyenhuysen, (1666)
 314.
 — Jo. Valbeek, (1682) 322.
 Orgel te Hoernaer, (1496) 2.
 — S. Jo. Traj., 158, 161, 177, 314.
 — te Minrebroers, (1580) 234 sqq.
 — te S. Marie, (1587) 266 sqq.
 — inden Dom, (1589) 267 sqq.
 Orgelmaker, Peter Jansz., (1580) 254.
 — Goert v. Pisa, (1644) 297.
 Ornamenten, 3, 10, 181, 327 sqq. Zie
 ook: Bordursels, Silverwerk.
 Orsy, gesubs., 291.
 Orthen, Thyaso ten, 368.
 Osculum pacis, 345, 359.
 Ossen geschonken, 214, 215, 242.

- Ossendrecht, 305.
 Osterga, Cypr. Regneri ab, 306.
 Ottelant, 3, 4.
 Otto, Ko. v. Romen, 91 sqq.
 — Imp. II., 93 sqq.
 — Comes in Lona, 104, 105, 107.
 Oublyn, d', 166.
 Oude dyk, 4.
 Oude kerkhof, buert in Utr., 294.
 Oudelle, buurt binn. Utr., 63.
 Oude munte, (gebouw) 307, 308.
 Oude Munster, conv. t' Utr., 39, 40, 41, 50, 167, 208, 229, 235, 262, 263, 267, 294. Zie ook: S. Salvatoris.
 Oude Munster trans, 294.
 Oude Rhyn, 266.
 Oudewater, 32, 195, 293.
 Oudheusden, Dirc Henriksz. v., schilder, (1812) 204.
 Oukerk, 3.
 Outacr. Zie: Altare.
 Outruys, Jo., 238.
 Outwyc, Abdy by Utr., 40, 41, 42, 51, 156, 176, 260, 265.
 Overdrecht, 93 sqq. passim.
 Overlander, de Hr., 389.
 Overlope. Zie: D'Overlope.
 Overmeer, Alb. v., opsteker, 292.
 Overschie, eccl. de, 184.
 Overseldert, 67.
 Oversten, de vier-, 211.
 Oversteyn, gr. v., 245.
 Overysel, 7, 55.
 Oy, Will. v., 195.
 — Herb., 195.
- P.**
- Pachico, Arn., capt., 243.
 Paddenburch, Am. v., 279.
 Paedse, mr. Will., 54.
 Paert (te) hebben, (tortuur) 214.
 Paert. Zie: Peert.
 Paeschen, G. de, 116.
 Paeus. Zie Paus.
 Palinck, Corn., can. S. Jo., 187.
 Paillot, fra. snelmr., 321.
 Pallium, 174, 349.
 Pameren, Mich. v., 331.
 Pamiers, 385 sqq.
 Pandelinium, 349.
 Panes, 179.
 Panneluden, 72, 80.
 Pant, t., 159.
 Panyser, 19 sqq.
 Papcamer, Jo. Mart., 64.
 Pape, Ghiselb., 111.
 Papegay schieten, 12 sqq. pass. 211.
 Papendrecht, 3 sqq., 34 sqq.
 Papieren, 162, 198.
 Papistery, 283.
 Paraeus, Dav., 296.
 Pardon, gen-, 246.
 Parisiens. Universit., 154, 158.
 — Studium, 331.
 Parma, Nic. de, 123.
 — ducissa de, 43, 177.
 Parrick, 4.
 Pas, Crisp. de, 287.
 Paspoorten, 213.
 Passau, Gr. v., 180, 231.
 Passementier, 276.
 Passert, Petr., 368.
 Patena, 196 sqq.
 Patibulum, 116.
 Patriarch v. Jerusalem, 225, 301.
 Patrimonialia bona, 17 sqq.
 Patronen, 228, 231, 234, 235, 249.
 Zie ook Modellen.
 Paul III. P. P., 149, 187.
 Pauli, 248.
 — Sancti Traj., 40, 41, 42, 262, 265, 266.
 — Jo., vic. eccl. S. Jo. Traj., 134, 155.
 Paus, G., 21, 43, 97, 230.
 — wapen. Zie: Wapen.
 Pavia, slach voor, 6.
 Pauw, Hr., 376.
 Pauwels, mr., 235.
 Pauwelsz, Rein., rhetoriker, (1535) 216.
 Pauwendr., Ema Gysbr., 37.
 Payementen, 2, 219, 254. Zie ook Munt.
 Pays, (1343) 11, 209, 210, 232.
 Payse, tract. v., 334.
 Pectobben en, - tonnen, 246, 251, 256, 262, 281, 283, 284, 288, 293.
 Pedel, 285 sqq.
 Pedelrocken, 278.
 Pedelstocken, 285, 286, 288, 311, 316.
 Peelt, mr. Ger., 29, 30.
 — Petr., dec. Salv. eccl. Traj., 155.
 Peerden geschonken, 242, 266.
 Peerdevelt, buurt te Utr., 223, 260.
 Pelegrinus, can. b. Mar., 351.
 Pellen, 199.
 Pels, can., 34.
 Pennans, secr., 232.
 Penninck, den x°, 11.
 Perck, Jo. Chr. v., 281.
 Peregrinatio ecclesiast., 363.
 Perjurium, 27 sqq.
 Permutationes benef., 343 sqq.
 Pernoctatio stricta, 337 sqq.
 Perrenot, Karel, praep. S. Jo., 98.
 — Nic., de Granvelle, 188.
 Perreus, Ja., organist, (1625) 279.
 Persia, 400.
 Persingen, Hr. v., 280.
 Personage, stomme-, 209.
 Personalis residentia, 346 sqq.
 Persyn, Nic., 237.
 Pest, pestilentie, 206, 230, 270, 288, 290, 300, 302.
 — boeken, 270.
 — meester, 278. Zie: Putius.
 — huis te Gorekum, 230.
 Peter, mr., organist, (1506) 204.
 — deken v. St., 206.
 Petit, Jean le, fra. schoolmr., 256.
 — Jean Fra. le, historieschr., 269.
 Peterfordt. Zie: Ritterfordt.
 Petersum, hr. v., 271.
 Petri, S., Traj., 39, 42, 94, 206, 262, 265, 279, 322.
 — Jo., 177.
 —, dictus Beuter, Corn., 336.
 — Rud., pred., 289.
 — S., Lov., 184.
 Petro, Petr. a S., 234.
 Petrus v. Leeuwenberch, 388.
 Phalsbourg, Pr. v., 385.
 Philips, 40, 107.
 — Hert., 1 sqq.
 — v. Bourgondie, 15, 203, 207.
 — Bisschop, 241.
 — Ertsbissch. v. Ceulen, 56.
 — v. Bohemen, 310.
 Philippus Vallesius, 69.
 Pianae bullae. Zie: Bullae.
 Picqueur, Candelar, 293, 293.
 — Root, 321, 322.
 — A. Hartman, 306.
 — J. Fussy, 327.
 Piek, Ghishb., 2.
 Pieke sencken, 130, 131.
 Piemont, Prins v., 388.
 Pierken, stadgek, 209, 210, 211.
 Pieterskerk. Zie: S. Petri.
 Pieterstraet, 297.
 Pietersz., Engelbr., capt., 396.
 — Jan., busg., (1516) 206.
 — Claes, 238, 256, 258. Zie: Voghelaer.
 Pighius, Alb., praep. S. Jo. Traj., 98—196 passim.
 Pigijs, Mich., 243, 251.
 Pingen. Zie: Tortuur.
 Pinsen, Vinc. v., prior, 241.
 Pinxteren, 332.
 Pisa, Goert v., orgelmaker, 297.
 Piscatio, 105, 107.
 Place, Hel. de la, 275.
 Place Royale, herberg, 315.
 Placita, 97.
 Plancher, mr. la., 321.
 Plancius, pred., 310, 316.
 Planten. Zie: Hortus.
 Plantyn, Christo., druk., 235, 256, 259.
 Platea, Jo. de, 155, 178, 182.
 Plateae. Vide carum nomina.

Platte schepen, 4.
 Plaustrorum praestationes, 100.
 Plompetoorn, 218, 233.
 Ploos, Adr., Hr. v. Tienh., 168, 372 sqq.
 Pluviale ex holoserico, 327, 328.
 Podensteyner, J., 308.
 Poelgeest, Ja. v., abt v. S. Paul. Traj., 144.
 Poemata, 302. Zie: Carmina.
 Poenae eccles., 18 sqq.
 Poenitentia, 21, 74.
 Poeyeroien, 3.
 Polen, Ambass. v., 229.
 — trompers wt-, 207.
 Polidorus, Jo., Deld., 260, 263, 268.
 Poll, P. vd., passementwerker, 299.
 — mr. Ev. vd., 274.
 Pollio, armen v., 383.
 Pollutio ecclesiae, 16.
 Pompen, steene-, 300.
 — op de Breestraet, 311.
 Pompilius, deurw., 240.
 Poolsche graef, 276.
 Poolsum, Ja., boecdr., 318.
 Poort, Wittevr., 176, 181, 213, 230, 231, 269, 309, 311, 312.
 — Tollesteegh-, 217, 233.
 — v. het Duitsch. huis kerkje, 316.
 — v. het Artill. huis, 318.
 — Katryne-, 247.
 — gulde-, (gebouw), 220, 260.
 — antyksche-, 230.
 Poortgen, t, herb., 271, 279, 281.
 Porta. Zie: Poort.
 Portael, een-, 280.
 Portatilia. Zie: Altaria.
 Portus, t, 378.
 Positief, 322, 326.
 Post, Heur., capell., 134 sqq.
 Pot, Ger., burgermr., 234.
 — engelsch pred., 310, 313.
 Potter, Ja. de, 261.
 — capt., 377.
 Pottestraet te Utrecht, 260.
 Praet, Hr. v., Stadth., 224, 225, 228.
 Prandium, 179, 182.
 Prebenden, 342 sqq.
 Precarien, 107 sqq. passim.
 Predicanten, 232 sqq. passim.
 Predikaren t'Utrecht, 203, 242, 233, 236, 258, 259, 263.
 Predikstoel te S. Katryne, 289, 90.
 — te Reguliers, 260.
 Prelaten, 48 sqq.
 Presbyteri hebd., 385.
 — animarum, 339.
 Pretium medicinalium, 27.
 Primaria casula, 328.
 Printers. Zie: Boecdruckers.
 Printingen, 239.
 Printsider, 239.

Privilegien, 10, 43, 246, 297.
 Processiones, 200, 212.
 Proclamationes, 24, 28, 29.
 Procuratores, 19 sqq. 48.
 Proest (?), Aryaen de, 237.
 Professores, 286 sqq.
 Proles (negligentia parentum circa) 28.
 Promotien, 286 sqq.
 Promotiepenningen, 290 sqq.
 Promotiestoel, 290, 322.
 Propinae, 183, 360 sqq.
 Prosen voor de loterye, 213.
 Prouinck, gen. v. Deventer, Ger., 267.
 Provene, lese-, 362.
 Provisiones, 20 sqq.
 Provisor chori, 178.
 Pruimboom, 9.
 Psalterium, 134, 181.
 Pulmeter, voor de keiserl. zangers, 225.
 Pulsatio campanae, 182.
 Pulvinaria, 328. Zie: Kussens.
 Purgatio, 21 sqq.
 Purmereinde, -lant, 18, 27.
 Purtyck, Jo., 173, 177.
 Put opter stadplactse, 236.
 — in de Neude, 214, 215.
 Putius, Ja., dor., 270, 272.
 Putten, Balt. v., 167.
 Pylaer met stads wapen, 294.
 — stene-, in de proff. kamer, 287.
 Pyl, Dirc, 286.
 — Corn., 230.
 — Wilh., can. S. Jo., 191.
 — can. S. Jo., 188 sqq.
 Pylstokjens, 299.
 Pynappel, 238.
 Pynbanc, stoelsgewys, 224.
 Pyners, 178.
 Pynsen, Vinc., prior v. Floreenc, 241.
 — Gouv. v. Rees, 373.
 Pypers, stads-, 203.

Q.

Quade passie, 269.
 Quadraginta hoeven, 93 sqq. passim.
 Quebours, St. de, 270.
 Queillerie, Chr. de la, 260.
 Questenberch, J., 173.
 Quidelingeberg, 104.
 Quindenae, 163, 337 sqq.
 Quindt, Corn., 273, 288, 293, 304, 306.
 Quintynsgasth. t'Utr., 236.
 Quirini, hosp. S., 159.

R.

Raetcamer, nieuwe, 306, 318.
 Raethuis v. Lichtenb., 218, 280, 300.
 Raetscapelle, 237.

Raeybraken, 208.
 Raeyen voor 't geschut, 223, 228, 229.
 Ram, de, herb., 243.
 — Ad., baillu, 137.
 — Adr., 263.
 — Phil., 273.
 Rambach, A., 137.
 Randenbroec, 62.
 Rataller, Ge., pres. vd. hove, 243.
 — Jo., grietm., 243.
 Ratingen gesubs., 293.
 Raven, op-, 218, 296, 310.
 Ravensberch, prof., 293, 299.
 — 394.
 Ravesteyn, D., 294, 306, 315.
 — Anto., 281, 284, 304.
 Ravesway, Herm., stempelsn., (1514) 205.
 — Henr., schild., (1330) 203, 219.
 — blochuis te-, 3.
 Ravius, Christi, 298, 301.
 Rea, Jeh. de la, 242.
 Reael, generael, 398.
 Realmont, 388, 389.
 Recognitien, 260 sqq. passim.
 Recompensien, 233 sqq. passim.
 Rectoer, Zie: Hieronymi, (S.)
 — scholarum, 183, 183, 339, 345.
 — v. S. Mar., 214.
 — v. Alcmacer, 207.
 Rederlandt, 373.
 Reede, Adr. v., (1320) 330.
 — domdek, 169.
 Reets, G., lantmr., 322, 323.
 Regael, t, 267.
 Regalia, 93.
 Regelinck, Jo., 63.
 Registers, 221, 241, 291.
 Regulieren t'Utr., 40, 41, 42, 256, 260, 273.
 — t'Amersfoort, 40, 41.
 — v. Syon, 332.
 Reinboldus, can. b. Mar., 332 sqq.
 Reineri, Will., 173.
 Reingout, griffier, 240.
 Religionem intrare, 354 sqq.
 Reliquien te S. Cecilie, 201.
 Remunt, G. v., 261.
 Rencom, weg naer-, 295.
 Rendsburg, 393.
 Reneri, Heur., prof., 286.
 Renesse, domh., 383.
 — Jo. Lodew. de, 386.
 — Lodew. a, 289.
 — Adr. de, can. S. Mart., 188.
 — Jo. de, 138 sqq. pass. 201.
 — vd. Aa, Agnes v., 270.
 — — Jo., 163, 167, 168.
 — — Jo. Jo. van, Jun., 162 sqq.

- Renesse, v. Wulven, Jo., 173.
 — Lod., can. t'Oude Munst. 107.
 Rengers, can. S. Jo., 160 sqq.
 Renneberch, gr. v., 216, 217.
 Renoer, den Hr., 170.
 Reno, Henr. de, praep. S. Jo., 114 sqq.
 Rensen, ontf., 372.
 Rensinck, commiss., 373.
 Renswoude gesubs., 169 294.
 Residentia, 339 sqq.
 Resignatio, 343 sqq.
 Resolutieboek der Stat. v. Utr., 310.
 Ressaut, 73.
 Rethorykers, 207, 209, 211, 213, 214, 215, 216. Zie: Batement, Comedie.
 Reuver, den Hr., 170.
 Revel, 388.
 Reymarus, can. b. Mar., 331.
 Reymerswal, conv., 336.
 Reinaldi, Reyn., can. b. Mar., 368.
 Rhemer, do^r, burgermr. te Deventer, 246.
 Rhenen, 61, 181.
 — tol tot-, 62.
 — weg naer, 295.
 — in 't Munstersche, 303.
 Rhyn, 103, 294, 319, 374. Zie: Oude Rhyn.
 — Hollantsche-, 322.
 Rhynderck, 386.
 Rhyndyck, 208.
 Rhynsberch, 272, 290.
 Rhynschuyten, 293, 295.
 Ribbius, Herm., boekverc., 291.
 — Jo., 319.
 Ribbeck, Gosw. de, 152.
 Richebroecq, gr. v., 243.
 Richelieu, 387.
 Ricoldi, Lubb., 158.
 Ridder, Ja. de, de Calkar, episc. Ebron. 177, 181, 183.
 — Anto. de, hopm., 248.
 — Nic. de, 299.
 — Bast. de, wapensn., 278.
 — Dirc de, 317.
 Rietsteegh, 297.
 Ripatica, 99.
 Ritterfordt, Sam., 309.
 — James, 309.
 Ritz, Casp., 373 sqq.
 — Sim., 372.
 Rivet, mr., 287.
 Roche, gr. v., 246.
 Rochelle, 377 sqq.
 Rock, Japaensche-, 320.
 Roda, J., 244.
 Rode, Anto. de, 372 sqq.
 — brug, 301.
 — hont, (stuk geschut) 261.
 — buic-euvel, 230.
 — was, 102, 144.
 Rodius, 160.
 Rodolphus, dec. b. Mar., 360.
 — can. b. Mar., 331. Zie: Rud.
 Roelofs., Will., schild., (1338) 218, 220, 221, 223.
 — Gisb., schild., 226.
 Roers, 282 spp. Zie: Geschut.
 Roest, Chr., abt v. Oestbr., 237.
 Roetardi, Will., 115.
 Roeybersen, 330.
 Roeyenborch, 210, 213.
 Rogge, Isaac, 288.
 Rogge, S., 12.
 Rohan, hert. v., 396.
 Rol, opte-, (tortuur) 210.
 Roling, Zach., 278.
 Roman, Petr., drukk., 288.
 — Egid., drukk., 288, 291.
 Rondeelen, 235.
 Roockverdryver, 280.
 Root, Adam, picqueur, 315.
 Rosendael, 't, buurt t'Utr., 260.
 Rosmolen, 9.
 Rosmarynen, de 3-, t'Amst., 230.
 Rossem, Jo^r. Jo. v., 242.
 — Stev. v., 239.
 — Mart. v., 222.
 — Mert. v., Hr. v. Waeyest., 212.
 Rosseweyt, 9.
 Rostoon, 223.
 Rota, 34, 115.
 Rotterdam, 17, 32, 193, 372.
 Rotweiler, 394.
 Rovenius, Phil., 294, 306, 328.
 Rover, Eg. de, 175.
 — Aelbr. de, chirurg., 203, 203, 221, 212, 213, 214.
 Roviele, Robb., 311.
 Roy, Anto. de, 270.
 — Bern. de, ingenieur, 321, 322.
 — Henr. de, 268.
 — Henr. de, Prof., 292, 294, 303.
 — Hugo de, 299.
 — Sal. de, boekverc., 270.
 Rubea cera, 143.
 Rudolphus, praep. S. Petri, 106.
 — ep. Traj., 21, 23, 26, 27.
 Zie: Rod.
 Ruermonde, 380.
 Ruever, de, secr., 323.
 Rumelaer, Sw. v., 134, 133.
 — Jun., 163, 164, 194.
 — Stev. v., 101, 141, 153 sqq. 138, 187, 191.
 — Ael. v., 135.
 — Christina, 154.
 — Arn. de, 153.
 Rutenborch, Alef v., 332.
 — Adolph v., praep. b. Mar., 363, 367.
 — Gasth. v., t'Utr., 244.
 Ruter, Ja., 370.
 Rutger v. Amersf., pat. vd. cellebr. 237.
 Rutgers, 34.
 Ruwenhoven, Bertold. de, 111 sqq.
 Ruysch, Henr., 191.
 — Fr., 168.
 — Jo^r. Dirc, 170.
 — Paul, lantmr., 290, 301.
 — Jo^r. Fr., 287, 293, 296.
 — Jan, 334.
 — Pet., (1329) 213.
 Ruychweyda, 338.
 Ryckewaert, rentmr., 170.
 Ryex, Herm., 287.
 Ryke, Joh. de, 115.
 Rymeryen, 281.
 Ryuevelt, Jan v., silversm., 303.
 — 166, 167, 168.
 — Zie: Voocht.
 Rynswoude, 67.
 Rysenborch, Just., 277.
 Ryser, Ger. de, 114.
 S.
 Sackput op't kerkhoff, 309.
 Saquebout, (muz. instr.) 258, 279, 309.
 Sacramentalia, 23 sqq., 333.
 Sacraments broedersh. op't singel, 217.
 — capel, 217.
 — huis, 7, 9, 23, 182.
 Sacrilegie, 30, 210.
 Sacristia, 167, 174, 179.
 Saftleven, Herm., schild., 303, 318.
 Sagitarii. Zie: Schutters.
 Salaria med., 27.
 Salm, 69, 207.
 Salmoot, 295.
 Salpeter, 69 sqq., 203.
 Salt, Jo^r. Henr. v., 239.
 Salutarius, can. b. Mar., 333.
 Salvatoris, conv. S., Traj., 29, 180.
 Zie voorts Oude-Munster.
 Samson, capt., 264.
 Sande, Jo. de, can. S. Jo., 113.
 Sandersz., Corn., rhetor., 216.
 Sanderus, pred., 316.
 Sangers, keyserl., 225.
 Sanguinis effusio, 16.
 Santbrinck, 67.
 Santen, Jo. v., 274.
 — stad, 305.
 Santlopers, 276.
 Sarcerius, Jo. mr., 250.
 Sart. Zie: Dusart.
 Sas, Ger., 57.
 — Theod., 175.
 Sasboldus, 327.
 Sasbout, M. J., 250.
 Sassen, Fra. v., 242.
 — hertoch v., 2.

- Saunterius, D., 232, 282.
 Sauvagarde, 187.
 Savoye, vr. v., 204, 213.
 Sayet, Sayouwen, etc., 373 sqq. pass.
 Scaliger, Jos., 268, 269.
 Scandalisatic laicorum, 36.
 Scatter, Nic., 111.
 Scavot, 213, 221, 266, 274, 275.
 Sceleton, 290 sqq. passim.
 Scipperus, m^o, 73.
 Schade, 198.
 — Jo., 274.
 Schacp, Henr. Claesz., 288.
 Schagen, J. A. v., 278.
 Schakels, 204, 206, 208, 230, 254, 256.
 Schalmeyen, (muz. instr.), 204, 212, 213, 223, 233.
 Schalen, silv., 274.
 Schanscorven, 239, 331.
 Scharrenberger, secr., 240.
 Schattinghe, 139.
 Schaye, Adr. Jansz. v., glassch., 289.
 — Dirck v., goutsm., (1307) 204.
 — Ev., schilder, 213, 219, 220, 223, 243.
 — Will. de, org., (1544) 153.
 Schepsbrugge, 380, 383.
 — slanghe, 270.
 Scheidelstraet t'Utr., 173.
 Schelven, 4 sqq.
 Schenck, Fre., v. Toutenb., artsb. v. Utr., 160, 166, 194.
 — Christo., 243, 243, 247.
 — Joris, drost v. Vollenhoe, 7, 329.
 Schenckelpenninck, 234.
 Schenckelwyn, 232 sqq.
 Schenckenschans, 284, 287, 289, 294, 319.
 Schepen, platte-, 4.
 Schepenrecht, 194 sqq.
 Schem in de camer vd. Coning., 223.
 Schermmeester, Corn. Cornelisz. van Heusden, 266.
 — Thib. de Lang, 300.
 — P.v. Bambergen, 316.
 Scherpenseel, 67.
 Scherpregter, 203, 204, 208, 209, 211, 212, 213, 214, 216, 226, 227, 297.
 Schets, C., 241, 242.
 Schilder, Will. Florisz., (1503) 203.
 — J. H. v. Oudheusden, (1512) 204.
 — Ja. Splintersz., (1513) 203.
 — Roel. Henriksz., (1524) 210.
 — Govert, (1525) 211.
 — P. v. Ingen, (1529) 213.
 — W. v. Oestbroeck, (1530) 214.
 — Jan Block, (1531) 43.
 — Ja. Nobell, (1535) 216.
 Schilder, G. Jansz., (1538) 218.
 — W. Roelofs., (1538) 218.
 — J. G. v. Wytfelt, (1539) 219.
 — E. v. Schaye, (1539) 219.
 — — (1540) 220.
 — Melchis. v. Hoorn, (1568) 239.
 — Ger. Splinter, (1582) 237.
 — P. Segerman, (1619) 279.
 — A. J. Schaye, (1636) 289.
 — B. de Visscher, 293.
 — W. v. Swanenborch, 314.
 — H. Saftleven, 318.
 — A. Sergeant, 318.
 Schilder-collegie, 321.
 Schilderye van het stadh., 313.
 — vd. Jerusal. reysigers, 318.
 — vd. Hr. Werkhoven, 304.
 — in't raethuis, 318.
 — — (1538) 218.
 — in't hof v. Alba, 262 sq.
 — v. een cruysdragher, 163, 166.
 Schilderwerck, 216 sqq. passim.
 Schilthouwer, G., 301.
 Schoereuwerdt, 11.
 Scholares, 179 sqq. 339 sqq.
 Scholasticus, 343 sqq.
 Schonck, Tho., 289.
 Schonevelt, 260.
 Schoock, Mart., 283, 288, 291.
 School, Jesus-, 240, 246, 247.
 Zie: Hieronymi (S.).
 Schoolkynderen, 207, 307.
 Schoormeester, Franse-, 279, 291, 294.
 — vd. Dom, 212.
 — v. S. Hiero., 217.
 — mr. Gion, 283.
 — A. Vyane, 293.
 Schoonhoven, 3 sqq. 261.
 — erfh. meester, 326.
 Schoonrebeeke, Gill. v., 67.
 Schoorlyk, Corn. v., 263.
 Schoormonde, Henr. v., 298.
 Schore, 233.
 — Lud., 43.
 — huis v., 233.
 Schorel, Paul., hopm., 218.
 Schorsteen mantel, 261, 318.
 — vegher, 179.
 Schot, Isa., 313 sqq.
 Schotanus, Bern., 287, 292.
 — Mein., 289, 290, 292.
 Schottland, 272.
 Schouten, Anto. v., 326.
 Schoutesteegh t'Utr., 260.
 Schouw, Petr., 241.
 — lyk-, 93, 176.
 Schouwen, 42.
 Schouwenburch, B. v., 210.
 Schrifturen, 210, 220, 234, 291.
 Schrikkelburghers, (munt), 219.
 Schroeyesteyn, B. v., 197.
 Schryfconst, 315.
 Schryfmeester, 313.
 Schuersack, Alb., can. b. Mar., 133, 364, 365.
 Schuiten, overdecte-, 239, 243.
 — voor Buchorst, 266.
 — schiet-, 313.
 Schuitgen, t., 293, 394.
 Schulenborch, Henr. v., 261.
 — F., 302.
 Schulte, Ludolph., can. b. Mar., 368.
 Schupstoel, buurt binn. Utr., 233.
 Schuring, 239.
 Schutterye, 231, 232, 241, 279, 281, 283.
 Schutters vaentjes, 204 sqq.
 Schyf, can. S. Jo., 160.
 Scribani, audit., 242.
 Seryers, 329.
 Sebastiaensz., Hans, 99, 137, 138.
 Seeghermans, P., 279.
 Seghel, stads-, 220, 221, 242, 303.
 Zie voorts: Stempel.
 Seghelinghe, 102.
 Selbach, Jo. v., 37.
 Seldert, 67.
 Seler, Casp., 76 sqq.
 Sen, Ot, goutsm., (1562) 233, 234, 242.
 Semiprebendati, 338 sqq.
 Senecae Medea, 247.
 Senguerdus, Arn., prof., 293, 298.
 Septem sororum domus, 173.
 Sepulturae, 23 sqq. 144.
 Sergeant, Andr., schilder, 318.
 Sermones, 183, 209, 232.
 Serpentyenen, 223, 224, 227. Zie voorts: Geschut.
 Servatii, abb., S. Traj., 40, 180, 229.
 Sevenberghen, Henr. v., 237.
 Sevenhoven, 133.
 Seyll. Zie: Syll.
 Seypesteyn, M. v., 246.
 Seysterwech, 293.
 Sibrandi. Zie: Sybrandi.
 Sidney, Rob., 268.
 Sieghenaer steen, 229, 230.
 Siekte, 270.
 — nieuwe-, 7, 8, 10. Zie voorts: Pest.
 Sigismund, R. R., 107.
 Silverdraet, 248, 297.
 Silvere letters. Zie: Letters.
 Silversmit. Zie: Goutsmit.
 Silverwerck, 6, 160, 163, 181, 196, 203, 204, 206, 208, 207, 211, 212, 214, 218, 226, 266, 268, 269, 273, 274, 283, 283, 288, 314, 326, 393. Zie: Schakels, Schalen etc.
 Silvius, Will., drukk., 234.

- Simon, gr. vd. Lip, 274.
 Simonis, Jo., can. b. Mar., 368.
 Simonsz., Lamb., pat. vd. cell., 260.
 Singelpoort, 291.
 Sixtus IV. P. P., 128.
 Slaepcoetsen, 282.
 Slagwerk. Zie: Horologie, Uurwerk.
 Slanghen, 248 sqq. Zie voorts: Ges-
 chut.
 — brandspuit, 324 sqq.
 Slapers, (munt), 219.
 Sleydrecht, 3.
 Slichtenhorst, Dav., 317, 321, 322.
 Slingelland, 9, 10.
 Sloet, Volk., 332.
 Slotel, inden-, herb., 212, 245.
 Sloten, 136, 252.
 — aen't geschut, 242, 250.
 Sluis, ter-, 228, 238.
 — by Alphen, 301.
 — by Deifshaven, 301.
 — vd. Hynderdam, 183.
 — t'Amst. en Leerd., 233.
 — nye-, in Vlaenderen, 234.
 — nye-, 251.
 — inden Holl. Rhijn, 293.
 Slyck, gr. v., 372.
 — Jan 287.
 Smeeburch binn. Utr., 280.
 Smeesteegh, 260.
 Smeetoorn, 212, 215, 229, 253, 293.
 Smit, Ja., 6.
 Smith, G. de, 306.
 Smithuysen, telon. de, 106, 117.
 Smout, Jan, 321.
 Snaphanen, (munt), 213.
 Sneeuw, 5.
 Sneyvins, Jo., instrumentmr., 299,
 311, 313, 317.
 Snellenberch, Ja. v., 307.
 — Will. v., mr. bussch.,
 222.
 Snellius, pred., 298, 301.
 Snoeck, Jo., 237.
 Snoey, Lamb., 57, 58.
 Snorrenhoef, 67.
 Snouckaert, rekkenmr., 240.
 Soest, Dirc v., 285, 288.
 — G. v., pred., 301.
 Soledorn, 379.
 Solingen, Jan v., 311.
 Solms, gr. v., 168, 199, 264, 287.
 Sommelsdyk, Hr. v., 376 sqq.
 Sonnenberch, weg ov. d., 295, 299, 310.
 Sonnenborch, holw. t'Utr., 229, 239.
 Sonnevelt, 379.
 Sonnewysers, 280, 312.
 Sonnius, do. Fra., 230.
 Sonoy, overste, 266.
 Sonsbeck, kerk te-, 313.
 Soping, Nic., pred., 252-262 passim.
- Soppenbrouck, 378, 394.
 Sorores. Zie: Septem.
 Sotterneye vd. stadgek, 211.
 Soudenbalch, Ew., 34.
 Spaansche vlote, 283.
 — hospitaal, 243, 244, 246.
 — werk, 297.
 Spanne, silv., 181.
 Spanje, pr. v., 12.
 Spaujaarden, 243 sqq. passim.
 Species, 174.
 Specht, Casp., 326.
 — Herm., 312, 313.
 — Heilige, wed. v. H., 318, 319.
 Speel, provoost, 241.
 Speelcloeken-werk, 258 sqq. Zie ook:
 Clockespel.
 Spelen, sinne-, 247.
 Speellicden, 207, 212, 215, 216, 241.
 Speenhovius, wed. v., 275, 277.
 Spelen der Psalmen, 324.
 Spengen, Th. Jo. de, 114.
 Speyen, 226, 237, 249. Zie: Spoeyen.
 Speyten, water-, 232.
 Sphaerae, 288. Zie oock: Globen.
 Spiegel, 280, 320, 326.
 Spien aen't geschut, 250.
 Spiessen, 256.
 Spinnewielen, 319.
 Spiuola, 374 sqq.
 Splinter, Marc., 269.
 — Jan, 288, 289.
 Splintersz., Ja., schild., 203.
 — G. S., schild., 257, 262.
 Splinterus, can. b. Mar., 354.
 Spoeij, 233, 234, 235. Zie: Speyen.
 Spotnamen, 207, 209.
 Sportulae, 23.
 Sprakel, Will., 321.
 Sprekel, 247.
 Springer, 226, 276.
 Sprutius, Do., 298, 308.
 Spuiten. Zie: Brandspuiten, Speyten.
 Stade, 393 sqq.
 Stads dienaers, 218.
 — werk, 226 sqq. passim.
 — huis, 257, 258, 273, 274, 275, 280,
 284, 294, 312. Zie voorts: Hasen-
 berch, Lichtenberch, Raethuis.
 — doctor, 313, 363.
 Stadt. Zie: Bibliotheek, Busgieter,
 Gek, Glaseu, Pypen, Schrifturen,
 Swaert, Trompers, Verlichting,
 Wapen etc.
 Stalen, 266.
 Stallum, 345 sqq.
 Stamborst, Henr. v., 282.
 Stampers, 242, 252, 314.
 Stander, die, (banier) 211.
 Statenprotocollen, 221.
 Statuta b. Mar. Traj., 337 sqq.
- Staurinus, P., pred., 261.
 Steegh besyd. het fraterhuis, 296.
 — duytschh., 226.
 Steekpillen, 205.
 Steen, eerste-, 5, 203, 205, 229.
 — vd., 167.
 — Gerh. vd., 193 sqq.
 Steenhouwers, 234, 237.
 — vd. Heyde, 316.
 — G. Geritsz., (1542) 221.
 — J. C. de Nole, (1579) 231.
 — C. Blommert, 252.
 — J. v. Dreesden, (1639) 291.
 — J. Geritsz., 294.
 — P. Fransz., 299.
 — H. Croon, 301.
 — D. Hildebrantsz., 301.
 — P. J. Vollenhoven, 307.
 — H. J. Droochsloot, 307.
 — G. Wyck G. v., 361.
 — Vollenhoven, 307.
 — H. Gelisz. v. Driel, 309.
 Zie voorts: van Noort.
 Steenstraet naar de Bilt, 307.
 Steenstukken, 281.
 Steenwaerder, 212.
 Steenwerpen, 130.
 Steenwyck, stad, 256, 268.
 Steerten aen't geschut, 240, 257.
 Steghe, R. vd., 115.
 Stell, B., hopm., 248, 249.
 Stempels, 205, 269, 276, 287, 291,
 293, 300, 302, 311.
 Stempelsnyder: Phil. Jansz. v. Oey,
 (1519) 225.
 — Gysb. Knyff, (1552) 228.
 — Ol Sem, (1570) 242.
 — Claes Pietersz. vd. Vogelaer, (1582)
 238.
 — Ger. Gerritsz., (1592) 269.
 — Lodew. Vuysting, (1609) 276.
 — B. de Ridder, (1617) 278.
 — W. Versteck, (1635) 287.
 — J. J. v. Dort, (1639) 291.
 — R. v. Cuylenborch, (1644) 297.
 — P. v. Cuylenborch, (1683) 326.
 Zie voorts de namen.
 Stephani et S. Sebast. hosp., 176.
 Sterkenburch, 248, 252.
 Sterremontius, Ja., pred., 306.
 Stevensz, Bern., 233.
 Stilzaet, (sauvegarde), 187.
 Stoelen, 275, 291, 293, 299, 318, 320,
 321, 325, 326.
 Stoelmans, Cath., 193.
 Stoffagie v. h. stadhuys, 207, 212, 213.
 Stok voor den deurw., 314.
 — voor den custos der bibliotheek,
 267. Zie ook: Pedelstocken.
 Stola primaria, 328.
 Stolae VII, (jurament.) 113.

Stomme personage, 209, 214.
 Stoop, Ja., 152.
 — Will. vd., 292.
 Stoupa, Gouv., 320 sq.
 — mevr., 325.
 Stoutenborch, 67, 231.
 Strafford, Jeh., 264.
 Stralen, stad, 284.
 Straten, achter S. Pieter, 297.
 — hof in de Brigitte-, 297.
 — Zie voorts de namen.
 — Will. v., prof., 279 sqq.
 — H. v., 263.
 Stragula graduum altaris, 328.
 Strationari, 115, 116.
 Streeflant, 4.
 Streng, Ro., 192, 193, 198.
 Strick, Jan, 250, 255.
 — Jo., adv., 304.
 Struys, Henr., 308.
 Stryen, 7.
 Stryp vd. leghe dienaers, 218.
 Studenten, 247, 260, 261, 267.
 Studium generale, 363.
 — Paris., 352.
 Stuprum, 23 sqq.
 Subsidien, 260 sqq. passim.
 Subventien, 146, 215 sqq. passim.
 Succentoren, 176, 177, 180, 181, 312.
 Suffragana, 23.
 Suggestode, Ger., 143.
 Sumatra, 273.
 Surendonck, rect., 297.
 Suve, Jan, 99.
 Suylen. Zie: Zuylen.
 Swaentgens, (munt) 205.
 Swamroers, 239.
 Swanenburch, Will. v., schilder, 314, 317.
 Swarte Ruiter, herberg, 243.
 — Ram, herberg, 270.
 — sluis, fortresse, 303.
 Swaerts, 232.
 Swavius, Adr., pred., 300, 302.
 Sweden, 33, 382.
 Sweert, stad-, 203, 216, 217, 226, 227.
 Sweertgens, (munt) 213.
 Swertseborch, gr. v., 212, 232.
 Sweytering, Hans, harnasmr. in, 263.
 Swoll. Zie: Zwoll.
 — Jac. v., 144, 244, 344.
 Sybrandi, Taco, pred., 239 sqq.
 Syll, Gish. v., 296, 298, 305, 316.
 — Jo. v., glasschr., 283.
 — R. v., glasschr., 271, 273.
 Symon, presb., 29, 30.
 — mr., scherpreger, 208.
 Symoniae crimen, 20.
 Symonsz., Ghisbr., 90.

T.

Tabbaert, 177, 209, 299, 312.
 Taberna, 24.
 Tabulae. Zie: Altaria.
 Tafel, in de Buerkerk, 266.
 — caerte op een-, 221.
 — in de prof. camer, 286.
 — Zie: Oerdeel.
 Tafelmessen, 285.
 Tafereel op Hasenberch, 207.
 — in den Haghe, 203.
 Taffin, Ja., 254.
 Talmud, 294, 307.
 Tamburyns, 282.
 Tamme, Jo., can. b. Mar., 337, 368.
 — Rod., can. b. Mar., 368.
 Tapiserie, 206, 208, 318, 320.
 Tapyten, 288, 306, 320, 326, 328.
 Tardeys, 218.
 Tassis, Jo. Bapt. de, 243.
 Taurinus, pred., 277, 278.
 Tecman, Arn., 128, 289, 294, 298, 301, 306.
 Teekenen voor den armen, 227.
 Teekeninghen, 288.
 Teeling, pred., 312 sq.
 Tempel, 166.
 — Hr. vd., 248.
 Temporaliteyt, 291.
 Tenguagel, Jo., can. b. Mar., 337 sqq.
 Tentener, Abra., 287.
 Ternate, 400.
 Tersmitten, 308, 313.
 Terven, 12.
 Testimonium studii, 159.
 Textor, Henr., 178.
 Thamen, 91 sqq.
 Theatrum anatom., 289 sqq.
 Thelonia, 104, 105, 106, 341.
 Theobaldi, Nic., 30.
 Theodori, Jo., pred., 313.
 Theodorici, 314.
 — Lamb., 183.
 Theodoricus, can. b. Mar., 352 sqq.
 Theodorus, com. Holl., 106.
 Thesauraria b. Mar., 348 sqq.
 Thiel, Jan v., can., 333.
 Thienhoven, 333. Zie ook: Ploos.
 Thin, Flor., 242, 246.
 — G., 249.
 Thomae, Gish., 175.
 Thomas (S.) capel., 325.
 — can. b. Mar., 351.
 Thonisz., Herm., 281.
 Thoras, mr. de, 373.
 Threc, locus-, 105.
 Thybout de Lang, mr., schermmr., 300, 314, 319.
 Thysius, Anto., prof., 278.
 Tichler, pred., 301.

Tiel, 3 sqq.
 Tieleman, 267.
 Till, Ja., 243, 246, 247.
 Tilly, 374, 377.
 Titman, 326.
 Tirasius, P., 121.
 Toelast, inden-, herberg, 315.
 Toledo, Fr. de, 239, 240, 242, 243.
 — Ferd. de, 243 sqq. Zie: Alva.
 Tolck, 264, 266.
 Tolhuis, Jan, cloggieter, (1540) 220, 221, 224, 228, 231, 232.
 Toll, Jo., 152.
 Tollsteechpoort, 217, 231, 232, 243, 294.
 Tonisz., Will., 336.
 — lautmeter, 224.
 Toorns, 218, 236.
 — bylhouwers-, 230.
 — v. S. Mart., 204, 321, 324, 327.
 — leeuw-, 217.
 — boc-, 218.
 — vosse-, 218.
 — beren-, 220.
 — wolv-, 220.
 — ros-, 223.
 — Jacobi-, 319.
 — op 't stadhuis, 237, 238, 312.
 Top, Dirck, cast. vd. Vaert, 223.
 Torck, Will., 6, 26, 38, 212.
 Torre, de la, 239.
 Tortuur, 210, 211, 213, 214, 224, 226, 236.
 Toutenburch. Zie: Schenck.
 Toverye, 206, 208, 212, 213.
 Tractaten, 221, 285, 291, 334.
 Tragedie. Zie: Comedie.
 Trant, Joost, beelth., 217.
 Trasseles, mynh. v., 232.
 Trassy, S. Gelis, 264.
 Trecktafel, 305.
 Tregy, 179.
 Trello, Charl., 267.
 Trenscheren, 250.
 Trenschooten, 206.
 Treslong, adm., 248.
 Trier, aertsbissch. v., 204, 304 sqq.
 Triumphe, 213, 220, 223, 282.
 Trommels, stads-, 295, 317.
 Trompers, 204, 207, 208, 211, 212, 225, 230, 232, 233, 234, 235, 236, 279, 281, 288, 307.
 Trompetten, 232, 275, 314.
 Trouwe, die-, huis, 175.
 Tsestic, Desid., 244.
 Tuchhuis t'Utr., 301, 314.
 Turck, 225, 237, 239, 247, 372.
 — Alex., 239.
 Turnarius, b. Mar., 364.
 Turnhout, 270.
 Tuyt, 113.

Tuynen, 179.
 Twystraet, 260.
 Tyd, voorspoedighe-, 7, 12.
 Tydingen, 232 sqq.
 Tyela, Bern., dec. b. Mar., 364.
 — can. b. Mar., 370.
 Tylly, gen., 372.

U.

Uerwerce te Hoeruaer, 9.
 — op de buerkerk, 203 (1506)
 204, 275. — op't stadh., 257 sqq. —
 aan de Vaert, 312. Zie: Horologie.
 Uitvaert. Zie: Wtvaert.

W.

Vaendels v. h. cruyce vd. aflaten, 48.
 — Blaauwe-, 261.
 — Burger-, (1573) 244 sqq.
 — Scutter-, (1512) 204, 211, 283
 sqq.
 — Trompers-, 211, 232, 233,
 263.
 Vaert, de, 47, 214, 223, 227, 235, 236,
 249, 258, 293, 301, 307, 312,
 322, 323, 333, 336.
 — Leydsche-, 316, 319.
 — Eemse-, 321.
 Vaesgens, 299.
 Valbeek, Carel, (Jo. Carel), beyermr.,
 317, 322, 324, 326.
 Valck, Gos., picq., 242.
 Valckenetten, 250, 259. Zie: Geschut.
 Valckesteyn, gr. v., 267.
 Valckius, pred., 309.
 Valdenus, D., pred., 313.
 Valdez, Fr., 243, 243, 246.
 Valencay, gouv. v. Cales, 373.
 Valentyn, secr., 213, 214.
 Vallan, prof., 322.
 Vargas, Fr. de, 243.
 Varick, colonel, 373.
 Varken, 't vergulde-, herberg, 243.
 Vasa aenea, 177, 180.
 Vastelavont, 237.
 Vecht, 92, 116 sqq. passim 283, 319.
 — Jo. vd., 43, 191, 192.
 Vechtmeester, 266. Zie: Schermmr.
 Veecken, Gosew., 141, 196.
 Veen, Sim. v., 275.
 Veenbarnen, 203.
 Veenendael, 283.
 Veenhuisen, 17.
 Veer, Fra., 268.
 Velde, vd., pred., 298, 309, 310, 311.
 — Pet. vd., praep. S. Jo., 94 sqq.
 passim, 113.
 Velpen, Nic. v., 165.
 Velleater, de-, herb. (1571) 243.

III.

Veltgeschut, 240.
 Velthuysen, Agniete v., 283, 288.
 — A. Wernaertsz. v., 284.
 — J. Wernaertsz. v., 282.
 — Herm. Wernaertsz. v.,
 286, 288, 290, 291, 292.
 — Dir. v., borgermr., 167,
 168, 291.
 — Lamb. v., 294.
 Veltman, Fre., can. S. Jo., 111, 113.
 Veltteyckens, 168, 246, 282, 306. Zie:
 Vaendels.
 Veluae census, 342 sqq.
 Venen, Rheen-, 315.
 Venetien, 372 sqq. pass. 274.
 Venlo, 11, 234, 284, 382.
 Veno, Ludolph. a., praep. S. Jo., 156.
 Venrode, Anto. de, 178, 181, 364, 365.
 Verborch, Corn., 322.
 Verbrachten, 206, 292.
 Verdoes, Bruno, chirurg., 280 sqq.
 Verdoolde Schaap, 't, herb., 305.
 Verduyn, Rein., 239.
 Vere, 28.
 — Elbr. vd., 275.
 — ter-, 28, 79, 84.
 — marq. de la, 74, 84.
 Vereeringen, 294 sqq.
 Vereerpenningen, 297.
 Vergulde Verken, 't, herb., (1571)
 243.
 Verhaer, commis, 380.
 — Bern., 99, 140, 143.
 Verhel, Herm., 274.
 Verheyden, Dan., 158, 159, 190, 279.
 — Ja., 160.
 Verhoeven, Theod., 288.
 Verkerk, D., 263.
 Verlichting, stads-, 317 sqq.
 Vernegelen, 't geschut-, (1512) 204.
 Verrekkyker, 295.
 Verreycken, secr., 102.
 Verschuur, can. S. Jo., 160.
 Versen, 228.
 Versoecken, (tortuur) 210.
 Versteech, W., ysersn., 287, 288.
 Verstraten, Henr. Jansz., boecdr., 271,
 274, 276, 278, 281, 283, 287.
 Vestes, 363.
 Vexillum dedicationis, 177.
 Vianen, 4, 5, 6, 12, 223, 238, 336.
 — Anto. v., 293.
 — Adam v., goutsm., 270.
 — Chr. v., 315.
 — Gisb. T., 321, 322.
 — Theod. de, 176.
 Viant, bosc-, 268.
 Vicarii, 368 sqq.
 Vierendeelen, 213.
 Viglius, 48, 240.
 Villauclair, 383.

Ville, Hr. v., 243.
 Villegisus, archicapell., 104 sq.
 Vilt, Hecht, 368.
 Vinalia, 348 sqq.
 Vinckeburger steegh, 260.
 Vinckius, pred., 309, 310.
 Vindelius, pred., 306.
 Vinca, can. b. Mar., 364 sq.
 Vinkeveen, B. v., 114.
 Virey, Mynhr. v., 232.
 Virga argentea, 174, 178.
 Virginitatis reparatio, 23.
 Visbrug, 227, 283.
 Vischery, 78 sqq. 383 sqq.
 Visitatio, 23.
 Visser, Bern., schild., 293 sqq. pass.
 — Jo., 293.
 Vita monastica, 333.
 Vitelli, Scip., 243.
 Vitra. Zie: Glasen.
 Vlaenderen, 7.
 Vleuten, huis te-, 33.
 Vleyschhuijs, 248, 291, 297.
 Vliegen, const. v., 226.
 Vliegheer, Lamb., can. b. Mar., 363.
 Vlierden, 139.
 Vlies, 't gulde-, te Middelb., 290.
 Vliet, Corn. vd., pred., 313.
 Vlissingen, 78, 79, 377.
 Vloock, H., silversn., 311.
 — Vr. v., 297.
 Vloote, groote-, 13.
 — Fra., 383, 396, 399.
 — Spaansche, 283.
 — Engelsche, 398.
 Vlugg, J. Fri., 283.
 Vocabularium, 231.
 Voecht v. Rynevelt, Joost de, 201.
 — — — Henr. de, 242.
 — Ja. de, 24 sqq.
 — Claes, 233.
 — Leon., 278.
 Voert, Ja. vd., 66, 232, 241.
 — Goes. vd., 239, 241, 245, 269.
 — Henriksz., Goert vd., 63, 205.
 — Gisb. vd., 65, 161.
 Voet, Steph., can. b. Mar., 368.
 Voetboogh, 100.
 Voetius, Gisb., 286, 292, 298, 305.
 — Paul., prof., 313.
 Voetscemel voor den Keyser, 223.
 Voetspoeligh, 384.
 Voeyer, 7 sq. 8.
 Vogels, Albr., 153.
 Vogelo, can. b. Mar., 331.
 Voghelaer, Claes Pietersz. vd., ysersn.
 en goutsm., (1587) 266 sqq.
 Vois, Alew. de. org. in den Dom, 279.
 Volberghen, secr., 380.
 Volcanus, can. b. Mar., 352.
 Volkersz., Corn., 68.

Vollenhove, P. de, 155, 157.
 — Albr. v., 283.
 — D. J. v., 282.
 — Goris v., 307.
 — J. G. v., 259, 282.
 — P. J. v., 307.
 Volrebrug t'Utr., 175.
 Voltigeren, 276.
 Vondeling, 285.
 Voornsche dam, 266.
 Voorsanger in den Dom, 271.
 Voorspraken, 210.
 Voorst, Luc. v., goutsn., (1647) 269, 303.
 — G. T. v., 265.
 Voorstellen v. h. geschut, 259.
 Voort, vd., burgermr., 321, 371.
 Zie ook: Voert.
 Voorthuysen, 67.
 Vordenus, Henr., 327.
 Vorst, sterke-, 13.
 Vos, G. H. de, altill. mr. v. Amst., 255.
 — Arn., can. S. Jo., 111, 363.
 — v. Driel, A., 357, 363.
 — Jo., succ., 176, 177, 186, 186.
 Vosberghen, de Hr., 376.
 Vosmeer, Tilm., 327.
 Vossetoorn, 218.
 Frankryk, 9 sq. 382 sqq.
 Vrechemius, pred., 312.
 Vrede met Engel., 312.
 Vredehandel tot Munst., 306.
 Vredemaken, 130, 131.
 Vreden, kerk te-, 310.
 Vredenborch, 139, 160, 213, 214, 215, 236, 237, 240, 245, 248, 253.
 Vreelant, kerk v.-, 170.
 Vrencke, Ger., can., 113, 357.
 Vriese, Lamb. de, 195.
 — de, prof., 321.
 Vrieslandt, 5, 327 sqq.
 Vroetvrouw, 204, 207, 231.
 Vronesteyn, can. S. Jo., 160.
 — Ev. v., 299.
 Vrouwenbeelt, Onse L.-, 165.
 Vrouwenclooster, 265.
 Vroye, Balth., 181.
 Vry, Ja. de, 325.
 Vuucht, Ja. de, 25 sqq.
 Vuert, rechten metten-, 208, 210, 211.
 Vuersche steegh, 295.
 Vuerse, 67.
 Vuertwerker, 270.
 Vuerysers, (munt) 2.
 Vuestslagh, 130, 131.
 Vulmolen, 287, 289, 291, 300.
 Vulnecratio, 114.
 Vuyl, in den-, herb., 304.
 Vuylpoort, ecclesia de, 26.
 Vuystingh, Lod., goutsn., 276, 278.

Vuystinghii compilatio, 163.
 Vygh, Claes, amptn., 240.
 Vyolen, 232.

W.

Wachtendonck verov., 271.
 Wachthuis: de Valck, 218, 219. — de Bonte Kreec, 218, 219. — Castilien, 219. — de Raven, 218, 219. — de Nagtegael, 220. — de Coolmees, 223. — de Oyevaer, 223.
 Waeccloc, 221.
 Wael, 't, 167, 338.
 — de, riv., 287.
 — Ern. vd., pestmr., 278.
 — Fr. vd., can. S. Jo., 177.
 — J. de, can. S. Jo., 143 sqq. pass.
 Waelsche kerk, t'Utrecht, 260, 287.
 — gemeente, 289.
 — schoolar., (1537) 218.
 Waermont, admr., 270.
 Waersegher, 212.
 Waesberge, J. de, boeckverc., 298, 311.
 Waghenspoor, 5, 299.
 Wagheninghen, 61, 156, 336.
 Wal, Ja. vd., 270.
 Walcheren, 28.
 — Jan v., voorles., 309.
 — Wilh. v., 324, 326.
 Wall, J. W. vd., 294.
 Wallendael, pred., 316.
 Wallensteyn, hert. v. Friedl., 374 sqq.
 Wallis, Jo., praes. colleg. Lexov., 154.
 Walta, praesid., 353, 377.
 Walterus, can. b. Mar., 351 sqq.
 — praep., 353.
 Waltgerus, 105.
 Wambeke, 92, 106, 207.
 Wang, brant in de-, 210.
 Wanne, in de-, (tortuur), 312.
 Wapens, keiserl., 215, 220.
 — 's biscops-, (1527) 212.
 — v. het Sticht, (1527) 212.
 — vd. Paus, 224.
 — v. het cap. v. S. Jan, 167 sqq.
 — v. Mevr. v. Savoyen, 215.
 — vd. Aelmos., 283.
 — v. Spanje, 239, 241.
 — op't geschut, 253.
 — der regenten v. d. stad, 319.
 — stads-, 207, 212, 218, 222, 226, 227, 228, 230, 232, 235, 241, 256, 258, 268, 269, 271, 280, 282, 290, 294, 296, 301, 314, 317, 318.
 Wapenschiëring, 319.
 Wapensnyder. Zie: Stempelsnyder.
 Warde, Rich., 264.
 Warenborch, Nic. v., 237.
 Warendorff, stad, gesubs., 283.

Wassenaer, Abel, lantmr., 302, 308.
 — Theod., praep. S. Jo., 179.
 Water, 7 sqq.
 Waterlaet, Lamb. vd., 298, 306.
 Watermolen, 3, 4, 227, 266, 269, 270, 307, 330.
 Waterhonden, 100.
 Waterpot, silv.-, 266.
 Waterspuiten, (1560) 233, 316 sqq.
 Waterryck, D. v., 279.
 Watervase, silv.-, 269.
 Waveren, 341, 345.
 — G. Lap v., 292.
 Wech, Seyster, 295.
 — groene-, 300.
 Wede, Barth. v., goutsn., (1542) 222.
 — Flor. v., 261.
 — Ev. v., proc. gen., 294.
 Weeckel, advysen, 302.
 — collecte, 280.
 Weefstouwen, 316.
 Weelens, den Hr., 170.
 Weerde, burch. v.-, 95.
 Weerd, vd., can., 149.
 — Th., can., 368.
 Weerhanen, 229, 258.
 Weertpoort, 279, 294, 296.
 Weeshuis, 258, 267, 300.
 Weffestad gesubs., 236.
 Wely, Corn., v., 246.
 Wemaer, A., 314.
 Weminon, Hr., 379 sq.
 Wemmer, Nic., apoth., 176.
 Wenzelinus, dec. S. Jo., 106.
 Werhoven, B. Claes van, silversm., 330.
 — den Hr., 304.
 Werdenborch, Jo. Car. v., 238.
 Werdenhagen, J. A., 282.
 Wereltcaerten, 318.
 Weryns, hert. toe Saxen, 55.
 Werfuzer, Hr. v., 232.
 Wessel, 177.
 Westcapelle, 28.
 Westerholt, Borch. v., 330.
 — Jo. Herm. v., 237.
 Westfrisia, 14 sqq.
 Westind. Comp., 300, 384 sqq.
 Westphaling, Jo., 25, 26.
 Westraven. Zie: Raven.
 Westrenen, juffr. v., 265.
 — G. de, can. S. Jo., 111, 113.
 — Ja. v., 98.
 — mr. Aernt v., 299.
 Westveen, 93, 109.
 Weyelinhoven. Zie: Floris.
 Weyborch, Anto., organ., 288, 273.
 — Pet., tromper en daarna organ., 232 (1560), 234, 234, 287, 289, 260, 261, 262, 263, 267, 272.
 Weyde, Ja. vd., 316.

- Weymaersche kerk, 296.
Weyman, Claes, glasschilder, (1508) 204, 207, 211.
— Jan, glasschild., (1507) 204.
— Melch., glasschr., 267.
Weyt, 8, 12.
Weyt. Zie: Wyt.
Weze, Marc. de, praep. Culenb., 174.
— et Wale, 36.
Wezel, speelluden v., 242.
— stad, verov., 283.
Wезelinus, dec., 106.
Wicherus, can. b. Mar., 323.
Wicht, Cour., 128.
Wickenborch, Abr. v., 316 sqq.
— Anto. v., 299.
Wilde, Jo. de, 144.
Wildeman, in de-, herb., 239, 243.
Wilhelm, paltzgr., 277.
Wilhelmi, Arn., 365.
— Alb., 133.
— Corn., 176.
— clockeg., 176.
— Jo., apoth., 176.
— Rein., 143.
— Ro., 145. Zie ook Willemsz.
Wilhelmus, praep., 353.
— can. b. Mar., 353.
— abbas Trudon., 93, 109.
— episc. Traj., 92, 105.
— com. Holl., 93.
— Rex Ro., 93, 109.
— Juliac. dux., 120.
Willaert, Jan, schild., 320, 326.
— Adam, can. S. Jo., 13, 170.
— Isaacq, schild., 318.
Willem, mr. clockgieter, (1505) 203.
— die greefmr., 204.
Willemstad, eiland, 300.
Willemsz., Will., buse. mr., 261.
— Melch., 91, 103.
— Rul., schild., 232, 239, 244.
— Jor., 263.
— Jan, lantmr., (1569) 241.
— Mein., 136.
— Claes en Huych, 99.
— Dirx, 288.
— Dirx, 246.
Zie ook: Wilhelmi.
Wilnis, 91 sqq.
Wilvoerden, 235.
Windeck, gemeente v., 310.
Winsen, Voet v., 323.
Winsensteghe, 283.
Wint, S. Matth., 1.
Winter, Henr., 314.
Wisch, Anna v., 326.
Wissenbach, D., 312.
Wissers, 261.
Witerus, can. b. Mar., 353.
Witfeld, Ger. Jansz v., schild., 218.
Witfeld, Sim., conrect., 282.
Witte Wynthout, in de-, herb., 243.
Wittensz., Witte, 142, 242.
Wittevr. poort, 245, 251, 269, 279, 290, 307, 309, 311, 312, 323.
Zie ook: Poort.
— convent, 40, 265, 279.
Woerden, 29, 193.
Woerd, Gish., 169, 292.
Woestyne, Helena vd., 327.
Wolferen, 7 sq.
Wolfert, die schryvers gedicht, (1508) 204.
Wolf, secr., 376.
— met de bellen, (stuk geschut), 253, 255.
Wolftoorn, 220.
Wolzogen, pred., 316, 318.
Worchem, 3, 286.
Woude, 't huis ter-, 275.
Woudenberch, 67.
Woudrichem, J. Tam de, can. b. Mar., 337.
Wouter Inghen, 368.
Wouteri, Jo., 370.
Woutersz., Jan., glassch., 308.
— Jan Jansz., 297.
— Jan, 5.
— Liew., 240.
Wouw, Henr., 177.
Woyd, J., 264.
Wtenbogaert, Fra., 170, 311.
— Fr. G., 277.
— Jo., 262. sqq. passim.
— A., schoolmr., 235 sqq.
Wtenengh, 161, 191.
— B., secr., 274.
— H. S., 276.
Wtenham, Fri., 50 sqq. 196.
— Jo., 54.
Wtenleen, Erenb., 111.
— Jo., can. S. Jo., 111.
Wtenloe, Albr., 31.
— Sw., 62.
Wtenwerdt, Petr., glasschr., (1342) 223, 227.
— Domic., vic., 363.
— Th., 54, 195.
Wtercornmaret, Abra., can. b. Mar., 358.
Wterweye, Herm., 181.
Wtewall, hopm., 306.
Wtvaert, 218, 229, 232, 239, 241.
Wulven, Dirx v., 136, 139.
Wyck, 62, 92, 104, 186, 261.
— Anto. v., 292.
— Wilh. de, can. S. Jo., 111.
— Laur. v., steenh., 237.
— Goyert v., 307.
— deken, 297.
Wyckersloot, Will. v., 241 sqq.
Wyckersloot, Roel. v., 68.
— hooftm., 290.
Wycltrap, 221.
Wynant, Dr., 206.
Wynantsz., J., 137.
Wynbergen, Jo. v., burgermr. van Amersf., 299.
— Aernt v., 308.
Wynbrou, Barth., 319, 321.
Wyngaerden, Brun. v., 243.
Wynkelder, 246.
Wynt, een-, 247.
Wynter, Henr., 302.
Wys, Wilh. de, 156.
Wyse, Hub., can. S. Jo., 111.
Wyt, Jo., dec. b. Mar., 368, 370.
Wytman, Ja. v., 331.

Y.

- Yde, Ger., 114.
Yemansz., Anto., 48.
Ypocras, 179.
Ysacxsz, G., 176.
Ysbrantsz, Lamb., 274, 275.
— Ysbra., 207.
Ysendoorn, Jo. v., schout tot Wyck, 299.
Ysendyck, Will. de, 116.
Ysers, 256, 257.
— G., 114.
Ysersnyder, 258 sqq. Zie: Stempelsnyder.
Yssel, 67.
Ysselsteyn, 1 sqq. 67, 232.
— Aernt v., 52.
— conv. in-, 180.
— Florys v., gr. v. Buren, 3 sqq. 51, 57. Zie: Buren.
— Fre. v., 3.
Ysselstroom, 294, 390.

Z.

- Zallant, 330.
Zand, Jo. de, can. S. Jo., 111.
Zass, Theod., 173.
Zaunschliffer, Otto, pred. t'Amersf., 240, 293.
Zeeborchgelt, 136.
Zeehont, levende-, (1508) 204.
Zeelander, Will., 116.
Zeelandini casei, 341 sqq.
Zeelant, 7, 21, 29, 39, 42.
Zeerick, 5.
Zegel, 167, 226, 288, 332. Zie: Seghel.
Zevenhoven, 91 sqq.
Zeyl, Feyo de, 18, 30, 32, 38.
Zeyst, kerk v., 162.
Zielbroers te buurkerk, 205.
Zierickzee, 31, 42, 79.

Zoest, 67.
 Zoete, E. de, 196.
 Zosius, Tho., 244.
 Zoudenbalch, can. b. Mar., 364, 365.
 — Heur. de, 368.
 Zout, 69 sqq.
 Zoutelande, 79.
 Zoutnering, 69 sqq.
 Zuerbier, 53.
 Zuermont, Will. v., can. S. Jo., 111
 sqq.
 Zuiderzee, 66.
 Zurich, 382.
 Zutphen, legher voor, 261.
 — Ger. v., 215.

Zuvendyck, 2.
 Zuylen, dec., 160.
 — can., 177 sqq. pass.
 — Adr. v., dec. S. Jo., 159, 164.
 — Adr. de, can. S. Jo., 191.
 — v. Nyevelt, A. v., 374 sqq.
 — — — Steph. v. 142, 143.
 — — — Fre. v., 168.
 — v. Drakenborch, N. v., 243
 sqq.
 — v. Blickenborch, Ger. v., 54.
 — mynhr. v., 278.
 — Cornelia v., 270.
 — Dire v., 52, 65.

Zuylen, G. v., secr., 164.
 — Jo. v., 270, 271.
 — Th. de, miles, 175.
 Zuyten, 't huis ter, 332.
 Zwaen, de, hy 't vleysh., herb., 243.
 — in de Coestraet, herb., 243.
 Zwaneu, 100.
 Zweden, Karel v., 271.
 Zweet. Zie: Sweert.
 Zweeridansers v. Amst., (1528) 214.
 Zweten, Nic. de, 236.
 Zwitsers, 394.
 Zwoll, 330 sq.
 Zyll. Zie: Syll.